LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ԱՊՐԻԼ 1928

1er AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 611

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵՐԹԱՔ ԲԱՐՈՎ...

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթէն կ'իմանանք թէ՝ ռամկավարներու «Փարիզի ակումբը այս տարի չէ ընդունած Ռուսահայոց Միութեան կազմակերպած յառաջիկայ ապրիլեան սուգին մասնակցելու հրաւէրը»։

Պատճառ ու — «Սելանիկի դատարանը հաստատեց թէ մեր ողբացեալ ընկեր Թեքրօ Ագամեան սպաննուած է դաշնակցական կազմակերպութեան Թեղադրութեամբ, դաշնակցական Արշակ Եւրանիի ձեռքով»։

Եւ յետոյ, «Նկատելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր օրգանները... միայն չդատապարտեցին գործուած բռնութիւնը, այլ ... ջանացին Թեթեւցնել ոճրագործ Եւովքեանի եղբայրասպանութիւնը, Փարիզի Ռ. Ա. Ակումբը անհնար համարած է իր բանախօս ... սպանութեան ընկեր մը որ միեւնոյն բեմին վրայ խօսք առնէ ... ընկերոջ արիւնով ներկուած կազմակերպութեան մը ներկայացուցիչին հետ բով բովի»։

Եւ որոշեր են առանձին տօնել Ապրիլ 11/24ը։

Երթաք բարո՛վ, գպիրներ եւ փարիսեցիներ։

Կօտրած սափոր մըն ալ ձեր ետեւէն։

Դուք որ, մէկ միլիոն զոհերու յիշատակին անգամ սակարկութեան կը դնէք, խմբակցական-կուսակցական զարշելի հաշիւներ կարգադրելու համար։

Մեռելները պէտք չունին դեղնած տերեւներու խշրտուքին։

Յառաջ»ի ընթերցողները պէտք է յիշեն որ, այս սպանութեան պատմութիւնը հրատարակած ենք իբրեւ լուր, ինչպէս որ եւ է դէպք։

Յունահայ թերթերն ալ (դաշնակցական), իրենց կարգին, ... աւելի շատ զբաղած են այս դէպքով, իբրեւ տեղական ..., չեն մոռցած ցաւով արձանագրել զայն։ Տակաւին անցեալ ... Աթէնքի «Նոր Օր»ը խմբագրականի մը մէջ, զոհը կ'որակէր «... ողբացեալ Պետրոս Ագամեան»։

Մենք հետաքրքրուած եւ սաուգած ենք որ, այս սպանութիւնը հետեւանք է ոչ թէ ո՛ր եւ է որոշման կամ կանխամտածութեան, այլ ողբալի թիւրիմացութեան մը։ Պարզ ոճիր-արկած։

Երկրորդ, բանտարկեալ Արշակ Եւովքեանը ո՛ր եւ է մասնակցութիւն չէ ունեցած այդ սպանութեան մէջ։

Անցեալ տարի, ընկեր Յ. Ամատունի որ այդ միջոցին Յունաստան կը գտնուէր, հաղորդելով այս «ցաւալի եւ խորհրդաւոր սպանութիւնը», եւ մերկացնելով երկու սուտ վկաներու բերանը ... պատմութիւն մը, կը գրէր.

— «Զարմանք թող չպատճառէ ընթերցողին, երբ յայտնեմ թէ՝ ... օրը (սպանութեան օրը Խմբ.), իմ հասնելուս երկրորդ օրը. կիրակի ամբողջ կէսօրէն յետոյ մինչեւ գիշերուան ժամը 10, յիշեալ ... Եւովքեանը ինծի հետ նստած էր Թաքիլասս արուարձանը եւ ... բնաւ ինծմէ բաժնուած չէ»։ (Յառաջ 4 Յունուար 1927)։

Մինչ սուտ վկաները (երկու վարձկան կիներ) յայտներ էին թէ Արշակ Եւովքեանը տեսած են Վարտար Թաղին մէջ, կէսօրէն յետոյ ժամը 4.30ին, ուրիշ մէկու մը հետ որ կը քաջալերէր սպանիչը» ելլել։

Ու վերջապէս, Սելանիկի «Հորիզոն»ի խմբագիրը, որ անշուշտ աւելի իրազեկ է, Մարտ 2ին, «Արեւ»ի ուղղուած բաց նամակով մը, վճռապէս կը յայտարարէր թէ, բացարձակօրէն սխալ է ռամկավար թերթերու հրատարակած վճռագիրը, ... դատարանին բերանը գրուած սա գլխագիր խօսքը. Դաշնակցական Արշակ Եւովքեան, իբր մեղսակից (կամ գործակից) ԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՍՊԱՆՆԵԼ ՏՐՈՒԱԾ» ...։

Մենք աչքի առջեւ չունինք վճռագրին բնագիրը։ Տեղացիները կը մնայ մէջտեղ հանել եւ հրատարակել, միանգամ ընդ միշտ խայտառակելու համար կեղծարարները։

Բայց, պահ մը ենթադրելով իսկ որ ճիշդ ըլլայ ռամկավար թղթակցին հաղորդած պատճէնը, ի՞նչ կը հետեւի։

Երբէ՞ն ի վեր է որ դատարանի մը վճիռը, ո՛ր եւ է երկրի մէջ, բացարձակապէս կը համապատասխանէ բուն իրականութեան, չըսենք արդարութեան։ Քի՞չ են դատավարական սխալով զոհուած անմեղներ։ Պակա՞ս են զարհուրելի վրիպումներ, որոնք տարիներ յետոյ ճշդուած են։ Ի՞նչ էր Տրէյֆիւսի ..., եւ նման հարիւրաւորներ։

Եւ որ ալ ըլլայ սպանիչը, արդարացում չունի։ Մեր համոզումով, այսօրուան կալանաւորը չէ ան։ Իսկ Դաշնակցութիւնը չստանձներ ո՛ր եւ է պատասխանատուութիւն, այս ... գործին մէջ։

Դաշնակցութիւնը ունի մեղքեր։ Ունի նաեւ անոնց գիտակցութիւնը։ Եւ ջանադիր է զանոնք ուղղելու։

Բայց, ուշադրութի՛ւն։ Երկու վաշխառու, երեք անբարոյական գրոց-բրոց, եւ չորս ու կէս ծթռած տիրացու չեն որ ամբաստանեալի աթոռին վրայ պիտի նստեցնեն զայն։

Արթնցէք, հէ՛յ թշուառականներ։ Համբանք չունին ձեր ... ութիւններն ու ազատ գործերը։

Ձեր գոյութիւնն իսկ թարախ մըն է ներկայ իրականութեան մէջ։

Միայն Յունաստանի մասին խօսելով, Աթէնքի «Նոր Օր»ը, Մարտ 18ի խմբագրականին մէջ, ութ տեսակ ամբաստանութիւն նետած էր ձեր ճրեսին։

Պատասխանեցէ՛ք, եթէ քաջութիւն ունիք։

Պատասխանեցէ՛ք, եւ յետոյ հրապարակ իջէք, ուրիշները ... ելու համար։

Արտով ու մտքով լքուած, բարոյական ֆրանկախտի գոյնզգոյն ... ներով ուռած, զո՞ւք էք որ ապարէզ կը կարդաք ամ... ... սերունդի մը, այն ալ հասարակ ոճիր-արկածի մը առիթով։

Ո՞ւր է ձեր «բարի վարուց», աւելի ճիշդ՝ ձեր բժշկական վկայագիրը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Հորիզոն», 4 Մարտ (Սելանիկ).

— «Տնտեսական տագնապին մէկ ուրիշ շարժառիթն ալ, ծխախոտի հրապարակին կացութիւնն է։ Եւ առիկա, մասնաւորապէս զգալի է Թրակիոյ եւ Արեւելեան Մակեդոնիոյ մէջ։ Երկրագործը, իր ունեցած դրամը ամբողջ տարուան ընթացքին ծխախոտի մշակութեան յատկացնելէ վերջ, այսօր, արտադրուած ապրանքի հակերը կապած, կը սպասէ գնորդի։ Այս տարի, գնումները քիչ մը ուշացան։ Հազիւ մէկ—երկու շրջանի մէջ փոքրիկ գնումներ եղան, ծխախոտի յունական ընկերութիւններու կողմէ։ Օտար ընկերութիւնները եւ մասնաւորապէս Ամերիկեանները, վերապահ են ու չեն շարժիր տակաւին, իրենց յատուկ հաշիւներէն առաջնորդուած։ Եւ պէտք է խորհիլ որ, ծխախոտի հրապարակը անոնց ձեռքն է։

Ծխախոտի հրապարակին կացութիւնը, միւս կողմէն, գործազրկութիւն կը ստեղծէ նաեւ բանուորական շարքերու մէջ։ Որովհետեւ արհեստանոցները փակ կը մնան, բանուելիք ապրանք չգտնուելուն պատճառով։ Ամբողջ ձմեռուան ընթացքին, տասնեակ հազարաւոր ձեռքեր անգործութեան էին մատնուած։ Այսօր ալ, աւելի բախտաւոր չէ ծխախոտի բանուորներուն վիճակը, թէեւ մաս մը անոնցմէ, հոս-հոն վերաբացուած արհեստանոցներու մէջ սկսած են աշխատիլ։ Բայց անգին, տակաւին անգործ կը թափառի ամբողջ բանակ մը, որ կը սպասէ բոլոր գործատեղիներու վերաբացումին։»

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

ԺԳ. Ցանկ

	Ֆր.
Եօթնեակ	15
Ոմն Հ.	5
Գեղժուհի մը Պրիւսէլէն	100
Գեղծ մը »	35
Օմն »	100
Ընթերցող մը	10
Գումար	265
ԺԲ. Ցանկին գումարը	4115
Ընդհ. գումար	4380

Մեզի կը հաղորդեն թէ բարեգործականն ալ իր կողմէ 1500 ֆր. յատկացուցած է, հայ արիներու պէտքերուն համար։

Արիները Տամբայ կ'ելլեն Չորեքշաբթի, 4 Ապրիլ, Սէն-Լազարի կայարանէն, իրիկուան 8.30ի շոգեկառքով։

Անոնք որ համգանակութեան ձեռնարկած են բարեկամական շրջանակի մէջ, պէտք է փութան օր առաջ ղրկել արդիւնքը։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

Երկու ամերիկացի օդանաւորդներ Էստի Սթինսըն եւ Ճորճ Հէյլտմէն օդին մէջ մնացին 53 ժամ, 26 վայրկեան եւ 41 երկվայրկեան։ Այսպէսով յաջողեցան կոտրել աշխարհի տեւողութեան մրցանիշը՝ 1 ժամ, 14' եւ 10"ով առաջնութիւնը խլելով Գերմաններ Ռիսթիցի եւ Լոոզէի ձեռքէն։ Ճորճ Հէյլտմէն ճամբու ընկերն է Ռութ Էլտըրի։

Վենետիկի մէջ ալ իտալացի օդանաւորդ Պէռնարտի Վենետիկ-Լիտօ գիծին վրայ, կոտրեց աշխարհի արագութեան մրցանիշը՝ ժամական 512 քիլոմեթր 776 համբայ կտրելով։ Նախկին մրցանիշն ալ իրեն կը պատկանէր՝ 479 քիլ. 776ով։

ֆօթօ՝ ԱՐԱՔՍ

ԽՄԲԱՆԿԱՐԸ ԱՅՆ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՈՐ ԼՈՆՏՈՆ ԿԵՐԹԱՆ ԴԾ. ՕՐ

ԱՌ ԱԼՊԻՈՆ

Հայ Արիներու ճամբորդութեան առթիւ

Ձողփա՛, օ՛ Մանշ, վահագն Հայոց
ծով մտաւ։

Պատանիներն ճամբայ ելան յոյսին հետ,
մինչ շաղին տակ կը սարսռա՛ր
միտն անոնց։

Երկնէ՛ր երկին..., բըռընկէ՛ր էր
ծովը, հնո՛ց։

Հեռո՛ւն, կղզին, ջահի նման վէտ
ի վէտ։

Թեւ՛ առ, Ալպիոն, առաջնորդէ՛
զանոնք բոյնդ։

Ու եղէգներն առաջ տնկած, քուրմի՛ պէս,
անոնք անցան երկնող ծովէն ծիրանի։

Ընդ եղեգան փող ծուխ կ'ելլէր
սեւագէս,
Զի չէ՞ անոնց ցեղն այժմ ծխուն
մոխրի։

Հայոց մանկունք ցամաք ելան։
Ովսաննա՛։

Սակայն ի՜նչ փոյթ, աղաղակներ վարծու,
ի՜նչ փոյթ, տըղա՛ք, ծափերն օտար երկրի,
Թող ցեղը ձեր սիրտին խորէն
բերկրի՛,
Զի ի բոցոյն Վահա՛գն է ողջ,
Այէլո՜ւ։

Դիտե՞ս, Ալպիոն, պատմութիւնն
այս լաճերուն։
Հրդեհներուն, արիւններուն ընդմէջէն,
Անոնք սլացան եղէգի պէս ադամբի,
Ու թարթեցին աչքերն իրենց
հրեղէն,
Զի-յամա՛ռ ուխտ — ցեղը կ'ուզէ
որ ապրի։

Յիշէ՛, Ալպիո՛ն, պատմութիւնն
ալ քու մեղքիդ։
Կը ծխա՛ն դեռ հողերն անոնց
հայրենի,
Կը սգա՛ն դեռ սիրտերն ապրող
Հայերուն,
Սրե՛ր յետոյ քու լքումէդ վատա-
նուն, —
Բա... տե՛ս, վահագն, քաջ, յաղթ
ու ողջ կը կանգնի։

Ողջունէ՛ զայն, Ալպիո՛ն, փիւնի՛կն
Հայերուն,
Հայոց մանկունք, բարի՛, անո՛ւշ
թռչնիկներ,
Աւելին մի՛ պատմէք, եղէք
հպարտ, սէգ,
Բայց, կտուցով, կաթիլ մ'արիւն
նետեցէք
Ուէսթմինիսթրի վեհ տաճարին
լուսայեռ։
Կաթիլով այդ, յիշէ, Ալպիո՛ն,
ծովն արեան,
Ուր դեռ կ'եռայ ազատ կեանքի
ուխտն Հայկեան։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իզմիրի Հայոց «լքեալ» գոյքերը

Թուրք գաղթականներու ջետեղման գիւանի ընդհանուր տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյ, հետեւեալը յայտարարած է Իզմիրի թերթերուն.

— Բացարձակապէս անհիմն է այն լուրը թէ զետեղման գործերու մէջ տարակարծութիւն ծագած է մեր Վարչութեան եւ Կուսակալութեան միջեւ։ Վճռական հրահանգներ տուինք, որպէսզի եւ առնուին գաղթականներու տրուած աւելորդ կալուածները։ Մասնաւոր Յանձնաժողով մը պիտի կազմենք, որու պաշտօնը պիտի ըլլայ կալուածական արձանագրութիւնները քննել եւ ըստ այնմ վերջնական կարգադրութիւններ ընել։

— Ճի՞շդ է որ հայապատկան «լքեալ» գոյքերը գաղթականներուն պիտի յանձնուին։

— Հայապատկան կալուածները ուղղակի հրկիզեալներուն կը պատկանին։ Այս պարագան մասնաւոր օրէնքով մը ճշդուած է։ Միայն թէ կարգ մը տեղերու մէջ, ուր յունապատկան կալուածներ չկան, սահպուեցանք հայապատկան կալուածներ տալ գաղթականներուն։ Վերջերս նման կարգ մը կարգադրութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորաբար Ուշագի մէջ։

Իզմիրի թերթերը այս առթիւ կ'աւելցնեն թէ ջետեղման ցնօրէնութեան պաշտօնատունէն կարեւոր թղթածրար մը անյայտացած ըլլալով, Հաճի Մէհմէտ պէյ խիստ քննութեան ձեռնարկած է։

Հացկերոյթ մը Տիգրանակերտի մէջ

Տիարպէքիրի Թիւրք Օճաղըն, Մարտ 21ին 300 հոգինոց հացկերոյթ մը տուած է, ի պատիւ Արեւելեան Նահանգներու Ա. շրջանակի ընդհանուր քննիչ՝ Իպրահիմ Թալի պէյի։ Հացկերոյթին մասնակցած են Տիարպէքիր գտնուող կուսակալները, զօրաբանակի հրամանատարներ, ընկերութեանց ներկայացուցիչներ եւայլն.։ Հալիմ Ճէվտէթ պէյ, Թիւրք Օճաղըին անունով կրակոտ ճառ մը խօսելով ըսած է.

«Թուրքին երեք աղբիւրէն հոսող ուժը մէկ հունի մէջ կը հաւաքուի։ Ան ունի Թուրքիա կոչուած մուսթաֆա քէմալ մը, հայրենիքը գիտցող սպայ մը, յաղթանակ ճանչցող բանակ մը»։

Ֆէյզի պէյ ալ զատէ էտիպ պէյ ըսած է թէ Տիարպէքիրի Թուրք երիտասարդութիւնը իրեն համար նուիրական պարտականութիւն կը նկատէ Թուրք հանրապետութեան պաշտպանութիւնը։

Վանի կուսակալ Պէքիր Սամի պէյ ալ շեշտած է. «Թուրք հողամասի մը մէջ ենք։ Պիտի յաջողինք. Թալի պէյ էֆէնտի, որովհետեւ ձեզի հետ է երիտասարդ եւ գիտակից հաւատքը»։

Կրթութեան փաշիստացումը Իտալիոյ մէջ

Պապին եւ Մուսոլինիին միջեւ ծանր վէճ մը ծագած է կրթական խնդրին առթիւ։ Նախարարական խորհուրդին մէջ վարչապետը երկար գեկոյց տուաւ եւ մասնաւորապէս շեշտեց այն բացարձակ սկզբունքը թէ երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը պետութեան հիմնական մէկ պարտականութիւնն է։ Յայտարարեց թէ պիտի արգիլուին այն բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները, որոնց գոյութիւնը նախապէս արտօնուած էր Բալիլլա կոչուած ֆաշիստ կազմակերպութենէն դուրս։ Այս արգելքը ուղղուած է մասնաւորապէս կաթոլիկ բոյ-սկաուտներու դէմ, որոնց թիւը համեմատաբար շատ մեծ է Իտալիոյ մէջ։ Մուսոլինի աւելցուց թէ բոլոր երիտասարդներուն Բալիլլայի կազմակերպութեանց մէջ անդամագրուիլը պիտի ընդհանրացուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԻՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԽՆԱՄԻՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Նիւ Եորքի մեր Թղթակիցը մեզի ղրկած է 40 էջ տեսակցութիւն մը, Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի նախորդ ընդհ. քարտուղարին հետ:

Մաս-մաս կը հրատարակենք զայն, գաղափար մը տալու համար նա՛եւ Բարեգործականի ամէնէն զօրաւոր մէկ շրջանակին գործերու մատակարարութեան մասին: Նիւթը թեթեւցնելու համար ընդհանրապէս ջնջած ենք մեր Թղթակցին հարցումները:

Ա.

Նիւ Եորք, 20 Մարտ

Բարեգործականի շուրջ վերջերս ծագած դժգոհութիւններն ու մամուլի քննադատութիւնները թելադրեցին զիս դիմել անձի մը, որ այդ հաստատութեան Ամերիկայի մէջ զօրացման մեծագոյն ազդակը եղած է եւ որու պաշտօնավարութեան ընթացքին մամուլը միշտ ալ ջատագով հանդիսացած է Բարեգործականին ձեռնարկներուն։

Այս նպատակով կ՚այցելեմ նախկին ընդհ. քարտուղար Պ. Ցէր Պետրոսեանի, որու պաշտօնէ հեռանալու եւ այդ մասին լուռ մնալու պարագան ունեցած է խորհրդաւորութիւն մը շատերու հետ նաեւ ինծի համար։

Պ. Ցէր Պետրոսեան, որ նախ դժկամակեցաւ, յայտնելով թէ չուզեր հետաքրքիր իլ

— Ըսել կ՚ուզէք Բարեգործականի հանդէպ ձեր հետաքրքրութիւնն ու համակրանքը վերջացա՞ծ է։

— Ո՛չ բնաւ, Բարեգործականի գաղափարականներու մասին ես միշտ ունեցած եմ ու միշտ ալ պիտի պահեմ հիացումս ու տաք համակրութիւնս, որովհետեւ այդ գաղափարականներու ճշգրիտ գործադրութիւնը կը շեշտէ ժողովուրդի մը ինքնօգնութեան գաղափարականը, որուն մեր ազգը շատ պէտք ունի։ Ըսել ուզածս պարզ այն է որ, շիտակ չէ ինծի կամ ո եւ է մէկու որ գործի մը հետ իր պաշտօնական յարաբերութիւնը խզուելէ վերջ՝ գործելու ջանայ հետաքրքրուիլ կամ միջամուխ ըլլայ այն պատասխանատուութիւններուն՝ որ ուրիշի մը կը պատկանին այլեւս։

Նոր բացատրութիւններու վրայ, Պ. Ցէր Պետրոսեան բաւական մը խորհելէ ետքը ըսաւ.

— Գիտեմ եւ լիովին կ՚ըմբռնեմ թէ ժողովուրդին իրաւունքն է գիտնալ իրեն վերաբերեալ գործերուն բոլոր մանրամասնութիւնները։ Չեմ փափաքիր ո եւ է չափով անդրադառնալ այն պարագաներուն, որոնց տակ պաշտօնի կոչուեցայ եւ ոչ ալ մանաւորապէս յիշատակել 13 տարիներով կերտուած «գիրքս»՝ որու գոհունակութեամբ ընդ առաջ գացի այն կոչին՝ որ ժողովուրդին ծառայելու պարտականութիւնը շեշտակի կը դնէր իմ առջեւ։ Այս պարագան արդէն ծանօթ է այն ժամանակուան Ցանձնաժողովի անդամներուն, ինչպէս նաեւ իմ անմիջական շրջանակի անձնաւորութեանց։ Միայն բաւական համարեմ յիշատակելու թէ, ինձ ուղղուած պաշտօնական հրաւէրը կը կրէ 1919 Հոկտ. 1 թուականը զոր ստանալէս երկու շաբաթ յետոյ ձեռնարկեցի պաշտօնիս։

— Այդ թուականին կեդրոնական գրասենեակը ո՞ր քաղաքին մէջ կը գտնուէր։

— Միութեան տարեկան 7րդ համաժողովը որ գումարուած էր 1919 Մայիս 30ին Լոնտոնի մէջ, որոշած էր Ցանձնաժողովին կեդրոնը Նիւ Եորքէն փոխադրել Պոսթըն, ուր կը գտնուէր այն ատեն։

«Փոփոխութեան հիմնական պատճառները անծանօթ էին ինծի ինչպէս նաեւ անծանօթ էին ուրիշ ներքին խնդիրներ, որոնց ո եւ է չափով միջամուխ ըլլալու կամ նոյնիսկ մերձենալու ոչ փափաք եւ ոչ ալ հետաքրքրութիւն ցուցուցած էի, այլ բաւականացած միայն պատկանած մասնաճիւղիս միջոցաւ կատարուած պարտականութեամբս։

«Ներքին սակայն խնդիրներու ներքնապէս տեղեակ եւ հետաքրքրուող անձեր կ՚արտայայտուէին թէ փոփոխութիւնը դժգոհութեանց արդիւնքն էր, եւ կ՚ակնկալէին տեսնել Բարեգործականի ընդհանուր գործերուն աւելի կանոնաւոր հսկողութիւն ու ղեկավարութիւն։

— Ինչպէ՞ս գտաք Բարեգործականի ընդհանուր գործերու եւ կազմակերպական վիճակը։

— Ըստ հասարակ այդ օրերուն Բարեգործականի անդամներու եւ մասնաճիւղերու թուոյն մասին ակնարկութիւն եղած պարագային միշտ կը կրկնուէր թէ կան 10,000 անդամներ եւ 90 մասնաճիւղեր։ Այս յայտարարութիւնը սակայն՝ սոսկ ենթադրութեանց վրայ հիմնուած ըլլալով, հարկ սեպուեցաւ ստուգել բուն թիւը, որու համար մանաւորապէս պատրաստուեցան ու ղրկուեցան նպատակին յարմար թուղթեր, որոնցմէ նաեւ տրուեցան դաշտի գործիչներուն այն հրահանգով որ տեղական փաստութեանց գիտութեամբ եւ աջակցութեամբ անոնց վրայ արձանագրուին այդ շրջանին մէջ կանգուն մասնաճիւղերու եւ անոնց կենդանի անդամներու թիւը։ Երբ թուղթերը քանի մը ամիսէն վերադարձուեցան, գաաւորումէն վերջ տեսնուեցաւ որ կանգուն եւ կիսականգուն մասնաճիւղերու թիւը ոչ թէ կը հասնէր 10,000ի, այլ՝ 4600էն 5000ի մէջ կ՚երերէր։ Թէեւ յարատեւ փոփոխութեանց պատճառաւ կարելի չէր ճշգրիտ թիւը նշանակել, բայց վերի արդիւնքը չափ մը կու տար, որով կարելի կ՚ըլլար յաջորդող տարիներու ասոճանական աճումը չափել։ Այդ հիման վրայ այժմ կարելի է գիտնալ թէ 1919-1927 աւելցած են շուրջ 55 նոր մասնաճիւղեր եւ 3000 նոր անդամներ։

— Կրնա՞ք նոյն կերպով նաեւ յիշել Ամերիկայի Դաշտի սկզբնաւորութենէն մինչեւ 1919 թուականը եւ յաջորդ շրջաններու եկամուտներուն գումարները զատ զատ։

— Այս արձանագրութիւնները ցոյց կու տան որ Ամերիկայի Դաշտին սկզբնաւորութենէն մինչեւ 1919 թուականը, այսինքն 11 տարիներու ընդհանուր հասոյթը եղած է 164,033.27 կամ միջին հաշուով տարեկան միայն 14,921.11 տոլար։ Իսկ 1919էն 1927 Ցունուար 1, ութ տարիներու ընդհանուր հասոյթ եղած է 1,026,721.46 տոլար կամ միջին հաշուով տարեկան 128,340.18 տոլար, որ կը ցուցնէ տարեկան միջին հաշուով 113,438.07ի յաւելում։

ՍԱՐԻ ՏԻԱՆ

ԿԷՏԵՐ ՈՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Համաստեղի գրականութիւնը օրակարգի պատիւներու արժանացաւ վերջերս։ «Յարդգող» սարքած էր վիճաբանական երեկոյթ մը, թեր ու դէմ կարծիքները լսել տալու համար։

Կ՚ուզէի անդրադառնալ քանի մը կէտերու, որոնք ոչ միայն Համաստեղի յատուկ ըլլալ կը թուին, այլ եւ կը հետաքրքրեն հայ երիտասարդ գրականութեամբ եւ անոր ապագայով զբաղողները։

* * *

Գիւղական մթնոլորտի nostalgieն, անոր ազդեցութիւնը գրականութեան սեռէն ներս, «արուեստ»ի դիմակին տակ ապաստանող ու լոկ գիւղական հոր յիշողութիւններու դիմաց անփայլ արտադրութիւնները... ահա այն գետինը որուն վրայ փորձուեցաւ քաշել Համաստեղը։

Գիւղական կենցաղի անողնայար կողմերուն կառչող գրիչները մեզի համար արժէք մը չեն ներկայացներ։

Իրաւ է թէ մենք կը հանդիպինք կարգ մը գրողներու որոնք գիւղը իբր «մանկութիւն» ներացուցած են, բայց կարելի չէ Համաստեղը դասել անոնց շարքին։

Ֆլօպէր, իր «Սալամպօ» գրքին համար գնաց Կարքեդոն, տեղին վրայ ուսումնասիրութեան մը նուիրուելու եւ հարազատ պաշար հաւաքելու համար։ Համաստեղ փոխանակ տեղափոխուելու, ինչ որ բազմածախս է, ուրեմն անկարելի, յիշեց նախ իր գիւղը, դիմեց իր ծննդավայրը իբր սեփական աղբիւր, առաւ այդ գիւղէն քանի մը տիպարներ, շեշտեց անոնց նկարագրի զանազանութիւնները ու պատմեց։

Ուրեմն, ինչպէ՞ս կարելի է Համաստեղը գիւղին կապել, քանի որան դեռ լիովին չէ ապրած իր գրական կեանքը. չէ հասած նոյնիսկ անոր կէսուն։ Մանաւանդ երբ ան մեզ կը ծանօթացնէ արդէն բոլորովին նոր ուղղութեամբ էջեր։

Արուեստագէտ մը ազատ է ուզած խորքի նախապատուութիւն տալ։ Ազատ է նոյնպէս իր երեւակայութիւնը (որուն յաճախ կ՚աջակցի յիշողութիւնը՝ անցեալին մէջ ապագան նշմարելով), զգայնութիւնը, ձեւ ճկունութիւնը, պատկերներ վերծնելու շնորհքը, փորձել ո՛եւէ աշխարհի ու շրջանակի մէջ, ու... նոյնիսկ նահանջել մինչեւ Կարկեդոնեան ժամանակները, քանի որ անկէ նահանջը՝ հեղինակին եւ սիրած ուղղութեան համաձայն կրնայ ըլլալ լոկ ձեւակամային կամ ամբողջական։

Բացայայտ է ուրեմն թէ՛ պէտք է սպասել, Համաստեղի տաղանդը իբրմիակտուր մարմին կարենալ քննելու համար։

Կէտ մըն է նաեւ տիպարը, որուն վրայ կարելի է խօսիլ այժմէն՝ Համաստեղի մասին, որովհետեւ այս կէտը ընդհանրական հանգամանք ունի, ու շատ լայն են անոր կապուած հարցերը։

Տիպարը ի՞նչ կրնայ խաղալ պատմուածքի մը ամբողջութեան մէջ, ի՞նչ կապ ունի անոր կազմուածքին հետ։ Կարելի՞ է բազմութիւնները շարժել առանց տիպարներու։ Անմիջապէս ըսենք թէ, տիպարի մը բացակայութիւնը կարելի է, բայց պատմուածքը՝ առանց անոր, կ՚առնէ օրագրի մը տափակութիւնն ու ձանձրութիւնը։ Տիպարին կամ տիպարներուն շուրջն է որ կը դառնան comparseները եւ երկուքն ալ կը կահաւորեն վէպը, ու հեղինակին լայն կարելիութիւններ կ՚ընծայէն կենդանի արտայայտութիւն մը տալ զանգուածներուն, անցնելով տիպարէն, իբրեւ խողովակ գործածելով զայն։ Տիպարը մաս մը զանգուած կը խտացնէ հանդէպ ուրիշ մաս մը զանգուածի, այս վերջին մասը եւ երրորդներ ու չորրորդներ կրնան զանգուածային մնալ կամ

տիպարի մը մէջ իրենց կարգին խտանալ, համաձայն զանգուածին ընկերային, քաղաքական, բարոյական ու դասակարգային ատրճանններու դասաւորման։

Ուրեմն տիպարը ժողովուրդներու, բազմութիւններու օտար տարր մը չէ։

Ռոմէն Ռոլան յիշուեցաւ։ Յիշենք ուրեմն անոր «Լիլիւլի» վէպ-թատերախաղը, ուր երկու ազգեր, երկու բազմութիւններ իրապէս բեմին վրայ իրար կը վիրաւորեն, իրարու կը հալածեն... բայց կան տիպարները — Լիլիւլի, Փոլիշինէլ, Ժանօ, Ալթաիր, Աստուած եւլն... որոնք առջի կը կանգնեցնեն այդ ժողովուրդները։ Առանց տիպարներու չկայ կեանք, ընթացք ու վախճան, քանի որ արդէն սկիզբը անկարելի պիտի ըլլար։ Քսան տարուանհեռաւորութիւնունեցող գիւղը իբր«հնագիտական նիւթ» կարելի է գետեղել թանգարանի ապակիներուն մէջ։ Ապահովաբար ոչ։ Ու տարիները չեն որ պիտի փոխեն անոր նշանակութիւնը միտքերու մէջ։ Եւ այդ գիւղը որ ամբողջ հայկական բարքերու, հայ տոհմիկ կենցաղավարութեան հիմնաքարը եղած է, պէտք չէ դատապարտել քանի մը արտաքիններ օգտագործելով։ Անոնք նաեւ ուրիշ բարբառ ու նշանակութիւն ունին, ու սովորոյթները չեն որ կը դիմանան տարիներուն, դարերուն, այլ հայրենիքի մենաշնորհը mysticisme մը որ կը գործէ նոյնպէս արուեստէն ներս ու կ՚արգիլէ նիւթական գետիններու նուաճումները....։

Յիշենք Զարեանի հետեւեալ տողերը.

«Լքուած հողակոյտերի տակ, բարձրաբերձ լեռների կատարին, աղմկօրէն փշրուող գետերի հայելիին մէջ, ժանգոտած ժայռերի կուրծքին, լճերի ներս քաշուած մելամաղձոտութեան ծոցին, հայկական երկու հզօրագոյն Աղթամարի եւ Ցեւանի մէջ տարածուող բովանդակ աշխարհի մասերում, թառած է անհանգիստ եւ եկող մի հրգ. եւ թառած են մեծոյի աստուածներ, որոնց ձայնը ես լսած եմ, որոնք ուզում են ապրել, սակայն մենք չենք կարողանում գտնել նրանց գոյացման ձեւը»։

Այս աւերակներուն լուռ պերճախօսութիւնը նոյնն է նաեւ հասարակ հայորդիին մտքին վրայ, նուազ ծաւալով։

* * *

Չպիտի ուզէի նաեւ մոռնալ իբր օրինակ յիշել Պէռօի «Le Bois du Templier Pendu» գիրքը եւ անոր 400 տարիները (եթէ չեմ սխալիր)...։

400 տարիներ կ՚ապրին, իբար կը բաղխին հեղինակին զօրաւոր երեւակայութեան շնորհիւ... եւ հոն տիպարները ոչ միայն առաջնակարգ տեղեր կը գրաւեն, այլ եւ իրարու կը յաջորդեն բնտանեկան կապերով։ Ու Պէռօի գիրքը կը վերջանայ ապագային, անծանօթին առջեւ հարցականով մը, որ աւելի է քան բոլոր ապագայապաշտներուն գրուածքները, ուր ապագան խնդրոյ առարկայ կ՚ըլլայ երբ այլ եւս դադրած է ապագայ ըլլալէ։

Ուրեմն արուեստագէտի հմտութիւն ունի ան որ չի տարուիր նիւթէն ու խորքէն եւ միեւնոյն գիւրութեամբ, զգայնութեան միեւնոյն gamme մը գործածելով կ՚արտադրէ տարբեր էջեր, իր ինքնատպութիւնը դրոշմելով անոնց։

Հետաքրքիր պիտի ըլլար գիտնալ թէ Օշականի «խոնարհները» հոգեբանական ի՞նչ խորութիւն պիտի կրնային ստեղծել այդ գործին մէջ, առանց տիպարներու, առանց տիպարացումի եւ ինքնատպութեան... պարզապէս խամաճիկներ, այդ ալ ոչ, քանի որ խամաճիկները օտար ուժի մը կը ստորադասուին։

* * *

Համաստեղ ճիգ կը թափէ՞ երբ կը գրէ։ Ցքնա՞ծ են անոր գրութիւնները, կամ ըսելիք ունի՞ երբ գրիչը ձեռք կ՚առնէ։ Համաստեղ Դոստոյեւսկի կամ Գոր-

---

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Աղջիկ ըսաւ. «Այնքան ժամանակ որ ողջ եմ, իմ սիրտս պիտի սիրէ քեզ. եւ երբ մեռնիմ, դարձեալ իմ ստուերս պիտի հետեւի քու ստուերիդ, գերեզմանէն ալ անդին»։

* *

Կը ճանչնա՞ք արդեօք այն սպիտակ ու զօրեղ քաղաքը, որ լերան կողերուն վրայ սանդուխ է ձգած իր պատշգամներովը։ Արմաւենիները կը ճօճին երկինքի կապոյտին մէջ, միջնաբերդին աշտարակներէն վեր։ Լճակին ջուրերուն վրայ, ուր հովը դամասկեան կիտուածներ կը գծէ, կը ցոլանան, ինչպէս հայելիի մը մէջ, արաբական վանդակափեղկերը եւ շրջապատերը, որոնց վրայ կը պարզուին մարգարէին ոսկեփայլ խօսքերն ու մզկիթներուն գմբէթները, որոնք կը նմանին ջայլամի հաւկիթներու, եւ մինարէները, որոնց գագաթէն կը լսուի մուէզզինին ձայնը, երբ վերջալուսային կարմիր շողերը հասնին։

— «Դո՛ւք, որ քնանալու կը պատրաստուիք, յանձնեցէ՛ք ձեր հոգիները Անոր, որ երբեք չի քնանար»։

Ահա այդ քաղաքին մէջ, ատենօք կ՚ապրէին բազմաթիւ քրիստոնեաներ, — թո՛ղ ջաղացքին քարերը աղան անոնց ոսկորները, եւ թո՛ղ յաւիտեան մոռցուին անոնց անունները։ Բոլորի՛ն, բոլորի՛ն, բացի մէկէն, որուն անունը մոռցած եմ, ճշմարիտ։ Սակայն մեր իմաստուն եւ անմոռաց մարգարէն անջնջելի արձանագրած է անոր անունը, եւ պիտի յիշէ զայն, թէեւ կնոջ մը անունն ըլլայ։

Քաղաքին պարիսպներուն տակ կը գտնուի գերեզմանը բարեկրօն միւսլիմաններուն։ Հոն կը տեսնուին երկու շիրիմներ, որոնք կը հանգչին ոտք ոտքի դէմ։ Շիրիմին մէկուն վրայ տնկուած է կաթող մը, գլխուն՝ փաթթոց մը. իսկ միւսին վրայ քանդակուած են քանի մը ծաղիկներ, որոնք կը խառնուին անունի մը գիրերուն. երկու քարերը աւրուած։ Կնոջ մը շիրիմն է այդ։ Նոճիները, աւելի հին քան թալամութիւնը, այս սուրբ գետնին շուրջ կը սփռեն մթութիւն մը, որ նման է ամպան գիշերուան մը։

* *

... Աւելի նրբահասակ քան կակաչը իր ցօղունին վրայ, անիկա, երբ քալէր, կը թուէր թէ ոտքերը համբոյրի՛ պէս կը սեղմէին հողը։ Դուք չէք տեսած իր դէմքը, որ քօղ չունի, եւ սպիտակութիւնը իր ակռաներուն, որոնք, երբ ժպտէր, կը շողային թուխ շրթներուն մէջէն։

Միւսն ալ, երիտասարդը, կ՚ապրէր ամառն իր տարիքին։ Եւ անոր սէրը այնքան էր, որքան սէրը Պէնի-Աղրային, զոր պատմագրած է Շահիտ-Պէն-Աղպաս։

Եւ անոնք կը խօսէին իրարու միայն զգուշօրէն։ Որովհետեւ երիտասարդը բարեկրօն միւսլիման մըն էր, եւ աղջիկը՝ քրիստոնեայ կոյս մը։ Եւ անոնք երբեք չհամարձակեցան սէրը խոստովանելու իրենց ծնողքին։ Երիտասարդը չէր կրնար դառնալ

կի ըլլալու յաւակնութիւնը չունի։ Փիլիսոփայական, ընկերաքաղաքական հարցեր չեն սեղմուիր գիւղին պարզուկ շրջանակին մէջ... գէթ Համաստեղի գիւղին մէջ։ Անոր էջերը, ծանր հարցերէ հեռու մնալով, ոչինչ կը կորսնցնեն իրենց գեղեցկութենէն։

Ան պիտի զոհանայ ի՛ր պատմուածքները համեմելով հոգեբանական պարզ ու ջինջ սահմաններով, դատողութիւններով, հոգ չէ թէ անոնք ընթերցողը առաջնորդեն դէպի բոլոր խնդիրներ։

Հաց է զգօնիքը ըլլալ սակաւախօս այն կէտերուն շուրջ, ուր ընթերցողը կրնայ գուշակել ձեր գրելիքը։

ԵՂ. ՉԱՀՐԿՃԵԱՆ

անհաւատ, — թո՛ղ Ալլա՛հ ... սեցնէ անհաւատներուն ... դը, — եւ աղջիկը, Քրիստ... ներուն բարկութենէն վախ... լով, չէր կրնար ընդունիլ ... գարէին կրօնքը։

... Եւ սակայն աղջիկը ... բեմն, կը յաջողէր խօսիլ ... տասարդին, իր պատուհ... վանդակին մէջէն։ Անոնց ... ինքա՛ն էր սաստիկ, ... հիւանդացան։

Նոյնիսկ երիտասարդը ... քան հիւանդացաւ, որ իր ... կորսնցուց, եւ երկար ... խենդի պէս էր։ Երբ ի... գաւ, գնաց Դամասկոս ... դաքը, ոչ թէ այլեւս մոռ... համար աղջիկը, զոր չէր կ... մոռնալ, այլ արթնցնի ... նար շուտով։

* *

Աղջկան ծնողքը չափազ... հարուստ էր, իսկ երիտա... դին ծնողքը՝ աղքատ։ Երբ ... բահարները յաջողեցան թ... ցիլ, աղջիկը հարիւր ... գրկեց անոր, որուն կապուած ... իր սիրար. եւ խնդրեց որ ... կը սիրէ զինք, դիմէ փափա... յաւագոյն արուեստագէտն... նել տալու համար իր ... նկարը, որպէսզի զայն ... միշտ իր սիրտին մօտ։

— Սիրակա՛ն, չէ՞ս գիտեր ... երիտասարդը, որ յաւանդա... մեր կրօնքին հակառակ է ... պիտի պատասխանես ... ծայ, վերջին դատաստանին ... երբ քեզի հրաման ... կեանքը տալ այն պատկե... որ շինուած է քու իմ ... կերիդ։

Եւ աղջիկը պատասխանեց...

— Ո՛վ իմ քաղցր սէր... չին դատաստանին օրը ... պիտի պատասխանեմ Աստ... ծոյ. «Ո՛վ ամենասուրբ, ... գիտես, որ քու խմնարհ ... բանդ բան մը չի կրնար ... ծել։ Սակայն եթէ կամի... կենդանացնել այս պատկե... ես պիտի օրհնեմ առ յաւ... անունդ, եթէ նոյնիսկ գիտ... տապարտես՝ սիրելիս հա... աւելի՛ քան իմ հոգիս, կենդ... պատկերներուն ամէնէն գե... ցիկը, զոր երբեք ստեղ... ըլլամ»։

* *

Երբ երիտասարդը վերադ... ջաւ այն քաղաքը, որուն մա... կը խօսիմ, դարձեալ կարօտը ... առողջութիւնը։ Ու երբ պատ... ցաւ մեռնելու մօտ, բառ... բարեկամներէն մէկուն.

— Այլ եւս այս աշխար... մէջ չպիտի կրնամ տեսնել ... նիկա, զոր կը պաշտեմ հոգի... Կը վախնամ, որ, եթէ մի... ման մեռնիմ, հանդերձեալ կե... քին մէջ եւս չիմ գտներ զա... Ուստի կ՚ուզեմ փոխել ... ւատքս եւ դառնալ քրիստոնեա...

Ու մեռաւ։ Սակայն եւ ... պէս մենք թաղեցինք զայն ... ւատացեալներու գերեզմա... մէջ, որովհետեւ այդ վեր... խօսքերը արտասանած պահ... խելքը իրը չէր այլ եւս։

Երիտասարդին բարեկ... աճապարանքով գնաց ... տեսնել կոյսին տունը։ Աղջ... ալ պառկեր էր մեռնելու ... այն խիստ ցաւովը, որ կը ... լարէր իր սիրտը։

Աղջիկը ըսաւ.

— Այլ եւս այս աշխար... մէջ չպիտի կրնամ տեսնել ... նիկա, զոր կը պաշտեմ հոգի... Կը վախնամ, որ, եթէ ... տոննեայ մեռնիմ, հանդերձ... կեանքին մէջ չեմ գտներ ... Ուստի կ՚ընդունիմ որ Աստ... մէկ է, եւ Մուհամմէտ իր ... գարէն է։

Այն ատեն երիտասարդ... բարեկամը, ցած ձայնով, ... յայտնեց այն խօսքերը, ... մեռնելէ առաջ արտասանած ... սիրահար միւսլիմանը։ Եւ ... չափազանց յուզուեցաւ, ... տասխանեց.

— Տարէք զիս հոն, ... հանգչի անոր թաղեցէք զի... քերս գրած անոր ... դէմ, որպէսզի, վերջին ... տանին օրը, երբ ոտքի ... նինք, երես երեսի կանգնի...

Թ-այլգմ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՖՐԱՆԳԵԱՆ

Թէհրանէն ստացուած նամակ մը ցաւով կը տեղեկացնէ եղերական մահը ընկեր Երուանդ Ֆրանգեանի, որ զոհ գացած է արկածի մը (սանդուխէն գլորուելով ծանր վէրքեր ստացած էր)։

Ընկեր Ֆրանգեան մօտ 45 տարեկան էր։ Ծնած էր Իգտիր։ Իր ուսումը ստացած է Թեմական վարժարանին մէջ, զոր աւարտելէ յետոյ իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած է Սալմաստի Ղալաշուկ գիւղին մէջ՝ 1903—5։ Սալմաստի շրջանին մէջ, զբաղած է նաեւ յեղափոխական գործունէութեամբ։ Աւելի ետք [illegible] է Թաւրիզի եւ գրա[illegible]։ Այդ ժամանակամիջոցին է որ հրատարակեց «Ասպարէզ»ի անուն մեծ ուսումնասիրութիւնը։ Կը թղթակցէր զանազան թերթերու («Մշակ», «Մուրճ» եւայլն)։

Յետոյ ուսումը կատարելագործելու համար գնաց Գերմանիա, ուր համալսարանին մէջ հետեւեցաւ փիլիսոփայութեան եւ Վիլհելմ Վունդտի փիլիսոփայութեան վարդապետին։ Իսկ համալսարանական միջոցին «Մեթոդիկ...» Գերմանիոյ կ'աշխատակցէր նաեւ Ալ... պարբերականին։

Անկէ անցաւ Բաքու, ուր ուսուցչական պաշտօն վարեց եւ հրատարակեց Միտք «փիլիսոփայական, հասարակագիտական եւ մանկավարժական» պարբերաթերթը։ Ուսուցչական պաշտօն վարեց նաեւ Հայաստանի մէջ, Երեւանի Թեմական դպրոցին մէջ։ Երեւանի մէջ հաստատեց «Բարձրագոյն կուրսեր» անունով ժողովրդական համալսարան մը՝ ուսուցիչներու ինքնազարգացման համար։ Կ'աշխատակցէր Նոր Հոսանք եւ Գործ ամսագրերուն, որոնք կը հրատարակուէին Բաքու։ Թաֆֆիի, Նալբանդեանի, Սունդուկեանցի եւ Քամառ Քաթիպայի մասին ուսումնասիրութիւններ հրատարակած է զանազան թերթերու մէջ։

Հրատարակած է բազմաթիւ գրքոյկներ՝ ընկերային հարցերու նուիրուած, Ֆիխթէի, Նիցշէի եւ ուրիշ գերման փիլիսոփաներու մասին։ Վերջերս կ'աշխատակցէր նաեւ «Դրօշակ»ի։ Մեր վերջին երկու թիւերուն մէջ ունի ուսումնասիրութիւն մը Րաֆֆիի մասին։ Իսկ «Յուսաբեր»ի մատենաշարը քանի մը տարի առաջ հրատարակեց իր «Հայ Միտքը»։

1920 Փետրուար 18էն վերջ, ընկեր Ֆրանգեան եւս անցաւ Թաւրիզ։ Ուսուցչութիւն ըրաւ Ղազուին, Սուլթանապատ եւ Համատան։ Մեռաւ այս վերջին քաղաքին մէջ։ Կը թողու կին մը (ուսուցչուհի) եւ երկու զաւակներ։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

80— ԱՍԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ԹՓԵԼՈՒ

Խաց խացի խրիշտակ
Արդար եղան վաստակ,
Խացին էժանութեն,
Ջրին լիութեն,
Մախին թանգութեն,
Աշխրհին խեր խաղաղութենու

ԵՐԳԻ ՄԸ ԿՏՈՐԸ

Ճիկ ու ճիկ ջըան ջըան,
Իմ աղբեր բերդի բերան,
Ճնճղկներ առան կրամ,
Ճիկ ու ճիկ ջըան ջըան,
Իմ աղբեր առան տարան։
(Շարունակութիւնը կորսուած)

Հաւաքեց՝ Օ. Կ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

Մանուկներու մահը.— Հայաստանի մէջ երախաներու մահուան դէպքերը կը ներկայացնեն հարիւրին 24 — 25 համեմատութիւն մը։ Բժշկախորհրդակցութիւն տուներու մէջ, այդ թիւը կ'իջնէ 6—7 առ հարիւր։

Հիւանդութիւնները.— Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներուն Երեւանի մէջ համաճարակ դարձած էին կրիփը, քութէշը, կեղծմաշկը, կարմրուկը, ճաղճատենդը։ Փետրուար ամսուան մէջ այս հիւանդութիւնները նուազած էին։ Մարտի սկիզբը, եղանակներու փոփոխութեան պատճառով, դարձեալ շատցան հիւանդութիւնները։

Կոտայքի շրջանին մէջ քութէշը տարածուած է մասնաւորապէս։

Երեւանի Թանգարանին մէջ.— Մոսկուայէն մնացած մը գիրք եւ ազգագրական նիւթեր նուիրուած են Երեւանի Թանգարանին։ Այդ գիրքերուն մէջ կան.

1 ձեռագիր, մագաղաթեայ բառարան, 1620 թուականէն։

1 Սաղմոս արաբերէն թարգմանութիւն, ձեռագիր եւ զարդանկարուած։

1 փառակազմ գիրք այցելուներու Լազարեան Ճեմարանի։

1 աշխարհագրոյց Հայաստանեայց (քարտէս), տպ. 1778ին Վենետիկ, Շամիր Շամիրեանի ծախքով։

1 ձեռագիր Պատմութիւն Աղեքսանդր Մեծի, գրուած 1695ին։

Մեթրը Հայաստանի մէջ.— Այսուհետեւ Հայաստանի մէջ պիտի գործածուին միայն մեթրական չափերը։ Մեթրական չափերը տարածելու համար սեմինարներ տրուեցան։

Կրթական կեանք.— Անցեալ թիւով ներկայացուցինք Հայաստանի դպրոցական վիճակագրութիւնը։ Բացի դպրոցներէն, Հայաստանի մէջ կան.—

48 մանկապարտէզներ, 112 մանկավարժներով եւ 2757 մանուկներով։ Այս մանկապարտէզներէն 10ը (378 մանուկներ) կը գտնուին գիւղերու մէջ։

2 մանկական օջախ, 2 ուսուցիչով եւ 53 մանուկներով։

23 մանկական հրապարակ, 1508 մանուկներով։

8 մանկատուն, 17 վարիչներով եւ 4198 երախաներով։

1 մանկատուն (բարոյապէս թերիներու համար) 182 մանուկներով։

22 արհեստանոց, 199 ուսուցիչներով եւ 1761 ուսանողներով։ (11ը քաղաքներու մէջ, 11ը գիւղերու մէջ)։

32 արհեստագիտարան, 210 ուսուցիչներով, 2206 ուսանողներով։ Այս դպրոցները մեծ մասամբ գիւղատնտեսական են։ 2ը (202 ուսանողներ) կը գտնուին գիւղերու մէջ։

2 գործաւորական դասարան, 43 ուսուցիչներով եւ 196 աշակերտներով։

11 դասընթացքներ, 561 ունկնդիրներով։

2 բարձրագոյն դպրոց (պետական համալսարան եւ երաժշտանոց)։ Երաժշտանոցը ունի 19 դասախօս եւ 318 ուսանող։

Բանուորական համալսարան մէկ կը Երեւանի մէջ, 28 ուսուցիչներով եւ 327 ունկնդիրներով, միւսը Ալեքսանդրապոլի մէջ, 21 ուսուցիչներով եւ 284 ունկնդիրներով։

Վարդագոյն որդ.— Վերջերս կասկած կար, որ Թրքական սահմանագլուխին վրայ տարածուած է վարդագոյն որդը, թշնամի բամպակի։ Այս պատճառով, հողային գործավարը Թուրքիա ղրկեց միջատաբան դր. Մոկեզով եւ գիւղատնտես Ամիրեանը, որոնք քննեցին Սուրմալուի շրջանը։ Դր. Մոկեզով այս մասին «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրին յայտարարած է.

«Սուրմալուի շրջանին մէջ, մասնաւորապէս Իգդիր, մնացինք 4 օր։ Տեղական իշխանութիւնը, մասնաւորապէս Սուրմալուի գաւառագործկոմը մեզի օժանդակեցին, բնակարան եւ կառք տրամադրելով։ Քննեցինք Իգդիրի երկու բամպակազտիչ գործարանները։ Քննեցինք մօտ 13 տոնն բամպակ եւ վարդագոյն որդ չգտանք։ Բայց չենք կրնար ըսել թէ Սուրմալուի մէջ վարդագոյն որդ չկայ։ Թուրք կառավարութիւնն ալ հաղորդագրած էր վարդագոյն որդին գտնուելը, եւ Սեպտեմբերին Պոլսէն Իգդիր ղրկած էր մանրէաբան բժիշկ մը։

«Թուրք կառավարութեան կարծիքով, Սուրմալուի մէջ վարդագոյն որդ չկայ, որովհետեւ Սուրմալու շատ հեռու է Ադանայէն, որ վարակուած է վարդագոյն որդով։ Բամպակի միւս թշնամիները այնքան տարածուած չեն։ Ձիւնին պատճառով չկրցինք քննել բամպակի դաշտերը»։

Կարուհիները.— Երեւանի կարի գործարանին մէջ կ'աշխատին 322 հոգի, 90 առ հարիւրը՝ կին։ Դերձակներու գործակցականին մէջ 50 հոգի, 12ը կին։ Ալեքսանդրապոլի կարի գործակցականին մէջ 40 հոգի, 21ը կին։

Երեւանի մաքսատունը.— Ջնջուած է Երեւանի մաքսատունը եւ գործերը յանձնուած են Ալեքսանդրապոլի մաքսատան։

«Լենինեան ուղի».— Թերթ մը եւս Երեւանի մէջ։ Շուտով պիտի հրատարակուի «Լենինեան Ուղի» անունով ամսագիր մը, «Կուսակցական օրկանը Լենինեան կուսակցութեան կոլլեկտիվ մտքին», պատ. խմբագիր՝ Եղ. Զուբար («Երեւան»ի Նախկին խմբագիր)։

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԿԱԶԵՐ 13ՐԴ ԴԱՐՈՒՆ

Գերմանիոյ մէջ վերջերս գտնուած է հին տարեգրութիւն մը, ուր կ'ըսուի.

«1241ին, Վալշտադի մօտ տեղի ունեցած պատերազմին մէջ մոնկոլ-թաթարները գործածեցին մասնաւոր մեքենայ մը, որ հեղձուցիչ կազեր կ'արձակէր գերմանական, լեհական եւ սիլեզեան ասպետութեան հեծելազօրքին դէմ»։ Խօսքը այն կազերուն մասին է, որոնք սարսափելի գարշահոտութիւն կը սփռէին եւ հեծելազօրքը կը ստիպուէր փախչիլ թունաւոր մթնոլորտէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն. 28 Մարտ.— Վիէնի Զ. Ռ. Ե. Միութեան մասնաճիւղը նախաձեռնած է կազմակերպելու Ապրիլ 11—24ի ազահանդէսը։ Հրաւէրներ ղրկուած են քաղաքական կուսակցութիւններուն, որպէսզի իւրաքանչիւրը իր մասնակցութիւնը բերէ այդ օրը։ Պէտք է ամէն կողմէ մղուին աշխատանքի, արժանավայել հանդիսաւորութեամբ տօնելու համար այդ օրը։

Անցեալ օր կարդացի «Պրագեկ» ստորագրութեամբ թղթակցութիւն մը, ընտրութիւններու մասին։ Շատ զարմացայ թէ ինչո՛ւ մանրամասնօրէն չէին յիշուած այն բոլոր անվայել արարքները որոնցմով փայլեցան հնչակ-ռամկավար-բոլշեւիկ պլոքին անդամները։ Ամբողջ գաղութը պժգանքով կը յիշէ այդ օրը։ Պատիւ Դաշնակցականներուն որ կրցան պահել իրենց պաղարիւնը։

Կը լսենք թէ դարձեալ ոստիկանատուն դիմած է «պլոք»ը խնդրելով որ միջամտէ եւ ճանչնայ իրենց օրինաւորութիւնը։ Այս առթիւ Ֆրանսերէն գրութիւն մըն ալ բերած են Լիոնի «քլիք»էն։

Նժտիճար

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ԱՐԿԱԾ.— Օրիորդ Լազարիս կը սիրէր երիտասարդ մը, որուն հետ երջանիկ օրեր անցուցեր էր։ Յանկարծ իմացաւ, որ իր սիրականը կ'ամուսնանայ ուրիշի մը հետ։ Յուսահատ, ծրագի ալքոլ խմեց։ Իր ցաւի աղաղակները լսելով, դրացիները վազեցին եւ փոխադրեցին հիւանդանոց։ Դեռ յոյս կար փրկելու։

ՏԱՆԻՔԷՆ ՎԱՐ.— Սէն-Նազէրի մէջ, երկու եղբայրներ, Ալֆրէտ եւ Ալպէր, կը ծածկէին դպրոցին տանիքը։ Ալֆրէտ սխալ քայլ մը առաւ, սահեցաւ կղմինտրներուն վրայէն վար։ Բայց ձեռքը երկնցուց եւ բռնեց եղբօրը վերարկուէն։ Անձրեւ եկած էր, այնպէս որ արագ սահեցան եւ չյաջողեցան տեղ մը կառչիլ։

Ալֆրէտի գանկը պայթեցաւ եւ անմիջապէս մեռաւ։ Իսկ Ալպէրին ոտքին ու ձեռքին ոսկորները կոտրեցան եւ ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ԿԱՅԷՆԸ.— Կառավար մը, Փօլ Րօ. գիշեր տուն դարձաւ տուն, Սէն Պրիէօ։ Դուռը բացաւ չբացաւ, ինկաւ գետին անկենդան։ Ոստիկանական բժիշկը թոյլ չտուաւ թաղել, եւ քննութիւն մը բացուեցաւ։

Երկու եղբայրներ էին անոնք, եւ մահու չափ կ'ատէին իրար։ Մէկը միւսին կը սպառնար սպաննել։ Վերջապէս երկու եղբայրները որոշեցին կռուիլ զէնքով։ Գիշեր ատեն քաղաքէն դուրս դանակ դանակի եկան, յետոյ փաթթուեցան իրարու, խածին, խեղդել աշխատեցան։ Դանակը իր գործը կատարած էր։ Փօլ Րօ նուաղեցաւ։ Կայէնը փախաւ։ Քիչ յետոյ վիրաւորը արթնցաւ եւ քաշկռտուելով գնաց տուն։ Սեմին վրայ մեռաւ։ Ոստիկանները բռնեցին Կայէնը, որ խոստովանեցաւ ամէն մանրամասնութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔԸ

Փարիզի Ուսանող. Միութեան վարչութենէն ստացանք հետեւեալ գրկոյցը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

«Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնը «Սիթէ Իւնիվերսիթէր»ի մէջ հայկական տաղաւարի մը շինութեան ծրագիրը կը մշակէր գրեթէ տարիէ մը ի վեր: Պատուիրակութիւն մըն ալ Միութեանս կողմէ ներկայացած էր «Սիթէ»ի տնօրէնութեան, ստանալու համար անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, որոնց արձագանգը կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ:

Ներկայիս Ուս. Միութեան վարչութիւնը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը մեծանուն բարերար Պօղոս Նուպար փաշայի որ իր վերջին նուիրատուութիւնով կը հիմնէ Մշակոյթի նոր օջախ մը, հայ ուսանողներու համար, քաղաքակիրթ ազգերու կարգին:

.*. Միութիւնս իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ նաեւ «Ուսանողաց Օժանդակ Յանձնախումբ»ի անդամներուն, որոնք բոլորուած Գ. Պօղոս Լամէրեանի շուրջը, նիւթական եւ բարոյական ամէն օժանդակութիւն չեն զլացած Միութեանս, 1921 թուականէն ի վեր: Անոնք ուսանողներու հանդէպ իրենց հոգածութիւնը անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն, ստանձնելով Մշակոյթի Օրուան առթիւ Միութեանս կողմէ կազմակերպուելիք հանդէսին ծախսերու հոգը, ինչպէս նաեւ Միութեանս տրամադրելով [illegible] հաւաքատեղիի մը համար ամսական անհրաժեշտ գումարը: (Կնիք)

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ՝ ԱՅՍ ՄԵԾ ՈՒ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ՔԱՂԱՔԷՆ...

(Հատուած մը եւս «Գարնանային» վէպէն, որ լոյս կը տեսնէ շուտով)

Օրեր կան՝ որ այս մեծ քաղաքը զիս կը խանդավառէ իր յեղափոխութեամբը, իր մեծ, դաւադրական, արիւնոտ ու հսկայ պատմութեամբը։ Կ'անցնիմ դիւրագրգիռ ու մեծ, անկարելի ու սքանչելի դողով մը գունատ, կ'ուզեմ պոռալ իմ ատելութիւնս, մեծ ու բարբարոս բառերով, բոլո՛ր սրիկայ, ապականած, անկարող, շռայլ, պանդոյր ու տխմար մարդոց դէմ որ այս ճակատագրական ու հրաշալի մայրաքաղաքը՝ կը զրկեն իր վերջնական ու հերոսական ճակատագրէն։ Մեծ, հերոսական, խրախտ, անհողօրէն զօրաւոր կը զգամ ինքզինքս, այս մեծ քաղաքին արտադրական ու մեծ աղմուկին դիմաց։ Առասպելական ու վայրենի մարդու մը պէս, ոտքերս կը նետեմ երկու հեռահար աշտարակներու վրայ ու կը զգամ իմ ամբողջ կրքովս, այս բոլոր գերի, այսահար ու խռով բազմութիւններուն։ Իմ սեփական ձայնս կը խենդեցնէ զիս ու կը զգամ աւելի բարձր, լռութիւնը աղաղակովս լեցնելու յամառ ու վերջնական կրքով մը։ Ու ձայնս առողջ է, մեծ, ճակատագրական ու հերոսական, կ'ըսեմ.

— Այս բազմութիւնը, այս յոգնախուռն, տկար ու զօրաւոր ու տարօրինակ, ստորնութենէդ, գռեհիկ ու վատ յարձակումէդ [...] այս ամբոխը, վաղը՝ պիտի աւերակէ քեզ, քու եկեղեցիներուդ ու կաթողիկէ կաճառներուդ վրայ։ Պիտի ծառանայ անհեդ վերջնական զայրոյթով մը, քու կործանումիդ ու շնութեանդ դէմ ու պիտի կառուցանէ նոր ու կարմիր քաղաք մը՝ որ մեծ ու ազատ լոյսով մը պիտի վառի՝ բոլո՛ր ճամբաներուն ու բոլո՛ր [...]ներուն դիմաց...

— Մեր արիւնը, ընկերնե՛ր, կարմիր գինիի պէս պիտի թափենք իրենց աղտոտ, թաց ու շուայտ փողոցներուն մէջ։ Շուայտներուն պիտի հեղունք զայն՝ մեր մաքուր, արդար ու հրափայլ արիւնը ու անոնք պիտի ողողէ իրենց ապարանքները։ Մեր արիւնը պիտի ըլլայ անգութ ու անտեղիտալի ու մեծ եւ զարհուրելի շառաւիղութեամբ մը պիտի խեղդէ բոլո՛րը, բոլո՛րը, պիտի թաղէ այս բոց քաղաքը ու պիտի առոգէ վաղուան մեր անբերրի, մեր խոպան արտերը...

— Մեր մարմինը՝ սպիտակ ու ամբողջ՝ Նազարէթի Քրիստոսին տառապակոծ մարմինին պէս, առատ ու ճերմակ նաշխի մը պէս պիտի զոհենք՝ բոլո՛ր ժողովուրդներու, բոլո՛ր ցեղերու, բոլո՛ր տառապողներու վերջնական ազատութեան համար։

— Պիտի կործանենք քար քարի վրայ՝ ձեր բազատունները, ձեր սուտ ու կեղծ հնչութեան արուեստական պալատները, պիտի կործանենք դիտապաստ Էյֆէլեան ձեր աշտարակները...։

— Պիտի հրդեհենք ձեր բոլոր քաղքենի հաւնձքերը, ձեր ամբողջ իգական ու շնական գրականութիւնը, ձեր բոլոր փոշեթաթախ ու յիմարական գրադարանները...։

— Մե՛րկ, մե՛րկ՝ պիտի խարազանենք ձեզ անողոք կերպով՝ ձեր բոլոր բռնութիւններուն, ձեր բոլոր վայրենի, գռեհիկ, անասնական անարդարութիւններուն փոխարէն։ Պիտի խարազանենք ձեզ առանց գթութեան, ծեր ու վաւաշ, ծեր ու անկարող շնացողներ...։

— Պիտի կախենք, պիտի կախենք ձեզ, մեր կարմիր ու հեռագնաց հորիզոններուն դէմ, ձեր փտած ու գարշահոտ դիակներովը, պիտի կախենք ձեր ցեխէ ու սեւ հոգին՝ մեր արեւածագին դիմաց, մեր արդար ու մեծ զայրոյթին յաղթահասակ կախաղաններուն վրայ ու ձեր կառափները պիտի նետենք, պիտի նետենք ձեր անհամար կառափները՝ որպէս սեւ կերակուր, գուժկան ագռաւներու եւ գիշատիչ անգղերու առջեւ...։

— Դուք, ո՞վ էք դուք, թշուառականներ, որ կը յանդգնիք պաշտպանել մեր յաղթական ու խուռնամբոխ ընթացքին առջեւ։ Կորսուեցէ՛ք անցեալի խաւարին մէջ ու ճամբայ տուէք մեզի՝ որպէս զի արշաւենք դէպի մեր ոսկեշառայլ ապագան...։

— Կեցցէ՛. կեցցէ՛ մեր ապագան...։

— Ընկերնե՛ր, քաղաքացինե՛ր...։

— Ո՛վ քաղցի կալանաւորներ, ո՛վ տառապակոծ բազմութիւն, ոտքի՛, ո՛վ ստրուկ ամբոխ, ոտքի՛...։

— Անիծեալները կեանքին, ոտքի՛...։

* * *

Ու տակաւին, օրեր ալ կան, Օ՜ սեւ օրեր, երբ այս քաղաքը իր անպարփակ ու մեծ ունայնութեամբը, վերջնականօրէն կը յուսահատեցնէ զիս։ Դատարկ ու մեծ աչքերով կը նայիմ անցեալին ու կը տեսնեմ որ միշտ դատն է եղած օրը՝ հո՛ս, բազմութեան ուսերուն։ Երիտասարդ տղաք՝ անասելի տառապանքով մը, թաթխած են իրենց սպիտակ ձեռքերը, իրենց տաք արեան մէջ ու մեռած...։

— Ձեռքե՛րդ, ձեռքե՛րդ, կ'ըսեմ, գուրգուրանքի համար են, սիրոյ համար։ Ձեռքերդ աշխատանքի համար են, տպագրական այս գիրերուն ու այս դողդոջ երգերուն։ Ձեռքերդ՝ ծաղիկներուն համար են ու երբ ծերանան, դողդոջուն, ցցուն ու կապոյտ երակներով, մանուկներու սիրուն ու զանգրահեր գլուխներուն համար են քու հէք ձեռքերդ...։

— Չէ՛, չէ՛, ձեռքերս՝ ցուրտ հողին համար են ու ինչ որ կը վերցնեմ հոսկէ, գիտեմ որ պիտի ձգեմ նորէն գետին ու պիտի մեկնիմ, պիտի մեկնի՛մ...։

— Քանինե՛ր մեկնած են այսպէս, դարերու մութին մէջէն, անվերադարձ...։

— Քանինե՛ր թափած են իրենց անուշ, տաք եւ մաքուր արիւնը՝ ազատութեան համար...։

— Քանինե՛ր մնացած են մերկ, զուրկ, մոռցուած՝ ուրախութեան ու հաճոյքի...։

— Քանի՛ անգամ այս քաղաքը՝ զայրացկոտ ու ապստամբ՝ ոտնացած է պատմութեան դէմ, բայց իր յեղափոխութիւնը կէս ձգած՝ ճակատագրի ճամբուն վրայ...։

— Բայց մարդիկ գերի են միշտ...։ Մեր տարաբախտ ու որբ հոգին՝ կոյր թռչունի մը պէս ինկած է ցեխին մէջ։ Ազատութիւնը սուտ է հոս ու հաւասարութիւնը խաբեբայ։ Ո՞վ պիտի արդարութիւն ընէ բնաւ տգեղ աղջիկներուն ու հէք եւ տկար տղոց որ սիրեցին ու տառապեցան։ Առանց հատուցումի կը մնայ միշտ ամէն զոհողութիւն ու առանց երախտիքի ամէն անձնուէր ու անշահախնդիր գործ։ Մեր մարմինը շինուած է հողէ։ Հողը՝ ապերախտ է, թանձր ու առանց լոյսի։ Մենք անասուններ ենք, իմ պզտիկ տղաս...

Գիշերը, ցա՛ծ, ցա՛ծ՝ կ'իջնէ դուրսը, քաղաքին վրայ։ Արեւը կը յոգնի ու կ'իյնայ գետին։ Ես նստած եմ սուրճի սկահակի մը առջեւ ու տակաւին այս պզտիկ տղան ու այս բանւոր աղջիկը, անասուններու պէս՝ պզտիկ զգուանքներով, կը սիրեն իրար։ Սիրտս կը դողայ։ Ձեռքերս ծարաւ են ու բերանս անօթի։ Նոր արբունքի հասնող տղու մը պէս կը վախնամ։ Հիւանդ եմ, ո՛վ սէր...։

Ողջո՛յն քեզի, մեծ ու օգոստափառ քաղաք, ողջո՛յն քու մեծ ճակատագրիդ...։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Մուսոլինի այսպէս կը պատասխանէ Պապին, որ կը գանգատէր թէ՝ «կառավարութեան ծրագիրը կը ձգտի իտալական երիտասարդութեան ոչ միայն ֆիզիքական, այլ բարոյական ու հոգեւոր դաստիարակութիւնը մենաշնորհ դարձնել»։

Այսպէս ուրեմն, Իտալիոյ մէջ մօտ ատենէն այլ եւս չպիտի մնան քաղաքական կամ կրօնական զանազան ձգտումներ ներկայացնող խմբակներ, որոնք կարենան երիտասարդութեան ներշնչել մասնաւոր զգացումներ եւ շահեր։ Միայն ֆաշիսմն է որ յաւակնութիւն ունի իր բացարձակ հակակշռին տակ պիտի ունենայ Իտալիոյ նոր սերունդին ամբողջական դաստիարակութիւնը եւ անոր բարոյական ու հոգեւոր կազմութիւնը։ Ֆաշիստ վարչաձեւը տեւականացումի նոր երաշխիք մը եւս կ'ունենայ այս ձեւով։ Սակայն միւս կողմէ ֆաշիսմի եւ կաթոլիկութեան, Պետութեան ու Եկեղեցիին միջեւ պայքարը կը սաստկանայ։

Նախարարական խորհուրդին որոշումով մինչեւ երեսուն օր պիտի լուծուին երիտասարդական այն բոլոր կազմակերպութիւնները, որոնք մաս չեն կազմեր Բալիլաներու։

Ֆաշիստ կառավարութիւնը 1926ին էր որ ստեղծեց Օպէրա Նացիոնալէ Բալիլլան, որուն մաս կը կազմեն ֆաշիստ կազմակերպութիւնները եւ «ավանգուարդիէ»ները (յառաջապահ)։ Անկէ ի վեր լուծուած էին Իտալիոյ բոլոր մարզական միութիւնները բացի կաթոլիկ Արիներու կազմակերպութիւններէն։ 1927ի Յունուարին արքայական հրամանագրով բոլոր նահանգապետներուն հրահանգուեցաւ լուծել Բալիլլայի մաս չկազմող երիտասարդական բոլոր կազմակերպութիւնները։ Ա՛յս է Մուսոլինիի եւ Վատիկանի վէճին սկիզբը։

Բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրեն։ «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» Մուսոլինիի եղբօր թերթը, կ'ըսէ թէ՝ «իտալական նոր սերունդին վրայ պետութեան իրաւունքին մասին վէճիլ, կը նշանակէ վէճի առարկայ դարձնել նոյն ինքն վարչաձեւը որ իր իրաւունքին մասին ո՛չ մէկ վերապահութիւն եւ շեղում կ'ընդունի»։

Թուրքերը նոր դպրոցներ կը շինեն

Պոլսոյ կուսակալ Միտհաթ պէյ ընդարձակ ծրագիրներ կը մշակէ Պոլսոյ մէջ դպրոցի տագնապը փարատելու համար։ Այս տարի, Նահանգային ժողովէն կէս միլիոն ոսկիի վարկ պիտի ուզէ տասը նոր շէնքեր շինելու համար քաղաքին զանազան մասերուն մէջ։ Նոր դպրոցները պիտի շինուին եւրոպական նախակրթարաններու յատակագիծերուն վրայ եւ արդիական բոլոր պայմանները պիտի լրացնեն։ Կուսակալ Միտհաթ պէյ մեծ կարեւորութեամբ կը հետապնդէ դպրոցական ծրագիրը եւ յոյս ունի որ հինգ տարիէն բոլորովին կը վերջանայ դպրոցի տագնապը։

Էտիրնէի անկման տարեդարձը

Էտիրնէի անկման 15րդ տարեդարձին առթիւ, տեղւոյն թիւրք Օճաղըին կողմէ զարդանիշեր բաժնուած են հետեւեալ արձանագրութեամբ.

«29 Մարտ. Էտիրնէի բերդին անկումը։ Ո՛վ եղբայր, բնաւ մի՛ մոռնար այս սեւ օրը, որ գրաւման դառն յիշատակները կ'արթընցնէ»։

Կիներու քուէարկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Ինչպէս գրած ենք, Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի օրակարգին վրայ է կառավարական օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկուի անգլիացի կիներուն քուէի իրաւունք տալ 21 տարեկանէն սկսեալ եւ ոչ թէ 30 տարեկանէն — ինչպէս կը տրամադրէ նախկին օրէնքը։ Օրինագիծի երկրորդ ընթերցման առթիւ պահպանողական երեսփոխաններու խմբակի մը կողմէ սըր Ճօրճ Քոքրիլ գրաւոր առաջարկ ներկայացուց մերժել պահպանողական կառավարութեան այդ օրինագիծը։ Այս հակառակորդներուն առարկութիւնը այն է՝ որ եթէ ընդունին 21 տարեկան կիներու քուէարկութիւնը, անոնք գերակշիռ դիրք պիտի ունենան այրերու վրայ եւ անգլիական քաղաքականութիւնը պիտի վարեն կիները։

Վարչապետ Պոլտուին պատասխանեց.

— կիները նոյնքան բաժնուած պիտի ըլլան իրարու մէջ, որքան մենք այրերս։ Եթէ ճիշդ է որ կիները խմբակ կազմած են քաղաքացիական տարրական իրաւունքներ ձեռք բերելու համար, այդ խմբակը պիտի լուծուի՝ անմիջապէս որ գոհացում ստանան։ Այն ատեն կիները քաղաքական գործերը պիտի դատեն համաձայն իրենց խառնուածքին եւ փորձառութեան, ճիշդ ինչպէս այրերը։ Ատենօք ես ալ կիներու քուէարկութեան հակառակ քուէարկած եմ. սակայն պատերազմը շատ բան սորվեցուց ինծի, ու համոզուեցայ թէ փլած աշխարհ մը վերաշինելու համար կիներու ջանքերը այնքան անհրաժեշտ են որքան այրերունը։ Այր ու կին ձեռք ձեռքի պէտք է աշխատին իրենց երկրին եւ աշխարհի վերածնունդին համար։

Այս ճառէն վերջ, հակառակորդներու առաջարկը մերժուեցաւ 10ի դէմ 387 քուէով։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ 4 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 130 Պուլվար Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրս, Մէթրօ՝ Օտէոն։

Նիւթ՝ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. ՌՈՒԲԷՆ.— Գէորգ, Չավուշ եւ Հրայր։
ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ.— Սասունցի Մանուկ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՐԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 6։
վեցերորդ քաղաքապետարանի (Mairie du 6e) ընդարձակ սրահներուն մէջ, 78 Rue Bonaparte, Մէթրօ Օտէօն։
Անակնկալներ, Attractions՝ հռչակաւոր արթիստներու կողմէ։
Ծանօթ պարուեստագէտներ պիտի պարեն Թանկօ եւ Ֆոքսթրօթ։
Ներկաներուն պիտի բաշխուի ծրի քոթիյեօն։ Պարասէրներու գոհացում տալու համար վարձուած է Քոլիզէումի նախկին հանրածանօթ ճազպանտը։ Ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 14 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը այժմ կը ծախուին միմիայն 10 Ֆր. փութացէք օգտուիլ այս առիթէն։ Դիմել՝ Ֆլօրիա ճաշարան, նպարավաճառներ՝ Ճէնազեան, 1bis Rue Hautefeuille, Մարթաեան՝ 52-54 Rue Piat, Paris (20e).

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՕՄԷՏԻ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
Salle de la Maison du Peuple Français, 42 Rue Hermel, Paris (18e)
Այսօր կիրակի ցերեկ ժամը 2.45ին, կը ներկայացնէ
ԼՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ (հայերէն լեզուով)
ԳԻՆԵՐԸ ԱԺԱՆ, ԱԺԱՆ, ՄԻՆՉԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՆՇԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Ալֆորվիլ 24 Մարտ, 1928

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café Cluny, Bld St. Michel, (Սէն Ժէռմէնի անկիւնը)։

Պիյանքուռ Զաւարեան եւ Վանի Արամ միացեալ խումբերու դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. de Verdun, Issy-les-Moulineaux։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Համբարձումեան, նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. ծագումէն մինչեւ մեր օրերը։

Լիոնի Քեռի խումբի Բ. դասախօսական ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանին մէջ։ Դասախօս՝ Ընկ. Ճ. Կ. Կը հրաւիրուին միւս խումբերու ընկերներն ու համակիրները։ Նիւթ՝ Ընկերվարութիւնն ու անկախ հայրենիքի գաղափարը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը այսօր կը մրցի U. S. XIIèmeի Ա. խումբին դէմ (Փարիզի Առաջին դասակարգէն), որ իր սարեկան մարզահանդէսը կը կատարէ Stade Olympique de St. Maurի մէջ։ Հանդէսին կը մասնակցին նաեւ նուագախումբ մը։ Ժամադրավայր՝ ժամը 1.30ին՝ Sortie: Métro Bastille, ժամը 2.17 շոգեկառքով, իջնել Parc St. Maur։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պաճեստի խումբն ալ կը մրցի Paribas A. C.ի պահեստի խումբին դէմ. ժամադրավայր Porte Maillot, ժամը 2ին։

Շավիլի մասնաճիւղի խումբը պիտի մրցի Paribas A. C.ի երկրորդ խումբին դէմ։ ժամադրավայր Porte Maillot ժամը 12ին. 58 թիւ Թրամուէյով իջնել Rueul Ville.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Թէնիսի խումբը իր կիրակնօրեայ խաղերը պիտի սկսի Ապրիլ 8ին, Bois Colombesի իր սեփական դաշտին վրայ։ Այս առթիւ միութեան անդամակցիլ փափաքողները կը հրաւիրուին գրաւոր դիմել՝ Ա. Արապեանի, 26 Rue Pierre Larousse, Paris (14e).

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս առաւօտ, Ֆլօրիայի մէջ ժամը 10ին, ֆրանսերէն, դաւիթբէկ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ԱՊՐԻԼ 1928

3 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 612

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՐԵՆՑ ԽՕՍՔ

ԵԳԻՊՏՈՍԸ ԱՒԵԼԻՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Եգիպտոսի նոր դահլիճը հազիւ գործի ձեռնարկած, արդէն կը յայտնէ իր վճռական կամքը։

Աւելի վճռական, քան Սարուաթ փաշայի դահլիճը, որ չափաւոր եւ հաշտարար կը թուէր։

Շատ բնական է այս երեւոյթը։ Որովհետեւ, նոր վարչապետը, Նահաս փաշա, միեւնոյն ատեն նախագահն է «Վաֆտ»ի, ազգայնական կառավարութեան, որ կանգնած է անկախութեան պայքարի գլուխը։

Նահաս փաշա ոչ միայն կը մերժէ Անգլիոյ առաջարկած դաշնագիրը, որ անընդունելի նկատուած էր իր նախորդին կողմէ, այլ եւ չի ճանչնար անգլիական միջամտութեան ո՛ր և է իրաւունք, նոյն իսկ Սուէզի մէջ, կամ օտարականներու պաշտպանութեան համար։

Մէկ խօսքով, բացարձակ անկախութիւն։

«Եգիպտոս երբեք մաս կազմած չէ բրիտանական կայսրութեան»։

Այս տողերը գրուած ատեն, յայտնի չէր Անգլիոյ պատասխանը։ Բայց կարելի է գաղափար կազմել անոր մասին, կարդալով մամուլին արտայայտութիւնները։

Արդէն իսկ թելադրութիւններ կ'ըլլան, «խիստ միջոցներ» ձեռք առնելու։

Աւելորդ է որ ազգայնական Եգիպտոսը տեղի չպիտի տայ, ասանց բռնութեան։

Զաղլուլ փաշայի ոգին է որ կը սաւառնի Վաֆտի վրայ։ Ամբողջ սերունդ մը կը սարսռայ անոր պատգամներով։ Քանի մը շաբաթ առաջ, դահլիճին հրաժարման առթիւ պատահած դէպքերը եւ մանաւանդ ուսանողական ցոյցերը հաստատեցին թէ պետական վարիչները չեն կրնար հոսանքին դէմ երթալ եւ ամէն ինչ դիւանագիտութեամբ կարգադրել։

Դահլիճի տագնապին երկարաձգումն ալ այդ կ'ապացուցանէր։ Մէկէ աւելի փաշաներ մերժեցին պատասխանատուութիւն ստանձնել, քանի որ իրենց դէմ պիտի ունենային Վաֆտը, իր խորհրդարանով, լայն կազմակերպութեամբ եւ հրապարակի թեւով։

Եւ այժմ, հանգուցեալ Զաղլուլի յաջորդը վճռական փորձ մը կը կատարէ, բրիտանական միջամտութեան կամ խնամակալութեան վերջին հետքերը թօթափելու համար։

Պիտի յաջողի՞ թէ ոչ։ Դժուար է պատասխանել։ Եգիպտական մերժումին դէմ, նոյնքան վճռական է բրիտանական «ոչ»ը, որ կրնայ յանգիլ մարտակոչի, քանի մը մարտանաւերու առաքումով, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի։

Անշուշտ նոր դիջումներ պիտի ընէ Լոնտոն, ինչպէս ըրած է մինչեւ հիմա։ Այսօրուան Եգիպտոսը այն չէ, ինչ որ էր 1922ին, երբ հռչակուեցաւ անկախութիւնը։

Բայց, իր համատարած աշխարհակալութիւնը թոյլ չի տար Անգլիոյ որոշ կէտէ մը անդին։ Ան Սուէզը չի վստահիր Եգիպտոսի, որքան ալ զօրաւոր ըլլայ։ Չի կրնար քաշուիլ Սուտանէն, կամ միայն դեսպան մը ձգել Գահիրէի մէջ եւ գոհանալ բարեկամական յարաբերութիւններով։

Մէկ խօսքով, չուզեր դադրեցնել գրաւումը, թէեւ այդ բառը չի գործածեր։

Մինչ Եգիպտոս, ինչպէս բսինք, կը պահանջէ որ Մեծն Բրիտանիա իրեն հետ վարուի այնպէս ինչպէս ո՛ր եւ է ազատ եւ անկախ երկիր հետ, օրինակ Զուիցերիա կամ Պելժիա։ Հրաժարի իր ներքին գործերուն։ Չվայելէ առանձնաշնորհեալ դիրք։ Ազատ ձգէ զինքը դաշնագիրներ կնքելու ո՛ր եւ է պետութեան հետ, եւայլն։

Մէկզի դնելով այս վէճին դիւանագիտական կեղեւը, որուն թելադրիչ է անոր ներքին բովանդակութիւնը։

Անհաւասիկ ժողովուրդ մը, որ օտար լուծը թօթափել կը ջանայ 1880էն ի վեր, մերթ բուռն, մերթ կրաւորական դիմադրութեամբ, բայց միշտ հետեւողական։

Մեզ չեն հետաքրքրեր այս պայքարին քաղաքական շարժառիթները։ Ձենք ալ ուզեր պրպտել թէ բրիտանական թեւարկութիւնը օգտակա՞ր թէ վնասակար եղած է Եգիպտոսի համար։ Բուն Եգիպտացիները աւելի լաւ գիտեն այդ պարագան։

Մեզի համար կարեւորը՝ պայքարը յառաջ տանելու եւ շարունակելու այն ամուր, գիտակից ճիգն է, որ կը տեւէ, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն։

Ձի բաւեր ազատութիւն եւ անկախութիւն պահանջել։ Պէտք է կարենալ նաեւ վարել զայն։

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ Եգիպտոսի ազատագրական պայքարին առաջնորդները ունեցած են այդ կարողութիւնը։ Եւ որ, հպարտութեամբ կը նային կտրուած ճամբուն վրայ, որ այնպէս փայլուն է։

Եւ հիմա աւելին կը պահանջեն։ Կը ճգնին լրացնել նուաճումը, բոլորովին տէր-տիրական դառնալու համար իրենց տան։

Անոնք ալ ունեցան դառնութեան օրեր։ Բանտ եւ աքսոր։ Աշխարհի ամէնէն հզօր նաւատորմը՝ իրենց դուռներուն առջեւ։ Բայց երբեք չվհատեցան։ Եւ փոխանակ վայրերան կանչերը արձակելու, ոքնեցան, գործեցին համբերութեամբ, կազմելով ճակատ մը որ հաշուի կ'առնուի այսօր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՑԱՄՔԱԾ ՄԻՏՔԵՐ

Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, ծնունդ չնաշխարհիկ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, Մարտ 3ի խմբագրականին մէջ, «լրջութեան» հրաւիրելով հայ ժողովուրդը.

—«Հակառակ «անկախութեան տարեդարձի» ու «դրօշակ»ի խնդիրը, որ պարբերաբար կը յուզուի եւ այնքան քննադատութեանց ու կիրքերու յուզման պատճառ կ'ըլլայ հայ գաղութներու մէջ։ Իրբեւ թէ այս ազգին բոլոր պէտքերը լրացած ու հոգերը հատած ըլլային, Հայաստան ալ շէնցած, զօրացած ու ամէն տեսակէտով իր իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը ապահոված ըլլար, եւ ուրիշ գործ ու խնդիր մնացած չըլլար, բայց եթէ որոշել թէ անկախութեան տարեդարձը ո՞ր թուականին պէտք է տօնել կամ ի՞նչ դրօշակ պէտք է գործածել։ Անոնք որ ամէն տարի Մայիս 28ին խնդիր կը հանեն թէ ամբողջ արտասահմանի հայութիւնը անկախութեան տարեդարձ պէտք է տօնէ, կամ ամէն առթիւ իրենց իշխանութեան օրով գործածուած եռագոյնը կ'ուզեն ցուցադրել, կը հաճի՞ն ըսել թէ առկէ շօշափելի ի՞նչ օգուտ ու առաւելութիւններ կը սպասեն Հայաստանի անկախութեան ու ապահովութեան համար։ Ամէն մարդ գիտէ թէ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւնը ոչ այդ տարեդարձը կը ճանչնայ ու ոչ ալ դրօշակը։ Նոյն դիրքը կը բռնէ նաեւ Հայաստանէ դուրս Խորհրդային սահմաններու մէջ բնակող մօտ մէկ միլիոն հայութիւնը։ Արտասահմանի հայութեան մէջ ալ այդ տարեդարձին ու դրօշակին պատմական արժէքին ու նշանակութեան մասին կարծիքները կը տարբերին, եւ բաց ի մէկ հոսանքէ, ոչ ոք մտքէ կ'անցնէ անոնց պատճառաւ խնդիր հանել։ Կ'արժէ՞ ուրեմն շարունակ վէճեր յուզել եւ տարեդարձով ու դրօշակով գրգռել ու պառակտել գաղութները։ Ցաւոք, ամենեւին տարակոյս չկայ, որ եթէ այսօր գաղութները բոլոր առարկութիւնները մէկզի դնեն ու ճանչնան այդ տարեդարձն ու դրօշակը, Հայաստանի ներկայ իշխանութիւնը ատիկա պիտի նկատէ առնուազն ոչ բարեացակամ ցոյց մը իրեն դէմ։ Ուէ օգուտ ունի՞, կամ իմաստութի՞ւն է այսպիսի ցոյց մը ընել, եւ ի՞նչ արդիւնք կրնայ ունենալ, բայց եթէ խզել Հայաստանի ու գաղութներու կապը եւ խրամատ բանալ երկուքին միջեւ»

Զարմանալի տեղը չէ որ կ'ըսեն — վարպետ գողը տանտէրը կախել կուտայ։

ՍԱՅՏԱՅԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Սուրիահայ թերթերը կը գրեն թէ Դանիական Բարեգործական ընկերութիւնը Ամերիկեան Նպաստամատոյցին հետ համաձայնութեան եկած է, բոլորովին ինք ստանձնելու համար Սայտայի հայ փոքրիկներու որբանոցի հոգատարութիւնը։

Դանիական ընկերութիւնը նիր իսթէն գնած է ձիպէյլի որբանոցի շէնքերը, ուր պիտի փոխադրուին շուտով Սայտայի որբերը։

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 7-0

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը 0ի դէմ 7 նշանակէտով յաղթեց U. S. XIIème-ի Ա. խումբին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մեծ երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏՈՒՆԵՐ ՓԼԱԾ

Շաբաթ օր առտուան դէմ Իզմիրն ու շրջականները ցնցուեցան սաստիկ երկրաշարժէ մը։ Առաջին ցնցումը, որ տեղի ունեցաւ ժամը 2.20ին, տեւեց մէկուկէս վայրկեան, յաջորդ ցնցումները պատահեցան ժամը 3.5ին եւ 6.52ին ու տեւեցին 1—2 երկվայրկեան։

Վերջին լուրերու համաձայն, մեռած են 80 հոգի, միայն Իզմիր քաղաքին մէջ, իսկ վիրաւորուածներու թիւն է 140։ Կորուստներու ամբողջական քանակը դեռ չէ ճշդուած։

Նոյն ժամերուն ցնցումներ զգացուած են նաեւ Պոլսոյ մէջ, ուր կորուստ չկայ։

Իզմիր քարուքանդ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Փլած կամ ծանրապէս վնասուած են 400 շէնքեր, որոնց կարգին նաեւ քանի մը մզկիթներ եւ երկու դրամատուններ։ Հեռաձայնի եւ հեռագրի հաղորդակցութիւնները կտրուած են Իզմիրի եւ գաւառներուն հետ, մինչեւ այդ գիծերուն նորոգուիլը կարելի պիտի չըլլայ աղէտին մասին ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալ։ Իզմիրի բնակչութիւնը՝ սարսափահար՝ գիշերը բացօթեայ կամ վրաններու տակ անցուցած է. սակայն հետզհետէ հանդարտութիւն տիրելով, կիրակի օր կարգ մը խանութներ բացած են իրենց դուռները։ Իզմիրի կուսակալին նախագահութեամբ յանձնաժողով մը միջոցներ ձեռք կ'առնէ՝ աղէտեալներուն օգնելու համար։

Ցնցումի բուն կեդրոնը եղած են Թորպալը եւ Թէփէքէօյ, ուր ոչ մէկ տուն կանգուն մնացած է։ Հոն փլած շէնքերուն ամբողջութիւնը 200 կը հաշուուի։ Հարիւրաւոր ընտանիքներ առանց ապաստանի մնացած են այդ վայրերուն մէջ։ Իզմիրէն օգնութիւն ղրկուած է յիշեալ գիւղերուն։ Թորպալըի մէջ մեռած են 30 հոգի եւ վիրաւորուած՝ 100 հոգի։ Իզմիրի մօտակայ Սէյտիքէօյի մէջ մեռած են 50 եւ վիրաւորուած՝ 40 հոգի։

Երկրաշարժը աւերներ գործած է նաեւ Մաղնիսայի, Ուշաքի եւ Աֆիոն-Գարահիսարի մէջ, սակայն զոհերուն եւ կորուստներուն քանակը դեռ յայտնի չէ։ Աղէտեալ բոլոր վայրերուն մէջ առաջին ցնցումէն է որ փլած են տուները։

Հեռագրի մը համաձայն, Իզմիրի մէջ փլած են 29 տուն եւ 10 վաճառատուն։ Ծանրապէս վնասուած են 322 ուրիշ տուներ։

Էնկիւրիէն 2 Ապրիլ թիւով ծնունդ թիւերը կը հաղորդեն այս առթիւ.—

Իզմիրի մէջ բոլորովին փլած են 29 տուն եւ 10 վաճառատուն, վնասուած՝ 193 տուն, 86 վաճառատուն, 6 մզկիթ, 4 դպրոց, 16 խան, 5 գործարան, 1 ապարան, 2 սինէմա, 2 փուռ, 1 հիւանդանոց, 1 ժամացոյցի աշտարակ։ Գարշըեագայի մէջ՝ փլած են 16 եւ վնասուած 100 տուներ։

Թորպալըի շրջանը ամէնէն շատ վնասուած է. հինգ գիւղեր բոլորովին անբնակելի դարձած և չորս՝ ծանրապէս վնասուած են։

Պայընտըրի եւ Մէնթէշէի մէջ 3 մզկիթներ եւ քանի մը շէնքեր մասամբ քանդուած են, 5 վաճառատուններ եւ 13 տուներ վնասուած են։ Ուրիշ 6 գիւղերու մէջ եւս շատ մը տուներ փլած են, Գարապրունի մէջ ալ՝ 5 տուներ։

Արկածներու տեղի չտալու համար, տեղական իշխանութիւնները փլցնել կուտան ծանրապէս վնասուած շէնքերը։ Իզմիրի կուսակալը ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը կը բացատրէ աղէտին մեծութիւնը։ Կուսակալը եւ աղէտեալներու օգնութեան յանձնաժողովը Թորպալը գացին։

Գործավարներու Խորհուրդը գրաղեցաւ Իզմիրի երկրաշարժով եւ օգնութեան համար մասնաւոր վարկ քուէարկեց։ Մ. Քէմալ Իզմիրի կուսակալին ուղղած հեռագրով մը կը խնդրէ ցաւակցութիւն յայտնել մեռնողներու ընտանիքներուն և հարիւր հազար թրքական ոսկի կը դնէ անոր տրամադրութեան տակ՝ ամէնէն շատ վնասեալներուն օգնելու համար։

Ապստամբութիւն Անդրկովկասի մէջ ?

Տէյլի Մէյլի թղթակիցը Վարշաւայէն կը հեռագրէ 1 Ապրիլ թուականով.—

Ռուսական «Զա Սվոպոտու» թերթը կը գրէ թէ լուրջ ապստամբութիւն մը ծագած է Անդրկովկասի մէջ, ղեկավարութեամբ ցարական նախկին սպաներու։ Շարժումը յաջողութեամբ կը ծաւալի։

Ապստամբութեան գլխաւոր վարիչները՝ Բուդենէֆ եւ Բոցիկորֆ սպաննուած են՝ վերջերս Կէփէուի մէկ ջոկատին հետ տեղի ունեցած կռուի մը մէջ։

Եգիպտոս կը ծառանայ Անգլիոյ դէմ

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— *Ինչպէս կը յիշուի, անգլիական կառավարութիւնը Մարտ 4ին ծանուցագիր մը ներկայացուցած էր Սարուաթ փաշայի՝ Եգիպտոսի հանրային ապահովութեան մասին։ Նոր վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշա այս ծանուցագրին պատասխանը ներկայացուց Եգիպտոսի անգլիական մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտի։ Պատասխան-ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Անգլիա իրաւունք չունի խառնուելու Եգիպտոսի ներքին գործերուն։ Անգլիոյ յարաբերութիւնները Եգիպտոսի հետ*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ, Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Աննկարագրելի ժխոր մը կը տիրէ հրապարակին վրայ, Ապրիլ 22ի ընտրութիւններուն առթիւ։

Ճշմարիտ գլխու պտոյտ։

Կը կարդա՞ք պատերուն եւ ազդատախտակներու վրայ փակցուած յայտարարութիւնները։

Կոչեր, թեկնածուներու ցատագովականներ, ինքնամատոյց թեկնածութիւններ, փոխադարձ հայհոյութիւններ։

Մարդիկ որ մեղր ու սեր կը խոստանան, եւ ուրիշներ որ փրփուր կը տեղան։

Երէկ այք մը պտտեցուցի մեր թաղին մէջ, եւ յանկարծ ուշադրութիւնս գրաւեց ծնունդ ազդարարութիւնը, խոշոր տառերով.

— Շուները կը հաչեն, կարաւանը քալէ...

Թեկնածու մըն է, փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին անդամ, որ հրապարակաւ կը պաշտպանէ ինքզինքը, հակառակորդի մը հրապարականախա՛տ ամբաստանութեան դէմ։

Քանի մը քայլ անդին, կը կարդաք պատասխանին պատասխանը։

Ահա ուրիշ մը.

— «Քուէ տալով, ձեր գերութիւնը կը նուիրագործէք»։

— «Քուէ տուէք միայն անոնց որ քանուորա-գիւղացիական կառավարութիւն կը պահանջեն...

— «Հայրենի՞ք թէ միջազգայնականութիւն, յեղափոխութի՞ւն թէ բարեշրջում, բարեկարգութի՞ւն թէ անկարգութիւն»...

Ժխոր մը, ժխոր մը, որուն առջեւ քուէարկուներն անգամ գլխու պտոյտ կ'ունենան։

Ցեխ ու փետն ալ՝ իր կարգին։

Ինչ որ պակաս է մնացած պատերուն եւ տախտակներուն վրայ, կը լրացուի թերթերու եւ սրահներու մէջ։

Եւ բանախօսութիւն չանցնիր առանց կռուի։

Առնուազն սուլիչները կը բաւեն, ատենախօսը բեմէն վար իջեցնելու համար։

... Այս «քաղաքակիրթ»ները ինչո՞վ պակաս են մեզմէ։

Ինչո՞վ՝ աւելի բարձր...

Վ.ԱՐԱՋ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

Կիրակի օր վարչապետը քաղաքական մեծ ճառ մը եւս խօսեցաւ Քարքասոնի մէջ, 6000 ունկնդիրներու առջեւ։ 5000 հոգի ալ տեղ գտած չըլլալով փողոցին մէջ կը սպասէին։

Փուանքարէ կանգ առաւ երեք կէտի վրայ, ա. Ֆրանքի կայունացումը, բ. պայքարը համայնավարներուն դէմ, զորս վճռած է ջախջախել, եւ գ. Տօըսի ծրագրին վերաքննութիւնը, զոր պատրաստ է նկատի առնելու, եթէ Գերմանիա կարենայ իր պարտքերը պայմանաժամէն առաջ վճարել։

Այս ճառը ընդլայնումն ու լրացումն էր անցած կիրակի Պորտոյի մէջ խօսածին։ Վարչապետը ըսաւ.

— Համայնավարները բոլորովին ազատ պիտի ձգէինք, որ տարածեն իրենց ցնորքները, եթէ արտասահմանէն քաջալերուած իրենց պայքարը բացորոշ նպատակ չունենար գաղթավայրերը ապստամբեցնել մայր հայրենիքին դէմ, կազմալուծել բանակն ու նաւատորմը, մէկ խօսքով, Ֆրանսայի կործանումով պատրաստել միջազգային յեղափոխութիւնը։

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԻՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Բ.

Նախկին ընդհ. քարտուղարը շարունակելով պատասխանել հարցումներուս, յայտարարեց.

— Պաշտօնի սկսելէ կարճ ատեն մը ետքը, երբ աստիճանաբար խնդիրներ կը պարզուէին, գտայ որ դժբախտաբար հակառակ ուժերու բախման ասպարէզներէն մէկն ալ եղած էր Բարեգործականը։ Կազմակերպական նպատակներով կատարուած այցելութեանցս առթիւ, Բարեգործականի համակիրներու դէմ շատ որոշ կը տեսնուէր նաեւ հակակիրներու զօրաւոր հոսանք մը։ Ընկերութիւնը յառաջացնելու եւ զօրացնելու համար առնուած քայլերուն առջեւ առգիլն ու անգիլն անխնայ կը նետուէր «պլոք» մը։ Ազգային Միութեան Փարիզ ղրկուելիք պատուիրակներուն ընտրութեան առթիւ ստեղծուած ծանօթ «պլոք»ն էր այս, որ բաւական ատեն կեցաւ Բարեգործականի անձամբ ճամբուն վրայ։ Հայ մամուլի մէկ մասը որոշ պայքար կը մղէր Բարեգործականի դէմ եւ նոյնիսկ ծանուցումներու սխնակներու վրայ չէր ընդունէր անոր վճարեալ ծանուցումները։

Բայց այդ հակադրութիւնը աստիճանաբար մեղմացաւ, այնպէս որ ամերիկահայ մամուլը ոչ միայն իր կարեւոր էջերուն վրայ անխտիր ու ձրիաբար հիւրընկալեց Բարեգործականի զեկոյցներն ու կոչերը, այլ եւ խմբագրականներով միշտ ջատագովեց ո եւ է ձեռնարկ որ ընկերութիւնը մէջտեղ դրաւ։

Որքան կը յառաջանայի նոր ասպարէզիս մէջ՝ մամուլի եւ ժողովուրդի տարակարծութենէն անջատ, տակաւ առ տակաւ ուրիշ ուժ մըն ալ ինքզինք զգալի կ'ընէր, որ կը գտնուէր բուն իսկ Բարեգործականի ներքին կեանքին մէջ։

Առիկա տեսակ մը մրցակցութիւն էր որ գոյութեան եկած էր կեդրոնին Նիւ Եորքէն Պոսթըն փոխադրութեան առթիւ եւ որ անդուլ շարունակուեցաւ, օրէ օր սաստկացաւ եւ գրեթէ ամէն համաժողովի մէջ իր գլուխը բարձրացուց մինչեւ որ 1925 Մայիս 30ին Փրովիտէնս գումարուած համաժողովին մէջ կարելի եղաւ, կեդրոնը նորէն Նիւ Եորք փոխադրել, խնդիրը երեք անգամ քուէարկել տալով և միայն երկու քուէներու առաւելութեամբ։

— Ի՞նչպէս կարելի է խնդիր մը երեք անգամ քուէարկել տալ։

— Երբ անպատճառ և ամէն գնով նպատակ մը գլուխ հանել կ'ուզուի, կարելի է ո եւ է խնդիր քանի մը անգամ քուէարկել տալ։ Առաջին բաց քուէարկութիւնը մեծամասնութեամբ կեդրոնը կը թողուր Պոսթըն, երկրորդ գաղտնի քուէարկութիւնը դարձեալ չյաջողեցաւ, ուրեմն երրորդ անգամ պէտք էր քուէարկել, որպէսզի գէթ երկու առաւել քուէ շահուէր ի նպաստ Նիւ Եորքի։

— Ի՞նչ պատճառով տեղափոխութիւնը այդչափ կը հետապնդուէր։

— Ըսեմ որ բուն խնդիրը կեդրոնին քաղաքէ քաղաք քաշկռտուելուն վրայ չէր կայանար, այլ էական նպատակն էր Բարեգործականի տիրապետութիւնը՝ իր բոլոր մարզերուն մէջ, որ աչալրջութեամբ կը հետապնդուէր միայն մէկ կողմէ (Նիւ Եորքէն ուրկէ եկած էր առաջարկը) ու միայն մէկ ծածկուած զսպանակի շարժումով, իբր երեւցող գործակից ունենալով մէկ քանի անձեր ու անուանք՝ Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա։

«Շատ պարզ էր որ եթէ այս տիրապետութիւնը կարելի ըլլար անխախտ պահել որոշ ձեռքերու մէջ, բնաւ տարբերութիւն պիտի չընէր թէ կեդրոնը Պոսթըն, Նիւ Եորք եւ կամ ուրիշ հեռաւոր քաղաքի մը մէջ գտնուած ըլլար։ Եւ իրողութիւնը այն է նաեւ, որ տիրապետութեան մասին կասկած չարթնցնելու համար՝ նախընտրելի պիտի ըլլար որ կեդրոնը որչափ կարելի է հեռու մնար բուն տիրապետողէն, եթէ միայն գործնական ըլլար այդպիսի հանգամանք մը հիմնաւորել։

Այդ երկու խնդիրներէն առաջինին մասին ամէն ջանք թափուեցաւ՝ բացարձակ անկողմնակալութիւն պահելու, միակ նպատակ ունենալով Բարեգործականի զօրացումը, որ կրնար իրականացուիլ միայն անոր ժողովրդականացումով ու ազգայնացումով, իրեն հիմ ունենալով չէզոք գետին մը։

Իսկ երկրորդին հանդէպ միշտ պահուեցաւ սիրաշահող ու հաշտարար ուղղութիւն մը, նպատակ ունենալով համադրել ներքին զանազան դասակարգի ուժերը, որոնց անկեղծ գործակցութեամբ միայն կարելի կ'ըլլար Բարեգործականի նաւը ղեկավարել խաղաղութեամբ ու անոր հանդէպ ստեղծել միահամուռ հմայք։

«Առաջին խնդիրը բաւական յաջողեցաւ, որովհետեւ ժողովուրդ մը երբ իր սուր նկատողութեամբ նշմարէ թէ՝ հանրային գործ մը կը ղեկավարուի իր նպատակէն անշեղ ուղղութեամբ, վերջի վերջոյ անպատճառ կը համախմբուի անոր շուրջ։

«Սակայն երկրորդ նպատակը, հակառակ ամէն միջոցներու գործածութեան, չկրցաւ յաջողիլ, որովհետեւ երբ դիտումնաւոր դիւանագէտը փոխանակ գործին յառաջացման՝ կը մտադրէ իր բոլոր ուժը կեդրոնացնել իր անձնական նպատակներու գործադրութեանը վրայ, ան կանգ չառներ ո եւ է միջոցի առջեւ, մինչեւ որ յաջողցնէ իր թաքուն ծրագիրները։

— Կրնա՞ք աւելի որոշ ըսել թէ, Բարեգործականի ներքին կեանքի մէջ գտնուող տարբեր գաղափարակիցները ո՛րոնք էին։

— Անոնց մէկ մասը զանազան շրջաններու մէջ Յանձնաժողովի անդամակցութեան կոչուող անձեր ու շատ մը քաղաքներու մէջ գտնուող անոնց բազմաթիւ համախոհներն էին, որոնց անունները թէեւ առանց պատճառի դեռ ընդհանրացած չըլլալով կը նկատուէին փոքր, եւ սակայն իրենց անձնական մեծ զոհողութիւններով եւ ուղիղ ընթացքի մը հետեւելու նախաձեռնութեամբ իրենց կարողութիւնը գործին կը տրամադրէին անվերապահ եղանակով մը, ու թերեւս կարելի է աւելցնել՝ անձնապէս գործերուն քիչ մը աւելի մօտէն հետեւելու եռանդով քան որ հարկ էր։

Իսկ միւս մասը կը կազմէին գործը ամէն գնով իրենց ափին մէջ առնել աշխատողները։ Ասոնք իրենց նպատակը յաջողցնելու համար իրենք զիրենք կը ծածկէին կարգ մը հանրածանօթ անձերու ետին, գործածելով անոնց անունները իբրեւ լծակ մը ու քրտնաթոր ջանքերով օրէ օր կը թմբկահարէին այդ անունները իբրեւ մեծ ու անմատչելի անձեր։ Իբրեւ լծակ գործածուող այդ անձերը սակայն երբ ո եւ է գործով հաճէին հետաքրքրուիլ՝ անոր կը մօտենային միայն իրենց բոլորտիքը դարձող շահագրգռուած անձերու ցուցուցած ճամբով ու կը վարէին զայն անոնց խորհուրդով։ Այնպէս որ, բուն գործը իրենց նախասիրած եղանակով իրապէս կը վարէին այս թաքուն անձերը, իբրեւ պարզ ցոյց գործածելով իրենց թմբկահարած շքախումբը։

— Ամերիկեան շրջանակը երբե՞ք ջանացա՞ծ է ազդել բուն կեդրոնի գործերը աւելի արդիւնաւորելու համար։

— Այդպիսի փորձ մը եղաւ 1920ին, երբ այդ նպատակով խմբագրուեցաւ յիշատակագիր մը որ տարեկան համաժողովի վաւերացման ենթարկուելէ ետքը, ղրկուեցաւ Կեդր. վարչական ժողովին, Գահիրէ։

Տարեկան համաժողովը որ գումարուեցաւ Պոսթըն 1920 Մայիս 30ին, որոշեց նաեւ երկու պատգամաւորներ ղրկել ընդհ. ժողովին, գլխաւորաբար ուժովցնելու եւ բացատրելու համար այդ յիշատակագիրը։

Յիշատակագիրը կը պարունակէր տրամադրութիւններ՝ ո՛րոնց որդեգրութեամբ միութիւնը կ'օժտուէր արդիական վարչաձեւով ու կը դրուէր անխորտակ հիման մը վրայ։

— Ըսիք որ համաժողովը որոշեց պատգամաւորներ ղրկել, բայց չըսիք թէ որո՞նք են և ինչպէս ընտրուեցան պատգամաւորները։

— Երբ ներկայ պարզուած խնդիրները նկատի ունենանք՝ կը գտնենք որ այդ ընտրութիւնն ու առաքելութիւնը կը ստանան շատ յատկանշական հանգամանք։ Համաժողովը փոխանակ ուղղակի ընտրելու պատգամաւորները, յարմար դատեց նշանակել հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը, որ Շրջ. յանձնաժողովի հետ խորհրդակցաբար ընտրէր երկու պատգամաւորները։

«Անանկ պատահեցաւ սակայն՝ որ Շրջ. Յանձնաժողովի հետ խորհրդակցաբար չորս բառերը դուրս սպրդին կապարագիր ատենագրութեան բնագրէն, ընտրութեան բոլոր իրաւունքը թողլով միայն նշանակուած յանձնախումբին, որ ամենայն զօրութեամբ պնդեց այդ իրաւունքին վրայ, դուրս ձգելով յանձնաժողովը։

— Որո՞նք էին այդ յանձնախումբի անդամները։

— Իբրեւ ընտրական յանձնախումբի անդամներ նշանակուեցան Վահան Քիւրքճեան, իր աներձագ եւ Պայքարի խմբագիր Ա. Նազար, աշակերտներէն Շահէ Տ. վարդապետ Գասպարեան, անձնական բարեկամներէն Մարգար Տէր Յովհաննէսեան եւ հինգերորդ անձն ալ դուրսէն, Վեր. Յ. Տէփոյեան։

«Այս յանձնախումբը մեր գրասենեակին մէջ նիստ գումարելով՝ իբրեւ պատգամաւոր ընտրեց Կ. Թ. Փուշման և Վ. Քիւրքճեան։ Պ. Փուշման, ինչպէս կը սպասուէր, ծանրաբեռնուած իր գործերով, մերժեց երթալ։

«Յանձնախումբը չնշանակեց ուրիշ մը, որով կը մնար երթալու պատրաստ միայն մէկ պատգամաւոր, այսինքն Վահան Քիւրքճեան»։

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

ԾՓՈՒՆ ԿՂԶԻՆԵՐ

Ծովագնացները երբեմն ովկիանոսներուն մէջ կը հանդիպին գեղեցիկ կղզիներու, որոնք կը լողան ու կը պտտին ջուրերուն վրայ։ Հէքեաթային գեղեցկութիւններով օժտուած, արմաւենիներով պսակուած, հողի այդ կտորները կը ճամբորդեն ովկիանոսին որոշ գօտիներուն վրայ։ Այս ծփուն կղզիները ընդհանրապէս ճամբայ կ'ելլեն մեծ գետերու բերանէն, տէլթաներու շրթներէն եւ կը թափառին ջուրերու թագաւորութեան վրայ։

Ամազոն գետը (Հարաւային Ամերիկա) մայրն է այս ծփուն կղզիներուն։ Երբ գետը կը փոխէ իրենց անկողինը, հին հունին վրայ կը բարձրանան հողամասեր, հարուստ բուսականութեամբ։ Երբ գետը կը հոսի իր ընթացքովը, ստորջրեայ հոսանքները կը քշեն կղզին իր ամբողջ բուսականութեամբ եւ կենդանիներով։ Կապիկները այնպէս շատ են ճամբորդեր ծփուն կղզիներուն վրայ ծովէ ծով։

Ի վերջոյ ովկիանոսը կը կլլէ կղզին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖԱՇԻՍՄԻ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարտ 23ը Ֆաշիսմի հիմնարկութեան իններորդ տարեդարձն էր։

1919 Մարտ 23ին, Ֆաշիստ խումբերու կազմութեամբ, Մուսոլինի հիմը դրաւ այն կազմակերպութեան որ պայքարի շրջանէ մը վերջ, դարձաւ վարչաձեւ եւ հրապարակէն քշելով հակառակորդ կուսակցութիւններու բազմութիւնը, ձեռք առաւ իտալական կեանքի ղեկը՝ շատերու յոռետեսութեան եւ նոյնիսկ չարագուշակ մարգարէութիւններուն մէջ։

Այս առթիւ սարքուած արարողութիւնները, որ զինուորական հանգամանք ունէին, յետաձգուած էին եւ տեղի ունեցան Կիրակի օր, Մուսոլինիի ներկայութեամբ։ 80.000 յառաջապահ մարտիկներ, ֆաշիստներու երդումը ընելէ վերջ, ստացան հրացանն ու քարտը ե մտան կուսակցական շարքերու մէջ։

Շատեր համայնավարութեան մասին գրած եւ խօսած ատեն, անոր քով կը բերեն եւ միեւնոյն պատուանդանի մը վրայ կը դնեն Ֆաշիսմը, որ առաջինին հետ պարզապէս ժամանակագրական նոյնութիւն մը ունի։ Ֆաշիսմը որ պատերազմի փլուզումներու եւ յուսախաբութիւններու հետեւանքով ծնունդ առած զուտ իտալական ընկերային, քաղաքական եւ նոյն իսկ հոգեբանական շարժում մըն է, կը տարբերի համայնավարութենէն՝ էութեամբ եւ հետեւանքներով։ Անշուշտ նոյնութեան եզր մըն է բռնապետութիւնը, որ Ռուսաստանի եւ Իտալիոյ վարչական լծակն է. սակայն այդ բռնապետական վարչաձեւին ալ, որ երկու երկիրներուն մէջ կը տարբերի ակներեւ ուժգնութեամբ, միայն մակերեսային ակնարկով մը կրնայ իրարու մօտեցնել, երկու ժամանակակից հոսանքները։

Տրուած ըլլալով մեր տարրուած հայրենիքին վիճակը, որ սեղմուած է խորհրդային կարմիր շրջագծի մը մէջ՝ նման վարչաձեւի մը բոլոր հետեւանքները կրելով, մենք ինքնաբերաբար հետաքրքրուած ենք համայնավարութեամբ և ծանօթ ենք անոր կատարած փորձին ու տուած արդիւնքին։ Ֆաշիսմի մասին շատ քիչ բան գիտենք։ Կցկտուր եւ ափլափոլ կարդացուած լուրեր և ատանց վրայ հիմնուած եզրակացութիւններ՝ կը կազմեն շատերու ծանօթութեանց պաշարը։

Յետագային թողլով Ֆաշիսմի ծագման, զարգացման եւ յառաջ բերած ընկերային, քաղաքական, տնտեսական եւ հոգեբանական յեղաշրջումի՝ մասին առարկայականօրէն համառօտ բայց ամբողջական գաղափար մը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, կը բաւականանամ առայժմ ներկայացնելով «Քորրիէրէ տէլլա Սէռա»յի հետեւեալ խորհրդածութիւնները Մարտ 23ի տօնին առթիւ.

«Ֆաշիսմի հիմնարկութեան թուականը ամէն տարի կը տօնուի անփոփոխ զգացումով, բայց միշտ նոր ձեւերով եւ ազգային տեսակէտով միշտ աւելի միատարր եւ համերաշխ միջավայրի մը մէջ։ Կը կարծենք թէ պատմութեան մէջ երբեք չէ պատահած որ կուսակցութեան մը ծնունդը այսքան կարճ ժամանակաշրջանի մը միջոցին, կարողացած ըլլայ երեւալ ամբողջ ժողովուրդի մը կեանքին իբր էական մէկ տարրը։ Այս տեսակ բան մը պատահեցաւ Ֆաշիսմի պարագային, որովհետեւ ան փոխանակ ազգային ուժերը բաժնելու, զանոնք շաղկապեց իրարու. այսինքն աւելի համադրութեան քան քայքայումի գործ ըրաւ։

Նկատելով այս տեսակէտէն, Ֆաշիսմը երբեք կուսակցութիւն մը չէ եղած։ Իր ինքնատիպութիւնը սկիզբէն իսկ երեւան եկաւ, վասնզի իբրեւ քաղաքական շարժում, փոխանակ դասակարգային ասացուածքներու մէջ պարփակուելու, օժտուած էր ան ծաւալուն անշէջ ուժով մը, որ յաջողեցաւ առանց այլասերելու, այլ ընդհակառակն միշտ կատարելագործուելով ընդգրկել եւ իրմով կաղապարել ամբողջ իտալական կեանքը։ Երկու գլխաւոր պատճառներ դիւրացուցին այդ գործը. Ֆաշիսմի գաղափարապաշտ դրօշը եւ իտալական ժողովուրդին տարտամօրէն բայց սաստիկօրէն զգացած անհրաժեշտութիւններուն համապատասխանող իր հանգամանքը։

Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետենք անցեալ դէպքերու վրայ, կը տեսնենք որ 1919 Մարտ 23ին Միլանի մէջ հաւաքուեցան զանազան ներկայացուցիչներ՝ տեղական ֆաշիստ խումբեր կազմակերպելու համար։ Հաւաքոյթի միջոցին խօսք առին բազմաթիւ պատգամաւորներ։ Խօսեցաւ նաեւ Մուսոլինի, որ պարզեց այն սկզբունքները որոնց վրայ պէտք է հիմնուի ֆաշիստներու գործունէութիւնը։ Այդ սկզբունքներու առաջինն էր Իտալիոյ յաղթութեան՝ արժեւորումը։ Ֆաշիսմը չծնաւ իբրեւ մասնակի քաղաքական շարժում մը, այլ իբրայատուկ նախաձեռնութիւն մը եղաւ, որ ծնունդ մեծ պատերազմին, նպատակ ունէր պահել եւ արդիւնաւորել յաղթութեան պտուղները։ Ուրեմն, խորքով ազգայնական, անհամեմատօրէն անշահախնդիր, գաղափարապաշտ եւ նոյն ատեն իրականութեան հաղորդակից շարժում մը եղաւ։ Տիրող էր իրականութիւնը այդ շրջանին, յաղթութիւնը ներսէն ուրացուած կ'երեւէր, դուրսէն անարգուած, եւ ամէն տեղ ամուլ։ Մակերեսային յոռետեսութիւն մը կարծես թէ ամէնուն ալ այն համոզումը կուտար թէ պատերազմը պարապ տեղը եղած էր։ Ամէն կողմէ ձգտում մը կար զայն մոռցնել տալու եւ հոգիներու ու արտաքին իրականութեան մէջ անոր հետքերը ջնջելու։ Ողորմելի՛ տեսարան։

Սակայն մտքի եւ զգացումի այդպիսի այլասերում մը չէր կրնար խորունկ արմատներ ունենալ։ Ժողովուրդ մը, նոյնիսկ ամենայիմար գաղափարաբանութիւններու ազդեցութեան տակ, չի կրնար մոռնալ իր ծոցէն տուած 600 հազար մահերու զոհողութիւնը, որովհետեւ այդ պարագային ինքզինք մոռցած եւ անարգած պիտի ըլլար։ Անխուսափելի էր իտալական ողջմտութեան, իտալական մեծ սրտին, իտալական ժողովուրդի անեղծ միացած արժանապատուութեան հակազդեցութիւնը. Ֆաշիսմն էր որ միտքերը սթափեցուց, յառաջ բերաւ, մղեց եւ ուղղեց այդ հակազդեցութիւնը։

Անոր շուրջ համախմբուեցան բոլոր ազգային լաւագոյն ուժերը։ Ֆուրձի (ֆաշիօ) նախնական խորհրդանշանը մեծցաւ, լայնցաւ, զարգացաւ տիրանալով իր հռոմէական նշանակութեան ամբողջութեանը։

Այս օրերու հանդիսակատարութիւնները պատկերալից համադրութեան մը մէջ ցոյց կուտան այն ճամբան զոր կտրած է Ֆաշիսմը, ցոյց կուտան գաղափարին զարգացումը եւ անոր արդիւնաւոր պատշաճեցումը ազգային կեանքի բազմապիսի ուժեղ իրականութեան։

Պատերազմէն ծնունդ առած, ֆաշիսմը դեռ կը պահէ զինուորական դրօշմ։ Իր գումարտակները նուիրապետականօրէն կարգաւորուած են, պատկանելի զինուորական զունդեր՝ կանգնած անոր կողքին։

Երիտասարդական հաստատութիւններու մէջէն հազարաւոր պատանիներ եւ երիտասարդներ կ'անցնին եւ կը մտնեն ազգային կեանքի մէջ՝ առաջնորդուած կարգապահութեամբ մը որ հոգիներու եւ իրերու մէջն է։

Եւ այս մեծի ինքնատիպ երեւոյթին քով, դիտելի է ազգը՝
կարգաւորուած եւ կազմ
պուած արդիւնաբերութեամբ
մար, դիտելի է համադր
ու համագործակցութիւնը
ազգային ուժերու։
Իտալիան կրնայ ուրախ
եւ գործին եւ ժամանակին
առաջին վարպետը այդ
կարգ շարժումին, կրնայ
տուութեամբ դիտել այն խոր
դաշտումը որ կատարուե
երկրին մէջ եւ մերձեցել
եսցքը ապագային մէջ,
ցոյալ պայծառ լոյսով մը
լիոյ նոր պատմութեան
վրայ»։

ԿԱՐՕ ՇԱՐԱՖ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

«Դրօշակ»ի Ապրիլի Թիւէն կը
քաղենք հետեւեալ հատուածը.
Հակառակ պաշտօնական հեր
քումներու, զանազան աղբիւրներէ
կրկին եւ կրկին կը հաստատուի
Մուսթաֆա Քեմալի հիւանդու
թիւնը։
Անյոգ արբեցող եւ անձնա
կոտոր զոհակեաց, Թուրքիոյ դիկ
տատորը մաշեցուցած է իր ֆիզի
քական կազմը։ Արտաքին առոյ
կերպարանքի մը տակ, ծեփուած
գերեզման մըն է, որ կը ծածկէ
Վերջերս սուր հանգամանք առած
է երիկամունքի հիւանդութիւնը,
այն աստիճան որ, մասնագէտներ
բացարձակ հանգիստ պատուի
րած են։
Արդարեւ, վերջին ամիսներու
ընթացքին շատ չերեւցաւ Մուս
թաֆա Քեմալ, պետական
կեանքի ժխորին մէջ։ Իսմէթ
փաշան է, որ կը կառավարէ երկի
րը։ Նոյն իսկ լուր տարածուեցաւ
թէ «Դ»ն Չեխոսլովաքիա
տի փոխադրուի Մարտի վերջը
դարմանուելու համար ջերմուկ
ներու մէջ։ Միւս կողմէ, իրազեկ
ներ կը պնդեն, որ արդէն
պատրաստած է իր կտակը,
բաժին մը հանելով իր քրոջը,
հարստութեան մեծագոյն մաս
դրամ թէ կալուած, ձգելով ազգին
Այս իրադէպները յաջորդի
անունն ալ կուտան — Ըսմէթ փա
շա։ Կը խօսուի նաեւ Նախկին
չապետ Ֆէթհիի մասին, որ այժմ
Փարիզի դեսպան է։ Բայց
վերջինը, թէեւ մտերիմը Մուս
թաֆա Քեմալի եւ աւելի փ
ձուած դիւանագէտ, թող
դու համբաւ հանած է
պարագայի մէջ. վճռական
այնպէս ինչպէս արդի վարչ
մը, որ իշխանութեան գլուխ
ցաւ ճակատագրական շրջանի
եւ տիրաբար կը վարէ գործ
մանաւորապէս 1925էն ի վեր
Կը թուի թէ այս հիւանդու
թեան լուրը որոշ ոգեւորութի
պատճառած է Թուրք ընդդի
դիրներուն, որոնք զանազան
ւերու, եւ եթէ կ'ուզէք՝ անձ
բաժնուած, անհամբեր կը
սեն ճակատագրական վայրկ
նին։ Ընդհատուած՝ իրական
քէն, ընդհանրապէս անկարող
դանի գործի, պառակտուած
կիրք երկիր եւ միեւնոյն
մէջ անոնք նախախնամական
քերու կը սպասեն, իրենց
թիւնը արժեցնելու համար։
Այդ է պատճառը, որ մի
այսօր ալ չեն կրցած
միացեալ ճակատ, թէեւ
տին այդ ուղղութեամբ
լաքական թէ իթթիհատ
մինչեւ անգամ անոնք,
Քեմալի կողքին էին եւ
կան, ամէն բանէ առաջ
անկումը կը բաղձան
Տապածը մանրամասնութ
իսկ Մուսթաֆա Քեմալի
րումը՝ գլխաւոր նպատակ
հաշուով, անկումը կամ
խանականութիւն յառաջ կը
եւ իրենք ալ կ'օգտուին։
Սխալ չէ ենթադրել թէ

...խանդակութեան մը կը ...ւ նաեւ սեւ շապիկաւոր ի-...

...գեւ Մուսոլինին է վարիչը, ...ակ շարժումներով եւ ...կերպարանքով, ...բ կոմպանիաները կորսնցուցած ...ուի գաղափարը:

...Հանդերձ Թուրքիոյ ...րին անմիջական ժառան-...ները, գոնէ որոշ տարածու-...մը վրայ, անոնք ամբողջա-...անհրաժեշտութիւն կամ ...ութիւն չեն տեսներ: Ա-...ճիշտ կը սպասեն պատեհ ...ին, ինչպէս ըրին Ափրիկեան ...գրաւման առեն, առանց ...եւ Թմբուկի:

...յառաջացած է այսօր-...խոսքեան եւ եկեղեցական ...կը հեւայ ու կը փրփրի հին ...քերու եւ նոր երազներու ար-...թեամբ: Սակայն, մեծ պա-...մին ցեղ ճիերը չեն անհե-...ած տակաւին Արեան գարհու-...չէ փարատած: Տնտեսու-...եւ մանաւանդ պատերազմի ...ը, դրամը, սահմանափակ ...անպատճառ արեան գե-...հասցնել, երբ կարելի է ...արշաւանքի մը կա-...սպասելով յարմար ...թեան մը: Օրինակ, ճեղք ...Թուրքիոյ ներքին ճակատին ...կամ ուրիշ միջազգային ...թիւն մը:

...նաց որ, տակաւին վերջնա-...եւ չեն առած քաղաքական ...բաղդներն ու կապակցու-...թիւնները Պալքաններու մէջ: ...տակաւին չգտաւ իր ...խաղաղութիւնը: Պոլ-...բոլորովին աղատ չէ: իսկ ...մեկնեցաւ, մեծն ...ուելի վերապահ կ'ե-...այս տարի, գոնէ այս օ-...

Միջազգային տեսակէտէն, ...համաձայնութիւն մը ...միայն, մանաւանդ ...կողմէ, որ միշտ մտա-...իր ափրիկեան գաղութներու ...կ'ուզէ ուրիշ կողմ դար-...իր բազմաթիւ հարեւաններ ...ութիւնը:

Նշանելի է, որ իտալական ժա-...աղմուկէ կը գգուշանայ, ...մը ամբոխէ ի վեր:

Ինչ կերպ կ'ուզէք գատեցէք, ...այն է, որ անկեղծ մը ...կրճայ փուժացնել ան-...արշաւանքը, ի խնդիր ...եւ շահասատնի:

Իսկ անակնկալները ոչ համ-...ունին, ոչ ալ պայմանա-..., մանաւանդ քաղաքական ...մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ՁՄԵՌԸ.— Համդարտ ձմեռ մը կ'ընէ այժմ Հայաստանի մէջ: Զանգուրի մէջ, սակայն, քամիները կ'առնեն տակաւին: Ջաջուռի ձիւնը մէկ մեդրէն աւելի է: Բաբխասոնութիւնը հետզհետէ կը սկսի հայկական բարձրաւանդակին վրայ: Արաքսի հովիտին մէջ թեթեւ ձիւն մը տեղաց:

Ամիսէ մը ի վեր հաղորդակցութիւնները կտրուած են Զանգեզուրի եւ Նախիջեւանի միջեւ: Սիսիանի շրջանին համար դրկուած գործակցական խանութներու ապրանքները կը մնան դիզուած Նախիջեւանի եւ Բեչանակի մէջ: Ամիս մը եղաւ, որ առեւտուրը դադրած է այս շրջանին մէջ: Ամէնէն անհրաժեշտ ապրանքներն իսկ կը պակսին, տեսակ մը սով լուցկիի, օճառի, շաքարի, թէյի եւայլն: Սիսիանի շրջանէն բազմաթիւ գիւղացիներ երեք անգամ փորձեցին ճամբայ բանալ, բայց չյաջողեցան: Շրջանին մէջ ամէն օր ձիւն կուգար եւ կը ծածկէր մաքրուած ճամբան: Երեք մեզր ձիւն նստած է: Երբեք տեսնուած չէր, որ ամիս մը ամբողջ ճամբան կապուի:

Մարտ 6ին գիշերը սարսափելի բուք-բորան մը սկսած էր Կոտայքի շրջանին մէջ: Ճամբաները լեցուած էին ձիւնով: Ճամբորդները, մինչեւ կէս մէջքը ձիւնին մէջ էին Եղգովանէն անդին: Էլլարէն Ախտա տանող ճամբուն վրայ բուքը աւելի սաստիկ էր: Նոր Բայազիտցի երեք ճամբորդներ, որոնք դէպի Ախտա մեկնած էին, միասին 8 եզ, 3 էշ եւ 2 ոչխար, սարսափելի նեղութիւններու հանդիպեցան: Բուքը կը քշէր եզները, մինչեւ որ ճամբորդները կորսնցուցին ճամբան: Մինան Մելքոնեան, որուն աչքերը բուքէն կիսովին փճացան, վերջապէս կը հասնի Էլլարի մօտակայ իջեւանը: Իջեւանէն քանի մը հոգի կ'երթան փնտռելու ճամբորդներն ու անասունները, դորս կը յաջողին գտնել:

Սեւանը առատ ձուկ կուտայ գիւղացիներուն:

Առ այժմ, Հառմ ուժ կուտայ առեւտրական-տնտեսական ծաւալման եւ նաւարկութեան: Իրականութիւն է, որ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ իտալական դրօշը անգլիականէն անմիջապէս վերջ կուգայ, ինչպէս կը հաստատէր «Թան»ի թղթակիցը: Տնտեսական գերակշռութեան այս պայքարը ինքնին ճամբայ կը հարթէ քաղաքական թափանցումի համար, խաղաղութեամբ կամ զինու զօրութեամբ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անգարի բոլոր ձեւակերպութիւնները վերջացած ըլլալով, Հայ արիները կազմ ու պատրաստ են եւ դէպի Լոնտոն ճամբայ կ'ելլեն վաղը, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սէն Լազարի կայարանէն:

Լոնտոնի սկաուտական բոլոր մարմինները պատրաստ են արգէն եւ կը սպասեն անոնց գալուստին: Ապրիլ 15ին Հայ գաղութին կողմէ կազմակերպուած հանդէսին ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Անգլիոյ վարչապետին որդին, Պ. Օլիվըր Պոլտուին: Անգլիոյ Թագաւորին արարողապետն ալ պիտի այցելէ Հայ արիներու բռնակավայրը:

Վերջին լուրերու համաձայն, նոյն բանակումին պիտի մասնակցին նաեւ ֆրանսացի եւ գերմանացի արիներ, այնպէս որ բոլոր արգիւնքները միջազգային հանգամանք պիտի ունենան:

Նկատի առնելով սոյն հանդիպումին արժէքը, բոլոր մեկնող արիներուն տրուած են նոր համազգեստներ եւ վերարկու, ներդաշնակութիւն ստեղծելու համար: Ֆրանսական սկաուտական Միութիւնն ալ Հայ խմբապետին յանձնած է վկայագիր մը եւ զանազան վաւերաթուղթեր, միջազգային գրասենեակին համար:

Հայ արիները, գիտակից իրենց վրայ ինկած ծանր պարտականութեան, կը մեկնին պատրաստ եւ ինքնավստահ:

Գ.

ԼՈՅՍԱՐՁԱԿ ՁՈՒԿԵՐԸ

Կայծոռիկ կամ փոսուռայ կը կոչուին այն միջատները, որոնք ամառ գիշերները իրենց կրակին փոշիով կը լեցնեն գիւղերն ու անտառները: Ծովերուն մէջ ալ կան ձուկեր, որ կայծոռիկներու նման կրակ կը թուցնեն:

Ի՞նչ նպատակ ունին այդ լուսարձակ անասնիկները, բոց արձակելով գիշերուան մէջ: Բնախօսները կը կարծեն թէ լուսարձակ միջատներն ու ձուկերը երկու նպատակ ունին, նախ վախցնել ու փախցնել իրենց թշնամիները եւ երկրորդ՝ գրաւել ու ճմայել իրենց էգերը:

Գիտութիւնը շատ զբաղուած էր այս «ցուրտ լոյս»ին ուսումնասիրութեամբ: Ու վերջապէս գիտունները կը հաստատեն թէ այդ անասնիկներուն մարմինին մէջ կայ luciférine անունով բնասպիտային նիւթ մը, որ միանալով օդին թթուածինին՝ լոյս կ'արձակէ: Աշխատանոցներու մէջ փորձով տեսնուած է որ ճիշտ է այս կարծիքը: Կայծոռիկը մասնաւոր երակներ ունի, որոնք կը փոխադրեն luciférineը:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 25 Մարտ.— Այսօր Մխիթարեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ, Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին Սաներու Միութեան առաջին գրական երաժշտական հանդէսը, նուիրուած՝ Մուրատի եւ Ռափայէլի յիշատակին:

Հանդէսը բացուեցաւ Մ. Ռափայէլեան քայլերգով, զոր երգեցին՝ աշակերտները: Յետոյ խօսք առաւ Միութեան Նախագահ Տոքթ. Տէր Ստեփանեան, որ բացատրեց հանդէսին իմաստը՝ «Արտայայտել Նախկին սաներու երախտագիտութիւնը Մուրատի եւ Ռափայէլի եւ Մխիթարեան ազգային մեծ հաստատութեան»: Յորդորեց ներկաները որ իրենց սրտին մէջ պահեն հայրենիքի գգացումը, «որովհետեւ մեր հայրենիքը պիտի ապրի, որքան ատ ապրի մեր պանդուխտ Հայերուս սրտին ու մտքին մէջ»:

Միութեան Նախագահէն յետոյ բեմ բարձրացաւ Հ. Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան, որ իրեն ծանօթ հմտութեամբ խօսեցաւ Մուրատի եւ Ռափայէլի կեանքի մասին: Ներկաները հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրին:

Հանդէսին ներկայ էր նաեւ Գարեգին եպիսկ. Խաչատուրեան, որ պատշաճ խօսքերով յայտնեց իր գոհունակութիւնը: Հանդէսին վերջաւորութեան բժ. Խանպեկեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Ակութը»:

Հանդէսին չէր մասնակցած Նախկին սաներու որոշ խումբ մը:

Ա. Ս.

ՁԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՋԱՆՔԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յարուած սփիւռները, շնորհիւ «Յառաջ»ի լայնկէկ տեղեկութեանց, իմացանք թէ Մարսէյլի մէջ 50է աւելի զանազան Միութիւններ կան:

Այժմ այս Միութեանց գրեթէ մեծ մասը գարնան եղանակին հետ մէկէն իմէկ արթնցաւ ձմեռնային խոր քունէն ու գործի լծուեցաւ: Ամէն կողմ, Հայր. Միութեանց մէջ մեծ եռուզեռ կայ: Զատկի առթիւ կը պատրաստուին ներկայացումներ, հանդէսներ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ: Երանդուն ջանք եւ խանդավառութիւն կը տեսնուի անոնց մէջ: Հայաբնակ թաղերու պատերը փակցուած են ծոխ եւ գունաւոր յայտարարութիւններ եւ հրաւիրագիրներ:

Գրեթէ տանի օրերուն է որ միայն Հայր. Միութիւնները կը յաջողին քանի մը փրանք շահիլ, զանազան ձեռնարկներով: Այս Միութիւններէն զատ կան գեղասանական խումբեր որոնք հայ թատրոնը չեն պահելու համար յամառ աշխատանքի լծուած են: Ընդհանրապէս Հայր. Միութիւններով, կամ գեղասանական խումբերով հետաքրքրուող գաղութին խոնարհ դասակարգն է, բառին լայն իմաստով՝ ժողովուրդը, հակառակ իր օրապահիկը ճարող դասակարգը: Տոմսավաճառները յաճախ կը տունէ տուն պտտին քիչ մը բարձր բռնողին: Այսպիսներու տոմս հրամցնելը գժուարին հարց մըն է տղոց համար, որովհետեւ յաճախ կը մերժուին: Այդ դասակարգը փոխանակ խրախուսելու հայրենասէրներու ներկայացումը կամ հանդէսը, կ'երթայ տեղական թատրոններ, սինեմաներ, ուր թէեւ չատերուն անհասկնալի, բայց հաճելի ժամանց մը կ'ընծայուի: Ան առանց ճառելու կամ հակաճառելու կը գնէ տոմսակը:

Փափաքելի է որ Մարսէյլի Հայր. Միութիւնները համախմբուելով, կազմեն Սանսարեան ժողովրդական համալսարանի նման գասընթացք մը, ինչպէս ըրած են Փարիզի մէջ, մանաւանդ տալու համար թերուս երիտասարդութեան: Այս զգալի պակասը լրացնելու համար, Հայր. եւ միւս Միութիւնները պէտք չէ խնայեն որ եւ է ջանք:

Մ. Թաշճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԻՐԻՑԱՍԱՐԴԸ ՑԱՆՑԱՒՈՐ Չէ.— Գրած էինք թէ առջի Ուրբաթ օր Սէն-Միշէլի պանդոկներէն մէկուն մէջ բնակող Լեւոն Խաչատուրեանի սենեակը, մեռած գտնուած էր իր բարեկամուհին՝ ֆրանսացի 18ամեայ աղջիկ մը՝ Սոլանժ Սապրիէ:

Բժշկական քննութիւնը հաստատած է թէ աղջիկը յանկարծամահ եղած է սրտի հիւանդութենէ, ուստի եւ հայ երիտասարդին որ վրայ ոեւէ յանցանք չի ծանրանար: Նախնական հարցաքննութենէ մը վերջ, տղան ազատ ձգուեցաւ:

ՆԵՒՌՆԻԶ.— Լաւէփէա փողոցը, կօշիկ սիրտն էր մտեր նախանձը եւ կը չարչարէր զայն: Անցեալ իրիկուն, գործարանէն գարձին, հասկցաւ որ,— հոտուրտո՞ց, հո՞ն ացաւ,— ուրիշ մը սիրաբանելու եկեր է տունը, իր բացակայութեանը:

Սկսաւ կռիւը:

Կօշ բանեց կնոջը կոկորդէն եւ ուզեց խեղդել: Կինը օգնութիւն պոռաց եւ դրացիները հասան Ոստիկաններն ալ եկեւէն:

Կօշ բացաւ պատուհանը եւ ցատկեց վար երկու յարկ բարձրութենէ մը: Կոտրեցաւ ողնոսկրը եւ մեռաւ:

ԱՊԵՐԱԽՏՈՒԹԻՒՆ.— Լըփանեռյ պաշտպանեալն էր Տիկ. Հանրիէի, որ մեծ բարիքներ ըրած էր իրեն: Վերջերս Լըփանեռյ գինուորագրուեցաւ: Երբ արձակուրդով դարձաւ գիւղ, այցելութեան գնաց Տիկ. Հանրիէի, որ իր տանը մէջ սենեակ մը տրամադրեց: Գիշերը տիկինը արթնցաւ սարսափելի ցաւէ մը, աչքերը բացաւ եւ տեսաւ Լըփանեռյը, որ ածելիով կը փորձէր կտրել տիկնոջ վիզը: Երբ Լըփանեռյ տեսաւ, որ տիկինը ճանչցաւ զինք, գետին նետեց ածելին, եւ ծունկի գալով ներողութիւն խնդրեց: Լալով խոստովանեցաւ, որ կ'ուզէր սպանել զողնալու համար: Տիկին Հանրիէ գթաց վրան, 20 Ֆր. տուաւ եւ ճամբեց: Յաջորդ օրը պատմեց իր ազգականին, որ կը հետաքրքրուէր վիզին վէրքին մասին: Տիկինը պատմեց, բայց ազգականը լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ ձերբակալեց ապերախտ զինուորը:

ԱՅԼԱՍԻՐԱԾ ԿԻՆԸ.— Շանպէրիի մէջ ձերբակալուեցաւ ալրի կին մը, որ զաղտնի զաւակ մը բերած էր ու յետոյ զայն սպաննած: Քննութեամբ հաստատուեցաւ, որ պատերազմէն յետոյ շատերու հետ կենակցելով հինգ զաւակ բերած էր աշխարհ, եւ հինգն ալ սպաննած, ծածկելու համար իր մեղաւոր յարաբերութիւնները:

ՀԱՅ ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՄԸ

Օր. Հերմինէ Հովեան, որ ծանօթ է իր գրած Ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններով,—անցեալ տարի հրատարակեց Images d'Orient խորագրով քերթուածներու գրքոյկ մը, — Չորեքշաբթի Փարիզի Բժշկ. Համալսարանէն ստացաւ պետական վկայական բժշկութեան համար:

Բժիշկ օրիորդին թէզն էր Տոքթ. Հանրի Քազալիսի բժշկական իմաստասիրական ու բանաստեղծական գործը: Օրիորդը այս վկայականով իրաւունք կը ստանայ գործելու Ֆրանսայի եւ գաղութներուն մէջ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի Մարտ 2 թիւին մէջ, «Լը Բըթի Մարսէյյէ»էն արտատպած էր գողութեան դէպք մը, որուն մէջ իբր թէ ստորագրեալս երկու ընկերներով յարձակած եմ Ղազար Քիւրքճեանի եւ Գէորգ Աղայեկի վրայ եւ դանակի սպառնալիքով զիրենք կողոպտած: Եղածը բոլորովին անհիմն եւ զարշելի զրպարտութիւն մըն էր, որուն պատճառաւ ամիս մը բանտը մնացի, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը իր կատարած քննութեամբ անմեղութիւնս հաստատելով զիս ազատ արձակեց:

Մարսէյլ Վաչան Վարդանեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

Յետոյ տակը աւելցուցի, փոքր քառակուսիի մը մէջ.— ...հ. 57, գաղտնի առաքելութիւն: Անշուշտ այս բոլորը գերմաներէն:

...առան առաւ թուղթը, կարդաց եւ վերստին կարդաց:

— Ասիկա «յանձնարարութիւնը» չէ... ի՞նչ կ'ուզէք...

— Պետին տար ատիկա...

— Չեմ հասկնար, ըսաւ հանդարտօրէն:

— Մտի՛կ ըրէ... յանձնարարութիւն չեմ կրնար ունենալ, անկ'ուգամ, գերմանիայէն... ...յժմ պէտք է հասկնաս որ բանկամ մըն եմ ես:

Այն ատեն սկսաւ գերմաներէն խօսիլ, այնքան ճիշտ կերպով՝ որքան ֆրանսերէնը:

— Ծովեզերքը բե՞ռ մը ունի՞ք... կամ թէ լեռան վրայ գո՞րծ մը:

Ընոր երկարեցի Դանիէլի կնիքով դրոշմուած թուղթ մը: Այս անգամ կարծեմ թէ հասկցաւ ու գուրս ելաւ:

Հոն գտնուող մարդիկը, իրենց նստած տեղերէն, զիս կը զննէին անհամբերութեամբ:

Վայրկեանէ մը ծառան վերադարձաւ:

— Ինծի հետեւեցէ՛ք, ըսաւ:

Կը խոստովանիմ որ սիրտս կը բաբախէր: Բարձրացանք պզտիկ սանդուխէ մը: Դուռ մը բացաւ: Կը գտնուէի արեւուն դէմ փեղկերը գոցուած սենեակի մը մէջ, ուր մութը այնքան թանձր էր որ բան մը չէի տեսներ: Դուռ մը բացուեցաւ ուր մարդ մը երեւցաւ. Վէբակինի հասակով:

Ինքնիրենս ըսի.— «Այս անգամ խերս անիծուեցաւ...»

Մարդը նստաւ:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաւ գերմաներէն:

— Պետը կես զրկեց, պատասխանեցի:

— Ո՞ր պետը:

— Ա՛ն որ պիտի լրացնէ Դանիէլի գործը:

Մարդը ոտքի ելաւ:

Սկսայ ապահովուիլ քիչ մը, որովհետեւ անոր ձայնը չունէր միւսին երաժշտական շեշտը:

Մարդը դէպի պատուհանը գնաց, բացաւ փեղկերը, լոյսը ներս խուժեց: Մարդը քովս եկաւ. մութ ապակիներով ակնոց մը կը կրէր անիկա:

— Ո՞վ էք դուք, հարցուց, ուրկէ՞ կուգաք:

— Ես կազմակերպութեան մէկ գործակալը չեմ... հայրս Համպուրկի մեծ տուներէն մէկուն տէրն է, ես անգամ եմ մեծ կոմիտէին...

— Ձեր այցելութիւնը ոչ ոք հաղորդեց ինծի:

— Ատիկա չէր կրնար ըլլալ արգէն... ուղղակի Լոնտոնէն՝ կուգամ, այն բանէն վերջ՝ որ ձեզի ծանօթ է, քանի որ իշխանը հոս է...

Խորապէս քննեց զիս: Յանկարծ գոչեց.

— Համպուրկէ՞ն էք, ըսիք, արդեօք Փրոհէնի զաւա՞կն էք...

Ձեզ չէի ճանչնար, բայց կարծեմ թէ ձեզ պիտի ճանչնամ բատ այն նկարագրութեան, որ եղած է ինծի մեր մեծ պաշտպանին՝ ձեր հօրը մասին:

Յուզուած կանգ առաւ. սպասեցի որ քիչ մը մանրամասնութիւններ տայ, որպէսզի տէր գառնայի այդ «հօրը», զոր նախախնամութիւնը կը զրկէր ինծի:

— Ձեր խե՛ղճ հայրը, մինչեռ անիկա, չկրցաւ ապրիլ՝ թշնամի ընդծովեաններէն պաշտպանուած ու շնչահեղձ եղած՝ մեր Համպուրկի պուրկի տառմէն վերջ, երբ անոր տէրը՝ Ալպէռթ Պալին՝ որ ծրագրած էր գերման նաւային տիրապետութիւնը ծովերուն վրայ, ինքզինքը սպաննեց...

— Խե՛ղճ հայր, Պալինի անձնասպանութենէն վերջ չկրցաւ ապրիլ:

— Պալինը անձնասպան ըլլալուն համար յանցաւոր է Գերմանիոյ հանդէպ, ընդմիջեց յանկարծ պետը, անիկա Անգլիացիներէն խլած էր ծովերուն թագը... Այս պահուս անիկա պէտք էր իր գրասենեակը ըլլար, Համպուրկի մէջ, որ կը վերածնի:

— Նայէ՛, մեր կայսրը անձնասպան եղա՞ւ, ո՛չ, ան կը հանգուրժէ աքսորի, կը սպասէ...: Պալինը հրեայ էր... այս է պատճառը որ մեր հոէնցոլլէրններու պաշտպանեայ կուրովը չունեցաւ անիկա հառաչեց:

— Ա՛ռ, այո՛, հրեայ էր...

Անիկա անհամբեր շարժում մը ունեցաւ: Սկսայ խօսքս շարունակել խոհեմութեամբ.

— Ի՞նչ դժբախտութիւններ պատահեցան մեր հայրենիքին... անկէ վերջ հայրս, ինչպէս գիտէք, չխնայեց միլիոնները, օգնելու համար որ երկրէն վտարուին ժողովրդական սրիկաները, որոնք մեզ կը կառավարեն, անգլիական զաղտնի վարկերուն միջոցով, եւ հրեայ ազատ-որմնադիրները...

— Անոնք որ սրբազան դատին համար ամէն բան տուին, լայնօրէն պիտի վարձատրուին այն օրը երբ մեր մեծերը փոյթամ վերադառնան... ու այդ օրը կը մօտենայ:

— Ի՞նչ գործի վրայ էք հոս Ափրիկէի մէջ, ըսի:

Քովի սենեակը գնաց ու հետը բերաւ թուղթերով լեցուն թղթածրար մը:

(Շար.)

պէտք է ըլլան դիւանագիտական միեւնոյն հիման վրայ ինչպէս ուրիշ երկիրներու հետ։ Ու կը հաւաստէ թէ եգիպտական կառավարութիւնն ու խորհրդարանը ի վիճակի են պահպանելու հանրային ապահովութիւնը եւ պաշտպանելու օտար շահերը։ Կ'աւելցնէ թէ «Եգիպտոս իրաւունք ունի պաշտպանելու Սուէզի ջրանցքը իր սեփական բանակով եւ առանց անգլիական բանակին կամ նաւատորմին աջակցութեան պէտք ունենալու»։ Ի վերջոյ կը յայտնէ թէ Անգլիա չի կրնար պահանջել եգիպտական խորհրդարանէն որ իր քուէարկելիք օրէնքներուն մասին հաշիւ տայ։

Ինչպէս յայտնի է, եգիպտական խորհրդարանի օրակարգին վրայ կայ օրինագիծ մը, որով հազարաւոր Եգիպտացիներու արտօնութիւն կը տրուի զէնք կրելու. ուրիշ օրինագիծի մը համաձայն, իշխանութիւնները իրաւունք չպիտի ունենան արգիլելու այն հաւաքոյթները, որոնք հաւանաբար կարգը պիտի խանգարեն։ Անգլիա կը պահանջէր որ այս օրինագիծերը չքուէարկուին խորհրդարանին կողմէ։

.˙. Վարչապետ Նահաս փաշա «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակցին յայտարարած է.

— Մեր քաղաքականութիւնն է նախ ապահովել Եգիպտոսի իրաւունքներն ու շահերը, ու միեւնոյն ժամանակ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել բոլոր պետութեանց, մանաւանդ Անգլիոյ հետ։ Եթէ այս հիման վրայ Անգլիա ուզէ գործակցիլ մեզի հետ. անմիջապէս ձեռք պիտի երկարեմ իրեն։ Սակայն անկարելի է բանակցութեան սկսիլ հիմանը վրայ այն դաշնագրի ծրագրին, որ մերժուեցաւ մեր նախորդ կառավարութեան կողմէ։ Այդ դաշնագիրը բացարձակապէս չէր համապատասխաներ Եգիպտոսի անկախութեան։ Պէտք չէ մոռնալ որ Եգիպտոս չէ եւ երբեք չէ եղած բրիտանական կայսրութեան մէկ մասնիկը, բայց կ'ուզէ բարեկամաբար ապրիլ Անգլիոյ հետ։ Կը կարծեմ թէ անգլիական շահերը երբեք անհաշտելի չեն մեր ամբողջական անկախութեան հետ։ Անգլիոյ բարոյական ու նիւթական շահը կը պահանջէ զօրաւոր եւ անկախ տեսնել Եգիպտոսը, ունենալ Եգիպտոս մը, իբր բարեկամ և զինակից մը, ու ոչ թէ մասնիկ մը։

.˙. Անգլիական թերթերը շատ գէշ կ'արտայայտուին Նահաս փաշայի ծանուցագրին մասին։ Թերթ մը կը գրէ թէ Վաֆտի նախագահը առաւ քաղաքական անձնասպանութիւն գործեց։

12,000 գիւղացիներ բանտարկուած

Մոսկուայէն Պերլինի ընկերվարական «Ֆորվէրց» թերթին ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, ներկայիս աւելի քան 12,000 գիւղացիներ կան բոլշեւիկեան բանտերուն մէջ։ Ասոնց յանցանքն այն է որ պահած են իրենց ցորենի մթերքը կամ արգիլած են որ խորհրդային ներկայացուցիչները ծախեն իրենց հունձքերը։

Պիզմարքի տարեդարձը կը տօնեն

Պիզմարքի ծննդեան տարեդարձին առթիւ կիրակի օր հայրենասիրական ցոյցեր տեղի ունեցան Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքներուն, մասնաւորաբար Պերլինի եւ Համպուրկի մէջ։ Նախկին ռազմիկներու միութիւնը, ինչպէս նաեւ ազգայնական կազմակերպութիւններ հանդիսաւորապէս տօնեցին երկաթէ վարչապետին յիշատակը։

Պերլինի մէջ նախկին պահպանողական նախարար Պանկ յուզիչ ճառով մը վեր հանեց նախկին կայսերական Գերմանիոյ առաքինութիւնները, խստիւ դատապարտեց ձգտումները գերման դեմոկրատներուն, որոնք «կ'ուզեն ուրանալ Գերմանիոյ փառայեղ անցեալը։ Կայսրութեան անմահ յիշատակներուն մէջ է որ երկիրը կրնայ գտնել իր վերականգնումին անհրաժեշտ ուժը։ Ա՛յդ է պատճառը որ կը մտածենք Պիզմարքի մասին, որ նախատեսած էր Գերմանիոյ քայքայումին բոլոր փուլերը, մինչեւ 1918ի աղէտը։ Գերմանիա այսօր օտար կեղեքումի ենթարկուած է, որովհետեւ ինքզինքը յարգելը մոռցած է։ Միայն աւանդութեանց զօրութիւնն է որ կրնայ մեզ դուրս հանել ներկայ անկումէն։ Մատերիալիզմէն, մարքսիզմէն, միջազգայնութենէն ազատելու համար պէտք ունինք ազգային մտածման անդիմադրելի մղումին։ Արմատական ազգայնականութիւն մը միայն կրնայ փրկել մեզի։ Ահա՛ թէ ինչու հովերուն եւ ալիքներուն առջեւ խիստ վե՛ր կը բարձրացնենք սեւ-ճերմակ-կարմիր դրօշակը։ Այս փառաշուք խորհրդանշանին .տակ է որ պիտի տանինք յաղթանակը»։

Համպուրկի մէջ բազմաթիւ պսակներ դրուեցան Պիզմարքի արձանին առջեւ։ Համայնավարները փորձեցին խանգարել հանդէսները՝ «Ինտէրնացիոնալ» երգելով, սակայն ոստիկանները ցրուեցին զանոնք։

Անատոլուի երկաթուղին

Թուրք կառավարութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարէ Անատոլուի երկաթուղիի Ընկերութեան հետ՝ յիշեալ գիծը գնելու համար։ Ցարդ Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ մէջ կատարուած բանակցութիւնները ոեւէ արդիւնք չտուին։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Ընկերութեան կողմէ Պոլիս հասած են Մայէմնէր «փաշա» եւ խորհրդականը Մատէրմար և այս մասին վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար Էնկիւրի գացած են։ Նախապէս Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյի եւ գերման ներկայացուցիչներու միջեւ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին տեսնուած էր որ սկզբունքային հարցերու եւ գինին մասին խոր տարբերութիւններ կան։

Գերմանիոյ ընտրութիւնները

Ռայխսթակը լուծուեցաւ եւ խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան մօտ օրէն։ Իշխանութիւնները փութով կը պատրաստեն ընտրողներու ցանկը։ 1924ի ընտրութեանց ատեն ընտրողներու ընդհանուր թիւն էր 38 միլիոն 375,000, այս անգամ կը կարծուի թէ 40,770,000 պիտի ըլլայ։ Լուծեալ խորհրդարանին մէջ կուսակցութիւնները հետեւեալ թիւով աթոռներ ունէին. — Ազգայնական եւ գիւղացիական միութիւն՝ 111 աթոռ, Կեդրոն՝ 69, Պավարիոյ ժողովրդային կուսակցութիւն՝ 19, Դեմոկրատ՝ 32, ընկերվարական՝ 131, համայնավար՝ 45, միջակ դասակարգի կուսակցութիւն՝ 17, Հանովրացի՝ 4 եւայլն, ընդամէնը 493 հոգի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 130 Պուլվար Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրս, մէթրօ՝ Օտէօն։

Նիւթ՝ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԵՄՔԵՐ

կը դասախօսեն՝ ԸՆԿ. ՌՈՒԲԷՆ.— Գէորգ Չաւուշ եւ Հրայր. ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ.— Սասունցի Մանուկ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Քէսիրիկի ընդհ. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին։ կը մասնակցին դեր. Մ. Մարութեան, Ուզունեան եւ Ազարեան, ցափահաս որբերու Միութեան ֆանֆառը, եւ Տրամաթիք Ստուդիայի ամբողջ խումբը։ կը ներկայացուի՝

ԱՐՇԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ (5 արար)

8 Ապրիլ կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeի Թատրոնը ԳԻՆ՝ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Լոյս տեսաւ Թիւ 4ը (1928 Ապրիլ), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Քրտական շարժումը եւ Իրան (Խմբ.)։ 2. Հայ բոլշեւիկներու հողային քաղաքականութիւնը՝ Ռուբէն։ 3. Բոլշեւիկները եւ Ռոզա Լիւքսէմբուրգ՝ Ռ. Լեռնեան։ 4. Րաֆֆի՝ Ե. Ֆրանգեան։ 5. «58» եւ «107» յօդուածները՝ Աշոտ։ 6. Թուրքիոյ շուրջը։ 7. Ինտերնասիոնալ։ 8. Մեր Ջոհերը։ 9. Թղթակցութիւններ։

ԳԻՆԸ 2.50 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի Բ. դասախօսական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանին մէջ։ Դասախօս՝ Ընկ. Ճ.։ Կը հրաւիրուին միւս խումբերու ընկերներն ու համակիրները։ Նիւթ՝ Ընկերվարութիւնն ու անկախ հայրենիքի գաղափարը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԻՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլորիա։ Տ. Նարդունի կը ներկայացնէ Հայաստանի թերթերը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն, Ֆլորիայի մէջ ժամը 9-10 ընդհ. Ազգերու պատմութիւն (Անգլիոյ պատմութիւն), Մ. Նաթանեան։

10—11 Ելմտագիտութիւն, Մ. Տէրպէտէրեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ֆրանքֆորթ. Խ. Վ.— 50։ Սկսանք ղրկել։
Լանսէլ, Գարծ.— 140.20։
Պօլէն. Գ. Զ.— 35։
Էքս լէ պէն, Ե. Յ.— 35։
Փարիզ, Ա. Կ.— 25։
Մարսէյլ, Գարծ.— 604։
Կրընօպլ, Տէր Ս.— 35։
Լա Ժամէ, Ա. Գ.— 60։
Սէն Շամօն, Մալ. Կ. Մ.—70։
Պրաիլա, Հ. Գ.— 50։
Մարսէյլ, Թ. Թ.— 35։
Շաու, Ե. Կ.— 20։
Լը Փուզէն, Վ. Մ.— 35։

Վարձու են

2 սենեակ, տէպարա, եւ խոհանոց մը։ Ջուր եւ ելեկտրականութիւն։ Որ եւ է գործ ընելու յարմարութիւնով։ Դիմել՝ Հ. Նատիրեանի, 188 Rue de Rosny, Montreuil s(Bois. Ատնել՝ Թիւ 121 Թռամուէյ, փոսթ վ էնսէնէն։

ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ

Հայկական եւ արեւելեան կրամաֆոնի փլաքներու եւ առնեղներու՝ Ամերիկայէն նոր հասած։ Դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆ, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e). Փափաքողներուն, ցանկը կը ղրկուի ձրիօրէն։

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ընդարձակ խանութ մը, յարմար կօշկակարի, ժամագործի, ոսկերչի եւն., բազմամարդ թաղի մէջ, Rue Lepic, բնակութեան յարմարութիւն 3 հոգիի համար։ կազ, ելեկտրականութիւն, ջուր։

Պայմաններ.— ցարեկան 3000 ֆր.,chargesը մէջը, մէկ տարեկան կանխիկ։

Տեսնելու համար դիմել Ն. Սիլիճեանի 13 Rue d'Orsel Paris(18e).

Հայ օրիորդի

մը պէտք կայ, իրաւագիտական գրասենեակիմը մէջ աշխատելու համար։ Հարկ է որ բաւականաչափ ֆրանսերէն եւ մեքենագրութիւն գիտնայ։ Գոհացուցիչ վճարում։

Դիմել՝ Վ.Եարճանեանի, 5Rue Cardinal Mercier, Paris (9e),

Հայ կարուհիներուն

Փութացէք օգտուիլ առիթէն։ Ժէռսէ ռոպերու վրայ առատ գործ եւ լաւ վճարում։ Կը պահանջուի մաքուր կար։ Դիմել՝ 9—10.50, եւ 2,30էն 6։ Մ. Խապրիկ, 5 Rue de Tourtille, Paris (20e). Մէթրօ՝ Couronne կամ Belleville։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԱՊՐԻԼ 1928
4 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 613
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԽՈՒՍԱՓԻՆ

Տենդագին մրցակցութիւն մը կը տիրէ զանազան կազմակերպութեանց, բայց մասնաւորապէս Հայրենակցական միութեանց մէջ, եղանակին բերումով։

Հանդէս, երեկոյթ, երգ եւ պար մինչեւ լոյս…

Երեւի այս տարուան մրցանիշը կոտրած պիտի ըլլայ, եթէ յիշենք Սանասարեան ժող. համալսարանի երեկոյթը, Տրապիզոնի Հայրենակցական միութիւնը, որուն երեկոյթին հասոյթը կը հաշուեն աւելի քան տասը հազար ֆրանք։

Այս Միութեանց հանդէսները կարելի չէ բաղդատութեան դնել միւսներուն, «ազնուապետական»ներուն հետ (Կարմիր Խաչ, Ազգասէրնաւ, Տիկնանց եւն.)։ Այս վերջինները ամէն տարի ասպարէզ կ'իջնեն յիսուն հազարէն վեր գումարներ արտադրելու համար, եւ կը յաջողին։ Մինչ հայրենակցական, լսարանական եւլն. Միութիւնները խոնարհ, ժողովրդական կազմակերպութիւններ են, որոնք ամէն բանէ առաջ իրենց հայրենակիցներուն եւ համակիրներուն վրայ կրնան յոյս դնել։

Ամէն պարագայի մէջ, գնահատելի են բոլորին ալ ճիգերը։ Ինչ որ տարիներու ընթացքին չի կրնար գոյանալ անդամավճարներով, կ'արտադրուի խաղալով, խնդալով, խմելով։

Եւ, ինչպէս ըսինք, եղանակն ալ ունի իր դերը։ Ոչ միայն Փարիզի, այլ եւ գաւառներու եւ մասնաւորապէս Մարսէյլի մէջ հանդէսներն ու երեկոյթները իրար կը հրմշտկեն։

Կը բաւէ աչք մը նետել մեր թերթին չորրորդ էջը, գաղափար կազմելու համար։

Այս բոլորը լաւ, իսկ յետո՞յ։

Դժբախտաբար կը դիտենք որ, եղանակի պոռթկումներէն յետոյ —Նոր Տարի կամ Զատիկ— խոր քուն կը մտնեն մասնաւորապէս Հայրենակցականները։

Խօսք չունինք, եթէ այս բոլոր աղմուկին նպատակը զուարճանալ եւ դրամ արտադրել է, զանազան բաշխումներ կատարելու համար։

Մենք աւելի բարձր դեր մը կուտանք Հայրենակցականներուն։ Միշտ հետաքրքիր ենք իմանալու թէ ինչ կ'ընեն անոնք, ինչ բանի կը ձգտին, ի՞նչով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, օրուան պահանջներուն հանդէպ։

Մեզի համար Հայրենակցական միութիւնները գոյութեան իրաւունք եւ արժէք ունին միայն գաղութներու մէջ, իբրեւ պատուար Հայրենիք փոխադրուելէ յետոյ, այլեւս չկայ հայրենակցական տեսակէտ, այլ միայն ընդհանրական-պետական շրջանում։

Բայց, այս վիճակին մէջ անգամ, անոնք տարբեր ճամբաներով պէտք է գան յանգին միեւնոյն կէտին,— ընդհանուր Հայրենիքին։

Արդ, յատկապէս Ֆրանսայի վրայ խօսելով, ի՞նչ հիմնական գործի ձեռնարկած են Հայրենակցականները։

Նախ, ուշագրաւ է որ այլեւս չենք լսեր մեծ նահանգներու անունները։

Ո՞ւր են Վասպուրականն ու Սեբաստիան։ Առաջինը՝ Մարսէյլէն ձայն կուտար, երկրորդը՝ Փարիզէն, իսկ մէկ տարիէ ի վեր տկար արձագանգներ միայն կը լսենք։ Ո՞ւր է Բիւթանիան։ Ամէնէն կենդանի պատկերը կը ներկայացնեն Սիվրիհիսարի Հայրենակցականը (Մարսէյլ), Մալաթիոյ հրթասիրացը (Սէնթ-Շամօն եւ այլուր), յետոյ Աֆիօն-Գարահիսար, Ամասիա, Տամ-Տըրուբերան, եւ սա փոքր գիւղերն ու գիւղաքաղաքները Խարբերդի ու Բալուի։

Իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ, ամէն մէկը իրեն համար կամ բարեսիրական նպատակաւ համեմատ գործեր կատարելով հանդերձ, խօսելու ձեռնարկներէ։

Այսպէս՝ կրթական գործին մէջ։

Բոլորն ալ կը տրտնջան թէ նոր սերունդը կ'օտարանայ։ Բոլորն ալ կ'ընդունին որ ելքը՝ հայրենիքն է,— դէպի երկիր։

Բայց, աչքի առջեւ ունենալով բոլոր դժուարութիւնները, ինչ կ'ընեն մինչեւ այդ։

Բացայայտ է որ Փարիզի հին գաղութը չի հետաքրքրուիր այս տառապանքներով։ Ան իր զաւակներն անգամ շուկայի եւ փողոցի համար կը պատրաստէ, եւ միայն հեռուէն ողորմութիւն կը բաշխէ «ազգօրէն» զաւակներուն։ Ահաւասիկ մէկ մանկապարտէզ անգամ չունինք ամբողջ Փարիզի մէջ։

Տասնըհինգ հազար հայութիւն,— եւ ոչ իսկ մէկ ծաղկոց։

Եթէ անտարբեր է գոհարավաճառներու եւ գորգավաճառներու շքախումբը, ի՞նչպէս բացատրել աշխատաւոր բազմութեան անշարժութիւնը։

Ի՞նչպէս հանդուրժել, մանաւանդ, Հայրենակցական Միութեանց անգործութեան։

Ո՞րու համար զաղտնիք է որ, անոնք, եթէ ուզեն եւ եթէ իրենց ձեռքի տակն, տասը մանկապարտէզ մէկէն կրնան բանալ։ Եւ այն ատեն, ամէն մէկը կրնայ տարին երկու հաւաքոյթ հանդէս կազմակերպել, 5—10,000 ֆրանքի ակնկալութեամբ։

Ո՞վ չպիտի ուզէր առաջ նետուիլ այսքան կենսական գործի մը համար։

Միշտ ալ կարելի է գումարներ արտադրել խաղալով-խնդալով, բայց մանաւանդ հիմնական ծրագիր մը մէջտեղ դնելով։

Հայրենակցականներուն համար երբեք դժուար չէ համախմբել այս գետնին վրայ, բաժիններ արձանագրուիլ, եւ փրկել նոր սերունդին գոնէ հարիւրին տասը։

Ինչո՞ւ շուարած են, կամ ինչո՞ւ կը խուսափին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

«Հայրենիք» վերլուծելով Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչի գործունէութիւնը, կը նկատէ. (17 Մարտ).

—«Ներկայ տարեշրջանին Հայ Կարմիր Խաչը յաջողած է թուական զգալի յաւելում մը ունենալ իր շարքերուն վրայ, կազմել քանի մը նոր մասնաճիւղեր, վերակազմել քայքայուած քանի մը ուրիշներ եւ առհասարակ եռանդուն գործունէութիւն մը զարգացնել։

Կարմիր Խաչը դրամական առաքումներ ըրած է անցեալ տարուան յուլիսէն ասդին ա) Յունաստանի մեր որբերուն եւ որբուհիներուն, բ) Հայաստանի եւ Ատրպատականի կարիքաւոր հայ ընտանիքներուն, գ) Կարօտեալ հայ ուսանողներու, դ) Պաղեստինի հայ որբերուն, ե) Նահատակուած հայ մտաւորականներու որբերուն։

Անկէ զատ, տարուան ընթացքին ծրագրած է օգնել նաեւ ա) Սուրիոյ եւ Բալկաններու հայ տարագիրներուն եւ որբերուն, բ) Թուրք եւ արաբ հարէմներու մէջ տուայտող մեր գերի քոյրերու ազատագրութեան գործին։

Վերջին շրջաբերականէն կ'իմանանք նաեւ, որ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչի դրամական օժանդակութեամբ Աթէնքի (Յունաստան) արուարձաններէն մէկուն՝ Քոքինիայի գաղթակայանին մէջ կառուցուած է քարաշէն սեփական շէնք մը, ուր 300 հայ որբեր եւ որբուհիներ ու կարօտ մանուկներ կը դաստիարակուին։

Այդ որբանոց-դպրոցը կը կոչուի Կ. Խաչի Զաւարեան վարժարան։

Այսօր, երբ Հօկը բոլշեւիկեան պրոպագանդի, իսկ Բարեգործականն ալ ռամկավարական պրոպագանդի բացայայտօրէն ծառայող նեղ կուսակցական կազմակերպութիւններ են դարձած, հետեւապէս որ և է ատենէ աւելի միակողմանի ու սահմանափակ կերպով կրնան գոհացում տալ հայ ազգային պէտքերուն, Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը ամէն ժամանակէ աւելի պէտք է դառնայ մեր հասարակութեան գուրգուրանքին ու քաջալերութեան առարկան, որովհետեւ ան խիստ սակաւաթիւ հայ բարեսիրական այն հաստատութիւններէն է, որ, առանց կուսակցական նախապաշարումներու եւ հաշիւներու, օգնութեան կը հասնի բոլշեւիկներէ եւ ռամկավարներէ անտեսուած եւ ատուած հայ կարիքաւորներուն։»

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ

Լեհ ոճրագործներու ընկերութիւն մը երկար ատենէ ի վեր ահ ու սարսափի կը մատնէր Փարիզի եւ Սուասօնի շրջանը։ Ընկերութիւնը կը բաղկանար 20 հոգիէ եւ պետն էր Վլատէք-Ջէնզուք, իսկ գլխաւոր դահիճը՝ ինքզինքը Փաշովսքի կոչող մարդ մը, որուն իսկական անունը կարելի չէ եղած ստուգել ցարդ։

Երեք ամիս առաջ Փարիզի դատարանը մահուան դատապարտեց այս երկու մարդիկը, իբրեւ հեղինակ 11 ոճիրներու։ Հանրապետութեան նախագահը մերժած ըլլալով մահապատիժը ցկեանս բերդարգելութեան վերածել, երկու ոճրագործները կիյոտինով գլխատուեցան երէկ առաւօտ ժամը 5ին։

Վլատէքի փաստաբանը Տիկին Էբլիշ ներկայ էր մահապատիժի գործադրութեան։ Առաջին անգամն է որ կին փաստաբան մը ներկայ կ'ըլլայ գլխատումի մը։ Վլատէք համբուրեց իր պաշտպանին ձեռքը, յետոյ խօսքը ուղղելով Փոշովսքիի ըսաւ.

— Դուն Լեհ ես եւ Լեհ մը պէտք է մեռնի քաջաբար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ Միլլիյէթի մէջ կը գրէ.—

Մեր Արեւելեան Նահանգները, կլիմայական տեսակէտով բացառիկ առաւելութիւն մը ունին. ժողովուրդն ալ բարձր ընդունակութիւն մը ունի։ Ասոր համար, այդ շրջանին մէջ կատարուելիք նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը ամբողջովին տեղին է։ Արեւելեան Նահանգներու մասին խօսուած ատեն, ամէնէն առաջ բռնատիրութիւնը («Թէկալլիւպ») կուգայ մարդուս միտքը։ Այդ կողմի հայրենակիցները, մինչեւ հիմա արդեօք ինչո՞ւ հանդուրժեցին այս տարկական կացութեան։ Տարակոյս չկայ թէ սուլթանական վարչութիւնը մեծ պատասխանատուութիւն ունի այս տեսակէտով, եւ պատմութիւնը երբեք չպիտի ներէ անոր ոճրապարտ անհոգութիւնը, այդ մաքուր եւ ընդունակ հայրենակիցներուն հանդէպ։ Պէտք է բաժին հանել նաեւ տիրող «մտայնութեան»։ Ճակատագրապաշտութեան հետեւանքով էր որ ժողովուրդը կը հնազանդէր «միւթէկալլիպէ»ներուն։ Եւ ժողովուրդը կրօնական պարտք կը նկատէր հնազանդիլը, որովհետեւ իսլամ կրօնքին ներկայացուցիչներն ալ դարերէ ի վեր այս մտայնութիւնը պատուաստած էին միտքերուն։ Այժմ թէ՛ վարչութիւնը, եւ թէ պաշտօնական ու անպաշտօն երիտասարդութիւնը պարտականութիւն նկատելու են պայքարիլ այս մտայնութեան դէմ։ Երեք տարի առաջուան ըմբոստութիւնը արդիւնք չէ՞ր այս սխալ մտայնութեան։ Անպատճառ արգիլելու է կրկնութիւնը այս տեսակ դէպքերուն, որոնք հայրենակցի թանկ արիւնով կը կատարուին։ Մոռնալու չէ որ, երկպառակութեան եւ խռովութեան հնարաւորութիւն չտալը մեզի համար միայն ներքին քաղաքականութեան խնդիր չէ, այլ եւ արտաքին ապահովութեան հարց։ Արտասահմանի մէջ այնպիսի չարակամներ կան, որ առիթ կը փնտռեն մեր հայրենիքին մէջ գրգռութիւններ ընելու համար։ Ո՛չ հնարաւորութիւն, ո՛չ ալ առիթ տալու է այդ դաւաճաններուն, որոնք երեւութական հանդարտութեամբ կը սպասեն։

Կարգ մը վարչական եւ քաղաքական միջոցներով կարելի է դէպքութեանց դէմ դնել։ Միայն թէ, անոնց ազդեցութիւնը առժամեայ է։ Ամէնէն հիմնական ազդեցութիւնը եւ արդիւնքը կը սպասենք մշակոյթի ասպարէզին մէջ թափուելիք ջանքերէն։ Այն օրը, երբ յաջողինք լեզուի եւ միտքի կատարեալ միութիւն հաստատել հայրենակիցներու միջեւ, թէ փրկութեան հասած կ'ըլլանք, եւ թէ ամենամեծ ուժը ձեռք կը ձգենք։

Եթէ Շէյխ Սայիտի ըմբոստութենէն յետոյ կառավարութիւնը կարգ մը խիստ միջոցներու դիմեց, ատիկա կացութեան պահանջած անհրաժեշտութիւնն էր։ Այդ միջոցին, կառավարութիւնը կը նմանէր բժիշկի մը, որ կը գտնուի տագնապալի վիճակի մը առջեւ, եւ զգալով վտանգը, կ'որոշէ ամէնէն ծանր գործողութիւնը ընել։ Այսպէս, երբ անհրաժեշտութիւնը անցաւ, չվարանեցաւ վերջ տալու խիստ միջոցներուն։ Արեւելքէն տարագրուածներուն վերադարձը՝ ամէնէն գեղեցիկ ապացոյցն է կառավարութեան գորովին։ Կառավարութիւնը որքան խիստ է կարգը խանգարել ուզող խռովարարներու դէմ, նոյնքան ալ գթոտ է անմեղ ժողովուրդին հանդէպ։

Նոր ցնցումներ Իզմիրի մէջ

Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի նոր ցնցումներ զգացուած են քաղաքին եւ շրջականերուն մէջ՝ սարսափի ենթարկելով բնակչութիւնը։ Առաջին օրը 20 տարբեր ցնցումներ զգացուած էին Իզմիրի մէջ։ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Գօնիայի եւ Էտիրնէի մէջ եւս երկրաշարժ պատահած է, առանց մեծ վնասի։ Կարմիր Մահիկը օգնութեան կը փութայ աղէտեալներուն։ Ներքին գործավարը կը պատրաստուի Իզմիր մեկնիլ։ Ժողովուրդը երեք օրէ ի վեր դուրսը կը գիշերէ։

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն 3 Ապրիլ թուականով.—

Թորպալըի մէջ նոր ցնցումներ զգացուեցան՝ երէկ տկար ու ընդմիջաբար, այսօր զօրաւոր բայց կարճ։ Իզմիրի մէջ ո՛չ նոր վնասներ կան, ոչ ալ նոր զոհեր։ Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, 18 գիւղեր լուրջ վնասներ կրած են. քանդուած են 1700 տուներ, որոնց 1543ը Թորպալըի մէջ, ուր 2000 տուներ կային։ Առողջապահական վարչութիւնը մեծ օգնութիւններ կ'ընէ։

Գերման դեսպանատան կողմէ խորհրդական մը Գերմանիոյ ցաւակցութիւնները յայտնեց արտաքին գործավարին։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտական կառավարութեան պատասխան-ծանուցագիրը մեծ տպաւորութիւն առաջ բերաւ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Դահլիճը երկու անգամ նիստ գումարեց ծանուցագիրը ուսումնասիրելու եւ պատասխանը պատրաստելու համար։

Լոնտոնի մէջ շատ լուրջ չեն նկատեր նոր վարչապետ Նահաս փաշայի պատասխանը եւ զայն կը նկատեն իբրեւ պրոպագանդի միջոց՝ ներքին քաղաքական նպատակներու համար։

Եգիպտոսի անգլիական մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտ հեռագրով հաղորդած է Լոնտոնի կառավարութեան թէ լաւագոյն է առ այժմ իր վիճակին ձգել եգիպտական դահլիճը, վստահ ըլլալով որ շատ չանցած անիկա պիտի տապալի ինքնաբերաբար.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ցաք ու պաղ շատ բաներ անցան մեր սերունդին գլխէն։ Աչքերնիս բացինք, Համիտի բռնակալութիւնը տեսանք։ Սահմանադրութիւն եղաւ, կարծեցինք թէ ա՛լ փրկուեցանք։ Ցարի չանցած, Կիլիկիոյ մէջ ջարդեցին մեզ։ Ցետոյ իտալիան փակաւ Թուրքին օձիքին։

Դեռ շունչ չառած պալքանեան պետութիւնները ինկան վրան։ Նսեւէն համաշխարհային պատերազմ։ Ցարի չանցած, հայկական մեծ եղեռնը։ Ջինադադար. Դաշնակիցները Պոլսոյ մէջ։ Կեցցէ՛ Հայաստան, գիթօ՛ Վէնիզելոս։ Ցոյները գրաւեցին Անատոլուն, մինչեւ Սաքարիա։ Մուսթաֆա Քէմալ։ Քարա Պէքիր։ Հայաստան գրաւուած, Ցոյները ծով թափուած։ Դաշնակիցները Պոլիսէն կը փախչին։ Վահիտէտտինն ալ միասին։ Էնկիւրի մայրաքաղաք։ Ապտիւլ Մէճիտ խալիֆա։ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը։ Անկցի՛ խալիֆայութիւնը։ Եւրոպականացում։ Մնաք բարո՛վ ֆէս, փաթթոց, չարշաֆ, փէչէ, շալվար ու էնթարի։ Պատի՛ւ գլխարկին ու թաքէթին, ֆրաքին ու սմոքինկին։ Քրտական ապստամբութիւն։ Զօրաշարժ։ Անկախութեան դատարան։ Կախաղան։ Իզմիրի դաւադրութի՛ւն։ Ջուանին ծա՛յրը ճավիտ ու ճանպոլատ, Ցոքթ. Նազըմ ու Քարա Քէմալ։ Ալթունեան հրոսախումբ։ Հաճի Սամիի դաւադրութիւնը։ Ընդհարում, սպանութիւն, դատ։ Թուրք պոլշեւիկներու դատավարութիւն։ Եստեւէն Իհսան պէյի դատ։ Ցետոյ Հաճի Իլիաս, Ալի Ճէնանի, Իսմայիլ Հագգը («լքեալ» աւարի աւազակապետը) եւ այլ պէյերու դատերը։

Եւ դեռ ծայրն ենք ծրարոց…

Ո՞վ ըսաւ թէ Արեւելքը անշարժութեան դասական երկիրն է, թէ կեանքը հոն մնացած է այնպէս, ինչպէս էր Նոյ նահապետի կամ հայր Աբրահամի օրով։

Քսան տարիէ ի վեր հրաբուխի վրայ նստած է Թուրքիան։

Ջարդելու, կողոպտելու եւ քանդելու կատաղութենէն բռնուած, Թուրքերը, երբ արտաքին թշնամի չկայ, իրարու միս կ'ուտեն։ Ոչ ինչ էն «դաւադրութիւն»ներ կը ստեղծեն, քանի մը հոգի կախելու հաճոյքին համար։ Մարդիկը ծարաւի են արիւնի։ Իրենց ցեղին յատկանիշն է այդ։

Բռնակալութիւն, Սահմանադրութիւն թէ Հանրապետութիւն, ի՛նչ ալ ըլլայ վարչաձեւը, Թուրքը Թուրք է միշտ. արիւնարբու եւ աւազակ։

ՀՐԱՆՏ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

ԺԴ. Ցանկ

	Ֆր.
Ս. Խ.	50
Արամ Ալպան	50
Ռ. եւ Հ. Տէր Ցարութիւնեան	15
Ալֆորվիլի մէջ հանգանակուած.—	
Մարտիրոս Ադամեան	5
Յակոբ Մէսէլեան	5
Մկրտիչ Կիւլէսէրեան	5
Արշակ Մկրեան	5
Հաճի Մկր	5
Վաղինակ Մկրեան	5
Աւագ Կարապետեան	5
Ցաճատ Սուքիասեան	5
Սիրուն Շամլըեան	5
Գրիգոր Փափազեան	5
Կարապետ Քէլէշեան	5
» Փափազեան	5
Արիս Առաքելեան	5
Գումար	180
ԺԳ. ցանկին գումարը	4380
Ընդհ. գումար	4560

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՋԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՂԷՏՆԵՐ եւ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԱՆՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

Որքան շատ են բնական պատահարները այս երկրին մէջ, նոյնքան քիչ են, աւելի ճիշդը գոյութիւն չունին անոնց դէմ կռուելու միջոցները:

Գրեթէ ամէն տարի երկրի որ եւ է մասին, շատ անգամներ ամբողջ երկրին մէջ աղէտները անպակաս են:

Կարկուտ, երաշտ, մարախ, քօլերա եւ ուրիշ համաճարակներ մեր մշտական այցելուներն են: «Երկնային պատուհաս», «աստուածային պատիժ»,— պարսիկ մարդը դարեր շարունակ այսպէս կոչած է, բոլոր տեսակի աղէտները եւ թափօրներ կազմած է, աղօթեր եւ Աստուծոյ գութը հայցեր է: Նոյնիսկ ծաղիկ հիւանդութիւնը համարուած է աստուածային պատիժ, քանի որ Պարսկաստանի մէջ ծնած է «Բահայի»-ներու անաստուած շարժումը: Կառավարութիւնը գրեթէ ամէն տեղ հաստատած է ծաղիկ պատուաստելու կայաններ, որոնցմէ կրնան բոլորը օգտուիլ ձրիաբար, բայց դեռ միլիոնաւոր ծնողներ կան, որոնք այդ կը համարին անաստուածութիւն եւ չեն ուզեր պատուաստել իրենց երախաները: Գիւղերուն մէջ, մանաւանդ ամէն տարի ծաղիկի համաճարակ կայ: Անցեալ ամառ առիթը ունեցայ պտտելու շարք մը մեծ ու պզտիկ գիւղեր եւ տուն չկար առանց վարակուած երախաներու: Բոլորը բռնուած էին: Մեռնողներու, կուրցողներու թիւը սոսկալի էր: Դժբախտաբար գրեթէ նոյն վիճակը կը տիրէր հայաբնակ գիւղերու մէջ: Հայ գիւղացիի մը հանդիպեցայ, որ յաջորդաբար տարեկան մէկ երախայ զոհելով ծաղիկ հիւանդութեան, թողեր է 4—5 երախաներ, չէ հաւանած պատուաստել միւսները եւ ահա մնացած երեք երախաներն ալ այս անգամ վարակուած են:

Գիւղերու մէջ շատ կը տեսնէք աւերակ տուներ, ինչպէս եւ քաղաքէ քաղաք ճամբորդած ատեն, ճամբաներու ամբողջ երկայնքը ինկած աւերակներ, որոնք կը մնան 1917ի համատարած սովին զոհ գացած ընտանիքներէ մէկ մէկ վկաներ: Հասկնալի է ի՛նչ աւերներ գործեց սովը եւ տասը տարիներու ընթացքին մեռնողներու տեղ նորերը չաւելցան, աւերակները վերաշինելու համար:

Սովահար շրջաններու մէջ օգնութեան գործ կազմակերպողները աւելի քիչ էին, քան ցորեն ամբարողները եւ առասպելական գներով վաճառողները, նոյնիսկ մայրաքաղաքի մէջ: Այդ մեծ աղէտի օրերուն իսկ, պարսիկ մարդը կառչած մնաց իր անտարբերութեան:

Երեք թէ չորս տարի առաջ աննախընթաց պատահարներու ենթարկուեցաւ Առիւծի եւ Արեւի երկիրը: Երկրի զանազան մասերուն մէջ, գլխաւորաբար Խորասանի մէջ, յաճախակի երկրաշարժները խոշոր վնասներու եւ մարդկային կորուստներու պատճառ դարձան: Հաւանաբար Ծափանի ուժեղ ցնցումներու արդիւնքն էին Թուրբէթի սաստիկ երկրաշարժները, որ տարուան ընթացքին երեք անգամ շատ ուժեղ եւ յաճախ թեթեւ կերպով երեւան եկան, հազարաւոր մարդկային զոհեր եւ միլիոններու հասնող նիւթական վնաս թողլով այդ դժբախտ քաղաքին: Երկրաշարժեր եղան նաեւ Բօջնուրդ, Բաջգիրան, Ղուչան, Քիրման, Դիմաւէնդ լերան մօտերը եւ ուրիշ տեղեր, համեմատաբար աւելի թեթեւ վնասներով: Յետոյ վրայ հասան հեղեղները, որոնք անասելի վնասներու ենթարկեցին մասնաւորաբար Գիլանը, որու կեդրոնական քաղաքը՝ Ռէշտ, օրեր շարունակ թաղուած մնաց ջուրի մէջ: Կարկուտը շատ տեղերու մէջ փճացուց ցանքերն ու այգիները, իսկ մարախը, Ատրպատականի մէջ մանաւանդ, չմոռցաւ խեղճ ու կրակ գեղջուկի սեւ աշխատանքէն իր բաժինը փրցնել:

Այս բոլոր աղէտներուն հանդէպ պարսիկ ժողովուրդը անտարբեր մնաց: Նոյնպիսի անտարբերութեամբ դիմաւորեց քօլերան ու ժանտախտը, որ Միջագետքէն Պարսկաստան անցնելով, վարակեց Ղասրը Շիրին, Մօհամարէ և շրջականները ու բաւական զոհեր խլեց: Բարեբախտաբար առողջապահական վարչութիւնը, որ հանրօգուտ գործերու նախարարութեան մէկ ճիւղը կը կազմէր, կրցաւ սահմանագլխին վրայ խեղդել համաճարակները. այլապէս, եթէ ժողովուրդին մնար, թերեւս գերադասէր մեռնիլ քան պայքարիլ:

Ահա այդ օրերուն Ամիր Ալամի ջանքերով եւ անձնական անգնահատելի զոհողութիւններով հիմնուեցաւ «Կարմիր Շիր ու Խուրշիտ»ը, որ պիտի փոխարինէր քրիստոնեայ երկիրներու Կարմիր Խաչին: Այս նոր հիմնարկութիւնը կեդրոնին մէջ կազմուելով, անմիջապէս ճիւղ բացաւ Խորասանի մէջ եւ կազմակերպեց երկրաշարժէն վնասուածներու օգնութեան գործը: Պարսիկ ազգաբնակութիւնը, որ առանց դուրսի օգնութեան կրնար վերաշինել Թուրբէթը, շատ քիչ բան տուաւ իր դժբախտ ազգակիցներուն: Հնդկաստանէն, Եւրոպայէն, Ռուսիայէն եւ նոյն իսկ հեռաւոր Ամերիկայէն ստացուած դրամներով էր, որ Ամիր Ալամը օգնութեան հասաւ աղէտեալներուն:

Իրականութիւնը շատ աւելի լաւ ներկայացնելու համար, չմոռնամ յիշել թէ եւրոպական կրթութիւն ստացած այդ առաջնակարգ բժիշկին եւ հանրային պետական եռանդուն գործիչին նախաձեռնութեամբ նախ քան Կարմիր Շիր ու Խուրշիտը Մէշէտի մէջ բացուած էր եւրոպական ձեւով հիւանդանոց մը, որ իր ծախքերը կը գոցէր նոյն քաղաքը գտնուող յայտնի ուխտատեղիի (Իմամ Ռըզայի) եկամուտներու մէկ չնչին մասով:

Կարմիր Շիր ու Խուրշիտը, որ մեծ դեր ունի բնական աղէտներու եւ համաճարակներու այս հայրենիքին մէջ, դժբախտաբար չի ժողովրդականանար, այլ կը մնայ իբրեւ պետական երկրորդական գործ մը, հակառակ իր հիմնադրի ձեռք առած բոլոր միջոցներուն, հակառակ այն հանգամանքի, որ այդ հանրօգուտ եւ անհրաժեշտ հաստատութեան պատուակալ նախագահն ու հովանաւորողն է Շահնշահը:

Գիտեմ որ ճիւղեր ունի Թաւրիզի եւ Մէշէտի մէջ. ուրիշ վայրերու մասին չլսեցի կամ չկարդացի: Կեդրոնին մէջ ալ իր աշխատանքները չեն ծաւալիր:

Ձեմ ըսեր արտակարգ, նոյն իսկ սովորական յաջողութիւններ այդ հաստատութեան շուրջ հազուագիւտ են:

Կը խորհուի Թեհրանի մօտ Թոքախտաւորներու ապաքինարան մը հիմնել, կը խօսուի եւ կը գրուի, բայց արդիւնքը դեռ չերեւար: Իր ձեռք բերած յաջողութիւնները պահանջին հանդէպ՝ տակաւին անբաւարար են, հակառակ վարչական անհրաժեշտ բոլոր կարգ ու սարքի գոյութեան եւ իր շուրջ խմբուած մարդոց բարի ցանկութիւններուն եւ յաճախ զովելի ձեռնարկներուն:

Կը լսուի թէ այս երկիրը ընդունակ չէ արգասաւորելու նման ձեռնարկները: Սխալ եզրակացութիւն չըլլար, կարծեմ, ըսել թէ այս երկրին մէջ կարելի է շատ լաւ մտածել, բայց յետոյ իրականացնել, գործնական դարձնել մտածուածը, ծրագրուածը, եթէ չըսեմ անկարելի, շատ դժուար է: Այլապէս, ինչո՞վ բացատրել այս եւ նման լաւ սկսուած գործերու անհասկնալի ընթացքը: Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ: Նոյնիսկ այն վայրերուն մէջ, ուր շարունակական հրդեհներ կան, հրշէջները կը պակսին. չէ՞ որ պէտք եղած գործիքները չկան: Հոգ չէ թէ ջուրը առատ է: Աւելորդ է գրել Գիլանի եւ Մազանդարանի պարբերական հրդեհներու մասին: Կասպից ծովի ափը, ջուրի այդ առատութեան մէջ, հին ժամանակներէ ի վեր այդ նահանգներու մէջ ամէն ինչ կ'այրի եւ նորէն կը շինուի: Թերեւս այդ աւելի դիւրին է եւ աւելի գործնական, քան հրդեհը մարելու համար գոյութիւն ունեցող միջոցները...

Արդարութեան դէմ չմեղանչելու համար, աւելցնեմ թէ 20 տարուան մէջ բաւական փոխուած է վիճակը, բայց քսան տարիներու տեւողութեան եւ կատարուած փոփոխութեան համեմատութիւնը չեմ կարծեր որ հաճելի երեւայ Յառաջի ընթերցողին:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԻՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՆԱԽԿԻՆ ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

Ընտրութենէն վերջ, Ատենագրութեան հրատարակութեան առթիւ Յանձնաժողովի եւ մանաւանդ Ա. Գ. Սէյխանի պնդումներով թէեւ դուրս սպրդած չորս բառերը իրենց տեղը գրուեցան, բայց արդէն խաղը շահուած էր եւ խնդիրը փակուած, որով Վ. Քիւրքճեանը որ իբր թէ 1917ին ընդհ. քարտուղարութեան պաշտօնէն եւ 1919ին Յանձնաժողովի անդամակցութենէն հրաժարած էր, այս ճամբով ահա Բարեգործականի մէջ իրեն համար նոր եւ աւելի դիւրակեաց դիրքի մը հիմը կը դնէր: Իբր թէ բառերը կը գործածեմ, որովհետեւ երբեք Բարեգործականէն իր նիւթական կապը կտրած չէ եւ ոչ ալ ոեւէ է ատեն դադրած գործերուն միջամուխ ըլլալէ:

— Քանի որ Յանձնախումբը երկրորդ անձ մը չնշանակեց, Վ. Քիւրքճեան յօժարեցա՞ւ առանձինն ստանձնել բոլոր պատասխանատուութիւնները, իբրեւ միակ պատգամաւորը:

— Այո, բայց նախ ամէն ջանք թափեց իր մեկնելու պարագան թանկ երեւցնել եւ այնպէս ձեւացուց որ ինք բնաւ չէր փափաքէր ճամբորդել, թէ մեծ զոհողութիւն էր իրեն ընդունիլ այդ պաշտօնը որ կ'ընէր ստիպման տակ, ազգային պարտք մը կատարած ըլլալու սիրոյն եւայլն եւայլն:

Հասնողին ականջին ի վեր քաղուած այս յայտարարութիւնները նոր եւ նորէն տարածայնուեցան ամէն կողմ, մինչեւ որ հասան Պոսթոնի Յանձնաժողովին, որ անմիջապէս կարճ խորհրդակցութիւն մը կատարելով իր պատասխանատուութեամբ որոշեց յետս կոչել պատուիրակի առաքման որոշումը՝ ազատելով Վ. Քիւրքճեանը այդ ծանր ու զոհաբերող պարտականութենէն: Նամակով մը տեղեկագրուեցաւ իրեն թէ մեկնելու պէտք չկար, ու արդէն չէր արժեր Միութիւնը ծանր ծախքերու ենթարկել խնդրոյ մը համար՝ որ կրնար թղթակցութեամբ ալ կարգադրուիլ Գահիրէի հետ:

Այս անակնկալ որոշումը յանկարծակիի բերաւ մեկնելու պատրաստ ճամբորդը, որ անկէ ետքը սկսաւ հնչեցնել տարբեր եղանակ մը, — «Յանձնաժողովը ի՞նչ իրաւունք ունի բեկանելու համաժողովին որոշումը, ես եթէ ուզեմ՝ կրնամ համաժողովի որոշման ուժով մեկնիլ, սա ի՞նչ կը նշանակէ, ես արդէն ճամբու պատրաստութիւնները տեսած էի, եւայլն:

Յանձնաժողովը ուշադրութիւն չընծայեց ու փակուած նկատեց խնդիրը, բայց ի՞նչ արժէք ունի փակել խնդիր մը երբ դէպի զայն առաջնորդող ստորերկրեայ ճամբաները միշտ ալ բաց են:

Որոշման հաղորդումէն կարճ ժամանակ մը ետքը, յանկարծակի հեռագիր մը ստացուեցաւ Գահիրէէն, ուրիշ մըն ալ Քալիֆորնիայէն, որոնք կը պարտադրէին Յանձնաժողովը որ համաժողովի որոշման համաձայն ընտրուած պատուիրակը ճամբու դնէ...:

Յանձնաժողովը դժկամակօրէն տեղի տուաւ, որուն վրայ Վ. Քիւրքճեան իր ճամբու ծախքերու եւ շաբաթական 50 տոլար ալ իր տան վճարուելու կարգադրութենէն վերջ ճամբայ ելաւ:

Այդ առաքելութիւնը որ առաւելն պէտք էր տեւէր երեք ամիս, շարունակուեցաւ տարի մը եւ ուղեգիծն ալ Եգիպտոսէն երկարեցաւ մինչեւ Ափրիկիա, Սուրիա, Պաղեստին, Զուիցերիա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ ապա նորէն Ամերիկա, Քալիֆորնիա:

— Յանձնաժողովի յիշատակագիրը նոյնութեամբ ընդունուեցա՞ւ:

— Յանձնաժողովի յիշատակագիրը Կեդր. Վարչ. Ժողովէն նկատողութեան առնուած պարագային, ինչպէս յիշեցինք, Ամերիկայի պատուիրակին պարտքը պիտի ըլլար, զայն նոյնութեամբ ընդունիլ տալ. սակայն երբ այդ գրութեան բնագիրը իր վերջին ձեւին հետ բաղդատուի՝ պիտի տեսնուին կարգ մը տարբերութիւններ, որոնց ամենակարեւորն է սանկ անմիջուկ երեւցող հատուածի մը յաւելումը, որով սակայն կը չէզոքացուէր ոչ միայն ամբողջ յիշատակագիրը՝ այլ եւ կը խաթարուէր Ամերիկայի գերագոյն մարմինին՝ տարեկան համաժողովի ու անկէ բխած յանձնաժողովին հեղինակութիւնը, որոնց զօրացման նպատակով խմբագրուած էր այդ:

Ահա այդ յօդուածին կարեւոր մասը.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը ի հարկին Ամերիկայի մէջ կը նշանակէ յարաբերական ներկայացուցիչ մը, որ կը գործէ սոյն Ժողովին հրահանգներուն համաձայն, ուղղակի պատասխանատու ըլլալով անոր:

Յօդուածին սկիզբը գրուած է ի հարկին խաբուսիկ բառը, տալու համար այն պատրանքը՝ որ իբր թէ այդ տրամադրութիւնը պիտի գործադրուի հեռաւոր ապագային, արտասովոր խնդիրներու ծագման առթիւ միայն: Իրողութիւնը այն է որ, այդ՝ յօդուածը խմբագրուած պարագային իսկ արդէն նշանակուած էր անձնարկուած պատուիրակ-ներկայացուցիչը, կամ պատուիրակ-քարտուղարը, ինչպէս վերջէն կոչուեցաւ ու այդ նշանակուած անձն էր, նոյն ինքն Ամերիկայէն գացող պատուիրակը, որու ներկայութեամբ կը կարգադրուէր այդ խնդիրը: Ուրիշ խօսքով, այդ յօդուածը կ'աւելցուէր ո՛չ թէ ապագային չնախատեսուած դժուարութիւն մը արգիլելու այլ բուն իսկ այդ օրը ստեղծուած դժուարութիւնը կամ նորելուկ պաշտօնը արդարացնելու դիտումով:

Այդ պաշտօնով Ամերիկայի պատուիրակը, որու պաշտօնական յարաբերութիւնը խզուած էր այս շրջանակի հեղինակութեանց հետ, իր նիւթականը ապահովելու սիրոյն՝ ինքզինքը անբնական հեղինակութեամբ մը դարձեալ կը փաթթէր Բարեգործականին գլուխը, ու տատ կ'աշխատէր արդարացնել Ամերիկայի գերագոյն մարմիններու գլխուն վրայէն կատարած իր հակազդող հաղորդակցութիւնները:

Ամերիկայի շրջանակը բնաւ չէ հաշտուած այդպիսի հանգամանքի մը հետ, որ կը ստեղծէր երկուութիւն:

Այդ պաշտօնին անտեղութիւնը քանիցս մատնանշուեցաւ համաժողովներու մէջ, եւ նոյնիսկ 1922ին Փրովիտէնս եւ 1926ին Ֆիլատելֆիա գումարուած ժողովներու մէջ որակուեցաւ «խաֆիէ» մակդիրով, սակայն տարբեր անձի մը հանդէպ եղած յարգանքի ու փափկանկատութիւններու պատճառաւ, զայն չէզոքացնող վճռական քայլ մը չէ առնուած: Այս անձը, որու համար եւս նոյն ծրագրով ստեղծուած էր նոյնանման անբնական պաշտօն մը, պարզ այն նպատակով որ անով զօրանայ ու անոր ետեւը թաքնուի առաջին պաշտօնեան, անգիտակցաբար քանիցս իր հմայքը վտանգած է սոսկ այդ պատճառով, ինչպէս կը ցուցնեն քանի մը համաժողովներու ընտրական քուէներու թիւերը:

Ինծի ծանօթ բազմաթիւ տուեալներու վրայ հաստատապէս գիտեմ՝, որ Ամերիկայէն գացող պատուիրակը Գահիրէի իր անձնական բարեկամ եւ այն ժամանակուան Կեդր. Վարչ. Ժողովի Ատենապետ ու ընդհանուր քարտուղար Վ. Մալէզեանի հետ գործակցաբար ծրագրած ու ստեղծած էր պատուիրակ-քարտուղարութեան պաշտօն մը իրեն համար, որպէսզի ատով Բարեգործականին կապէ նիւթական կապ մը, ինչպէս նաեւ գործէր իբրեւ ընդդիմադիր ուժ մը հանդէպ Ամերիկայի Յանձնաժողովին, իր ծրագրին հեռապատկերը ունենալով ներկայ օրերու կացութիւնը երբ ամբողջ Բարեգործականը պիտի տիրապետուէր երկուքին կողմէ ու ղեկավարուէր իրենց հաճելի եղանակով:

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

Երեւան գաւառին բնակչութեան թիւն է 178,652, որոնց 24,039ը Թուրք, 1,860ը՝ Մալական, 2,034ը՝ Ասորի, 2,241ը՝ Քիւրտ, 304ը՝ Եզիտի, 312ը՝ Յոյն, ուրիշ ցեղեր՝ 1,070: Կառավարութիւնը այս փոքրամասնութեանց հետ պաշտօնական հաղորդակցութիւնը կը կատարէ գրեթէ իրենց լեզուով: Հրազդանի եւ Բէյիւք Վէդիի գաւառակային գործավարները Թուրքեր են, այս շրջանին մէջ պաշտօնական գրութիւնները կը կատարուին Թրքերէնով: Ռուս, Ասորի եւ յոյն փոքրամասնութեանց հետ գրութիւնները կը կատարուին ռուսերէն լեզուով: Եզիտիներուն եւ Քիւրտերուն հետ դժուար եղած է հաղորդակցութեան լեզու մը գտնել: Ոչ ոք կ'ուզէ Քիւրտերու կամ Եզիտիներու լեզուն սորվիլ, որպէսզի կարելի ըլլար համայնքի ներկայացուցիչ դարձնել զայն: Այն գիւղերը, որոնք 200է աւելի բնակիչ ունին, իրաւունք ... ցած են առանձին գիւղ... խորհուրդներ կազմելու: Սո... Բուլաղ գիւղը բաժնուելով ... շարունէն, այժմ ունի իր գիւ... կան խորհուրդը:

Փոքրամասնութիւններու ... մէն դիւրութիւն տալու նպա... կով Թուրքերուն համար հ... նուած են թրքական դատար... ներ (Երեւան եւ Վ. Բա...): Նոյնպէս փոքրամասնութ... բնակած շրջաններուն մէջ ... հայթայթելու եւ այլ տնտ... կան հարցերու խնդիրը բար... ուած է: Շինարարական ... նարկներէն ալ մեծապէս ... տուած են անոնք: Վ. Բա... մէջ հիմնուեցան հիւանդա... մը, պանդոկ մը, Ջանախչի... բուժակայան մը, Բէօյիւք-Վ... մէջ պիտի հիմնուի եօթնամ... դպրոց մը: Փոքրամասնութ... համար բացուած են 33 դպր... ներ, 22ը զուտ թրքական ... ստորական, 3ը՝ մալականա... եւ 5ը՝ խառն: Գառնիի եւ ... մարլուի համար, ուր անոնք ... ուած են, 2 շրջան դպրոց... հիմնուած են: Երեւանի մէջ ... 2 ռուսական դպրոց, (մէկը ... խակրթարան, միւսը երկրորդ... կան վարժարան): Թրքակ... եօթնամեայ վարժարան մը ... քական բանւորական համա... րան մը: Բէյիւք Վէդիի ... մանկապարտէզ մը:

Հայերէն արմատական բա... րան.— Լոյս տեսաւ փրոֆ. Հ. Աճառեանի Հայերէն Արմատական Բառարանին 11րդ պրակը, ... թակով, 1001—1096 էջ:

ՈՂՋԵՐԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Ցեղին ամուր հաւատ... սրտին մէջ, հպարտ ու ... գնացքով, տղա՛ք, գացէք ... րիներու ողջոյնը տանելու ... անգլիացի ու այլ օտար ... բակիցներուն:

Ձեր կարգ ու սարք... ուշիմ կերպարանքով ու ... դէմքով եւ մանաւանդ ձեր ... ու գրաւիչ աչքերով գացէք ... տալու թէ դուք ալ, բիւր ... նահատակուած ու կոտորուած ձեր ցեղին արժանաւոր ... ները, հաւատարմօրէն եւ ... եռանդութեամբ փարած ... միջազգային սկաուտական եղբայրակցութեան, իբր ... ժողովուրդի մը պզտիկ մասնիկը: Ու աւելին՝ ցոյց ... թէ պատանիներու մեծ ... Ջօր. Պէտըն Փաուլի հրահա... ները լաւագոյն կերպով ըմբռ... ու կիրարկած էք ձեր առօ... կեանքին մէջ: Այս վստահու... թեամբ մենք ձեզ ճամբայ ... կ'ընենք այսօր, սպասելով ձեր ... ջողութեան լուրերուն: Գիտ... որ ինչ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ... ունեցաւ նոյնիսկ իր ամէնէն ... սունակ ու փայլուն շր... ձեզի՝ երկոտասնեակ մը ... րուդ տրուած է վայելել ... տալով ձեզի սկաուտական ... ժումը զգալ ձեր սեփական ... յարանքներով իր իսկ հայր... քին մէջ:

Սրբազան եռագոյնը՝ ... առաջնորդ ու պարծանք ... ըէք զայն կոթողելու ... մայրաքաղաքին մէջ ու ... ներկայութիւնը չբաւէ ... անոր դաւաճանողներուն ... քը զգացնելու եւ զանոնք ... թաթար ընելու, ... գոնէ թէ ան չէ դադրած ... եւ ձեր ցեղին պաշտամ... խորհրդանշանը ըլլալէ: Երբ ... ծովին յանձնէք, անոր ... նումներէն գոյացած ամէն ... ծալքէն թող հայ ժողովուրդի սրտին ծալքերուն մէջ կու... ուած դառնութիւնն ու ... խաբութիւնը դուրս ժայթքէ ... անգամ մը եւս թող յիշեցնէ ... նախատինքը զոր ըրին ... յանուն համաշխարհային ... դութեան:

Ու՛ք անկէ ձեր ներշնչ... հաղորդուեցէք անոր ... դով, ու դուք պիտի ... նաք աւելի ինքնավստահ, ... զուարթ, հպարտ ու կորովի...

Այս թող ըլլայ ողջերթ... թանքը ձեր երէց մէկ եղբ...

Գ. Ծոլոլ...

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ երեկոյ Տրապիզոն...ները կազմակերպած էին երեկոյթ պարահանդէս մը։

Հանդէսը ունէր տրապիզոն...ական գունաւորում մը։ Գեղ...արուեստական բաժինը կազմուած էր հայրենակից հեղինակ...ներու երգերով, արտասանութիւններով, լազական պարերով։ Աղջիկներու եւ մանչերու խումբ մը ...ուած էր հայկական եւ լազա...կան գգեստներ։

Կազմակերպիչները Քալիֆոր...նիոյ առաջնորդ Գարեգին եպսկ...ոպոսի անակնկալ ներ...կայութենէն օգտուելով, բեմ ...իրենց գաւթ, եւ Տրապիզոնի ...նախկին առաջնորդը իբ ուրախու...թիւնն ու յուզումը յայտնեց, ...յիշելով հին օրերու յիշա...տակները։ «Ու հող բերած եմ, ոչ ...մը, բայց հայրենիքը միայն ...ով ու հուրով չէ որ կ'ապրինք, ...նաեւ յիշատակներով, հին օ...րերու վերապրումով»։ Ցնծոյ ...արտայայտեց Ա. Կոթիկեանի ...արտոնց թատերգական ...մը, առնուած հայ փախս...տականներու կեանքէն, «Արփենտ...ում ինքնապաշտպանութեան ...մէջ սիրոյ զգացում ...ներու փոքր մը։ Երգից Ս. Նա...երգեր կատր մը ռուս...եւ քանի մը երգեր հայե...րէն, խոր արուեստով։ Արտասա...նութիւններ ըրին (Տրապիզոնցի ...ները Շահան Սարեան, ... Կոթիկեան, դաշնակի վրայ գա...ներ եւրոպական կտորներ նուա...գեց Օր Պապազեան, որուն կ'ըն...կերակցէր ջութակով Սարեան։

Որիորդ Սեդա Պերպէրեանի ...չափազանց ուժեղ կշռոյթ ...ներ կրքոտ եւ առոյգ։ Փոք...Ու Գաւաքճեան անակնկալին ...հանդէսին։ Խոստմնալից պարու...մը որուն եւրոպական պարերը ...էին լաւ սորվուած էին, լաւ գծ...ուած, յարմարի ամբողջութեամբ, ...իր փոքրիկ տարիքը գեռ ...չէր կրնար լեցնել արիենով, ...ով ու ջերմով։ Սակայն եւ ...իր հայկական պարը կա...թիւն մըն էր երբ կը ...ուրախութեամբ եւ կա...կան ոստոստումով մը։ Այդ ...խնդեգաց ամբողջ սրահը, ...նային թարմ եւ բերկ...կերպերովը, նիւթ՝ բա...թեանց գեղեցիկ էր նա...Օր Երուանդուհիի ...կ'ընկերանար Թադիոս ...Ցնծոյ սկսան լազական ...եւ կէս գիշերէն յետոյ ...կան պարերը, որոնք տեւե...

ՉԸՑՆԱՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱՍՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՍՑԷՆ ԳՏՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

ԼԱՍՈՆ (Իզէր), 31 Մարտ.— Լասոն փոքր գիւղաքաղաք մըն է, 1500 բնակչութեամբ։ Բոլորովին առանձնացած վիճակ մը ունի, մանաւանդ Հայերուս համար։ Կան երկու խոշոր գործարաններ, մետաքսի եւ ելեկտրականութեան։

Հայերը կ'աշխատին մետաքսի գործարանը։ Ամէնը 24 հոգի են, 10 այր եւ 14 կին ու աղջիկներ։ Օրական 9 ժամ աշխատանքի փոխարէն այրերը կը ստանան 21 Ֆր., իսկ կիները 14ուկէս։ Սեննակի վարձք չկայ։ Գործի պահուն, ժամանակ կ'ունենանք կարդալու եւ խորհրդակցելու իրարու հետ։ Ո եւ է կազմակերպութիւն չկայ. բայց կուսակցական անհատներ կը գտնուին։ Թրքախօսութիւնը վերջին ծայր արմատացած է։ Երբ փողոց կ'իջնենք, Ֆրանսացի տղաքը կը սկսին Թուրքերէն խօսքեր նետել, իրենց սորված բառերով։

Անցեալ օր պտոյտի գացած էինք, երբ երիտասարդ մը հեծելանիւով մեր առջեւ ելաւ, ու մեր հայերէն խօսիլը լսելով կանգ առաւ։ Բարեւէն առաջ, հարցուց թէ Յառաջ թերթ կը ստանա՞նք։ Եւ խնդրեց որ հասցէն տանք։ Եւ սկսաւ պատմել.

— Ես ասկէ 20 քիլոմեթր հեռու ագարակի մը մէջ կ'աշխատիմ։ Երեք տարիէն աւելի է որ Հայու երես տեսած չեմ։ Լսեցի որ այստեղ Հայեր կը բնակին, եկայ տեսութիւն մը ընելու։

Յաճախ Ֆրանսերէն բառեր կը գործածէր, հայերէնի դժուարութիւն քաշելով։

— Քանի որ երեք տարիէ ի վեր Հայու երես չէք տեսած, ինչպէ՞ս լուր առիք Յառաջի մասին, որ արդէն չորրորդ տարին է որ կը հրատարակուի։

— Այդ լուրը փաթթոնս հազորդեց ինծի։ Ան լաւ լուրեր ունի Յառաջի եւ Հայոց մասին։ Միշտ կը գովէ այս թերթը, եւ կ'ըսէ որ Եւրոպայի Հայոց առաջին թերթն է։ Ճիշդ ատոր համար եկայ այստեղ, որպէսզի կարենամ Յառաջի հասցէն ձեռք ձգել եւ կարդալով մայրենի լեզուս պահել։

Եւ յուզումով բաժնուեցաւ։

Ա. Պալիկեան

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Բազմաթիւ անգամներ գրուած է Յառաջի մէջ, Տէսինի հայ գաղութին մասին։ Այս փոքրիկ քաղաքը, շնորհիւ իր ձեռնարարական(?) գործարանններուն, դէպի իրեն է քաշած հայ աշխատաւորներու ստուար թիւ մը։ Եւ դեռ հետզհետէ հայրենակիցներ կը հասնին ու գործի կը մտնեն Լիոնի շրջակայ գիւղերէն ու քաղաքներէն։

Սակայն գաղութին կրթական վիճակը շատ մխիթարական չէ, դժբախտաբար։ Այս մեծ պակասին գլխաւոր պատճառը այն է, որ Հայրենակցական միութիւններու եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու մէջ համագործակցութեան փափաքելի ջանքը պակսած է ու կը պակսի դեռ։ Հետեւանքը՝ դպրոցին նիւթական եւ բարոյական գոյութիւնը մնացեր է վտանգի տակ։

Դրուեցաւ թէ մէկ տարի փակ մնալէ վերջ, Տէսինի դպրոցը վերաբացուած է եւ ամէն նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւն յանձն առնուած է, հայ փոքրիկներու ազգային կրթութիւնը առաջ տանելու։ Դպրոցի յանձնախումբը ջանք չխնայեց, իր նպատակին հասնելու համար։ Սակայն գառն ցաւով կը գրենք որ քանի մը խմբակներ պէտք եղած աջակցութիւնը չեն բերած։ Եւ մանաւանդ հակառակ են արտայայտուած այդ ձեռնարկին յաջողութեանը համար։

Յանձնախումբի պաշտօնն էր բանալ դպրոցը, նշանակել ուսուցիչ մը եւ տնտեսուհի մը, եւ կոչ մը ուղղել ծնողքներուն, որպէսզի փոքրիկները ղրկեն դպրոց։

Յանձնախումբը յաւակնութիւնը չունէր վերջնական գործ մը ըրած ըլլալու, այլ այդ սկսած գործը ուղիղ ճամբու մը դնելէ վերջ, կը խորհէր գաղթային ընդհ. ժողով գումարել եւ կրթական յետագայ աշխատանքներու տեւականութիւնը յանձնել ընդհանուրին վստահութիւնը վայելող կարող անհատներու։

Դպրոցը սկզբնական շրջանին ոչ թէ երեք, (ինչպէս կ'ըսեն), այլ 12—15 աշակերտներ ունեցաւ։ Միթէ յանձնախումբը պատասխանատու է, երբ կարգ մը ծնողքներ, փոխանակ իրենց զաւակները դպրոց ղրկելու, կը ձգեն որ փողոցները թափառին։

Դպրոցական գործը զուտ ազգային խնդիր մըն է, եւ դեկավարները կրնան ամէն հոսանքի պատկանիլ։ Քննադատելը ի հարկէ շատ դիւրին է, բայց չզոյէ գործ մը ստեղծելը, ան ալ միջավայրի ամէնուս ծանօթ աննպաստ պայմաններու մէջ, առտուն կանուխ արթնցող իմաստակին գործը չէ՛։ Դպրոցը գոց կը մնայ։ Ո՛վ տուածեց զայն վերաբանալ։

Մենք ուրախ ենք գրելու որ դպրոցը կը շարունակուի եւ յանձնախումբը որոշած է տունէ տուն պտտիլ եւ արձագրել մինչեւ հիմա բացակայող փոքրիկները։ Կը բաւէ՛ որքան ըսի-ըսաւներով ճամբուն վրայ կեցեր ենք։ Անոնք որ «թղթակից» եւ...բնելու փառասիրութիւնը ունին, գործ մը կատարած կ'ըլլան, եթէ, փոխանակ սուտեր թխելու գրեն թէ Տէսինի մէջ քանի՛ Հայեր հայերէն կը խօսին, եւ ժողովուրդին բարոյական մակարդակը բարձրացնելու համար ընկերային ի՛նչ օգտակար ձեռնարկներ կ'ըլլան։

Դալով «Նոր Երկիր»ի անվայել սրակումներուն, մենք իբր հանդէսին ականատես, կը վկայենք որ դպրոցի բացման առթիւ, Պօտուրեանի բանախօսութեան մէջ ո՛ր եւ է հայհոյաբանութեան ամենափոքր խօսք չկար։ Վարդապետը խօսեցաւ մեր մանուկներու ազգային դաստիարակութեան մասին, այս օտար ափերուն վրայ։ Համառօտ ակնարկութիւն մը ըրաւ ներկայ Հայաստանի վարիչներու այն ձգտումին որով կ'ուզեն մեր ազգային լեզուի ուղղագրութիւնը խաթարել ու աղճատել։ Ասիկա՝ հակազգային եւ ազգակործան համարեց։ Նմանապէս խօսեցաւ թղթակցի մը Հայաստանէն գրած մէկ յօդուածին վրայ հիմնուելով, հազարաւոր Հայերու մայր-երկրէն դուրս թափառիլը, Հայաստանի վարիչներու հակազգային քաղաքականութեան արդիւնք սեպեց եւ իբրեւ անարդար եւ անհանդուրժելի, պախարակեց անոնց այդ ընթացքը։

Ա. Նու

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՃԱԽՃԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ U.S. XIIème Ա. խումբերուն միջեւ Parc St. Maur-ի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ։ Մրցումը սկսաւ ժամը 3.30ին։ Ա. կիսախաղին ֆրանսացիները յառաջացում մը ունեցան, բայց չկրցան նշանակէտ մը շահիլ։ Մեր յառաջապահները կոկիկ փասերով սկսան նեղել ճակատակորդները։ Ս. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց Ա. կոլը։ Կրկին յառաջացումով մը Կ. Կարապետեան ուժեղօրէն հարուածելով ըրաւ Բ. նշանակէտը։ Ֆրանսացիները քանի մը լաւ պատեհութիւններ, չկրցան օգտուիլ։ Մեր յառաջապահները դարձեալ սկսան իրենց գեղեցիկ փասերով նեղել ճակատակորդը։ Այս անգամ Տաճատ հարուածելով նշանակեց երրորդ կոլը։

Այս արդիւնքէն վերջ մերինները սկսան աւելի եռանդով շարունակել խաղը եւ Ա. կիսախաղը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած, Ս. Կարապետեան գլխի կոկիկ դարձուածքով մը նշանակեց չորրորդ կոլը։

Բ. կիսախաղին մերինները բոլորովին տիրապետեցին խաղին։ Ֆրանսացիները իրենց կարելին կը փորձէին, բայց մեր ամուր պաշտպանողականը արգիլք կ'ըլլար։ Մեր յառաջապահները իրենց մանրամասնուկ փասերով խիստ նշանակելի խաղարկութիւն մը ունեցան։ Իրենց նուրբ ու կոկիկ խաղարկութիւնը զարմանք կը պատճառէր ֆրանսական խումբին, որ յաղթանակը շահելու յոյսը կտրած, տոկուն դիմադրութիւն կը փորձէր, այս երկրորդ կիսախաղին Ս. Կարապետեան շարունակաբար նշանակեց հինգերորդ, վեցերորդ եւ եօթերորդ նշանակէտերը եւ մրցումը վերջացաւ մերիններուն փայլուն յաղթանակով, 0ի դէմ 7 նշանակէտով։

Փարիզի առաջին դասակարգի պատկանող ֆրանսական այս խումբը լաւ գիտնալով Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբին իսկական արժէքը, ճրագ...լրած էր մրցելու այն հաստատ համոզումով որ պատուաւոր արդիւնք մը պիտի կարողանար ձեռք բերել։

Դ. Գասապեան

ՀԻՆԳ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

(Հրատարակութեան խնդրանքով)

Փարիզի Ազգային Խնամի Օժանդակ Նէօյիի Հայ Օրիորդներու Միութիւնը որոշած է «Առաքինութեան Մրցանակներ» յատկացնել Փարիզ եւ շրջակայքը բնակութիւն հաստատած ՀԻՆԳ հայուհիներու, որ ճակտի սուրբ քրտինքով, առանց ճանապարհին աջակցութեան վրայ ծանրանալու յաջողած են ապրիլ եւ ապրեցնել իրենց պարագաները, — անկար ծնողք, որբ եղբայրներ ու քոյրեր,— մէկ խօսքով մարմնացումը հանդիսացած են Հայուն աւանդական աշխատասիրութեան, համեստութեան եւ անձնուիրութեան։

Առ այս՝ մրցում մը կը բանանք ու կը հրաւիրենք ամէն Հայերը, առանց դաւանական կամ կուսակցական խտրութեան որ հաճին հաղորդել իրենց ծանօթ այդպիսի Հայուհիներու անունները,— աղջիկ, կին, կամ այրի, — յարակից ճշգրիտ եւ առոյգ տեղեկութիւններով։ Մասնախումբ մը քննութեան ու բաղդատութեան ենթարկելով, պիտի որոշէ հինգ արժանաւորագոյնները եւ յառաջիկային, հանդիսաւոր հաւաքոյթի մը մէջ պիտի կարդացուին տեղեկագիրները եւ յանձնուին մրցանակները, պատուոյ վկայականներով։

Միութիւնս երջանիկ պիտի ըլլայ երեւան բերելով գէթ մի քանին ա՛յն բազմաթիւ Հայուհիներէն, որ կարեցին աքսորանքի ու տարագրութեան փշալից ուղիները, դիւցազնօրէն կեանքի կռիւը մղեցին եւ ինքնօգնութեամբ ու պատիւով իրենց քայքայուած բոյնակը վերաշինեցին ֆրանսական այս հիւրընկալ հողին վրայ։

Անոնց աքանչելի օրինակը, կը սիրենք յուսալ թէ բարերար ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ մեր միւս քոյրերուն համար, եւ ինքնավստահութեան ուժ մը պիտի ներշնչէ անոնց, որ շուարումի եւ յուսալքումի ենթարկուած են դաժան ճակատագրին հարուածներուն տակ։

Երջանիկ ենք նաեւ այժմէն յայտարարելու թէ մեր առաջին փոքրիկ «Մօնթիյօն»ը Վսեմ. Պօղոս Նուպարի, Պօղոս Էսմէրեանի, Երուանդ Աղաթօնի եւ ուրիշ հայրենասէր անձերու գնահատման արժանացած է, որոնք հաճեցան ստանձնել 1928ի Առաքինութեան Մրցանակներու նիւթական հոգը։

Մրցումի վերաբերեալ առաջարկներ ու գրութիւններ մինչեւ յառաջիկայ Մայիս 15, ուղղել փօսթով մեր Փարիզի Ազգային Խնամի ատենադպիրին հետեւեալ հասցէով. Dr. Allaverdy (Fils), 27 Rue des Sablons, Paris (16):

Յուսալով թէ արտասահմանի բոլոր գաղութներն ալ իրենց շրջանակներուն մէջ պիտի իւրացնեն եւ իրականացնեն այս գաղափարը, կը ներկայացնենք մեր անկեղծ յարգանաց հաւաստիքը։

Նէօյի, 15 Մարտ 1928

Ի դիմաց Ն. Հ. Օ. Միութեան
Արմենուհի Մարգարեան՝ ատենապետ, Արբունի Մաթէոսեան՝ ատենադպիր, Սելմա Խոսրովեան՝ գանձապետ։

Յ. Գ.— Միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարենք թէ՝ սոյն մրցումին առթիւ ըլլալիք անձնական դիմումները բնաւ նկատի չպիտի առնուին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ԳՈՐԾ.— Փոր-սիւր-Սոնի մէջ կին մը գժբախտ, Ցանվօ, բաժնուեցաւ ամուսինէն հրամանաւ դատարանի։ Սակայն շատ կը սիրէր էրիկը, որ անգթօրէն կը լքէր զինք, ամուսնալուծման առթում՝ պահանջելով։ Վրէժխնդրութեամբ լեցուած, անցեալ օր գնացապահելու իր էրկան ճամբուն վրայ։ Խնդրեց, աղաչեց, պաղատեցաւ ու լացաւ, որպէսզի ապրին նորէն միասին ու երջանիկ։ Մերժեց ամուսինը անգութ։

Յուսահատ տիկինը հանեց ատրճանակը եւ կրակեց երկու անգամ։ Սակայն վրիպեցան գնդակները։ Տիկին Ցանվօ յետոյ ատրճանակը դարձուց իրեն եւ կրակեց սիրտին դէմ։

Ոստիկանները վազեցին հասան եւ փոխադրեցին զայն հիւանդանոց։ Փրկութեան յոյս չկայ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐՊԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ կազմեց Մ. Նուպարեան։ 1928։ Հրատ. Պալենց գրատուն, 233 Fbg. St. Martin, Paris. 640 էջ։ Գին 25 Ֆր. կիսալաթ. 30 Ֆր. լաթակազմ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

...ներքին անդիմադրելի ուրախութիւն մը կը զգայի — Ջիւլ...քով իմ գործս գիւրացած ...աննելի կնիքին շնորհիւ, ինչ...եղած էր Բորիս Ցուխիմի։ Ու...պէս կ'օրհնէի այն նմա...թիւնը որ ունէի Համպուրգի ...ին զաւակին հետ։

— Ահա ինչ որ մարգարէն ձեռ...ացած է, ցեղերը զինելու ...ու բաւէ անիկա։

Մինչեւ այդ վայրկեանը չէի ...ր թէ, Մարոքի ծովեզերքին ...ով է որ մարգարէ կ'ան...ւէին։

...ենի կարգաց Միջերկրականէն ...ն փախցուած ռազմանիւթ ...վերաբերող թուղթերը։

Սքանչելի գործունէութիւն, բացագանչեցի։

Ակնոցաւոր մարդը շարունակեց.

— Հնդկաստանի մէջ շատ աւելի գործ կայ. հոն մեր եղբայրները շատ լաւ գործունէութիւն ունին։

— Ա՜հ, ե՞րբ Անգլիները նուաճ պէս պիտի պոյթին, ըսի իբր արձագանգ։

— Ես ալ աշխատած եմ հոն։

Թուղթի կտորի մը վրայ ժպտելով ու անփութօրէն գծեցի անիծեալ նշանը, թեւաւոր խաչը։

Իր կարգին ան ալ ժպտեցաւ։

— Այո, միշտ «անոր» հրամաններուն տակ... հոն ազատամարտները արդէն ամբարած են քիսան հազար հոգիի բաւող ռազմանիւթ։ Օրին մէկը, գնդացիրներ ու հրացաններ ինքնաբերաբար դուրս պիտի ելլեն անգլացի սպաներուն դիմաց, որոնք Թէնիս կը խաղան եւ սիրաբանելով կը պարեն, մինչ անդին հրաբուխը կը բորբոքի։

— Հապա Չինաստա՞նը, հարցուցի։

— Չինաստանը շատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ ղեկավարել. մեղկ երկիր, անարժէք զինուորներ, գրգռելիք ոչ մէկ մոլեռանդութիւն, ինչպէս գոյութիւն ունի Արաբին կամ իսլամներուն մէջ։ Եւ յետոյ ճարտարիչները կան, որոնք ձեռքի տակէ Անգլիոյ դէմ կը գործեն, ու բացայայտօրէն՝ Ամերիկացիներուն դէմ. իսկ եթէ տեսնեն որ մեր ուժը հրապարակ կուգայ, կը դառնան մեզի դէմ... Անոնք կը խորհին ճերմակ ցեղը վտարել Ասիայէն։

— Բայց մեր բարի դրացիները կան, խորհրդային Ռուսերը, այնպէս չէ՞... Ես տեսայ որ Թուրքեստանը Ասիա կը մեկնէր, պիտի տեսնէք։

Այն ատեն կրկնեց իրենց սիրական նախադասութիւնը

— Ցասը տարի չանցած, «վե՛րջ Բրիտանիոյ», պ. Յովհ...

— Այն ատեն քիչ արգելքներ պիտի ըլլան մեր առջեւ, յարեցի։

Չձգեց որ խօսքս աւարտեմ, ու մատներուն վրայ հաշուելով ըսաւ.

— Ի՞նչ կը մնայ անդին.— Իտալական աշխարհակալութիւնը, որովհետեւ այդ Մուսոլինին կ'ուզէ վերականգնել կայսերական հին Հռոմը... կայ Ֆրանսան...

— Այո, Ֆրանսան... դժուար է անոնց հետ գլուխ ելլել։

— Կ'ուզէք ըսել թէ անկարելի է գլուխ ելլել անոր հետ, բայց դիւրին է զայն մաշեցնել... ինքզինք փճացնելու վրայ է Ֆրանսան, իր ազգաբնակչութեան ծնունդներու նուազման պատճառով... Անոր դէմ ոչ մէկ ֆրանսական քաղաքականութիւն բան մը կրնայ ընել։ Փճացած օտարական տարրէն, որուն չյաճախուած, այնպէսով իր ատրճանէն վար պիտի իյնայ։ Այն ատեն, մօտ կէս դար յետոյ, Եւրոպայի վրայ պիտի իյնէ մեր գերմանական կորովի ցեղը... Գերմանը պիտի տիրէ... ու Դանիէլի գործը որ յապաղեցաւ 1914ի սխալներով, պիտի իրականանայ վերջապէս։

Ու արգահատանքով ոտքի ելաւ ու օդին մէջ երերցնելով իրեն ղրկած թուղթս, ուր գրուած էր մարգարէութեան էութիւնը, սկսաւ արտասանել ծանօթ նախադասութիւնը —

«Ու այս Թագաւորներուն ժամանակ, երկնից Աստուածը առաջ պիտի բերէ Թագաւորութիւն մը որ բնաւ չպիտի փճանայ.»

Եւ իմ կարգիս ես ալ կրկնեցի.

«Ու այս Թագաւորներուն ժամանակ...»

Հրճուանքէս կը խնդենայի. կարելի՞ բան էր որ՝ այս աստիճան խոստովանութեան հասնէի։

Բայց ինծի համար կարեւորն էր՝ հասկնալ թէ ո՛ւր կը գտնուէր Թիթիզէյը, եթէ դեռ այդ երկիրն էր։ Բայց առանց իմ կողմէս աւելի հարցումի սպառելու, անիկա խօսակցութեան սկսաւ։

— Քննութեա՞ն եկած էք, հարցուց ինծի։

— Ոչ բոլորովին։

— Ձեր արամադրութեան տակն եմ, կը տեսնենք մաքսանենգութեան կազմակերպութիւնը։

— Շնորհակալ եմ, բայց իմ անմիջական պաշտօնս է թիւ 57ին յանձնել թուղթ մը։ Այն օրէն ի վեր որ պետը դիմակը վար առած է, Լոնտոնը զայն կը հետապնդէ։

(Շար.)

րար։ Քանի որ անգլիական նոր դաշնագրի ծրագիրը մերժուեցաւ, Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները այժմ հիմնուած կը մնան 1922ի յայտարարութեան վրայ, որով Անգլիա անկախութիւն շնորհեց Եգիպտոսի՝ պայմանաւ որ ինք հակակշռէ Սուէզի ջրանցքը, Սուտանը, արտաքին գործերը եւ հսկէ օտարականներու պաշտպանութեան։ Այս կէտերուն վրայ դժուար թէ զիջում ընէ Անգլիա։

Յունաստան եւ Ռումանիա

Աթէնքէն կը հեռագրեն. -

Կարգ մը թերթեր գրած էին թէ հելլէնեւռումէն դաշնագրին մէջ յօդուած մը կայ, որուն համաձայն Սելանիկի մէջ ռումանական գօտի մը պիտիստեղծուի։ Այս լուրը պաշտօնապէս կը հերքուի։ Միխալաքոփուլոս պարզապէս առաջարկած է Ռումանիոյ արտաքին նախարար Թիթուլէսքոյի թէ Ռումանիա եւս իր առեւտուրին համար օգտուի Սելանիկի ազատ գօտիէն։

Լեհաստան եւ Լիթուանիա

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Երեք յանձնախումբեր պիտի գումարուին Քովնոյի, Վարշաւայի եւ Պերլինի մէջ, եւ պիտի զբաղին տնտեսական, ապահովութեան եւ երկաթուղիներու խնդիրներով։ Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքի ծանուցագիր մը ուղղեց Լիթուանիոյ՝ առաջարկելով ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքել։

Մեծ սնանկութիւններ Պոլսոյ մէջ

Վերջին Թղթաբերով հասած պոլսական թերթերը կը գրեն.—

Ժամանակէ մը ի վեր գրոյց կը շրջէր թէ մանիֆաթուրայի հրապարակին վրայ ծանօթ կարգ մը տուներ սնանկութեան վտանգին ենթարկուած էին։ Մասնաւորաբար կը խօսուէր Աւունտուք գառէններու մասին, որոնց կազմած «քոլէքթիֆ» ընկերութիւնը մեծ գործառնութիւններ ունէր Եւրոպայի հետ։ Առեւտրական Բ. դատարանը այս խնդրով զբաղելով սնանկ հռչակեց Աւունտուք գառէններու ընկերութիւնը եւ որոշեց կնքել հաստատութեան ընկերներէն Մէհմէտ, Ազիզ, Համտի, Րէմզի, Շէվքէթ եւ Հազզը պէյերու մթերանոցներուն մէջ գտնուող ապրանքներն ու անոնց տուներու աւելորդ կարասիները։

Աւունտուք գառէններու ընդհանուր պարտքը երեքուկէս միլիոն ոսկիի կը յանգի։ Իտալական դրամատուններու պահանջն է 170 հազար անգլ. ոսկիէն աւելի։ Անկէ զատ Օսմ. դրամատան 300.000, «Իշ Պանքասի»ի եւլն. 500.000, «Պանք Պելժ»ին 150.000 ոսկի պարտք ունին։ Այս պարտքերուն փոխարէն աւանդ ապրանք ձգած ըլլալով, դրամատուններուն վրայ մեծ ազդեցութիւն չէ ըրած այս սնանկութիւնը։

ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԱԼ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

«Ազգամ» կը գրէ թէ կատարուած տեղակատուութեան մը վրայ, Առեւտրական Բ. Ատեանը սկսած է քննել մանիֆաթուրայի վաճառականներէն Սեպուհեան եղբայրներու առեւտր. գործառնութիւնները։ Քննութիւնները տակաւին վերջնական արդիւնք մը չեն տուած։

Ջնջի մեքենայ մը գտնուած

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարած է Քիւչիւք-Փազար, Քանթինճիլէր փողոցը գտնուող փոքր խանութի մը մէջ, եւ ձեռք անցուցած է 195 մավզէրի փամփուշտ, 7ուկէս ծրար տինամիթ, տինամիթի «քափսիւլ», եւ երկու մեդր տինամիթի պատրոյգ։ Երեւան հանուած է նաեւ մեծ քանակութեամբ մաքսանենգուած սիկարի եւ խաղի թուղթ։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է խանութին տէրը Ահմէտ ու սափրիչ Ահմէտ եւ աշկերտ Մուհարրէմ անուն երեք անձեր։

Ծխախոտի տեղ աղբ

Ատանայի Ծխախոտի Մենաշնորհի Վարչութեան մէջ կարգ մը գեղծումներ երեւան հանուած են։ Հաստատուած է որ կարգ մը պաշտօնեաներ աղտեղութիւններ եւ աղբեր հակերու մէջ լեցուցած եւ իբրեւ ծխախոտ գնած են՝ մենաշնորհի վարչութեան հաշուոյն։ Ճիհանի մէջ ալ այս տեսակ գեղծումներ կատարուած են։ Ծխախոտի վարչութեան կողմէ կազմուած քննիչ մարմին մը իսկոյն ընդարձակ քննութեան ձեռնարկած եւ կախակայած է 4—5 պաշտօնեաներ։ Կ'ըսուի թէ գեղծումները մեծ համեմատութիւններ ստացած էին վերջերս։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԻՐՄԱՆ վեց համայնավար երեսփոխաններ, որոնք դատական իշխանութեանց կողմէ կը փնտռուէին, յաջողեցան փախչիլ եւ ռուսիա ապաստանիլ։

ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ սաստիկ ուրական մը աւերներ կը գործէ։ Բազմաթիւ գիւղեր քանդուած են։

ՕՒՐԻՖԱՅԻ շրջանին մէջ ալպանական սահմանագլուխը փակուած է՝ բծաւոր ժանտատենդի համաճարակին պատճառով։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 130 Պուլվար Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ լա Փլթիթ Սուրս, մէթրօ՝ Օտէոն։

Նիւթ՝ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

կը դասախօսեն՝ ընկ. ՌՈՒԲԷՆ.— Գէորգ Չաւուշ եւ Հրայր, ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ.— Սասունցի Մանուկ։

ՓԱՐԻԶԻ Երք. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը։

Լիոնի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը։

Վալանսի շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան ակումբը։ Կը դասախօսէ Ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԹԷՐՋԵԱՆ։

ՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՈՒԵՑԷՔ "ՌՈՍՏՈՄ,,Ի ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Այս կիր. գիշեր ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ, 120 Bld. de Belleville

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Քէսիրիկի ընդհ. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին։ Կը մասնակցին Դեր. Մ. Մարութեան, Ուզունեան եւ Ազարեան, Ցափահաս Որբերու Միութեան Ֆանֆառը, եւ Տրամաթիք Ստուդիայի ամբողջ խումբը։ Կը ներկայացուի՝

ԱՐՇԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ (5 արար)

8 Ապրիլ կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeի Թատրոնը

ԳԻՆ՝ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր 101րդ ներկայացման եւ եղանակի փակման առթիւ

Ս. ԶԱՏԻԿԻ ԿԻՐ. ԳԻՇԵՐ 8 ԱՊՐԻԼ, Théâtre Dantonի մէջ, 8 Rue Danton

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿԻՆ ԱՇՈՏ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ, փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

ՆՈՐ ՊՍԱԿ Պոլսահայ կեանքէ տռամ 3 արար

ԿԱՍԿԱԾՈՏ ԱՆԵՐ ՀԱՅՐԸ (Զաւեշտ)

Գիները բացառաբար, բացի պատուոյ տոմսերէն, 25, 15 և 7.50 Ֆր.

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայ ճաշարանները եւ գեղավարներուն։ Կարգապահութեան մասնաւոր հոգ պիտի տարուի։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

15 Ապրիլ, կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին, ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ մէջ

Մասնակցութեամբ՝ Կովկ. Գեղ. Թատրոններու գերասանուհի

ՏԻԿ. Դ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ եւ ԱՍՏՂԻԿԻ կը ներկայացուի՝

"ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ,,

կը մասնակցին՝ Տիկ. Գայիանէ, Պ. Պ. Ախնաւուրեան, Գմբէթեան, Կաթիկեան, Սեւաչունի եւ ուրիշներ։

Նախ քան ներկայացումը Դոկ. Լ. ԵՐԱՄԵԱՆ կը խօսի Սայաթ Նովայի մասին։

Տոմսակները այժմէն կարելի է ստանալ, միայն 3 Rue Champollion «Կովկաս» և 61 Rue Mr. le Prince «Փլօրիա» ճաշարանները։

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլի վերջերը կը ներկայացուի «ԵՈ՞ ԵՐԹԱՄ»։ Պիտի մասնակցին՝ Տիկ. Տ. Դուրեան-Արմէնեան, Աստղիկ, Պ. Պ. Աշօ Շահխաթունի, Լ. Երամեան, եւայլն։

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԱՆՁԻՆ ՅԱՅՏԱԳՐՈՎ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9 Ապրիլ Բշ. օրժամը 2.30ին, կարտըն փառքի մէջ 333 Ave. du Prado

Հայրենակի՛ց, եկուր եւ տես հայ արիները եւ պզտիկները որոնք կը մեծնան հայրենիքի համար

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

եւ

ՊՐ. ՆՇԱՆ ՄԱՐԴՕԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ, 1 Ապրիլ 1928 Անիկա

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Լիոնի Աֆիոնի Հայր. Միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 9 Ապրիլ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1.30ին, 19 Rue Pasteur, Պրն. Մանիկեանի սրճարանը։ Օրակարգ.— 1. Վեցամսեայ հաշուետուութիւն։ 2. ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

1930 ՏԵՍԱԿ

«ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ»

կրօնաբարոյական եւ առողջապահական ամսաթերթ, ընտանեկան եւ ծախ բովանդակութեամբ. կ'արժէ որ ամէն ընտանիք կարդայ.

Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա եւ Սուրիա 7.50 ֆրանք, Արտասահման 10 ֆրանք, Ամերիկա կէս տոլար։

Բաժնեգինի փոխարէն կ'ընդունուի նաեւ ֆրանս. դրոշմ։

ՀԱՏԸ 60 ՍԱՆԹԻՄ

Կը ծախուի նաեւ Bld. St. Michel, 7 թիւ շէնքին դիմացի քէօշկը, եւ կիրակի օրերը Հայոց եկեղեցին։

Բաժանորդագրութեան եւ ամէն խնդիրներու համար դիմել՝ խմբագրութեան՝ B. Armenakian, 8 Rue de Prague, Paris (12e).

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

Հայ օրիորդի մը պէտք կայ իրա. ... գրասենեակի մէջ աշխատելու համար։ Հարկ է որ բաւականաչափ ֆրանսերէն եւ մեքենագրութիւն գիտնայ։ Գոհացուցիչ վճարում։

Դիմել՝ Վ. Նազարեանի, 5Rue Cardinal Mercier, Paris (9e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ 1928

5 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 614

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԵՌՈՒԷՆ ԽՕՍՔ

ՉԱՐՉՐԿՈՒԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Մասնաւոր նամակներ եւ յունահայ թերթերուն հրատարակութիւնները յոռետես տպաւորութիւն մը կը ձգեն Յունաստանի գաղթականներու կացութեան մասին։

Խոշոր դէպքեր չկան։ Բայց կան չարաշուք երեւոյթներ։

Մարտ 28 Թուակիր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ, ոստիկանութիւնը կը մերժէ ճանչնալ Նանսէնեան անցագիրը, եւ պահանջ է տալ նոր ինքնութեան թուղթեր, «անծանօթ հպատակութիւն» բացատրութեամբ։

1923-1924էն ի վեր, երբ սուր տագնապի մը մատնուեցաւ յունահայ գաղութը, իբրեւ հետեւանք բռնի տեղափոխութեանց, թշուառ վիճակի մը մատնուած են մեր հայրենակիցները։

Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ տեղահանութիւնները կէս առ կէս պակսեցուցին հայ գաղութին թիւը։ Այսօր հազիւ 30-35,000 հայ մնացած է Հին եւ Նոր Յունաստանի մէջ։ Որոնք բնաւ թէ մէկը բեռ է պետութեան վրայ։

Ընդհակառակն, երկիրը լիուլի կ'օգտուի հայ գաղթականներու աշխատանքէն, անոնց բերած կամ զարգացուցած արհեստներէն եւ ճարտարագործութեանէն։

Կայաններու բնակիչներն անգամ ինքնապահ են։ Զօրս պատսպարուած եւ գլուխ դնելու տեղ մը գտած են։ Ըսէք, սկզբնական շրջանին, պետական օգնութիւն եղած է, ատոր փոխարէն ետ առնուած են հայ հողագործներու վարուցանքը, իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը գումարներ փոխ տուած է, ընդհանուր գաղթականներու համար։ Հայ գաղթականը կը հարստացնէ երկիրը, կը վճարէ պետական տուրքերը։

Մէկ խօսքով, իր ճղակտոր վիճակին մէջ անգամ, կը կատարէ պարտականութիւններ որոնք վեր են իր ուժէն, կամ յատուկ հաստատուն քաղաքացիներու։

Այս պարագաները անծանօթ չեն Յունաստանի պետական շրջանակներուն ալ։ Անոնք, ինչպէս եւ յունական մամուլը, յաճախ առիթը ունեցած են հրապարակաւ գնահատելու հայ գաղթականներու աշխատանքն ու արտադրած բարիքները։

Եւ սակայն, պարբերաբար ինքզինքը փուշի վրայ կը զգայ յունահայ գաղութը։ Կը մղուի տեղէ-տեղ քանդելու եւ ուրիշ ապաստան փնտռելու։

Ինչո՞ւ։ Ի՞նչ կը պահանջուի եւ չի կատարուիր։

Մենք չենք ուզեր չկամութիւն վերագրել Աթէնքի կառավարութեան, որ շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ մէկ միլիոն գաղթականութեան մէջ 30,000ը կաթիլ մըն է։ Եւ եթէ կ'ուզէք, օգտակար, հաւատարիմ, նոյնիսկ անհրաժեշտ կաթիլ մը։

Մեր կարծիքով, չարիքին գլխաւոր աղբիւրը՝ մեր ապիկարութիւնն է։ Մեր խառնաշփոթ եւ իրերամարտ վիճակը։

Իրողութիւն է որ, մինչեւ այսօր յունահայ գաղութը չկրցաւ կազմել մէկ ճակատ։ Զունեցաւ կեդրոնական, կեդրոնաձիգ ամուր իշխանութիւն մը։ Կամ գոնէ մէկ փաստաբան-ներկայացուցիչ, գործակատար, միացման գիծ — կոչեցէք ինչպէս որ յարմար է։

Փառասէր գլուխէ ձայն կ'ելլէ հրապարակի վրայ, եւ կառավարութեան առջեւ։ Առտուն կանուխ արթնցողը պետական պաշտօնատուներ կը յաճախէ եւ կը խօսի կամ կը բանակցի ազգին անունով։

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը ինք ունի յատուկ պաշտօնեաներ, որոնք հակասական տեղեկագիրներ կը ներկայացնեն միեւնոյն հասարակութեան, կամ միեւնոյն հարցի մասին։

Այս քաոսին առջեւ, բնական է որ կառավարութիւնը, կամ անոր անհրաժեշտ, անբարեացակամ անդամները տհաճութեան շարժուձեւեր կ'ընեն եւ կ'ուզեն թօթուել Յունաստանի հայ գաղթականութիւնը, կամ սակարկութեան առարկայ դարձնել զայն։

Մեր ձեռքն է ո՛ր եւ է պատրուակ չտալ։

Ընդունա՞կ ենք այդ առաքինութեան։ Դժբախտաբար ոչ։ Զանէ այդ կ'ապացուցանէ այսօրուան իրականութիւնը։

Որոշ համոզում չունինք ո՛ր եւ է կէտի մասին։ Պիտի մնա՞նք, թէ պիտի գաղթե՞նք։ Յունակա՞ն հպատակ պիտի դառնանք թէ խորհրդային (այդ էր պակաս) կամ «անծանօթ հպատակ»։ Երիտասարդները զինուոր պիտի տա՞նք թէ ոչ եւայլն։

Միւս կողմէ, միտքերու մէջ կասկածներ ձգած են քանի մը կարմրուկներու արգահատելի մարզանքները։

Կառավարութիւնը գիտէ որ մատի վրայ կը համրուին այդ աշխարհները։ Բայց եւ այնպէս կ'օգտագործէ պատրուակը, արդէն չափազանց ջղայնացած ըլլալով իր իսկ ազգակիցներուն համայնավարական խլրտումներէն, որոնք օրուան գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմեն։

Եւ այսպէս անվերջ կը չարչրկուի թրքական ջարդերէն ազատուած, հազիւ ոտքի կանգնած գաղութ մը։

Մեր կարծիքով, դժուար չէ դարման մը գտնել այս անտանելի եւ սպառիչ վիճակին, եթէ յունահայ գաղութին վարիչները, կամ քանի մը լուրջ եւ արիասիրտ հայրենակիցներ գլուխ գլխի տան եւ գործի ձեռնարկեն։

Անօգուտ են և վնասակար՝ արտաքին միջամտութիւնները։ Յունահայ գաղութը ինքն է որ պիտի փարատէ կանխակալ կարծիքներն ու կասկածները։

Իսկ ատոր համար անհրաժեշտ են ոչ թէ պատհական դիմումներ, այլ սերտ կապ՝ կառավարութեան հետ, եւ մէկ ձայն ու մէկ լեզու։

Մենք Թուրքիոյ մէջ աւելի համարձակ էինք։ Գեղջուկ աւերակ մը անգամ ժողովուրդին շահերը տիրաբար կը պաշտպանէր Նահանգապետին կամ աւատապետին առջեւ։

Ինչո՞ւ այսպէս կծկուեր, ողորմելի դարձեր ենք, ազատ երկիրներու մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԵՐՔԵԼՈՎ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

Կատարեալ խուճապի մը մատնուած է ռամկավար մամուլը, Բարեգործականի մասին կատարուած մերկացումներուն առթիւ, որ երեւան կը հանեն իրենց մեղսակցութիւնը.

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթէն եւ Եգիպտոսի «Արեւ»էն յետոյ, ահաւասիկ Ամերիկայի «Պայքար»ը, որ երկու թխածոյ խմբագրականներով, կը փորձէ պաշտպանել իրենց թոշակաւոր ընկերները, եւ Բարեգործականէն իրենց ստացած «համեստ քաջալերութիւնը»:

Կարդանք առաջինը («Պայքար», 20 Մարտ.

— «Իրողութիւնն այն է որ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը ամենեւին ժութ իսկ անցուցած չէ առել ձեւով ու չափով օգտուիլ Հ. Բ. Ը. Միութենէն, այլ քսան եւ մէկ տարիէ ի վեր միշտ ինք, իր մամուլը, բեմը, ժառանգականութիւնը եւ ուրիշ միջոցները, ի սպաս դրած է Բարեգործականի ծաւալման ու արդիւնաւորման, իբրեւ ազգասիրական պարտականութիւն, եւ շատ անգամ ի վնաս կազմակերպական շահերու։ Գալով «իշխանական թոշակներու», այսպիսի շտեսութեան մը վրայ, մարդ հազիւ թէ ծիծաղելու սիրտ ունենայ։ Գ. Վ. Մալէզեանի յատկացուած տարեկան գումարը, Ամերիկայի մէջ պարզ նպարավաճառի, կամ նոյնիսկ գործաւորի մը եկամուտէն աւելի չէ, պակաս բան մըն է, եւ Գ. Վ. Մալէզեանի պէս մէկը առել տեղ ու առել գործի մէջ դիւրութեամբ կրնայ շահիլ նոյնքան ու աւելի գումար մը, իսկ Գ. Ա. Չօպանեանի «իշխանական թոշակը» կրնայ բաղդատութեան դրուիլ թերթի մը իր կարեւոր մէկ աշխատակցին վճարած յօդուածագինին հետ»։

Ցմոռնանք յիշել որ, Վ. Մալէզեանի «գործաւորական եկամուտը» տարեկան 120,000 ֆրանք է, համաձայն Արեւի խոստովանութեան, մինչ ֆրանսայի նախարարները կը ստանան տարեկան 80,000, երեսփոխանները՝ 45,000, ֆրանսայի մարաջախտ Ֆօշը՝ 90,000...

Կարդանք միւս խմբագրականը (Մարտ 21)

— «Հիմա «Յառաջ» եւ ուրիշ Դաշնակցական թերթեր, ասիկա մատի փաթթած են ու կը հետեւցնեն թէ Բարեգործականը կը փակէ բոլոր Ռամկավար Ազատական Թերթերու բացը — «Ապագայ»ի, «Արեւ»ի ու «Պայքար»ի, բաժնեգինի ձեւով գումարներ վճարելով։ Թէ ո՛րքան ծիծաղելի է ասիկա, բաւական է դիտնալ թէ Բարեգործականը, օրինակի համար, տարեկան ընդամէնը 6 «Պայքար» կը նուիրէ իր որբանոցներուն եւ ուրիշ հաստատութեանց, ու կը վճարէ 36 տոլարի հակա՛ւ գումարը, որու կէսը թղթատարի ծախք կ'ըլլայ, իսկ միւս կէսով... 18 տոլարով ալ «Պայքար»ի բացը պիտի՛ գոցուի։ Ասիկա մտքէ անցնել իսկ ծիծաղելի չէ։

Այսպէս ուրեմն, բոլոր ռամկավար թերթերը տոտիկ-տոտիկ խոստովանեցան թէ «բաներ մը» կը ստանան Բարեգործականէն։ Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը այդ «շնորհը» բացատրեց այսպէս.

— «Երկար ատենէ ի վեր Բարեգործականը փոքրիկ գումար մը կը վճարէ «Ապագայ»ի, որոշ թուով օրինակներ նուէր ղրկուելու համար... Տարի մը առաջ, Բարեգործականի կեդրոնական վարչութիւնը այդ գումարը քիչ մը բարձրացուց» (25 Փետր.)։

«Արեւ»ը (Գահիրէ) գրեց.

— «Բարեգործականը մեր թերթերուն վճարած է իր ծանուցումներուն փոխարժէքն մէկ մասը միայն (Մարտ 12)»։

Իսկ Պայքարը,— կարդացիք արդէն,— վեց օրինակ բաժնեգին կամ 36 տոլար։

Խնդիրը գումարներու կամ վճարման ձեւերու մասին չէ այլ էութեան, սկզբունքի՝

Բարեգործականի վարիչներուն երկերեսութեան եւ խարդախութեան մասին, որուն մէկ երեսն ալ կը պարզէ Ամերիկայի իրենց նախորդ ընդհ. քարտուղարը, ինչպէս կը կարդան Յառաջի ընթերցողները։

ՏՈՄՍԵՐ

ՍՐԱՐՇԱՒ...

Տոլստոյի հրաշալի վէպերէն կը քաղեմ հետեւեալ պատմութիւնը.—

Մեղաւոր մարդ մը երբ կը մեռնի, զինքը կ'առաջնորդեն դժոխք։ Հոն կը մնայ օրեր, տարիներ։

Օր մը, Աստուծոյ կը հայցնէ թէ իր մեղքերը չե՞ն վերջացած տակաւին։ Աստուած կը յայտնէ թէ վերջ գտած են եւ սարդի ոստայն մը կը կախէ։ Մեղաւորը կը տարակուսի ոստայնին ուժին վրայ, բայց եւ այնպէս կը մագլցի։ Երբ բաւական վեր կ'ելլէ, ետեւը կը նայի եւ կը տեսնէ որ դժոխքի բոլոր մեղաւորները ոստայնին կառչած են։ Կը բարկանայ ու կ'ուզէ վար թափել միւսները, ըսելով. «Աստուած միայն ինծի համար ղրկեց ոստայնը, վար իջէ՛ք»

Աստուած կը տեսնէ այս ու դարձեալ դժոխք կը ձգէ մարդը։

Մեր շրջապատը — խօսքս մեզի համար չէ միայն — ապականած է։ Եսասիրութիւնը եւ դիմացինին հանդէպ անտարբերութիւնը օրուան բանաձեւն է։ Աւետարանի այս սրբութագ արշաւները, քաղաքակրթութեան պտուղները սկսած են խաթարել մարդը ու մօտեցնել անասնականին։ Նոյնն է մեծ պետութիւններու դիրքը փոքրերու հանդէպ։ Չարկաւ մեծ պետութիւնը կը կազմուի մեծ ժողովուրդներէ։

Ու մարդ կը մտածէ թէ այս գահավէժ ընթացքը մինչեւ ո՛ւր պիտի յանգի։

Աւետարանը հիմա գովութեան եւ խարխրայութեան գրաբարն է։

Բացատրութիւններ կան ի հարկէ, բայց ի՛նչ օգուտ

Աղակամութիւնը կ'ընթանայ սրարշաւ ամէն ճակատի վրայ։

Վ. ՊԵՐՃ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 100ԻՆ 30Ը ՀՐԵԱՅ

Հրէական ընկերութիւն մը երկու տարուան ուսումնասիրութենէ վերջ, վիճակագրութիւն մը կը հրատարակէ Նիւ Եորքի հրեայ բնակչութեան մասին։ Ներկայիս Նիւ Եորքի մէջ կ'ապրին 1,728,000 Հրեաներ, որոնց 45.6 առ հարիւրը Պրուքլինի մէջ։

Վերջին տասը տարուան ընթացքին հրեայ բնակչութեան աճումը եղած է հարիւրին 16.4։ 1916ին Նիւ Եորքի մէջ կային 1,503,000 Հրեաներ, այսինքն բնակչութեան մօտ 100ին 30ը։ Նոր վիճակագրութեան համաձայն, համեմատութիւնը նոյնը մնացած է 1925ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՄԸ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ Կ'ԵՆԹԱՐԿԷ ՏՐՈՑԿԻՆ

Պերլինէն կը հեռագրեն 3 Ապրիլ Թուականով.— Ռուսիայէն ստացուած արժանահաւատ լուրերու համաձայն, Ստալինի կուսակից եւ Երիտասարդ Համայնավարներու (Կոմսոմոլ) անդամ հայ մը չորս օր առաջ ատրճանակով մահափորձ կատարած է Տրոցկիի դէմ, որ երկու ամիսէ ի վեր աքսորուած է Ալմա-Աթա (Թուրքիստան)։

Գնդակը պարպած ատեն, ահաբեկիչը յայտարարած է թէ Խորհրդային Միութեան մէջ տեղ չկայ դաւաճաններուն համար։

Տրոցկիի վիճակը յուսահատական է։

Մոսկուա ամէն ինչ շարժման մէջ դրած է, որպէսզի այս լուրը արտասահման չհասնի։

∴ Բացի ֆրանսական կարգ մը թերթերէ, այս լուրը կը հրատարակէ նաեւ երէկ առտուան «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ը։

Մահափորձին պատճառը հետեւեալը կը նկատուի. վերջին օրերս զրոյց կը շրջէր թէ Տրոցկիի գաղափարները զերակշիռ կը դառնային ժողովրդային զանգուածին մէջ, հանրային կարծիքի յեղաշրջում մը կը նախատեսուէր։ Կը թուի թէ այս վախն է որ զինած է հայ ահաբեկիչը, եթէ ստոյգ է լուրը։ Կ'ըսուի թէ գնդակը հանդիպած է Տրոցկիի ողնայարին և ջախջախած քանի մը ոսկորներ։

Պաշտօնական աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ կը հրատարակենք այս տեղեկութիւնները։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լէնինի եղբայրը՝ Դմիտրի Ուլիանոֆ ընդդիմադիրներու կողմը անցած է եւ կ'ամբաստանուի թէ յարաբերութեան մէջ է Տրոցկիի կուսակիցներուն հետ։ Բուխարին եւ Լէնինի այրին Կրուպսկայա ի զուր փորձած են տարհամոզել Դմիտրին։

Թեվֆիք Րիւշտի պէյ Մուսոլինիի մօտ

Միլանէն կը հեռագրեն 3 Ապրիլ Թուականով.— Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ Ճէվատ փաշա այս առաւօտ Քաղաքապետութեան շէնքին մէջ ընդունուեցան Մուսոլինիի կողմէ։ Տեսակցութիւնը, որ բաւական երկար տեւեց, դարձաւ երկու երկիրները հետաքրքրող քաղաքական բոլոր խնդիրներու շուրջ։

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Թ. Րիւշտի պէյի խնդրանքին վրայ։ Թուրք գործավարը Ժընեւէն Էնկիւրի դառնալէ առաջ փափաք յայտնած էր Իտալիոյ վարչապետին հետ տեսակցութիւն մը ունենալու մասին։ Թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս տեսակցութեան եւ վեր կը հանեն անոր քաղաքական կարեւորութիւնը։ Կ'ըսեն թէ ատիկա պիտի օժանդակէ անհետացնելու բոլոր թիւրիմացութիւնները եւ կարելի պիտի դարձնէ Իտալիոյ ու Թուրքիոյ միջեւ սերտ մերձեցում մը։

Կէսօրին Մուսոլինի հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Թուրք գործավարին, որուն կ'ընկերային Հռոմի Թուրք դեսպանը Սուատ պէյ եւ Րիւշտի պէյի հետեւորդները, Ճէվատ փաշա, Քէմալ Ազիզ պէյ։ Միլանի Թուրք հիւպատոսը, Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարարութենէն քանի մը պաշտօնատարներ։

«Լավոլէ տ'իտալիա» կը գրէ այս առթիւ.

«Կրնանք հաւաստել թէ Լօզանի հաշտութեան դաշնագիրը կնքուելէն ի վեր երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները երբեք այնքան լաւ չեն եղած, որքան այսօր, ու կասկած չկայ թէ Միլանի խօսակցութիւնները պիտի օգնեն վերջնապէս փարատելու բոլոր ամպերը եւ սեղմելու Հռոմի ու Էնկիւրիի միացնող կապերը»։

Նոր երկրաշարժ Անատոլուի մէջ

ԻԶՄԻՐԻ ԹԵՐԹԵՐԸ ՍԵՒ ՇՐՋԱՆԱԿՈՎ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն Ապրիլ 3 Թուականով.—

Այս առաւօտ արշալոյսին երկրաշարժի հինգ սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան Իզմիրի շրջանին մէջ, սակայն վնասները դեռ յայտնի չեն։ Իզմիրի թերթերը սեւ շրջանակով կը հրատարակուին, եւ բոլոր դպրոցները փակուեցան այսօր ի նշան սգոյ։ Ամբողջ երկրին մէջ հանգանակութիւններ կը կատարուին ի նպաստ աղէտեալներուն։

Այժմ կը հաշուուի թէ աւելի քան 1600 շէնքեր ամբողջովին կամ մասամբ քանդուած են երկրաշարժէն։ Եօթը գիւղերու մէջ բնակիչները դեռ առանց ապաստանի կը մնան։

Կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ՝ օգնութեան փութալու համար արկածեալներուն։

ԱՏԱՆԱ ՈՂՈՂՈՒՄԻ ՎՏԱՆԳԻՆ ՏԱԿ

Պոլիսէն նոյն Թուականով ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.— Մեծ խուճապ կը տիրէ Ատանայի մէջ, որովհետեւ քաղաքը ողողումի լուրջ վտանգի ենթարկուած է։ Սիհան գետի գլխաւոր ճիւղը՝ Ծամնդայ աննախընթաց կերպով բարձրացած է եւ կը վախցուի որ շատ չանցած Սիհանը յորդի։ Ջուրը արագօրէն կը յառաջանայ դէպի քաղաք։ Ատանայէն ճամբայ հանուեցան հեծեալ ոստիկաններ, որոնք գիւղէ գիւղ երթալով կ'ազդարարեն ժողովուրդին՝ արթուն գտնուիլ վտանգի պարագային։ Եթէ այս ձեւով շարունակուի, կը վախցուի որ Ատանան այս գիշեր ողողուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԽԱՂԵՐԸ

Փարիզի սակարանը վերջին ամիսներուն նմանը չտեսնուած գործառնութեանց ու բարձրացումներու հանդիսավայրն եղաւ։

Կ'ենթադրուէր թէ այս բարձրացումները մէկ օրէն միւսը պիտի կասին, տեղի տալով վաճառումներու, բայց բարձրացումները կը շարունակուին անընդհատ. եւ բոլոր վաճառման առաջարկները դիւրութեամբ կը գտնուին գնման հակառաջարկներով։ Ֆրանսական դրամագլուխն ուրիշ գետ բաւականաչափ տրամադրելի գումար ունի, արժեթուղթի յատկացնելու համար։

Արտասահմանի եւ մանաւանդ Նիւ-Եորքի սակարանական լաւ տրամադրութիւններն անշուշտ իրենց դերը խաղացին այս բարձրացումներուն մէջ, բայց եթէ ֆրանսական դրամագլուխը տրամադիր չըլլար հետեւելու արտաքին ազդեցութեանց, այս գիները դժուարաւ կրնան պահպանել իրենց բարձր մակարդակը։

Նիւ Եորքի — մասամբ նաեւ Պրիւքսէլի սակարանին մէջ — շահադիտական տենդն այնպիսի համեմատութիւններու հասած է որ շատերը կը վախնան ընդհանուր տագնապէ մը, եթէ Ուոլ Սթրիթ Նիւ Եորքի սակարանը մինչեւ իսկ ամենաթեթեւ հակազդեցութեան մը նշաւակ ըլլայ, ինչ պատճառով։

Այդպիսի պատահականութիւն մը, եթէ մանաւանդ անսպասելի եւ յանկարծական կերպով մը արտայայտուի, կրնայ աղիտալի հետեւանքներ ունենալ եւրոպական սակարաններուն վրայ, քանի որ տակաւին Նիւ Եորքն է որ կը ղեկավարէ միջազգային դրամագլուխը եւ պատերազմէն աղքատ երկիրները բաւական ժամանակ պէտք պիտի ունենան անոր օժանդակութեան։

Բարեբախտաբար ամերիկեան ընտրութեանց ժամանակը տակաւին հեռու է եւ մինչ այն՝ յանկարծական փոփոխութեանց պատճառներ չկան հրապարակին վրայ։

Ֆրանսական արժեթուղթերու բարձրացման կը նպաստեն նաեւ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ չափաւորներու յաղթանակի հաւանականութիւններ եւ ֆրանքի կայունացման յոյսերը։ Մասնաւորապէս գանելով եւ տոկոսի այժմեան սակին վրայ հիմնուելով արդարանալի են այս բարձր գիները։ Բայց յանդգնութիւն է թէ որչափ պիտի կրնայ տեւել այս կացութիւնը. կայունացման գործողութիւնը շատ հաւանաբար մեծ փոխառութեան մը պէտք պիտի ունենայ, Պանք տը Ֆրանսի հաշուեկշիռը մաքրելու համար։ Այսօր Պանք տը Ֆրանսը 23 միլիառի պահանջ մը ունի պետական գանձէն եւ 6 միլիառ ալ փոխ տուած է օտար պետութեանց՝ կառավարութեան երաշխաւորութեամբ։ Այս 29 միլիառի գումարը անշարժացած է եւ չի ներկայացներ իրական երաշխիք մը հաստատուն դրամի մը համար։ Միւս կողմէն, պատերազմի առաջուան ատեն 4 միլիառ ոսկիի պահեստը մինչեւ հիմա Պանք տը Ֆրանսի հաշուեկշիռին մէջ կը ներկայացուի իր հին արժէքով, այսինքն ոսկի նափոլէոնը 20 ֆր.ի հաշուով, մինչդեռ այսօրուան սակով կ'արժէ 100 ֆրանք թղթադրամ։ Երբ ֆրանքի կայունացումով, նոր ֆրանքը ստանայ օրինական արժէք, նախապատերազմեան այդ 4 միլիառը պիտի արժէ 20 միլիառ եւ յառաջ պիտի գայ 16 միլիառի աւելորդ գումար մը, որ բնականաբար պիտի անցնի պետական գանձի պահանջին եւ անոր 29 միլիառի տալիքը մէկ գրչի հարուածով իջնէ 13 միլիառի։ Անա այս 13 միլիառը ամբողջովին կամ մասամբ վճարելու համար, պետական գանձը հրապարակ պիտի հանէ հաւանաբար փոխառութիւն մը, որ միեւնոյն ժամանակ պիտի ծառայէ օգտագործելու հրապարակին վրայ գտնուած տրամադրելի դրամագլուխները։ Այս փոխառութիւնը յառաջ պիտի բերէ բնականաբար վարկի սեղմում, տոկոսի սակի փոփոխութիւն եւ ասոնց արդիւնքը անխուսափելիօրէն զգալի պիտի ըլլայ նաեւ սակարանի գիներուն վրայ։

Եթէ կայունացումէն վերջն ալ Ֆրանսայի մէջ տոկոսի սակը միայն այժմեան ցած մակարդակին վրայ, դրամատունները, որոնց քով հաւաքուած են ամբողջ տրամադրելի գումարները, պիտի ստիպուին արտասահման փոխադրել զանոնք, մանաւանդ Լոնտոն, ուր տոկոսի սակը համեմատաբար աւելի բարձր է. հիմա չեն կրնար այդ միջոցին դիմել, որովհետեւ ֆրանքը կայունացած չէ եւ կը վախնան թէ կրնայ նոր վերարժեւորումով մը անգլիականը 110—115ի իջնել եւ մեծամեծ վնասներ պատճառել իրենց, քանի որ օտար հրապարակներու վրայ ստիպուած են օտար դրամով պահել իրենց պահանջները։ Ֆրանքի օրինական կայունացումէն վերջն է միայն որ Ֆրանսա մաս պիտի կազմէ հիմնական մեծ երկիրներու խմբակին եւ ֆրանսական դրամատուններու մասնակցութիւնը միջազգային ձեռնարկներու մէջ պիտի վերստանայ իր իսկական կշիռը։ Տարիէ մը ի վեր պահպանուած իրական կայունացումը արդէն մեծ քայլեր առնել տուած է այս հայեցակէտով ֆրանսական դրամագլխին։

Օրինական կայունացումը ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի գործէ սակարանի գիներուն վրայ։ Պրիւքսէլի եւ Հռոմի մէջ բոլոր արժեթուղթերն ալ եւ մանաւանդ կալուածականները շատ բարձրացան. Պերլինի մէջ բարձրացումը երկարատեւ չեղաւ. Ֆրանսայի մէջ հաւանաբար մեծ տարբերութիւններ չպիտի յառաջանան, քանի որ տարիէ մը ի վեր արդէն իրապէս կայունացած է ֆրանքը եւ Փուանքարէ միշտ կը խուսափի որոշ սակ մը կամ որոշ թուական մը արտասանելէ։

Այս կիրակի օրուան Բարքասոնի ճառին մէջ ան ըսաւ. «Մարդիկ կան որ կ'երեւակայեն թէ դրամական կացութիւնը հաստատելու համար բաւական է որ օրին մէկը հրովարտակ մը հանուի։ Ի՞նչ սխալ եւ ի՞նչ միամտութիւն։ Կարեւորն այն է որ դրամը իրապէս առողջանայ եւ ոչ թէ օրէնքով. այս իրական առողջացումը հրովարտակով չըլլար. ան կը պատրաստուի, կը գործադրուի եւ կը պահպանուի շատ մը անհրաժեշտ պայմաններու մասնակցութեամբ, պետական պահանջատէրերու վստահութիւն, պիւտճէի հաւասարակշռութեան պահպանում, սղութեան դէմ պայքար, նպաստաւոր արտաքին վաճառականութիւն եւլն. եւլն., այս ամէնը մէկ օրուան, մէկ ամսուան կամ մէկ տարուան գործ չէ. ինչ գնով ալ օժտուած ըլլայ Պանք տը Ֆրանսը շահադիտական յարձակումներու դէմ, օրինական կայունացման հրովարտակը անզօր պիտի մնայ եւ կրնայ անակնկալներու դուռ բանալ, եթէ յառաջիկայ խորհրդարանը չշարունակէ ֆրանքի՝ վերջնական ազատագրման ի նպաստ ձեռք առնուած միջոցները»։

Ծայրայեղ զգուշութիւն է անշուշտ այս լեզուն գործածել, բայց ներելի է ընտրական պայքարի առթիւ։ Մասնաւոր նկատողութեան արժանի են սա՛ խօսքերը. «Եթէ խորհրդարանական տագնապները չվերջանան եւ յառաջիկայ ընտրութիւններէն վերջ կազմուելիք դահլիճը վստահ չըլլայ իր տեւականութեան վրայ, որպէսզի սկսուած մաքրագործումը շարունակէ անարգել, նորէն պիտի իյնանք խորխորատին մէջ եւ այս անգամ այլեւս վերականգնելն անհնար պիտի ըլլայ եւ չարիքն անդարմանելի»։

Գաղափար մը տալու համար գիներու բարձրացման համեմատութեան վրայ, իբրեւ քանի մը օրինակներ պետական արժեթուղթերէն։

Հարիւրին 3 տոկոսաբեր պարտաթուղթերը կ'արժէին 1920ին մօտ 50 ֆր., երբ անգլիականը 200 էր. այսօր կ'արժեն 70։

Crédit Nationalի այլեւայլ տարիներու պարտաթուղթերը 1926ին կ'արժէին 300էն 375 ֆրանք այսօր կ'արժեն 475էն 525 ֆրանք։

Փարիզի քաղաքապետական պարտաթուղթերը 1926ին 200—250 ֆրանք էին. այսօր 330էն 500 կ'արժեն ըստ իրենց տեսակին։

Այս տարբերութիւնները նկատելի են հաստատուն տոկոս ունեցող արժեթուղթերու վրայ։ Շահաբաժինով արժեթուղթերէն շատեր կրկնապատկած կամ եռապատկած են իրենց գինները. մանաւանդ ֆրանսական ճարտարարուեստական թուղթեր (արուեստական մետաքս, քիմիական արտադրութիւններ), գաղթային բաժնեթուղթեր եւն. գնուած են օտար դրամատէրերու կողմէ եւ օրէ օր կը բարձրանան տակաւին, նպաստաւոր շահաբաժիններու յոյսերով։

Մ. Տ.

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԻՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՆԱԽԿԻՆ ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ.

— Կը խորհիք ուրեմն որ վերջին օրերու մէջ կատարուած վերակազմութեան փորձերը ու պաշտօնէութեանց փոփոխութիւնները արդիւնք են այդ ծրագրին.

— Այո, այդ մասին ոչ մէկ տարակոյս կայ մտքիս մէջ։ Նոյնիսկ երկու տարի առաջ ես կը նշմարէի որ խնդիրները կ'ընթանան այդ ուղղութեամբ։

Ինծի համար բնաւ գաղտնիք մը եղած չէ ու մանաւորաբար Նիւ Եորք փոխադրուելէս ի վեր շատ որոշ էր այն քրտնաթոր ջանքը, որ ի գործ կը դրուէր եւ կը դրուի, տարբերկրեայ ճամբաներով, Բարեգործականի հետ ամէն գնով նիւթական կապ հաստատելու եւ անխախտ պահելու համար։ Եւ սակայն անշուշտ անոր համար, որպէսզի տեղի տեղծուի մեծ գոհողութիւն ընելու Բարեգործականին ու ազգին համար ու այդ գոհողութիւնը ի ձայն փողոյ ամէն կողմ հռչակուի։

Բնաւ տարակոյս չկայ որ իրապէս մեծ գոհողութիւն մը կը կատարուի, միայն խնդիր է թէ ո՞վ է բուն գոհուողը, Բարեգործակա՞նը, ո՞գքը թէ սատիկ ազգասիրութենէ մղուած անոնց կուրծքին փակողները, որոնք կը գոհե՛ն ու կը գոհե՛ն անդադար։

Այսպէս, Ամերիկայի պատուիրակը իր մեծածախս ճամբորդութիւնը յաջողութեամբ կրցած էր գործածել իր անձնական նպատակները իրականացնելու համար ու այդ միջոցաւ Բարեգործականին կապած նիւթական հաստատ կապ մը, որ իրեն համար միշտ ալ ունեցած է իր առաւելութիւնները։ Արդ ինք իր Թուշակէն զատ՝ տարիներով Նիւ Եորքի մէջ պահած է զատ ու Ամերիկայի կեդր. Գրասենեակէն անկախ գրասենեակ մը իր անձնական գործածութեան համար, որու վարձքը, թէլէֆոնը, գրենական պիտոյք ու գրասենեակի մը հետ կապ ունեցող բոլոր ծախքերը, մինչեւ իսկ շէնքին առթիւ շէնքին սպասարկողներուն առատ նուէրները վճարուած են Բարեգործականի գանձէն, այսինքն այն նուիրական լումաներէն որ բարեսիրտ Հայ մշակն ու գործաւորը իր չարաչար աշխատանքէն իբր բաժին կը հանէ Հայ որբուկին ու տնանկին։

Միայ չմեկնելու համար, աւելցնեմ որ այս գիտողութիւնը հանրային ծառայողներու վարձատրութեան չափին ու կերպին հետ կապ չունի բնաւ, որովհետեւ ամբողջ ժամանակը հանրային որոշ ու մէկ գործի մը տրամադրող անշահախնդիր աշխատաւոր մը պէտք է այդ որոշ ու միակ աշխատանքին համար ընդունի իր վարձատրութիւնը։ Երեւան բերել ուզածս պարզ սա է թէ ի՞նչ պէտք կար Նիւ Եորքի մէջ պահել Թոշակաւոր պաշտօնեայ ու իրեն տրամադրել բազմածախս գրասենեակ մը, երբ Ամերիկայի շրջանակը կառավարող Կեդր. Ցանձնաժողովն ու Կեդրոնական Գրասենեակը իրենց օրինաւոր պաշտօնեաներովն ու չափաւոր ծախքերովը կը գտնուէին Պոսթոն եւ ի վիճակի էին կատարելու Միութեան վերաբերեալ բոլոր գործառնութիւնները։

— Եթէ այդպիսի գրասենեակի մը պէտքը աւելորդ էր, Ցանձնաժողովը ինչո՞ւ կը վճարէր անոր ծախքերը։

Ցանձնաժողովը, տարեկան համաժողովներու կողմէ ընթացիկ ծախքերու համար քուէարկուած պիւտճէին այդ հաշուոյն որ եւ է գումար վճարած չէ բնաւ։

— Ուրեմն ո՞ւրկէ վճարուած են այդ ծախքերը։

— Այդ վճարումները եղած են պատուիրակ-գանձապետի գանձէն, ի հաշիւ Կեդր. Վարիչ Ժողովին։

— Այդ պարագան շատ լաւ չհասկցայ։ Ըսել կ'ուզէք թէ երկու գանձապետութեան պաշտօններ կան Ամերիկայի մէջ։

— Այո, ինչպէս առաջ ակնարկեցի պատուիրակ-քարտուղարութեան անբնական պաշտօնին նման՝ նոյն ծրագիրներով ստեղծուած էր նաեւ պատուիրակ գանձապետութեան պաշտօն մը։ Այդ պաշտօնը սակայն՝ տարիներով կեդրոնացած էր միեւնոյն անձին վրայ, որ էր նաեւ Ամերիկայի Ցանձնաժողովին գանձապետը մինչեւ 1925 թուականը, երբ կեդրոնը Պոսթոնէն Նիւ Եորք փոխադրուեցաւ։

Ամերիկայի շրջանի գանձապետը իր ստացած գումարներէն համաժողովին կողմէ քուէարկուած օրինաւոր պիւտճէն մատակարարելէն ետքը, մնացեալ գումարը փոխանակ ուղղակի դրկելու Փարիզ, կը յանձնէ հոս գտնուող պատուիրակ-գանձապետին, որմէ վերջ այդ հաշիւներու քննութիւնը վեր կը նկատուի Ամերիկայի շրջանակի իրաւասութենէն։ Պատուիրակ-գանձապետն ալ իր կարգին իրեն փոխանցուած այդ գումարէն պատուիրակ-քարտուղարին թոշակը եւ անոր յատկացուած գրասենեակին վարձքը եւ յարակից բոլոր ծախքերը վճարելէն վերջ՝ մնացեալը կը զրկէ կեդրոն։ Այս դրութիւնը շարունակուած է նաեւ երբ պատուիրակ քարտուղարը ստացած է ընդհանուր քարտուղարութեան պաշտօնը։

— Կրնա՞ք ըսել թէ պատուիրակ քարտուղարը ինչու իր Թոշակը չի ստանար օրինաւոր ծախքերու համար քուէարկուած տարեկան պիւտճէէն, այլ ուրիշ տեղէ մը։

Ցարեկան համաժողովներն ալ քանիցս ուզած են հասկնալ այդ պատճառը որ դեռ կը մնայ անբացատրելի։ Նոյնիսկ զօրաւոր կերպով մատնանշուած է այդպիսի դրութեան մը անօրինութիւնը, որ սակայն ուշադրութեան առնուած չէ բնաւ։ Միակ բացատրութիւնը որ կրնայ պատճառ սեպուիլ թերեւս, այն է որ Վահան Քիւրքճեան կ'ուզէ իր հաշուոյն եղած վճարումները ծածուկ պահել, ժողովուրդին վրայ սպառնալիքներու ճամբով աւելի ծառայութիւն մատուցանելու պատրանքը, ու այդպիսով ցցուն կերպով երեւան հանելու իր մեծ զոհողութիւնը։ Արդէն այդ մտքով քանիցս ալ յայտարարած է թէ ինք կոչնակի խմբագրութենէն կը ստանայ իր Թոշակը, իբրեւ այդ թերթին ազգային բաժնի խմբագիր։

— Ըսել կ'ուզէք թէ Վահան Քիւրքճեան կը վարէ երկու պաշտօններ եւ երկու տարբեր աղբիւրներէ Թոշա՞կ կը ստանայ։

Կը կարծէի թէ այդ պարագան ծանօթ էր ձեզի։ Այո, թէ տարբեր գործերով զբաղելու եւ թէ մե՛ծ զոհողութիւններով Բարեգործականի գործեր կատարելու ճանգամանքը երթալով խորապէս կ'արմատանայ Բարեգործականի կեանքին մէջ։ Եւ այս օրերը այդպիսի պաշտօնեաներու թիւր յարատեւօրէն կ'աճի։ Վերջապէս աւելի տարբեր չակը բացայայտ բան մըն է ամենուն համար որ փոյթ չեն ըներ թէ ինչ միջոցաւ կ'ընդունին զայն։

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍՈՒՐՃԻՆ ՁԱՅՆ ՈՒ ԲԱՐԻՆ

Ամենուն ծանօթ է թէ սուրճը սրճենիին հունտն է, որուն ծննդավայրը եղած է Եթովպիա. Հետզհետէ տարածուած է Արաբիա, Հնդկաստան, Բրազիլիա եւ Ամերիկեան կղզիները։

Արաբացի հովիւ մը օր մը զարմանքով տեսաւ թէ իր այծերը արտասովոր աշխուժութիւն մը ցոյց կու տան պատճառը ընելով, հասատեց որ անոնք անյապաղ կ'ուտէին բոլորովին անծանօթ տունկի մը տերեւները, որոնք ուրիշ բաներ չէին. բայց եթէ մեզի ծանօթ սրճենիի հունտերը։ Խորհրդութիւնը փութով հաղորդեց մօտակայ վանքին վանահօր, որ իր կարգին գաղափար յղացաւ այդ հունտերով պատրաստել ըմպելի մը եւ զայն խմցնել իր սողացող կրօնաւորներուն, որոնք, ըստ աւանդութեան, մեծ դժուարութիւն կը կրէին առաւօտեան ժամերգութեանց ներկայ գտնուելու։ Վանահօր այդ փորձը արդարեւ յաջող արդիւնքներ տուաւ, եւ այն օրէն սկսեալ, սուրճին ազդեցութեան շնորհիւ, վանականները սկսան թեթեւ քուն մը քաշել եւ առաւօտները կանուխ ելլելով ամէն օր կանոնաւորապէս ներկայ ըլլալ եկեղեցական արարողութեանց։

Ժէ. դարուն մէջ սուրճին գործածութիւնը բաւական ընդհանրացած էր Արեւելքի մէջ։ 1615 թուականին Վենետիկի մէջ եւ 1654ին Մարսիլիայ մէջ մուտք գտաւ սուրճը։ Թէվրնօ ճամբորդը 1657ին իր հետ Փարիզ տարաւ զայն։ 1672ին, Փարիզի մէջ Յարութիւն անուն Հայ մը առաջին անգամ ըլլալով բացաւ սրճարան մը, ուր կը յաճախէին ժամանակակից Ֆրանսացի երեւելի գրագէտներ։

Հակառակ նախապէս բժիշկներուն յայտնած աննպաստ կարծիքին, սուրճը սկսաւ հետզհետէ ընդհանրանալ Այսօր Եւրոպայի մէջ գրեթէ ամէն կողմ տարածուած է եւ իբր առօրեայ ըմպելի յաճախագէպ գործածութիւն ունի։

Սուրճը կը դիւրացնէ մարսողութիւնը, կ'արագացնէ արեան շրջանը, կ'աւելցնէ մարմնի ջերմութիւնը, կը զօրացնէ մկանային ուժը եւ օգտակար է անոնց՝ որոնք սովորականէն աւելի ֆիզիքական ու մտաւորական խոնջութիւններով կը... Զուգամասնորներու ատեն գինւոյներուն յաճախ սուրճ կը ...մարմնական յոգնութիւնները ...տոկալու համար։ Իր մէջ պարունակած caféineը, երբեմն ...հիւանդութիւններու դէմ ...շալի դեր մը կը կատարէ։

Սուրճին չափազանց գործածութիւնը վնասակար է մարսողութեան, եւ գլխու ցաւ ու ...թմրութիւն առաջ կը բերէ ...յին մարդիկ, ստամոքսի ցաւի, սրտի բաբախման ենթակայ անհատներ, ինչպէս նաեւ անչափահաս տղաք կամ ...ռատ աղջիկներ պէտք է ...րձակապէս զգուշանան ...գործածութենէն։

Պ. Ֆոնսէկոյիվ սուրճին ...խօսական ազդեցութեանց ...հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ։

— Սուրճին ազդեցութեան ...տակ զգայարանները աւելի ...թուն գործունէութիւն մը ...գուցնեն, երեւակայութիւնը ...լայ աւելի վառ եւ աշխատանքը աւելի դիւրին, մտքին ...ցումները աւելի արագ ու ...յատակ, յիշողութիւնը արտասովոր գործունէութիւն մը կը ցուցնէ, միտքը աւելի պայծառ ...աւելի զուարթ թուիչք մը կ'առնէ ...գեթ ամէն տեսակ ...ժամանակ գրագումները։

Պ. Օփլէռ փորձերով հաստատած է թէ սուրճը մանրէներու աճումը արգիլելու յատկութիւն ունի, եւ նեխելի մարմիններու խմորումը արգիլելով՝ գեթ կ'պահէ զանոնք նեխումէ։

Պ. Աւերսոորֆ ապացուցած ...սուրճին ներգործած ազդեցութիւնը՝ մարդուն աղիքներուն մէջ բնակող մակաբոյծ մանրէներուն վրայ։

Վերջապէս Պ. Դելիմ բազմատեսակ փորձերով քրեւան հանած է սուրճին հակաժանրէական յատկութիւնը եւ գործածած է զայն տարափոխիկ հիւանդութիւններու, ինչպէս քոլերային դէմ։

Հ. ՏԵՐՈՒՍ

ՎԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐՈՒՆ

Շարժանկարի քննադատ մը Լէոն Մուսինակ, խիստ քննադատութիւն մը գրած էր ...գրական խաղարկութեան ...մասին։ Այս պատճառով դատի կանչուած էր։ Սէնի դատարանը զայն դատապարտեց 500 ֆր. ...վնասուց հատուցումի։

Փարիզի քննադատները ...փազանց յուզուեցան այս ...շումէն։ Եթէ, կ'ըսեն անոնք, դատարանը այսօր կը հաստատէ շարժանկարի քննադատները վաղը չպիտի վարանի դատապարտել նաեւ թատերական, գրական եւ արուեստի քննադատները։ Բոլոր քննադատական ...ները ընկերակցութիւնները ...ոտքի բանաձեւեր քուէարկած ...ամէն գնով պաշտպանելու ...մար քննադատներու ...յայտնելու ազատութիւնը ...ամէնէն նուիրականն է։

ՌՈՒՄԲ ՔԱՐՈԶ

Վիքնեւսկի, ռուս հնարիչ մը պատրաստած է ռումբ մը, ...պայթուցիկ նիւթերու տեղ ...ուած է թուղթիկներով։ ...դաշտին վրայ, այս ռումբերը ...տի պայթին եւ պիտի տարածեն թուղթիկները, ապստամբութեան հրաւիրելով թշնամի բանակը։

...ԵՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...ուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՆԵՐ Վ. ԱՐՔԱՊԵՏԸ

...նոր վարչապե-տ... Տէր Գաբրիէլեան ...14 փետր. 1886ին, Շու-... Հայրը գերձակ էր։ Յա-... Շուշիի վարժա-... մինչեւ Գ. դասարանը, ...մաճառ պատճառաւ ...կ'անցնի Բագու, աշխա-... եւ ընտանիքը ապրեցնե-... կ'աշակերտի կաճա-... 1902ին կ'երթայ ... Այս շրջանին կ'ան-... Սոցիալ Դեմոկրատ ...ութեան, յետոյ կը յարի ...իկներուն եւ կը մասնակցի ...գործադուլներուն։ Բա ...շրջանին նաւթի բանւոր-... Միութեան մէջ վարած է ...աշխատանքներ, իսկ ...բոլշեւիկներու կողմէ կը ...Լենինկրատ, իբրեւ պատ-... 1918ին կը նշանակուի ...Բագուի Չեկային ...կ'անցնի Ռուսիա, եւ ...1920 կը վարէ զանա-...պաշտօններ, ի միջի ...անդամ 12րդ բանակի ...յեղափոխական խորհուրդ ...1920ի վերջերը անդամ՝ ...առաջին յեղափո-...կոմիտէին։ Յետոյ յա-...կ'ընտրուի Հայաստա-... ներկայացուցիչ մինչեւ ...Անդրկովկասի խորհրդա-...հանրապետութեանց ներկա-...ցուցիչ Մոսկուայի մէջ։

...թր ուսանողներ.— Կրթա-...գործավարութեան կողմէ ...ուսանողներ պիտի ...Մոսկուայի արեւելեան ...ագիտական համալսարանը։ ...Ֆ. խոզեան Մոսկուայի մէջ. ...Վահրամ Փափազ-... Մարտ ամսուան վերջերը ...Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ ...«Օթէլլօն», մասնակ-...ցութեամբ ռուս ծանօթ դերասան-...Վ. Փափազեան խաղաց ...իսկ խումբը՝ ռուսերէն։ ...— Չինը տակաւին կը ...Հայաստանի հողերը։ Դեռ ...չէ եղած ճշգել առատ ...փոսերը։ Անտառներ-... կը պակսի գրեթէ ա-... մէջ։ Թէեւ ձիւն ...բայց սառնամանիք ...կրնէ եղանակը։ Գայլերը ...թափառին գիւղերուն ըն-...Դաշլերը կեռաց, Շաւ եւ ...գիւղերէն բազմաթիւ ա-... փախցուցած ու կե-...ն են։

...գութաճայերու օգնու-... Առողջապահ. գործա-... Լազարեանի յայտարա-...թիւններուն համաձայն, Երե-... բժշկական համալսարանի ...մէջ պիտի շինուին ...չէնքեր։

...մանկատուն.—Պայմա-... մը կնքուած է Բարեգոր-... Ընդհ. Միութեան հետ։ ...պայմանագիրը գրկուած է Փարիզ։ ...այն այդ պայմանագիրին

ի յիշատակ Մարիամ Նուպարի, պիտի հիմնուի աչքի մանճատուն մը։ Պօղոս Նուպար նուիրած է 7,000 անգլիական ոսկի, որուն մէկ մասը յանձնուած է։ Շէնքին հիմը դրուած է եւ պատերը կը բարձրանան արդէն, մինչեւ գալ Յունուար կ'աւարտի ամբողջա-պէս։

Այս մանճատունը (քլինիք) բաց պիտի ըլլայ բնակչութեան, ինչպէս նաեւ բժշկական համա-լսարանի դասախօսութեանց հա-մար։

2.— Մանկաբարձական-կնախ-տաբուժական տուն.— Դարձեալ Բարեգործական Միութեան հետ կնքուած է պայմանագիր մը, հիմնելու համար, ի յիշատակ Դարուհի Յակոբեանի, մանկա-բարձական-կնախտաբուժական տուն մը, որ կ'աւարտի շուտով։ Դժբախտաբար շէնքը չունի ջե-ռուցիչ եւ կարելի չէ ջեռուցիչ գնելով, որովհետեւ դրամ չկայ։ Առողջապահական գործավա-րութիւնը արդէն շէնքին համար ծախսած է 100,000 րուբլի։

Շէնքին կահաւորման համար արտասահմանէն Հայաստան ճամբայ հանուած են անհրաժեշտ կարասիները, որոնք կը հասնին մօտ օրէն։ Բացումը տեղի կ'ու-նենայ աշնան։ Պիտի բաց-ուի նաեւ Մանկաբարձական դասընթացք մը, մանճա-տունով մը, որուն համար Յա-կոբեանները 800 անգլիական ոսկերլին պիտի վճարեն տարե-կան։ Մնացեալ ծախքերը ստանձնած է առողջապահական գործավարութիւնը։

3. — Մանուկներու Մանճա-տուն.—Ամերիկայի Կարմիր Խաչը հանգանակած ու ղրկած է 25 հազար տոլար հիմնելու համար մանուկներու մանճատուն մը։ Սակայն անհրաժեշտ է 50.000 տոլար։

4— Ցերեկօթիկ մանկատուն.— Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը 1.600 անգլիական ոսկի նուի-րած է հիմնելու համար մանկա-տուն մը Երեւանի մէջ։ Այս շէնքը իր տեսակին մէջ միակն է որ կա-րեւոր դեր մը կրնայ խաղալ մայրերու եւ մանուկներու առող-ջապահութեան տեսակէտէն։

5.— Գործիքներ.— Փարիզէն ղրկուած թէօնթէկնեան ճառա-գայթներու գործիքը, իր ամբող-ջական կազմածով, հասած է արդէն եւ դրուած առանձին շէն-քի մը մէջ։ Գործիքը շատ լաւ կը գործէ։

Լաբորատորիա.— Ղամարլուի շր-ջանէն Արտաշատ գիւղին մէջ բացուած է լաբորատորիայի դասըն-թացք մը, որուն կը հետեւին 40 երիտասարդներ։

ԱԹԷՆՔԻ ՀՐԴԵՀԸ

Հրոյ ճարակ դարձած է, Ա-թէնքի մէջ, ծխախոտ կորեկու-արհեստանոցը։ Վնասը կը հաս-նի 85 միլիոն դրախմիի։ Հըր-դեհը կը նկատուի հրձիգութեան արդիւնք եւ կը կարծուի թէ համայնավարները կրակի տուած են շէնքը։ Ձերբակալուած է Թա-վալայէն եկած Փանայօթ Մա-վրօքէֆալիտիս անուն համայ-նավար մը, որուն վրայէն գըտ-նուած է Սելանիկի հակահամայ-նավարներուն մէկ ցանկը։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅ ԱՆԴԱՄԱՀԱՏՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ անդամա-հատներ անցեալ շաբաթ ժողով մը գումարելով կ'ուզէին դար-ման գտնել այն անել կացու-թեան որուն մատնուած էին գրե-թէ բոլորն ալ։ Հաւանաբար մեր-նոյն բախտին պիտի ենթար-կուին Ֆրանսայի բոլոր անդա-մահատները։

1916ին Պօղոս Նուպարի Ազգ. Պատուիրակութիւնը Ֆրանսա-կան կառավարութեան հետ յա-րաբերութեան մտնելով, կը կազ-մակերպէ կամաւորական շար-ժումը։ Յետոյ Եգիպտոսի Ազգա-յին Միութեան կողմէ քաղա-քական կուսակցութիւններէ մէկ մէկ ներկայացուցիչներ Փարիզ գալով, ուժ կուտան անոր, կոչեր ուղղելով իրենց ընկերներուն։

Նուտով կը տարածուի պաշ-տօնական լուրը եւ կը սանձուի աննախընթաց խանդավառու-թիւն մը հայաշատ կեդրոններու մէջ, Մասնաւորապէս ամերիկա-հայ երիտասարդներ լքելով ի-րենց շահաբեր գործերն ու կեանքի հաճոյքները, կը սուրա-յին պատերազմի դաշտը։

Անդամահատ երիտասարդնե-րու պատմութեան համաձայն, կամաւորական առաջին բանակը կը կազմուի Պորտոյի մէջ «Լէ-ժիոն տ'Օրիան» անուան տակ։ Սակայն նախ քան կազմուիլը, կառավարութեան կողմէ կը ներ-կայացուի պայմանագրութիւն մը, որով՝ առանց խտրութեան ամէն օտար զինուոր պիտի վա-յելէր Ֆրանսացի զինուորի բո-լոր առաքելութիւնները, այսինքն եթէ վիրաւորուէր կամ անդա-մահատուէր, օրէնքի տրամա-դրութեան համաձայն պիտի ստանար իր տարեթոշակը։ Իսկ եթէ նահատակուէր, ընտանիքն ու ծնողները պիտի ստանային մասնաւոր գումարներ։

Պատերազմի այն տաք օրե-րուն, հայ կամաւորներ քաղա-քական անցուդարձէն անտեղ-եակ, լոկ կռուի գաղափարով բոցավառ, իրենց ապագան վս-տահեր էին ազգին մեծաւորնե-րուն։ Անոնք Արարատի անհա-ւասար կռիւէն պատուաբեր դուրս գալով, արժանացան օտար հե-ղինակաւոր անձնաւորութիւննե-րու գնահատանքին։ Նոյնպէս Կիլիկիոյ եւ Մարաշի կռիւնե-րուն մէջ, հաւատարմութեամբ կատարեցին իրենց յանձնուած պարտականութիւնը. Ֆրան-սացի զինուորէ մը աւելի պաշտ-պանելով անոր դրօշակն ու պատիւը։

1918ին, Ազգ. Պատուիրակու-թեան դիմումին վրայ, «Լէժիոն տ'Օրիան»ը կը փոխուի «Լէժիոն Արմէնիէն»ի եւ որուն անմի-ջապէս կը յաջորդէ Զինադա-դարը։ Ու կը պարզուի որ, նա-հատակուած բազմաթիւ կամա-ւորներէ զատ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէին անդամահատուած-ները, որոնք կանոնաւորապէս կը ստանային իրենց տարեթոշակը, սակայն Մարսէյլ գտնուող 8 անդամահատներէն հինգը զր-կուած են այս տարի։ Դրամը վճարող պաշտօնեաներու կողմէ յայտարարուած է թէ՝ ոչ մէկ հայ կամաւոր ունի վերջ իրա-ւունք անոր տարեթոշակ ստա-նալու։ Բուն պատճառը անյայտ կը մնայ։ Հայ անդամահատներ կը կարծեն թէ «Լէժիոն տ'Օ-րիան»ի «Լէժիոն Արմէնիէն»ի փոխուիլն է որ պատճառ եղած է այս զրկումին։ Բայց խնդիրը այն է որ «Լէժիոն տ'Օրիան»ի անդամահատ կամաւորներն ալ նոյն բախտին ենթարկուած են։

Այս զրկումը մտատանջու-թիւն կը պատճառէ Լեգէոնական միութեան Մարսէյլի մասնա-ճիւղին և դժբախտութեան մատ-նած է անդամահատ յեղինա-կանները։ Շատեր ամուսնանալով ունեցած են 3—4 զաւակներ լոկ ապաւինելով իրենց տարեթոշա-կին, եւ առանձնաշնորհներուն։ Այդ քաջ հայորդիները մեր առ-ջեւն են միշտ. մէկը՝ իր երկու սրունքներէն, ուրիշ մը աջ թե-ւէն, իսկ երրորդ մը իր աչքերէն զրկուած, կը պահանջեն որ ազ-գային իրաւասու մարմիններ հաւաքարար փրկութեան միջոց մը խորհին։ Եւ մասնաւորապէս փաշայէն կը խնդրեն լուսաբա-նել այս հարցը։

Ս. Միլտոնեան

ՅՐՈՒԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ԼՈՐԷԹ.— 1925ին այստեղ կային բաւական հայեր, 70-80 ընտանիքի չափ, մեծամասնութիւնը Մարաշցի եւ Պէյլութիւմեցիկեան, Արաբկիրցի չափ հաս որբերէն 10,20 դեկտ.ին գործադրութեան հե-տեւանքով գրեթէ բոլորն ալ հե-ռացած զանազան տեղեր։

Այժմ կը գտնուին երկու տուն կեմերէկցի հայախօս, երկու տուն Մարաշցի թրքախօս եւ քանի մը ամուրի երիտասարդներ. կան Ֆրանսախօսներ ալ որոնց խօսածէն բան չես հասկնար։

Անցորդ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ս. ՄԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ինչպէս գրած էինք, Ապրիլ 1ի Կիրակի օրը, Ռոման քաղաքի (Տրոմ մէջ) տեղի ունեցաւ Winster գործա-րանատիրոջ կողմէ կազմակեր-պուած հեծելանիւի մրցումը (175 քիլոմեթր), որուն կը մաս-նակցէին բացի Մանտրոսեանէ, Ալպեաններու ախոյեանը եւ ու-րիշ շատ մը կարող վազողներ։

Մեկնումը տեղի ունեցաւ ա-ռաւօտեան ժամը 10ին։ Իսկ նշանակուած վայրը պիտի հաս-նէին կէս օրէ վերջ ժամը 3ին։

Որոշեալ ժամանակէն առաջ արդէն հոծ բազմութիւն մը ներ-կայ էր հոն։ Վալանսէն ալ բաւական թիւով հայրենակից-ներ փութացած էին ներկայ ըլլալ։

Մեր երիտասարդ հայրենա-կիցը, հակառակ վազքի ընթաց-քին երկու անգամ հեծելանիւի պայթումին, իր կորովի ուժովը կը գլէ կ'անցնի բոլոր վազող-ները եւ 15 վայրկեան առաջ կը հասնի նշանակուած վայրը, բուռն ծափեր խլելով ներկա-ներէն։

Մրցումէն յետոյ իր գործա-րանատիրոջ կողմէ լուսանկար-ուած է Ս. Մանտրոսեան, եւ պատկերը պիտի հրատարակուի «Le Petit Dauphinois» թերթին մէջ։

Յ. Խ.

ՊՈՒԼ ՔՈԼՈՆԳ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուա-Քոլոնպ-Ասնիէռի մասնա-ճիւղի ֆութպոլի խումբը մրցե-ցաւ Պակաթէլի մէջ, Y. S. F. Nanterre խումբին դէմ։ Մրցումը շատ հետաքրքրական եղաւ։ Ա-ռաջին կիսախաղին երկ-երկու նշանակէտ շահեցանք։ Երկրորդ կիսախաղէն անմիջապէս յետոյ շահեցանք երկու նշանակէտ եւս. Ֆրանսացիներն ալ իրենց ջանքերը կրկնապատկելով շահե-ցան մէկ նշանակէտ։ Խաղը վեր-ջանալու 20 վայրկեան մնացած, շահեցանք 5րդ նշանակէտը։ Այլեւս կասկած չկար մեր յաղ-թանակին։ Սակայն, դժբախտա-բար մեր վերջապահներու կրկ-նակ սխալներուն վրայ Ֆրանսա-ցիները փէնալթիով հաւասար-ցուցին ու խաղը վերջացաւ 5—5։ Մեր պատանի եւ անփորձ խում-բին մէջ կան երիտասարդներ որ ապագայ կը խոստանան։

Արամ Ալֆիլ

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ ԳԵՏՆՈՒՂԻՆ

Յայտնի է այն ծագիրը, որ մշակուած է գետնուղի մը բա-նալու համար Մանշ ծովուն տա-կէն, միացնելու համար Ֆրան-սան եւ Անգլիան։ Ծրագիրը անի-րագործելի չէ, որովհետեւ Մանշը 66 մեդրէն աւելի խորութիւն չունի։ Սակայն Անգլիացիները կը յամառին արգիլել այդ գետնու-ղիին շինութիւնը։

Այժմ ուշադրութիւնը դար-ձած է Ճիպրալթարի նեղուցին վրայ։ Ծրագիր մը մշակուած է գետնուղի մը բանալու համար Միջերկրական ծովուն տակէն։ Նե-ղուցին տակ ծովուն խորութիւ-նը կը հասնի 400 մեդրի։ Եթէ գետնուղին շինուի, ճամբուն եր-կարութիւնը պիտի ըլլայ 48 քի-լոմեդր։

Որ եւ է դժուարութիւն կամ արգելք չի տեսնուիր եւ ծրագիրը յղացողները շատ երջանիկ են։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գրասէր մը՝ Տոքթ. Ռոզէնպախ (Ֆիլատէլ-ֆիայէն) Լոնտոնի մէջ 1150 ոս-կիի (142,400 ֆրանք) գնեց Միլտոնի Լիւկիդասին առա-ջին տպագրութիւնը (տպուած 1638ին)։

ԿՈՒԵՆԻԿ ՅՈՒՏԻ ՄԸ ԱԹՌԻ

Բարեկամ մը կը գրէ մեզի.— Ճամբորդութենէ վերադար-ձին, ընկեր Աճարոնեանի ցոյց տուի Երեւանի Փետր. 23ի հա-մարը, ուր, սովորական գռեհկու-թեանց կարգին, կ'երեւար հե-տեւեալ հէքեաթը.

. . «Այս պաշտօնական եղբ-բամայրը լալով լալով կրցած է Փարիզի մօտ տուն մը գնել»։

Ընկեր Աճարոնեան, շատոնց վարժուած նման քսութեանց, յայտարարեց.

— Պատասխանել, կամ հեր-քել նման գռեհիկ սուտ,— պիտի լինէր մեծագոյն պատիւը մի օր-գանի համար որը սրբազան կո-չումն է վերածել մարդիկ սեւա-ցնել՝ Հայաստան աշխարհին օգ-նած լինելու համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՐՀՐԴԱՒՈՐ.— Անցեալ գի-շեր կորկու անունով տիկին մը հեւիհեւ ոստիկանատուն վազեց եւ պատմեց այսպէս

— Երէկ գիշեր Սիթէի կա-մուրջին վրայ այր մը եւ կին մը կը կռուէին իրարու հետ, երբ այրը բռնեց կինը եւ Սէն գետը նետեց զայն։ Օգնութիւն աղաղակեցի եւ վազեցի մ'երդուն մօտ, բայց անծանօթը, օգտուելով այդ պա-հուն սուրացող բեռնատար ինքնա-շարժէ մը, կախուեցաւ ետեւէն եւ կորսուեցաւ ինքնաշարժին հետ։

Ոստիկանները սկսան փնտռ-տուքի։ Ոչ դիակ գտան, ոչ ալ ինքնաշարժ։ Նոր հարցաքննու-թեան մը համար, դարձեալ կան-չեցին տիկին կորկուն, որ այս ան-գամ ինք ալ աներեւութացած էր։

Եւ հիմա ոստիկանութիւնը շուարած մնացած է, արդեօք կինը պատրա՞նք մը ունեցաւ։

ԵՐԿՈՒ ԾԵՐՈՒԿՆԵՐԸ.— Եր-կու ծերուկ հողագործներ, մէկը 71, միւսը 65 տարեկան, Վալան-սիէնի դաշտերուն վրայ, իրենց արտերուն սահմանին խնդրով կռիւի մտան իրարու հետ։

—Այս փայտը հոս տնկուած էր, սահմանը հոս է։

— Չէ՛, սահմանը հոս է։

—Գնա՛ բանդ, թոռմա՛ծ, մար-մինդ գորտի մէս դարձեր է, նորձն չես կշտացեր հողէն։

—Զայնդ քաշէ՛, լերան մարդ, գիրցեր գիրցեր լեռ դարձեր ես, ունեցած կտոր մը հողս ալ գողնալ կ'ուզես..

—Ոտքդ քաշէ հողիս վրայէն, եթէ ոչ՝ կը կոտրեմ ոտքերդ...

—Ձի՞ս պիտի վախցնես, պա-ռա՜ւ, վարտիքդ կապելու ուժ չունիս..։

Պայթեցաւ հրացանը։ Գիրուկ ծերուկին գետին փռեց իր հակա-ռակորդը, եւ խաղաղ սիրտով, մըր-մռալով, դարձաւ տուն։ Ցան մէջ ձերբակալուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ի.

— Լոնտոնը մէկ սատեր ու-...
— Վէրակինը Վէրակինը մե-... եթէ կրնան՝ թող ետեւէն ...անոնք երկար ատեն չպի-... գտնել թէ ո՛վ է պետը։
— Բնականաբար չպիտի կր-...անգլենել պետը, բայց ...չէ սեւէ սխալ գործել։
...բազուկս բռնեց ...

— Ոչ մէկ սխալ այլեւս ի-...ունիք. աւա՞ղ.

— Ինչու աւաղեցիք

— Կը ճանչնա՞ք այն աղջիկը.. ...Պատրովիցը, իշխան ...աղջիկը։

— Ո՛չ, ի՞նչ նպատակով կը ...արիկա։ Չեմ հասկնար

թէ ինչո՛ւ իշխանը դեռ պէտք ունի այս աղջկան, քանի որ իշխան Վլոֆ չկայ այլեւս.. բնաւ պէտք չէր խնդրոյ առարկայ ըլլար այդ աղջիկը։

— Մտի՛կ ըրէք, ըսաւ, ահա-ւո՛ր բան է.. պետը սիրահարած է այս գեղանի ռուս աղջկան։

Հակառակ իմ կամքիս՝ տե-ղէս վեր ցատկեցի։

—Ի՞նչ կ'ըսէք... սիրահարա՞ծ, Վլոֆի աղջկան։

Իմ զայրոյթս տեղին թուե-ցաւ։

— Կը տեսնեմ որ ինծի հա-մամիտ էք... ամօ՛թ է արիկա։ Մեր գործերուն ղեկավարը իրա-ւունք ունի՞ սիրահարելու, եւ ան ալ որո՞ւ... ցարական նախկին ոստի-կանութեան պետին՝ մեր երէկ-ուան անողոք թշնամիին աղջկան. ամէն ինչ անոր զոհելու ատրճան կը սիրէ զայն։ Խենդութի՜ւն, ա՜խ, խենդութիւն։

— Ահաւասիկ մեր անորակելի անխոհեմութեան պատճառը։

— Այդ աղջիկը գեռ բան մը չի գիտեր։ Պետը կը շարունակէ Վլո-ֆի դերը խաղալ աղջկան հանդէպ

— Ի՞նչ ստորին կատակերգու-թիւն, գոչեցի, եւ ի՞նչ պիտի ընէ այդ աղջնակը՝ երբ իրականու-թեան վերահասու ըլլայ։

— Այնպէս չէ՞... ռուս աղջիկ մը, ամէնէն վստահ կիները, ա-մէնէն վտանգաւորները

— Ահա թէ ինչո՛ւ համար պետը կ'ուզէ Հնդկաստան մեկնիլ

— Օ՛, դուք կատարելապէս տեղեակ էք ամէն բանի, այո՛, կ'ուզէ առայժմ մեկնիլ Եփրիկէ, ուր կալուած մը կայ։

Մարդը գլուխը վեր բարձրա-ցուց

— Բայց այդ պարագային մեզի հետ գործ պիտի ունենայ։ Աստուծոյ կողմէ նշանակուած մեր կայսրը չպիտի ներէ այս դաւա-ճանութեան։

Կը խօսէր գրեթէ արգահա-տելով

— Խնդիրը հայրենիքի փր-կութեան մէջ կը կայանայ, ու ա-սիկա միակ նպատակն է այսօր-ուան գերմանացիին. որով ի հար-կին Թիլթիզէյի մը գլուխին վրա-յէն կ'անցնինք, քանի որ իր պաշ-տօնին մէջ կը թերանայ։ Մենք կը գործենք «Դանիէլի կնիքին» օրէնքներուն համաձայն։

— Այո՛ նքն..

Անոր դէմքը կարծրացաւ.

— Կինը կ'անյայտացնենք։

Ձանք ըրի, ինքզինքս զսպե-լու համար։

— Ինչպէ՞ս կ'անյայտացնէք զայն, ըսի հանդարտօրէն, օտար երկրի մէջ ատիկա ինծի համար վտանգաւոր կը թուի

— Համբերեցէ՛ք որ լսէք...

Հակառակ իշխանին կամքին, այդ աղջկան քով դրած ենք ընկերակից կին մը, որ պիտի հսկէ։

Մատներս իրար կը սեղմէին անհամբերութենէս։

— Ո՞վ, մեր կազմակերպու-թենէ՞ն կին մը։

— Այո՛.. Թիւ 87... հաշակա-ւոր գործակալ մը։

— 87։

— 87ը չէ՞ք ճանչնար, թէ-պէտ անիկա տարին քանի մը հա-րիւր հազար մարքի կը հատի մե-զի, բայց պէտք է ըսել որ կ'ար-ժեցնէ. ֆէննա Չէրնին է։

— Ա՛, Հունգարուհի՞ն։

— Այո՛, Հունգարուհին, ա՛ն է որ պիտի ընէ պէտք եղածը։

— Հասկցայ, թոյն

— Թերեւս այս պահուս ա-մէն ինչ վերջացած է

Ճիչ մը արձակեցի

Դատէժտա Պատրովիցը թունաւորուա՞ծ։

Այն ատեն մարդը երեսս նա-յեցաւ, զարմացած։ Շուտով սխալ բարձրաձայն խնդալ։

- Շա՛տ լաւ, շա՛տ լաւ, վեր-ջապէս պիտի փճանայ այն աւա-զակախումբը որ մեզի այնքան չարիք հասցուց.. Դանիէլի նշա-նակած մեծ պետին պիտի ըսեմ որ հոս գործ է որ կը տեսնուի

Պատրաստուեցայ դուրս ելլե-լու, սակայն հարցուցի վերջապէս.

— Ո՞ւր կրնամ գտնել իշխանը։

— Կարծեմ թէ ժողովի հրա-ւիրած է եւրոպական գլխաւոր գործակալներէն մէկ քանին, ա-նոնց հաղորդելու համար իր հրա-հանգները. գործը ձգելէ առաջ... չեմ գիտեր թէ ո՛ւր պիտի գու-մարուի այս ժողովը, բայց գի-տեմ թէ անոր գրասենեակը հօգիի վրայ է փիէրթօ-Աշէզիրասի մէջ... հոն է աղջիկը, եւ աս է միայն որ գիս կը հետաքրքրէ այժմ, որով-հետեւ անկէ անդին չպիտի կրնայ եւթալ, ու պիտի փճանայ։

(Շար.)

Իսլամութիւնը պետական կրօնք չէ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն 3 Ապրիլ Թուականով.— Հարիւր ինը երեսփոխաններու կողմէ ստորագրուած բանաձեւով մը Խորհրդարանէն կը պահանջուի Սահմանադրութեան մէջէն ջնջել այն յօդուածը, ուր կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ կրօնքն է մահմետականութիւնը, ինչպէս նաեւ այն յօդուածը, որով Խորհրդարանին կը պարտադրուի կարգ մը կրօնական ձեւակերպութիւններ կատարել: Երբ այս առաջարկն ալ ընդունուի, այն ատեն Թուրքիա վերջնապէս աշխարհականացած պիտի ըլլայ, եւրոպական միւս Հանրապետութեանց պէս:

Ի՞նչ որոշեց Տիգրանակերտի ժողովը

Անատոլուի Գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— Արեւելեան Նահանգներու կուսակալները 17 օր շարունակ ժողով գումարեցին եւ ի մէջ այլոց որոշեցին Տիարպէքիրի մէջ ընդարձակ հիւանդանոց մը բանալ: Այս հիւանդանոցին Արեւելեան բոլոր Նահանգներու մնտուկներ միացեալ՝ 1000 - 1500 ոսկի ամսական գումար մը պիտի յատկացնեն: Ասկէ զատ, Արեւելեան Նահանգներու մէջ արթէզեան ջրհորներ բանալու համար մասնագէտ մը պիտի հրաւիրուի եւ իր ճանապարհածախսը եւ ամսաթոշակը պիտի ստանայ իր աշխատած նահանգին մնտուկէն:

Ինչո՞ւ փակուեցաւ սահմանագլուխը

Երէկ գրեցինք թէ Ալպանիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ սահմանագլուխը փակուած է Օխրիտայի շրջանին մէջ, բծաւոր ժանտատենդի համաճարակին պատճառով:

Պելկրատի թերթերը երկարօրէն կը գրաղին այս խնդրով եւ կը գրեն թէ սահմանագլուխը փակուած է ո՛չ թէ համաճարակի հետեւանքով, այլ ծածկելու համար Ալպանիոյ զինուորական պատրաստութիւնները այդ շրջանին մէջ: Ալպանիա, կ'ըսեն, ծրագրած է զինեալ հրոսախումբեր ղրկել Սերպիա:

Ալպանիայէն Սերպիա անցնիլ ուզող բոլոր ճամբորդները սահմանէն ետ դարձուած են: Նոյնպէս Սերպիայէն կանոնաւոր անցագրով Ալպանիա մտնել ուզող ճամբորդներուն արգիլուած է ալպանական հողը մտնել:

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Թիրանայի սերպ գործակատար Սթիլիա ալպանական կառավարութեան մօտ բողոքած է սահմանագլուխի փակումին դէմ: «Նովոսթի Զագրէպ» կը գրէ թէ Ալպանացիները սահմանագլուխը գոցեցին, երբ Սերպիա ալպանական կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց սահմանագլուխին մօտ հրոսախումբերու համախմբումին վրայ: Սերպերը կը պնդեն թէ ոեւէ համաճարակ չկայ յիշեալ շրջանին մէջ եւ կը պահանջեն անմիջապէս վերցնել արգելքը:

Գարունը հասած ըլլալով, դարձեալ սկսած է ծայր տալ ալպանեւսերպ աւանդական վէճը:

Համայնավար գործիչներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքի ոստիկանութեան հրամանատարը եւ ապահովութեան տնօրէնը քննած են Մակեդոնիոյ ոստիկանական եւ վարչական իշխանութեանց տեղեկագիրները համայնավարներու գործունէութեան մասին: Վերջերս հաստատուած է որ համայնավարները մեծ եռանդ կը ցուցնեն Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ: Տեղեկագիրները կը յայտնեն թէ Վիեննայէն բազմաթիւ գործակալներ եկած են, դիւանագիտական անցագիրներով, որոնք կապ կը պահեն Մակեդոնիոյ համայնավար պետերուն հետ: Խորհրդակցութիւններ եղած են ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին եւ խիստ հրահանգներ ղրկուած են Մակեդոնիոյ իշխանութիւններուն:

«Նէա Իմէրա» կը տեղեկանայ թէ ոստիկանութեան հրամանատարը հրամայած է ձերբակալել այն բոլոր օտար գործակալները որոնք կը գտնուին կասկածելի շարժումներու մէջ:

Ամերիկա-բոլշեւիկեան քարիւղ կը գնէ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ Սթանտարտ Օյլ Ընկերութեան կարեւոր ճիւղերէն Վաքիւոմ Օյլը նոր պայմանագրութիւն մը կնքեց խորհրդային կառավարութեան հետ՝ նոր քարիւղ գնելու համար: Այս ձեւով Սթանտարտ Օյլի կողմէ վեց տարիէ ի վեր գնուած քարիւղին ընդհանուր գումարը կը հասնի տասը միլիոն տոլարի: Քարիւղը պիտի յանձնուի Եգիպտոս եւ Հարաւային Ափրիկէ:

Աւարի կիներ կը ծեծեն իրենց քահանան

Թուլուզէն կը հեռագրեն թէ կանեաքի մէջ Աւարիի մը կատարման այրուելուն հետեւանքով ծագած վէճը դեռ չէ փակուած: Հրդեհին զրգիչ Եուան Սալիպա քահանան այս խնդրին առթիւ անուանարկած ըլլալով երեք աւարի կիներ՝ Դաշտուբ կատու, Սոլէյման Տանդէ եւ Նամատու կատու, բոլորն ալ քահանային ծուխերը, ասոնք անցեալ փետրուար 9ին Թուլուզի մեծ պուլվարներուն վրայ սրճարանի մը մէջ յարձակեցան քահանային վրայ եւ իրենց հովանոցները, ինչպէս նաեւ քահանային գաւազանը կոտրեցին անոր կռնակին վրայ:

Հ. Եուան Սալիպայի բողոքին վրայ, Թուլուզի պատժադատ ատեանը աղջի օր 25 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց երեք կիները, ինչպէս նաեւ 50 ֆրանք վնասուց հատուցման, որ մօտաւորապէս կը ներկայացնէ քահանայի գաւազանին արժէքը:

Օդանաւի Արկած

Երկու ֆրանսացի օդանաւորդները՝ հազարապետ Տանեօ եւ յիսնապետ Թրէյլ աղջի առաւօտ Վիլլաքուպլէի կայարանէն ճամբայ ելան Քոնկօ երթալու համար: Մեքենան խանգարուելով Տրոմ նահանգի Փիէոլաթ գիւղին մէջ և ստիպուեցան վար իջնել: Օդանաւը ծառի մը բախելով թռնկեցաւ: Օդանաւը ամբողջովին այրեցաւ՝ իսկ օդանաւորդները այրուածքներ ստացան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԶՕՐ. ՎՐԱՆԿԷԼ, որ Պրիւսէլ կը բնակի, ծանր հիւանդ է: Փարիզէն հեռագրով Պրիւսէլ կանչուեցաւ փրոֆ. Ալէքսինսկի:

ՉԱՐԻՍԵՐՍԿԱՆ Համադաշնակցութեան նախկին նախագահ եւ Միջազգային կարմիր խաչի նախագահ կիւսթավ Ատոր մեռաւ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ աղջի օր Ժընեւի մէջ՝ մեծ շուքով

Ժամադրուեցէ՛ք

ՌՈՍՏՈՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Այս կիր. գիշեր ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ, 120 Bld. de Belleville

կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, պար եւն.: ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶՈՒՄ

Ռուսահայ Կանանց Փոխադարձ Օգնութեան միութիւնը Ապրիլ 15ին, Կիրակի օր, տալիս է իրա անդամների և հիւրերի համար 8 Rue Jean-Goujon-ի սրահների մէջ ընտանեկան երեկոյթ գեղարուեստական բաժնով եւ պար:

Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Օ. Աղոնց, Լիպարիտեայ Թումանեան և Renée, Պ. Պ. Ս. Նաւասարդեան, Յ. Խաչատրեան:

Ճաշ պանտ մասնակցութեամբ Պ. Արմէն Մաչիկեանի:

Սկիզբը ժամը 9ին, վերջը 1ին: Թէյասեղանը ձրի:

ՄՈՒՏՔ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Երջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienne-ի վերնայարկը.

Վալանսի շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան ակումբը: Կը դասախօսէ Ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԹԷՐՋԵԱՆ:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը այս իրիկուն ժամը 9ին, Դրադարան Ընթերցարանին մէջ. կը դասախօսէ Ընկ. ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՐԵԱՆ: Նիւթ՝ Դանիէլ Վարուժան:

ՈՍԿԵՐԻՉ ԵՒ ԺԱՄԱԳՈՐԾ

AU CADRAN

12 Rue Belleville, Paris (20e)

Մէթրօ Պէլվիլ

ՈՒՆԻՆՔ հակակշռուած 18 քրատնոց ամէն տեսակ ոսկի զարդեղէններ:

Ջանազան լայն ապարանջաններ, տոկուն նշանի մատանիներ եւ զենիթ, օմէկա եւայլն մարքայով ժամացոյցներ: կը կատարենք նորոգութիւններ:

ԾԱՆՕԹ.— Այս յայտարարութեամբ ներկայացողին մասնաւոր զեղչ:

Տէր եւ տիկին Մկրտիչ Մեզպուրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Միհրան Մեզպուրեան եւ զաւակունք (Մանչեսթր), Տէր եւ տիկին Կարապետ Ակօշեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Տէր եւ տիկին Մանուկ Մեզպուրեան եւ զաւակունք, Պ. Արմենակ Մեզպուրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Արթօ Մեզպուրեան եւ զաւակունք (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Փափազեան, Գավանոզեան, Բարաղամեան, Կուկուեան, Սիրապեան եւ Թօմպուլեան ընտանիքները սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԱՐԻԱՄ Ս. ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆԻ

Ծնեալ Անթիքաեան

ցաւալի մահը՝ ուր տեղի ունեցաւ Ապրիլ 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, վաղը Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8.30ին, Hôpital Tenon, 47 Rue Pelleport, մէթրօ Gambetta, ուսկից հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Է. ՍԹԷՖԻՔԻ.

106 Kléber, Հեռ. Passy 72.56

կը կատարէ Ֆրանսա եւ Յունաստան մտնելու կամ բնակելու արտօնութեան գործողութիւնները.

AFFIDAVIT-ի (Աֆիտավիթ, դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

Ստացանք ենք Անգլիական եւ ֆրանսական կերպասի ընտիր տեսակներ, նոր եղանակին առթիւ:

վերջին նորաձեւութիւններ.— խնամուած եւ մաքուր կար:

57 Rue de Clignancourt, Métro: Barbès կամ Château-Rouge

Tél. Nord: 59—20 Autobus J

ՉՈ՞Ն ԱՍԵՄ, ԿԱՄ ՉՈ՞Ն ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՄ,
ՉԻ ԱՆԹԻՒ ԵՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՅՑԵԼԵԼՈՒ

ՎԱՀՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

1 bis Rue Hautefeuille, Paris (6e)

Թրամուէյներ 8, 29A, 29B, 29C, 86, 87, 93, 2, 9, 14, 19, 20, 47, 82, 83, 103, 104:

Օթօպիւսներ՝ Y, AI, AIbis, Q, W, Z, BD, H.

Մեծ ու պզտիկ բոլորդ ալ անշուշտ կ'ուզէք, առժանել Ջոանկուան գանուկը. գացէ՛ք

RESTAURANT "PÉRA,,

25, Rue de la Parcheminerie et 2, Rue Boutebrie (St Michel)

Հոն պիտի գտնէք նաեւ տեղեւի անմահական տոլման, պահարը անուշիկ թօփիկը, խթումին՝ ուսկումբի տոլմաի, եւ գեռ քէշկէկ, էզմէք քատայիֆ, չէօրէք եւլն., գերադասելի գիներով

ԲԺՇԿԱ-ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

ՏՕՔԹ. ՍԵԹԵԱՆ

38, Ave. St. Ouen PARIS (18me) Tél. MARCADET 03-64

Ընդհանուր հիւանդութիւններ սեռամիզային, վեներական, թոքի, կանանց հիւանդութիւններ. վիրաբուժական գործողութիւն, ելեկտրադարմանում:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ Ակռայի դարմանում, քաշել 10 ֆր.ի, արուեստական ճերմակ ակռայ 20 ֆրանք, ոսկի քուրոն 80 ֆրանքէն սկսեալ:

ԱՄԷՆ ՕՐ ՈՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ «ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ»Ը (Վէպ)

Գեղարուեստական մաքուր եւ խնամուած տպագրութեամբ, գեղազարդուած բազմաթիւ պատկերներով

ՄԻԱՅՆ 250 ՕՐԻՆԱԿ ԹՈՒԱԳՐՈՒԱԾ

Բնագրէ դուրս՝ երկու գունաւոր նկարներով, գունաւոր կողքով եւ առանձին ծածկոցով.

ԿԱՐԵԼԻ Է ՍՏԱՆԱԼ ՄԻԱՅՆ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐՈՒՄՈՎ

ԳԻՆ 25 ՖՐԱՆՔ

դիմել՝ V. CHOUCHANIAN

33 Rue des Écoles, PARIS (5e)

«Գարնանային»ի Թիւ 5էն 25 թուագրուած 20 օրինակները հեղինակը կը նուիրէ 20 դաշնակցական բանտարկեալներու որ իրենց անունն ու հասցէն կը հաղորդեն մինչեւ Ապրիլ 10:

Ուշադրութիւն ?

10,000 ՖՐ. ՆՈՒԷՐ անոր, որ հաստատէ մեր սուրճի խարդախուած ըլլալը:

ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Միակ ամենամեծ մթերանոց, պուլկարական ամենաընտիր պանիր եւ ճերմակ պանիրներու: Թարմ Չէօրէք: Արեւելեան եւ արեւմտեան ամենալաւ ապրանքները կը գտնէք միայն մեր մօտ:

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10 ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հեռախօսով ապսպրանքներ կ'ընդունուին

26 Rue Trévise: մէթրօ՝ Cadet Tél. Provence 38,63

ՀԱԼԷՊԻ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ԿԱՐԱԳՈՎ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷԿՆԵՐ

Պատրաստուած՝ Գ. ԱՐԱՊԵԱՆԻ կողմէ

30 Rue Bouret, PARIS (19e)

մէթրօ՝ Bolivar կամ Jaurès Tél. Nord 34-13

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ՝

ԼԱՖԱՅԷԹ՝ Անթուանի, Արապեանի եւ Լիւայի ճաշարաններ եւ Շիրակ նպարավաճառատունը:

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ՝ Նպարավաճառ Ճէնազեան եւ ճաշարան Պերա

ԱՆԿԻՒԼԷՆ՝ Մուրատ Պաղիկեան, Պուա Քոլոմպ նպարավաճառ Մանուկ Հայկեան: Պէլվիլի մէջ 60 Rue Belleville (Rue Jouy Rouve անկիւնը) հացագործի խանութը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՉԷՕՐԷԿՆԵՐՈՒ ՑԱԿԻ ԹՈՒՂԹԸ ԿԸ ԿՐԷ ՄԵՐ ԱՆՈՒՆԸ

Անցեալ տարի չկարողացանք բաւարարութիւն տալ վերջին օրը մեզի դիմող յաճախորդներուն: փութացէ՛ք, այժմէն ձեր ապսպրանքները ընել.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19, Կիրակի 9-12.

ՊԵՏՐՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(ԴԵՐՁԱԿ)

22, Rue des Carmes, PARIS (5e)

Պատիւ ունիմ ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան թէ այս անգամ Պոլիս՝ Բէրայի մէջ հանրածանօթ դերձակատունս փոխադրած եմ վերոգրեալ հասցէին, ուր կը կարուին վերջին նորաձեւութեանց համաձայն ֆրանսական եւ անգլիական նուրբ կերպասներով ամէն տեսակ քոսթիւմներ, բարտըսիւներ, վերարկուներ, եւայլն, խիստ ճաշակաւոր եւ վայելուչ կարով, միեւնոյն ժամանակ դիւրամատչելի գիներով.

Յարակայս չունիմ որ ինծ դիմող յաճախորդներս ամէն կերպով գոհ պիտի կարենամ ձգել:

ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՍՏԱՑՈՒԱԾ Է ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐՈՒ

ՏՕՔԹ. Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ՆԵՐՔԻՆ, ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՎԵՆԵՐ. ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

17, RUE LAMARTINE PARIS (9e) Tél. Trudaine 47-4.

մէթրօ՝ Cadet կամ Նօտ-Տիւմ N. D. de Lorette

ընդունելութիւն. ամէն օր ժամը 14-19, կիր. եւ տօն օրեր 10-12

ՁԵՐ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ՄԵԶԻ ՎՍՏԱՀԻՔ ՁԵՐ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ . . . . . . ԵՒ . . . ՏՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ
ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ
19 RUE HENRI MONNIER
PARIS (IXme)

Տոմարներու կազմակերպութիւն,
Հաշուեկշիռ եւ հաշուեքննութիւն,
Դիզուած հաշիւներու արձանագրութիւն.

ԱՄԻՍԸ 75 ՖՐԱՆՔ

Ամէն տեսակ տուրքերը ժամանակին յայտարարենք, Թուղթերը կը քննենք ու տնտեսական գիմումները ժամանակին տակար կերպով կը կատարենք:

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր առեւտրականներուն կը յանձնարարենք մեր մասնաւոր սպասէմը, որ կը դիւրացնէ տուրքի բոլոր պահանջները եւ առեւտրական կացութիւնը կը յայտնէ ուղղուած վայրկեանին

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ԱՊՐԻԼ 1928

6 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 61[illegible] — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄ

Թեւֆիք Րիւշտի - Մուսոլինի տեսակցութեան առթիւ, թերթերը նորէն կ'արծարծեն Թուրքօ-իտալական յարաբերութեանց խնդիրը։

Բնականաբար այդ հարցով ամէնէն աւելի կը զբաղին իտալական թերթերը։

Յակառէն աչքի առջեւ չունինք անոնց հրատարակութիւնները, եւ կը սպասենք մեր թղթակիցներու նամակներուն։ Փարիզեան մամուլին մէջ կարճ քաղուածք մը կար «Լավորէ տ'Իտալիա» թերթէն, որ կ'ըսէ.

«… հաւաստել թէ Լոզանի դաշնագրին կնքումէն ի վեր, … յարաբերութիւնները երբեք այնքան լաւ չեն … այսօր։ Կասկած չկայ թէ Միլանի խօսակցութիւնները … վերջնապէս փարատելու բոլոր ամպերը եւ սեղմելու … միացնող կապերը։»

Առաջին հեռագրական լուրերն ալ այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ, տեսակցութիւնը պիտի օգնէ հաստատելու սերտ մերձեցում։

Ուշագրաւ է որ տեսակցութիւնը խնդրած է Թուրքիոյ արտաքին գործավարը ինք, Միլանի մէջ ժամադրուելով Մուսոլինիի հետ։

Լրագրական տեղեկութեան մը համաձայն, բանակցութեան նիւթ կազմած են հետեւեալ հարցերը.—

1. Առեւտրական դաշնագիր մը յօրինել, շատ նպաստաւոր պայմաններով.

2. Իտալական դրամագլուխ դնել Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց մէջ.

3. Իտալացի մասնագէտներ գործածել.

4.— Ապսպրանքներ տալ իտալական գործարաններու։

Մենք ի վիճակի չենք երաշխաւորելու այս տեղեկութեան ճշտութիւնը։ Բայց խելքի մօտ կը գտնենք գրուած կէտերը։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ. «Պ. Մուսոլինի շեշտեց թէ զուտ տնտեսական նպատակ ունի իտալական թափանցումը Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ, ուր Թուրքիոյ հետ սերտ յարաբերութիւններ մասնաւորապէս անհրաժեշտ են»։

Անշուշտ ուրիշ խնդիրներ ալ ծեծուած են կանանչ սեղանին վրայ, խնդիրներ որոնց մասին բան չեն գիտեր, կամ շատ ուշ կրնան գիտնալ հասարակ մահկանացուները։

Հարցը այն է որ, Մուսոլինի, թէեւ հրաշունչ, կապը կտրած չէ դիւանագիտական սովորութեանց հետ, ոչ ալ կորսնցուցած՝ իրականութեան գաղափարը։

Եւ կը թուի թէ՝ Թուրքիոյ հանդէպ ալ կ'ուզէ շարժիլ շատ գործնական հաշիւներով։

Երկու սուր տագնապներէ կը տառապի այսօրուան Իտալիան, գաղթավայր եւ շահաստան։

Առաջինը՝ միջազգային խնդիր է, աւելի շատ՝ զինուորական արշաւանքի հարց։ Երկրորդը, շահաստանը, կրնայ ճամբայ բանալ խաղաղ թափանցումի։ Իտալական դրամագլուխ, մենաշնորհ, մասնագէտ կամ բանուոր,— այս բոլորը կրնան գետին պատրաստել։

Բրիտանական աշխարհակալութիւնը մեծ մասով զանազան առաքելութեանց եւ առեւտրական մենաշնորհներու պատմութիւն է։ Քանի մը միսիոնար, հինգ - տասը խանութպան կամ յանձնակատար իրենց ընտանիքներով, յետոյ մաս մը գաղթականութիւն, եւ հիւպատոս մը։ Անգամ մը ոտք նետելէ եւ տեղաւորուելէ յետոյ, ի հարկին մարտանաւն ալ չուշանար։

Մուսոլինի, թէեւ անհամբեր՝ տարեկան մօտ կէս միլիոն ծնունդի յաւելման պատկերին առջեւ, գիտէ այս պատմութիւնը։ Եւ կը փորձէ, գոնէ առ այժմ, օգտուիլ այդպիսի հնարաւորութիւններէ, մինչեւ որ «ժամը հնչէ»։

Տարակոյս չկայ թէ Թուրքերը պիտի ուզեն օգտուիլ այս առիթէն, եւ կարելի հրապոյրները ներկայացնել, եթէ ոչ անհետացնելու, գոնէ հեռացնելու համար անխուսափելի վտանգ մը։

Իսկ Իտալիան ալ, լայն ժամանակ պիտի ունենայ իր պատրաստութիւնները լրացնելու և միջազգային խոչընդոտներ հարթելու։ Կամ, խաղաղ թափանցումի ընթացքին իսկ, բռնի գործողութեան շարժառիթներ գտնելու համար։

Մէկ խօսքով, նոր ռազմախաղ մըն է որ կը փորձուի, երկու կողմէն ալ, ժամն ազատելու։

Եւ այս՝ մինչեւ «ցնոր տնօրինութիւն»։

Արովհետեւ, որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, Իտալիան «պիտի պայթի» օր մը, իր յարաճուն բնակչութեան ճնշումէն, իսկ Թուրքիան յաւիտենապէս դատարկ չի կրնար մնալ, իր 750,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ։

Պոլսոյ «Իգտամ»ը իր վերջին թիւով, խմբագրականի մը մէջ, կ'ողբայ որ Թուրքիա քառ. քիլոմեթրին հազիւ 18 բնակիչ ունի, մինչդեռ, «Ռուսիայէն զատ, եւրոպական ոչ մէկ երկիր Թուրքիոյ չափ ընդարձակ չէ»։ Եւ, կրկնելով թէ 750,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունին, կ'ըսէ. «Թուրքիա կրնայ յիսուն միլիոն ժողովուրդ կերակրել։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, կ'առաջարկէ Թուրքիա փոխադրել Ռումէլիի, Կղզիներու, Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ մնացած Թուրքերը, երկու միլիոն հոգի։

Յետո՞յ . . . ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍԱՆ

(Մասնաւոր հեռագիր՝ Յառաջի)

ԱՅԼՍՊԸՐԹ. (Լոնտոն), *5 Ապրիլ, ժամը 10.16.*— Հայ արիները Լոնտոն հասան այս առտու, հանգիստ ճամբորդութենէ մը յետոյ։ Կայարանը դիմաւորուեցան Զօր. Պէյտըն Փաուըլի փոխանորդին, փրոֆ. Մուրի, «Յառաջ»ի թղթակցին եւ ուրիշ հայրենակիցներու կողմէ։ Կայարանը խռնուած բազմութիւնը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր մեր տղաքը։

Արիները առաջնորդուեցան ուղղակի բանակավայր, Այլսպըրթ, ուրկէ կուտամ այս հեռագիրը։

Շնորհակալութիւն «Յառաջ»ին։

ՄԻԼԱՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Հռոմէն կը հեռագրեն.— *Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թ. Րիւշտին ընդունելու համար Մուսոլինիի եւ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտիի միաժամանակ Միլան ներկայութիւնը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կուտայ այս այցելութեան։*

Կասկած չկայ որ այս տեսակցութեան ընթացքին քննուեցան իտալեւթուրք յարաբերութեանց վերաբերեալ բոլոր խնդիրները՝ հարթելու համար վէճի առարկայ բոլոր կէտերը, որոնք կը տեւէին մինչեւ վերջին ժամանակներս։

Կ'ենթադրուի թէ երկու երկիրներուն միջեւ արդիւնաւոր յարաբերութիւններ հաստատելու համար, ջանքերը պիտի կեդրոնանան հետեւեալ կէտերուն վրայ.

1.— Առեւտրական դաշնագրի մը մշակում.

2.— Իտալական դրամագլուխներու մասնակցութիւն՝ Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկներուն մէջ.

3.— Իտալացի մասնագէտներու աշխատակցութիւն Թուրքիոյ մէջ.

4.— Թուրքիոյ կողմէ ապսպրանքներ իտալական գործարաններուն։

Խօսակցութեան ընթացքին Մուսոլինի պնդած է թէ, Միջերկրականի Արեւելեան աւազանին մէջ իտալական թափանցումին նպատակը զուտ տնտեսական է։ Մասնաւորապէս անհրաժեշտ է որ այդ շրջանին մէջ մտերմական ըլլան Իտալիոյ և Թուրքիոյ յարաբերութիւնները։

Անգլիոյ չոր պատասխանը Եգիպտոսի

Անգլիոյ արտաքին Նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն Երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ ներկայիս ո եւ է բանակցութիւն չի կատարուիր եգիպտական կառավարութեան հետ, միայն պաշտօն յանձնուած է Եգիպտոսի մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտի, որ նահաս փաշայի յանձնէ անգլիական կառավարութեան պատասխանը եգիպտական կառավարութեան ծանուցագրին։

Աշխատաւորական երեսփոխան Թըրթլ բսաւ թէ վերջին ծայր կարեւոր է բանակցութեանց ընթացքին աշխարհին չտալ այն տպաւորութիւնը թէ մեծ պետութիւն մը չարաչար կը գործածէ աւելի տկար մը։

Եգիպտական կառավարութիւնը հրատարակեց Անգլիոյ ուղղած իր պատասխանին պատճէնը, կարգ մը թիւրիմացութիւններ փարատելու համար։ Անգլիական կառավարութիւնն ալ հրատարակութեան տուաւ Գահիրէի կառավարութեան ուղղած իր նոր ծանուցագրին պատճէնը։ Չէմպըրլէյն կ'ըսէ թէ Նահաս փաշայի պատասխանին մէջ դէպքերը ճշգրիտ պատկերացուած չեն։

Եզրակացութիւնը այն է թէ եգիպտական կառավարութիւնը ընդունած չըլլալով Անգլիոյ վերջին առաջարկը՝ նոր դաշնագիր մը կնքելու համար, պիտի շարունակուի հին դրութիւնը, այնպէս ինչպէս կար Մաքտոնըլտ - Զաղլուլ բանակցութեանց ձախողումէն յետոյ, բացի 1924 Նոյեմբերին փոխանակուած ծանուցագիրներով կատարուած փոփոխութիւններէն։

ՆՈՐ ՋԵՂԾՈՒՄ ՄԸՆ ԱԼ...

ԵՐԿՈՒՔՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ՀԱՇԻՒԸ

Օր նոր, լուր նոր։

Թուրքիոյ մէջ պետական զեղծումներու կծիկը քակուելէն ի վեր, իրարու կը յաջորդեն «զգայացունց» լուրերը։ «Եավուզ»ի եւ «Հավուզ»ի խնդրէն վերջ, ահա՛ Ազգ. Մեծ Ժողովի գանձին կողոպտումը, ետեւէն նախկին նախարար Ալի Ճէնանիի զեղծումները, յետոյ «լքեալ» գոյքերու տնօրէնին աւազակութիւնը։ Այս խնդիրներուն դատավարութիւնը չվերջացած, ուրիշ կարեւոր զեղծումի մը լուրը կը հասնի Պոլիսէն։

Պոլսոյ կուսակալութեան հանրօգուտ շինութեանց տնօրէնութեան գործունէութիւնը քննելու համար քննիչ մարմին մը կազմուած է։

Քննիչները քննութիւն կը կատարեն վերջին հինգ տարուան ընթացքին Պոլսոյ մէջ շինուած կամ նորոգուած ճամբաներուն եւ այդ նպատակով ծախսուած գումարներու մասին։

Նկատելով որ Պոլսոյ հանրօգուտ շինութեանց պիւտճէն տարեկան 500 հազար ոսկիէ կը բաղկանայ, քննութիւն կը կատարուի մօտաւորապէս 2 ու կէս միլիոն գումարի մը մասին։ Քննիչ մարմինը կ'աշխատի երեւան հանել թէ ո՛րքան զեղծում կատարուած է այդ գումարը ծախսելու առեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՆԱՊԱՏՆԵՐԷՆ ՓՐԿՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

Պատկերը կը ներկայացնէ Պրուսացի հայ ընտանիք մը, որ 1915ի սարսափներէն ի վեր կը գտնուէր արաբական Շամմար աշիրէթին քով, եւ որ ինքնաբերաբար Մուսուլ վերադարձաւ 1927 Յունիս 27ին։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (21 Մարտ)

—«Ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ Սուրիա այցելեց նախկին Բարձր Գոմիսէրութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Ռոպէր Տը Քէ, որ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է։ Ան ֆրանսական կառավարութեան կողմէ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած է Սուրիա՝ քննելու համար տեղական ժողովուրդի եւ փոքրամասնութեանց վիճակն ու ցանկութիւնները եւ տեղեկագրելու իր կառավարութեան։

Բոլոր համայնքներու կրօնապետներն ու պաշտօնական մարմինները ժամանակին այցելեցին յիշեալ պատասխանատու պետական մարդուն եւ պէտք եղած տեղեկութիւնները հաղորդեցին անոր իրենց ժողովուրդին մասին։ Բայց դժբախտաբար մեր ազգային Առաջնորդարանը երբեք չհետաքրքրուեցաւ և բարի գալուստի իր ձեւական պարտականութիւնն իսկ չի կատարեց։

Անցած շաբթուան ընթացքին նմանապէս Պէյրութ այցելեց Սուրիական ներկայ կառավարութեան պետ Շէյխ Թաճէտտին եւ քանի մը օր մնաց այստեղ։ Բոլոր կրօնապետներն ու՞ ներկայացուցիչները այցելեցին Շէյխին եւ յայտնեցին անոր իրենց համայնքի յարգանքն ու համակրանքը։ Բայց դարձեալ չշարժեցաւ մեր Առաջնորդարանը։

Ամիսներէ ի վեր կը խօսուի քաղաքի թաղապետական ընտրութեանց շուրջ։ Երկու ամիսէն տեղի պիտի ունենայ ընտրութիւնը։ Պէյրութի մէջ հայ քաղաքացիներու թիւը հազարաւորներու կը հասնի։ Մանաւանդ որ երբ օտար հիւպատոսարաններու իրաւունք տրուած է քաղաքապետութեան անդամներէն չորսը իրենց կողմէ նշանակել, արդեօք իրաւունք չունի՞նք մենք եւս պահանջելու որ գոնէ ներկայացուցիչ մըն ալ մենք ունենանք այդ ժողովին մէջ։

Վերջապէս կան նաեւ ներքին ցաւեր ու վէրքեր։ Լիբանանի զանազան մասերուն մէջ, օտարներու հովանաւորութեան տակ որբեր և որբուհիներ ունինք։ Կրկեցինքաւ՞ էք առաջ անոնց դժբախտ վիճակին մասին։ Հոս մեր քթին տակ, Պաալպաքի մէջ, աղջկանց որբանոցի մը մէջ գտնուող հայ որբուհիները բոլորովին մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն եւ եկեղեցին եւ դաստիարակուած անհետ-կորսուելու։ Անթիլիասի որբանոցին մէջ, չորս դասարաններու պատկանող որբեր բոլորովին զրկուած են իրենց մայրենի լեզուի ուսուցումէն»։

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ...

Ցորեկշաբթի գիշեր, «Յառաջ»ի կողմէ գացի Սէն-Լազար, հայ արիները ճամբելու, դէպի Լոնտոն։

Ի՞նչ անուշ եւ սրտառուչ պահ . . .

Ծնողներու, երիտասարդներու եւ աշխատաւորներու բազմութիւն մը։

Ոչ մէկ «երեւելի» կամ «ազնուական»։

Ոչ մէկ նմոյշ՝ այսպէս կոչուած «ազգային ազգ.»էն։

Պարզ ժողովուրդ։

Եւ քսան վառվռուն, վճիտ ու հրաշալի պատանիներ, որոնք մասնաւոր պաշտօն մը կատարելու հպարտութիւնն ունէին, կարծես։

Բոլորն ալ մաքուր եւ միօրինակ վրայ-գլուխով։

Ժիր ասուլիս մը։ Համբոյրներ։ Մաղթանքներ։ Ցնծոյ սուր եղանակ մը ․

—Յառա՛ջ, նահատակ ցեղիս անմահներ,

Յառա՛ջ անվեհեր դէպի յաղթանակ . . .

Ցեղացի հետաքրքիրներ եւ պաշտօնեաները ապշահար կը դիտեն։

Ու «Մեր Հայրենիք» — մինչ վերջին սուլիչը հնչած է եւ շոգեկառքը կը քակուի։

Արցունք մը կը պտղի շատերու աչքերուն մէջ։

— Ինչո՞ւ այսպէս պիտի ըլլար այս ժողովուրդը...

×

Ահա թէ ինչպէս ճամբայ ելան մեր տղաքը, այս մռայլ օդին, դէպի աշխարհի ամէնէն մռայլ կղզեխումբը, որ կ'իշխէ աշխարհի կիսուն ։

Բարի վերադարձ, արի՛ տղաք։

Քսան օր յետոյ, մենք նորէն կուգանք Սէն Լազար, ձեզ դիմաւորելու, եւ ձեր պատանեկան արշաւին դրուագները լսելու։

Ձեզմով հպարտանալու։

Թող միշտ վա՜ռ մնայ ձեր կանանչ արեւը, դո՛ւք, արի հայկակներ, որ ժիր ու ինքնավստահ, կ'երթաք հաւասարէ հաւասար արշաւելու ամենակալ եւ գլուող կայսրութեան մը զաւակներուն հետ։

«Բրիտանական արեւը երբեք մայրը չի մտներ»,— պիտի ըսեն անոնք։

— Քանի այս աչքերն ու բազուկները կան, հայկական արեւն ալ վախճան չունի,— կրնաք երգել դուք։

«Իշխէ՛, Բրիտանիա՛»— պիտի գոչեն անոնք։

— «Ապրէ՛, Հայաստա՛ն», կ'աղաղակէք դուք։

«Յառաջ»ը, որ դիւրացուց այս պտոյտը, անշու՛շտ պիտի ուզէ բաց պահել իր ցանկը։

Ինչո՞ւ չօգնել, որպէսզի աւելի զարգանան, ծաղկին ու նոր ծիլեր արձակեն։

Ազատ՝ նիւթական տաղտուկէ։

Վ.ԱՀ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՊՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՎԷՃԸ

Երբ ֆաշիզմը իշխանութեան գլուխ հասաւ, շատեր կարծեցին թէ հակակաթոլիկ կամ գոնէ հակակղերական շարժում մը պիտի սկսէր Իտալիոյ մէջ և բողոքականութիւնը պիտի ծաւալէր։

Ֆաշիզմը իր հետ կը բերէր ծրագիր մը, որուն յօդուածներէն մէկն էր կղերական միաբանութիւններու կալուածներուն գրաւումը։ Ամէնուն ծանօթ էր նոր վարչապետին անցեալը։ Այդ յօդուածը շուտով ջնջուեցաւ եւ Մուսոլինի նախարարութեան կոչեց ժողովրդական կուսակցութեան անդամները՝ այսինքն կաթոլիկները։

1904 Մարտ 25ին, Մուսոլինի բանախօսելով Լօզանի մէջ՝ կը գոչէր «Աստուած չկայ, կրօնը գիտութեան մէջ արտառոցութիւն մը, գործնականին մէջ անբարոյութիւն մը, մարդոց մէջ հիւանդութիւն մըն է»։

Տարիներու ընթացքին, կրօնի ըմբռնումը կը փոխուի արմատապէս նախկին արմատականին մէջ։ Ազգայնական զգացումը թերեւս կը մղէ կրօնասէր ըլլալու, կրօնը, կաթոլիկութիւնը անհրաժեշտ նկատելու։ Եւ 1921 Յունիս 21ին, Երեսփ. ժողովի նիստին, իբրեւ պետ նորակազմ կուսակցական խմբակին՝ կը յայտարարէր.

«Եթէ Վատիկան հրաժարի աշխարհական իշխանութենէն՝ Իտալիա ամէն ուժ պիտի տայ անոր։»

Իշխանութեան հասնելէ վերջ յայտնեց կուսակցութեան ակնակէտը, տրամագծօրէն հակառակ երբեմնի դաւանանքին. «Ֆաշիզմը կրօնը չի նկատեր ժողովրդապետի մը գիւտը, հզօրներու գործիքը՝ ժողովուրդը գերի պահելու։»

Եւ ահա՛ կրօնը պարտաւորիչ դպրոցներու մէջ, խաչելութիւնը ամէն դասարանի մէջ, պաշտօնական մասնակցութիւն կրօնական տօներու, սուրբերու ընծայուած պաշտամունքներու։ Աշակերտները պարտաւորուած են մասնակցելու հանդիսութիւններու։ Կղերական կազմակերպութիւններ կը կրկնապատկեն իրենց ճիգերը, հոգիներ փրկելու համար։

Որքա՛ն հեռու ենք 1913 թուականէն, երբ Մուսոլինի կը գրէր Յովհաննէս Հիւսի կենսագրութեան յառաջաբանին մէջ. «Կը մաղթեմ որ ընթերցողին հոգիին մէջ արթննայ ատելութիւնը ամէն բռնակալութեան դէմ»։

1919 Սեպտ. 28ին, կարիպալտեաններուն խօսելով, կը գոչէր. «Կը նախընտրեմ հեթանոս ժողովուրդ մը պայքարող, որ չհաւատայ կուրօրէն յայտնուած ճշմարտութիւններու եւ որ արհամարհէ հրաշքով տեղի ունեցած համարուած դէպքերը»։

Հաճելի ըլլալու համար կղերին՝ Մուսոլինի ֆաշիստական շրջանակներէն հեռացուց նախկին քահանաներ Մուրրի եւ Փրիքիոզին, հրաժարեցուց արդիական քահանայ մը, Էռնէսթօ Պուոնայութին Հռոմի համալսարանին կրօններու պատմութեան ամպիոնէն, բարւոքեց կղերականներու թոշակը, բնութեան իրաւունք տուաւ կղերին, իբրեւ դաստիարակ։

Այս ամէնուն հանդէպ Վատիկան մնաց անտարբեր։ Անշուշտ համակիր է օրուան վարչութեան, որ ջնջեց կաթոլիկութեան երկու ոսոխները՝ ազատամտութիւնը եւ ընկերվարական կազմակերպութիւնները։ Վատիկան վրդովումը յայտնեց Մաթէոթթիի սպանութեան առթիւ, մտածելով անկում մը տեսնելով, եւ ամէն անգամ որ մահափորձ տեղի ունեցաւ։

Այս ամէնը չեն բաւեր Վատիկան կ'ուզէ աւելին, կը փափաքի կարգադրել Հռոմի հարցը «Կաթոլիկութիւնը չապրեր տակաւին ոսկեդար մը Իտալիոյ մէջ», կ'ըսէր Պապը քանի մը օր առաջ, իրեն ներկայացող կաթոլիկ խմբակի մը։

1870էն ի վեր պետութեան եւ Վատիկանի միջեւ առկախ կը մնայ Հռոմի հարցը։ Պետութիւնը վերջ տուաւ աշխարհական իշխանութեան եւ թողուց միայն Վատիկանի շէնքերը գործածելու իրաւունքը, տարեթոշակ մը յատկացնելով։ Վատիկան բողոքեց գրաւման դէմ եւ մերժեց թոշակը, անբաւական գտաւ երաշխաւորութեան օրէնքը՝ թոշակը տեւական դարձնելու։ Չափաւոր կաթոլիկներ շէնքերու սեփականութիւնը պահանջեցին, ծայրայեղներ աշխարհական իշխանութիւն հաստատել ջանացին։ Արգիլուեցաւ կաթոլիկներուն մասնակցիլ ընտրութիւններու։ Պիոս Ժ. թոյլ տուաւ քուէարկելու եւ դեռ վերջերս Պենետիկտոս արտօնեց կաթոլիկ կուսակցութիւնը (փոփոլարի) կազմել 1919 Յունուար 1ին, ղեկավարութեամբ սիկիլիացի քահանայի մը՝ Դոն Ստուրցոյի։

Երբ կուսակցութիւնը զօրացաւ, Վատիկանի պաշտօնական թերթը աշխարհական անօրէնին ստորագրութեամբ յայտարարեց թէ «Երաշխաւորութեանց օրէնքը» չի բաւեր (1921)։ Ազատական ծերակուտական մը որ ուսուցիչ է սահմանադրական իրաւաբանութեան, Ռուֆինի, պատասխանեց մեղմօրէն։ Անցեալ տարի նորէն արծարծուեցաւ հարցը։ Նախկին նախարար Ճէնթիլէ «կը բաւէ», գրեց ուժգնօրէն։ Իսկ ֆաշիստ պաշտօնական թերթը յայտարարեց. «Ժամանակի ընթացքին կը կարգադրուի հարցը, աճապարելու հարկ չկայ»։ Անշուշտ խնդիրը փակուած չէ դեռ։

Վատիկան կ'ուզէ ստանձնել պատանութեան բարոյական դաստիարակութիւնը։ Նախորդ շրջանին, կաթոլիկ արիներու սկաուտ կազմակերպութիւններ կային։ Ֆաշիզմը կազմակերպեց պատանեկան մարզական խումբեր՝ Բալիլա (կրտսեր) եւ Ցառաջապահներ, կազմալուծեց փոքր համայնքներու կաթոլիկ արիները։ Վատիկան կ'ըսէ. «Եկեղեցիին մենաշնորհն է տղուն հոգեւոր եւ բարոյական, մտաւոր եւ մարմնական դաստիարակութիւնը»։

Մուսոլինի միշտ կտրուկ՝ պատասխանեց. «Ֆաշիստ պետութեան հիմնական պարտականութիւնն է Իտալացիին ամբողջական դաստիարակութիւնը» եւ հրամայեց ցրուել բոլոր կազմակերպութիւնները։

Վարդապետական հարց մըն է որ կուգայ դիւանագիտական սեղանին վրայ։ Մէկը կ'ընդունի թէ դաստիարակութիւնը մենաշնորհն է եկեղեցիին, որովհետեւ մարդ ըլլալու է նախ կաթոլիկ՝ յետոյ քաղաքացի։ Միւսը կը պնդէ որ մենաշնորհն է պետութեան, որովհետեւ անհատը նախ քաղաքացի ըլլալու է, հոն հպատակ մը կառավարութեան. կրօնքը օժանդակ մըն է միայն։ Հարցը պիտի մնայ անլուծելի, որովհետեւ երկուքն ալ ջերմօրէն համոզուած են թէ իրենց դաստիարակութեան սկզբունքներն ու մեթոտները որոնցմով պիտի պատրաստեն անհատը, բացարձակապէս ճշմարիտ են։ Հաւատալիքներ են որ կը բախին։

«Վատիկանի համար յիսուն տարին վայրկեան մըն է», կը գրէր կաթոլիկ թերթ մը, արհամարհանք յայտնելով տիրապետող կուսակցութեան։

Յաւակնութիւն է նախատեսել ապագան։ Անշուշտ կաթոլիկ եկեղեցին դեռ ուժեղ է։ 1788ին հռոմէական հանրապետութիւն հռչակուեցաւ եւ Պիոս Զ. Սիէնա տարուեցաւ, Վենետիկի մէջ ընտրուեցաւ նոր Պապը՝ հերձուածող Ռուսին պաշտպանութեան տակ։ Ճարտար դիւանագիտութեամբ մը Վատիկան գտաւ ինքզինքը։ Բիզմարք պայքարեցաւ կաթոլիկութեան դէմ, բայց յետոյ տեղի տուաւ, նոյն իսկ Յիսուսեանները, որոնք արտաքսուած էին Գերմանիայէն (1773էն) արտօնուեցան բնակելու հոն։ Այսօր կաթոլիկ Մարքս քիչ մնաց հանրապետութեան նախագահ ըլլար։

Բայց Ֆրանսայի թէ Իտալիոյ մէջ, եկեղեցին կ'անցընէ տագնապներ։ Անգլին եւ ազգին կան կաթոլիկներ որ կը կրկնեն թէ կարելի է կաթոլիկ ըլլալ եւ հակակղերական։ Տանդէ հալածուեցաւ, Սավոնարոլ խարոյկի վրայ դրուեցաւ նոյն գաղափարին համար, բայց Միջին դարուն։ Ռամկավար կաթոլիկներ մօտեցան ընկերվարականներուն քահանայ Մուռիի հետ, «պայքարելու համար կղերական ստախօսութեան դէմ, քաղաքական - եկեղեցական փարիսեցիութեան դէմ»։ Անցեալ տարի պաշտօնանկ եղաւ Մուսոլինիի կողմէ յիսուսեան մը՝ որ Թուրինոյի մէջ ջատագոված էր հաւատաքննութիւնը։

Ժամանակը պիտի լուծէ պատմական կնճիռները։

ՀԵՔՈՒՄ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՌԱՅԽՍԹԱԿԸ ՏՈՒՆ ԳՆԱՑ...

ՊԵՐԼԻՆ, 31 Մարտ (Սեփ. թղթ.)— Երեք տարուան փոթորկոտ շրջանէ մը ետք, այսօր Նախագահ Հինտէնպուրկի հրամանով լուծուեցաւ Գերմանիոյ Երեսփ. Ժողովը։

Գերմանիա հանրապետական ըլլալէն ի վեր, այս երրորդ Ռայխսթակն է որ «տուն կ'երթայ»։

Վերջին [illegible] նիստը առիթ տուաւ նմանը չտեսնուած դէպքերու, որոնց ընթացքին շատ մը գոցուած վէրքեր մէջտեղ եկան եւ աշխարհ կրցաւ պահ մը նորէն դիտել վարագոյրին ետեւ։ Պարզուեցաւ թէ քով-քովի նստող դաշնակից կուսակցութիւնները մազէ թելերով միայն կապուած են իրարու, եւ թէ ո՛րքան անբնական խնամութիւն մը կար Մարքսի վերջին 15 ամսեայ դաշինքին մէջ։ Նախկին վարչապետ Վիրթի ընթացքը կը յայտնէ արդէն թէ կեդրոնը ինչքան հեռու է, երբ կուսակցութիւն, համամիտ ըլլալէ իր մէկ վարիչին՝ այժմու վարչապետ Մարքսի գործելակերպին, որով ան միշտ դէպի աջ խոնարհեցաւ, կարենալ պահելու համար իր աթոռը եւ կտրելու՝ երկար ատեն վարչապետ մնալու մրցանիշը... Անշուշտ 493 հոգինոց Երեսփ. ժողովին կուսակցութեանց գրեթէ հաւասար հակադրութիւնն ալ մեծ դեր խաղաց շարունակ աղմուկ հանելու եւ ծայրայեղութեանց երթալու համար։ Այսինքն երկու-երեք ուղղութեանց բաժնուելով, դժուար եղաւ որ եւ է խնդրի շուրջ մէկ անգամէն մեծամասնութիւն ունենալ. իսկ կռուելու համար, 45 համայնավարները, որոնց 14ը վերջը Տրոցկիի կուսակից դարձան, զինուորապաշտ-ժողովրդական (ֆէօլքիշ)ներուն հետ պակաս չէին գար։

Նախավերջի նիստին մէջ երկու կարեւոր հանգամանք կար. 1. Վեսթարփ-Շթրեզեման հակաճառերը, 2. ընդհ. ներման խնդրին շուրջ համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ ծագած վէճը, որ բուռն եղաւ եւ պատճառ հանդիսացաւ համայնավար ժատաշի արտաքսման, եւ իրարու կազմամար նետելէն՝ համայնավար Բիրծի քիթը արիւնած դուրս տարուելու։ Ներքին հարց մըն էր այդ։ 325 քաղաքական «պրոլետար» յանցաւորներ կան բանտարկուած կամ դատի տակ. նոյնիսկ ուրիշ համայնավար երեսփոխաններ պիտի ձերբակալուին, անմիջապէս որ Ռայխսթակը լուծուի եւ դադրին անձեռնմխելի ըլլալէ։ Հետեւաբար համայնավարներուն ուղղակի ոսկորին հասած էր դանակը... մանաւանդ որ ընտրութեանց համար միշտ խոստացած էին բանտարկեալներուն ազատումը։ Բայց ահա քուէները ուրիշ բան ըսին։ Մերժուեցաւ ամբողջ առաջարկը։

Առաջին հանգամանքը, այսինքն Վեսթարփ-Շթրեզեման հակաճառերն էին հարկաւ, որ մանաւորաբար պիտի գրաւեցնէին քաղաքական աշխատանքը։ Կոմս Վեսթարփ, գերման ազգայնական կուսակցութեան Ռայխսթակի մէջ 111 ձայնի պետը եւ ներկայացուցիչը այժմ դաշինքին չորս աթոռով մասնակցող մեծագոյն կուսակցութեան, որ աւելի կայսերական ձգտումներ ունի, գովելէ յետոյ գիւղատնտեսական ասպարէզին համար կառավարութեան կատարած գործերը, խիստ լեզու մը գործածեց, մինչեւ հիմակուան արտաքին քաղաքականութեան մասին՝ հետեւեալ իմաստով

— «Կառավարութեան մէջ մտնելէն վերջ ալ բնաւ համակարծիք չեղանք մեր կուսակցութիւնը Լոքարնոյի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու քաղաքականութեան, բայց դժբախտաբար չէինք կրնար փոխել այլեւս գոհ չենք, որովհետեւ մինչեւ այսօր ալ գերման եւ ֆրանսական հաշտութիւն մը յառաջ եկած չէ։ Ո՞ւր է Հռենոսի պարպումը, որուն համար իրաւական պահանջներ ունինք, ո՞ւր է զինաթափութիւնը, որուն համար հաւասար իրաւունքներ ունինք։ (Այս մասին շնորհակալ ենք կոմս Բէրնսթորֆէն որ լաւ դիմադրեց Ժընեւի մէջ)։ Եւ վերջապէս ո՞ւր է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 19րդ յօդուածը, որ պիտի կրնար հաշտութեան դաշնագիրներու վերաքննութիւնը տալ մեզ։ Ինչո՞ւ չճշտուեցաւ պատերազմի պատասխանատուութեան սուտը։ Ո՞վ կը հաւատայ որ Ֆրանսական նոր ընտրութիւնները իրերու լաւացում մը պիտի բերեն։ Ժամանակ է որ լրջօրէն հարց տրուի Ֆրանսայի թէ ինչ կը հասկնայ Լոքարնոյով. մեր համբերութեան բաժակը լեցուած»։

Թէեւ ուրիշ երեսփոխաններ ալ խօսք առին եւ աւելի կամ պակաս ուժով պահանջեցին Հռենոսի պարպումը, բայց ի հարկէ Շթրեզեման չէր կրնար այլեւս համբերել Վեսթարփի հարուածներուն, քանի որ ան կուսակցական եւ մեծ կուսակցութեան մը բերանն էր։

Շթրեզեման. կարծես զինաթափութեան ցոյց մը ընելու համար ամբողջ աշխարհի, առանց Չինաստանի զէնք ծախելու դէմ բացարձակ արգիլքով օրէնք մը քուէարկել տալէ վերջ, խստօրէն պատասխանեց կոմս Վեսթարփին եւ ընդհանուր աջակողմին.

— «Եթէ ժամանակին վարչապետ Մարքսի առաջարկած պայմանը ընդունած ըլլայիք, արտաքին քաղաքականութեան շարունակման մասին, թերեւս խօսք չունենայինք ըսելիք։ Բայց աւելին դաշինքին մէջ ալ ոչ մէկ ատեն հակառակ արտայայտուեցաք եթէ մեծամասնութիւն չունէիք հոն, ես ալ աւելի քիչ ունէի։ Ինչո՞ւ ուրիշ ծրագիր մը չբերիք։ Կը կարծէ՞ք թէ աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ չմտնէինք։ Չեմ կարծեր։ Նոյնը նաեւ Լոքարնոյի մասին։ Այնտեղ նախատեսուած Ռուրի եւ Դուիզպուրկի պարպումը կատարուած է արդէն։ Հռենոսի պարպումը սակայն, չի հիմնուիր Լոքարնոյի վրայ, այլ Վերսայլի դաշնագրին։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անշուշտ իտէալ կազմակերպութիւն մը չէ, փոքրամասնութեանց խնդրին ուղղակի դարման տանելու համար, ատ մենք գիտենք այդ, բայց միւս կողմէ մենք (Պրիան, Չէմպըրլէյն) ան կարծիքէն ենք որ դաշնագիրներու ոգիով կարելի պիտի ըլլայ պարպումի նպատակին հասնիլ»։

Միջադէպը վերջացած էր. իսկ ընկերվարականներուն (131 հոգի Ռայխսթակին մէջ) համար աւելի աժան ընտրական պրոպագանդ չէր կրնար ըլլալ քան այս հակամարտութիւնը, որ վերջապէս լոյս աշխարհ եկաւ ժողովրդական կուսակցութեան (Շթրեզեման) եւ ազգայնական կուսակցութեանց միջեւ։ Ճակատը կազմալուծուած եւ վիճակը ձգուած է։

Մայիս 20ի նոր ընտրութիւնները ցոյց պիտի տան թէ ինչ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ ապագան։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԹՈՒՋՈՒՆ ԿԻՆԸ

(Աւանդութիւն Եսքիմացիներու(*) երկրէն)

Այնտեղ, Լուսնկան շարունակ կը ծերանայ եւ յետոյ կ'երիտասարդանայ, ճիշտ այն մարդուն պէս, որ յաճախ կը մեռնի, բայց միշտ կը վերակենդանանայ մոգութեամբ։ Իսկ անդին Արեւը կը դառնայ տժգոյն ամպերու շրջանակի մը մէջ եւ երբեք մարը չի մտներ։ Եթէ նոյն իսկ հորիզոնէն կորսուի, դարձեալ լոյս կ'ըլլայ, որովհետեւ մեռելները կարմիր լոյսեր կը վառեն երկինքին մէջ, սառոյցէ հսկաներու վրայ, մինչեւ որ արեւը, երկար եւ մթին ամիսներ յետոյ, ծագի նորէն։

∴

Այնտեղ ամէն բան ճերմակ է, ամէ՛ն բան, բացի ծովէն, որ սեւ է, եւ մառախուղէն, որ տժգոյն է։ Եւ սակայն դժուար է որոշել թէ ո՛ւր կը վերջանայ ջուրը եւ ո՛ւր կը սկսի ցամաքը։ Որովհետեւ սառուածները մոցյան աւարտել երկրի այս մասը։ Սառոյցէ լեռները կը բարձրանան ու կը ցածնան, հիւսիսէն հարաւ գիծ կը փոխեն, եւ այլանդակ կերպարանքներ կը ստանան։ Սառոյցներուն մէջ կը տեսնուին Պատկերներ, որ կ'երկննա՛ն կամ կը լայննան, նոյնպէս կան Ձեւերը մեռած մարդոց։ Երբ լիալուսինը երեւի, անթիւ շուներ որոնք կը սնանին սատկած ձուկերով, մէկ բերան կ'ոռնան ծովուն դէմ, որ կը մռնչէ։ Մեծ արջերը, լռելով անոնց ձայնը, իրարու ետեւէ կը խուժեն ամենաբարձր սառոյցներուն գագաթը եւ կը նստին շուներուն վրայ։ Աւելի վերը, դէպի Կարմիր Լոյսերը կ'երկննայ լեռ մը, որ աշխարհը ստեղծուած օրերուն, կ'ըսեն թէ, կենդանի բոցերու աղբիւր մըն էր։ Եւ երկրի միացեալ երեսը ծածկուած է հրէշային ոսկրոտիքով։

Ամառը այդպէս է այս երկրին վրայ։ Իսկ ձմեռը ոչ մէկ ձայն կը լսուի, բացի սառոյցներու ճռնչումէն, հովին սուլումէն, ծովեզերքին վրայ կազմուած սառոյցէ սանդուխներու ատամ կճրտելէն։

Արդ, այս երկրին մէջ կ'ապրէին մարդիկ, որոնց բնակարանները ձիւնին մէջ փորուած դակներ են, ուր իբրեւ լոյս գործածեն ծովային կենդանիներու իւղը, յամբարներու մէջ ցուցած։ Այս մարդիկը կ[illegible] չին հաւատարմօրէն, հրէշ մը [illegible] կը նմանի թեւերը կոր[illegible] մարդու մը սառուցին, [illegible] նանչ է, ինչպէս հին սառոյց[illegible] բու գոյնը։ Անոնք կ'երկրպագեն նաեւ Մարգիզայէն, որ կը [illegible] նի կնոջ մը եւ կուլայ հիւղակ[illegible] ներու սառոյցին տակ։ Նոյնպէս Արջ-Ուրուականէն, որուն [illegible] նիքները սառոյցէ շինուած [illegible]։ Նոյնպէս Քարաբխտաններէն — զինները ծովեզերքներու սառ[illegible] սառուցաններուն, որոնք ծով[illegible] հորթի մորթով շինուած լաստ[illegible] րը կը սուզեն սեւ ջուրին տա[illegible]։ Նոյնպէս փղոսկրի ուրուական[illegible] քաղցրէն, որ իր կառքը [illegible] վարէ, անտեսանելի եւ [illegible] մռունչ ձուկի թեփէն աւելի [illegible] րակ սառոյցներուն վրայէն, [illegible] պէս ճերմակ աչքերով [illegible] նորէն զօրս պէտք չէ հալածել[illegible]։ Նոյնպէս Սպիտակ Տեսիլէն, որ կը հսկէ գիշեր ատեն ճամբ[illegible] կորսնցնողներուն, եւ կը [illegible] անոնք, երբ յաջողի խնդալ[illegible] մարզական խաղերով։

Եւ այս երկրին մէջ կը բնա[illegible] կին վհուկները, Իլլիգէցուածն[illegible] Տուպիլէքի ստեղծիչները։ Այս Տուպիլէքը բոլոր սարսափելի[illegible] բաններուն մէջ ամէնէն սարսա[illegible] փելին է, անբացատրելի բա[illegible] բուն ամէնէն անբացատրելին։

Եւ երկիրը լեցուն է ոսկր[illegible] տիքով,— ցամաքի ու ծովի կենդանիներու ոսկորներ, գան[illegible] կերն ու կողոսկրերը այն արա[illegible] րածներուն, որոնք մնաց[illegible] մարդը դեռ չէր ստեղծուած. նոյնպէս ոսկրոտիքով կա[illegible] մրած կզակներ ու լեռներ կա[illegible]։

Երբեմն, հեռաւոր հարաւ երկրէն մեծ վաճառականներ մարդ կը ղրկեն փղոսկր հաւաքելու համար կառքերով եւ [illegible] ներով։ Եւ անոնք իրենց քանակ[illegible] վրայ կուտան այդ ճերմակ [illegible] ռաններուն, այդ սարսափելի [illegible] նիքներուն համար, որոնք [illegible] կը տնկուին աւազին ու [illegible] ցին տակէն։

Իլլիգէցուածները կ'ընտրեն [illegible] մէնէն խոշոր ոսկորները, [illegible] ձուկի լայն կաշիին մէջ կը փաթթեն զանոնք, ինչպէս նաեւ ստրուերը եւ ուղեղները [illegible] ցամաքի կենդանիներուն [illegible] տոյ կախարդական խօսքեր կ'արտասանեն։ Այն ատեն այս հոգա՛յ զանգուածը կը սարսա[illegible] կը մռնչէ, եւ կը ստանայ [illegible] մը, չափազանց սարսափելի չափազանց արտառոց, զոր [illegible] բեք ստեղծած ըլլան ստուա[illegible] ները։ Եւ այդ արարածը [illegible] սկսի շարժիլ բազմաթիւ ոտք[illegible] բով, կը տեսնէ հազարաւոր [illegible] քերով, կը խածնէ անթիւ [illegible] ռաններով եւ կը հնազանդի [illegible] արարիչին. ահա ատիկա է [illegible] պիլէքը։

∴

Ամէն բան կերպարանք փոխէ այս երկրին մէջ. ինչպէս որ սառոյցը յաւիտենապէս [illegible] փոխակերպուի հրէշային [illegible] կերպներու, անդադար կը [illegible] աւազին սահմանագիծերը, [illegible] պէս ալ ոսկրոտիքը կը դառն[illegible] հող, եւ հողը՝ ոսկրոտիք, [illegible] դանիներն ալ կը ստանան մարդ[illegible] կային կերպարանք. թռչուն[illegible] ներն ալ։ Որովհետեւ, այս [illegible] րին մէջ ամէն բան կը [illegible] տակի կախարդութեան։

Ահա թէ ի՛նչպէս, օր [illegible] պատահեցաւ այդ կախարդ[illegible] կան փոխակերպութիւնը։ Փղոսկ[illegible] հաւաքող մը տեսաւ երամ [illegible] ծովային թռչուններու, որոնք [illegible] յանկարծ կին դարձան։ Փղոսկր[illegible] հաւաքողը զգուշութեամբ [illegible] լեց ձիւնին վրայէն, - ճերմակ[illegible] մորթ հագած էր, եւ [illegible] շարժումով մը ձեռքին տակ [illegible] նեց ամէնէն մօտիկ թռչունը[illegible] մինչդեռ անոր ընկերները [illegible] ձեաւ թռչունի փոխակերպու[illegible] ցան եւ թռա՛ն դէպի [illegible] երկար ու տարօրինակ [illegible] արձակելով։

Այդ թռչունը մանկամարդ աղջիկ մըն էր, նուրբ ինչպէս նորաւէլ լուսինը, նոյնքան [illegible]

(*) Եսքիմացիները կ'ապրին բեւեռային գօտիներուն մօտ, ծիներու եւ սառոյցներու երկիրը։ Իրենց լեզուով՝ կը կոչուին Ինուիթ, կը բնակին հողին մէջ փորուած, ձիւնով ծեփուած հիւղակներու տակ։

...ամպ Թա՛ղեր ու սեւ էին ... ինչպէս կ'ունենան ... արօրները (ծովային Թռ... փրփրկէ հաւաքողը. տես ... որ աղջիկը կուլար, ա-... նոյն, ակ փախչելու փորձ ... մէկու գիծաց վրան, տարաւ ... մէջ փիրաւած տա ... ուրակը, մնաաքսանման ... հագցուց, եւ դոյն ... ձուկի սիրասոյ։ Յե-... գաթը փոխուեցաւ սի-... եւ իր կինն ըրաւ զայն։

...պէս ապրեցան երկու տա-... կինը կը սնանէր միսով ... րովածուեւ մարդը ... ակեղնաւոր մըն էր։ ... ձկնորս։ Սակայն երբ ...էն դուրս ելլէր, մեծ քա-... կը խփէր հիւղակին բե-... փախնալով որ իր կինը ... կը դառնայ եւ խոյս ... Ու կինը անոր պար-... երկու զաւակներ։ Այն ... մարդուն վախը փարա, ... ինչպէս յիշատակը ե-... Ու կինը կը հետեւէր ... անքը, երբ ան որսի եր-... արովհետեւ կինն ալ վար-... սորվեցաւ նետ ար-... Բայց խնդրեց իր էրի-... որ վայրի արօր չորսան։ ...անք ապրեցան սիրելով ... մինչեւ որ մեծցան զա-... եւ դարձան ուժեղ եւ ...

...օր մը, երբ բոլորը միա-... որսի ելած էին, բազմաթիւ ... ները ապաննուեցան։ Յան-... կինը կանչեց իր տղաքը. Զաւակնե՛րս, ձագուկ-... չուտով փետուր բերէք ... զաւակները բուռ բուռ փե-... բերին։ ... փետուրներ դրաւ ա-... եւ իր ուսերուն վրայ եւ ...

—Թռէ՛ք, թռէ՛ք, ու փախէ՛ք։ ... թռչուններու ցեղէն էք եւ զաւակները հովին.

Անմիջապէս Թափիչեան անունց ... եւ մայրն ու զա-... վայրի արօրներու փո-... բարձրացան ա-... եւ սառուցիկ օդին մէջ, ... դէպի վեր, խորն ... Յուսահատ հօրը դի-... վերեւ երեք անգամ շր-... պծեցին, պապղուն ... լեռներու գագաթէն ... ճիչեր արձակեցին, ... արագ թափքով մը սու-... դէպի հեռաւոր հարաւ, ... անհետացան յաւիտենապէս, ... ուժգին թափահարումով ...

Թարգմ.
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

...Ր ՄԵՍԻԱՆ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷ

...նտոնէն կը հեռագրեն թէ ...կ «Նոր Մեսիա» Քրիշնա-...րթի Մաւթէմփիթընէն «Լէ-...թան» շոգենաւ նստաւ Ամե-...կա երթալու համար։ Մեսիան ...կայ պիտի ըլլայ իր հետե-...ներու ամառնային առաջին ...նակումին, որ տեղի պիտի ...նենայ Քալիֆորնիոյ Օճայ գիւ-...ղին մօտ, Լոս Անճելըսէն 80 ...մղոն հեռու։

ՄՈՒԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵԽՍ

Սելանիկէն կը գրեն Աթէնքի «Նոր Օրին» 31 Մարտ).

— «Վերջին անգամ Հայաստան փոխադրուած հայ գաղթականներուն իբր «փոխադրզչէք» Բարեգործականի կողմէ Պ. Շահվէրդեանի յանձնուած մօտ 12 հազար անգլիական ոսկիի գումարը կը մնայ եւ պիտի մնայ առեղծուած... Ո՞ւր ծախսուած է այդ հսկայ գումարը, երբ իւրաքանչիւր հայ գաղթական, առնուազն, անձ գլուխ 400 դրախմի վճարած է, երբ հելլէն կառավարութիւնը փոխադրութեան ծախքերուն մէկ չորրորդը ինքը հոգացած է։ Պզտիկ հաշիւ մը եւ ամէն բան պիտի հասկցուի։ Յունաստանէն վերջին անգամ Հայաստան մեկնողներուն թիւը կըր հաշուով հազար հոգի նկատելով, երբ առաւելագոյնը երկու հարիւր աղքի ձրի նկատենք—թէեւ բացարձակապէս նման բան մը գոյութիւն չունի — անդին կ'ունենանք 800 վճարող անձեր, որոնք նուազագոյն սակով 400 դրախմի վճարած են անձ գլուխ։ Այլ խօսք մէկ կողմ կը ձգենք խաչագողներու յայտնի կամ ծածուկ շահագործումները։ Այս հաշուով գաղթականներէն գանձուած կ'ըլլայ 320,000 դրախմի։

«Աւելցնելով կառավարութեան օժանդակութիւնն ալ, կ'ունենանք մօտ 400.000 դրախմի մինակ իբր նաւու վարձք։ Այժմ հաշուագէտները թող առաջ անցնին եւ խաչագողները մէկ կողմ չպրտեն եւ թող պատասխան տան. — Ո՞ւր ծախսուած է Բարեգործականի 12,000 ոսկիները։

«Թող խօսին նաեւ, այն ականատես վկաները, որոնք Սելանիկի հանգուցեալ «Նոր Աշխարհ» գրասէդանին շուրջ բոլորուած բախտախնդիրներու ջոկերը տեսած են՝ հարիւր հազարաւոր դրախմիներով ուռած գրպաններով եւ ծոցերով... Ուր գացին այդ դրամները։ Բայց, ճիշդ է որ հասարակ մահկանացուներս իրաւունք չունինք հաշիւ պահանջելու խորհրդային դրախտի ներկայացուցիչ խորհրդաւոր մարդոց նոյնքան խորհրդաւոր «գործունէութեան» մասին»։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԷՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ.— «Յառաջ»ի ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ այն մռայլ պատկերը որ տարի մը առաջ կը տիրէր այս արուարձանին մէջ, անգործութեան հետեւանքով։

Այժմ պատկերը բոլորովին տարբեր է, շնորհիւ մեր հայրենակիցներու փորձառութեան եւ ջանքերուն։ 13 տուն հայ բնակչութիւնը հաշտ եւ համերաշխ կեանք մը կը վարէ։ Ունինք դեռ պատկառելի թիւ մը ուրիշ հայրենակիցներու որոնք գնահատելի են իրենց լրջութեամբ և կարգապահութեամբ։ Բոլորն ալ գուրգուրանքով կը վերաբերուին իրարու հետ եւ անխտիր կը գործեն. կեանքը առնելի դարձնելու համար։

Ծանօթ գործազրկութիւնը շատ մը բաներ սորվեցուց եւ այսօր պարապ մարդ չկայ։ Շատերը իրենց միջոցներով անձնական գործ ստեղծած են եւ մաղչէներու մէջ առուտուրով կը զբաղին։ Ոմանք ալ արհեստաւոր են եւ կը վարձատրուին լաւ օրականներով։ Անոնք որ արհեստ չունին, գրեթէ մեծ մասամբ կ'աշխատին Coodrichef քաուչուկի գործարանը կտորով, եւ միջին հաշուով կը վաստկին 50—60 ֆրանք օրական։ Ունինք նաեւ երեք հայրենակիցներ որ 4—5 տարի առաջ գնած են մեծ քանակութեամբ հող, իւրաքանչիւր 300 մեդրէն աւելի։ Իրենց անձնական բնակարանէն զատ շինած են միայարկեւ երկյարկ տուներու շարք մը, մասնաւորապէս Հայերուն դիւրութիւն տալու համար։ Եւ դեռ աւելին շինելու մտադրութիւն ունին։

Մէկ խօսքով, Արժանթէօյլի Հայը գոհ է իր ներկայ վիճակէն։ Միակ հոգը ազգային կազմակերպութեան հանդէպ տիրող քար անտարբերութիւնն է։ Հայրենաշունչ այցելուի մը կարօտը կը քաշենք։ Իսկ հայրենիքի կարօտը երթալով աւելի կը շեշտուի։ Կուսակցական տեսակէտէն, շատերը Դաշնակցական են կամ համակիր Դաշնակցութեան. կը կարդանք «Յառաջ»։

Ծաղկազարդի կիրակին ունեցանք զոյգ մը մկրտութիւն, երկուքն ալ Պ. Մինաս Մելիքեանի։ Այդ առթիւ պատրաստած էր ճոխ սեղան մը, շուրջ 40է աւելի հրաւիրեալներով։ Մթնոլորտը շատ հաճելի էր։ Այս առթիւ յուզումով հետեւեցանք Թրքախօս Էնկիւրիցի Հայու մը որ կը ճգնէր հայերէն խօսիլ և երգել եւ կ'անիծէր այն երկիրը որ բանի մոռցուցած էր իր մայրենի լեզուն...

Պ. Վարդանեան

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՐԱՍԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԿՐԱՍ 2 Ապրիլ — Յաճախ կը կարդամ «Յառաջ»ի նեղ էջերուն մէջ, «Ձայներ Գաւառներէն»։

Ամէն գաղութ, ամէն քաղաք իր ցաւը կուլայ. մէկը թրքախօսութեան դէմ, միւսը այլասերումի, ուրիշ մը մշակոյթի սովի մասին։ Բոլորին ալ պահանջը մէկ է, ա՛յն որ կը փափաքին երթալ հայրենիք եւ ապրիլ հոն, հոգ չէ թէ աւելի վատ պայմաններու տակ, բայց աւելի երջանիկ. չէ՞ որ մեր երկիրն է։

Կուզէի քանի մը տողերով պատկերացնել Կրասի, Քանի, Փուժէի եւ շրջակայքը գտնուող հայրենակիցներուն վիճակը։ Ընդհանրապէս ըսեմ որ այս կողմի հայրենակիցները անգործութենէ չեն մատնուած, կ'աշխատին օրուան չոր հացին համար, ամբողջ օրը, բրիչով ու բահով։ Այս աշխատանքը շատ փազանք կը հիւծէ մեր հայրենակիցները ֆիզիքապէս, եւ կը տանջէ բարոյապէս։ Բայց կ'ապրին առանց ուրիշին ձեռք կարկառելու։

Գործերը դժուար ըլլալուն, յաճախ կը պատահին արկածներ եւ մահեր։ Շատեր ալ լեղուին, միջավայրին, վարք ու բարքին անծանօթ ըլլալով, սաստիկ կը նեղուին, կը մաշին եւ իրենց բախտը կ'անեծեն։ Ե՞րբ պիտի լսեն ու պիտի գործեն Հայաստանի շինարարութենէն ճառող վարիչները։ Ամէն օր հարցումը նոյնն է։ Ահա՛ 4-5 տարի է կը սպասենք ի զուր։ Հիմա հետզհետէ հայ բանւորը միջավայրին եւ երկրի սովորութիւններուն ու օրէնքներուն կը ծանօթանայ եւ եթէ քանի մը տարի ալ այսպէս մնայ, իր գիրքը շոկած պիտի ըլլայ եւ պիտի չուզէ բաժնուիլ իր տեղէն, ժողովրդական առած մը կ'ըսէ «Օձը փոքր եղած ատեն պէտք է մեռցնել», երբ մեծնայ, այլեւս դժուար է։

Մեր հայրենակիցներէն շատեր կիրակի օրեր թղթախաղով ժամանակ կ'անցընեն, ինչ որ շատ ցաւալի է։ Այս առթիւ երբեմն կը պատահին նաեւ անհաճոյ դէպքեր։ Թրքախօսներ շատ չունինք, բայց այլասերումի դռները լայն բացուած են մեր առջեւ։ 3-12 տարեկան մանուկներ կան որ ֆրանսական դպրոց կերթան, եւ շատեր իրենց ծնողքին հետ ֆրանսերէն կը խօսին։ Հոս առաջին պատասխանատուները ծնողքներն են։ 10-15 Հայեր քով քովի գալով չե՞ն կրնար իրենց զաւակներուն փրկութեան համար միջոցներ ձեռք առնել։ Եթէ ուզեն ո՛չ մէկ դժուարութիւն կայ։ Այս վտանգներուն դիմակալելու համար, Կրասի եւ Քան-Փուժէի մէջ 10-20 վառվռուն սրտցաւ երիտասարդներ կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբեր եւ կ'աշխատին։ Խրախուսելի է Դաշնակցական երիտասարդներու աշխատանքը ազգային ոգին միշտ վառ պահելու գործին մէջ։

Ամանոսցի Հ. Ա.

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Զ. Ե. Ո. Մ. կազմակերպած նուագահանդէսը՝ տեղի ունեցաւ շաբաթ գիշեր։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը, քաջալերելու նիւթապէս եւ բարոյապէս մեր որբերը, որոնք կը ճգնին, այս խորթ ափերուն վրայ, ամէն բանէ վեր բռնել ազգային ոգին եւ աւանդութիւնները։

Թէեւ չափահաս որբերը, այստեղ քանի մը ամիսներու պատմութիւն ունին միայն, բայց արդէն իրենք զիրենք դրած են լաւ գետնի վրայ։ Ունին բարոյական ամուր կապ մը որ տեւական գանձալու յոյսեր կը ներշնչէ։ Իրենց թիւը 30ը կ'անցնի։

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Արսէն Աճէմեան, յորդորելով ներկայ հասարակութեան, որ ամէն բանէ վեր նկատէ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը։

Նուագահանդէսը կը ղեկավարէր Պ. Տիգրան Նիգոլեան, հազիւ քսան տարեկան, այլ սակայն տաղանդաւոր, համեստ ու պարզ։ Ան ամբողջ նուագահանդէսը վարեց յաջողութեամբ, արժանանալով բուռն ծափերու։

Յայտագիրը կը բաղկանար հայկական եւ եւրոպական երգերէ։ Կար նաեւ Մոլիէրի մէկ խաղը։ Բայց երաժշտութեան բաժինը՝ այնքա՛ն ճոխ ու յաջող անցաւ. ի վերջոյ ցանկութիւն յայտնուեցաւ հանդէսը վերջացնել միայն նուագով, երբ ժամը 12 էր արդէն։

Երկսեռ երգչախումբը երգեց «Բամ փորոտան», «Քնիր իմ բալիկը (Իւվէզեան), «Իմ չինարի եարը», «Մայր Արաքսի»ն եւ «Մեր Հայրենիք»ը, քառաձայն։ Ծափերու արժանացաւ, ծաղկեփունջով մը, Օր. Սիմոնեանը, որ երգեց Կ. Վարդապետի «Այադեազ»ը։ Մասկանիի «Գավալիէռա Ռուստիգանա», «Հունգարական Մարշ»ը Մոցարտի «Լէ նօս տը Ֆիկարօ»ն, նուագախումբով, շատ յաջող անցաւ։ Մանաւանդ «Հունգարական Մարշը», որ կրկնուեցաւ։

Ֆէրմանեան երկու քոյրերը, ընկերակցութեամբ Պ. Նիգոլեանի ջութակին, երգեցին յաջողութեամբ Սպենդեարի «Ո՞հ ինչ անուշ»ը։

Զ. Ե. Ո. Մ. այս անդրանիկ նուագահանդէսը, իսկապէս որ արժանի է շնորհաւորութեան։ Անոնք կը պատրաստուին շուտով տօնելու նաեւ Ապրիլ 11-24ը, Հայ ժողովուրդի մեծ սգատօնը։

Անցորդ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՎԻԷՆ, 2 Ապրիլ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Ապրիլ 1ին հրաւիրուած էր Beauré քաղաքը մրցելու համար տեղական խումբին դէմ։ Հակառակ աննպաստ օդին, խումբը կիրակի առաւօտ ճամբայ ելաւ ժամը 7ին եւ Փորէ հասաւ ժամը ճիշդ 1ին։

Որոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր մարզադաշտը որ անձրեւէն պատսպարուած էր։ Հանդիսականներու մէջ աչքի կը զարնէին ափ մը Հայեր։ Մրցումը սկսաւ ֆրանսական յառաջապահներու մէկ գեղեցիկ յարձակումով, բայց շատ դիւրին ետ մղուեցաւ մեր վերջապահներուն կողմէ։ Մեր ֆութպոլիստները դաշտին անվարժ ըլլալով, չկրցան պէտք եղած խաղը ի գործ դնել. բայց հետզհետէ վարժուեցան եւ տասը վայրկեան չանցած, առաջին նշանակէտը շահեցան, իսկ չորս վայրկեան յետոյ՝ երկրորդը։ Խաղը տաքնալով, մեր տղաքը յաջորդաբար շահեցան երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտերը, իսկ առաջին խաղամասը լրանալու երեք վայրկեան մնացած՝ հինգերորդը։ Կիսախաղը լրացաւ, Հ. Մ. Ը. Մ. 5, Athlétic 0։

Երկրորդ խաղամասին, ֆրանսացիները, մեր վերջապահին մէկ սխալէն օգտուելով, շահեցան առաջին նշանակէտը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները սկսան յարձակողականի եւ գեղեցիկ վայրէջքով մը, շահեցան վեցերորդ նշանակէտը։ Յետոյ եօթներորդ եւ ութերորդը։

Խաղը լրանալուն հինգ վայրկեան մնացած, Հ. Մ. Ը. Մ. երկու նշանակէտ եւս շահեցաւ եւ պարտութիւնը եղաւ ջախջախիչ յաղթանակով մը 10—1։

Խաղէն վերջ ֆրանսական խումբը գինիով հիւրասիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները եւ խմբապետը շնորհաւորեց մեր յաղթութիւնն ու նուրբ խաղարկութիւնը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսեցաւ Պ. Յակոբ Մկրեան, խորին շնորհակալութիւն յայտնելով։

Մ. Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Երիտասարդ մը, Կունիոն, որ մեծ յարգ կը վայելէր Ռուսէլի մէջ, կը սիրահարի աղջկան մը։ Սիրոյ բառաբանը անգամ մըն ալ կը բացուի եւ երկուքը կը հոլովեն սէր ու համբոյր, երազ, սուտ-երդում։

Առտու մը աղջիկը կը խորհի թէ, երբ կարելի է ամէն ամիս գլխարկ ու գուլպայ փոխել, ինչո՞ւ կարելի չըլլայ նշանած ալ փոխել։ Նորոյթի սիրահար պուպրիկը կը փոխէ իր նշանածը։

Կունիոն յանկարծակիի կուգայ, կը բարկանայ, կը յուսահատի, վիրաւորուած կը զգայ ինքզինք եւ կ'երթայ գտնել իր նշանածը, բացատրութիւն պահանջելու համար։

Բուռն վիճաբանութեան մը ընթացքին, Կունիոն կը կրակէ աղջկան տրճանակը եւ գետին կը փռէ աղջիկը։ Յետոյ կ'երթայ յանձնուիլ ոստիկաններուն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԻ ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ գրեց՝ Յ. Մարթաեան. Սոֆիա. 1928։ Գին՝ 8 լէվա։

ՅԱՌԱՋ.,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

— Փուէրթօ Ալճէզիրա՛ս, կրկնեց։

Երկարօրէն սեղմեց ձեռքս ու ...ելցուց։

— Երբ հոն հասած պահուդ ...էն ինչ վերջացած ըլլայ, ան-... իշխանը պիտի գտնես ընկ-...ուած վիճակի մէջ, այն ատեն ...Լնոր մասին՝ որ հոն կը տա-...պի դժխեմ աքսորի մէջ, եւ ...պէս բարձր ու ազնուական ...պանքով մը՝ քան թէ կառ-... սիրոյ մը տառապանքով։ Ի-... իւնցուց իր պարտականութիւնը, իր սեւտոնեան պարտականութիւնը։

* * *

Կարելի է երեւակայել թէ ինչ կրնար ըլլալ այս ճամբորդութիւնը, Ռոնտայէն մինչեւ Ալճէզիրաս-Փուէրթօ, ինծուն երկու քիլոմեդր։

Կարծես թէ չէի ապրեր այդ «Ֆորտ» ինքնաշարժին մէջ, այդ ողբալի ճամբաներուն վրայ՝ Վայրկեանները համբուած էին. կ'երեւակայէի Դատէժտան, անկենդան փռուած, ինչպէս էր երբեմն Պրաաքովիա Սաւմիրոնա՛ Ընտահման յուսահատութիւն մը տիրեց վրաս։

Դատէժտան մեռա՞ծ, Դատէժտան մեռա՛ծ

Ո՛չ, ո՛չ չէր կրնար ըլլալ, շատ անարդարութիւն գիզուած պիտի ըլլար. անկարելի էր որ շատ ուշ հասնէի։

Ֆրապիանը, իմ անապարանքի խօսքերուս կը պատասխանէր.

— Աւելի արագ չեմ կրնար երթալ – «մոթէօր»ը կը տաքնայ, պարո՛ն, վա՜յ թէ շատ տաքնայ. թշուառակա՛նը

Ու միշտ վերելք. միշտ վայրէջք ... Երեք ժամ յառաջանալէ վերջ տեսանք Սան Րոքը, ուր անսահմանօրէն կը տարածուի վերջապէս ծովախորշը Ընգլիացի սպաներ ձիով կ'անցնէին։ Աւելի քան տասնըհինգ քիլոմեդր կարելէ վերջ մտանք Ալճէզիրաս։ Ընցանք Միղրի գետը ու արդէն Փուէրթօ-Ալճէզիրասի մէջ էինք։ Փոքրիկ նաւահանգիստին բացերը խարսխած էին մէկ քանի շոգենաւեր, փոխադրանաւեր՝ որոնք արմաւ ու նարինջ կը փոխադրէին, կային նաեւ ծխացող ծխնելոյզներով երկու զբօսանաւեր։

Ինքնաշարժէն վար ցատկեցի ու վազեցի։

— Սպասէ՛ ինծի, ըսի Ֆրապիանին, ու նստայ հոն գտնուող նաւակ մը։

Ի՞նչ պիտի ըսէի, եթէ թիթեղէ ինքը անձամբ ընդունէր զիս նաւին մէջ։ Չէի գիտեր։ Սակայն միշտ կը կրկնէի մտքովս

— Դատէժտան կ'ապրի՞ դեռ արդեօք, Դատէժտան կ'ապրի՞ դեռ արդեօք։

Ուրիշ ոչ մէկ մտածում.— այս բառերը կը մրճահարէին գլուխս պէտք աղէկ նաւին մօտեցանք։

Երիտասարդ սպայ մը զիս ընդունեց նաւուն վրայ

— Ն. Բարձրութիւնը նաւուն մէ՞ջն է։

— Ն. Բարձրութիւնը իրիկունը միայն պիտի գայ, ըսաւ ինծի։ Բայց իշխանուհին արդէն իսկ հոս է...

Քիչ մը շունչ առի։ Պաղարիւնս կը գտնէի։

— Աղէկ չեղաւ, ըսի, Նորին Բարձրութեան համար առիթողական նամակ մը ունիմ Պատրիքսի հիւպատոսէն

Ինքնիրենս կը հարցնէի.— մարդը արդեօք դիմակաւորն եղա՞ծ է. իր անձնական զբօսանաւի մարդոց առջեւ ալ արդեօք իշխան Վլոֆի դերը պիտի կրնա՞ր խաղալ։

— Ն. Բարձրութիւնը բնաւ շոգենաւ չհանդիպեցա՞ւ։

— Ո՛չ, Պարո՛ն, քառասունը ութ ժամ առաջ եկանք Պրէմէնէն, Ն. Բարձրութիւնը շոգենաւ պիտի մտնէ մեկնումի վայրկեանին միայն։

— Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընեմ, ըսի։

— Ցնէք իշխանին քարտուղարը։

— Ո՛չ, նամակը բացարձակապէս անձնական է... անոր մէջ կան Մադրիտի պալատին կողմէ յղուած նամակներ...

— Այն ատեն երթամ լուր տամ իշխանուհիին։

— Ատ աւելի լաւ է... պէտք է որ նամակը անձամբ յանձնեմ։

Վայրկեան մը հազիւ սպասեցի կամրջակին վրայ։ Աշմարեցի կին մը, որ կը կարդար ցած սեղանի մը մօտ, որուն վրայ դրուած էր թէյի սպաս մը։ Կինը գլուխը բարձրացուց — Ֆէննա Չէրնին էր, որ խարտեաշ, գեղեցիկ մազեր ունէր։ Կ'երեւար որ Դատէժտայի կը սպասէր, թէյ խմելու համար։

Հունգարուհին ունէ ուշադրութիւն չըրաւ ինծի։ Անիկա հրաման մը ըրաւ խափշիկ սպասաւորի մը, յետոյ հանդարտօրէն վերսկսաւ իր ընթերցանութիւնը։

Սպան երեւցաւ ու ըսաւ ինծի.

— Իշխանուհին ձեզի պիտի ընդունի հիմա։

Իջանք ծխարան սրահի մը մէջ։ Զահ մը հոն սպասեցի։ Կը դիտէի ոսկիի խորքի մը վրայ գորշագոյն ներկուած զուռները։ Դրովուն երգը կը լսուէր։ Կամրջակէն կը հասնէր արձագանգը ձայնագրի մը, որ հավայեան վալս մը կը նուագէր։ Ու ամբողջ սրահէն Դատէժտա կը բուրէր...

(Շար.)

Կ'ըսուի թէ հազարաւոր ոսկի ծախսելով նորոգուած «Մէթ-րէս» ագարակին ճամբան, նորոգութիւններն աւարտելէ ութ ամիս յետոյ անօգտագործելի վիճակի մը հասած է։ Շիլէի ճամբաներուն համար նոյն բաները կ'ըսուին։ Զանազան տարօրինակութիւններ տեսնուած են նաեւ Մահմուտ Փաշա-Սարըճար-Քիլիս ճամբաներուն շինութեան եւ նորոգութեան վերաբերեալ գործերուն մէջ։

Տնտեսական մեծ տագնապ Թուրքիոյ մէջ

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Ավունտուք գատէններու սնանկութեան լուրը մեծ յուզում առաջ բերած է Պոլսոյ եւ Էնկիւրի հրապարակներուն վրայ։ Դատարանը սնանկութեան վճիռը ջնջելու որոշում պիտի տայ, եթէ քանի մը օրուան ընթացքին կարելի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել պարտապահանջներուն եւ պարտատէրերուն միջեւ։ Ավունտուք գատէններու սնանկութիւնը այնքան սարսած է մանիֆաթուրայի հրապարակը, որ եօթը ուրիշ վաճառատուններ ալ սնանկութեան վտանգին ենթարկուած են։ Ասոնցմէ զատ, բազմաթիւ վաճառատուններ իրենց գործառնութիւններու չափով առաւել կամ նուազ վնասներ կրած են։ Այս դասակարգին պատկանող վաճառատուններու կրած վնասը 140 հազար ոսկիի կը յանգի։

Ավունտուք գատէններէն յետոյ, առեւտրական Բ. դատարանը սնանկ հռչակուած է նաեւ մանիֆաթուրայի ծանօթ վաճառական Միլթիատի Կէվրէկ օղլուն, որուն վաճառատունը կը գտնուի Տիլսիզեան խանին տակ։ Կէվրէկ օղլուի վաճառատունն ու մթերանոցները փակուած եւ կնքուած են։ Պարտապահանջներուն մինչեւ 15 Ապրիլ միջոց տրուած է՝ դատարանին դիմելով իրենց պահանջները արձանագրել տալու համար։ «Սօն Սաաթ» կը տեղեկանայ թէ Պոլսոյ հրապարակին վրայ ծանօթ չորս մեծ հաստատութիւններու սնանկութեան կը սպասուի։ Կ'ըսուի թէ ասոնցմէ մէկը մէկ միլիոն, իսկ միւսը 300 հազար ոսկի բաց ունի։ Զէննետ շրջանակներու յայտարարութեանց համաձայն, ծխախոտի հրապարակն ալ ծանր տագնապ մը կ'անցընէ ներկայիս։ Արդէն վերջերս սնանկացաւ ծխախոտի կարեւոր վաճառատուն մը։ Յաջորդական սնանկութիւնները այնքան գէշ տպաւորութիւն գործած են, որ դրամատուները վարկի գործողութիւններ գրեթէ դադրեցուցած են եւ ոեւէ կերպով չեն օժանդակեր թուրք վաճառականներուն։

Կ'ըսուի թէ ծխախոտի ծանօթ թուրք վաճառական Սալիմ Նուրի պէյ եւս, որ 50.000 անգլիական ոսկի կը պարտի «Թուրքիոյ Ճարտարարուեստական եւ Առեւտրական Դրամատան», գործառնութիւնները դադրեցնելով Վիեննա մեկնած է։ Դատարանը սկսած է քննել Սալիմ Նուրիի հաշիւները, բայց սնանկութեան որոշում չէ տուած դեռ։

«Վալլահի»ն պիտի վերնայ

Երէկ գրած էինք թէ 109 թուրք երեսփոխաններ Ազգային Մեծ Ժողովին առաջարկած են բոլորովին աշխարհականացնել թուրք հանրապետութիւնը։ «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ առաջարկին գլխաւոր հեղինակներն են՝ վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւ Ազգային Մեծ Ժողովին նախագահ՝ Քեազիմ փաշա։ Ասոնք կը պահանջեն ջնջել Սահմանադրութեան Բ. և ԻԶ. յօդուածները, որոնց առաջինը կ'ըսէ. «Իսլամութիւնը թուրք պետութեան կրօնքն է»։ Իսկ յօդուած 27ը կ'ըսէ. «Կրօնական տրամադրութեանց գործադրութիւնը կախում ունի Ազգային Մեծ Ժողովէն»։

Այս առաջարկին հեղինակները կը պաշտպանեն այն տեսակէտը թէ հանրապետական եւ աշխարհական պետութեան մը սկզբունքին համաձայն, կրօնքը բոլորովին պէտք է բաժնուի պետութենէն։ Կասկած չկայ որ այս առաջարկը պիտի ընդունուի, թէեւ Սահմանադրութեան ոեւէ մէկ յօդուածը փոխելու համար երկու-երրորդի մեծամասնութիւն անհրաժեշտ է։

Թղթակիցը կ'ըսէ նաեւ թէ յիշեալ այս երկու յօդուածներուն ջնջումէն մեծ փոփոխութիւն պէտք չէ սպասել. առաջարկը պաշտպանող երեսփոխանները կ'ըսեն թէ ատիկա պէտք չէ նկատուի քայլ մը դէպի անաստուածութիւն։ Գլխաւոր հետեւանքը այն պիտի ըլլայ, որ երբ նոր երեսփոխանները հայրենիքին հաւատարմութեամբ ծառայելու երդում ընեն, փոխանակ «վալլահի» ըսելու, իրենց պատուին վրայ պիտի երդուընան։

Իրաքի սահմանին վրայ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պասրայէն կը հեռագրէ թէ էլ Պաթնի կողմէն դէպի Միջագետքի սահմանագլուխը կը յառաջանան Աթայպա եւ Մութայիր ցեղախումբերուն պատկանող վէհապի միացեալ ուժեր, Շէյխ Իպն Սոմէյրիտի եւ շէյխ Ֆէյսալ էտ Տավիշի հրամանին տակ։ Փետրուար 20ին այդ կէտին վրայ արդէն յարձակում գործած էին վէհապիները եւ անգլիական օդանաւերը պատժական միջոցներու դիմած։

Վերջին լուրերու համաձայն, վէհապիներէն մաս մը արդէն սահմանը անցած է առջի գիշեր. անգլիական օդանաւեր, գնդացիրներ եւ զրահապատ հրասայլեր ղրկուած են անոնց դէմ՝ էլ Պաթնի եւ Ճարիշանի կողմերը։ Վէհապիներու ուժը կը կարծուի 5000 հոգի։ Կ'ըսուի թէ Աճման եւ Հարպ ցեղախումբերն ալ կը մասնակցէին։

Միւթայիր ցեղախումբը ունի 13,200 ռազմիկ, Աթայպան՝ 11,600, Հարպը՝ 9,800, Աճմանը՝ 5,800։

Տրոցկի ողջ առողջ է

Մոսկուա պաշտօնապէս կը հերքէ Տրոցկիի հայու մը կողմէ մահափորձի ենթարկուելուն լուրը։ «Տրոցկի ողջ առողջ է և լուրը յերիւրած են Խորհրդային Միութեան թշնամիները։»

Հակառակ այս հերքումին, «Տէյլ Մէյլ» կը գրէ թէ իրապէս պաշտօնական ո'չ մէկ հերքում հասած է Փարիզ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» ալ դիտել կու տայ թէ Մոսկուայի գործակալութեան հերքումները չեն նշանակեր թէ լուրը անպատճառ սուտ է, քանի որ Վիէռնին, ուր Տրոցկի զոհ գացած է հայու մը մոլեռանդութեան, Խորհրդային Միութեան մայրաքաղաքէն շատ հեռու է. եւ եթէ իրապէս այսպիսի դէպք մըն ալ պատահի, բոլշեւիկները շատ լաւ կրնան գաղտնի պահել զայն երկար ատեն եւ հեռագրական գործակալութիւնները ստոյգ տեղեկութիւններ չեն ունենար։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Աֆիոնի Հայր. միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 9 Ապրիլ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1.30ին, 19 Rue Pasteur, Պրն. Մանիկեանի սրահը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի.

ԼԻՈՆԻ Զ.Ե.Ո.Միութեան ժողովը այս Կիր. առաւօտ ժամը 8.30-ին Գրադարանի սրահը Rue Duguesclin 262.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն, Ֆլօրիայի մէջ ժամը 9-10, Հայոց նորագոյն պատմութիւն (Ա. Վրացեան)։

Ժամը 10—11, Քաղաք. տնտեսութիւն (Ա. Խոնդկարեան)։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9 Ապրիլ Բշ. օրժամը 2.30ին, կարտըն փուքի մէջ 333 Ave. du Prado

Հայրենակի՛ց, եկուր եւ տես հայ աղիները եւ պզտիկները որոնք կը մեծնան հայրենիքի համար.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վ. Հայրենակցական ընդհ. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին։ կը մասնակցին դեր. Մ. Մարութեան, Ուզունեան եւ Ա. Վարեան, ջափահաս Որբերու Միութեան Ֆանֆառը, եւ թրամաթիք Սաւուդիայի ամբողջ խումբը։ կը ներկայացուի՝

ԱՐՇԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ (5 արար)

8 Ապրիլ կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին. 84 Rue Chapeի Թատրոնը
ԳԻՆ՝ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

իր 101րդ ներկայացման եւ եղանակի փակման առթիւ
ՅԱՑԿԻ ԿԻՐ. ԳԻՇԵՐ 8 ԱՊՐԻԼ, Théâtre Dantonի մէջ, 8 Rue Danton
Հովանաւորութեամբ ՏԻԿԻՆ ԱՇՈՏ ՖՐԷՆԿԵԱՆի

կը ներկայացնէ, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

ՆՈՐ ՊՍԱԿ Պոլսահայ կեանքէ տռամ 3 արար

ԿԱՍԿԱԾՈՏ ԱՆԵՐ ՀԱՅՐԸ (Զաւեշտ)

Գիները բացառաբար, բացի պատուոյ տոմսերէն, 25, 15 և 7.50 ֆր.
Տոմսերու համար դիմել՝ բոլոր հայ ճաշարաններ եւ ընկերական վարժարաններու։ Կարգապահութեան մասնաւոր հոգ պիտի տարուի։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՐԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 6
Վեցերորդ քաղաքապետարանի Mairie du 6e ընդարձակ սրահներուն մէջ, 78 Rue Bonaparte. Մէթրօ՝ Սոլէյն։

Անակնկալներ. Attractions' հռչակաւոր արթիստներու կողմէ.
Ծանօթ արուեստագէտներ պիտի պարեն *Թանկօ եւ Ֆոքսթրոթ*:
Ներկաներուն պիտի բաշխուի ծլի *քոթիյոն*: Պարասէրներու գոհունակութիւն տալու համար վարձուած է քոլիզէոմի նախկին հանրածանօթ ճազպանտը։ Ջօլի պիփի՝ ժողովրդական գինով։

ՄՈՒՏՔ 14 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը այժմ կը ծախուին միմիայն 10 Ֆր. փութացէք օգտուիլ այս առիթէն։ Դիմել՝ Ֆլօրիա ճաշարան, Նպարավաճառներ Ճէնազեան, 1bis Rue Hautefeuille, Մարթանեան՝ 52-54 Rue Piat, Paris (20e).

Սեդրակ Ոսկեան (8 Rue des Rosiers, Paris, 4e) դառն կսկիծով կը ծանուցանէ իր սիրելի մրակ որբ եղբօր՝

ՄԻՍԱՔ ՈՍԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 3ին, Փարիզ, 20 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան (hydropisie).

Թաղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, Hôpital Hôtel Dieu, Quai aux Fleurs, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամիս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ 1928 — 7 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 616 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՆԱԿԸ ԳՈՐԾԵԼ ՍԿՍԱՒ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Թուրք «հայրենասէր» եւ «գիտակից» երիտասարդութիւնը գործի սկսած է արդէն, Թրքախօսութիւնը պարտադրելու համար։

Ծեծ եւ արիւն, — ահա օրուան լուրը։

Դանակը շողալ սկսած է Պոլսոյ մէջ։

Թուրք թերթերն են որ կը պատմեն երկու դէպքեր, անշուշտ ուրախ եղանակով։

Առաջինը՝ պատահած կ'ըլլայ Գատըգիւղի շոգենաւին մէջ։ Հրեաներ սպաներէն խօսած ըլլալով, Թուրք ուսանող մը դիտողութիւն կ'ընէ։ Հրեաներէն մէկը կ'առնուի եւ «թռուցք» մը կ'իջեցնէ, Թուրք ուսանողին ձախ աչքին։

Առաջին անգամ չէ որ Թուրք թերթերը այսպիսի հերոսական գործեր կը վերագրեն Հրեաներուն։ Մինչդեռ արար-աշխարհ գիտէ որ, Թուրքիոյ Հրեաները խեղճ եւ իրենց շուքէն վախցող մարդիկ են՝ ժամանակին եւ միջավայրին յարմարած իմաստուններ . . . ։

Երկրորդ դէպքը, դարձեալ նոյն օրը (Մարտ 30 կամ 31), կը պատահի Բերայի մէջ։ Հայ մը հայերէն երգած — կամ խօսած — ըլլալու է Թուրքի մը գինետան մէջ։ Երկու «հայրենասէրներ» կը յարձակին եւ ահա տաք բանավէճ մը, որու միջոցին երկու Թուրքեր գետին փռելով Նշանը (Հայը), ածելին կը մխեն ձախ թեւին մէջ։

Այսպէս, խօսքէն գործի անցած են արդէն, առ այժմ դանակը փայլեցնելով։ (Թերթերը ածելի կ'ըսեն, բայց կրնայ սխալ ըլլալ, կամ դիպուած։ Իմաստը մէկ է)։

Տարիներէ ի վեր ցանուած սերմերն են որ կ'արգասաւորուին։ Ատելութեան, ցեղային թշնամութեան թոյնը ճիշդ աստիճանին հասած է։

Եւ այսպիսի դէպքեր միշտ պիտի կրկնուին կամ պիտի յաճախուին, մինչեւ որ ոչ-Թուրքերը, արդէն սմքած, բոլորովին լռեն, սարսափի մատնուին, եւ հազար մտածեն, փողոցին մէջ բառ մը արտասանելէ առաջ։

Մա՞րդ են կը սխալին։ Օգուտ չունի։ Կա՛մ տառապէս պիտի ենթարկուին պատերու վրայ փակցուած յայտարարութեան, հանրային ազդարարութեան, եւ կամ, — ծեծ ու փէտ, ածելի եւ դանակ, բանտ եւ տուգանք։

Չենք զարմանար այս բոլորին։ Ընդհակառակն։

Յաղթակա՛ն եւ ինքն իր գլխուն մնացած, քէմալականութիւնը լայն ասպարէզ գտեր է։ Ան սահման չի տեսներ շղթայազերծ ազգայնականութեան մը մոլեգնութիւնը թափելու հայրենի պարտէզներու երեսին։

«Հայրենակից, Թո՛ւրքերէն խօսէ»ն ամբողջ ծրագիր մըն է, հետզհետէ պիտի քակուի։

Վաղը, տրամաբանօրէն պիտի ծագի նաեւ Թուրքերէնէ զատ թերթ չկարդալու — հետեւաբար եւ չհրատարակելու — պահանջը։ Չէ՞ որ, եթէ ոչ-Թուրքերը շարունակեն հայերէն, սպաներէն կամ յունարէն կարդալ, չպիտի մոռնան իրենց մայրենի լեզուն։

Նոյն ձեւով եւ դպրոցները։ Քանի ոչ-Թուրք տղան իր լեզուն սորվելու միջոց ունի, նոյնիսկ Թուրքերէնի տիրապետութեան տակ, անշուշտ չպիտի մոռնայ զայն։

Եւ արդէն Թուրք թերթերը առիթ չեն փախցներ յիշեցնելու «[illegible]» է ոչ-Թուրք դպրոցներու գոյութիւնը։ «Ցա[illegible] ընթերցողները պէտք է յիշեն օրը օրին կատարուած [illegible]ութիւնները՝ Պոլսոյ Թուրք թերթերէն։

[illegible]ութեան ամէնէն վտանգաւոր կէտը այն է որ, օրուան իշխանութիւնը եւ անոր գործակալները — մամուլ, ուսանողութիւն, մտաւորականութիւն եւ ոստիկանութիւն — հաւատարմութեան չափանիշ կը համարեն Թրքախօսութիւնը։

Արդէն, վա՜յ անոնց որ կը խախտեն այդ հաւատարմութիւնը իրենց մայրենի լեզուն թոթովելով...։

Ըսինք թէ չենք զարմանար եղածին։

Բայց զարմանալու եւ զայրանալու պատճառներ շա՛տ ունինք, ուրիշ տեսակէտէ մը։

[illegible]ութենէ պետութիւն պայմանագիրներ կան։ Իրաւունքներ եւ պարտականութեանց փոխադարձ ճանաչման յանձնառութիւններ։

Այս յանձնառութիւնները նոյնքան ուշադրութեամբ կը կա[illegible]ուին, որքան բարեկամական են յարաբերութիւնները։

Թուրքիա եւ Խորհրդային Միութիւնը ո՛չ միայն սերտ բարեկամներ, այլ եւ սիրակցորդ զինակիցներ են։ Անոնք իրար կը [illegible] տարիներէ ի վեր։

[illegible] իրականութիւն է որ Թուրքերը լայն իրաւունքներ ունին Կովկասի եւ առանձնապէս Հայաստանի մէջ, իրենց ազգային մշակոյթը զարգացնելու համար։ Հայաստանի 50—[illegible] Թուրքերը ունին առանձին դատարան եւ ինքնավար [illegible]ներ։ Օրէնքները կը հրատարակուին իրենց լեզուներով։ [illegible] վայրերու մէջ պաշտօնեաները Թուրք են, թղթակցութիւններն ալ Թուրքերէն։

Այս իրաւունքները վեհանձնօրէն շնորհող իշխանութիւն չի՞ կրնար երկու խօսք ըսել։ Յիշեցնել փոխադարձ յանձնառութիւնները։ Եւ, ի հարկին, ու իր կարգին, սահմանափակումներ կատարել։

Լենինի հոգին կը խռովի՞, եթէ Երեւանը եղբայրաբա՛ր դիտողութիւն մը ներկայացնէ, հոգ չէ թէ Մոսկուայի ճամբով, [illegible] Թուրքիոյ անհանդուրժելի կամայականութեանց [illegible]ութեանց առթիւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԽԱԼ Է ՄԵՐ ԳԻԾԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ (1 Ապրիլ).

«Նոր Բարեգործականին դէմ դաշնակցական մամուլը արդար պայքարը կը շարունակէ ու պէտք է որ շարունակէ։ Մեր կարծիքով, Փարիզի եւ Եգիպտոսի մեր ընկերները սխալ գետնի վրայ փոխադրած են պայքարը։ «Յառաջ» կը գրէ թէ՝ «պայքարը, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, ոչ թէ Բարեգործականի էութեան դէմ է, այլ անոր գործունէութեան ձեւերուն։ Իսկ «Յուսաբեր» իր դալրոյթը կը յայտնէ Բարեգործականի դանձէն ռամկավար գործիչներու (ատա Բարեգործականի պաշտօնեաներ) «գերնախարարական ռոճիկներու» դէմ։

Պայքարին արտաքին պատճառներն են ասոնք, որ կարելի է օգտագործել, ժողովուրդին լայն խաւերը ճակատեցնելու համար այդ փաշայական կազմակերպութեան դէմ։

Իսկ բուն պատճառը, Բարեգործականի կազմը, անոր ծրագիրը, անոր բուրժուական ըմբռնումներն են, որոնց հետ չի կրնար հաշտուիլ Դաշնակցութիւնը եւ պէտք չէ որ հաշտուի։

Մենք դէմ ենք ոչ թէ միայն Մալէզեանին, Զօպանեանին եւ միւս կամակատարներուն, այլ Բարեգործականի մեծ ու պզտիկ, աղա ու փաշա բոլոր անդամներուն, որոնք կը շահագործեն հայ որբին ու գաղթականին թշուառութիւնը եւ մէկ սղերլին երբ որ գանձէն դուրս կը հանեն, անոր տեղ կը դնեն երկու։

Տա՞նք աւելի շօշափելի փաստեր։ Առէք Յունաստանի գաղթականութեան անոր ըրած օժանդակութիւնը։ Երկու դարմանատուն, ամիսը մէկ կամ երկու հազար տրախմի նպաստ։ Աշխատանքի հայթայթում տասնեակ մը կիններու եւ քանի մը տասնեակ սղերլին վարժարաններու։ Եթէ գումարէք բոլորը, կ'ունենաք 60—70 սղերլին ամիսը, 25.000 հոգի համրող ջարդէն ազատած գաղութի մը համար։

Այս բոլորը գիտէինք տարիներ առաջ, բայց չէինք հրապարակեր, մինչեւ անգամ շատ յաճախ գործելով մեր համոզումներուն դէմ։ Բարեգործականը քննադատելու համար պէտք չկար սպասելու որ Գ. Մալէզեանը տասը հազար ֆրանք, ֆրանք թոշակ ստանար կամ Գ. Զօպանեան իր ճաթած թմբուկը զարնէր, քանի մը հազար ֆրանքի փոխարէն։

Բարեգործականի էութիւնը փոխուած չէ։ Փոխուած են գործունէութեան ձեւերը, աւելի ճիշդ, սրուած են անոր շուրջ բոլորուած շահախնդիր եւ արծաթապաշտ մարդոց ախորժակները։ Մեր պայքարը պէտք էր ըլլար ու աւելի վերջ ալ պէտք է ըլլայ էութեան դէմ այդ հաստատութեան, անոր դաղափարաբանութեան դէմ, որ չի ճանչնար ժողովրդավարութեան սկզբունքները եւ կ'արհամարհէ խաղաղ աշխատաւորութեան ու հէլ աշխատանքով ապրող արհեստաւորութեան կամքը։

Չենք կրնար ուժ տալ Բարեգործականին, չենք կրնար անոր գովքը հիւսել եւ ժողովուրդը կուրցնելու համար ծախսուած աննշան գումարները իբրեւ մեծ ծառայութիւն արձանագրել։ Բայց կրնանք բարեացակամ ըլլալ իրեն հանդէպ, այն քիչ օժանդակութեան համար ալ, որ կը լրացնէ պակաս մը, կամ կը սպիացնէ վէրք մը»։

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ . . . ՁՈՒԿԵՐԸ

Թերթերը կը գրեն.—

«Նկատելով որ ովկիանոսներուն մէջ կէտ ձուկը հետզհետէ կը նուազի, — բոլոր ովկիանոսներուն մէջ հազիւ 12.000 կէտ կ'ենթադրուի, — Ազգերու Դաշնակցութիւնը որոշեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել, արգիլելու համար կէտ ձուկին որսորդութիւնը»։

Փրկուեցա՛ւ կէտ ձուկը, շնորհիւ «մեծ» պետութիւններուն, ինչպէս փրկուեցա՛ն փոքր ազգերը, շնորհիւ մեծ պատերազմին։

[illegible] ի մարդիկ հաճութիւն եւ ի ծով բերկրութիւն։ Ցամաքին վրայ կը [illegible] ժողովուրդները, եւ ծովերուն մէջ կը կայտռեն ձկնազգիները։

Ազատութի՛ւն։

Այս ամէնը կը պարտինք Ազգերու Դաշնակցութեան։

Անսասա՛ն մնայ գահդ, յաւիտեան եւ թագաւորէ հրախտառ[illegible] ժողովուրդներու վրայ, ցամաքին վրայ, ծովին եւ օդին մէջ։

* * *

Բայց կայ ժողովուրդ մը, որ ազատութիւն կ'աղաղակէ դեռ։ Ու բոլոր պետութիւնները գիտեն անունը այդ դժբախտ ժողովուրդին։ Կը լսեն անոր ճիչը, ինչպէս գիտեն անոր պատմութիւնը, որ իրենցմէ ալ հին է։

Ինչո՞ւ աղաղակէր սակայն այդ ժողովուրդը, երբ մեծ ազատարարը կը հսկէ ծովին ու ցամաքին վրայ։ Ինչո՞ւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը օգնութեան չի հասնիր այդ ժողովուրդին, երբ անոր կ'աշխատի ազատագրել ձուկերն անգամ։

Վասնզի, հաւատացէ՛ք, Ազգերու Դաշնակցութիւնը միայն բարերար դառնալու մարմաջը ունի, բայց ուժը չունի։ Սամաթիոյ պալըգճիները աւելի հեղինակութիւն եւ քաջութիւն ունին, քան Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ բարի . . . ձկնորսի դիրքը կ'առնէ։

ԸՆԿԵՐ ՍԱՔԻԿ

Թուրքախօսութեան զոհերը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Բերա, Տօլապտէրէի մէկ գինետան մէջ երկու Թուրքեր ածելիով վիրաւորած են Նշան անուն Հայ մը, որ հայերէն կը խօսէր եւ կ'երգէ եղեր։

Կամուրջէն Գատըգիւղ գացող շոգենաւին մէջ ալ երեք հրեայ վաճառականներ, հակառակ զինուորական ուսանող Բիգայի ազդարարութեան, շարունակած ըլլալով սպաներէն խօսիլ, կռիւ ծագած է։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Հրեաները, որոնք վիրաւորած էին Թուրք ուսանողը։

Յունաստան կը ճնշէ համայնավարները

Համայնավար շարժումը լայն համեմատութիւններ ստացած ըլլալով Յունաստանի մէջ, հելլէն կառավարութիւնը վճռած է Խորհրդարանին քուէարկել տալ խիստ պատիժներ բոլոր անոնց դէմ, որոնք բոլշեւիկեան քարոզութիւններ կ'ընեն։ Յանցաւորները վեց ամիս բանտարկուելէ վերջ յունական պզտիկ կղզիները պիտի աքսորուին։ Համայնավար պաշտօնեաները անմիջապէս պաշտօնանկ պիտի ըլլան։ Նոյնպէս պիտի արգիլուի համայնավարական գրքոյկներու բաշխումը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԼԱՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ԻՏԱԼԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱՆԱ՞Ն

Եւրոպական թերթերը զանազան մեկնութիւններ կուտան Միլանի մէջ Մուսոլինիի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տեսակցութեան։

Փըթի Փարիզիէն կը գրէ.—

...Այս այցելութիւնը արժանի է ուշադրութեան։ Նախ՝ որովհետեւ Թուրք նախարարին ծրագրին մէջ չկար ատիկա։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Ժընեւէն մեկնելէն յետոյ Էնկիւրի դառնալէ առաջ պէտք է անցնէր Փարիզէն, Լոնտոնէն եւ Պերլինէն։ Յետոյ՝ որովհետեւ ատիկա պատրաստուեցաւ մեծ գաղտնապահութեամբ Լէմանի լիճին ափերուն վրայ, զինաթափութեան խորհրդաժողովին ընթացքին, երբ ուշադրութիւն կը գրաւէին Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ իտալական պատուիրակներուն յաճախակի տեսակցութիւնները։ Վերջապէս՝ որովհետեւ ատիկա կը թուի փոփոխութիւն մը մտցնել քաղաքական ուղղութեանը մէջ Էնկիւրիի, որ մինչեւ հիմա աւելի շատ Մոսկուայի եւ Պերլինի կողմը կը դառնար։

Արդարեւ առանց զարմանքի չէ որ Լիտվինօֆ եւ կոմս Պերնսթորֆ—որոնք անշուշտ կը յուսային թէ Թուրք նախարարը ուժ կուտայ ամբողջական զինաթափութեան խորհրդային առաջարկին—տեսան ընդհակառակն թէ անիկա կը պաշտպանէր զօրավար Մարինիսի պարզած տեսակէտը։ Նոյնպէս Ժընեւի մէջ իր բնակութեան վերջին օրերուն՝ առանց զարմանքի չէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտիկ շրջանակները տեսան թէ անիկա կը պաշտպանէր կեդրոնական Եւրոպայի Լոքառնօ մը եւ Պալքանեան դաշինք մը կազմելու մասին ոչ-նպաստաւոր տեսակէտներ, ճիշդ ինչպէս գրեթէ կը մտածեն Իտալացիները։

Պէ՞տք է նշան մը տեսնել հոն։ Պէ՞տք է իրարու մօտեցնել Միլանի տեսակցութիւնը եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի նախապէս Միխալաքոփուլոսի հետ ունեցած խօսակցութիւնները, ու այժմ ալ Յունաստանի արտաքին նախարարին, իր կարգին, Հռոմի մէջ Մուսոլինիի հետ ունեցած տեսակցութիւնը։ Ապագան պիտի ըսէ ատիկա մեզի։

Իսկ Թան կը գրէ.— Ոմանք կը տարուին կարծելու թէ Միլանի տեսակցութիւնը արմատական փոփոխութիւն մը ցոյց կուտայ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մէջ։ Բերումով իսկ այն դերին, զոր Նոր Իտալիա փառասիրութիւնն ունի խաղալու Արեւելեան Միջերկրականի մէջ, վերջին տարիներու կարգ մը պարագաներէն կարելի էր հետեւցնել թէ անիկա օր մը չէ օր մը պիտի բախի Թուրք ազգայնականներուն։ Օրինակ, Մուսուլի մասին Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ վէճին՝ ամէնէն տագնապալի շրջանին անգլօ-իտալական յարաբերութիւնները այնպիսի ձեւով մը սերտացան, որ կարելի կ'ըլլար ենթադրել թէ ֆաշիստ Իտալիան պատրաստ էր կատարելու դեր մը, որմէ պիտի տուժէր Թուրքիա։ Նոյնիսկ անկէ զգացած վախն էր, արդար կամ ոչ, որ որոշ չափով քէմալական Թուրքիոյ ուղղութիւնը դարձուց դէպի Մոսկուա։ Այս տեսակէտէն ներկայիս նկատուած յեղաշրջումը անշուշտ ուշագրաւ է։

Նոր Թուրքիան ստուգապէս եւրոպական պետութիւն մը ըլլալու փառասիրութիւնն ունի։ Ատոր համար պէտք է գործօն կերպով մասնակցի Պալքանեան քաղաքականութեան։ Ահա թէ ինչու, զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին մէջ Թուրքիան ներկայացնելու պատրուակով, Թուրքիոյ արտ. գործավար Թ. Րիւշտի պէյի ժամանումը աչքի զարկաւ։ Ուզեցին անոր մէջ տեսնել Էնկիւրիի կառավարութեան առաջին քայլը դէպի եւրոպական պետութիւնները և դէպի Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Ինչ որ աչքի չզարկաւ, այն եղանակն է որով Թէվֆիք Րիւշտի պէյ դիրք բռնեց ամբողջական զինաթափութեան ծրագրին դէմ Լիտվինօֆի— որ սակայն առաջինը եղած էր թելադրելու որ Թուրքիա հրաւիրուի մասնակցելու յանձնաժողովի աշխատութեանց,՝ յուսալով զինակից մը գտնել իր պատուիրակութեան մէջ—և առաջարկներուն դէմ կոմս Պերնսթորֆի։ Ընդհակառակն աչքի զարկաւ այն ջերմ շեշտը, որով Թէվֆիք Րիւշտի պէյ վիճաբանութեան ատեն պաշտպանեց Իտալիոյ ներկայացուցիչ զօր. Մարինիսի միջամտութիւնները։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ, այն տպաւորութիւնն ստացուեցաւ որ անիկա կ'ուզէր փորձել իր ճամբորդութեան քաղաքական որոշ կարեւորութիւն մը տալ։ Միլանի տեսակցութիւնը կը թուի հաստատել այս տպաւորութիւնը, մանաւանդ որ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի տեսակցութեան պահուն Մուսոլինիի կողքին էր։

Հռոմի մէջ կը հաւաստեն՝ թէ այս տեսակցութեան նպատակն էր երկու երկիրներու մերձեցումը, տնտեսական գետնի վրայ։ Տնտեսական ծաւալումի այսպիսի ծրագիր մը նոր քաղաքականութեան մը մեկնակէտը միայն կրնայ ըլլալ, որովհետեւ կ'ենթադրուի թէ Էնկիւրի չպիտի ուզէր ընդունիլ ատիկա, եթէ փոխարէն Թուրքիա չպիտի ստանայ որոշ երաշխաւորութիւններ։ Ապահով չէ որ այս ձեւով նկատի առնուած մերձեցում մը կարենայ իրագործուիլ դիւրաւ։ Թերեւս ասիկա դիւանագիտական կարգ մը պարագաներու բերումով եղած փորձ մըն է, որ առանց վաղորդայնի պիտի մնայ, բայց եթէ այս յեղաշրջումը իրապէս ճշդորոշուի, անշուշտ զգալի հակ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՄՈԼԵՌԱՆԴՆԵՐԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԹԱՂՈՒԷԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ, ԴԱՐ ՄԸ ԱՌԱՋ

Մարտ 25ին «Յառաջ» քաղուածաբար հրատարակեց լուր մը թէ Մարաշի կուսակալը սպաննուած է մոլեռանդ խուժանին կողմէ: Կուսակալը Ուրբաթ օր մը «նամազ»ի համար կ'երթար քաղաքին մեծ մզկիթը՝ Ուլու Ճամի, գլուխը գլխարկ դրած. համաձայն արդիական Թուրքիոյ ընդունած սովորութեան: Ճամբան, հին գլուխ եւ աւանդամոլ Թուրքերը կը յարձակին «կեավուր» դարձած վալի փաշային վրայ, եւ դեռ մզկիթ չհասած տեղն ու տեղը կը սպաննեն զայն:

Այս ծանրակշիռ դէպքին մասին Լոնտոնի եւ Պոլսոյ մամուլը ցարդ լռութիւն պահեց. սակայն ուրիշ աղբիւրներ ալ կը հաստատեն այս լուրը:

Մարաշի Թուրքերը հինէն ի վեր ծանօթ են իբրեւ անհաշտ եւ թթու խոլամներ: Երկու տարի առաջ, երբ փաթթոցներն ու ֆէսերը նետելու հրաման եղաւ, անոնք մերժեցին գլխարկ դնել եւ ըմբոստացան: Քէմալ առժամաբար զսպեց շարժումը, քանի մը հոգի կախելով եւ 20-25 երեւելիներ հսկողութեան տակ Էնկիւրի կանչելով:

Սակայն չկրցաւ չարիքը հիմէն արմատախիլ ընել: Դժուար էր գլխարկը պարտադրել ժողովուրդի մը, որ սրբապղծութիւն կը համարէր նոյնիսկ ֆէսը ա- ռանց փաթթոցի կրել: Մարաշի մէջ, պատանիներն անգամ ֆէսին վրայէն կտաւէ թեթեւ երիզ մը կ'անցընէին՝ իբրեւ ամբարիշտ ...մահմետականներ: Ցեղաւոր եւրոպական հագուստկապուստը բոլորովին օտար էր իրենց համար: Անոնց ազգային տարազն էր զուլալունը(պարեգօտ) և ապա, իսկ կօշիկի տեղ կը գործածէին եէմէնի: Փաթթոցաւոր ֆէսը կատարեալ ամբողջութիւն մը կը կազմէր այս տարազին վրայ: Ինչպէ՞ս կարելի էր մէկ օրէն միւսը արմատապէս փոխել այդ մոլեռանդ ու տգէտ մարդիկը, ու գլխարկին զատ, պարտադրել նաեւ տաբատն ու վերարկուն, երբ դեռ երէկ չաթալ պաճաք կ'անուանէին զայն հագնողները եւ կեավուր՝ գլխարկ դնողները:

Առաջին անգամը չէ որ Թուրք կուսակալ մը խուժանային մոլեռանդութեան զոհ կ'երթայ: Մեր օրերուն, այս դէպքը ունեցած է իր նախընթացը:

1908ի Յուլիսին, երբ Օսմ. Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ, Մարաշի մէջ այդ պատմական դէպքը իմացուեցաւ օրեր վերջ միայն, Պոլիսէն հասած թերթերու միջոցաւ: Կառավարութիւնը մինչեւ այն ատեն գաղտնի կը պահէր լուրը: Հայերու խանդավառ ցոյցերուն ու հաւնէթուրք եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ ազատութեան բացագանչութիւններուն Թուրքերը կը պատասխանէին ակռայ կճրտելով: Բարեկամաբար չարդի առիթ չէին գտներ. Զէյթունցիներու սարսափը կը չչմեցնէր զիրենք:

Այդ օրերուն իթթիհատական միւթէսարրըֆ մը եկաւ Մարաշ, հարազատ Թուրք եւ խոլամ, որ սկսաւ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Հայերուն հետ: Այս պատճառով ալ Թուրքերը զինք կոչեցին «Անիիկին օղլու» եւ սկսան անարգել զայն:

Ու օրին մէկը, շրջակայ Թուրք գիւղացիներն անգամ քաղաք համախմբելով, ծովածաւալ բազմութեամբ յարձակեցան կառավարչին բնակարանին վրայ եւ սկսան քարկոծել, սպաննելով նոյնիսկ հրդեհել տունը: Խեղճ մարդը, լեղապատառ, ծակէ ծակ մտած էր եւ դետնափոր անցքերէ սողոսկելով ապաստանած զրացի Հայերու տունը, հագնելով ազատելով կեանքը: Հօն տագնապալի վայրկեաններ անցնելէ յետոյ, գիշերանց յաջողած էր ճամբայ ելլել դէպի Այնթապ, ուր քանի մը օր յետոյ նոյնին կ'աւանդէր ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ:

Մարաշի Թուրքերուն մոլեռանդութեան եւ բարբարոսութեան օրինակները խիստ շատ են անցեալին մէջ:

Դեռ դար մը առաջ, Հայերուն արգիլուած էր քաղաքին բազմաթիւ հանրային բաղնիքները յաճախել, որպէս չպղծուի անոնց «սրբութիւնը» քրիստոնեաներու աղտեղութիւններով:

Այս դեռ բան մը չէ: Մեր մեծ հայրերը կը պատմէին թէ՝ փողոցին մէջ Թուրքերը մեծ ուշադրութեամբ կը քալէին, զգուշանալով Հայերուն քսուելէ: Իսկ եթէ պատահմամբ Թուրքի մը վերարկուն քրիստոնեային քսուէր, Թուրքը հագուստին այդ կտորը մկրատով կը կտրէր կը նետէր, որպէսզի հագուստին այդ պղծուած կտորը զինքն ալ չպղծէ:

'Ուրիշ յատկաշնական պատմութիւն մըն ալ.— 1860ական թուականներուն, առաջին անգամ ըլլալով եւրոպացի հիւպատոս մը կուգայ Մարաշ՝ Անգլիացի Մր. Քիրմէքնի, զոր Թուրքերը կ'անուանեն Քիրմէն խավաճա: Մինչեւ այդ թուականը ո՛չ մէկ գլխարկաւոր ոտք կոխած էր Զիւլգատրիէներու ոստանին մէջ: Այս նորեկը իսկական «կեավուր» էր: Թուրքերը կը կատղին եւ օր մը մոլեռանդ խուժան մը կը յարձակի անգլիացիի բնակարանին վրայ, զոր կրակի կուտայ, ողջ ողջ այրելով հիւպատոսն ու ամբողջ ընտանիքը, նոյնիսկ անասունները: Հրաշքով կ'ազատի միայն զաւակներէն մէկը, որ Անգլիա կը փախցուի, և որուն ցկեանս թոշակ կապած էր Պոլսոյ կառավարութիւնը:

Պատկերը ամբողջական դարձնելու համար, ըսենք թէ՝ մինչեւ Սուլթան Մահմուտի օրերը, առանց Շէրիի դատարանի արտօնագրին, կարելի չէր թաղել ոեւէ քրիստոնեայ մեռել: Քրիստոնեայ ըսելով պէտք է հասկնալ Հայ, որովհետեւ Մարաշի մէջ քրիստոնեայ ըլլալով միայն Հայեր կային:

Այս արտօնագրի գրութիւնը կար նաեւ Օսմանեան Կայսրութեան միւս քաղաքներուն մէջ եւ միւս քրիստոնեայ տարրերուն համար ալ: Սակայն Մարաշի մէջ գործածական բանաձեւը պարզապէս գլուխ գործոց մըն է՝ ինչպէս ցոյց կուտայ հետեւեալ պատճէնը,

«Էյ՛ լապիս ի լիպասը զալալետ, ճամիլի Թաճը շէյթանի, մաթ լուպը սէրկեաճը լապալանի, սագուլըն գըըյլը, սաչըն սիյահի, կէօզլէրին նալլ-ուսե, սէն գէպէլալի, հրյնէթին մէքլուճ, տընըն պէտեռի, փարլըղըն մուգիլըր՝ մունքիրի իլահի, պէտ էսաս մէլ՚ունն մալուլուգ՝ փօճաքլըթըշ նաճասթա քէշիշ (Տէր Նաճասթա քաճանայ) սէն սըն քի.

ինճա օլունուր քի՝ կիրուճի քիւֆիւրպաղի մէքրուճէնիզտէն, վէ Տէյլու մաճէյլէսի մէսքէմէքինլէրինտէն. վէ Տէօվլէթի Ալիյէ Ի-Ալի Օսման միւթէպաիսինտէն պասմաճը ճէնամ օղլու Արթին քեափիր վէյէտ ի խաչիկ, նիզուլ իլէթինտէն ֆիւճէնէթէն միւրտ օլմուշ. (հէյման ճէնամը հագգը թէալա հազրէթլէրի քիւլլ իւլ քիւֆարը քիւֆ էտէ), վէ լաշէի խապիսէ ի մէքրուճէսինի ճէրնէ գատար զիր ի զէմինէ զապուլ էթմէգ իսէ տէ. նէ՛ չաքէ. նէ՛ չարէ. նէ՛ չարէ ճավա վէ ճէբաբէթտէն Թէաֆին ի միւճիքեսի էճիլը խոլամը իզա՛ճ էտէճէյի ճասէպիյլէ. մէյտաննտան գալտըրըլմասը իչին՝ հեավուրլար միւրտէսթանընտա վազը մէզպալէ ի մէզգիւրէտէ տէրինճէ պիր խէնտէք աչըլալ. իչինէ աթըլ. իւզէրինի Թօփրագլայուպ, Թէփէլէյլուպ, Թաշլայուպ, օղուլյուպ. իւֆիւրիւպ կէօմմէքլիկին է՛յ գօճա քէրթիշ՝ տախըլըմիզտ մուսատտագ գըլընուպ՝ ատէշի մինվալ իւզրէ տախի, սանա տախի ·էմր էտիլիւր.

Ֆի՝ սէնէ խաճ-սա ու խամսին ու միէթ ու էլֆ. 17 շէճր իւշ ճէվվալ:

Մեր սեպհական թարգմանութիւնը

«Թեզի՛ ո՛վ մոլեգ նանայետ քահանայ, դո՛ւն որ կպրագոյն հագուստ կը հագնիս, սատանայական թագ կը կրես, եւ Աստուծոյ ատելին վռնտուած ես, դո՛ւն որ աղաբեկ մօրուք, սեւ մազ, աւազակի աչքեր ունիս, դո՛ւն որ վիթխարի ես, դէմքդ զարշելի, կրօնքդ վաւրենի, գոյութիւնդ խոտելի, դո՛ւն աստուածուրաց, ծնունդով պիղծ, անիծեալ արարած, քեզի՛ կը հրամայուի որ՝

«Ձեր զարշելի կեավուրներու խմբակէն, Շէյխ Թաղի բնակիչ եւ օսմանեան մեծապանծ պետութեան հպատակ Պաղտասար Յարութիւն «քեաֆիր» ճէնանեան, որդի Խաչիկի, կաթուածի հիւանդութենէն յանկարծակի սատկած է (Բարձեալն Աստուած Թո՛ղ բոլոր կեավուրները բնաջնջէ): Թէեւ հողը չընդունիր անոր աղտոտ ու զարշելի դիակը, սակայն ի՛նչ օգուտ, ի՛նչ օգուտ, ի՛նչ օգուտ, որ օդէն ու տաքութենէն անիկա հոտելով անհանգիստ պիտի ընէ իսլամները: Ուստի զայն մէջտեղէն վերցնելու համար կեավուրներու գերեզմանի (գերեզմանատուն) աղբանոցին մէջ, խորունկ փոս մը բացէք, զայն մէջը նետեցէք, վրան հողով ծածկեցէք, կոխկռտեցէք, քար թափեցէք, կարզացէք, փչեցէք: Ո՛վ մոլեգ, այս պարագան մեր պաշտօնատան կողմէ հաստատուած ըլլալով, բստ սովորութեան քեզի եւս կը հրամայուի:

17 Շէվվալ 1155

Կնքած են միւֆթին, իմամը եւ մուխթարը:

Պէզճեան Յարութիւն Ամիրայի օրով է որ այս արտօնագրի գրութիւնը ջնջուեցաւ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 14ին, Պագուի մէջ գումարուեցաւ Անդրկովկասի կեդր. գործադիր Լոմիտէի Գ. Նստաշրջանի ժողովը (խորհրդարան): Սովորական երգերու կարգին, վրացի դիկտատորը կարդաց երկար զեկուցում մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական մասերը (Խորհրդային Հայաստան, 17 մարտ).—

— Անենք հայ վրացական եւ Թուրքեհայ վէճին հակադրութիւնները, — վերջ ի վերջոյ ի՞նչ էր որ կը կազմէր այդ հակադրութեանց հիմքը, հակադրութիւններ, որոնք կը հրահրուէին քաղքենի կալուածատէր դասակարգին կողմէ:

Հայկական դրամագլուխը իր հաւաքման շրջանին աւելի ուժեղ էր, բաղդատելով վրացի եւ Թուրք մրցակիցներու դրամագլուխին հետ: Հայկական դրամագլուխին գերակշռութիւնը արդիւնաբերութեան մէջ էր, եւ մանաւանդ՝ առեւտուրի ասպարէզին մէջ: Ինչո՞վ կ'արտայայտուէր այդ գերակշռութիւնը: Գլխաւորաբար մեծ տնտեսութեամբ Անդրկովկասի կեդրոններուն մէջ, մեծաքանակ առեւտուրի միջոցով:

Եթէ նայինք խորհրդային Անդրկովկասի վրայ, ո՞ւր կը տեսնենք հայկական այդ դրամագլուխին գերակշռութիւնը: Պագուի, Թիֆլիսի եւ Պաթումի տնտեսութիւններո՞ւն մէջ: Հայկական դրամագլուխին գերակշռութիւնը կը տեսնուի Ազրբէջանի, Վրաստանի կամ նոյն իսկ Հայաստանի մեծաքանակ առեւտուրի՞ն մէջ:

Ափսո՜ս, խորհրդային հանրապետութիւններուն մէջ, ամէն տեղ, տուներն ու շինութիւնները ազգայնացուած եւ քաղաքայնացուած են, իսկ առեւտուրի մէջ պետական եւ գործակցական դրամագլուխը՝ գերակշիռ: Այստեղ ոչինչ կայ այլ եւս, որ գոհացնէ քաղքենի եղանակով մը մտածող ազգայնականը. — խորհրդային յեղափոխութիւնը բոլորն ալ, այլ եւս, առանց խտրութեան, մէկ յատակարդի վրայ դրած է: Սակայն դեռ կան բազմաթիւ նախապաշարումներ, որոնք կը պահեն իրենց գոյութիւնը, եւ մեր հակառակորդները բռնած են առանց պղծէն, հրահրելով այդ նախապաշարումները:

Զանոնք կը զբաղեցնէ մասնաւորապէս ինքնավարութեան խնդիրը, որուն վրայ կը ջախջախուին դեռ մեր տեսաբանութիւնը չմարսած շատ գլուխներ: Ինքնավարութի՛ւն (իմա. բնագիրը ինքնուրոյնութիւն է), որ անշուշտ գործածուած է անկախութեան իմաստով: Պոլշեւիկ կուսակցութիւնը յայտարարած է ժողովուրդներու ինքնորոշման ազատ իրաւունք, նոյնիսկ մինչեւ պետական անջատում՝ անկախ պետութիւն կազմելու համար:

Եւ ահա այս քաղաքականութեան առթիւ է, որ մեր թշնամիները կ'ուզեն բռնել եւ «միրկացնել» մեր հակասութիւնները: Իբր թէ մե՛նք խախտեր ենք մեր յայտարարած այդ սկզբունքը, իբր թէ մեր երկրին մէջ ինքնավար ոչ մէկ հանրապետութիւն գոյութիւն ունի:

Ընկերներ, կը կարծեմ թէ մենք պատճառ չունինք ամչնալու կամ վախնալու նման կըշտամբանքէ: Մենք երբեք ոչ ոքի որ եւ է նման խոստում չենք տուած, թէ ինքնավարութիւն ըսելով կը հասկնանք պրոլետարական յեղափոխութենէն անկախ եւ ազատ զատուիլ, որպէս զի մէկը միւսէն անկախ ցրուինք եւ երթանք տարբեր կողմեր, եւ այդպէսով դարձնել աշխարհակալներ կլլեն մեզ եւ քշեն այն փակուղին, քաղքենիկալուածատէրերու ախոռը, ուրկէ լոյս աշխարհ բերաւ մեզ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը:

Ինքնավարութիւնը մեր կարծիքով մեզի անհրաժեշտ է անոր համար, որ անով կարենանք բազմացնել մեր ուժերը,— թէ՛ քաղաքական, թէ՛ տնտեսական, թէ՛ պատերազմական,— ապահովելու համար դէպի ընկերվարութիւն մեր զարգացման եւ աճման ճամբան:

Պրոլետարական յեղափոխութիւնը իշխանօրէն կը թելադրէ մեզի համախմբուիլ եւ միանալ, յաւագոյն կերպով պաշտպանելու համար այն ինքնավարութիւնը, զոր ստացան բոլոր երկիրներու աշխատաւորները եւ այն բոլոր ժողովուրդները, որոնք դուրս խուժած էին դրամագլուխին կողմէ պատրաստուած զնտաններէն:

Խորհրդային ինքնավարութիւնը, պրոլետարական ինքնավարութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ յեղափոխական պայքարի մէջ ինքնավարութիւն ունենալը, ինչպէս նաեւ ձգտումը ուրիշ առաջ անցած ժողովուրդներուն համնելու: Եւ այդ պատմական մեծ նշանակութիւնը ունեցող աշխատանքին, ինչպէս նաեւ տգիտութեան եւ յետամնացութեան դէմ սկսուած տեւական այդ պայքարին ընթացքին՝ օգտուիլ աւելի ուժեղ խորհրդային դրացիէն, մշակոյթով աւելի զարգացած պրոլետարիատի օժանդակութեամբ, հաւասարիլ անոր մակարդակին, անոր հետ եւ համերաշխ կռուիլ դրամատիրութեան գրոհներուն դէմ, ճամբայ բանալով ընկերվարութեան վերջին յաղթանակին.— Ահա թէ ո՛րն է մեր հասկցած իսկական ինքնավարութիւնը:

Մեր հակառակորդներուն կարծիքով, ինքնավարութիւն կը նշանակէ սահմաններ գծել, այդ սահմանները երկաթէ թելերով փակել, դեսպաններ ունենալ թագաւորներու եւ նախագահներու արքունիքին մէջ, անոնց ներկայացուցիչները ունենալ իրենց մօտ, այն ալ այնպիսի ներկայացուցիչներ, որոնք բռունցքով կը զարնեն սեղանին «ինքնավար նախագահին» քթին տակ, անոր վիզին կը փաթթեն իրենց դրամագլուխին կամքը: Ի հարկէ՛ մեզի այդ տեսակ ինքնավարութիւն պէտք չէ: Մենք չենք ընդունիր զայն: Մենք կռուեր ենք այդ տեսակ ինքնավարութեան դէմ եւ պիտի կռուինք: Այլ կ'ընդունինք այն ինքնավարութիւնը, որ խաղաղութիւն եւ հանգստութիւն կուտայ աղբրէջանցի, վրացի եւ հայ գիւղացիին, պատմական ինթեւ դադար մը կուտայ, որպէս զի նախորդ վարչաձեւերու պատճառած վէրքերը դարմանուին, որպէսզի զարգանան տնտեսութիւնը եւ մշակոյթը՝ դեկավարութեամբ պրոլետարիատի, եւ դառնան անոր ընկերվարական ապագային գիտակից դարբինը:

Միւս նախապաշարումներէն, որոնց կը կառչին մեր թշնամիները, յիշենք նաեւ սա թէ, քանի որ մենք համայնավարներս եղբայրութիւն եւ հաւաքապաշտութիւն կը քարոզենք, պէտք է ամէն ինչ բաժնուի հաւասար չափով: Անոր կը պատասխանենք թէ մեզի անհրաժեշտ չէ խուարանական հաւասարութիւնը, Թուարանական եղբայրութիւնը: Մենք պէտք է, որ ամրացնենք մեր միութիւնը այն կէտերուն մէջ, ուր թոյլ տեղեր կան, որոնք ամէնէն տկար պաշտպանուած են ընդհանուր թշնամիին դէմ: Մեզի պէտք է տեղական շինարարութիւն, համամիութենական, վիթխարի շինարարութիւն:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ...

Համբոյր՝ արեւուն

Ափսո՜ս, չէ փ ոխուած եզերական շարքը անվաղորդայն կեանքերուն, որոնք խորշակահար ծաղիկներու նման իրենց կոթունին վրայ մ ահերիմ տերեւներու գրկին մէջ կը գօսնան, կը ծիւրին, կը հատնին ընդ միշտ:

Դեռ հողը չէ հանգչած գագաթին վրայ վաղաժամ մ'եկնող բարեկամի մը, եղեկիէլեանի, նախկին գերման վարպետ պէյլէրպէյի արհեստանոցին, որ ազնիւ զոհողութեամբ իր հիւանդ եղբայրը փրկելու գերագոյն ճիգէն վերջ, ինք ալ անոր հետեւեցաւ անվերադարձ:

Ահա Պիրենեաններու ստորոտը կը խամրի ուրիշ երիտասարդ մը, նախկին աշակերտ մը, որբութեան ճամբէն նոր հասած անկախ գիրքի, երջանկութեան բաժակը շրթունքին մօտ, իր բնտանեկան բոյնը հիւսելու եռանդին մէջ, կ'իյնայ վաղահաս, աչքերը բաց, հոգին՝ կարօտ:

Ու ո րիշներ, որոնց կուրծքը կը փլի հազի նոպաներու մէջ, որ սարէ սար ինկած արեւ կը մուրան, ու յուսահատ գալարումներով կը կառչին կեանքին, որ սակայն կը խուսափի, կը սահի իրենց գալուկ մատներուն մէջէն:

Ո՞վ կ'երթայ այս հիւանդկարաւանը:

Բայց ալ զգո՛յշ, երիտասարդ բարեկամներ, ձեր ապրած քաղաքին վրայ ուրուակերպ սարդը իր ոստայնը փռած է, ձեր շուքին նման վտանգը ձեզ կը հետապնդէ, կը պաշարէ, օդը զոր կը ներշնչէք, համբոյրը զոր կը քաղէք, հացին բաժակը զոր կը պարպէք, ձեր հանգիստի բարձը որու վրայ կ'երազէք, յաճախ ցուցայի չափ բարեկամ են ձեզի:

Երիտասարդնե՛ր, առանց անկարելին փորձել ուզելու, ձեր թափին մէջ չափ դրէք: Ձեր գործը շարունակելով հանդերձ, աւելի շատ արեւ, աւելի կաթ, ... աւելի բաց օդ դրէք ձեր կեանքին մէջ: Լայնցուցէք ձեր հորիզոնը մինչեւ դաշտերը կամ պուրակները որ շատ հեռու չեն ձեզմէ, մինչեւ գարունը, որ աճաւասիկ ձեր դուռն է կամ երդիքը:

Դուք, հայրենի սարերու լանջին ծնած, կամ հանդարտ աւերակներէն եկուոր բարեկամներ, գիտցէք իմաստուն վերապահութիւն մը ունենալ ձեր եւ սա օտար քաղաքի կենակցութեան մէջ:

Ձեր մ՛ատղաշ արեւը մի՛ պղտորէք անոր ծուխովն ու մուխովը:

Փ. ՍԵՆԵԱՐ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԵԾՆԱ[Ն]

Նաւազի-Լը-Թուա, Հայ տղայ[ոց] պարտէզը:

Սեւաւոր մայրիկ մը որ[բ]... փռած բուրդին կը հակէ ու... ոը նավին փախցուցածները... փրկէ:

Կասկինին կրթած, ...րոնեանի «Պրիստափոր Մի...յէլեան»ը կը կարդամ:

Մեծ Հայուն եւ վեհոգի ... ղափողականին արքագա՛ն... շնչարանը հեւ ի հեւ լափել... կեանքը ուժանակի փորձը... վանելէ վերջ, կրկին յառա... բանին անցեր եմ.

«Այսօր սակայն, երբ ... շարունակւում է հայկական ... զատամարտը, մեր նոր սերունդ[ը] ... լաւ է ցուցադրել դէթ Քրիստա[փորի] ... փորի ներքին աշխարհը, ... ծավ հոգին, իր կռւն ու հա... խոստումները»:

Որքա՛ն պզդեցան աչքս... այս տողերուն վրայ:

Մինինիկ Սիրարփին ..., տարեկան Արամ Ֆրանս[ա]... դպրոցէն կը դառնան:

— Ի՞նչ սորվեցաք ... Սիրարփի՛:

— a, b, c, d, e, f

— Դասդ ո՞վ կուտայ:

— Մատամը:

— Դուն ինչե՞ր գիտես Ար[ամ]... տա՛ր տեսնեմ պայուսակդ...

Ու աչքէ կ'անցընեմ ... գիրքերը:

Ֆրանսայի պատմութիւն... խարհագրութիւն եւ ֆրանս[իա]... գրողներու ընթերցարան:

Ահա՛ ապրող սերունդը, ...լովենք «ապազգայնացում»... կրօրդ, երրորդ սերունդներու...

Սիրարփիներն ու Արամ... պիտի սորվի՞ն իրենց ցեղ[ին]... պատմութիւնը, Հայո՛ց պատմ[ու]... թիւնը, որպէս զի գիտնան ... Արա Գեղեցիկ օտար կնոջ ... հետ չամուսնանալու ... կեանքը վրայ տուաւ:

Պիտի սերտե՞ն հայրենի... կրին աշխարհագրութիւնը, ... յաստանի՝ աշխարհագրութիւն... որպէս զի գիտնան թէ հայ[աս]... տանի մէջ ալ կը հոսի ... որ սակայն Մայր Արաքս ... կոչուի:

Ու պիտի ճանչնա՞ն Մ[ովսէս Խոր]... եան տառերը, հա՛յ գրակա[նու]... ընթերցարանները, որպէս ... գիտնան թէ Վարդան ... Սիամանթօն, Զարզարեան ... Զօհրապը, Մեծարենցն ու ... եանը գոհար գրուածքներով... օժտած են մեր գրակա[նու]... թիւնը:

Ո՛ր լեզուով պիտի ... գրենք» գրիչը, խօսքը ... ազգային հերոսներուն ... կեանքերը, որպէս զի ներշ... անոնցմով:

Պատասխանը հայ ... պարտէզէն պիտի սկսի՛:

Կը սխալի՞նք:

Ա. Խանճեա[ն]...

29 ՓԵՏՐՈՒԱՐԸ

Փետրուար ամիսը ... բար ունի 28 օր: Միա... հանդ տարիներուն է, որ ... նայ օր մը: Արդ, մինչեւ ... պատմութիւնը չէ ... գրած դէպք մը, որ ... ըլլայ 29 Փետրուարին ... ճիշտը, մէկ դէպք միա[յն]... յիշուի: Իտալացի մեծ ... տը, Ռոսսինի, ծնած է ... տրուարին: Ի՛նչ ... թիւն, սակայն, որ Ռոսսինի ... ծննդեան տարեդարձը ... տօնել ամէն տարի: Որով[հետեւ]... Փետրուարը 4 տարին ... մը միայն կ'ըլլայ 29:

Վերջերս Միացեալ ... ներու Փոնթիաք քաղաք[ին մէջ]... ծնած է հայ մանուկ մը ... 29 Փետրուարին: Զարմա... եւ զարմացնելու սիրա... բեկացիները շատ կը ... հիմա այս «մեծ» եզակի... Նոյնիսկ Միշիկընի նահանգ[ի]... ռավարիչը, զավեշտով ... բելէ յետոյ հայ նորածին... ծնողքը, Տէր եւ Տիկին ... յանեան, նորածինին կը ... իր ծննդեան տարեդարձ[ը]... պէտք զայն տօնելու ... ունենայ:

ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

[illegible]ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉԻ ՏԵՂ ՈՒՆԻՆ ԵՒ ՄԱՐԴ ԿԸ ՄՈՒՐԱՆ

[illegible] «Իքտամ»ը խմբագրա[illegible] մը կ'ողբայ (31 Մարտ.

[illegible]նդպաստ գէպքերով լիցուն [illegible]ութենէ մը ազատեցանք և [illegible]անք, եթէ հաշուեկշիռ մը [illegible]պատենք, պիտի տեսնենք [illegible]ան աղքատ ազգ մըն [illegible] բայց ուր է մեր ամէնէն [illegible] աղքատութիւնը։ Դրամ, հող, [illegible] փոխադրութեան միջոց[illegible]անք [illegible] հարստութիւն [illegible] բայց մարդը բոլորէն աւելի [illegible]ւոր է։

[illegible]վերջին մարդահամարը գո[illegible] մեր սիրտը։ Իր 14 մի[illegible] Թուրքիա աւելի մեծ է [illegible]երէն, նոյնիսկ Եու[illegible]իայէն, Հունգարիայէն, [illegible]իայէն եւ Չեխոսլովա[illegible] Ռումանիա քիչ մը ա[illegible] է սկզմէ։

[illegible] թիւերով հզոհանանք։ [illegible] 750,000 քառակուսի [illegible] ըլլալով, ամէն մէկ [illegible] միայն 18 հոգի [illegible] ինչ որ կը ցուցնէ թէ [illegible] աղքատ ենք մարդու [illegible] Իտալիայէն զատ, [illegible] ռեւէ երկիր Թուր[illegible] չափ ընդարձակ չէ։

[illegible], երկիրը կայ, իսկ ներ[illegible] մահկանացու [illegible] երկիրը պէտք ունի մար[illegible]։ Եթէ ուզենք [illegible] օժտել արեւմտեան մի[illegible] 14 միլիոնը չի բա[illegible] համար կ'ուշանայ [illegible] գործը։ Թուր[illegible] կրնայ 50 միլիոն մարդ[illegible] կերակրել, եւ անկարելի [illegible] այսքան բնակչութիւն ու[illegible]։

Մեր առաջին նպատակն ըլ[illegible] մեր ազ[illegible] հայրենիք բերել [illegible] է ոչ-թուրքերուն [illegible] անոնք [illegible] ընդունակութիւն չու[illegible]։ Նաեւ շատ, կարելի է ըն[illegible] մեզի պէս մտիկ կարգ [illegible] եւ զանոնք [illegible] պայմանաւ որ խըմ[illegible] զետեղումը։ Այս [illegible] ալ քիչ են։

[illegible] հաշուելու Ռուսիան, [illegible], Աֆղանիստանը [illegible] միայն Բուլկ[illegible], Իրաքի եւ [illegible] մէջ երկու միլիոնէն ա[illegible] Թուրքեր կան։ Հետեւողա[illegible] քաղաքականութեամբ մը [illegible] մէկ սերունդի ըն[illegible] Թուրքիա բերել այդ [illegible]։

Միւս կողմէ, պէտք է քիչ[illegible] մահացութեան համեմա[illegible]։ Ամլութեան հասած [illegible] մը ազգերը։ Փառք Աս[illegible], Թուրքերը բազմածին [illegible] կարելի է օգտուիլ այս [illegible]ութենէն, առողջապահու[illegible] կարեւորութիւն տալով։

[illegible] հայրենիքի մը [illegible] մեծ ազգ մը ըլլալու համար, [illegible] պէտք է բազմանանք։

ՀԻՄԱԿ ԱԼ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Ամէն ինչ Թրքացնելու եւ «Թիւրք օղլու Թիւրքսելու վերապահելու մոլեգնութիւնը ծայրայեղութեան հասած է այլ եւս։ Պոլսոյ մէջ այժմ ալ ոչ-Թուրք բժիշկներուն դէմ պայքար բացած են, բժշկական օրէնքին քուէարկութեան առթիւ։

«Միլլիյէթ» կը գրէ (29 Մարտ.

Շատ մը բժիշկներ, որ կը վերադառնան պետական պարտաւորիչ ծառայութենէն կամ գեռ առաջնակարգ դիրք չունին, ընդհանրապէս անգործ կը մնան մեծ կեդրոններու մէջ։

Կառավարութեան հետ հեռուէն կամ մօտէն կապ ունեցող ընկերութեանց եւ հաստատութեանց մեծ մասը կը ծառայեցնէ օտար եւ ոչ-թուրք բժիշկներ, որոնք երբեք թուրք բժիշկներու չափ արժանիք չունին։ Պարտականութեան տաժանքը մեր բժիշկները կը կրեն, իսկ բոլոր առանձնաշնորհները կը վայելեն մարդիկ, որ իրենց երկրին մէջ չեն կրնար հող գտնել, եւ հոս միայն իրենց «օտարականի» հանգամանքը կը շահագործեն։ Եւ կամ մարդիկ, որ զգացումի ոչ մէկ կապ ունին մեզի հետ։

Ասոնք զանազան միջոցներու եւ խաղերու կը դիմեն։ Թերայի բժիշկներէն շատեր ընկեր են պանդոկապետներուն եւ խանեցիներուն հետ Ընտրողուհի եկած հիւանդ մը, այս ընկերներուն միջոցաւ կ'իյնայ ռեւէ առեւտրական բժիշկի մը ցանցը, եւ ոչ միայն չի բժշկուիր, այլեւ ունեցածը կը թողու այդ անծեծալ պարիկներուն։

Փորձեալ շարք մը ոչ-թուրք բժիշկներ, յանձնակատարութիւնը (քոմիսիոնճըլըգ) կ'ընեն հաստատութիւններու, որոնք չունին միջոցներու եւ մասնագէտներու մէկ տասնեակէն իսկ։ Այս ցանցերուն բոլորը կ'աշխատին ի վնաս թուրք բժիշկներուն, թուրք հաստատութեանց եւ հանրային առողջութեան։

Ժողովուրդին մէկ մասը ճարտարութիւնը ոչ-թուրքերու մօտ կը փնտռէ։ Մեր բժիշկները կը պատմեն թէ, վկայական առնելէն մէկ տարի առաջ, բժշկականի հայ ուսանողները սրածայր մօրուք կը թողուն եղեր, Ֆրենկներուն նմանելու համար իր երկրին մէջ քիչ շատ դիրքի տէր բժիշկ մը երբեք կուգա՞յ Թուրքիա. առանց մեր կառավարութենէն մեծ հատուցում ստանալու ընդհակառակն, այդ բժիշկները մեր հիւանդները կիրարկում'ի ոգանչելի դաշտ մը կը

նկատեն, իրենց փորձառութեան պակասը լրացնելու համար։

Գիտենք թէ գիտութիւնը եւ մասնագիտութիւնը հայրենիք ու սահման չունին։ Նոյնպէս կը յարգենք մասնագէտները. ինչ կրօնք, ազգ եւ հպատակութիւն ալ ունենան։ Բայց պէտք է իրարմէ զանազանել մասնագիտութիւնն ու գիտութեան առեւտուրը։

Պոլսոյ մէջ, առաջնակարգ թուրք բժիշկներէն գերադաս ոչ օտար բժիշկ կայ, ոչ ալ քրիստոնեայ։ Բայց, ինչպէս կ'ըսեն, «Օտար խոտերու տարածումը, արգելք կ'ըլլայ տան սեմին աճման»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ԲԵՐԱՆԴ ԱՂՏՈՏԵՑԱՒ»

ՄԱՐՍԷՅԼ — Կարգ մը հայրենակիցներ կը գանգատին թէ "Ցառաջ"ը չարունակ գիտողութիւններ կ'ընէ Թրքախօսութեան մասին։

Այդպիսիներուն պատասխան մը տալու համար, կը յիշեմ հետեւեալ պատմութիւնը —

Հայկ ընդհանուր կոտորածի օրերուն, երբ Թուրքերը անխնայ ջարդեցին մեր ծնողքները եւ թալանեցին ամէն ինչ, հիմնայատակ կործանելով հայրենի բնակավայրերը, բազմաթիւ աղջիկներ եւ տղաներ տարին իրենց տուները։ Եւ անմիջապէս, առանց կարեւորութիւն տալու մեր տանջանքին, ստիպեցին մոռնալ հայերէնը ու սորվիլ թուրքերէն։ Իմ «հանըմ»ս խնամակալուհիս ալ կը խրատէր.

— Քեաֆիրութենէ ազատելու համար աշխատէ օր առաջ մոռնալ կեավուր լեզուդ (հայերէնը) եւ թուրքերէն սորվէ։ Եթէ սխալ ալ ըսես, չենք նեղուիր։ Այսօր սխալ կ'ըսես, վաղը շիտակ։

Այդ լեզուն երբեք չգիտնալով, ակամայ ստիպուեցայ սորվիլ։ Ու գիտեմ որ ինծի պէս ըրին նաեւ բոլոր իմ բախտակիցներս։ Ու օր մը, երբ բախտակիցներէս մէկուն հետ, տեսակցութեան մը առթիւ, փորձեցի հայերէն խօսիլ, հանըմս լսեց եւ անմիջապէս իր մօտ կանչելով գայթակղած ըսաւ.

— Թո՛ւ, թո՛ւ, բերանդ աղտոտեցաւ։

Մենք որ հայու զաւակներ էինք եւ թո բքերէն երբեք չգիտնալով մէկտեղ հրաման չունէինք հայերէն խօսելու, եւ կ'անարգուէինք շարունակ, հիմա ինչ ըսենք անոնց որ հայերէն գիտեն, բայց կը սիրեն թուրքերէն խօսիլ եւ թուրքերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն...։

Այդպիսիներ ի՞նչ կը խորհին։ Գոնէ թուրք կնոջ չա՞փ ալ նախանձախնդրութիւն չունի՞ն...։

Կիւրեղ

ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 3 Ապրիլ — Եոզղատի Հայրենակցական Միութեան անդրանիկ բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր, հայրենակիցներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բացման խօսքը կատարեց Պ. Ա. Քէնկէօզեան, բացատրելով միութեան նպատակը, եւ հրաւիրեց հայրենակիցները ուժ տալ, ազգային ոգին վառ պահելու համար։

Տեղի ունեցան արտասանութիւններ ու երգեր, եւ նուագեց ջութակահար Պր. Չէօրէքճեան։ Միութեան կազմակերպած վիճակահանութենէն շահեցան հետեւեալ թիւերը — 425. 7. 497. 123. 133. 5. 391. 172. 388. 406։

Վիճակահանութենէն վերջ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը։ Միութեան անդամները քաջալերուած ընդհանուր համակրանքէն, խոստացան յառաջիկային տալ գեղարուեստական ցերեկոյթներ։

ՄԱՆՕԹ. — Վիճակահանութեան պարգեւները ստանալու համար դիմել Յ. Պասպանեաննի 28, Rue des Domicaines. 28.

Ա. Թահմազեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳ. ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ՏԻԷՓԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Զատկի տօնական օրերուն Տիէփի մարզական միութիւնը կազմակերպած է բաժակի մեծ մրցումներ ֆրանսական, անգլիական, զուիցերական եւ հայկական ֆութպոլի խումբերու միջեւ։ Միջազգային այս կարեւոր մրցումները փայլուն եւ արդիւնաւոր դարձնելու համար տեղական կազմակերպիչ Միութիւնը մեծ զոհողութիւններ ըրած է։ Մասնակցող խումբերուն նկարները պատի ազդերու վրայ կը ցուցադրէ թէ քաղաքին եւ թէ շրջակայ գիւղերու բնակիչներուն, իսկ տեղական թերթերը գնահատելով մրցորդ մարզիկներուն արժէքը, երկար կոչեր կ'ուղղեն, ժողովուրդին՝ ներկայ գտնուելու այս աննախընթաց մարզահանդէսին։

Կը տեղեկանանք թէ փայլուն ընդունելութիւն մը պիտի ըլլայ ի պատիւ հայ խումբին որ երեք շաբաթ առաջ Տիէփի խումբին դէմ մրցած ու գնահատութեան արժանացած էր։

Տիէփ քաղաքը Փարիզէն 175 քիլոմեթր հեռու է, Մանշի ափը, ծառաշատ պարտէզներով։ Առաջին մրցումը վիճակուած է Հ. Մ. Ը. Մ-ի եւ Անգլիական Dulwich-Hamlet խումբերուն եւ տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ։ Այս խումբը յատկապէս Լոնտոնէն հրաւիրուած է եւ ֆութպոլի եղանակը սկսելէն ի վեր միայն երկու պարտութիւններ կրելով, յաղթած է տեղին առաջին դասակարգի պատկանող գրեթէ բոլոր խումբերուն։ Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբը այդ օրը իրեն դէմ պիտի գտնէ ֆութպոլի լաւ վարպետներ, որոնք իրենց երկայն հասակով, տոկուն ու ամուր կազմով պաղարիւն խաղացողներ են։ Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ է որ հայ խումբ մը պիտի մրցի անգլիական խումբի մը դէմ։

Կը յուսանք թէ հայկական խումբը կարելին պիտի ընէ, ամուր պաշտպանութիւն մը ցոյց տալու Անգլիացի վարպետ յառաջապահներուն դէմ։ Անշուշտ մեր յառաջապահները իրենց վերջին ճիգը պիտի թափեն եռանդուն եւ արագ խաղարկութիւն մը ունենալու համար։

Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբը հետեւեալ կազմը պիտի ունենայ.— բերդապահ՝ Տէվէճեան, վերջապահներ՝ Մկրտիչ եւ Թուքէն, միջնապահներ՝ Երուանդ, Գամեր եւ Աստուր, յառաջապահներ Տաճատ, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան, Թ. Գրիգորեան եւ Գարոյր։ Պահեստներ՝ Միհրան, Հրայր եւ Վիչէն։

Տիէփի մարզադաշտը 20 հազարէ աւելի հանդիսատես կրնայ առնել։ Աննախընթաց ցնծութիւն մը կը սպասուի։ Մրցումները պիտի տեւեն երեք օր եւ տեղի պիտի ունենան տեղական միութեան գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ, որուն պատուոյ կայմէն պիտի ծածանին չորս ազգերու դրօշակները։ Բախտաւոր եւ մեծ ազգերու մարզիկներուն կողքին, մեր կտորակուած ցեղին զաւակները. անշուշտ պիտի արժեցնեն իրենց կորովը, հակառակ իրենց դժնդակ պայմաններուն։

Այս անգամ եւս Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբին մասնակցութիւնը միջազգային մրցումներուն՝ պիտի նպաստէ օտարներուն ծանօթացնելու հայ ժողովուրդին ընդունակութիւնն ու յառաջդիմութեան ոգին։

Մեծ թիւով Հայեր խոստացած են ընկերանալ Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբին, որ ճամբայ կ'ելլէ այս առաւօտ Gare St. Lazareէն ժամը 9ի շոգեկառքով եւ Տիէփ կը հասնի ժամը 12,15ին։

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕԹԸ ՀԱՑԱՐ ԱՆԳԱՄ ՀԱՄԲՈՒՐՈՒԱԾ — Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ բազմաթիւ հրեայ րաբբուններ կան, որոնք կը հովուեն իրենց հօտը, իբրեւ գաւառ, բժիշկ եւ ամէն բան։ Ցակուբին հին աւանդութիւններով պաշարուած այս ժողովուրդը վերջերս շատ կը խօսեցնէր իր վրայ։

Անցեալ շաբաթ, րաբբունի մը կ'ամուսնացնէր իր աղջիկը, վեշտասնամեայ շուշան մը։ Ամէն երկիրէ հրաւիրեալներ եկան Թէքոյէ քաղաքը, հարսնիքին մասնակցելու։ Մօտաւորապէս եօթը հազար հոգի էին անոնք որոնք, համաձայն Թալմուտի պատուիրանքներուն, պիտի վկայէին պսակին։ Հարսնիքին մէկ երեկոն պարահանդէս մը տրուեցաւ, ուր պարեցին 2000 հոգի։ Իսկ տրուած մէկ հացկերոյթը այնքան առատ էր, որ շրջակայ գիւղերուն մէջ այլեւս ուտելիք չէր մնացած։

Հրէական սովորութեան համաձայն, ամէն հրաւիրեալ պէտք էր համբուրէր հարսը։ Եւ խեղճ աղջիկը իր այտերը մատուց եօթը հազար հրաւիրեալներուն։ Այս համբոյրը տեւեց չորս ժամ։ Հեռագիրը չըսեր թէ աղջկան այտերը կարմրեցա՞ն, ճերմկցա՞ն թէ մաշեցան։

Դժբա՜խտ հարսնցու։

ԲԱԽՏ ՉՈՒՆԻ — Քոնվէրի կինը կը սիրաբանէր Ռէմիի հետ, Մոնֆէրրանի մէջ։ Քոնվէր, վախցնելու համար, կնկան ականջին ծանր ապտակներ մը պոռաց։ Բայց կինը փոխանակ վախնալու, համարձակութիւն ստացաւ եւ գնաց Ռէմիին տունը։

Քոնվէր, լաւ մը խմելէ յետոյ ատրճանակը լեցուց եւ գնաց Ռէմիի տունը։ Դուռը բացուեցաւ։ Քոնվէրի ատրճանակը պոռաց, բայց գնդակը վրիպեցաւ։ Ռէմի յարձակեցաւ Քոնվէրի վրայ եւ պայթեցուց անոր կռնակը՝ ծանրբռունցք մը իջեցնելով։ Ծեծին տակ անոր ուժը քամելէ յետոյ, կանչեց ոստիկան մը, եւ յանձնեց անոր։

Եւ անբախտ Քոնվէր կինը փախցուց, ծեծ ալ կերաւ, բանտ ալ մտաւ։ Եւ հիմա կը խորհի թէ իր բանտ մտնելուն պատճառը ի՞նչ է, որովհետեւ թոյլ տուաւ որ կինը փախչի՞ն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կը խնդրուի մեզմէ հաղորդել թէ Կովկասեան Պետական թատրոններու դերասաններ Տիկին Դուրեան - Արմէնեան, Տիկ. Աստղիկ եւ Պ. Հեւոն Երամեան, որ Փարիզ կը գտնուին ատենէ մը ի վեր, Լիոնի, Մարսէյլի եւ Պոլսոյ մէջ շարք մը ներկայացումներ տալէ յետոյ, պիտի դառնան Կովկաս։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑՈԼՔ, ամսագիր գրական-գիտական։ Թիւ 1. Փարիզ։ Գին՝ 2 ֆրանք։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

[illegible]նկութիւնս հետզհետէ կը [illegible]նար Լսեցի որ դուռներէն մէ[illegible] ձայնը կ'ելլէր. յանկարծ ե[illegible]գարձայ, յուզուած։

— Դո՞ւք։

Նատէժտա երեւցաւ դրան [illegible]։

Յառաջացայ, Երգիծելու շար[illegible] մը ըրաւ։ Անոր դէմքը կ'ար[illegible]յայտէր, ոչ թէ զարմացում, [illegible] սարսափ։ Անոր ձայնը կը խեղ[illegible]էր։

— Ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, գեռ, [illegible] կուգաք միզ հետապնդե[illegible] երբ արդէն մոռացումը սկը[illegible]էր։

Ես լուռ մնացի։

— Արդէն բաւական զաւ[illegible] չպատճառեցի՞ք ինծի, գոչեց անիկա։

Կը խոստովանիմ որ, պատասխանելու համար բան մը չէի գտներ։

Այն ատեն ան էր որ սկսաւ յառաջանալ։ Ցարօրինակ արտայայտութեամբ մըն էր որ ան կը դիտէր իմ զարմացումս։

— Կ'ըսէիք թէ մեր բարեկամն էք դուք...։ Ինչո՞ւ համար այս չարութիւնը կ'ընէք մեզի... չեմ կրնար խորհիլ որ, անոնց նման քիչ մը ձեռք ձգելու նպատակով կը գործէք, ինչպէս բոլոր անոնք որ մեզ կը շրջապատէին.. ըսէ՛, ի՞նչ է որ ձեզ մղեց որ հոս գաք։

Զարմացումս փոխուած էր հետզհետէ աճող անձկութեան։ Նատէժտան, իր գաւթներէն բանտարկուած ըլլալով, արդեօք կորսնցուցա՞ծ էր իր խելքը։ Խատարիր աչքերով, անիկա կը յառաջանար դէպի ինծի, ու անոր ամբողջութիւնը աւելի եւս կը շեշտուէր։ Բնազդաբար ձեռքերս երկարեցի։

— Նատէժտա՛, ի՞նչ ունիք, զիս չէ՞ք ճանչնար... այլեւս ձեր բարեկամը չե՞մ, Մարսել Լանտըրսին։

Այս խեղճուկրակ բառերս արտասանուեցան խեղդուկ կերպով իրաւամբ աւելի աւելին չէի կրնար ըսել։

Նատէժտա աչքերուս մէջ կարդաց մտածումս։

— Այո՛, կարծեցի թէ խելքս կը կորսնցնէի, երբ իմացայ որ դուք ալ թշնամի մըն էիք... դո՛ւք ալ, որ իմ վերջին բարեկամս կը նկատէի, մեր վերջին բարեկամը, իմ հօրս եւ իմ բարեկամս.. ու դուք ալ միւսներուն պէս կ'ընէք.. ամենուրեք, ամենուրեք կատաղի թշնամիներ, գիշատիչ անասուններ... Ա՛հ, Մարսէ՛լ Լանտըրսի, ինչո՞ւ կ'ընէք այդ բանը։

Ցետոյ

— Ինչո՞ւ համար... ո՛չ, գիտեմ հիմա... ի՞նչ հրէշային կերպ է որ ձեզ իրարու մրցորդ դարձուցած էր, Բորիսը եւ ձեզ.. եւ այն ալ այդ աղջկան համար, այդ արկածախնդիր աղջկան, Սաֆրոնայի։

Այլեւս չէի կրնար հանդուրժել ու պայթեցայ։ Նրապէս ամէն ինչ կը պայծառանար։ Թիֆիգէյը կամ Չէրնին զիս ամբաստանած ըլլալու էին որ, Բորիսը մատնած եմ Գրանիէլի Անիքծի գործակալներուն։ Ըսի.

— Ուրեմն զիս պատասխանատո՞ւ կը նկատէք Բորիս Ասեխիմի սպանութեան։ Կարգը հիմա իմս է, որ ձեզի սա հարցումը ընեմ.— ինչպէս կրցաք հաւատալ այդ ստոր սուտին... Ես ձեզի ի՞նչ գէշութիւն ըրած եմ որ, ձեզ թոյլ տայ հաւատալու այդ հրէշային ամբաստանութեան։

Նատէժտա ինկաւ թիկնաթոռի մը վրայ ընկճուած։ Ցայտնի էր որ անոր մտածումները իրար կը խառնուէին։

— Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի ցոյց տամ Պրասքովիա Սաֆրոնայի սպանիչը, Բորիսի սպանիչին մասին խօսելէ առաջ։

— Ի՞նչ կ'ըսէք... սպանիչը հոս

Անոր դէմքը անձկութենէն կը կծկուէր։

— Ըսէ՛ք, Մարսէ՛լ Լանտըրսի, ի՞նչ ըսիք ինծի

— Կրնա՞ք զանգակը հնչեցնել որ ներս գայ ձեզի ընկերացող այն խարտեաշ կինը։

Պրասքիլլա՞ն.

— Վա՜յ, Պրասքիլլա՞ գրեր է անունը։

Նատէժտա ոտքի ելաւ առանց իր ուզելուն։

— Ի՞նչ կ'ուզէք Պրասքիլլայէն. գեղեցիկ պատահմունք մը պատճառ եղաւ որ հանդիպիմ անոր, երբ անիկա, միւս բոլոր Ռուսերուն պէս, աքսորի ճամբան ձեռք առնելու վրայ էր։

— Ա՛հ, ուրեմն հիմա ալ Ռուս է, ընդգծեցի միեւնոյն եղանակով

— Այո՛, Ռուս է, խեղճ աղջիկը... անիկա կը ճանչնայ Բորիս Ասեխիմը, որուն օգներ է բոլշեւիկեան դժոխքէն ազատելու համար. կը ճանչնայ նաեւ այն աղջիկը, ամէնուն մատնիչը, Սաֆրոնան... Քովս առի այդ բարեկամուհին, որ դիպուածը առջեւս կը հանէր... անոր պարզ ու քաղցր նուիրումը ինծի մոռցնել պիտի տայ իմ ապրած տառապալից կեանքս...

Նատէժտա կը վարանէր զանգակը հնչեցնել։ Գացի զանգակին մօտ ու իր տեղը հնչեցուցի։

Չէրնին ներս մտաւ։ Չեռքս դէմքիս վրայ տարի խիստ բնական կերպով մը, ու կինը առաջին անգամ զիս չճանչցաւ։

(Շար.)

ազդեցութիւններ պիտի ունենայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ քաղաքական կարգի ամրացման շահագրգռուող բոլոր ազգութեանց կողմէ բռնուած դիրքերու ամբողջութեան վրայ։

.՝. Միլանէն կը հեռագրեն թէ Աթէնք վերադառնալէ առաջ արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է Մուսոլինիի հետ «այսպէս հաստատելով երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւնները։»

Միւս կողմէ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Ժընեւի մէջ տեսնուեցաւ Միխալաքոփուլոսի հետ՝ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրներու մասին։ Երկու Նախարարները բարեկամաբար խօսեցան Էնկիւրիի մէջ երկու երկիրներու դիւանագէտներուն միջեւ կատարուած բանակցութեանց մասին։

Այս առթիւ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Աթէնքի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Այստեղ կը հերքուի թէ Իտալիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ իրաւարարութեան եւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը պիտի կնքուի։ Սակայն Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Յունաստանի արտաքին նախարարին Մուսոլինիի հետ տեսակցութիւնը կը նկատուի նշան մը թէ լուրջ ջանքեր կ'ըլլան ուսումնասիրելու համար բոլոր վէճերը եւ փարատելու վերջին տարիներս ծագած բոլոր թիւրիմացութիւնները եւ որոնք ատեն ատեն մեծ անհամութիւններ առաջ բերին։

Մուսթաֆա Քէմալ կը ճամբորդէ

Վիէննայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հակառակ նախապէս հրատարակուած բոլոր հերքումներուն, Քէմալ փաշա յառաջիկայ Ապրիլ 14ին պիտի հասնի Աքթ-Շմէքս (Չեխոսլովաքիա) ուր պիտի դարմանուի։ Ղազիէն երկու օր վերջ, նոյնպէս Աքթ-Շմէքս պիտի հասնի Ռումանիոյ արտաքին նախարար Թիթուլէսքու, որ կարեւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ անոր հետ։

Պարսիկ նախարար մը սպաննուած

Թէհրանէն կը հեռագրեն Ապրիլ 5 թուականով.— Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Ապտուլլահ Խան Թահմասփի սպաննուեցաւ Լուրիստանի բնակիչներուն կողմէ, որոնք դարանակալ կեցած էին Խորամապատի մօտ։

Այս լուրը ստացուելուն պէս Մէջլիսը նիստը դադրեցուց։

Շահը երէկ Թէհրանէն Խորամապատ մեկնեցաւ։

Անցեալ օր գրած էինք արդէն թէ Լուրիստանի ցեղախումբերը ապստամբած են եւ պարսիկ կառավարութիւնը գինուորական մեծ ուժ մը ղրկած էր զանոնք զսպելու, նոյն իսկ բոլորովին բնաջնջելու համար։

Տրոցկիի մահափորձին շուրջ

Հելսինկֆորսէն «Մաթէն»ի կը հեռագրեն.— Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, որ-սորդութեան մը ընթացքին է որ կոմսոմոլի անդամ երիտասարդ համայնավար մը ատրճանակ պարպած է Տրոցկիի վրայ։ Հելսինկֆորսի ռուս գեսպանատունը կը մերժէ հերքել կամ հաստատել այս լուրը։ Սակայն համայնավար շրջանակներու մէջ տրամադրութիւն կայ իբրեւ ճշգրիտ ընդունելու այս լուրը, միայն թէ կ'ըսեն թէ արկածի հետեւանք է։

Ռումբերը կը շարունակեն պայթիլ

Ընտրական պայքարի մը առթիւ Շիքակոյի մէջ օրական քանի մը ռումբ կը պայթի։ Մինչեւ հիմա 65 ռումբեր արձակուած են զանազան շէնքերու եւ անձերու դէմ, պատճառելով մեծ կորուստներ։ Առջի գիշեր Շիքակոյի մէկ արուարձանին մէջ պայթած ռումբ մը մեծ յուզում առաջ բերած է ամբողջ թաղին մէջ, որուն բնակիչները խելայեղ փողոց թափած են։ Անկէ քիչ առաջ, ուրիշ ռումբ մը պայթած էր ճաշարանի մը մէջ։ Ճաշարանատէրն ու իր կինը, որոնք մեծ սրահին վրան կը պառկէին, թեթեւ վէրքերով ազատեցան։

Բոլշեւիկեան ոսկին Գերմանիա կը ղրկուի

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս խորհրդային կառավարութիւնը 5 միլիոն տոլար արժէքով ձոյլ ոսկի ղրկած էր Նիւ-Եորք եւ զոր ամերիկեան կառավարութիւնը կը մերժէր ընդունիլ։ Նիւ-Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այդ ոսկին «Տրէզտըն» շոգենաւով ճամբայ հանուած է դէպի Պրէմէն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Լիոնի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը վաղը Կիր. առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը Rue Duguesclin 262.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը պիտի մրցի U. S. A. St. Moriceի առաջին խումբին հետ իրենց դաշտին վրայ: վաղը կիր. ժամը 2ին: Հաւաքավայր 64 Rue de Paris, Joinville le Pont.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռօնի սու Պուայի Ա. խումբը կը մրցի վաղը կիր. S. C. Robinsonի կարճուոր խումբին դէմ: Հաւաքավայր Porte de Versailles, ժամը 1.30ին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ (Union Sportive Arménienne)ի ֆութպոլի առաջին խումբը պիտի մասնակցի, Pavillon sous Bois քաղաքապետական մթատին մէջ, խիստ կարեւոր Tournoi de Pâquesի մը, կազմակերպուած Սթատ տը Լէսթի կողմէ:

Բաժակի այս խիստ կարեւոր մրցման «Challenge Couvert», որուն արժէքը 1800 ֆր. է, պիտի մասնակցին 4 խումբեր: Սթատին հասցէն, 80 Ave. Jean Jaurès:

Ժամադրութիւն Հ. Մ.ի ֆութպոլիստներուն ու համակիրներուն, վաղը կիր. ժամը 12.30ին: Sortie métro Gare de l'Est.

Վ. Հ.

Այրի տիկին Յուստինանէ Տարխանեան, Պ. Արմենակ Տարխանեան եւ Օր. Սրբուհի Տարխանեան, Այրի տիկին Մաքրուհի Շալճեան եւ զաւակունք (Եգիպտոս), Տէր եւ տիկին Կարապետ Քիւրքճեան եւ զաւակը (Պոլիս), Պ. Արիս Շալճեան (Գերմանիա), Տէր եւ տիկ. Յովսէփ Փիւզման եւ զաւակունք (Ամերիկա), Այրի տիկին Արաքսի Մէսրոպեան եւ զաւակունք (Պուլկարիա), Տէր եւ տիկ. Արշամ Խաչվէրտեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ տիկին Արամ Խաչվէրտեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն սիրելի իրենց աղջկան քրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԼԻՒՍԻ ՏԱՐԽԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 16 Allée Victor Hugo, Le Raincy, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Ռէնսիի գերեզմանատունը: Շոգեկառքը կը մեկնի Gare de l'Estէն ժամը 3.32:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ (ԶԱՏԻԿ) 8 ԱՊՐԻԼ 1928 — 8 AVRIL 1928

Ժ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 617 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵԹՕՐԵԱՅ ԴԱԴԱՐ

Աշխատակից մը, այսօր, եւ այս խորագրին տակ, լայնօրէն կը պարզէ նորութիւն մը, որ ուշադրութիւն չէր գրաւած մինչեւ հիմա։

Քաղաքական - դիւանագիտական թոհ ու բոհին մէջ, հայկական մամուլը առ հասարակ զանցառութեան կուտայ ընկերական կարեւոր երեւոյթներ, որպիսին է «Եօթօրեայ Դադարը»։

Շարժումը, որ ծլած է 1921ին, նորագատ ժողովուրդի մը ծոցին մէջ, կը ծաղկի 1923 ի վեր, երբ Խորհրդարանն ալ պաշտօնապէս նուիրագործեց զայն։

Ամէն տարի Զատկին, Չեխօ-Սլովաքիոյ կարմիր Խաչը կը կազմակերպէ «Եօթօրեայ Դադար», որ ատեն կ'ընդհատուին բոլոր վէճերն ու պայքարները, որպէս զի հանրային ուշադրութիւնը կեդրոնանայ ժողովրդանուէր գործի մը վրայ։

Մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք երկրորդ էջին մէջ։

Մեր աշխատակիցը, շարժումը ներկայացնելով, երկրորդ բաժնի մը մէջ կը թելադրէ օրինակել զայն, մեր կեանքին համար։ Յօդուածին երկրորդ մասը կը հրատարակուի յաջորդ համարով։

Արդարեւ, եթէ կայ հասարակութիւն մը որ ամէնէն աւելի կարօտը կը քաշէ այդպիսի դադարի կամ զինադադարի մը, այն ալ հայ ժողովուրդն է։

Եօթօրեայ դադար՝ վէճերու, եւ մանաւանդ... կիրքերու։

Եւ այս ոչ թէ բարեպաշտական ցոյց մը սարքելու, այլ գործնապէս ժողովրդանուէր գործ մը կատարելու համար։

Այդպէս, պարզ կապկութենէ մը տարբերութիւն մը չպիտի ունենար այդ նորութիւնը։

Օրուան մասին կարելի է համաձայնիլ։

Երկուքն ալ յարմար են, — Ապրիլ 11/24, կամ Մշակոյթի Օրը, որ մէկ տարուան պատմութիւն ունի։

Մենք առաջինը պիտի նախընտրէինք, եթէ, դժբախտաբար, որդէն իսկ խմբակցական եւ քաղաքական պայքարի առիթ չը դարձած ըլլար այդ Օրը. — մէկ միլիոն զոհերու սգատօնը։

Իրողութիւն է որ, հայ համայնավարները ոչ միայն չեն հեռացըրուիր Ապրիլ Տասնըմէկով, այլ եւ կ'օգտագործեն զայն, տեսակ խաչակրութիւն մը կազմակերպելու համար, Թուրքիոյ դէմ եւ մամուլով։

Եթէ իրենց ձեռքէն գայ, տօնակատարութիւնն ալ պիտի խափանեն, ինչպէս բրած են Հայաստան աշխարհին մէջ։

Այս տարի, Փարիզի ռամկավարներն ալ թունաւորեցին այդ համազգային Օրը, իրենք իրենց գլխուն տօն սարքելով։

Եւ այս՝ մղուած կուսակցական քինախնդրութենէ մը։

Մշակոյթի տօնը, ինչպէս ըսինք, նորութիւն է, եւ աւելի յարմարութիւններ կ'ընծայէ։

Միօրինակ՝ չէ պզտորած տակաւին։ Առաջին փորձը յաջող անցաւ գոնէ Եւրոպայի մէջ։ Եթէ այս գետնին վրայ եւս խառնակիչներ, տեսակ մը «բուհճի»ներ գտնուին, կը կարծենք թէ մտածեք, զանցառելի քանակութիւն մը պիտի կազմեն։

Յետոյ, հանգիստ ժամանակ ունինք, միտքերը պատրաստելու համար։

Բայց, կրկնենք նորէն, որպէսզի պարզ ցոյցի մը ձեւը չառնէ հայկական «Եօթօրեակ»ը, պէտք է աչքի առջեւ ունենալ գործնական ծրագիր մը։

Նշանախօսք մ'ը, եթէ կ'ուզէք։

Մենք, մեր մասին, եւ եթէ ոչ ամբողջ արեւմտեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի, գոնէ Ֆրանսայի համար, կ'առաջարկենք հիմը դնել մանկապարտէզներու ցանցի մը։

Հինգ-տասը ծաղկոց, նոր սերունդին հարիւրին տասը հայ պահելու համար։

Մեր կարծիքով, անմիջական պահանջ մըն է այս։

Ամէն պարագայի մէջ, թելադրութիւն մըն է որ կ'ընենք։

Եթէ կան ուրիշ առաջարկներ, սիրով պիտի ուզէինք լսել։ «Յառաջ»ի սիւնակները բաց են, կարծիքներ յայտնելու համար։

Ուրեմն, հարցը դրուած է հրապարակ.—

1 – Եօթօրեայ դադար ամէն տեսակ վէճերու, այս տարուընէ սկսելով, եւ բոլոր հայկական գաղութներուն մէջ։

2.— «Մշակոյթի Օր»ը, իբրեւ յարմարագոյն պատեհութիւն,

3. – Որոշ եւ դիւրաւ իրագործելի ծրագիր մը։

Եթէ սկզբունքը ընդունուի, անշուշտ այդ օրը բոլոր հայերը պիտի արծարծեն «Եօթօրեայ Դադար»ի գաղափարը, զայն ժողովրդականացնելու համար։

Եթէ բոլորն ալ ուզեն անկեղծօրէն մօտենալ, ոչ մէկ դժուարութիւն կրնայ խափանել այս գեղեցիկ եւ հանրօգուտ նախաձեռնութիւնը։

Ո՛ր շիտակ մարդը պիտի ուզէր կանխակալ կարծիքներ ունենալ այդպիսի տօնակատարութեան մը մէջ։ Կամ կուսակցական - քաղաքական խնդիրներ յարուցանել, այդ օրը։

Գայթակղ հոգի, մաքուր սիրտ, — եւ արդէն հիմը դրուած կըլլայ։

Մնացածը՝ աշխատանքի խնդիր է։

Տարին 365 օր է։ Երեք, նոյն իսկ մէկ օր սանձելով կիրքերը, պիտի կորսնցնէր, մինչեւ անգամ իբրեւ անհատ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Յուսաբեր խմբագրականի մը մէջ պարզելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղթականներուն տեղաւորման մանրամասնութիւնները, կը նկատէ (26 Մարտ).

— «Ինչպէս կը տեսնէք, հաւաքական ճիգերով — և որ գըլխաւորն է՝ առանց փողի եւ թմբուկի— գեղեցիկ գործ մը կը կատարուի ի նպաստ մեր թափառական բեկորներուն։

Ցաւալի դարձած է այլեւս ամէն առիթով նահատակ հայրենիքի անունը քաշքշել, որուն դուռները ամբողջէն փակուած կը մնան իր հալածական զաւակներուն առջեւ։

Ի հարկէ, լաւին լաւագոյնը պիտի ըլլար, եթէ տարագիր Հայը, փոխանակ օտար հողի կապուելու, իր հայրենիքը վերադառնար, վաղը, օտարութեան մէջ, չկապուելու համար նաեւ օտարի կեանքին, լեզուին եւ ազգութեան։

Բայց ասիկա պարզ բաղձանք մըն է միայն, շատ հեռու իրականութիւն դառնալէ։

Իսկ այսպիսի պայմաններու մէջ փրկարար գործ մըն է այն, ինչ որ կը կատարուի այսօր Անտիոքի շրջանին մէջ։ Հողը—լաւագոյն բարեկամն է հայ գաղթականին եւ վստահելի ապաւէնը՝ անոր գոյութեան։ Գիւղախումբերով հողին կապուելով, հայ գաղթականը լաւագոյն երաշխիքները առնուած կ'ըլլայ թէ իր նիւթական ապահովութեան եւ թէ ազգային գոյութեան։

Դժուարը—գործի ձեռնարկելն է։ Անգամ մը սկսելէ ետքը՝ համոզուած ենք, որ նոյն թափով աշխատանքը առաջ պիտի ընթանայ եւ մօտ ատենէն այս շրջանին մէջ մենք պիտի ունենանք փոքրիկ, բայց ապահով, կազմակերպուած եւ օրինակելի գաղութ մը, բաղկացած գլխաւորաբար երկրագործներէ եւ արհեստաւորներէ։

Այսպիսով, «Ներգաղթ»ին վերաբերող նաեւ այս հարցը, այսինքն սփիւռքահայ գաղթականներու տեղափոխութեան խնդիրը դէպի հայրենիք,՝ կը կարգադրուի այս ձեւով, օտարութեան մէջ պահելով մեր ժողովուրդի նաեւ այս կենսունակ բեկորը»։

ԻՏԱԼԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ ?

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ ներկայ պայմաններուն մէջ Իտալիութուրք մերձեցում մը պիտի դիւրացնէ հելլէնեւթուրք վէճին կարգադրութիւնը։ Ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ Միլանի մէջ Մուսոլինիի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարին տեսակցութեան իրական նպատակը ի՛նչ էր։

Հոռմէն «Հավասի գործակալութեան մէկ հեռագիրը կ'ըսէ թէ՝ Միլանի տեսակցութենէն մեծապէս պիտի օգտուին Իտալիոյ և Թուրքիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները։ Իտալիոյ մետաղագործական մեծ հաստատութիւնները, մանաւանդ սպառազինման ճարտարարուեստը պէտք ունին նոր շուկաներ գտնելու իրենց արտադրութիւններուն։

Յունական շուկան, որ մինչեւ վերջին ժամանակները պատուական յաճախորդ մը եղած էր, մեծապէս գոցուած է իր ապրանքներու. ատանք նոյն իսկ ջնջուած են գանոնք։ Միւս կողմէ իտալական ինքնաշարժի ճարտարարուեստը ներկայիս ծաւալումի մեծ ջանքեր կ'ընէ։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Իտալիա չէ հրաժարած Անատոլուի մէջ իտալական գաղթականութեան մասնաւոր տեղ մը յատկացնելու գաղափարէն։

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՅԴ ԲՈԼՈՐԸ ԼԱՒ, ԲԱՅՑ...

Օրէ օր կը սաստկանայ ընտրական ճակատամարտը։

Եւ կարկուտի պէս կը տեղան ռումբերը, թուղթի վրայ, հոսանք հոսանքի, անհատ անհատի դէմ։

— Ո՛վ սպաննեց Վոյքովը, Սաքքօ Վանզէթթին, Մաթէոթթին... Ո՛վ սարքեց Մարոքի եւ Սուրիոյ պատերազմները... Քուէ մի՛ տաք մարդասպան աշխարհակալներուն եւ դրամատէրներուն.

Անշուշտ որ համայնավարական է կոչը։

Եւ, երեւութապէս, որքա՜ն սրտառուչ ու մարդկային...

Նոյն ուժգնութեամբ, դայրագին պայքար մը կը մղէ *Իւմանիթէ*, Ֆրանսայի կարմիրներուն կեդրոնական օրկանը։

Ու կը՛յիշէ գաղափարի հալածականներ,—Գորիս Ստեփանով մը՝ Ռումանիոյ զնտաններուն մէջ, համայնավար Սոցցին՝ որ սպաննուեր է իտալական բանտի մը մէջ։ Ուրիշներ՝ որ կը տառապին Հունգարիոյ, Գերմանիոյ կամ Սերպիոյ արգելարաններուն մէջ, զանազան պատիժներով։

Երէկուան թիւին մէջ, պատկերն ալ հրատարակելով, կը պատմէր թէ երկուքուկէս տարեկան երախայ մը կը գտնուի պուլկարական բանտերուն մէջ։ Այնտեղ ծնած եւ այնտեղ մնած... (Մայրը բանտարկուած է իբրեւ քաղաքական յանցաւոր)։

×

Այս բոլորը լաւ։

Մենք ալ կը ձայնակցինք անարդարութեան եւ բռնութեան դէմ արձակուած բոլոր բողոքներուն, եւ մղուած բոլոր պայքարներուն, ո՛ր ճակատին վրայ ալ գտնուին։

Եւ սակայն...

Չկա՞ն ուրիշ հալածականներ, կալանաւորներ եւ գաղափարի նահատակներ, հարիւր անգամ աւելի բազմաթիւ, եւ տասն անգամ աւելի դաժան պայմաններու եւ շղթաներու տակ,

— Խորհրդային արքայութեան մէջ . . .

Անցեալ օր Թերթերը 12.000 կը հաշուէին միայն կալանաւորներու թիւը, կարմիր ճանկերու տակ։

Միայն մեր խեղճուկրակ Հայաստանը հարիւրներ կը համրէ, տարին քանի մը անգամ։

Եւ այնպիսի չարչարանքներու տակ, որ ոչ խնդացողն է պակաս, ոչ ալ ինքզինքը խեղդողը, կամ երախան անօթի ձգողը...

Համաշխարհային յեղափոխութիւնը կը փլի՛, եթէ բողոք մը, ձայն մըն ալ անոնց համար արձակուի, կարմիր էջերու վրայ։

Քա՞ր են ասոնք թէ անասուն, ա՛յ մարդիկ, որ «զուղտս կլանէք» եւ...

ԱՐՇԱԻԻՐ

ԱՆԳԼՈՒՀԻ ՄԸ ԿԸ ԿՏՐԷ ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԸ

Անգլիացի աղջիկ մը՝ Միս Մէրսէտէս Կլայցէ առջի օր լողալով կտրեց Ճիպրալթարի նեղուցը՝ 12 ժամ 50 վայրկեանէն։ Օրիորդը նախապէս հինգ անգամ փորձած էր եւ չէր յաջողած։ Անցեալ տարի Հոկտեմբեր 8ին Միս Մէրսէտէս լողալով կտրած էր նաեւ Մանշը։ Ուղիղ գիծով Թարիֆայէն Փուէնթա-Լէօնա 22 քիլոմեթր երկայնք ունի Ճիպրալթարը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

կը հրատարակուի Չորեքշաբթի օր, տօնական դադարի առթիւ։

Ֆօթօ «ԱՐԱՔՍ»

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԼՈՆՏՈՆ

(Փարիզ. Սէն Լազարի կայարանէն մեկնած ատեն. 4 Ապրիլ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Նոր երկրաշարժ Իզմիրի շրջանին մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Ապրիլ 6 Թուականով.—

Երէկ կէսօրէն վերջ ընդհատաբար երկրաշարժի բազմաթիւ սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան Թորպալըի եւ Իզմիրի մէջ։ Ժամը 18ին ալ թեթեւ ցնցում մը զգացուեցաւ։

Երէկ ժամը 21ին եւ այսօր ժամը 2ին, երկու զօրաւոր ցնցումներ զգացուեցան Թորպալըի մէջ, առանց ո եւ է նոր վնաս պատճառելու։ Կառավարութիւնը ստացաւ բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ, երկրին ներսէն եւ արտասահմանէն։

Քարիւղի պտարան մը բռնկած

Հավանայէն կը հեռագրեն թէ առջի գիշեր Սինքլէր քարիւղի ընկերութեան ամբարներուն մէջ պայթումի մը հետեւանքով հրդեհ ծագեցաւ։ Պայթիւնը լսուեցաւ քանի մը քիլոմեթր հեռուէն, բոցերն ու մուխի սիւները հարիւրաւոր մեթր բարձրացան։ Այրեցաւ կին մը եւ վիրաւորուեցան 80 մարդեր, որոնք կ'աշխատէին մարել հրդեհը։

Հակառակ հրշէջներու ջանքերուն, 11 ամբարներ ամբողջովին փճացան։ Վնասները, որոնք ահռելի են, դեռ ճշդիւ չեն հաշուուած։ 1926ին ուրականի մը հետեւանքով յիշեալ գործարաններուն մէկ մասը քանդուած ըլլալով, միայն անոնց վերաշինութեան համար 3 միլիոն տոլար ծախսուած էր։

Նոր հեռագիր մը կ'ըսէ.— Հազիւ թէ հրդեհը մարած էր, նոր մը սկսաւ ուրիշ ընդունարանի մը մէջ։ Հավանայի բոլոր ջրհանները եւ 850 ամերիկեան ծովային զինուորներ աշխատեցան՝ բոցերը մարելու համար։ Քարիւղի թանձր խաւ մը կը ծածկէ նաւահանգիստը. ամերիկեան նաւային իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առին՝ նաւերը պաշտպանելու համար։

Սուրիոյ ընտրութիւնները

Պէյրութէն կը հեռագրեն Թայմզի.—

Կ'երեւի թէ ֆրանսական մարզպանը յաջող ընտրութիւն մը ըրաւ՝ վարչապետութեան կոչելով Շէյխ Թաճէտտինը։ Նոր վարչապետը Դամասկոսցի է եւ զաւակը տեղւոյն խիստ յարգելի «իւլէմաներէն մէկուն։ Ազատամիտ հայրենասէր մըն է, որ իր բարեհամբոյր բնաւորութիւնով զինաթափ ըրաւ ընդդիմադիրները եւ համոզեց ազգայնականները, որ մասնակցին յառաջիկայ ընտրութեանց։ Երեքշաբթի օր կը սկսին ընտրութիւնները, որոնք պիտի տեւեն երկու շաբաթ։ Մարզպանը հրահանգեց բոլոր ֆրանս. պաշտօնեաներուն, որ զգուշանան ո եւ է կերպով միջամտելէ ընտրութեանց։ Այժմ տեղական պաշտօնեաներուն կը մնայ դիմադրել ընտրութեանց վրայ իրենց ազդեցութիւնը բանեցնելու փորձութեան։

Ռումանիոյ գործերը

Վարչապետ Պրըթիանու բացարձակապէս կը հերքէ թէ մտադիր է հրաժարելու, եւ իր ուժին ապացոյցը տալու համար Տրանսիլւանիոյ Կլաուզէնպուրգ քաղաքին մէջ խուզարկութիւններ կատարել տուաւ գիւղացի-ազգայնական կուսակցութեան կեդրոնը, ուր ժողովուրդը ըմբոստութեան հրաւիրող թռուցիկներ գտնուեցան։

Գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան համաժողովը, որ Ապրիլ 22ին պիտի գումարուէր Ալպա-Ժուլիայի մէջ, յետաձգուեցաւ Մայիս 6ին։ Վարչապետը յայտարարած էր թէ մտադիր է արգիլելու այդ համագումարը. յետաձգումին պատճառն այն է որ կուսակցութեան վարիչները կ'ուզեն բանակցիլ կառավարութեան հետ։

Ընդդիմադիրները չեն զինաթափուած

Երկուշաբթի օր Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան Վերստուգիչ Կեդրոնական Յանձնաժողովին լիակատար խորհրդաժողովը։ Օրակարգին վրայ էր դարձեալ ընդդիմադիրներու խնդիրը, որուն համար քանիցս յայտարարուած էր թէ կարգադրուած է։ Այս առթիւ խորհրդաժողովին ներկայացուած պաշտօնական տեղեկագրին մէջ կ'ըսուի թէ՝ հակառակ իրենց ամբողջական պարտութեան, «անուղղայ տրոցկիս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՕՇԱԿԸ

Մեր ներքին կեանքի բազմապիսի ցաւերի ու թշուառութիւնների վրայ վերջերս աւելացաւ եւ մի նորը— պայքար ազգային դրօշակի դէմ,— որ քանի գնում դառնում է աւելի վանիչ, աւելի ըմբոստացուցիչ իր մոլեգին յեղյեղումներով։

Ծանր է նիւթը. տրտմութեամբ ես գրիչ ձեռք առնում. լայն հեւքի ու առնական կորովի պէտք կայ բացայայտ փոքրոգութեան ու տմարդութեան մեր ժամանակներում ցասումի փոխարէն բանականութեան խօսք ասել։

Նզովուած օրեր ենք ապրում, երբ մեր հօր հոգին իսկ պաշտպանւելու հարկի մէջ է գտնւում։

Անհնար է առանց խորունկ սարսուռի մօտենալ այս խնդրին, որ այնքան խեղայեղօրէն այսօր ծառայում է հրապարակախօսական ու կուսակցական անարժան մարզանքներին։ Ազգային դրօշակի դէմ երբեմն տողեր ես կարդում, բերանաբաց ու թանձր իմաստակութիւններ, որոնց կեղծ հայրենասիրական անգութը դժւարութեամբ է ծածկում մեր ցեղային հինաւուրց պալարը— կասկածի, ժանիքաւոր կիրք ու բորբոսնած, աւերիչ անձնասիրութիւն։

Եւ ցաւից ու տրտմութիւնից հոգիդ է պայթում։

Ու խորհում ես կսկիծով, թէ չկա՞յ մի՞թէ մի սահման, ուր եղբօր դէմ արշաւող քինոտ ու ախտաժէտ Հայը երկիւղած սարսափով կանգ առնի, աղջիւը հանգչող աստւածը չը տրորելու համար։

Չը կա՞յ միթէ մի նւիրական կրակ, որ նրա ժայռը հ կրունկները մրկէր եւ յետ շպրտէր դէպ զգաստութեան ճամբաները։

Խղճմտանքն ի՞նչ է, պլպլան լապտե՞ր մարդու էութեան խորքերում, թէ՞ մութ գիշերին թարթող անառակութեան պղտոր աչք։

Մեր այս անհնարին թշուառութեան ու վտարանդի օրերին, երբ մեր շուրջը բարեկամների փոխարէն միայն գերեզմանափորներն են վխտում քաղցած բորենիների պէս՝ ի՞նչ է այս ճիւաղային օրգիան մեր ցեղային խուէալի դէմ։

Անօգուտ է լռել։

Շատ է խորունկ այս վէրքը։

*
* *

Ահագին ու անդարմանելի աղէտ է, երբ մեր աւեր ու գաղթ-ցրիւ ժողովուրդը այլեւս անվիճելի սրբութիւն չունի եւ իր յուսաբեկութեան մէջ ժանիքները սեփական միսերի մէջ է թաղում։

Աղէտւած անձերի իսկական ողբերգութիւնն սկսւում է այն օրից երբ քաղաքական կործանումին յաջորդում է գաղափարական շփոթը ուրացումն ու անարի խուճապը հայրենի տաճարներից։

Ազգային դրօշակը հայրենի բոլոր հին ու նոր տաճարների խաչանիշ պսակն է։ Ընդիտանալ եւ մանաւանդ ստորին ու թշնամուն հաճելի լինելու քննանքով անարգել ու արհամարհել ցեղի արժանապատւութեան, յոյսի, իդէալի այդ խորհրդանշանը համազօր է մի մեծ ու վճռական ճակատամարտի մէջ վատաբար փախուստին։

Այսօր թշնամիների մեծագոյն յաղթանակը մեզ վրայ մեր դրօշակի շուրջը ծայր տւած այս ցեղոտ ու ապազգային խեղկատակութի նն է։

Ընկճւած ու նկուն դարձած մի ազգի հոգուց իր դրօշակը խլել, միեւնոյնն է, թէ նրա հայրենիքը երկրորդ անգամ սպանել։

Բարձր խորհուրդներն ու իդէալները հզօր են ու անպարտելի, երբ նրանց առարկայական պատկերի տակ գլուխներ են խոնարհւում անբռնադատ պաշտամունքով։

Դրօշակը, որի տրտում ծալքերի տակ հերոսական կեանքեր են մարել մի մեծ գաղափարի համար, միշտ նւիրական է։

Պարտւած, ծւէն-ծւէն դրօշակն իր վէրքերով աւելի սուրբ է քան յաղթականը։ Նրա գոյները մեր յուսացող հոգիների մէջ թրթռում են ժպտուն երազների պէս. Նրա փողփողումները մեր մտածումների ցաւագին ժռայլ են վանում. որպէս արշալոյսի ցոլքերը վաղորդեան ցուրտ շամանդաղը։

Մի՛ դիպէք մեր դրօշակին, վէրքեր ունի նա, խորունկ ու արնածորան։

*
* *

Ցանցանք է ցաւցնել ազգային դրօշակի ծալքերի մէջ թրթռացող հոգիները. հազար ու հազար ընկածների աճիւններն են սրսփում բիրտ հայհոյանքների ցրտութիւնից։ Հերոսական մահերը նրա համար չեն, որ կենդանի ճիւաղները անամօրէն կայտռեն ու հրհռան, հեգնելով նրէկի երկունքը։

Դրօշակը գերեզմաններից բարձրացող արիութեան ու առաքինութեան կանգուն կոթողն է։

Ամօթալի իմաստակութիւն ու տմարդութիւն է դրօշակի տարիքը հարցնել։ Ազգային խորհուրդներն ու նշանները տարիք չունեն. նրանք յաւիտենական են։

Երբ մի ժողովուրդ ոտքի է կանգնում ու մի դրօշակ բռնած չորս հովերին՝ վճռում է քայլել, անօգուտ է այլեւս նրա ճամբան փակել։

Մեր ազգային եռագոյնը իր երկամեայ պետական-ռազմական խոյանքով դարեր է ապրել. Նա գալիս է յաւիտենականութեան խորքերից. տարիներ կան, ուր ազգերի հոգին մի հզօր ճիգով ծաղկում է տանջանքի ու փառքի մէջ. եւ այդ օրւանից իր դրօշակը խորհրդապատկերն է իր կեանքի։

Վա՛յ այն ժողովուրդին, որ ազատագրական բախումների մէջ ընկած իր ընտիրների հետ իր կապը կը կտրի եւ իր աղօթքի համար ամէն օր մի նոր աղօթարան կը փնտռի։

Ազգային դրօշակը ցեղի միակ ու լուսաշող աղօթարանն է։

Ռ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԱՀ ԵՒ ՅԱՒԻՏԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մահը՝ Օրէնքին վրէժն է էակներու մեղանչումին դէմ։ Մահը՝ Շունչաւորութեան ազդարար զանգակն է։ Մահը՝ յաւիտենականութեան յաղթանակն է չափուած ժամանակին դէմ։

ՓՐՈՖ. Յ. ԳՈՒՃԻԿԵԱՆ
(Նանսէնէ)

"ԵՌՕՐԵԱՅ ԴԱԴԱՐ,, . . . ԿԻՐՔԵՐՈՒ

Ութերորդ տարին է, որ գաղափարական տօներու ընթացքին, չեխ ժողովուրդը կը տօնէ Եռօրեայ դադարը։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ չեխ Կ. Խաչը կը հրաւիրէ ամբողջ ժողովուրդը, յանգել երեք օր շարունակ, անհատական եւ հանրային կեանքի մէջ, ներքին եւ արտաքին խաղաղութեան ոսկի կանոնները եւ կեդրոնացնել իր գործօն հետաքրքրութիւնը հաւաքականութիւնը շահագրգռող մեծ հարցի մը վրայ, օրինակ՝ հանրային առողջութիւնն ու առողջապահութիւնը, բնակարանի խնդիրը, մարմնակրթանքը եւլն.։

Երեք օր շարունակ կիրքերու դադար, առանց անհատական և կուսակցական կռիւի. առանց հատուածական վիճաբանութեանց եւ յարձակումներու, առանց ատելութեան եւ բացասական զգացումներու։ Ընդհակառակն, համագործակցութիւն եւ միացեալ ճիգ՝ ընդհանուրին ֆիզիքական եւ բարոյական առողջութեան համար։

Այս է բեղուն ու բարեբար նպատակը Եռօրեայ Դադարին։

*
* *

Երկու խօսք՝ այս վեհ ու ազնիւ գաղափարի ծագումին ու հաստատումի՛ն մասին։

Անհատական, ընտանեկան, ազգային եւ միջազգային կեանքին մէջ, մարդիկ իրենց կեանքին մեծ մասը կը վատնեն կռիւով, պայքարով եւ պատերազմներով։ Այնպէս որ, հինէն ի վեր, ժամանակաւոր դադարի մը հրամայական պահանջը զգալի եղած է կռուող կողմերուն կողմէ։

Անցեալին մէջ, պատերազմներու ընթացքին, որոնք երբեմն տասնեակ տարիներ կը տեւէին, թշնամի կողմերը, յոգնած ու սպառած, ժամանակի մը համար կը համաձայնէին թշնամութիւնները դադրեցնել, զինադուլ ընել։ Միջին դարու ընթացքին, աւատապետները, ժամանակաւոր զինադուլով կամ դադարով (trêve) մը կը հանգստանային իրենց անվերջ կռիւներէն, ասպատակութիւններէն եւ աւերումներէն։ Այդ շրջանին կեանքը այնքան անապահով էր, որ Նիկէայ ժողովը, մասնաւոր օրէնքով մը (Trêve de Dieu) բոլորին խստիւ արգիլեց ոեւէ բռնատիրական կամ թշնամական գործ, ամէն շաբթու Չորեքշաբթի գիշերէն մինչեւ Երկուշաբթի առաւօտ։

Թշնամութիւններու դադարի այս սկզբունքը, զանազան ձեւերով, ներկայիս ալ կը գործադրուի։ Պատերազմի ատեն զինադադար կը յայտարարուի. խաղաղութեան ժամանակ՝ իրաւարարութեան կը դիմուի։ Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ պահանջին արդիւնքն է։ Ազգային կեանքին մէջ եւս՝ երբեմն կուսակցական պայքարներու դադար կը յայտարարուի եւլն.։

Այսուհանդերձ այս կերպ դադարը եղած է միշտ կրաւորական եւ յաճախ ամօլ երեւոյթ մը, պատրաստութեան շրջան մը աւելի բուռն պայքարելու համար։

1921ին էր որ Չեխոսլովաքիոյ Նախագահին դուստրը, Օր. Ալիս Մազարիքովա, չեխ Կ. Խաչի նախագահուհին, խորհեցաւ Trêve de Dieuի (Աստուծոյ դադարը) գաղափարը ծառայեցնել Կ. Խաչերը առաջնորդող բարձր նպատակներուն։ Նոյն տարուան Զատկին, Կ. Խաչը դիմեց չեխ պատմագիրներուն, մտաւորականներուն եւ օրագրողներուն, ու խնդրեց բոլորէն, մամուլին միջոցով պարզելու Trêve de Dieuի նշանակութիւնը եւ փնտռել թէ ի՛նչպէս այդ հին գաղափարը կարելի էր օգտագործել նորագոյն պահանջներու համար։ Առաջարկը նոր էր եւ անակնկալ, բայց մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց եւ մամուլը բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց եղած թելադրութեան շուրջ։

Յաջորդ տարին տեղի ունեցաւ առաջին հրապարակային ցոյցը։ Չեխ Կ. Խաչի համագումարին առթիւ, զատկական տօներու ընթացքին, Հանրապետութեան նախագահի ներկայութեան, Փրակայի Ազգ. Թատրոնին մէջ յայտարարուեցաւ Եռօրեայ դադարը։ Օրուան հարցն էր հանրային առողջութիւնն ու առողջապահութիւնը։ Բժիշկներ եւ հանրային գործիչներ մամուլին միջոցով ժողովուրդին բացատրեցին առողջութեան եւ առողջապահութեան կենսական կարեւորութիւնը, անհատին, ընտանիքին եւ ընկերութեան համար։

1923ին Կ. Խաչը յաջողեցաւ ապահովել աջակցութիւնը չեխ գրեթէ բոլոր կուսակցութիւններուն, որոնք ինչպէս ամէն տեղ, բուռն պայքար կը մղեն իրարու դէմ։ Այս նպատակին համար Կ. Խաչը խորհեցաւ Եռօրեայ դադարը պաշտօնապէս յայտարարել տալ Երեսփ. Ժողովի բեմէն։ 1923 թուի Զատկի շաբաթ օրը, Երեսփ. Ժողովի նախագահը, բոլոր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներու ներկայութեան, հանդիսաւոր նիստի մը մէջ պաշտօնապէս բացուած հռչակեց Եռօրեայ Դադարը։ Հանրապետութեան նախագահը, կառ. հատուածներու պետերը և ուրիշ անձնաւորութիւններ, անձամբ գրեցին յայտարարութիւններ, բացատրելով դադարին նշանակութիւնը եւ կարեւորութիւնը։

Տարի մը ետք, 1924ին, Եռօրեայ Դադարին իր եռանդուն մասնակցութիւնը բերաւ Երիտասարդական (Jeunesse) Կ. Խաչը, ի նպաստ խաղաղասիրական դաստիարակութեան, որ օրուան հարցն էր։

1925ին Դադարը եղաւ ի նպաստ բնակարաններու հարցին։ Կ. Խաչին թելադրութեամբ՝ բազմաթիւ մասնագէտներ (ճարտարագէտ, բժիշկ եւլն.) թռուցիկներ, գրքոյկներ եւ յօդուածներ հրատարակեցին։ Առաջին անգամ ըլլալով Դադար յայտարարուեցաւ ոչ միայն Փրակայի, այլ Պրնոյի եւ Պրաթիսլավայի մէջ, պատրաստելով գաղափարին ընդհանրացումը ամբողջ երկրին մէջ։

1926ին շարժումը մեծ ծաւալ ստացաւ եւ տօնուեցաւ ամէն ուր որ Կ. Խաչի մասնաճիւղեր կային, նաեւ դպրոցներու մէջ։

Իսկ 1927ին, Եռօրեայ Դադարի ցոյցը մեծ համեմատութիւններ ստացաւ եւ 1152 տօնակատարութիւններ տեղի ունեցան Հանրապետութեան զանազան վայրերուն մէջ։ Կարելի է ըսել թէ այժմ Եռօրեայ Դադարի տօնը ժողովրդական բարքերուն մաս կը կազմէ։

Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը ամէն տարի կը հրատարակէ գրքոյկ մը չեխ, ռուս, գերման եւ հունգար լեզուներով, որ կը պարունակէ Դադարի պաշտօնական յայտարարութիւնը, նոյն տարուան օրակարգի վրայ գտնուող հարցին նշանակութիւնը եւ տօնակատարութեանց մանրամասն ծրագիրը։

Կ. Խաչի մասնաճիւղերը երկու ամիս առաջուընէ կը սկսին խնամով պատրաստել տօնը, բարոյական և ֆիզիքական կրթութեան նուիրուած բոլոր միութիւններու, ինչպէս նաեւ գրեթէ բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներու աջակցութեամբ։ Այսպիսով, անոնք կը սորվին, գէթ երեք օրուան ընթացքին, աշխատակցիլ հանրօգուտ նպատակի համար։ Դիմում կ'ըլլայ նաեւ զանազան հաստատութիւններու եւ դրամատուններու, ապահովելու համար անոնց նիւթական աջակցութիւնը զանազան նպատակներու համար (քաղաքի կամ գիւղի բարեզարդում, մանկատուններու բացում, բուժարաններու, մարմնակրթական հիմնարկներու եւ դպրոցներու օգնութիւն եւլն.)։ Կղերն ալ կը բերէ իր օժանդակութիւնը այս խաղաղարար տօնին, Կ. Խաչը կը պատրաստէ այդ օրուան պատշաճ քարոզը կամ քարոզին նիւթը եւ եկեղեցիի պետին միջոցով կը ղրկէ ամենայետին գիւղի քահանային։

Իսկ մամուլը իր լայն աջակցութիւնը կը բերէ այս մեծ տօնին ժողովրդականացմանը։ Ծաղկազարդէն մինչեւ Զատիկ — եօթը օր — մամուլը կը դադրեցնէ քաղաքական ամէն պայքար։ Կուսակցութեանց ու քաղաքական հատուածներու պետերը իրենց թերթերուն մէջ կը հրատարակեն Դադարի նշանակութիւնը բացատրող յօդուածներ, զորս կ'արտատպեն բոլոր միւս թերթերը եւ պարբերականները։ Օրուան հարցը կը քննուի, մամուլին մէջ, մասնագէտներու կողմէ, բժիշկ, գիտուն, ճարտարագէտ, ընկերաբան եւլն.)։ Մէկ խօսքով, Զատկի Շաբաթ և Կիր. օրերը լոյս տեսնող թերթերը մեծ մասով նուիրուած կ'ըլլան Եռօրեայ Դադարին։ Եւ հրապարակով կ'այպանուի այն թերթը որ այդ օրերուն պայքար կը բանայ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Երեսփ. Ժողովին նախագահը ըրաւ պաշտօնական բացումը հետեւեալ խօսքերով.

— «Դադարը յայտարարուած է, յարգեցէք զայն»։

Եւ Չեխ ժողովուրդը կը ջանայ, իր պետերուն հետ, լռեցնել իր կիրքերն ու ատելութիւնները եւ դադրեցնել ամէն պայքար, գէթ երեք օր, խաղաղեցնելու համար իր միտքն ու հոգին եւ նուիրուելու համար հանրօգուտ հարցի մը քննութեան ու լուծումին։

.
. .

Հայը մեր նը.

Այս ցաւոտ հարցականը ցցուեցաւ առջեւս, երբ Եռօրեայ Դադարի մասին վերոյիշեալ տեղեկութիւնները կարդացի Կ. Խաչերու համաշխարհային Լիկայի պաշտօնաթերթին մէջ։

Այդ մասին առանձին։

ՏՈՒՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

պէտք է նորէն, դու քեզի դէտ նստիս միւնակ, ու երազուն,
պէտք չէ՛ լսես, դու ամէնուն, քու հոգիիդ գաղտնիքը լուռ.
պէ՛տք է խորո՛ւնկ չափել գիտնաս խօսքն ու հոգին այս մարդու,
Ու քրնութեան գեղեցկութեան տանիս աղուո՛ր քու երգին նոր...

Անցորդներն այս, որ վաղանցիկ յոյսերու պէս կուգա՛ն, կ'անցնի,
ժխորներն այս, որ կը լսես, քաղաքներուն, ու Ռամանին,
ձայները այս, որ ընկերներդ, քեզի՛ կ'ուղղեն գործավարին
Ունկի՛ դրէ, . բայց մի՛ կենար, շարունակէ՛ ճամբան քու կին...

Ժայռեռներէն պիտի երբեք դու չի խաբուիս մանկան մը պէս
Գաղ մը միայն պիտի նստիս, ու հոտոտես բոյրը վարդերու.
Ցատասկներու աշխարհին չար, պիտի չըլլաս դու ողջակէզ.
Ու լռութեան ճամբաներէն պիտի քալես մի՛շտ առանձին...

Դու քու ցաւը՝ քու կրծքիդ տակ, ու քու երգը քու սրտիդ ...
Գիտի դիտես սա լուսնկան՝ գիշերին մէջ անդորրական.
Գիտի դիտես բոյլն աստղերուն, որ կը շողա՛յ յաւէ՛տ, անշէջ.
Ու սպասես՝ Հրա՛շք-Լոյսի՛ն, որ պիտ՛ ծագի վարդանմա՛ն...

ԱՐՍԷՆ ԱՇ...

ՖՐԱՆՍ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն Ֆրանսական նաւային բոլոր ուժերը պիտի կեդրոնացուին Հավրի նաւահանգիստը, ուր Հանրապետութեան Նախագահը, Ցումէրկ աչքէ պիտի անցընէ զանոնք։ Ռոզջիկայ ամսուն, ամէնէն հեռու գտնուող նաւերը Ատլանտեանի նաւահանգիստները այցելելով, կարգով պիտի հասնին Մանշ։ Հանրապետութեան Նախագահին աչքին առջեւ ընդհանուր տողանցքէ մը յետոյ պիտի այցելեն Մանշի նաւահանգիստները։

ԺԷՄԻԷ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Փարիզի Օտէոն թատրոնին տնօրէնը, դերասանապետ Ժէմիէ, որ Օսլօ կը գտնուէր, անցաւ Լէնինկրատ։ Ժէմիէ կը խորհի Փարիզ հրաւիրել ռուս դերասանական խումբերը։ Նոյնպէս պիտի աշխատի ապահովել Ռուսիոյ մասնակցութիւնը միջազգային թատերական ընկերութիւններուն։

Գեղարուեստից տան մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Ժէմիէին։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՂՕԹՔԸ

Հողաշէն խրճիթը, ... կոչնակը ռումբով կը ... լսեցէք ինծի.

Հողէ աստուածներ, աղբիւր բերաններ ... գիս, արտերս ծաղկեցիք ... ամբարները վառօդով ...

Դուք ծեր ոսկի Մուշ ... ջը խունկի անտառ ... վառեցիք, եւ պնծա ... բութեամբ արիամարհ ... նէծքն երկինքին, անէծք ... բերուս։

Եհով ս'Աստուած վրէժ ... արփինիս փոխարէն, թշնամի ... լինով, թշնամի արցունք ... ռուգէ դաշտերը Հայուն։

Ադոնայի Տէ՛ր, ամէն ... վեր, քեզի աղօթք մ'ունիմ ... ծիկի բախտը՝ Հայաստան ... դուրս նետէ ո՛ւր որ կ'ո...

Եօվա, Տէր իմ Ա... պատուէրդ կատարեցի ... բերթ թշնամիս չսիրեցի ...

Սաբաւովթ, Տէ՛ր զօրու ... գուն քու շունչդ՝ շունչ ... նեցիր, գիս ըրիր անայլ ... կոց եւ մահին խաղա... ցուցիր։

Իա՛ց, Տէ՛ր, բա՛ց ... հրաբուխ, փչէ ու մարէ ... աբեւս մարող հողէ աստ... բուն։

Մի՛ թողուր, Աստուած ... ռազմիկ եղբայրներս ... կանի պարկը վիզերէն ... աշխարհէ աշխարհ շրջ ... թիկ մը հող հայրենիքէն ...

[illegible] կը ծխամ խունկը, ծուխը ... ներուս, Ադոնայի՛, լսէ՛ ... ոտքիդ տակ առ ու ծզմէ ... էութիւն՝ վախկոտ դ... Թուրք նապաստակը։

Տե՛ս, Տէ՛ր, ի՞նչպէս ... դղրդայ, աչքերս ... արբշիռներում կրակ ... Տէ՛ր, ինծի, ես թողուցի որ ... բնիքս քարուքանդ ... ընկամները կուրծքս ... շքանշաններով

Մի՛ զարկեր, Տէ՛ր, հոգիս ... վրէժը զոր կը զգամ ... աստուածներուն դէմ, որ ... ընկեցիկ մանուկի մը պէս ... կատաղրին գոց դրան ... նետեցին։

Խլէ՛, Տէ՛ր, խլէ՛ ... գաղը որ արտս մտած կը ...

Առ քու ձեռքդ ղեկը ... նաւակին որ կը զարնուի ... խութ։

Փշրէ՛, Տէ՛ր, կտուցը ... բուն, որոնք կենաց ... բզկտեն սուրբ Օեղաններ ...

Կուրցո՛ւր, Տէ՛ր, ... տարբերներուն որ ... ի՞նչպէս դաշինները ... վրայ կոխելով, հնձանին ... ժակի գինի կը պատրաստ ...

Եւ դուն, Աստուած, ... ներուն գերագոյնը, դուն ... թէ ինչպէ՛ս ցեղիս խաչը ... տիդ դանէն ներս ... նոր բերնէն լսեցիր ... միայն— Գթութիւն ... այն ատեն գութդ ... աչքդ արցունքով ...

Տէ՛ր, խնդիր մ'ունիմ, ... մը խնկաբոյր։ Տէ՛ր, պիտի ... որ անգամ մըն ալ խաչին ... ցեղս քեզ հարցնէ.

—Էլի՛, Էլի՛, ընդէ ... գլս . . .

ԱՏՐՈՒՇ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Նիւթի[ց] առատութեան պատճառով, ստիպուած ենք յաջորդ [թիւ]ին թողել Վասպուրականի Ապրիլեան հերոսամարտին նուիր[ուած] նիւթերը

ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ԴԻՒՑԱԶՆՆԵՐ

[...]ն օրերուն ամբողջ Յու[...] [...]նը ահաւոր սպառնալիքի [...]ք տակ էր։

[...]զօր բանակ մը, որ կը սու[...] Արեւելքէն՝ առաջնորդուած [...]ներ Պարսից Արքային Ար[...] [...]նոյն, արդէն հասած էր ծովե[...] [...] ու կը սպառնար քանի մը [...] յունաստան արշաւել։

[...]քային Արքան, սուրհան[...] [...]ներ ղրկեց Յունաստանի բոլոր [...]երը՝ հրամայելով որ ընդու[...] [...] հպատակութիւնը, որովհետեւ [...] երկիրը, եւ ծովը նոյնպէս, [...] իրեն կը պատկանի։

[...]կայն ի՞նչ [...] պատասխանը որ կու գար

Ո՛չ, մենք կ'ուզենք ազատ [...]։

Բայց եւ այնպէս իրարան[...] [...] ու տագնապ... Ահազանգը [...] անմիջապէս Յու[...] [...] ամբողջ տարածութեան [...] մարդիկ սկսան զինուիլ ա[...] [...]րով եւ փութային կռուի [...] հեռու վանելու հայրե[...] [...]ը խժնամին։

[...]ղաքներու մէջ միայն ժո[...] [...] միայն, յուսահատ ու [...], սարսափի սիրտին։

[...] կեդրոնները տա[...] [...] [...] [...] բանակին ամենայա[...] [...] կը գտնուէր լեռնե[...] [...] մէջտեղը։ Անոր [...]թիւնը, տանձնեց բն[...] Լէոնիդաս, Սպարտացիներու [...] իր երեք հարիւր [...] զինուորներով

[...] երեւց պարսկական [...] որ կը յառաջանար։ Ա[...] [...] այնքան բազմաթիւ էին՝ որ [...] կենար համրել։

[...] մը մարդիկ ինչ յոյս [...] ունենալ դէմ դնելու [...] աւելի ուժի մը։ Բայց [...] եւ իր զինուորները ան[...] [...] կանգնած մնացին իրենց [...] մէջ։ Անոնք բոլորը [...] յանձն առին մեռնիլ, [...] հարկ ըլլար, բայց բնա[...] [...] դիրքերէն։

Հաստ իրենց սարհանդակ հետախոյզը եւ յայտնեց

— Պարսից բանակը այնքան բազմաթիւ է որ, անոնց նետերէն եւ նիզակներէն արեւին լոյսը կը խափանուի։

— Աւելի լաւ, այդպիսով մենք անոնց շուքին տակ աւելի լաւ պիտի կռուինք, պատասխանեցին Սպարտացիները եւ յառաջացան արիաբար, հզօր բանակին դէմ յանդիման։

Ընդհրկումի եւ վարանումի նշոյլն իսկ չկար անոնց շարժումներուն մէջ։

— Պէտք է վանել բռնակալութիւնը, որ կ'ուզէ իր արիւնոտ թաթը դնել մեր հայրենիքի սրտին վրայ։

Եւ կը սկսի ճակատամարտ մը աննախընթաց։ Պարսիկները, անթիւ ու անհամար, միշտ յառաջ կը խոյանան, բայց մահը կը լափէ զիրենք. իրենց տեղն ու նիզակը գործածելէ առաջ։

Հոս եւ Սպարտացիները, որ կը տապալին մէկ-մէկ։ Փշրուած ու նօսրացած է իրենց ամրակուռ շղթան, կտրած են արդէն շատերուն տէգերն ու նիզակները։ Բայց եւ այնպէս անոնք կրկին եւ կրկին կը միանան, կ'ամրանան կողք կողքի։ Շատերը վար կ'իյնան մահամերձ, օրհասական վերջին ճիգով մը դարձեալ կ'ելլեն կռուելու, ոմանք սուրով, ուրիշներ լոկ դաշոյնով մը։ Միւսները կռուփի հարուածներով ու ակռաներու կճրտոցով։

Ամբողջ օրուան ընթացքին, անոնք անդադար ու գիւցազնաբար կռուեցան, կասեցնելով թշնամիին արշաւանքն ու ներխուժումը, սակայն իրիկուան վերջալոյսին իրենցմէ ոչ ոք ողջ մնացած էր։ Հոն ուր իրենք բանակած էին, այժմ կ'երեւար բլուրի նմանող հսկայ դէզ մը, դիակներէ կազմուած։

Քսան հազար պարսիկ զինուորներ ինկան այնտեղ, այդ բուռ մը մարդոց միջեւ։

Յունաստան ազատուած էր։ Հազարաւոր տարիներ են ան-

ցեր այն օրէն ի վեր, բայց մարդիկ այնքան գորովով ու սիրով կը պատմեն պատմութիւնը երեք հարիւր դիւցազներուն, որոնք մեռան իրենց հայրենիքին ազատութեան համար։

ՃԸՅՄՍ ՊՈԼՏՈՒԻՆ

Թարգմ.

Յ. Տ. Սրապեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ԿՐԱՍ.— Այլասերման վտանգէն մենք ևս վարակուած ենք։ Մեծ վայրերուն մէջ գոնէ փորձեր կան վտանգը կանխելու. այստեղ ոչ մէկ ջանք։ Կարգ մը ծնողքներ կը պարծենան որ իրենց պզտիկները՝ հայերէնը մոռցած են եւ վարժ Ֆրանսերէն կը խօսին։ Կայ եւ օտացաւ հայրենակիցներ, որոնք տաք արցունքներ կը թափեն, երբ կը տեսնեն իրենց հարազատներուն առօրանալը։ Կը ճանչնամ հայրենակից մը, որ երեք զաւակ ունի, 5, 7 եւ 9 տարեկան։ Երկու պզտիկները իրենց Հայ ըլլալն իսկ չեն գիտեր եւ Ֆրանսերէն կը խօսին, կ'արտասանեն ու կ'երգեն։ Մայրը՝ Ֆրանսերէն չի գիտեր։ Ի՞նչպէս իրար կը հասկնաք կը հարցնեմ.

— Ա՛խ, մի հարցներ. եթէ սա ալ ՀԷլլար (9 տարեկանը), պիտի խենդենայի։ Բարեբախտաբար քիչ շատ հայերէն կը հասկընայ։ Զաւակներու տէր ենք փաշին մեր գլխուն կ'ուզեմ սիրել, խօսիլ իրենց հետ, թութակի կը նմանին, որքի պէս գլուխնին կը ծռեն երեսս կը նային, առանց բան մը հասկնալու։ Եթէ իրենցմէ պէտք մը ունենայ, մեծին միջոցաւ իրար կը հասկնանք։ Հարկաւ Աստուած դուռ մը կը բանայ.. Այդ դուռը՝ որու բացման հազարաւորներ կը սպասեն, Հայաստանն է, որուն հետ Աստուած գործ չունի։ Թերեւս ձեր թուանար անէծքները աւելի զօրաւոր ըլլան դժբախտ մայրեր, որ ատենապետներուն մէջ անգամ զաւակներ մեծցուցիք առանց յուսահատելու։

Արա

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԻԶՄԻՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Իգտամ»ի Թղթակիցը ընտեւեալ կերպով կը նկարագրէ Իզմիրի կացութիւնը.

Իզմիր տեղէն խախտեցաւ, բոլոր ժողովուրդը մերկ փողոցները թափեցաւ, գոռում գոչումը երկինք բարձրացաւ։ Գոռացող, լացողները հաշիւ չունէին։ Զորս հոգինոց պահապանի ընտանիք մը ամբողջովին անհետացաւ։ Երկու զաւակ ունէր 15 օր առաջ ամուսնացած ամոլ մը կայ մնացածներուն մէջ։ Նոր շէնքերը վնասուեցան, երկրագործական գրամատունը հիմա փլչելու վիճակի մէջ է։ Կառավարական շէնքը վտանգի մէջ է։ Դատարանները նոյնպէս։ Գործարանները աշխատութենէ դադրած են։ Փլատակներու տակէն բաւական դիակներ կը հանուին։ Թօրպալը ամբողջովին անհետացաւ։ Երկրաշարժէն յետոյ կարմիր բոց մը բարձրանալը տեսած են շատերը։ Մեռնողները թաղուեցան։

Իզմիր քաղաքին մէջ, ճաթած պատերն ալ նկատի առնելով, շէնքերու 100էն 90ը վնասուած է. թէեւ պաշտօնական տեղեկագիրներով վնասուած շէնքերու թիւը 407 ցոյց կը տրուի։ Կարգ մը փողոցներէ երթեւեկը դադրած է։ Մաքսին շէնքը պարպելու համար գնկուցում եղաւ մաքսային տնօրէնութեան։ Ժողովը ընդհանուր խորհրդակցութիւն չկրցաւ կատարել։ Նուկան բոլորովին գոց է։ Ներքին գործավարը հաղորդեց որ ի հարկին անձամբ պիտի գայ։

Երկրաշարժին հետեւանքով, Թօրպալըի մէջ կաւային եւ փրփրոտ ջուր մը վազել սկսած է. ասկէ զատ հորերու ջուրերուն տեսակը փոխուած է. շատ մը հորերու ջուրերը փոխած են իրենց համը, եւ տարբերութիւն չունին աղբիւրի ջուրերէն։ Միւս կողմէ սակայն, ուրիշ կարգ մը հորերու մէջ ալ ջուր չէ մնացած։

Թօրպալըի շրջանը աննկարագրելի թշուառութեան մատնուած է. Կիրակի գիշեր 5000 հոգի դաշտերուն մէջ պառկած են։ Կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ վրան, հագուստ եւ ուտեստեղէն կը ղրկէ արկածեալներուն։

.*. Պոլսոյ թերթերն ալ հանգանակութեան սիւնակներ բացած են։ «Վաքըթ» 400, իսկ «Իգտամ» 300 ոսկիով մասնակցած են հանգանակութեան։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Աֆղանիստանի Թագաւորը Ամանուլլահ եւ Թագուհին Սուրէյյա Անգլիոյ մէջ փառաշուք պատուէ մը յետոյ մեկնեցան Անգլիոյ մայրաքաղաքէն։ Քանի մը օր Փարիզ մնալէ յետոյ, պիտի շարունակեն իրենց պտոյտները դէպի ուրիշ երկիրներ։

Անգլիոյ մէջ Թագաւորին ու Թագուհիին ... է պատիւ չխնայուեցաւ. օդանաւ նստաւ եւ Լոնտոնի վերեւ սաւառնեցաւ, յետոյ ընդծովեայ նստաւ ու ծովուն տակէն ճամբորդեց. տեսաւ անգլիական բանակը իր անեղ կազմածներով՝ հրասայլերով, զրահապատ կառքերով, խոշոր թնդանօթներով. ներկայ եղաւ նաւատորմի ռազմափորձերուն. այցելեց զէնքի ու ռազմանիւթի գործարանները. հրաւիրուեցաւ նաւարշաւի, ձիարշաւի, նոյնիսկ շնարշաւի։ Մէկ խօսքով տեսաւ ամեն ինչ որ պէտք է տեսնել եւ չտեսաւ, ինչ որ պէտք չէ տեսնել։

Անգլիոյ պետական մարդիկը լաւ շուկայ մը առին, երբ Աֆղանիստանի Թագաւորը Ուրբաթ առաւօտ Վիքթորիա կայարանէն կառախումբ նստաւ։ Թղթակից մը կը պատմէ թէ Ամանուլլահ Թագաւորը շատ քմահաճ արարքներու մէջ կը գտնուէր։ Ինքզինքը Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին մէջ կարծելով, կ'ուզէր որ փողոցէն անցած ատեն ամէն մարդ մէկ կողմ քաշուի եւ զինուորները բարեւ կենան ճամբուն երկու կողմերը։ Ասկէ զատ մեծ նեղութիւն պատճառած է զինուորական իշխանութեանց, որովհետեւ կ'ուզէր զէնքի գործարաններուն մէջ կարգ մը արհեստագիտական մանրամասնութիւններ նկարել տալ, ինչ որ սովորաբար արգիլուած է այցելուներուն։ Այժմ Անգլիացիները կը յուսան թէ Ամանուլլահ այդ պատկերները չպիտի յանձնէ բոլշեւիկներուն...։

Կ'ըսուի թէ Թագաւորն ու Թագուհին 3 միլիոն ֆրանքի գնումներ կատարած են Փարիզի վաճառատուններէն եւ դրամ չեն վճարած. նոյնպէս բաւական պարտքեր ձգած են Պերլինի մէջ։ Հակառակ անոր որ Անգլիոյ մէջ լուր տարածուած էր թէ Աֆղանիստանի Թագաւորը վարկ չունի, Անգլիոյ վաճառատուները չեն վարանած ապառիկ ապրանքներ տալու։ Թղթակիցը կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի մէջ ունեցած պարտքը վճարեց ֆրանս. կառավարութիւնը, նոյնը պիտի ընէ նաեւ անգլիական կառավարութիւնը. գայթակղութիւն առաջ չբերելու համար։

Անգլիական իշխանութիւնները օրական 5000 ոսկիին (620.000 ֆրանք, ծախսած են աֆղան հիւրերուն համար, յուսալով զանոնք փրկել բոլշեւիկներէն։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն բազմաթիւ դպրոցներ, որբանոցներ եւ նոյն իսկ անհատներ «Յառաջ» կը խնդրեն։

Այս պահանջին գոհացում տուած ենք կարելի չափով, մեր կողմէ կամ բարեկամներու օժանդակութեամբ։

Վաճառական Գարայեան եղբայրները, որոնք ինքնաբերաբար 1500 ֆրանք պրծանագրուեցան հայ արիներու ճամբու ծախքին համար, այս առթիւ ալ հետաքրքրուելով, յանձն առած են, Զատկի առթիւ, հինգ տարեկան Յառաջ՝ նուիրաբերել այդ կարգի հաստատութեանց։

Շնորհակալութեամբ արձանագրելով այդ ժէստը, հինգ թերթելը յատկացուցինք հետեւեալ հաստատութեանց.

1.— Հայկական գոլէժ, Հռոմ, 2.— Հայկական որբանոց, Թուրինօ, 3.— Ազգ. վարժարան, Հոմս (Սուրիա), 4.— Երիտասարդաց Միութիւն, Պաղտատ. 5.— Խասքովոյի (Պուլկարիա) ընթերցարանին:

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ ԱԼ

Ֆրանքօ Գոխար անուն հրեայ վաճառական մը պահանջած է, որ սնանկ հռչակուի Կարացի Իպրահիմ փաշա զատէ ճէմալ պէյը, Պոլսոյ մէջ։

Առեւտրական Առաջին Դատարանը սկսած է քննել այս առաջարկը։

Ճէմալ պէյ դատարան հրաւիրուած էր, բայց չէ ներկայացած. կրկին հրաւէր ուղղուած ըլլալով, եթէ դարձեալ չներկայանայ, ի բացակայութեան սնանկ պիտի հռչակուի, կ'ըսէ «Ապչամ»։

ՄԷԿ ՇՔԱՆՇԱՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԲՈՅՐ

Ռութ Էլտըր, այն օդանաւորդուհին, որ Նիւ-Եորքէն մեկնելէ յետոյ ծով իջած էր Ասորեան կղզիներուն մօտ, ֆրանսական դեսպանին փոխանորդին ձեռքէն ստացաւ շքանշան մը: Ցետոյ փոխանորդը երկու համբոյր դրոշմեց անոր այտերուն վրայ :

ԶԱՏԻԿ

[...]ները, Ապրիլ ամսուան սկիզբը, երբ գարնան առաջին տերեւ[...] [...] սերմը կը ծլի եւ կ'ազատի հողէն, կը՝տօնէին կանանչու[...] [...] մը [...] Զատիկ, ի յիշատակ այն օրուան՝ երբ Եհովա, զատելով եւ խնա[...] Եգիպտացիներուն, սպաննեց միայն Եգիպտացիներու զաւակները

Ա.— ՊԱՐՏԷԶԻ ՄԸ ՄԷՋ

[...] է Լուսնկայ: Երկիրը կը քնանայ: Երկինքը փոշի է, մա[...] [...]թի գոյն: Աստղերը ծլեր են առատ, այնքա՛ն մանտրտիկ: [...] մէջ է պարտէզն ալ, բայց կը սարսռայ շամանդաղին [...]: Արթուն է միայն սոխակը:

ՍՈԽԱԿԸ.— Երջանի՛կ եմ, երջանի՛կ եմ։ Որովհետեւ թառեր [...], ու կը շնչեմ քեզ։ Գիշերը կը պառկի պարտէզին մէջ, [...] դրած իր շրթներուն։ Խաղաղութի՛ւն կը բաշխէ քնացող[...] Բայց ի՞նչպէս քնանամ ես, ո՛վ վարդ։ Իմ սէրս չի քնա[...] իմ կոպերս չեն ուզեր լռել։ Վասն զի իմ կեանքս սէր [...] ես կ'ուզեմ հաւատարիմ մնալ ճակատագրիս։ Երջան[...] համար՝ բաւական է միայն քովդ, դիտել քեզ եւ օրհնել, [...] օրհնել...։

ՎԱՐԴԸ.— (Թուփին մէջէն) Երգէ՛, երգէ՛, ո՛վ իմ սիրականս, քու [...] կը գինովցնէ զիս, որովհետեւ անուշ է լեռներու ծաղկահամ [...] աղբիւրներուն կարկաչին նման։ Երգէ՛ անդադար, քու [...] զիս յղի կը դարձնէ, որովհետեւ կը թափանցէ ամբո՛ղջ մար[...] [...] է քնանալ սիրականին ձայնին մէջ, գի այսպէս միայն [...] երկինքի ցաւերու։ Հողը տաքցաւ ոտքերուս տակ եւ [...] արիւնս կը խուժէ կոկոններուս մէջ, զորս անհամբեր մատ[...] նման բարձրացուցեր եմ վեր։ Ջերմ ունիմ, կը զգամ որ ու[...] [...] Սոխա՛կ, քսէ ինծի պահը գիշերուան...։

ՍՈԽԱԿԸ.— Ծաղկամա՛յր, լուսնկան ծռած է հորիզոնին, եւ կը [...] սպիտակ վարդի մը։ Աստղերը չափազանց փայլուն են, եւ [...] ոսկի առաւօտներու։ Դրախտին աղջկան պատուհանին [...] մարմինէն ի վեր՝ ինը մեղեդի երգեցի եւ երեք անգամ [...]։ Ուրեմն, մօտ է առաւօտը։ Բայց ի՞նչ գերահրաշ [...]թիւն մը գծուած է այս պահուս, աչքերդ բանայիր ու [...] ո՛վ իմ սիրելիս։ Երկինքին վրայէն շամանդաղը շղար[...] պէս կը առնէ, բայց չի վերջանար։ Երկինքի պատուհաններէն կը կաթկթի պարիկներուն կաթը, եւ հրթիռներ կը կազմուին միջոցին մէջ, Դրախտին տանիքը օծուած է ազնիւ իւղով մը...

ՎԱՐԴԸ.— Մեծ տաղաւարի մը գիշերն է այս, գուշակեցի՞ր, սիրականս։

ՍՈԽԱԿԸ.— Օ՜, երջանկաբեր պահ, ուրախութենէս կը վախնամ որ երգս հեծկլտուք մը դառնայ։ Ահա կը սկսիմ ծոթներորդ գեղօնս։ Ո՛վ իմ վարդս, կը սիրե՛մ քեզ, կը սիրե՛մ քեզ ամէն ժամ եւ ամէն պահ, վիշտերուս մէջ եւ ուրախութեանս մէջ, գիշերուան մէջ եւ ցերեկուան մէջ, հեռուն ըլլաս կամ մօտս ըլլաս, պատասխանես ինծի կամ չպատասխանես...

ՊԱՐՏԷԶԸ.— Լռութի՛ւն, լռութի՛ւն, յափշտակութեան մէ՛ջ է սոխակը, մո՛ւկ ըրէք իր անմահ գեղօնը...

ԳԻՇԵՐԸ.— (Հեռուէն) Խաղաղութի՛ւն ամէնուն, խաղաղութի՛ւն...

ՍՈԽԱԿԸ.— Եթէ զատապարտուիմ լռելու, գիտեմ որ վիշտս պիտի շատնայ, բայց սէրս սէր է. խո՛ր եւանդապառ, անջնջելի եւ անմահ։ Ոչինչ կրնայ փոխել զայն։ Զի դուն գեղեցիկ ես եւ հաճելի, գոյնդ հալած՝ մեղրի պէս, պատկերդ՝ վառած ջահի պէս, հասակդ՝ արքայական վրանի պէս։ Շունչդ զինեւէտ է, եւ խարոված խնձորի պէս տաք...

ԳԻՇԵՐԸ.— (Մօտենալով) Խաղաղութի՛ւն ամէնուն, խաղաղութի՛ւն ամէնուն, խաղաղութի՛ւն։ Վաղը Զատիկ է, պիտի ծաղկի՛ երկիրը, պիտի ծփա՛ն անտառները՝ կանանչ լճակներու նման, արտերը՝ գմրուխտէ երկինքի մը նման։ Ջուրերն իսկ պիտի զուարթանան, եւ երկինք պիտի ստանայ ամառնային հասուն պտուղի մը գոյնը։ Թագարները ոսկի ընձիւղներ պիտի արձակեն, ծաղիկները պիտի բանան իրենց գոյնզգոյն շրթները, Թիթեռնիկներու պարը պիտի վէտվէտի դաշտերուն վրայ։ Գինովցնող բո՛յր մը պիտի բարձրանայ միջոցին մէջ...

ՍՈԽԱԿԸ.— Ո՛վ վարդ, յաւիտենական սիրականս, կը լսե՞ս...

ԳԻՇԵՐԸ. Պիտի բացուի վարդն ալ, ամէն կոկոն պիտի դառնայ կլոր բաժակ՝ մը, ինչպէս կորնթարդ ծիծերը նորահաս աղջկան։ Բայց խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն մինչեւ առաւօտ։ Քնացէ՛ք, քնացէ՛ք...

Ընդհանուր ադմուկ մը: Արթնցած են բոլորը, պարտէզին մէջ: կէս-քուն, կէս-արթուն, կը խօսակցին:

ՍՈԽԱԿԸ.— Փա՛ռք հրաշքին։ Ո՛վ կրնայ արտում ըլլալ այս պահուն, ո՛վ կրնայ զրկուած ըլլալ սէրէ։ Սէ՛ր, սէ՛ր, դո՛ւն որ կը լեցնես միջոցը եւ յարութիւն կուտաս ամէն բանի, փա՛ռք քեզ։ Ո՛վ կ'ուզէ, որ երգեմ իրեն համար։ Վա՛րդ, պիտի հսկեմ մինչեւ առաւօտ, պիտի երգեմ անդադար, որպէսզի քու երկունքդ ըլլայ դիւրին եւ երջանիկ։

ՎԱՐԴԸ. Կը զգամ, որ սիրտս կը պատռի եւ արիւնս բոցի նման կը տարածուի։

ՍՈԽԱԿԸ.— (Սկսելով նոր մեղեդի մը) Օրհնութի՛ւն, օրհնութի՛ւն.

Բ.— ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաւօտ: Մեղրի նման արեւ մը: Նշենին արիւնի գոյն շղարշով մը ծածկուած, սալորենին ծաղիկներու սպիտակ ծիւն մը ծածկած:

Ընդհանուր է ուրախութիւնը ճառագայթի մը պէս: Եզրի եւ ծիծաղի աղբիւրները կը յորդին դաշտերէն ու գիւղերէն:

ՀՈՎԸ.— (Արագ վազելով) Զատի՛կ է, ծաղկեցան, այս առտու ջուրերն ու թուփերը։ Թոյլ տուէք, որ երթամ պարծենալու թէ ինչե՛ր տեսայ։ Աւետի՛ս ամէնուդ, Զատիկ է,— իմ շղարշս վարդի ջուր թաթխած է,— եօթը կուժ ծաղկի ցօղ խմեցի,— գինովցայ, խնձորի պէս պարեցի,— աղջկան մը բերնէն երգ մ'առի,— շունչս անուշ անոր մէջ կը բուրէ,— ու տարի մանչու մը յանձնեցի,— մօրն ըսի. «Այս տղուդ հարս մը բեր»... օ՛հ, օ՛հ, օ՛հ...

ՍՈԽԱԿԸ.—(Բնութեանձայներուն մէջանոր երգը կըլսուիկտրատ կտրատ Շառագոյն վա՛րդ.քու թուփդ կը նմանի ոսկեղէն տնակի մը, որուն տանիքին վրայ կրակի գոյն լուսամփոփներ դրուած են։

ՎԱՐԴԸ.— Գիւղին բոլո՛ր սիրահարները, ծծեցէք իմ շունչս, եւ ձեր սէրը պիտի աւելնայ, ու ձեր արեան մէջ պիտի պատրաստէ ջերմութիւն մը, համբոյրի ախորժակ մը, եւ երանելի գիրկընդխառնումներու կարօտը։

ՍՈԽԱԿԸ.— ... Զի միայն սէրն է սկիզբը կեանքին։ Սէ՛ր, պատճառ՝ վիշտի եւ ուրախութեան, կեանքի յարատեւութեան, երկունքներուն եւ յարութիւններուն։

ԶԱՆԳԱԿՆԵՐԸ.— Փա՛ռք յարութեան, առտուան, իրիկուան երգն այս է անվախճան։ Կը ծնին, կը մեռնին,— կը մեռնին, կը ծնին,—միշտ կ'երթան ու կուգան,— երգն այս է անվախճան։ Փա՛ռք յարութեան։

ՍՈԽԱԿԸ.— ... Զի սէրը անմահ է, կենդանարար և սահղծիչ։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ.— Եթէ կեանքը Զատկի արարուած մըն է, տո՛ւր մեզի ալ, Տէ՛ր, առաւօտն այդ Զատկին։ Կը յորդի՛ մեր սէրն ու կարօտը, յօժա՛ր ենք երկունքի ցաւերուն, եւ պատրաստ՝ վերցնելու գերեզմանաքարը։ Տո՛ւր մեզի կոչել. «Փա՛ռք յարութեան»։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

կաններըը կը շարունակեն ստորեկրեայ ժողովներ գումարել կարգ մը տեղեր։

Յանձնաժողովը այնքան գոհ մնացած է Զինովիեւի, Կամենեւի եւ Պիատակօֆի ընթացքէն, որ մտադիր է զանոնք կրկին ընդունիլ փարախին մէջ, թէեւ անցեալ Դեկտեմբերի համագումարը որոշած էր որ անոնք չեն կրնար վերընդունուիլ Յունիսէն առաջ։

Յանձնաժողովը ի վերջոյ որոշած է զապողական նոր միջոցներ ձեռք առնել Տրոցկիականներուն դէմ։

Թուրքիոյ աշխարհականացումը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Լսելէ յետոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի բացատրութիւնները, Ազգ. Ժողովը հաւանեցաւ փոխել Սահմանադրութիւնը, թողլով պետութիւնը բոլորովին զատելու համար իսլամական կրօնքէն եւ զուտ աշխարհական հանրապետութիւն մը հաստատելու համար։

Ալպանիա-Եուգոսլաւ վէճը փակուած

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Թիրանայէն հասած լուրերու համաձայն, ալպանական կառավարութիւնը հրամայած է անմիջապէս վերաբանալ սերպ եւ ալպանական սահմանագլուխները Օխրիտայի շրջանին մէջ։ Եուկոսլաւիա բողոքած էր ալպանական կառավարութեան՝ սահմանագլուխի փակման դէմ, ինչպէս գրած էինք։ Ալպանիոյ մամուլի դիւանին մէկ զեկոյցը կ՚ըսէ թէ բծաւոր ժանտատենդի համաճարակը դադրած ըլլալով, փակման արգելքը վերցուած է այժմ։

Ինչո՞ւ կը սղեն հաւկիթները

Սպանիոյ սահմանագլուխէն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, Ֆրանսայէն օրական 4 - 500.000 հաւկիթ կ՚արտածուի դէպի Սպանիա։ Ապրիլ 2ին մօտ 3 միլիոն հաւկիթ անցած է սահմանագլուխը։ Ապրիլ 3ին՝ 900.000։ Ասոր իբրեւ հետեւանք, հաւկիթը որ անցած տարուան գինին չէր իջած, սկսած է հետզհետէ բարձրանալ։

20 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պոլիսէն կը հեռագրէ թէ Իզմիրի մէջ ձերբակալուած են 20 պուլկար գործաւորներ, որոնք ամբաստանուած են թէ համայնավարական քարոզութիւններ կ՚ընէին։ Անոնք Թուրքիայէն պիտի վտարուին։

ՏՐՈՑԿԻԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՇՈՒՐՋ

Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հերքէ նախ այն լուրը թէ Տրոցկի դիպուածով վիրաւորուած է որսորդութիւն ըրած պահուն։ Միւս կողմէ սակայն Ռիկայէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Տրոցկի Թուրքիստանէն փախած եւ ապաստանած է Լեթոնիա։ Իրեն հետ փախած են նաեւ կինը եւ երկու բարեկամներ։

Վերապահութեամբ կը հրատարակենք այս լուրն ալ։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԻՍԻՈՆԱՐՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ երկու միսիոնարներ, որոնք մերժած էին լքել Սալթի իրենց պաշտօնները, խուժանին կողմէ յարձակում կրած եւ ծանրապէս վիրաւորուած են։ Միսիոնարներէն մէկուն աչքը ելած է, միւսին ալ քիթը փրթած։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Երիցուհի Հռիփսիմէ Ճէպէճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին հոգելոյս Յ. ԳՐԻԳՈՐ ՔԱՀ. ՃԷՊԷՃԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Թէնիսի խումբը իր կիրակնօրեայ խաղերը պիտի սկսի Ապրիլ 15ին, BoisColombesի իր սեփական դաշտին վրայ: Այս առթիւ միութեան անդամակցիլ փափաքողները կը հրաւիրուին գրաւոր դիմել՝ Ա. Արապեանի, 26 Rue Pierre Larousse, Paris (14e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԱՊՐԻԼ 1928

11 AVRIL 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 618 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԹԱՓԵՑԷ՛Ք...

Երեկի առտու, հայ տղեկ մը հայերէն թռուցիկներ կը բաժնէր ժամուն դուռը խռնուած բազմութեան։

Խորագիրը՝ «Դասակարգ դասակարգի դէմ»։ Ստորագրութիւնը «կոմունիստական կուսակցութիւն»։ Նիւթը՝ Ֆրանսայի ընտրական պայքարը։

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան բազմալեզու թռուցիկներէն մէկն է այս ալ, օտար բանուորներու համակրանքը շահելու համար։

Սովորական խօսքերէն յետոյ, թռուցիկը կ'աւելցնէ.

— «Միայն խորհրդային ռէժիմի հաստատումով եւ գիւղական աշխատաւորներու ու բանուորներու դաշինքը ամրացնող ժամանակաւոր դիկտատուրով ձեռք կը բերուի աշխատաւոր դասակարգին համար, ճշմարիտ ռամկավարութիւնը որ պիտի ջնջէ քուէի իրաւունքէ, ալսուրժուական պորտաբոյծ փոքրամասնութիւնը»։

Անմիջապէս յետոյ.

— «կոմունիստական կուսակցութիւնը կոչ կ'ընէ օտար բանուորներուն, ինչպէս եւ բոլոր աշխատաւորներուն, եղբայրաբար մէկ ճակատի վրայ միանալ, իրենց աշխատանոցին մէջ կազմելով բանուորական դասակարգի միաձոյլ պլոքը»։

Ինչպէս կը տեսնէք, արտասովոր բան մը չկայ եղածին մէջ։ Քաղաքական-կուսակցական պայքար, գաղափարներ տարածելու եւ մարդիկ շահելու համար։

Կարեւորը այն է որ, ընտրական պայքարի պատրուակին տակ, համայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ իր թեւին տակ առնել օտար բանուորները։

Թռուցիկն ալ բացորոշապէս կը շեշտէ այդ կէտը։

— «Ընտրութիւններուն արդիւնքը մեծ կարեւորութիւն մը չի ներկայացներ բանուորական դասուն համար։ Էականը բանուորներու կազմակերպութիւնն է ինիթէր սէնտիքաներու (կարմիր) եւ կոմունիստական կուսակցութեան մէջ.»

«Օտարական բանուորներ, ուժ տուէք կոմունիստական կուսակցութեան, հետեւեցէք անոր կարգախօսներուն»։

Մենք ալ ա՛յս գետնին վրայ կը փորձուինք երկու խօսք ընել։

Վերջին Երեսփ. Ժողովին մէջ, համայնավարները 26 ներկայացուցիչներ ունէին։ Անոնց մէկ մասը բանտն է կամ դատապարտութեան տակ։

Վերջին տարուան ընթացքին, կառավարութիւնը յատկապէս շեշտեց իր հետապնդումները՝ համայնավարական գործունէութեան դէմ։ Վարչապետը, ղատական ե Ներքին Նախարարները քանի մը անգամ, հրապարակի վրայ եւ խորհրդարանին մէջ, առանց այլ եւ այլի յայտարարեցին թէ՝ «թշնամին համայնավարութիւնն է»։ Թէ կառավարութիւնը չպիտի վարանի սանձել զայն։

Անոնք մանաւորապէս շեշտեցին թէ չպիտի հանդուրժեն որ օտարականները չարաչար գործածեն Ֆրանսայի հիւրընկալութիւնը։

Մարտ 12ին, Ներքին Նախարար՝ Պ. Սարօ կը յայտարարէր Ծերակոյտին բեմէն.

— «Ինչպէս գիտէք, համայնավար պրոպագանդը սկիզբէն ի վեր մասնաւոր աշխատանք կը թափէ օտար բնակչութեանց մէջ։ Կ'աշխատի վտնուորագրել օտար երկիրներէ եկած բանուորները եւ զանոնք ըմբոստացնել հիւրընկալ երկրին օրէնքներուն դէմ։ Խիստ ազդարարութիւններ ուղղելէ յետոյ անոնց որ կը թերանան իրենց զգուշաւորութեան մէջ, հանդէպ հիւրընկալ երկրին, տնօրինութիւններ բրած ենք անսաստողներուն դէմ եւ արտաքսած։»

Ու կ'աւելցնէր թէ՝ 1926 Օգոստ. 21էն մինչեւ 1928 Փետր. 28 վարչական եղանակով արտաքսուած են 13.230 օտարականներ, «որոնց մէջ մանաւորապէս բազմաթիւ են համայնավար ազդիկները»։

Երկար պիտի ըլլար յիշել մամուլին մղած պայքարը, որ մասնաւոր խստութիւն ստացած է ընտրական ճակատամարտի այս օրերուն։

Մէկ իմաստ ունի բոլորին բասծը, — Մի՛ խառնուիք մեր ներքին գործերուն։ Գացէք ձեր երկրին մէջ փորձեցէք այդ վարդապետութիւնը։ Մենք չպիտի հանդուրժենք որ մեր կեանքը ապրող, մեր հացը բաժնող, մեր օրէնքներուն պաշտպանութիւնը վայելող օտարականները Ֆրանսայի կռնակէն դաշոյն մխեն, համայնավարութեան համար քուէ տալով»։

Ակնարկը ուղղուած է այն օտարազգիներուն որոնք ֆրանսական քաղաքացի դարձած են)։

Կը հարցնենք հիմա մեր կարմիր թութակներուն ե կապիկներուն, — Ի՞նչ կ'ուզէք շահիլ, այս թռուցիկները ցրուելով ժամուն դուռը եւ ուրիշ տեղեր։

Նախ, քանի՞ հոգի ունիք որ կրնան քուէարկութեան մասնակցիլ, իբրեւ քաղաքացի։

Յետոյ, կը ստանձնէ՞ք պատասխանատուութիւնը։ Կամ Ֆրանսայի կոմկուսը ինք տրամադրութիւն եւ միջոց ունի՞, արտաքսումէ փրկելու նոյնիսկ երկու մոլորածներ։

Ի՞նչ իմաստ ունի խառնուիլ կարաւանի մը, որ ինքն իսկ վտանգի տակ է, շնորհիւ տիրող կարգուսարքին, եւ հակառակ բոլոր ազդուկներուն։ Ֆրանսայի կոմկուսը կրցա՞ւ փրկել բանաէն իր երեսփոխան ընկերները։

Այս տողերը գրած ատեն, ստացանք յունական սուրհանդակը, ուրկէ կ'իմանանք թէ՝ Աթէնքի, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ իշխանութիւնները անջատ տեղեկագիրներ ղրկած են կառավարութեան, առաջարկելով Հայաստան փոխադրել հայ համայնավարները, «իրենց ընտանիքներով, ծնողներով եւ ազգականներով»։

Տեղեկագիրները կը շեշտեն թէ «հայ համայնավարները ամենապատասխանատու դերերը ստանձնած են հակապետական շարժման մէջ, կը մասնակցին ցոյցերուն» եւն.։ («Փաթրիս»)։

Հասկցողին շատ բարեւ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐՆԵՐԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (23 Մարտ).

—«Անկէ երկու-երեք տարի առաջ Հօկը բաւականին մեծ աղմուկ հանեց իր շուրջը, մեր գաղութներուն մէջ։ Այսօր այդ աղմուկին հետքն իսկ չէ մնացեր։ Հօկը դադրեր է այլեւս հանրային հետաքրքրութիւնն եւ ուշադրութիւնը գրաւելէ, ու այլեւս անով ոչ ոք կը զբաղի, բացի բոլշեւիկներէն։

Ուշագրաւ է, որ Խորհրդային հայ գաղութներու, ինչպէս եւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ Հօկը արդէն փակուած է, որովհետեւ բոլշեւիկները հոն քօղարկուած ձեւով մը գործելու կամ պրոպագանդ մղելու պէտքը չունին, մանաւանդ որ Հօկը կարող է հոն ըլլալ հակաբոլշեւիկեան տարրերու ալ բոյն։ Ու, եթէ բոլշեւիկները քանի մը տարի այսուհանդերձ հանդուրժեցին Հօկի գոյութեանը իրենց երկիրներու մէջ, ատոր նպատակը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ Խորհրդային տիրապետութեան տակ գործող Հօկի անունով մոլորեցնել արտասահմանի հայութիւնը։ Այդ Հօկի անունով պատուիրակութիւն մըն ալ ղրկուեցաւ արտասահման։ Երբ պատուիրակութիւնը Հօկի մասնաճիւղեր կազմեց արտասահմանի գաղութներուն մէջ, Խորհրդային կառավարութիւնը այլեւս աւելորդ համարեց Հօկը պահել Խորհրդային գաղութներու եւ Հայաստանի մէջ ու իսկոյն փակեց։

Այսօր, երբ ա) Խորհրդային երկիրներու մէջ Հօկը դադրած է գոյութիւն ունենալէ, բ) արտասահմանի մէջ մնացող Հօկի մասնաճիւղերը քօղազերծուած են իբրեւ բոլշեւիկեան ազգաքանդ նպատակներ հետապնդող մարմիններ, եւ վերջապէս, երբ գ) Հօկի անունով միամիտ հասարակութենէն հաւաքուած դրամները ծառայած են ոչ թէ Հայաստանի վերաշինութեան գործին, այլ բոլշեւիկ թերթեր արտասահմանի մէջ պահելու, բոլշեւիկ գործակալներ հոս ու հոն պատցնելու, բոլշեւիկեան բջիջներ հոս ու հոն կազմակերպելու եւ, մէկ խօսքով, բոլշեւիկեան պրոպագանդը առաջ քշելու համար, շատ բնական է, որ հայ հասարակութիւնն ալ բոլորովին երես է դարձուցած Հօկէն ու այլեւս ոչ կ'ուզէ օգնել անոր, ոչ ալ կ'ուզէ հետաքրքրուիլ անոր «գործունէութեամբ»։

Ուշադրութեան արժանի պարագայ մըն է, որ Հօկի դիմակազերծումէն յետոյ, վերաշինութեան եւ բարեգործութեան համար կեանքի կոչուած ուրիշ հայ կազմակերպութիւն մը՝ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը եւս դիմակաղերծ կ'ըլլայ եւ կը յայտնուի իբրեւ Ռամկավար կուսակցութեան պրոպագանդի ծառայող կազմակերպութիւն մը, որ, փոխանակ ընդարձակ ծաւալով վերաշինութեան եւ բարեգործութեան նուիրուելու, հրեկայ դրամագլուխ մը բանկաներու մէջ անշարժ կը պահէ, հակադաշնակցական պայքար մղելու եւ դրամագլուխի ուժով հայ հանրութեան վրայ իշխելու նպատակով. ինչպէս նաեւ Ռամկավար կուսակցական գործիչներուն ապրուստի միջոց հայթայթելու համար»։

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ երիտասարդ օդանաւորդ Լինտպէրկ պիտի քաշուի գործօն կեանքէ, չափազանց յոգնած ըլլալով փառքէն եւ իր շուրջը հանուած աղմուկէն որոնք անտանելի կը դարձնեն իր կեանքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թրքացման նոր ձեւեր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն. — Ներքին գործավարութիւնը կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ կատարած է ընկերութիւններու օրէնքին մէջ։ Այս փոփոխութիւններուն համաձայն, օտար դպրոցներու եւ հաստատութիւններու համար արգիլուած է մարզական եւ պօյ սկաուտական կազմակերպութիւններ հիմնել։

Սկաուտական կազմակերպութիւնը միայն թուրք վարժարաններուն յատուկ ըլլալով, օտար վարժարաններուն արգիլուած է նման կազմակերպութիւններ ունենալ։

Փոփոխութեան ենթարկուած միւս յօդուածները կը վերաբերին օտար եւ ոչ-թուրք բարեսիրական ընկերութիւններուն։

Պիտի արգիլուին այն բոլոր բարեսիրական ընկերութիւնները, որոնց կեդրոնը դուրսը կը գտնուի, կամ մասնաճիւղեր ունին արտասահմանի մէջ։

Պիտի արտօնուին այն ընկերութիւնները միայն, որոնց կեդրոնն ու մասնաճիւղերը Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին։

Ինչո՞ւ կը ժամադրուին Հռոմի մէջ

Միջազգային մամուլը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի շարք մը երկիրներու արտաքին Նախարարներուն դէպի Հռոմ ճամբորդութեան։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Ռումանիոյ արտաքին Նախարարն էր որ Իտալիոյ մայրաքաղաքը գնաց։ Յետոյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյը եւ Յունաստանի արտաքին Նախարար Միխալաքօփուլոսը։ Այս օրերս Հռոմ կը գտնուին Գերմանիոյ ելմտական Նախարարը, եւ հատուցումներու ընդհ. գործակալ ամերիկացի Կիլպըրթ Փարքըրը։

Այժմ Իտալիա հասած է Զալէսքի, Լեհաստանի արտաքին Նախարարը, որ արդէն տեսակցութիւն մը ունեցած է Մուսոլինիի փոխանորդին հետ։ Վերջապէս, կոմս Պէթլէն, Հունգարիոյ վարչապետը, որ օդափոխութեան գացած էր Վենետիկ, առիթէն օգտուած է, քաղաքական տեսակցութիւններ ունենալու համար։

«Մաթէն»ի խմբագրապետը այսպէս կը բացատրէ այս իրարանցումը.

— Այս զանազան Նախարարները Հռոմ կուգան եւ խօսակցութիւններ կ'ունենան Պ. Մուսոլինիի հետ։ Իտալիոյ վարչապետը երկար ատենէ ի վեր չէ տեսնուած պատասխանատու Նախարարներուն հետ այն երկիրներուն որոնց բարեկամութիւնը կը փնտռէ։ Ան փափկութեամբ կը պատասխանէ իր հիւրերուն եւ քանի մը տեսութիւններ կը պարզէ միջազգային կացութեան վրայ։ Երբեմն — ինչպէս Թուրքիոյ պարագային — հանգստացուցիչ հաւաստիքներ կուտայ եւ կը ջանայ ապահովել յարաբերութիւններ եւ տնտեսական արդիւնաբեր կապեր հաստատել. բայց, շատ դժուար է հաստատել թէ ընդհանուր յայտարարութիւններէ անդին կ'անցնի. այնպէս, պիտի խանգարուէին այն բանակցութիւնները զորս սկսած է Ֆրանսայի հետ։

Յառաջիկայ շաբթու կը սկսին բանակցութիւնները՝ Թանժէրի մասին, որուն վրայ յաւակնութիւններ ունի Իտալիան ալ։ Զափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ մեր դրացիներուն բոլոր պահանջները պիտի ընդունուին. բայց կասկած չկայ որ մինչեւ հիմա շահագրգռուած երեք պետութիւնները (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Սպանիա), հաշտարար ոգիով մը պիտի քննեն իտալական պահանջները։ Յետոյ, բանակցութիւններ պիտի կատարուին Թունուզի մէջ ապրող 120.000 Իտալացիներու քաղաքացիական վիճակը ճշտելու համար։ Վերջապէս, համաձայն 1915ի խոստումներուն, Ֆրանսա պիտի քննէ Տրիպոլսոյ սահմանագծի որոշագրութեան մասին եղած պահանջը։

Երբ այս մասնաւոր խնդիրները լուծուին եւ յանգին Ֆրանքօ-իտալական բարեկամական դաշինքի մը, ժամը եկած պիտի ըլլայ քննելու էապէս միջազգային խնդիրներ — ինչպէս Իտալիոյ կացութիւնը Պալքաններու մէջ, եւ մանաւանդ իր ծաւալումը փոքր Ասիոյ մէջ, որու մասին Թուրքիոյ հետ եղած վերջին խօսակցութիւնները խրախուսիչ են եւ խաղաղասիրական։

Այսպէս, Իտալիա յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, համախորհուրդ մեծ պետութեանց հետ, պիտի պարզէ բանաւոր, մեթոտիկ եւ արդիւնաբեր քաղաքականութիւն մը։

Ընդդիմադիրները կը փախչի՞ն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ երկու ընդդիմադիրներ եւս, Պերլինի դեսպան՝ Կրէստենսկի եւ Փրակայի դեսպանը գրաւորապէս յայտնած են Մոսկուայի կեդր. կոմիտէին թէ կը հրաժարին ընդդիմադիր խմբակէն եւ կը խնդրեն զիրենք նորէն ընդունիլ կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Նոր խռովութիւններ Ռումանիոյ մէջ

Նոր լուրերու համաձայն, Ռումանիոյ գիւղացիական կուսակցութիւնը որոշած է Մայիս 6ին գումարել իր ժողովը, հակառակ կառավարութեան արգելքին։ Կ'ըսուի թէ ժողովէն յետոյ 300.000 գիւղացիներ Պուքրէշի վրայ պիտի քալեն։

Թուրքիա եւ Իտալիա

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Պոլիս հասած ըլլալով, քաղաքական շրջանակները զանազան խորհրդածութիւններ կ'ընեն Մուսո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՏՂԱՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ՍՈՐՎԵՑՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն

ԼՈՆՏՈՆ, 9 Ապրիլ.— Հաճելի ճամբորդութենէ մը վերջ, հայ Արիները Լոնտոն հասան Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 6ին։

Հակառակ անյարմար ժամուն, կայարան եկած էր Պ. Մուր, որ սկաուտները առաջնորդեց իրենց յատկացուած բանակատեղին, ուր անգլիացի սկաուտները ցուխ նախաճաշ մը պատրաստած էին։

Յաջորդ օրուան համար միջազգային ընդհանուր խմբապետ Հիւպըրտ Մէլթինի այցելութիւնը նախատեսուած ըլլալով, ամբողջ օրը բանակավայրին պատրաստութեամբ անցաւ։ Հայ արիները շուտով մտերմացան անգլիացի սկաուտներուն հետ եւ շատ մը հայ սկաուտներ սկսան արդէն հայերէն սորվեցնել իրենց անգլիացի բարեկամներուն։ Ուրբաթ առաւօտուն սկսան հասնիլ Լոնտոնի շրջակայքի սկաուտական խումբերու ներկայացուցիչները, որոնք բոլորն ալ լաւ տպաւորութիւն կրեցին հայ խումբէն։

Ընդհ. քննիչին ժամանումը ժամը 3ուկէսին որոշուած ըլլալով, ժամը 2ին բանակավայրին մէջ շարուեցան սկաուտները, հայկ. եռագոյնին առջեւ հայ սկաուտները, իսկ անգլիականին տակ՝ Հունսլօի սկաուտներուն Ա. Բ. եւ Գ. խումբերը։ Քիչ մը վար շարուեցան 20 սկաուտական խումբերու ներկայացուցիչները։

Ժամը ճիշտ 2.30ին հասաւ ընդհ. խմբապետը։ Դրեակին դրան առջեւ ընդունուեցաւ Հունսլոյի խմբապետին, Յօրդ. Մուրի, հայ խմբապետին եւ Լոնտոնի Արեւմտեան շրջանի փոխ-խմբապետին կողմէ։ Ժպիտը դէմքին, Մր. Մէլթին ծանօթացաւ հայ խմբապետին եւ առաջնորդեց բանակավայր, ուր քննեց բոլոր սկաուտները եւ հարցումներ ուղղեց հայ տղոց։ Հայերը կը պատասխանէին ժպտուն եւ ճըշգրիտ։ Լիազօրը գոհ մնացած էր իր այցելութենէն եւ իր գոհունակութիւնը յայտնեց հայ խմբապետին, այսպէս գեղեցիկ խումբի մը համար։ Լուսանկարուեցաւ հայ տղոց հետ, եւ յետոյ սկսան խաղերը, որոնց մէջ հայ սկաուտները ցոյց տուին իրենց ճկունութիւնը, ցանկալով անհետացաւ ընդհ. խմբապետը։ Փոխտուտուքէ մը վերջ գտանք, զինքը նստած հայ խումբին ամէնէն պզտիկ սկաուտներուն հետ, ուր մտերիմ խօսակցութիւն մը սկսած էր իրենց մէջ։

Քիչ յետոյ հասան Թագաւորին արքեպոչապետը եւ Այգըլուօրթի ծանօթ անձնաւորութիւնները, որոնք բոլորն ալ հիացան հայ բանակավայրին կոկիկութեան վրայ։

Նախընթրիքին Պ. Մէլթին իր գոհունակութիւնը յայտնելով հայ խումբին ցոյց տուած կանոնաւորութեան, հրաւիրեց զանոնք բոլորն ալ սկաուտական միջազգային գրասենեակը, ուր պիտի ճաշեն իրեն հետ, յառաջիկայ Ուրբաթ եւ առիթը պիտի ունենան տեսնելու Պէյտըն Փաուըլն ալ։

Վերջին բարեւ մըն ալ բանակավայրին վրայ ծածանող դրօշակին եւ լիազօրը կը մեկնի, անգամ մըն ալ սեղմելէ յետոյ հայ տղոց ձեռքը, կրկնելով հայ խմբապետին.

— «Հիանալի է։ Եթէ ո՛ր եւ է դժուարութիւն ունենաք, եկէք զիս գտէք։»

Իսկ Յօրդ. Մուր կ'ըսէր անոր մեկնումէն վերջ.

— «Առաջին անգամն է որ այս մարզը այսպէս ընկերական եւ լաւ տրամադրութեան մէջ կը տեսնեմ.»

Դ.

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

(Խօսուած Կահիրէի Ներսէսեանի 13րդ տարեդարձին առթիւ)

Տասնհրե՛ք տարի, շատ չէ, մոռնալու համար յաղթանակի փառայեղ ու հերոսական օր մը։ Տօն մը, որ ամէն տարի կուգայ խռովել մեր հոգիները, հռչակելու արիւնը մեր երակներուն, բորբոքել վրէժի գերագոյն կրակը փրկարար եւ նորոգել դարերու մեր ուխտը արիւնափառ։

Տարիները եկան, գացին։ Աշտարակ եւ անպատմելի զուլումներ եկան փշրելու սրտերը հայրենակարօտ, բրնդէ կուրծքերը առնական, կամքերը հզօր եւ հոգիները ազատատենչ։ Դէպքերը բազմաթիւ եւ անօրինակ, աղէտները պժնելի եւ դաժան։

Եւ սակայն, սերունդները չվհատեցան երբեք։ Փոթորիկը իր բովանդակ ուժգնութեամբ յեղափոխական հոգիներու ալեկոծումը միայն հարկադրեց, բայց կործանե՛լ, դարձեալ երբեք։

Հոն՝ ուր ծովածաւալ արիւնի լեռնանման ալիքները, ազատութեան առաջին ծիլերը պիտի խարտակէին, հոն՝ անդրանիկ հրդեհը բռնկեցաւ եւ գըրգռիչն որոտաց փէտայիի վրիժառու ռումբը։ Հոն՝ հայ յեղափոխականի բզկտուած եւ ափիւնլուայ բազուկը վերջին փամփուշտը կրակեց, մինչեւ որ թշնամին փախաւ խուճապահար, մինչեւ որ բանուորնկրը ինկան լեղապատառ, սարսռկենրու ազերսներով։

Ազատութեա՛ն կռիւ. արդարութեա՛ն պաշտամունք։

Ազգանշանը տրուած էր ու հայ յեղափոխութիւնը զգաց բնաջնջումը հայ ցեղին, կոտորած վախճանը անհուն զուլումներու ու տարիքային ուժգնութեամբ բռնեց միակ ճամբան, շիտակ ճամբան։

Ի՛նչ փոյթ, եթէ այսօր ալ բազմաթիւ են երկչոտները հայանուն, վատոգիները դասալիք։

* * *

Տասներեք տարի առաջ, զուլումի աշխարհի մահասփիւռ գնտաններէն նորէն դուրս սողաց ավերողիս բռնակալութիւնը, Դաժանատախ կախաղանները բարձրացան Պոլիսէն Տէր-Զօր, Տիգրանակերտէն Մուշ, Խարբերդէն Պաշըքալէ, նուշի՛ր զահաւեցան, շատերը յուսահատեցան ու շատերը դաւաճանեցին։

Սակաւաթիւ եղան անհողդողդ քաջերը, հզօր ըմբոստացումի հրակարմիր հնչողը մատաղաներու։

Վասպուրականը մէկը եղաւ, արծուաթեւ իր խոյանքներով, հերոսական դիմադրութեամբ եւ անօրինակ յաղթանակներով տեղերքը հիացնողներէն։

Ու բազմահազար բանակները բռնաւորներու, հեծելազունդերը համիտիէններու, «Հայերը իրենց արիւններուն մէջ խեղդելու» մահագոյժ սպառնալիքներով, պաշարեցին Վանն ու Վասպուրականը, սաւսկերիւթ բերդապահներու, թնդանօթները որոտացուցին։

Գեղատեսիլ Այգեստանն, աւանիկ Շատախն, Գաւաշն ու Հայոց ձորն, Թիմարն ու Արճակն լեռնակատարներէն կրակ թափուած հայ զանգուածներու արիւնը լուացանելու։

Զուլում չկա՞ր։

Ինչո՞ւ դաւադրօրէն սպաննեցին Ղարաբաղի ու հայութեան՝ փառք—Իշխանը։ Ո՞ւր եւ ինչ տանջանքներով ինկաւ մեր աննման Վռամեանը։

Եւ ինչո՞ւ Հայոց-Ձորի վեց նահատակներ կամովին հրդեհին յանձնուեցան։ Հապա ինչո՞ւ Արճակի ինը հայուհիները իրենց ամուսիններէն սպաննուելու դառնակակիծ ու դաժան փափաքն ունեցան։ Ինչո՞ւ Գորձոթցի մայրերը իրենց սիրասուն նորածինները գետնի մահու գիրկը կոհակներուն զոհ տուին։

Դիտէ՞ք, ինչպէս կորսուեցան Բերկրիի, Արճէշի, Պաշգալէի եւ Սարայի, այդ հայաշատ գաւառներու 20.000ի հանդող Հայերը։

Ծանօ՛թ էք այդ եղերերգերու արտամօրմօք մանրամասնութեանց.

* * *

Վերյիշումի օր է նորէն այսօր։

Վռամեանն ու Իշխանը սպաննուած են։ Յուզումը մեծ է եւ անսահման։ Ոտքի վրայ է Այգեստանը, շարժում, եռուզեռ, աղմուկ։ Խռովուած են գաւառները, համատարած մահը կը սաւառնի թեւատարած։ Թշնամին անհատոր է, բազմահազար։

Վասպուրականի գինուորութիւնը սակաւաթիւ։

Քսան հազար զէնքի դէմ, միմիայն 900 զէնք։ Ինչպիսի՛ տարբերութիւն եւ ի՛նչ անհաւասար յաջողութիւններ։

Ահա՛ Ամերիկեան հիւանդանոցը։ Վիրաւորները կը տնքան, վէրքերը կը մրմռան եւ տունն ու տեղը մոռցած, հայուհիները մօր մը պէս գթոտ եւ գուրգուրոտ կը գգուեն մահճակալէ մահճակալ։ Դթութեան քոյրե՛ր, քանիներ չկան այժմ, քանինե՛ր ինկան...։

Ահա՛ Կանանց Միութեան արհեստանոցը։ Օր ու գիշեր կ՚աշխատին. կիներ են, երախան ու ամուսինը մոռցած, ցեղին ցաւովը վարակուած։ Ռումբերը չեն վհատեցներ անոնք որոնք աղօթք ունին իրենց շրթներուն, ժպիտ իրենց այտերուն եւ մահը հարազատ է իրենց հոգիներուն, միայն թէ՝ անօրէնը պարտուի։

Կը յիշեմ, յաղթակամ եղբայրները մեր զօրքուկ, տնաւեր ու հարազատներ կորսուած, եկած են Այգեստանը, կանգնած են անոնք բարձրագլուխ եւ անյողդողդ, «Ճէվութէթ որքան կ՚ուզէ թող թօփ նետէ»՝ ահա իրենց վճիռը․ կը փորեն, կը պեղեն, կը շարեն. ամբաշէն բանուորներն են անոնք եւ Վասպուրականցի գինուորը կը դիմագրէ, կը յամառի եւ կը յաղթէ, վասն զի անխորտակելի են իր կամքին պէս, նաեւ իր դիրքերը։

Զինարանը լի է վառօդով։ Ահա՛ հնարամիտ ջիսուն արհեստաւորները, որ օրն ի բուն փամփուշտ կը լեցնեն, փամփուշտ կը շինեն, գնդակ կը ձուլեն։ Հայկական անդրանիկ արհեստանոցն է ան, ուր՝ առաջին անգամ կը ձուլուի անդրանիկ ու ամբարձիչ թնդանօթը։

Կռի՛ւ է, օրական երկու հազար ռումբ կը նետէ թշնամին։ Բայց դիլ ու զուարթ կը նուագէ Վանի ֆանֆառը, թշնամին խող կատղի. ինչ փոյթ։ Հալթալթիչ յանձնախումբը պարէն ու պաշար կը հալթալթէ, աւերակ ջրաղացները կը գործեն։ Աշխատանքը կ՚եռայ, կ՚եփի ամենուրեք։

Ճէվտէթը կատղած է։ Հայերը հրդեհած են թրքական վեց դիրքերը։ Պուլկարացի Գրիգորը գեանուզիներ է փորել տուեր. ահա Համուտ աղայի զօրանոցը բոցերու մէջ, 500 միլլիները կը փախչին լեղապատառ։ Թանդուած է Սահակ պէյի հայկական մեր դիրքը։ Փոշիի եւ ծուխի ամպերու մէջ թաղուած է Վանի Արամը։

Վեց վիրաւոր, բայց վեցն ալ կը յամառին, հիւանդանոց ու դարման՝ արհամարհելի կը թուի իրենց. կը կռուին. Թնդանօթը փշրեր է մէկուն թեւը, բայց ան կը կրակէ դեռ ու չի բաժնուիր իր տասնոցէն եւ դիրքէն։

Թափրաղ-Գալէ՛ն, բռնութեան ամրոցը դեռ կանգուն է։ Մելքիսեդ Էյնաթեանն իր խմբով հասեր է հինաւուրց լեռնադաշտը, ժայռերը ճանկռելով վեր կը բարձրանան մերոնք. կրա՛կ, կրա՛կ, ահա հրամանները եւ կ՚իյնայ ամրոցը։ Թշնամին կը թողու թնդանօթ, զէնք, պէրի ներ։

Ահա հայ ինքնապաշտպանութեան պաշտօնատուններ, դատարան, ոստիկանութիւն, տեղեկատու գիւան։

Ահա զինուորական մարմինը, որուն գլուխը Արամն է, ու քով քովի, Պուլկարացի Գրիգորն, Ե. կարեանը, Կայծակ Առաքելը սիրով ու համերաշխ կը վարեն վտանգաւոր եւ անհաւասար կռիւը։

Շուտով ամիսը կը լրանայ, Հայերը թիզ մը իսկ հող չեն զիջիր։ Ոչ մէկ նահանջ. կռի՛ւ, մինչեւ վերջին փամփուշտը, մինչեւ վերջին կաթիլ արիւնը։

Վասնզի թշնամին վճռած է Վասպուրականի հայութիւնն ալ բնաջնջել։ Ու Ճէվտէթը դաւեց ու կը դաւէ շարունակ։

Քաղաքամէջի հազիւ երեք տասնեակ մեր ընկերները նախապէս հերոսաբար կը մարտնչին։ Անոնք գրաւած են պետական գինարանը, գանձարանը և մթերանոցները։

Արամը կռուի ոգին է, Վասպուրականի սիրտը, իսկ Վասպուրականցին անոր արիւնը։

Շատախն ալ կը դիմադրէ։

Լեւոնն ալ անպարտ է, Գըթենցի Տիգրանը կը կռուի։ Մեր զոհերը քիչ են, թշնամին մեծ։ «Մոսկովն է եկեր, Ինկլիզն է հասեր», կը մտածեն Թուրքերը։ «Անիծուի Ճէվտէթը» կը մտմտան հայրենասէր ու խաղաղ Թուրք գրացիները։

Բայց կռիւը անողոք, կռիւն օրհասական, կա՛յ, կը շարունակուի։

Գիշեր մըն ալ։ Բայց Թուրքերը փախեր են խուճապահար, բազմաթիւ գերիները հայկական սուրին ապաւինած, կեանք, գթութիւն կ՚աղերսեն։

Դարձեր է պատմութեան անիւը, ռայան տէր, եւ տէրը ստրուկ է դարձեր։

Ու Համբրզամի բերդը, իր կուրծքին վրայ հայ ազատամարտի դրօշը կը կրէ։

Յաղթանակի օրն է, հայ հարուածող բազուկները կը հանգչին, արիւնն արիւնով է մաքրուած ։

Վա՛յ անոր, անէ՜ծք անոր, որ յաղթանակի այս տօնին արժէքը կ՚ուրանայ երբեւիցէ։

Նորէն վերյիշումի օր է։

Վանի Այգեստանի Արարուց գերեզմանատան մէկ անկիւնը վարդենիներով եւ մասրենիներով շրջապատուած հայկական Պանթէոնը կը բարձրանայ. հոն են Վազգէն, Միքօ, Արշակ, Ռուբէն, Յարութիւն, Իշխանը և դեռ ուրիշներ։

Խունկ չունինք անոնց նուիրական շիրիմներուն առջեւ ծխելու համար, ոչ ալ արտասուք։

Արիւնն է որ ծոր-ծոր կը կաթի մեր սիրտերէն եւ աչքերէն։

Ուխտի օր է այսօր։

Ազատութեան զանգերը նորէն կը ղօղանջեն այս գիշեր։ Պատրա՛ստ նոր եւ փառաւոր յաղթանակներու, նոր արիւնի և զոհաբերութեան։

Զգո՛յշ, նահատակները կը պատգամեն։

Ծունկի՛, մեռելները կը խօսին։

Պատրա՛ստ, մինչեւ վերջնական ու վճռական յաղթանակը մեր ։

ԱԶԳԻՆ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ԵՐԳԸ

Փշրւում են տարիների շղթաները ժամանակի սալին վրայ։

Ու ահա կրկին հպարտօրէն կանգնած ենք, Ապրիլ 7ի յաղթական շէմքին։ Աստուածային եւ անանուն մեծ պայքարի, հերոսական եւ առնական զօտեմարտի օրն է Ապրիլը։

Ըմբոստ Վասպուրականցին կամեցաւ Ապրիլին մէջ ապրիլ։

Անհեղ ցնցումները եւ օրհասական պայքարը, չթուլացրին նրա արիական հոգին, ու նա դուրս եկաւ կուի արիւնոտ դաշտ, ճակատը բաց, կուրծքը ցցուն, մահւան դէմ առ դէմ։

Յնորական համարեցին իր վսեմ պայքարը, զառանցանք եւ խենդութիւն։ Ծաղրեցին իր ըմբոստ եւ խիզախ յանդգնութիւնը։ Բայց նա սառեցրեց ծաղրողների ժպիտները դէմքերու վրայ ու ստիպեց խոնարհիլ իր սրի դիմաց՝ որ, դուրս էր եկել իր պատեանէն, արդարութիւնը պաշտպանելու համար։

Փառայեղ հարիւրաւոր թնդանօթներ, սուլեցին հրահոսան գնդակները, ընկան շատերը՝ մուրազը իրենց սրտում ու զեղցիկ երազներ հոգում։ Մեռան գիտակցաբար, գաղափարի ու գործի համար։ Ու անմահ են նրանք, որովհետեւ գիտակցաբար մեռնիլը՝ անմահութիւն է։

Ծեր, մանուկ, կին, լծուեցին այդ սրբազան գործին։ Ջահաբերեցին ինչ որ ունէին։ Պայքարը մեծ էր, թշնամին անողոք եւ բազմահազար։

Վառարանի խողովակներից եւ սամավարներից թնդանօթ ձուլեցին, թմրի երկաթներ ու. սին ու իրենց կուրծքերն էլ վահան դարձրին։

Սարսափեց թշնամին։ Մի պահ քարացաւ, կանգնեց, այդ օրհասական դիմադրութեան կատաղի ալիքների դիմաց։ Միթէ՞ Հայը կռուել գիտէ։ Ո՞ր անծանօթ աստուածը գրաւ այդ սրբազան կայծը նրա հոգու մէջ…։ Ինչ անանուն զօրութիւն է այս։ Ու կարծեց թշնամին Մոսկովի մասը կամ Ինկլիզի ուժը տեսնել այդ գործում, բայց ի զուր։ Մինակ էր Վասպուրականցին, մինակ ու կտրուած արտաքին աշխարհէն, նոյնիսկ գնդածեծող Այգեստանը չէր քիտեր քաղաքի վիճակը, դիմադրութեան ընթացքն։

Արիւն արեան փոխարէն։

Իշխանի, Վռամեանի, Բոթոններու եւ Մինհրաններու արիւնը իր վրէժն էր պահանջում։ Տարիներու կուտակուած թոյնը ժայթքում էր։ Հայ յեղափոխութեան ցանած սերմերը իրենց պտուղն էին տալիս։

Այդ կռուի հոգին Արամն էր, իսկ Արամի հոգին Վասպուրականի ժողովուրդը։

Ու չարունակւեց կռիւը…։

Թուլցաւ, յուսահատեց թշնամին, ու մի գեղեցիկ օր էլ, խուճապահար փախաւ, երբ Վանի փողոցներում պայթեց «Մեր հայրենիք ազատ անկախ»։ Երկրի գինւորը զրկեց հեռւէն իրան օգնութիւն հասնող եղբայր գինւորին, ու Վասպուրականը տօնեց իր յաղթանակի փառքը։

Փշրւում են տարիների շղթաները ժամանակի սալին վրայ…։ Բայց այդ հերոսական օրը չպիտի փշրւի, կեանքի անողոք պայքարի մուրճերի հարւածներից։

Դա հայ ժողովրդի ընդվզումի, արդար պայքարի, սուրբ ու նւիրական յաղթանակի փառաշեղ օրերից մէկն է, երբ Հայը լարեց իր բռունցքը եւ զարկաւ, զարկաւ ու յաղթեց։

Վա՛յ նրան ով չգիտէ հարւածել։

Պահպանենք այդ նւիրական օրը ։

Յիշենք եւ ծունր զնենք այս անյայտ եւ յայտնի շիրիմներու առաջ, որոնք ընկան այդ սրբազան պայքարի մէջ, յաղթանակի երգը շրթներին ու ազատութեան արեւը իրենց աչքերի մէջ ։

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մուլսէյ

ՄԵՌԱԾ ԷՐ, ՈՂՋՆՑԱՒ

Պոլիթեքնիքի մարմնամարզական շրջանաւարտներէն մէկը (Clinique) մէկուն մէջ, երկար ատենէ ի վեր բժիշկները ամէն բան պատրաստած կրցաւ, որ երախայ մը գար աշխարհ, երեւութապէս մեռած, որպէսզի փորձէին ողջնցնել զայն։

Վերջապէս բախտը բերաւ որ երախայ մը գայ աշխարհ, առանց կեանքի նշան ցոյց տալու։ Ամէն ծանօթ միջոց փորձուեցաւ երախան չէր շնչեր։ Այն ատեն գործածեցին մասնաւոր մեքենայ մը, որ շունչ կուտայ երախային։ Այս գործիքը ունի երկու շտեմարան, որոնց մէկուն մէջ կը գտնուի ջրածին, միւսին մէջ՝ թթուածին։

Գործիքը ունի նաեւ մեքենապէս շնչող բջիջն մըն ալ, եւ խողովակ մը, որ կը դրուի երախային բերնին մէջ։

Երեք վայրկեան այս գործիքը բանեցնելէ յետոյ, երախան սկսաւ շնչել առանց նոյնիսկ մեքենայի, եւ արձակեց սովորական, աւանդական ճիչը, իր առաջին շնորհակալութեան խօսքը։

Գիւտ մը չէ այս, բայց կատարելութիւն մը օգտուելու տեսակէտով ծանօթ գիտական սկզբունքներէն։

"ԵՌՕՐԵԱՅ ԴԱԴԱՐ,,... ԿԻՐՔԵՐՈՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահա ժողովուրդ մը որ դարեր տեւող ազատագրական պայքար մը ետք, նուազ արիւնալի քան մերինը, յաջողած է ձեռք բերել իր ամբողջական ազատութիւնը։ Ժողովուրդ մը՝ որ ունի կոտորածներ, ինչպէս մենք, որոնք իրարու դէմ կը մղեն կրքոտ պայքար, ինչպէս մեր մէջ բաւ... որ, իր ղեկավարներուն պէտքը կը զգայ, ժամանակ առ ժամանակ իր մէջ լռեցնելու ... դուն մէջ միշտ արթուն անասունը եւ խօսեցնելու մարդը, եւ յօգուտ ազգային եւ մարդկային բարձրաբարբարբար գաղափարներու նպատակներու։

Հապա մե՞նք.

Մենք՝ որ տարիներու արիւնալի աւերները կրելէ ետք այսօր ամէն օր պայքարի մէջ ենք արտաքին եւ ներքին հարուածներու դէմ։ Մենք՝ որ, վիրաւոր, յոգնած ու մաշած, փոխանակ դարմանելու փորձելու մեր վէրքերը եւ վերանորոգուելով՝ միահամուռ ճիգով պաշտպանուելու մեզ շրջապատող աննպաստ պայմաններուն, թոյլ կուտանք մեր սանձարձակ կիրքերուն ամէն օր քիչ մը ա... գնել մեզ. մենք՝ որ կը զգանք թէ ֆիզիքապէս, հոգեպէս եւ ... յապէս հետզհետէ ու անդադար կը սուզինք համայնակուլ ... մը մէջ, ինչո՞ւ չօգտուինք մեզ պէս տանջուած ժողովուրդի մը ... կմծյլելի օրինակէն եւ չունենանք, մենք ալ, մեր Նուօրեայ Դադարը...

Սովորութիւն է հիւանդներուն յանձնարարել բացարձակ հանգստութիւն, հնարաւորեայ աշխատանքներէ հրաժարում, հոգեկան ... անտարբերութիւն եւլն։ Որքան ալ կարճ տեւէ այս մեկուսացում ու ինքնամփոփումը, դարձեալ բարերար ազդեցութիւն մը կը ... հիւանդին վրայ։

Չկայ մէկը որ չզգայ թէ ազգովին հիւանդ ենք, թէ մեր ... գերազգրգռուած են, թէ մեր կիրքերը կուրացուցած են մեզ ... ցուցած մեր մէջ ամէն ողջմիտ ձայն։ Չկայ մէկը որ չզգայ ... հրամեշտ պահանջ ունինք հանգիստի, նոյնիսկ կարճատեւ, ... ամփոփուելու եւ խոկալու համար, առանց կիրքի, առանց կողմնակալութեան, հեռու կուսակցական, քաղաքական ու դաւանական ... քարէ, մեր յոգնած ժողովուրդին ամէնէն կենսական եւ ... նուիրական պէտքերուն մասին։

Ահա՛ թէ ինչու կ՚առաջարկեմ որ ճիգ մը ընենք ունենալու մար մեր Դադարը։ Դադար մը՝ պարբերական, կնքելու համար ... ժողովուրդին ֆիզիքական, հոգեկան ու բարոյական մշակոյթի ... պայմանները, անոնցմով դարմանելու եւ զօրացնելու համար ... մը որ «կոչ մը չէ մտքերուն՝ դէպի կրաւորականութիւն, ... թիւն ու զգայնոտութիւն, այլ դէպի գրական ու գործօն աշխատ... հասարակաց բարօրութեան, խաղաղութեան ու լաւագոյն ապագայի մը համար» (Օր. Մագարիքովա)։

Դադարի յարմարագոյն ժամանակն է մեր նուիրական ... սգատօնը — Ապրիլ 11-24ը — կամ «Մշակոյթի Օրը», ... ժեշտ է, ամէն տեղ, միեւնոյն օրը տօնել։ «Մշակոյթի Օրը կարելի է յայտարարել Դադարի եւ Մշակոյթի Եռօրեակ։ Եռօրեակը կ՚ունենայ իր յատուկ Մարմինը, իր մասնաճիւղ... ամէն ուր որ Հայ կայ։ Այդ Մարմինը, բաղկացած բոլոր հայ ... նութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներէն, ամիսներ ... սկսի պատրաստել Դադարի եւ Մշակոյթի Եռօրեակի տօնակատար... թիւնները ու այդ առթիւ նախաձեռնարկը կ՚ըլլայ, ամէն տարի ... գրուած ժողովուրդին ֆիզիքական ու բարոյական պահպանման նպ... տող ... եւ է գաղափարի մը կամ ձեռնարկի մը իրականացման ... քար ապազգայնացման դէմ, դպրոց, մարմնակրթանք եւլն.) ... աւելորդ է մանրամասն ծրագիր ներկայացնել։

Դադարի գաղափարը հրապարակ գրուեցաւ։ Նթէ ... հատներ, միութիւններ, հաստատութիւններ, կուսակցութիւն... եւ մամուլը մղում տան անոր՝ կանգ չառնիր ու օր մը կ՚իր... նանայ։

Այս թէ ոչ կը մնայ սրտցաւ Հայու մը գնորքը եւ մեր ... ներուն պատապարտութիւնը։

ՏԱՔԹ Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Յառաջ.— կալուտ կիրակի օրուան խմբագրականը եւ ... գրութեան Ա. մասը։

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԻՍ

ՈՍԿՐԱԹԵՔՈՒԹԻՒՆԸ (RACHITISME) ԵՒ ԿԵՆՍԱՆԻՒԹԵՐԸ

Ոսկրաթեքութիւնը ամենահին ժամանակներէ ի վեր ծանօթ հիւանդութիւն մըն է, բայց քաղաքակրթութեան ստեղծած կարգ մը վատառողջ պայմաններու բերումով, ժողովուրդի որոշ խաւերուն մէջ սկսած է աւելի տարածուիլ։

Ընդհանրապէս մատաղատի մանուկները ենթակայ են այս ախտին, մանաւանդ երբ իրենց աճման եւ կազմաւորութեան շրջանին զուրկ կը մնան մայրական դիեցումէ ու ատոր փոխարէն կ՚ենթարկուին արուեստական կաթնաձեւի սնուցումի մը։ Այդ պայմաններու մէջ ետախային կմախքը բնական աճում մը չունենար, ոսկորները կը մնան թոյլ, կակուղ, դիւրաթեք, մարմնոյ ծանրութեան տակ կը կքին, ողան կը մնայ ծռած, ազդրուն, անարիւն եւ ջղայնոտ, մաշու բարոյաւոշական ... կազմութիւնն ալ կը խանգարուի, կ՚այլասերի։ Դիտուած է նմանապէս որ այս հիւանդութիւնը կը ճարակի անոտակ ժամանակներու, պատերազմական շրջաններու, երկարատեւ ձմեռու վախճանին։ Երկար ժամանակ իբրեւ միակ դարման նկատ... էր մորէ ձկան իւղը, հաւ... չզուէ մայրական կաթն, ... դաշտային կոմերու կաթ... կարագը։

Ժամանակակից գիտութ... այս հարցին բերած է նոր ... սաւանութիւններ. պարզ... ոսկրաթեք մանուկներու ... ռութեան մէջ կը պակսի ... մը որ ուղղակի անոնց ոսկր... կազմաւորութեան մէջ ... կը խաղայ. ու արդարեւ ... նոր տեսութիւններուն ... որ իրականին մէջ ... գտնուած, շօշափելի ... վերածուած չէ, այլ ... յութիւն ունի եւ կը կոչո... սանիւթ Դ. (Vitamine D.)

Կենսանիւթերու այս ... կածր քաղորդ դարէ քիչ ... երկար կեանք ունի, բայց ... օտ հող կը շահի եւ գիտ... գնութիւններու առջեւ ... դիներ կը բանայ։ ... թերը մեր առած ... սնունդներուն մէջ գոյու... նեցող, տարրաբանօրէն ան... քանակով շատ չնչին բա... րենց ազդեցութեամբ ... տարրեր են, զորս կարելի ... դած սնունդներէն զատել ... անոնց ներկայութեան։

...ան իրապաշտը, մեր կազ... անձամբ կը կասի եւ կրնայ ... ելլել ոսկրաթեքութեան, ... օրգանական ... նման հիւանդագին վի... որոնց շարքը եւ փու... են արդէն։

...կենսանիւթերը՝ բաժնուած ... մը տեսակներու, որոնց ...իւրը իր մասնաւոր ...։

...կենսանիւթ Դ. մէկն է ... որուն գլխաւոր ազդե... աճաւասիկ ոսկորնե... մէջ կը կայանայ. ... անոր ներկայութեան ... ոսկորները չեն կրնար ... անունդներու կրային, ... աղերը եւ կը մնան ... գիրաթեք։

...կենսանիւթ Դ. գլխա... կը գտնուի մայրական ... ձկնաեւղովու կաթի, ... ձկան իւղի մէջ։

... աճաւասիկ համաձայն ... գիտութիւններու, տեսնուած ... ամէն կովու կաթ նոյնքան ... չէ կենսանիւթ Դ.ով ... լոյսին տակ բացօթեայ ... փարող կովուն կաթը ա... է այդ տարրով ... խաւարին եւ փակ ... մէջ ապրող կովուն կաթը։ ... կովուն կազմին ... է այդ ոսկրաշէն ...։

... նորց ծագած է թէ արե... արդեօք արուեստա... լոյսն ալ նոյնպէս կրնայ ... մէջ հրաշքել եւ զարկ ... այդ կենսանիւթերուն ... Եւ աճաւասիկ— ... չափազանց կարեւոր ... անսպառակոյս— տես... որ անդրմանիշակա... ճառագայթները նոյնքան ... են կովուն եւ կովուն ... վրայ ազդել, անոր մէջ ... կենսանիւթ Դ.ի քա... կը բաւէ միեւնոյն կովը են... այդ ճաճանչներուն։

... միայն այդ բան, որոշ տար... կարապը, բուսական ... կենդանական կարգ մը իւ... ձկան իւղը մասնաւորապէս, ... խմորը ենթարկուե... արեւու լոյսին կամ անդրմա... ճաճանչներու, նմա... կը ձեռնակեն կենսանիւթ ... եւ կրնան հակազդել ոսկ... հիւանդութեան։

... սրենի կենսանիւթ Դ. ա... լոյսին, կամ անդրմանիշա... ճաճանչներուն կը պար... իր ծագումը ու գոյութիւնը։ ... թէ ինչու ոսկրաթեքութիւ... յաճախադէպ է ան... երկիրներու մէջ քան պայ... վայրերուն, ձմեռ ատեն ա... քան ամրան մէջ, փակ ... դատապարտուած տղոց ... քան արեւու լոյսին ... բախտը ունեցող ...։

...նդհանրացնելով, կարելի է ... որ կենսանիւթ Դ.ն, ... գուրսէն բուսական աշխարհէն առնելու կամ ուրիշ կենդանիներու կաթէն եւ իւղէն փոխ ուզելու պէտք չունինք. արեւուն լոյսին ենթակայ ամէն մարդկային կազմ ինքնաբերաբար ի վիճակի է այդ նիւթը պատրաստելու. հետեւաբար աբեւադուրկ մանուկներ, երբ միանգամայն փակ կովերու կաթով դիեցուած են, բնականաբար կրկնակ տեսակէտով զուրկ մնացած են կենսանիւթ Դ.էն, այսինքն դուրսէն եւ ներսէն։

Այսպէս ուրեմն ոսկրաթեքութեան դէմ հակազդու միջոցը գտնուած է այլեւս՝ արեւադարմանում կամ անդրմանիշակադոյն ճառագայթներով կազդուրում. մեթոտ մըն է ասիկա որ իր անհերքելի ապացոյցները տուած է։

Ափսոս սակայն, մեքենական այս դարուն մէջ արեւուն լոյսն ալ, ինչպէս մաքուր օդը մասնաւոր սեփականութիւն մը, նոյն իսկ մենաշնորհը եղած է դրամատէր մարդոց։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆՈՐ ՊԱՐԵՐ

Սովորաբար Նոր պարերը կուգային արեւմուտքէն, Ամերիկայէն։ Սակայն այս անգամ Նոր պարը կուգայ, լոյսին հետ, արեւելքէն։

Թուրքիան է, որ Նոր պար մը ստեղծեր է։ Առաջին գիտը, որ ըրեր է Թուրքիան։

Անցեալ տարի, Բերա, Թոքաթլըեան փալասի մէջ պարահանդէսի մը պահուն, Մուսթաֆա Քէմալ, դիտելէ յետոյ եւրոպական ու ամերիկեան պարերը, յանկարծ յիշեց Թրքական «զէյպէք» պարը։ Մուսթաֆա Քէմալ այս պարը տեսած էր Իզմիրի մէկ գիւղին մէջ, ուր աղջիկները իրենց «զէյպէքի» պարերով հմայած էին զինք։ Ու Թելադրեց Սէլիմ Սըրրի պէյին, որ արդիականացնէ «զէյպէք» պարը։

Այս պարը ազգային գրոսանք մըն էր երբեմն Զէյպէքներուն համար — լեռնական Թուրք ցեղ մը — որոնք կը բնակէին Այտընի կողմերը։ Անոնք կը պարէին իրենց ձեռքերուն մէջ խաղցնելով երկսայրի սուրեր, դանակներ եւ հրացաններ, մինչ զինուորական սրինգներ կը նուագէին։

Այս ռազմական պարը փոխակերպուելով այժմ կը խորհրդանշէ երկիրը (մարդը), որ կը դառնայ արեւին (կնոջ) շուրջ, եւ կը վերջանայ հինգ շարժախաղէ ետքը համբոյրով մը, զոր կ՚առնէ այրը կնոջմէն։

Թերթերը կը գրեն թէ Սէլիմ Սըրրի պէյի երկու աղջիկները Եւրոպայի մէջ ճամբորդութեան պիտի ելլեն, ուսումնասիրելու համար արդիական պարերը, որպէսզի յետոյ արդիականացնեն Թրքական հին պարերը։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ ՍՈՐՎԵԼՈՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Ֆրանսացի բարեկամ մը կը գրէ.— Օտար աշխատաւորներու մեծամասնութիւնը, որ Ֆրանսա կուգայ, Ֆրանսերէն չի գիտեր Այս պարագան զանոնք կը դնէ մեծ դժուարութիւններու առջեւ։ Շատերը վաճառականական կարողութիւններ ունին, սակայն Ֆրանսացի վաճառականները չեն կրնար ընդունիլ զանոնք, որովհետեւ Ֆրանսերէն չեն գիտեր։

Գալով մանր արհեստաւորներուն, անոնք ալ ստիպուած են միջնորդներու դիմել՝ ծախելու համար իրենց ապրանքը, եւ այսպէս կը կորսնցնեն իրենց շահին մեծ մասը։

Ճարտարարուեստի տնօրէններն ալ չեն ընդունիր օտար ինչպէս նաեւ հայ բանուորները, որովհետեւ անոնք չպիտի կրնան հասկնալ իրենց Ֆրանսացի ընկերներուն լեզուն։

Հայերը լեզու չգիտնալով բարոյապէս դէշ կացութեան մը մատնուած են։ Չեն կրնար մասնակցիլ ընկերային կեանքին, որ կը շարժի իրենց շուրջը, եւ կը մնան մեկուսացած, տխուր եւ քաշուած։ Մինչդեռ ինչքա՜ն պիտի քաջալերուէին, պիտի ուրախանային, եթէ կարենային բերել իրենց մասնակցութիւնը սեղին։

Այս կացութեան մէջ, Հայերը չափազանց պիտի շահին, եթէ հետեւին Foyer Françaisի Ֆրանսերէնի դասընթացքներուն։ Այս կազմակերպութիւնը հովանաւորուած է Փէնլըվէի կողմէ։

Foyer Françaisն բացած է շարք մը ձրի դասերու, որոնք տեղի կ՚ունենան իրիկունները, Թաղային վարժարաններուն մէջ։ Այդ դասերը կը կատարուին համաձայն ուղղակի մեթոտներու (méthode directe), այսինքն միայն Ֆրանսերէնով, սակայն ուսուցիչները ընտրուած են այն ազգէն, որուն կը պատկանին աշակերտները։

Այսպէս, 5րդ. Թաղամասին մէջ բազմաթիւ հայ աշակերտներ կան, որ կը հետեւին Ֆրանսերէնի դասերուն, որոնց ուսուցիչը Հայ է։

Բոլոր դասերը ձրի են։

5րդ. Թաղամասին դասերը տեղի կ՚ունենան 23 Rue Cujasի մէջ, Բշ. և Դշ. երեկոները, ժամը 8.30ին։ Ինչպէս Ֆրանսերէն բնաւ չգիտցող եւ նոր սկսող աշակերտներու, նոյնպէս Ֆրանսերէնի բաւական ծանօթ աշակերտներու համար մասնաւոր դասընթացքներ բացուած են։

Մենք կուտանք հասցէները այն դասերուն, որոնք տեղի կ՚ունենան զանազան Թաղամասերու մէջ.—

5րդ Թաղամասէն յետոյ, 3րդ Թաղամասին մէջ, 42 Rue Ferdinand Berthoud (Métro: Arts et Métiers), Դշ. եւ Եշ. օրերը, 4րդ Թաղամաս, 6 Rue des Hospitalières St. Gervais (Métro: St. Paul կամ Hôtel de Ville), Բշ. եւ Եշ. օրերը, 18րդ Թաղամաս, 43 Rue des Poissonniers (Métro: Château Rouge, Nord Sud: Poissonniers) Բշ. եւ Դշ. օրերը, 20րդ Թաղամաս, 51 Rue Ramponeau (Métro: Belleville), Բշ. եւ Դշ. օրերը (միջին կարգ), Գշ. եւ Եշ. օրերը (բարձրագոյն կարգ), Boulogne-Billancourt, 87 Rue Thiers, Գշ. եւ Ուր. օրերը, միշտ ժամը 8.30ին։

ՈՐՔԱ՞Ն ԳԻՐՔ ԿԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎՐԱՅ

Արժանթինի քաղաքացիներէն Սփարն պատրաստած է վիճակագրութիւն մը, որ ցոյց կուտայ թէ աշխարհիս վրայ որքա՞ն գիրք կայ։ Պէտք է խոստովանիլ, որ այդ վիճակագրութիւնը պատրաստուած է մեծ մատենադարաններու ցուցակներուն վրայ, որոնք կը պարունակեն առնուազն 5000 գիրք։ Այդ մատենադարաններուն թիւն է 1038, իսկ գիրքերուն գումարը՝ 181,000,000։

Ահա մանրամասնութեամբ Եւրոպա՝ 669 մատենադարան, 119,600,000 գիրք։ Հիւս. Ամերիկա՝ 314 մատենադարան, 54,100,000 գիրք. Կեդր. եւ Հարաւ. Ամերիկա՝ 22 մատենադարան, 2,300,000 գիրք։ Ասիա՝ 23 մատենադարան, 3 միլ. 900,000 գիրք։ Աւստրալիա՝ 7 մատենադարան, 1,100,000 գիրք։ Ափրիկէ՝ 3 մատենադարան, 200,0000 գիրք։

Եւրոպայի մէջ՝ երկիրէ երկիր

Գերմանիա՝ 160 մատենադարան, 29,500,000 գիրք։ Ֆրանսա՝ 111 մատենադարան, 19 միլ. 800,000 գիրք։ Մեծն Բրիտանիա՝ 101 մատենադարան, 17 միլիոն գիրք։ Իտալիա՝ 85 մատենադարան, 13,300,000 գիրք։ Աւստրիա՝ 32 մատենադարան, 5,200,000 գիրք, Զուիցերիա՝ 26 մատենադարան, 3,700,000 գիրք, Պելճիքա՝ 19 մատենադարան, 3,000,000 գիրք, Հոլանտա՝ 18 մատենադարան, 3,200,000 գիրք, Լեհաստան՝ 14 մատենադարան, 2,800,000 գիրք, Սպանիա՝ 14 մատենադարան, 2,500,000 գիրք։

Եւ սակայն պէտք է խոստովանիլ նաեւ, որ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ յաճախ անհատներու գրադարանները ազգային մատենադարաններէ աւելի գիրք կը պարունակեն։ Այնպէս որ կարելի չէ համրել հրատարակուած բոլոր գիրքերը։

ՕՃԱՌ ԿՈՒԺԷՆ

«Պրավդա» կը գրէ թէ, վերջին երեք ամսուան ընթացքին, Մոսկուա ստացաւ օճառի սպառման քանակէն 483 տոնո պակաս, այս պատճառով խանութներուն առջեւ օճառ գնելու համար յաճախորդները պոչ կապած են։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԱՂԱՒԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փուլվար Օտտայի Թաղամասերուն մէջ կը գտնուի Պուլվար Լա Ֆէնտ, փոքրիկ փողոց մը։ Ասկէ երկու տարի առաջ այս փողոցը գրեթէ անմարդաբնակ էր, միայն քանի մը տուն Ալճերիացիներ կը բնակէին. իսկ այսօր հոն հաստատուած են 18 - 20 հայ ընտանիքներ, որոնք տեղափոխուած են կայանէն։

Ընդհանրապէս Էրզրումցի, Մշեցի եւ Սեբաստացիներ են։ Մեծ մասը նաւահանգիստը եւ հողի գործարանը կ՚աշխատին, իսկ փոքր մաս մըն ալ շրջակայ զանազան գործարանները։ Հոն կը գտնուին նաեւ գործաւորուհիներ, որոնք լուցկիի գործարանը կ՚երթան։ Այս տարի չորս ծնունդ եւ մէկ մահ ունեցած են։ Փոքրիկները գրեթէ բոլորն ալ նոյն Թաղի հայկական մանկապարտէզը կը յաճախեն։ Նաեւ հպարտ ենք ըսելու որ մեր հայրենակիցները իրարու հետ շատ համերաշխ են, նաեւ դրացի Ալճերիացիներու հետ։ Յառաջ Թերթը, հոս ալ խոր արմատ ձգած է։ Պարբերաբար այստեղ ալ կան հայրենակիցներ, որ Թղթախաղի ախտէն բռնուած են եւ կը թնդացնեն սրճարանները Թրքական երգերով։

Այս մոլութիւնը արուար աններու մէջ այնքան մուտք չէ գտած, որքան քաղաքին կեդրոնը։

Ուրախ լուրեր տուի, բայց պիտի փակեմ տխուր դէպքով մը։

Անցեալները սրճարանի մը մէջ տեսայ որ երիտասարդ մը քանի մը Ֆրանք փոխ կ՚ուզէ իր ընկերոջմէ։ Այս վերջինը մերժած ըլլալով, երիտասարդը սկսաւ աջ ու ձախ հայհոյել։ Յետոյ ստուգեցի որ այս տղան Կարտան եղած ժամանակ «խումար» կը խաղայ ու 6000 Ֆր. կը կորսնցնէ։ Այնուհետեւ անհատական խնդիրներու պատճառաւ հեռանալով հոս կուգայ։ Ժամանակ մը աշխատելէ վերջ, հազիւ քանի մը Ֆրանք կը հաւաքէ, նորէն կը խաղայ ու այս անգամ ունեցած բոլոր դրամը կորսնցնելէ վերջ, եկեր է իր ընկերոջմէն քանի մը Ֆրանք ուզելու, որպէսզի նորէն երթայ խաղայ։

Մ. Դաւիթեան

ՀԱՅԵՐԸ ՃԱՄԲՈՒՆ

Ոստիկանութեան հրամանով, արգիլուած է հացերը խառնել, գտնելու համար։ Շատ յաճախորդներ, լաւ կտոր մը ընտրելու համար, մէկիկ մէկիկ կը գտնեն հացերը, ձեռք դպցնելով բոլորին, ինչ որ հակառողջապահական է, եւ պատճառ կը դառնայ մանրէներու տարածման։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔՆ ՉՐՕՍՆՈՒ ·

Վիէննայի դատարանները, անգեայ շաբաթ, քննեցին Թուրքի մը բողոքը։

Աճմէտ Իպրահիմ, բնիկ Էսկի Շէհիրցի, վաճառական էր Մագնիզիոմի բաղադրութեան մը, որ ծանօթ է «ծովի փրփուր» անունով։ Հարստութիւն դիզելէ յետոյ, ուզեց Եւրոպա երթալ եւ քիչ մը զուարճանալ էհ, կարելի չէ զբօսնուլ եւ խնդութիւն ընել Անատոլուի մէջ, որքան ալ դրախտ դարձուցած ըլլար զայն արդիական Քէմալ փաշան։

Իպրահիմ Վիէննայի մէջ ծանօթացաւ Օթթօ անունով պատանիի մը, հազիւ 17 տարեկան։ Մինչ Իպրահիմ եւ Օթթօ բարեկամ էին, բարեկամ մըն ալ ներկայացաւ՝ Հայնրիխ, 16 տարեկան։

Երկու Վիէննացիները առին Էսկի Շէհիրցին եւ ցոյց տուին Վիէննայի հազար ու մէկ գիշերները, հազար ու մէկ գաղտնի «տուփ»երը։ Աւստրիական Թերթերը կ՚ըսեն Թէ Իպրահիմ շատ կը խմէր այն օրհնեալ ըմպելին, որ արգիլուած է Գուրանով։ Խմելէ յետոյ իրենց ուսերը կը միացնէին եւ երեք բերանները կը խնդային Գը՛Լգը՛Լգը՛Լ, ինչպէս երեք փոքրիկ խնդեր։

Ցետոյ ուժաթափ կ՚իյնային անկողին։

Առտու մը Իպրահիմ արթնցաւ մինակ։ Բարեկամները չկային, հարստութիւնն ալ գացած էր տղոց հետ։

Դիմեց դատարան։

Հարցաքննութեան ընթացքին, երկու պատանիները ստիպուեցան պատասխանել թէ ինչո՛ւ ներկ կը քսէին իրենց շրթներուն, բոյր կը թափէին իրենց մարմինին վրայ եւ... կ՚ենթարկուէին Թուրքին։

Դատարանը այս անբնական հաճոյքին հերոսները դատապարտեց քանի մը ամիս լուսցնելու բանտին մէջ, բայց ոչ միասին։

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾ ՀԱՅՐԸ.— Նանթի մէջ ոստիկանութիւնը լուր առաւ որ Ռիշար, 38 տարեկան բանուոր մը, բռնաբարած է իր աղջնակը։ Դատարան տարուեցաւ մեղաւոր հայրը, որ հարցաքննութեան պահուն, յանկարծ, ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ կրակեց իր գլխուն։ Տեառզական ջիղը վիրաւուած ըլլալով, կուրցաւ անմիջապէս։ Բայց միեւնոյն ատեն գանկին մէջ արիւնահոսումը վախ կը պատճառէ, եւ բժիշկները կեանքի յոյս չեն ներշնչեր։

ՅԱՌԱՋ.,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

— Պրասքիլա՛, կը ներէ՛ք ...ըսաւ Նատէժտա, փարիզէն ... բարեկամներէն մէկը կ՚ուզէ ... տեսնել անիկա ասկէ առաջ ... հանդիպեր է, կարծեմ, ... մէջ... այնպէս չէ՞, բա...

Չէրնին դէպի ինծի դարձաւ, ... դէմքս դեռ ծածկուած էր ...

— Չեմ ճանչնար պարոնը։

...էկ քայլ առաջ գացի։ Անոր ...

— Ինչպէս Թէ չէք ճանչնար, Չէրնի՛, մենք իրար կը ճանչ...

...նը բերանը բացաւ, բողո... համար։

Ցանկարծական շարժումով մը խլեցի անոր խարտեաշ կեղծամը, ու Հունգարուհիին պղնձագոյն զարմանալի մազերը երեւան ելան։

Նատէժտա մեզի կը նայէր ապշահար։

— Աճաւասի՛կ, ըսի հանդարտօրէն, ...ս արքայական ը, Պրասքիլան անյայտացաւ... Ձեզի կը ներկայացնեմ Հունգարուհի Ֆէննա Չէրնին, «Կանիէլի կնիքին» գործակալը, Թիւ 87։

Հունգարուհին մեզի կը նայէր շնչասպառ։

— Ըզէ՛կ, ըսաւ անիկա, ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք

Նոյնիսկ դէպի դուռը նայուածք մը իսկ չնետեց։

— Այս կինը, ըսի՝ Նատէժտային դառնալով, Եգիպտոսէն մեկնող շոգենաւին մէջ ինծի խոստովանեցաւ, թէ ինքը թունաւորած էր Պրասքովիա Սամթրոնան եւ հիմա անիկա համարձակութիւնը ունեցած է հոս գալու, ձուլուելու համար այս գեղանի աղջիկը եւ ստանալու Բորիսի յիշատակը՝ գիտէ՞ք, Նատէժտա, թէ ինչ բանի մէջ բանի մէջ յանցաւոր էր այդ պզտիկ Պրասքովիան. անիկա իր կեանքը զոհած էր, ձեզ փրկելու համար, Նատէժտա... Բայց Լոնտոնի մէջ, ուր Բորիս Ցուշէւիմը վերստին հանդիպեցաւ Պրասքովիայի քովի սենեակը, ու անիկա պէտք եղածը լսեր տուաւ Վէրակինի, ահա այդ ատեն էր որ Բորիսը դատապարտուեցաւ. այս կինը Ամսթէրտամէն ասդին մեզ հետեւեցաւ, հաւանաբար գտնուեցաւ նաեւ Մարսիլիա, առաջնորդելու համար այն անձերը՝ որոնք փորձեցին Բորիսը սպաննել, անոր Եգիպտոսէն վերադարձին։

Նատէժտա, որ այլեւս բան մը չէր հասկնար, կը կրկնէր իմ խօսքերս Ամսթէրտամ, Եգիպտոս։

— Ու այժմ, Նատէժտա, այս կինը հրաման ստացած է, Պրասքովիայի նման, ձեզ ալ սպաննելու... այս նպատակով է որ ձեր քովը եկած է.. բայց այս անգամ անիկա կը գործէ նոյնինքն Վէրակինի դէմ, «Կանիէլի կնիքին» Իրոստայի գործակալին հրահանգովը։

Նատէժտա, հեւասպառ մեզ կը դիտէր։

— Բան մը չեմ հասկնար, մրմնջեց մանկական ձայնով մը, բան մը չեմ հասկնար. Հապա հա՞յրս, ի՞նչ պիտի ընեն արդեօք հօրս։

Ակամայ խնդալ

— Այո՛, Ֆէննա՛ Չէրնի, ի՞նչ պիտի ընեն ծերունի իշխան Վ.լոֆի, ի՞նչ պիտի ընէք անոր։

Ֆէննա Չէրնի տեղէն չէր շարժեր։ Ինքզինքը զսպած կը սպասէր։

— Էհ՛. ըսի անոր, լմնցաւ... կրնաք իմաստ վերադառնալ..

Լռութեամբ դուռը գնաց, յետոյ ետին դառնալով ըսաւ.

— Պատերազմի օրէնքը, Մարսէ՛լ Լանտըլսի, շատ լաւ գիտէք որ պաշտօնս կը կատարեմ... ինչպէս որ դուք կատարեցիք Եգիպտոսի ձեր պաշտօնը, «Ինթէլլիճընսի» համաձայնութեամբը։ Մէկ բան միայն կը մոռնաք դուք.— «Ինթէլլիճընս»ը կ՚աշխատի Անգլիոյ համար...

Ծանրացաւ այս բառերուն վրայ —

— Միայն Անգլիոյ համար... ձեզի խորհուրդ կուտամ ասկէ վերջ դիմել ձեր Ֆրանսական Ընդհ. Ապահովութեան.

Պատասխանեցի

Ինքզինքս պաշտպանելու համար։

— Թերեւս... դուք այժմ բաւական վերահասու եղաք աշխարհակալութեանց միջեւ մղուած պայքարի ներքին գաղտնիքներուն, եւ դեռ ձեզ աւելին կը կարծեն.. Չեր գտնուած Ափրիկէի այս ճամբուն վրայ ահաւոր գաղտնիքներ կան, ինչպէս նաեւ իրարու հետ շաղկապուած բարդ շահեր.. խոշոր շահեր զորս պարտաւոր են պաշտպանել...

— Այն ատեն, Ֆէննա՛ Չէրնի, Թերեւս ձեզի հրաման կուտան զիս ալ սպաննելու համար...

Անիկա պատասխանեց հանդարտութեամբ.

— Ես ո եւ է պատճառ չունիմ ձեզի չարիք կամենալու, Մարսէ՛լ Լանտըլսի... ես վարձուոր զինուոր մըն եմ, ինչպէս հին ատենուան զինուորները, որոնք մէկ պետութենէն միւսին կ՚անցնէին։ Ամէնէն շատ վճարողին գործը կը տեսնեմ ես... մոցուցէ՛ք զիս ձեր պատերազմական նախարարութեան «Երկրորդ պաշտօնատան» կամ Փարիզի Ապահովութեան մէջ, ես հոն ալ լաւ պիտի աշխատիմ... բայց ա՛ս, ձեր պաշտօնատուները իրենց տրամադրութեան տակ «Ինթէլլիճընս»ի միլիոնները կամ «Կանիէլի կնիքին» միլիոնները չունին։

(Եար.)

լինիի հետ եղած տեսակցութեան մասին։ Թուրքերը կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ երաշխաւորութեան դաշնագիր մը կնքել Իտալիոյ հետ։ Միեւնոյն շրջանակները, սակայն, մեծ վերապահութիւն կը ցուցնեն այն լուրերու մասին, որոնց համաձայն նմանօրինակ դաշնագիր մըն ալ Յունաստանի հետ կնքուի։ Թուրքիա, կ'ըսեն, չի կրնար միանալ այդպիսի դաշնագրի մը, մինչեւ որ չկարգադրուին երկու երկիրներուն միջեւ եղած վիճելի խնդիրները, մասնաւորապէս բնակչութեանց փոխանակութեան վէճը։

Պատերազմին վերջ տալու համար

Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆրանսա եւ Ամերիկա համաձայնած են, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու ծրագիրը ենթարկելու համար Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի քննութեան։ Այս կերպով կը յուսան բոլորին համար ընդունելի ծրագիր մը պատրաստել։ Այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին եւ Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանին միջեւ, կոչը խմբագրելու համար։ Ամերիկա 18 պետութեանց հետ բանակցութեան մտած է, իրաւարարական դաշնագիրներ կնքելու մտքով։

Թուրքերէն դասերը կը կրճատուին

Փազարճըքի (Ռումանիա) «Ռումանիա» թերթը կը գրէ թէ, կրթական նախարարութենէն շրջաբերական մը ղրկուած է յիշեալ գաւառակի իսլամ վարժարաններու տնօրէններուն, յայտնելով թէ Թուրքերէն դասերը ասկէ վերջ ժամը չորսէն վերջ միայն պիտի դասաւանդուին, իսկ առտուան դասապահերը պիտի յատկացուին միայն ռումաներէնի։

Իսլամները բուռն բողոքներ ըրած են այս որոշման դէմ։

Աշխարհականացումը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիէն Ապրիլ 9 Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.— Ազգային Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որ Սահմանադրութենէն կը ջնջէ աշխարհական ոգիին հակասող հատուածները։

Այս առթիւ ներկայացուած զեկուցումը կ'ըսէ թէ՝ Թրքական յեղափոխութիւնը ամբողջովին բաժնած է աշխարհական եւ հոգեւոր գործերը եւ թէ կրօնը յարաբերութեան միջոց մըն Աստուծոյ եւ անհատներու միջեւ։ «Կան մարդիկ որ այդ նուիրական յարաբերութիւնը կը փնտռեն եւ կը գտնեն մզկիթներու, եկեղեցիներու, սինակոկներու կամ պարզապէս իրենց խիղճին մէջ։ Պետութիւնը եւ իր օրէնքները կը պաշտպանեն բոլորն ալ»։

Մահափորձ մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակին ներկայացուցիչը՝ Պ. Շլէմէր, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, կուրծքէն վիրաւորուած ըլլալով։ Կատարուած քննութենէն կը հետեւի թէ յարձակման պատճառը գողութիւնն էր։ Վիրաւորին վիճակը մտահոգութիւն չի պատճառեր։

Իզմիրի երկրաշարժին առթիւ

Իզմիրի կուսակալը կը յայտարարէ.

—«Իզմիր սանկ սոսկալի աղէտ չէր տեսած։ Այսօր 18 գիւղ աւերակ դարձած են։ Երկրաշարժը տակաւին կը շարունակուի։ Ամէն տեղ քանդուեցաւ։ Կառավարչատունն իսկ կը նորոգուի, որպէս զի կարելի ըլլայ մէջը նստիլ։ Գնահատելի է Իզմիրցիներուն ցոյց տուած ընթացքը։ Կրնամ ըսել թէ ամբողջ Իզմիրի եւ շրջականներու ժողովուրդը յուզման մէջ է։ Ամէն տեղ դրամ կը հանգանակուի։ Օժանդակութեան Մարմիններ կը կազմուին։ Գալով մեզի, արկածեալներուն դրամ ղրկեցի։ Ամէն տեսակ արմտիք կառախումբերով ղրկուեցաւ։ Հարիւրաւոր վրաններ ղրկուեցան, իսկ հազարաւորներ ղրկուելու վրայ են։ Արկածեալներուն համար ծրագիր մը պատրաստեցի եւ Գործավարութեան ղրկեցի։ Ուզեցի որ արկածեալներուն տուրքերուն գանձումը երկու տարի յետաձգուի, որ 40.000 ոսկի փոխառութիւն մը ըլլայ ժողովուրդին, որ Թորպալըի ժողովուրդին ձեռքը մնացած 125.000 քաշ ծխախոտը Մենաշնորհի Վարչութեան կողմէ գնուի, յետոյ կարօտներուն մէկ-մէկ տուն կառուցուի եւ այդ ծախքին կէսը կառավարութիւնը հոգայ։ Վերջին ցնցումներուն հետեւանքով քանդուած 18 գիւղերուն մէջ 11.000 հոգի կը բնակէին։ Թորպալըի շրջանին մէջ երկրաշարժը ընդհատ-ընդհատ կը շարունակուի։ Թնդանօթի որոտի նման ձայներ կու գան։ Փլած տուները, աւերակ շէնքերը մէկզմէկու կը խառնուին։ Տղաքը կուլան, ծերերը կ'աղօթեն, երիտասարդ աղջիկները կը հեծեն։ Ամբողջ Թորպալըի շրջակայքի ջուրերը ելած են եռալ հողերուն տակէն։ Մէնտէրէս ողողուեցաւ։ Մինչեւ ութ մեթր բարձրացած ջուրեր կան։ Զայ գիւղախումբին լիճը յորդեցաւ նոյնպէս, եւ ձուկերը մեռած վիճակի մէջ կը ծփան ջուրերուն վրայ։

∴ Իզմիրի աղէտեալներուն օգնելու նպատակով, Պոլսոյ մէջ կազմուած մարմինը որոշեց Հայերէ, Յոյներէ եւ Հրեաներէ բաղկացեալ մասնախումբեր կազմել՝ հանգանակութեան ուժ տալու համար։

150ական կը վտարուին Պուլկարիայէն

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարութիւնը որոշեր է վտարել Թուրք քաղաքական փախստականները։ Այս որոշումը հաղորդուած է կուսակալներուն, շահագրգռուող անձերուն յայտնուելու համար։

«Ուեթրօ» այս առթիւ կը տեղեկացնէ թէ այս անձերը սուլթանական կառավարութեան անցագրերով մտած են Պուլկարիա եւ թէ Պուլկարիոյ Թրքական հիւպատոսները չեն ճանչնար այդ անցագիրները եւ բնակութեան արտօնութիւն չեն տրուած անոնց տէրերուն։ Այս պատճառով պիտի վտարուին այդ անձերը, որոնք յետադիմականներ են։

Քանի միլիոնատէրեր պիտի առեւանգէին

Շիքակոյէն կը հեռագրեն թէ երեւան հանուած է ոճրագործներու ընկերութիւն մը, որ պատրաստուած էր առեւանգել քանի միլիոնատէրներ, մինչեւ 200.000 տոլարի փրկանք ստանալու համար։ Արդէն ձերբակալուած են երեք հոգի, որոնք ամէն բան խոստովանած են։

Ապրիլ 9ին նոր ռումբ մը պայթեցաւ հարուստի մը բնակարանին մէջ։ Անցեալ Հոկտեմբերէն ի վեր. 60րդ մահափորձն է որ կը կատարուի այս ձեւով։

Հ. Յ. Դ.

«Հրազդան» խումբի ժողովը վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկ. Հ. Սարգսեան։ Նիւթ «Ռուսաստանի այժմու քաղաքական դրութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիրքը»։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ.

Պրինեօ, Ե. Կ.— 35։
Նիս, Պ. Մ.— 60։
Փարիզ, Պ. Շ.— 35։
Ցոլսի, Ա. Թ.— Համաձայն ենք։
Տէսին, Յ. Գ.— 30։
Վալանս, Ժ. Խ.— 35։
Քլամառ, Ժ. Ա.— 35։
Նիւ Պրիթըն, A. R. F.— 10 տոլար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեդրակ Ոսկեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր սիրեցեալ եղբօր ՄԻՍԱՔ ՈՍԿԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եալովայի Փոլլճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ: Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը: Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են: Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Ռումանիայի թերթերէն արտատպել։

— Պ. Լողաֆէթ Թովմասգալեանի կինը՝ Եւա կը փնտռէ իր եղբայրները, Յարութիւն եւ Կարապետ Եաղճեանները, եւ Հաճընցի Համբարձում Քէսէճեանը, որոնք Ամերիկա ըլլալ կը կարծուի, իմացնել՝ Mr. Zareh Topsakalian, 75 Ave. Berthelot, Lyon (Rhône).

Կը խնդրուի ամերիկահայ եւ Ռուսիահայ թերթերէն արտատպել :

— Խոսրով Չրաքեան կը փնտռէ խորէն եւ Հայկանուշ Չրաքեան, որոնք վերջերս Մարսէյլ եկած ըլլալ կը կարծուին: Իմացնել՝ խմբագրութեան :

— Կը փնտռեմ զաւակս Իզմիրցի Զարեհ Գէորգէրեան 22 տարեկան, հօր անունը Գեորգ, մօր անունը Վառվառա, որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է: Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, Vahé Der Agopianի, 111 Sentier des Brebis, Vitry Seine. France.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Վարպետ խոհարարապետ մը որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի, գործ կը փնտռէ, ուեւէ ճաշարանի մը մէջ:

Դիմել «Յառաջ»ի Մ. Աւետիսեանի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1928

12 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 619 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

«Ի՛ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ»

Տեղն է գործածել Պոլսոյ մէջ մաշած այս բանաձեւը, վերջին օրերու քաղաքական անցուդարձերուն առթիւ։

Նախարարական երթեւեկներ։ Տենդագին տեսակցութիւններ, խօսակցութիւններ։

Միանգամայն քանի մը ճակատներու վրայ լարուած է դարձեալ դիւանագիտութեան զսպանակը. բուն բառով՝ դժոխային մեքենան։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Իտալիոյ մէջ, ուր իրարու ետեւէ գացին Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, Հունգարիոյ վարչապետը, Գերմանիոյ ելմտական նախարարը, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, Լեհաստանի եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները եւն.։

Բոլոր թերթերը, Փարիզէն մինչեւ Պոլիս, սիւնակներ կը նուիրեն այս խորհրդաւոր տեսակցութիւններուն եւ բանակցութիւններուն, մէկը միւսէն բանգէտ երեւալով։

Բոլորն ալ կ'ընդունին որ «բաներ մը կը դառնան» եւ կը ջանան փակել գաղտնի ծալքերը։ Բայց կը թուի թէ՝ հազիւ հանգոյցի մը ծայրերը կը տեսնեն։

Կամ թերեւս կան իրազեկներ, մանաւորապէս իտալական եւ հունգարական թերթերը, բայց չեն ուզեր շատ բացուիլ, մինչեւ որ մատաղը հասնի։

Քանի մը օրուան շփոթութենէն յետոյ, կարգ մը կարեւոր թերթեր կանգ առած են կէտի մը վրայ— Մուսոլինի նոր խմբակցութիւն մը կը կազմակերպէ արեւելեան Եւրոպայի մէջ Իտալիոյ թեւարկութեան տակ։

Խմբակցութիւն մը՝ որուն մաս պիտի կազմեն, կ'ըսուի, Ռումանիա, Յունաստան, Թուրքիա, Հունգարիա, Լեհաստան եւ Պուլկարիա։

Գերմանական թերթերն ալ այս կարծիքին են։ Եւ իբրեւ ապացոյց կը յիշեն թէ՝ վերջին շաբաթներու ընթացքին դիւանագիտական տենդագին գործունէութիւն մը կը տիրէ արեւելեան Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն մէջ։

Սպասելով որ ժամանակի ընթացքին երեւան հանուին բոլոր ծածուկ խաղերը, այսօրուան համար կարելի է լուսաբանուած համարել երկու կէտեր,— 1. Հռոմն է նոր հանգոյցին բուն հեղինակը, 2. Հունգարիան՝ անոր անմիջական գործակիցը։

Երկար ատենէ ի վեր, Մուսոլինի իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Փեշթեայի մէջ։ Մաջարէն փախցուած գնդացիրներու պատմութիւնն ալ հաստատեց այս պարագան։ Ոչ միայն գնդացիրները Իտալիայէն ղրկուած էին, այլեւ իտալական մամուլը բորբոքեցաւ, երբ խիստ պատիժի խօսքեր կ'արտասանուէին Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ։

Յետոյ, Իտալացիները միշտ կը յիշեցնեն թէ Հունգարիա անարդարութեան զոհ գացած է, Տրիանոնի դաշնագրով։ Վերջերս անգլիական կարեւոր թերթ մը զանազան յայտարարութիւններ կը վերագրէր Մուսոլինիի, ճիշդ այս իմաստով։ Ըսողներ եղան թէ իր խօսքերը խեղաթիւրուած են։ Բայց, իրողութիւնը ամբողջովին չհերքուեցաւ։ Աւելի ճիշդ, ոգին կը մնայ։

Օրուան իրարանցումին մէջ ուշագրաւ է, նախ, Լեհաստանի դիրքը։

Այս երկրին արտաքին նախարարը, Հռոմէն դարձին, կարգ մը յայտարարութիւններ բրաւ, ապացուցանելու համար թէ Լեհաստան ճակատ չի յարդարեր Փոքր Համաձայնութեան դէմ՝ Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլավիա, Ռումանիա։

Արդ, քաղաքական շրջանակներու մէջ հաւատք չեն ընծայեր այդ յայտարարութեանց անկեղծութեան։ Մասնաւորապէս Պերլինի մէջ դիտել կուտան թէ՝ կարելի չէ մաս կազմել իտալահունգարական խմբակցութեան, եւ միեւնոյն ատեն բարեկամ մնալ Եուկոսլավիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ, որոնց դէմ ուղղուած է նոր ճակատը։

Աւելի ուշագրաւ է Թուրքիոյ եւ Յունաստանի դիրքը։

Հրատարակուած տեղեկութիւնները այլեւս կասկած չեն ձգեր թէ մերձեցման փորձ մը կը կատարուի նախ՝ Իտալիոյ և Թուրքիոյ, յետոյ՝ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, վերջապէս՝ երեքին միջեւ։ Աւելի պարզ խօսելով, Հռոմ իր հիմնական ծրագիրը յաջողցնելու համար, կ'աշխատի հարթել երկու երկիրներուն միջեւ եղած վէճերը։ Եւ այդ ուղղութեամբ նշաններ ալ կ'երեւան։ Մէկէ աւելի աղբիւրներէ կը հաղորդուի թէ՝ Յունաստան համաձայնութեան մը պիտի գայ Թուրքիոյ հետ, եւ նոյնիսկ չյարձակողական դաշնագիր մը պիտի կնքէ։

Ինչ կը վերաբերի Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ մերձեցման, իրազեկներ կը հաստատեն թէ 1927 Յունիսէն ի վեր, լուրջ քայլեր առնուած են այդ ուղղութեամբ, եւ թէ Միլանի տեսակցութիւնը բնական զարգացումն էր կատարուած աշխատանքին։

Կը թուի թէ Իտալիան, ներկայ պայմաններուն մէջ, պիտի նախընտրէ գոհանալ տնտեսական մենաշնորհներով եւ ապրանքներով, որոնք ճամբայ պիտի բանան իտալական ազդեցութիւնը զօրացնելու Թուրքիոյ մէջ։ Իսկ այս վերջինը բնականօրէն պատրաստ է մեծ զոհողութեանց. նոյն իսկ իտալացի գաղթականներ ընդունելու, եթէ վստահ ըլլայ որ այդ գնով պիտի կրնայ խափանել զինուորական արշաւանքի մը վտանգը։

Ամէն պարագայի մէջ, «բաներ մը կը դառնան»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅՐԵՆԱԿԻ՛Ց, ՄԻ՛ ԿՌՈՒԻՐ»

Գրած էինք թէ Պոլսոյ մէջ կռիւներ ծագած եւ դանակ շարժած են, ոչ-թուրքերուն թուրքերէն խօսիլ տալու համար։

Պոլսոյ Ճիւմհուրիյէթ լրագիրը, անշուշտ վերէն տրուած հրամաններու վրայ, հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ (5 Ապրիլ).

—«Փորձով հաստատուեցաւ թէ թերութիւն մը կայ այն վերտառութիւններուն մէջ («Հայրենակի՛ց, թուրքերէն խօսէ») զորս կարգ մը եռանդոտ երիտասարդներ կախած են հոս ու հոն, մեր լեզուն տարածելու եւ զայն տիրապետող դարձնելու համար։ Այլեւս բաւականաչափ հասկցուեցաւ թէ այդ գրական հրամայականին տակը կամ քովիկը աւելցնելու է նաեւ հետեւեալ մխիթարական նախադասութիւնը.

—Հայրենակի՛ց, մի՛ կռուիր։

Եթէ ցեղով ոչ-թուրք հայրենակիցներուն թուրքերէն խօսելնուն փափաքը իր խորքին մէջ շատ աղէկ բան մը—այսպէս օրական մէկ երկու վէճի և կռիւի պիտի յանգի, իր բերած և բերելիք բարիքը չարժեր յարուցուած աղմուկը։

«Հայրենակի՛ց, թուրքերէն խօսէ» ազդարարութիւնը կրնայ համարուիլ գեղեցիկ ձեռնարկ մը։ Եւ աղէկ է, քանի մնայ այս սահմանին մէջ։ Ապա թէ ոչ արդիւնքը բնականաբար աղէկ չըլլար, երբ ատիկա նկատենք անմիջապէս եւ ամէն գնով գործադրուելիք օրէնք մը, եւ գործադրութեան համար ժանտարմայի իրաւասութիւն տանք ամէն մարդու։ Այսքան առաջ երթալուն արդիւնքը՝ գէշութիւն է։

Ծնեղով ոչ-թուրքերուն թուրքերէն խօսիլը աղէկ բան մըն է. բայց արգիլուած է կռիւ յարուցանել, առանց օրինական որեւէ իրաւասութիւն ունենալու։

Ամէն պարագայի մէջ, երբեք ներելի չէ որ կարգ մը հայրենակիցներ նոյն իսկ լեզուով ազդարարեն թուրքերէն չխօսող ամէն մարդու որ թուրքերէն խօսի, եւ ասոր հետեւանքով ապտակ իջեցնէ եւ կռիւ յարուցանէ։

Այս կարգէն է թերթերու պատմած վերջին դէպքը, երբ երկու Հրեաներ Թուրք մը ծեծած են։ Մեր թերթերուն պատմելու ձեւը, կարծես արդիւնք է ազգային եռանդի շարժման, եւ կը ճգնի Թուրքը անմեղ անիրաւուած ցուցնել, իսկ Հրեաները՝ ոչ միայն ապերախտ, այլ եւ յանցաւոր ու չարագործ։

Ասկէ առաջ ալ ըսած ենք թէ Թուրք լեզուին տարածումը փափաքելի է, օր մը անպայման տեղի պիտի ունենայ, եւ եթէ այսօրուընէ վաղը չիրականանայ, նորէն ծանր խնդիր մը չէ։ Սակայն զգուշանանք անպատեհ, անօգուտ եւ նոյն իսկ վնասակար կռիւներ յարուցանելէ։

Յետոյ, Պոլսոյ մէջ կան նաեւ օտարականներ. օրինակ, ֆրանսերէն խօսողի մը «Թուրքերէն խօսէ» չենք կրնար ըսել, որովհետեւ թերեւս օտար է։ Այս պարագային, կրնանք աւելի անպատեհ դէպքերու տեղի տալ։»

ԵԳԻՊՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը մեծ քանակութեամբ ափիոն բռնեց որ պահուած էր Մէլի իշխանուհիին մաքսաբարձ վակոնին մէջ, Գահիրէ—Երուսաղէմ ճամբուն վրայ։ Խուզարկութեան ատեն, շատ մը բնիկ ծառաներ փախան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱ՞Ն

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն.— Քաղաքական շրջանակներու մէջ կրկնակի նշանակութիւն կուտան Միլանի տեսակցութեան։ Մէկը՝ այն թէ իտալեւթուրք յարաբերութիւնները աւելի սերտ հանգամանք պիտի առնեն եւ միւսը՝ թէ Իտալիոյ ազդեցութիւնը միշտ կ'աճի։ Այս վերջին տեսութիւնը կ'արծարծուի բոլոր թերթերուն մէջ։ *Լավորօ տ'Իթալիա* կը գրէ. «Միլանի խօսակցութիւնները ցոյց կուտան թէ միջերկրականի ժողովուրդները կամաց կամաց եւ հետզհետէ աւելի կը համոզուին որ իրենց անկախութեամբ ամէնէն շահագրգռուած պետութիւնը Իտալիան է, միակ մեծ պետութիւնը որ տարամերժօրէն միջերկրականեան է»։ *Տրիբունա* կ'եզրակացնէ թէ աշխարհը պէտք է վերջնապէս վարժուի սա նոր իրականութեան թէ Իտալիան մեծ պետութիւն մըն է։

Գալով երկու երկիրներու մերձեցման, *Փօփոլօ տ'Իթալիա* կը գրէ.— «Միլանի մէջ Թուրքիոյ յարումը իտալական տեսակէտին արժէքաւոր ժեստ մըն է, որ կը նշանակէ թէ Թուրքիա բարեկամ մը եղած է եւ այս՝ շնորհիւ կարգ մը մեծ շահերու միութեանց եւ ազգերու եւ ժողովուրդներու առաջնութիւնն ու իրաւունքներու զարգացումը նոյն ձեւով ըմբռնելու իրողութեան։ Մնաց որ, քաղաքական սկզբունքներու այս ներդաշնակութիւնը չի կրնար զարմանք պատճառել, երբ գիտենք որ քէմալական կառավարութեան կանոնները ճիշդ այն են, ինչ որ կը գործադրուի Իտալիոյ մէջ։»

Գալով տեսակցութեան շօշափելի արդիւնքներուն, կարծիքները շատ աւելի կը տարբերին, լրիւ տեղեկութիւն տրուած չըլլալով։ Ոմանք կը կարծեն թէ Մուսոլինի կ'ուզէ արեւելեան միջերկրականի մէջ կազմել նոր խմբակցութիւն մը, իբրեւ ճնշում Եուկօ-Սլավիոյ դէմ։ Ուրիշներ կը հաւաստեն թէ սխալ է շատ լայն ենթադրութիւններ ընել իտալեւթուրք ներկայ մերձեցման նպատակներու մասին։ Անոնց կարծիքով, այդ նպատակները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ քաղաքական յարաբերութեանց սիրալիրութիւն եւ տնտեսական գործակցութիւն։ Իտալիա պիտի ջանայ ամէն գնով շահաստաններ գտնել Անատոլուի մէջ, մետաղագործութեան եւ մանաւանդ սպառազինութեան համար։ Այս ենթադրութեան ապացոյցը այն է որ Ջօր. Եմին փաշայի եւ ուրիշ երեք բարձրաստիճան սպաներու ընկերակցութեամբ յանձնախումբ մը այս միջոցին կը պտտի Իտալիոյ մէջ, զէնքի եւ ռազմանիւթի գործարանները այցելելու համար։

Միշտ գաղտնի դիւանագիտութիւն

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Մուսոլինիի եւ Հունգարիոյ վարչապետին գաղտնի տեսակցութեան, որ տեղի ունեցաւ Միլանի մէջ։ Կոմս Բէթլէն իջած էր անծանօթ պանդոկ մը, կեղծ անունով, եւ իբրեւ թէ Վենետիկէն եկած։ Միլանի հունգարական հիւպատոսէն զատ, իր հայրենակիցներէն ոչ մէկը տեսաւ։ Լուրերու համաձայն, երկու վարչապետները կրցան կատարեալ հանգստութեամբ բանակցիլ Արեւելեան Եւրոպայի պետութիւններէն նոր խմբակցութիւն մը կազմելու ծրագրին վրայ։ Կը հաւաստեն թէ այս խմբակցութեան մէջ պիտի մտնեն, Իտալիայէն եւ Հունգարիայէն զատ, Թուրքիա, Յունաստան, Ալպանիա, Պուլկարիա եւ Լեհաստան։

∴ Հունգարիոյ խորհրդարանին մէջ հարցապնդում պիտի ըլլայ կոմս Բէթլէնի ճամբորդութեան մասին։

∴ Ապրիլ 17ին Փեշթա կը սպասուին յիսուն իտալացի երեսփոխաններ, որոնք պիտի մնան տասը օր։ Հունգարիոյ խորհրդարանը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Յունաստան եւ հայ գաղթականները

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (7 Ապրիլ).— *Մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը որոշած է գործնական քայլեր առնել, վերջ տալու համար Հայոց անորոշ կացութեան։*

Կառավարութիւնը Հայերը կը բաժնէ երեք դասակարգի.— Համայնավարներ, հելլէն գրաւման շրջաններու գաղթականներ եւ Կիլիկիոյ շրջանէն ապաստանողներ։

Առաջիններուն համար, արդէն հելլէն մամուլը արձագանգ եղաւ հաւաքապէս զանոնք Հայաստան փոխադրելու միտքին։ Գրաւման շրջանի գաղթականները կառավարութեան կողմէ կը նկատուին բարեացակամութեան արժանի, նկատի ունենալով քաղաքական այն պայմանները, որոնք պատճառ դարձան Իզմիրի եւ շրջաններու հայ գաղթականներու Ելլադա ապաստանելուն։ Իսկ Կիլիկիոյ շրջանի հայութեան մասին, կառավարական շրջանակները կը խորհին ֆրանսական կառավարութեան հետ բանակցութեան մտնել եւ զանոնք Սուրիա փոխադրել, դիտել տալով որ անոնք ընդհանուր խուճապի միջոցին է որ փոխադրուեցան Յունաստան եւ անհրաժեշտ է որ կրկին վայելեն պաշտպանութիւնը այն կառավարութեան, որ կը հովանաւորէր Կիլիկիան եւ որ ներկայիս եւս իր իրաւասութեան ենթակայ հողամասերուն մէջ զետեղած է այդ պարպուած շրջանի բովանդակ հայութիւնը։

Հայ համայնավարները Յունաստանի մէջ

Սելանիկի «Վալքանիօն» թերթը կը գրէ (2 Ապրիլ).

«Պատկան իշխանութեանց մօտ գանգատ յայտնուած ըլլալով որ բազմաթիւ հայ գաղթականներ, որոնք կը բնակին Մակեդոնիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, կը մասնակցին համայնավար հաւաքոյթներու, Աթէնքէն հրամայուեցաւ ձերբակալել բոլոր այսպիսիները եւ իրենց ընտանիքներով ճամբել դէպի Կովկասի Հայկական Հանրապետութիւնը։»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՓԵՐԵԶԱԿՆԵՐԸ

Երջանի՛կ Աֆղանիստան...

Ամիսներէ ի վեր, Եւրոպան ձեռքի վրայ կը պտտցնէ իրենց Թագաւորն ու Թագուհին։

Միջագետք, Սուրիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Գերմանիա։

Յետոյ նորէն Ֆրանսա, նորէն Անգլիա, դարձեալ Գերմանիա, եւ վերջապէս՝ դէպի Ռուսաստան։

Բոլորը մրցումի ելած են իրարու հետ, հաճոյք մը աւելի պատճառելու, ցոյց մը աւելի կատարելու համար։

Մէկ խօսքով՝ հրապուրելու համար ասիացի վեհապետը, որ առաջին անգամ կը տեսնէ ու կը վայելէ Եւրոպան։

Եւ ի՛նչ վայելք...

Անցեալ օր թերթերը կը գրէին թէ՝ Ամանուլլահ թագաւորն ու թագուհին երեք միլիոն ֆրանքի պարտք մը ձգեր են Փարիզի մէջ, իրենց գնած ապրանքներուն փոխարէն։ Նոյնքան կամ քիչ մը պակաս՝ Պերլինի մէջ։ Իսկ Լոնտոնի մէջ օրական 5000 ստերլին ծախսուած է այս թանկագին հիւրերուն համար։ Բոլոր կառավարութիւններն ալ յանձն առեր են վճարել այս պարտքերը։

Յանուն ի՞նչ բանի, այս բոլոր մեծարանքներն ու զոհողութիւնները։

— Ի խնդիր ապսպրանքի։

Եւ մէկ ալ՝ ի հեճուկս Խորհրդային իշխանութեան։

Բայց, այս վերջինն ալ վար չի մնար քաղքենի աշխարհակալներէն։

Ուշադրութեամբ հետեւած ըլլալով այս բոլոր իրարանցումին, շքեղ ընդունելութեանց եւ ցուցահանդէսներուն, Մոսկուան ալ իր կարգին որոշեր է փառաւոր ցոյց մը կազմակերպել եւ շլացնել Ամանուլլահ խանը։

Շքեղ բնակարան, թատրոններ, երեկոյթներ, արքայական պատիւներ, եւ զօրահանդէս։

Այո՛, մանաւանդ զօրահանդէս։

Անգլիան իր հրասայլերն ու օդանաւե՞րը ցոյց տուաւ,— մենք ալ ունինք, եւ աւելին։

Անգլիան բարեկա՞մ մնացաւ, — մե՞նք ենք Աֆղանիստանի ջերմագին բարեկամը.

Եւ բարեկենդանը կը շարունակուի, որպէսզի փերեզակները ձեռքէ ձեռք քաշեն հասութաբեր հիւրը...

ԱՐՇԱՒԻՐ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԵԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՏԵՂԾԵՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

ԼՈՆՏՈՆ, 10 Ապրիլ.—Հայ արիներու համար սարքուած թէյասեղանին պիտի նախագահէ Գ. Օլիվըր Պոլտուին, Անգլիոյ վարչապետին որդին։

Զատկի առտուն մեծ խանդավառութիւն ստեղծուեցաւ եկեղեցին։ Հայկական դրօշակը պարզած, անցք մը կատարեցին մեր տղաքը։ Ժողովուրդը ձեռքէ ձեռք կը քաշէր արիները, տուն տանելու համար.

—Երկու հոգի ալ ինծի տուէք։

—Ո՛չ, չմնաց...։

Մեծ բազմութիւն մը կը սպասուի թէյասեղանին։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐ Քոստ եւ Լը Պրի Կալկաթա հասան Հանոյէն, 2300 քիլոմեդր կտրելով առանց դադարի։ Փարիզ կը սպասուին շաբթուան վերջը։

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ածխահանքերուն մէջ ողողում պատահելով, հինգ հարիւր բանուորներ խեղդուեցան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿՐԹԵՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Վատիկանի եւ Ֆաշիզմի ձգտումը դադրեցաւ կարծես։

Վատիկանի պաշտօնաթերթը խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ Պապին ճառին եւ զանց առնելով քաղաքական մասը, կաթոլիկ ազգայնականներուն ուղղուած յանդիմանութիւնը Հռոմի հարցի մասին, հիմնական տարբերութիւն չի գտներ պատանութեան դաստիարակութեան ըմբռնումներու մասին։ Քրիստոսի Աթոռակալը հայրն է բոլոր քրիստոնեաներուն եւ քաղաքական հաշիւներէ շատ վեր։»

Օրաթերթը կը գրէ. «Ֆաշիստ պետութիւնը կը պահանջէ իտալացի անհատին ամբողջական դաստիարակութիւնը՝ հիմնուած կաթոլիկ. կրօնական կազմութեան վրայ։ Եկեղեցիին համեմատ՝ իտալական եւ քրիստոնեայ գիտակցութիւնը անբաժանելի է նոր իտալացիին մէջ։ Ուստի հակասութիւն չկայ, այլ ներդաշնակութիւն եկեղեցիին եւ պետութեան մէջ։ Եկեղեցին կը պատրաստէ բարի քրիստոնեայ իսկ պետութիւնը բարի քաղաքացին կը կազմէ քրիստոնեային մէջ»։

Այս մեղմացումէն ետք, Ֆաշիստ պատանութեան պետը, Ռիչչի, իր կարգին կը հաղորդէ որ պատանիները ներկայ պիտի ըլլան կրօնական պաշտամունքներու եւ պիտի հաղորդուին տաղաւարներուն։

Կ'անթեղուի քաղաքական հարցը, կը մնայ դաստիարակութեան՝ ներդաշնակօրէն լուծելու փափուկ հաշտութիւնը դժուարին չէ, բարեկամութիւնը ուժեղ պատճառներ ունի։ Վատիկան պէտք ունի զօրաւոր կառավարութեան մը Իտալիոյ մէջ, հաստատուն ներուժի մը՝ արտասահմանի մէջ։ Ֆաշիզմը պէտք ունի կաթոլիկ կղերին։ Հոն ուր քաղուելը չի հասնիր, Վատիկան թափանցած է տարիներու ընթացքին. Մերձաւոր Արեւելքի թէ Չինաստանի մէջ Ֆաշիզմը կը հետաքրքրուի Երուսաղէմի մէջ կաթոլիկներու զօրացումով. Ահա այցելութիւնը գահաժառանգ իշխանին եւ հաղորդուիլը լատին տաճարին մէջ, Իտալական թերթ մը կը գանգատէր թէ Հայերը եւ Յոյները աւելի համերաշխ են բողոքականներու քան կաթոլիկներու հետ, հակառակ որ երկու եկեղեցիներն աւելի մօտ են կաթոլիկ եկեղեցիին, քան բողոքականութեան։

Եկեղեցի եւ Ֆաշիզմ պիտի աշխատակցին պատրաստելու մարդը, «Արդի Իտալացին», մէկը Աստուծոյ ամենամեծ փառքին համար, միւսը հնազանդեցնելու դիակի մը պէս։ Ահա կ'ունենանք Յիսուսեաններու երկու սկզբունքները։

Ռուսոյի համեմատ կղերը կրթական յարկի տակ գործ չունէր։ Եկեղեցին իրաւունք չունէր դաստիարակելու։ Որքան հեռու ենք ուրեմն Ժընեւի քաղաքացիին դասանանքէն։ Ֆաշիզմը կ'ըսէ — իմս է մենաշնորհը։ Ռուսոյի աշակերտը, Էմիլ, իր տէրն է. մինակը պիտի սորվի դաստիարակի մը առաջնորդութեամբ։ «Ընկերային դաշինք»ի հեղինակը կը գրէր.— «Մարդ ազատ կը ծնի, բայց ամէն տեղ շղթայուած է»։

Թերեւս Ռուսօ ծայրայեղ թուի, Ս. Երոլամոս կը կանխէր դարեր առաջ Ֆրէպէլն ու Մոնթէսորին եւ կը հրահանգէր ազատ թողուլ տղան ազատօրէն մարզելու միտքը, յարգելու անհատականութիւնը եկեղեցին միջին դարու ըմբռնումին համեմատ՝ կ'ուզէ պատրաստել քաղաքային ուտ կղերական դաստիարակութեամբ։ Ֆաշիզմը հեթանոս ըմբռնումին համաձայն՝ կը միտի պատրաստել քաղաքացին պետութեան պաշտամունքին համար։ Յոյն մեծագոյն խորհողը գրեր է. «Պետութիւնը իր պատկերին համեմատ պատրաստելու է անհատը. ան իր իրաւունքն է, ընտանիքն անգամ իրաւասութիւն չունի հոն»։ Երկուքին համաձայն տղան ինքն իր տէրը չէ։ Երկուքին ալ համաձայն՝ արժանաւոր դաստիարակները քրիստոնէական եւ ֆաշիստ հաւատքներուն նուիրուած անձերն են։

Այս նպատակին համար կազմուած է Ֆաշիստ պատանեկան խումբը։ Մարտին տեղի ունեցաւ ֆաշիստ զօրակոչը Յառաջապահներու։ Գումարտակներ ստացան հրացան եւ երդուեցան «արիւնով պաշտպանել Ֆաշիստ Յեղափոխութիւնը»։ Ֆաշիստ դպրոցի աշակերտներ դարձան Ֆաշիստ հաւատքի վկաները։

1926 Ապրիլ 3ի օրէնքով պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ «Բալիլլա»ներու կազմակերպութիւնը, որ դէն կազմուած Լուիճի Ֆրէտտիի կողմէ, 1920ին։ Այդ ատեն միջնակարգ վարժարաններու աշակերտներէն կազմուած «Աւանգարդական Յառաջապահներ» էին։ Այժմ կը բաժնուի երկու մեծ խումբերու, «Բալիլլա», որուն կը պատկանին 8-12 տարեկան տղաք, «Յառաջապահներ», որուն կ'անդամակցին 14-18 տարեկան պատանիներ։ Կազմութեան պահուն ընդհանուրին թիւն էր 360.000, այժմ (1927 Մարտ) կը հասնի մէկ միլիոնի. 600.000 Բալիլլաներ եւ 400.000 Յառաջապահներ։ Ֆաշիստ երիտասարդութեան կազմակերպութեան նման՝ անոնք ալ հռոմէական լեգէոններու բաժանումներն ունին։ Յառաջապահներու լեգէոններուն հրամանատարներն են կամաւոր գունդերու սպաներ, Բալիլլաներունը՝ Ֆաշիստ ուսուցիչներ։

Պզտիկները թեթեւ, իսկ մեծերը զինուորական մարզանքներ կ'ընեն հետեւելով միանգամայն սփորդներու։ Մասնաւոր դպրոց մը հիմնուեցաւ Հռոմի մէջ մարզանքի ուսուցիչներ հասցնելու համար։ Անցեալ տարի 60 հազարի մօտ տղաք ծովային, լեռնային վայրեր փոխադրուեցան օդափոխութեան համար։

Պատանիներու զարգացման համար հիմնուեցան ընթերցասրահներ, գրադարաններ, մշակոյթի դասընթացքներ։ Վերջերս ուժ տրուեցաւ շարժանկարներու ներկայացման։ Ամէն թաղային շրջանակ պիտի ունենայ «Բալիլլաներու սինէմա»ն։ Հիմնուած են արհեստի դասընթացքներ։ 47 դպրոց արհեստներու, 35 երեկոյեան դասընթացքի. 2 ալ գրաշարական։ Հարաւ. Իտալիոյ մէջ տեսական եւ գործնական դասընթացքներ կան երկրագործութեան համար։

Այժմէն կը պատրաստուին յանդուգն նաւազներ եւ սաւառնորդներ ըլլալու։ Հազարի մօտ Յառաջապահներ Հիւսիսային եւ Միջերկրական ծովերու մէջ պիտի կատարեն առաջին փորձերը։ Հարիւրի մօտ Յառաջապահներ Մոտենայի գաւառին մէջ սաւառնելու փորձեր կատարեցին։

Ֆաշիստ պատանին կը սորվի քաղաքացիական պարտաճանաչութեան զգացում, զոհողութեան ոգի։ Կը պատրաստուի ըլլալու զինուոր մը նոր հաւատքին՝ Ֆաշիզմին. Արդարեւ կը սորվի «Հաւատամք»ն մը, որուն մէջ գրուած է. «Կը հաւատամ Մուսոլինիի, Ֆաշիզմի Ս. Հօր..., կը հաւատամ հռոմէական կայսրութեան վերածնութեան. Ամէն։»

ՀԵԹՈՒՄ

ԵՐ. ՖՐԱՆԳԵԱՆ

Հայ ժողովուրդի մտաւորականների թանկագին շիրիմների շարքում մէկը եւս աւելացաւ։

Երեսուն տարի շարունակ նա իր կեանքը նուիրեց հայ ազատագրութեան պայքարին, եւ հայ ժողովուրդի մատաղ սերնդի կրթութեան եւ դաստիարակութեան գործին։ Երեք տասնեակ տարի նա իր ուսերի վրայ անտրտունջ եւ սիրով կրեց հայ ուսուցչի ծանր խաչը, ճաշակեց այդ պաշտօնի բոլոր դառնութիւնները եւ զրկանքները, սերունդներ տւեց առողջ հոգով եւ մտքով օժտուած, եւ իր կոչման ճամբին էլ ընկաւ։

Ուսուցիչ լինելը, օտար ժողովուրդների իրականութեան մէջ ուրիշ է, մեզ մօտ ուրիշ։ Հայ իրականութեան մէջ դա սոսկ գաղափար է եւ մարտիրոսացում։ Միայն հայ իդէալիստն է, մեր ազգի գաղափարներով եւ ցաւերով տոգորուած անհատն է, որ աչքի առաջ ունենալով այդ չարքաշ կեանքը եւ տառապանքի ճամբան, իր ամբողջ կեանքը կամաւոր եւ անխարդախ կերպով նուիրում է մեր ժողովուրդի մատաղ սերնդի կրթութեան։

Բանի քանիսները գիտեմ, որ մի քանի տարի պաշտօնավարելով հայ դպրոցում անցկացրել են իրենց օրը եւ խելագարի պէս փախել այդ ասպարէզից։ Հանդիպել եմ նաեւ այնպէս շատ շատերին, որ մինչեւ օրս էլ պաշտօնավարում են հայ դպրոցներում, բայց կորացած եւ ընկճուած իրենց պաշտօնի ծանրութեան տակ, քայքայուած թէ նիւթապէս եւ թէ ֆիզիքապէս, դժգոհ իրենց կեանքից, անիծում են այն օրն, երբ ոտք դրին այդ սեմին։

Բայց Ֆրանգեանին մօտէն ճանաչողները գիտեն որ նա այդպիսիներից չէր։ Նա պատահմամբ կամ բախտի բերումով չէր որ մտել էր այդ ասպարէզը, այլ գիտակցօրէն, եւ այդ գործին նուիրելու միակ նպատակով։ Եւ ինչպէս երեսուն տարի առաջ նա այդ գաղափարով խանդավառուած, ոտք էր դրել այդ սեմին, մինչեւ վերջ էլ հպարտութեամբ եւ սիրով կրեց իր ուսերի վրայ դրած այդ ծանր խաչը, միշտ գիտակից մնալով իր բարձր կոչման։

Ֆրանգեանը ուսուցիչ էր եւ մանկավարժ բառիս բուն իմաստով։ Նա իր ամբողջ հոգիով եւ մտքով նուիրուած էր դպրոցին, հայ դպրոցը եղել է նրա գուրգուրանքի միակ առարկան, սրբութիւն սրբոցը։ Նա դպրոցի մարդ էր, լաւ ղեկավար, եւ իր գործի մէջ անթերի։ Խստապահանջ էր եւ անողոք ոչ այնքան դէպի աշակերտութիւնը, որքան դէպի ուսուցիչները, որոնք թերանում էին իրենց պարտականութեան մէջ։

Ծանօթ լինելով հայ ծնողի անտարբեր վերաբերմունքին իր զաւակի կրթութեան հանդէպ, նա անձամբ հոգատար հօր պէս, պտտում էր տները, ծանօթանում երեխայի ապրուստին եւ ընտանեկան կեանքին, խորհուրդներ տալիս ծնողներին, եւ նրանց ուշադրութիւնը հրաւիրում դէպի իրենց զաւակի կրթութիւնը։

Բոլոր այն վայրերում ուր նա պաշտօնավարել է, անդադար կռիւ է մղել նախկին հին եւ փթած մեթոտների, նախատինքի, բռնութեան, եւ դրա փոխարէն աշխատել է կիրառել մանկավարժական նոր մեթոտները։ Երեխան սիրով էր յաճախում Ֆրանգեանի դպրոցը։ Եւ ընդունակ բայց ծոյլ երեխաները, շատ շուտով աշխատասէր էին դառնում նրա խորհուրդների եւ գուրգուրանքի ազդեցութեան տակ։

Անողոք էր դէպի այն ծնողները, որոնք մատների միջով էին նայում իրենց զաւակների կրթութեան վրայ։ Անողոք դէպի մեր՝ հայ կիսագրագէտ հոգաբարձու ադաները, որոնք ամէն վայրկեան ցանկանում էին իրենց քիթը խոթել մանկավարժական խորհուրդի գործերից ներս։ Եւ առաւել անողոք դէպի այն ուսուցիչները, որոնք պաշտօնի աչքով էին նայում ուսուցչի բարձր կոչման վրայ։ Եւ այդ բնաւորութեան համար, կային մարդիկ, որ նրան չէին սիրում։

Բացի իր բազմամեայ դպրոցական բեղմնաւոր գործունէութիւնից, Ֆրանգեանը դաշնակցական էր եւ կուսակցական գործիչ։ Դպրոցի հետ զուգահեռաբար, տարիներ շարունակ, նա կրթել է Դաշնակցութեան մատաղ սերունդը, եւ իր դասախօսութիւններով եւ խրատներով վառ պահել նրա մէջ հայրենիքի վեհ գաղափարը, եւ նրանց երեւակայութիւնների մէջ ընդգծել հայ ժողովուրդի վառ եւ փայլուն ապագան։

Աշխատակցել է բազմաթիւ պարբերականների։ Ունի մի շարք պատմա-փիլիսոփայական աշխատութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ «Միխայլովսկին որպէս փիլիսոփայ սոցիալիստ», «Խրիմեան Հայրիկ», «Եր. Միքայէլեան», «Րաֆֆի», «Ս[illegible]պատական», եւայլն։ Նոյնով լոյս պիտի տեսնի Փարիզում նրա մի մեծ աշխատութիւնը «Մեր փիլիսոփայական աշխարհահայեացքը» որը չտեսած հեղինակը իջաւ գերեզման։

Իր ուսուցչական կեանքը անց է կացրել Պարսկաստան եւ Կովկաս։ Եղել է նախ ուսուցիչ եւ յետոյ տեսուչ Պարսկաստանի բոլոր քաղաքների դպրոցներում։ Բացի Սպահանից, եղել է Բագու, Երեւան։ Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ, պետական գիմնազիոնի վերատեսուչ էր, եւ մանկավարժական դասընթացքների կազմակերպողների եւ դասախօսներից մէկը։

Ֆրանգեանի արկածային մահով հայ ժողովուրդը կորցնում է իր լաւ մտաւորականներից, եւ որ կարեւորն է իր լաւագոյն մանկավարժներից մէկին։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՊԱՏԿԵՐԸ

Մոսկուա Լիթուանիոյ վերադարձուց Սուրբ Կոյսին մէկ պատկերը, որ, կ'ըսեն թէ հրաշքներ կը գործէ։ Այս պատկերը մինչեւ այժմ կը գտնուէր Մոսկուայի մէջ Դոնսկոյի վանքը։ Լիթուանացի նկարիչ Ռուտոլֆ, որուն պաշտօն տրուած է թարմացնել պատկերը, կը յայտնէ թէ այս Սուրբ Կոյսը գործն է Ռուբէնսի, իսկ գլխի ծաղկեպսակը՝ Բրէօկէլի։

Մասնագէտները 35.000 տոլար կը գնահատեն այս պատկերը։ Ալեքսանդր Դ. պապը զայն նուիրած էր Լիթուանիոյ վանքին։

ՈՍԿԻԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆ

Մ. Նահանգներու ելմտական նախարար Մէլլընի յայտարարութեանց համաձայն, հակառակ վերջին ամիսներուն արտածուած ոսկիի քանակին,—որ Մարտ ամսուն հասաւ 90 միլիոն տոլարի,— Միացեալ Նահանգներու ներքին շուկան երբեք չազդուեցաւ, որովհետեւ աշխարհի ոսկիին կէսը տակաւին կը գտնուի Միացեալ Նահանգներու մէջ։

Այս արտածումները պիտի շարունակուին տակաւին ժամանակ մըն ալ, առանց մտահոգութիւն պատճառելու։

ԹԷՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Յառաջիկայ ամիսներուն պիտի տօնուի Թէնի ծննդեան հարիւրամեակը։ Ու այս առթիւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Ամէնէն առաջ գործի վրայ են գրավաճառները։ Հետեւելով իր կենսագիրին, Շէվրիյոնի, կը ներկայացնենք Թէնի կեանքը։

Թէն ծնած է 21 Ապրիլ 1828ին, Վուզիէի մէջ։ Նախնական կրթութիւնը ստացաւ իր հօրմէն, մինչեւ 13 տարեկան դառնալը։ Պատանի Թէն կատաղի կարդացող մըն էր, եւ անյագ սէր մը ունէր «ամէն բան գիտնալու»։ Շարունակելու համար իր ուսումը՝ անցաւ Փարիզ։ Այդ կեանքը պատմած է վէպով մը, Էթիէն Մայրան, որ տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն է, եւ կը կրէ Սթանտալի ազդեցութիւնը։

1848ին մտաւ Փարիզի Վարժապետանոցը, ուր ընկեր ունէր Էտմոն Ապու, Ֆրանսիսք Սարսէյ, Վայս, որոնք նշանաւոր դէմքեր դարձան ֆրանսական Գրականութեան Պատմութեան մէջ։

Թէն օժտուած էր անխոնջ ուշադրութեամբ մը։ Օրը կ'աշխատէր 14 ժամ։ 1847ին, երբ ստացաւ ճարտասանութեան պատուոյ մրցանակը, բժիշկները հարկ տեսան տզրուկ փակցնել իր քունքերուն, վախնալով արիւնախուժումին հետեւանքներէն։ «Կ'ուզեմ ամէն բան գիտնալ», կ'ըսէր, եւ կը յաճախէր բոլոր մատենադարանները։ Վարժապետանոցին կողմէ տրուած պարտականութիւնները կարճ ժամանակի մը մէջ կը վերջացնէր ու կ'երթար անձնական աշխատանքներու, զանազան պրպտումներ կատարելու։ Բաւ հմուտ էր անգլիերէնի եւ գերմաներէնի։ Այս լեզուն սորվեցաւ բնագրին մէջ կարդալու համար Հէգէլը։ Եւ այսպէս չափազանց ազդուեցաւ Սպինոզայէն ու Հէգէլէն։ Ու երբ 1851ին մասնակցեցաւ այն մրցումներուն, որոնք բացուած էին փոխ դասախօսի (agregé) տիտղոս տալու համար թեկնածուներուն, մերժուեցաւ պարզապէս իր գերմանական հեգելեան սկզբունքներուն համար։ Եւ այդ օրէն սկսեալ, «առաատւորուած էր» Թէն։ Շնորհազրկելու համար զինք, զրկեցին գաւառ։ Թէն անխոնջ աշխատելով, նոր մրցանիւթեր պատրաստեց ստանալու համար դասախօսի տիտղոսը։

Այդ շրջանին բոլոր երիտասարդ դասախօսները կասկածելի կը նկատուէին իրենց մտաւորական ծայրայեղ գործունէութեան պատճառով։ Տիտղոսներու համար բացուած մրցումները ջնջուեցան։ Իսկ նախարարութեան կողմէ Թէն ստացաւ նամակ մը, որ կը տեղեկացնէր թէ հսկողութեան տակ առնուած էին իր բոլոր շարժումները։ Ուզեց հրաժարիլ իր պաշտօններէն, սակայն չխորտակելու համար իր ապագան, հնազանդեցաւ, եւ հանգիստ խնդրելով, անցաւ Փարիզ։ Հայրը մեռած էր, հարուստ ժառանգութիւն մը թողլով իրեն։ Թէն, նիւթապէս ապահովուած, սկսաւ նոր ուսանողութիւն մը։ Պարապ ժամերուն, կ'երթար թատրոն, տեսնելու համար գեղեցիկ կնոջ մը։ Իսկ իր բոլոր ժամերը նուիրած էր ուսանելու մաթեմաթիկ, բնախօսութիւն եւ բժշկութիւն։ Մարդակազմութիւնը խորապէս ուսումնասիրելէ յետոյ, հետեւեցաւ փիլիսոփայութեան։ Եւ այսպէս միայն, հիմը դրաւ փորձառական հոգեբանութեան։ Ոչ ոք աշխատած է այսքան, եւ ոչ ոք, իր խօսքովը, այդքան մտածած էր։ Այնպէս որ, առողջութիւնը կը պահանջէր պտոյտ մը բնութեան ծոցին մէջ։ Եւ հեռացաւ Պիրէնեան լեռները։ Դասական դարձաւ իր ճամբորդութիւն Պիրէնեան լեռներուն մէջը։ 1853ին անցուց վարդապետի տիտղոսին doctorat) քննութիւնը՝ ուսումնասիրութիւնով մը Լաֆոնթէնի եւ իր առակներուն, 1856ին հրատարակեց ...րու Ֆրանսացի փիլ... եւ ատով լուծեց վրէժը ... յանդանքներուն, զորս կրե... երիտասարդ փիլիսոփա... փազանց կը սիրէր ... թինը։ Գնաց Անգլիա, ... բաւ Պատմութիւն ... Գրականութեան գիրք... Իտալիա եւ բերաւ երկ... ցիկ հատորներ գրուած ... կրին մասին։

Յետոյ կարգուեցաւ, ... գրականութեան դասընթ... րուն (Սէն_Սիր), դասախ... ուեստի Պատմութեան եւ ... կագիտութեան (Գեղարուե... վարժարան)։

Իր խառնուածքին ... տութեան կը հանէր ... ֆրանսական պատերազ... տոյ, Կոմմունայի շրջան... Օրսէ կը բնակէր, քալե... գար Փարիզ, պարիսպներ... կը մտնէր եւ կ'երթար ... բան, դասը շարունակելու...

Այդ պատերազմի ըն... պատրաստեց երկու հատոր... մանակակից Ֆրանսայի ...

Ամէն մարդ դժգոհ ձգ... սկսաւ քննադատել հին ... Յեղափոխութիւնը եւ ... թիւնը։ Բայց մեծ յաջող... գտաւ իր իմացակա... մասին գիրքը, ինչպէս նաեւ ուսումն փիլիսոփայութ...

Կ'արժէ ներկայացնել ... իր անձնաւորութիւնը։ ... համակ մարդ մըն էր, ... շատ մեծ։ Կայացուտ ... ներ։ Միշտ կամաց կը ... առանց շարժումի։ Չէր ... հետաքրքրականութիւնը ... [illegible]։ Տպաւորութիւ... գործէր ամէնուն վրայ իր ... պետող նկարագրով. կ... էր, քիչ մը ջղային եւ ... յուն, Ֆարքով բոլանթի ... պաշտէր Պայրընը։ Նամակ... քննելով, կը տեսնուի որ ... եւ սեւ օրեր անցուցած է ... պատճառով ինկած էր ձանձրոյ... տի (spleen) մը մէջ, մ'... էր։ Չէր ուզեր որ իր ... կեանքը ծանօթացուի ... չէր համակերպիր, որ իր ... նկարը տպուի։

Վերջապէս այս ... քննադատ միտքն էր, որ ... եւ ազդեց իր ժամանակին ... Ատեն մը, գրականութեան ... արուեստի քննադատները ... հաժամանին — ցեղ, միջավայր, ... պահ — իրենց ձեւն ... քննութեան կ'ըլլէին եւ ... պատգամը կուտային հա... այդ երեք սկզբունքներուն ...

Հայ գրականութեան մէ... ունեցանք հետեւորդներ ... սկզբունքներուն, Թէնի ... ներուն։ Այսօր Թէն նորէն ... իր մեթոտները ... յարգն ու արժէքը։ Եւ ... սացի նոր քննադատները ... կ'ուսուցանեն ... [illegible]

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Մոսկուայէն կը հեռագր... երիտասարդ աղջիկ մը, Եր... լամովա, ուսանող, անձնասպան եղաւ, որովհետեւ զինուոր... բռնաբարած էին զինք ... առթիւ ձերբակալուեցան ... գրող Ալյուշէր եւ երկու բա... տեղծներ՝ Ավրուշէնսօ եւ ... լինօ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայն... ները Զատկի տօներուն ... գումարելով, որոշեցին նոր ... ակցութիւն մը կազմել Անո... «Լէնինի դաշնակցութիւն» ... դամներն են Մոսկուայի ... արտաքսուած յայտնի համա... վարներ — Շոլէմ, Ռութ Ֆիշըր եւլն. որոնք կ'ի ծրագրին կը հետեւին։

ԴԻՆԷՅԻ մէջ ձերբակալ... գերման ճարտարագէտներ... դատը պիտի սկսի Ապրիլ ...

ՓՐԻՆՑ Ալեքսանդր Բագ... նոֆ, Մոսկուայի գիտական ... ճարին տնօրէնը, մեռաւ ... ւորուելով, ինքն իր վրայ ... ներարկած ատեն։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագ... Պերլին հասաւ, ուրկէ Մոսկ... պիտի անցնի։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թղթակցութիւն Իրանէն

...կ րամ նախկին կրթական ...ւթեան ծրագիրը ...հայ դպրոցներու մէջ — կը շարունակէ ...պարսկահայ դպրոցական ...Ղազվինի, Համատանի, ...Քիրմանշահի, ...եւ Ենզէլիի հայ դպրոցներու ուսուցչական եւ հոգաբարձական մարմինները, բոլորն ...գրելէ միաժամանակ, շրջաբերականներ դրկեցին, ...1928ի ամառնային ...ընթացքին, Սպահանի մէջ գումարել պարսկահայ դպրոցական համագումարը, ...պիտի մասնակցին այն ...պարսկահայ գաղութներու դպրոց ունին։

...դպրոցական վարչութեանց ...ները, բոլորն ալ ...յանդիմանութեան եւ ...խօսքեր կ'ընեն այն ...դէմ, որուն ...կառքը Թէհրանի մէջ ...ինքնագլուխ ծրագիր ...ամբողջ այլեւ խախ... պարսկահայ դպրոցներու ...իրաւունքները։

Ինչպէս յայտնի է, Դեկտեմ... 21էն (1927, մինչեւ այժմ, ...երեք ամիս, փակուած ...Ղազվինի Հայոց Մ. ...դպրոցը։ Դպրոցին ...այժմ հարիւրաւոր ...փողոցը մնացած, ...անտեսական տագնապի ենթարկուած են, իսկ Հոգաբարձութիւնն ալ անել վիճակի մը մատնուած է։

...անորոշ է տակաւին բայց վախ կայ որ ...ուսումնական շրջանին ...պարսկահայ դպրոցներ նոյնն ...տագնապի մը ենթարկուին, եթէ դպրոցական վարչութիւններն ու ազգային մարմինները այժմէն լուրջ եւ ...քայլեր չառնեն։ ...ազգային դպրոցներ տագնապէն զերծ են ...շնորհիւ Առաջնորդ ...անձնական ջանքերուն, ...Փանոյեանի մօտ կատարած դիմումներուն։ Ամիսներ ...նոր հրամայած էր որ ...դպրոցները ազատ մնան ...ծրագրի պարտադրումէն։ Միւս կողմէ, Ատրպատականի ազգային դպրոցներու ...թիւնները աւելի դարկ ...պարսկերէնի ուսուցման։ Թաւրիզ-Հնդկաստանի Առաջնորդ Սեպուհ արքեպիսկ. իր ...անձնական եւ կարեւոր չկարգադրած, գնաց ...կուսակցական գործելով ...եւ խորհրդային ...փառատեանները։

...կան տագնապը պարսկահայութեան ներկայ հրատապ ...է, որով պէտք է զբաղին ...պարսկահայ բոլոր ազգային ...մարմինները, վստահ ըլլալով որ ...վերջը կը շահի իրաւ...

ԻՐԱԶԵԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Ջմեռը.— Մարտ ամսուան վերջին շաբթուն օդը մեղմացաւ։ Այժմ պարզ եղանակ մը կայ ամբողջ Հայաստանի մէջ

Ջաղացք չկայ.— Անցեալ տարի Լոռիի Զորագետը յորդելով, քշեց տարաւ ջաղացքները, ուր շրջանի գիւղացիները կը տանէին իրենց ացնը։ Եւ անցեալ տարուընէ սկսեալ գիւղացիները ստիպուեցան իրենց ացնը տանիլ Ստեփանաւանի ջաղացքները, որովհետեւ մօտերը ուրիշ ջաղացք չէր մնացած։ Գիւղացիները ստիպուած են 25—30 քիլոմեթր ճամբայ կտրել ջաղացք հասնելու համար։ Երբ նկատի ունենանք որ շատ գիւղացիներ փոխադրութեան միջոց չունին եւ շալակով կը տանին ացնը, կրնաք երեւակայել անոնց կրած նեղութիւնները։ Եւ թղթակից մը Թիֆլիսի «Պրոլետարի»ին մէջ, կը խնդրէ ջաղացք մը շինել շրջանին գիւղացիներուն համար։

Կողէս գիւղը.— Այս գիւղը կը գտնուի Լոռիի շրջանին մէջ։ 1920ին յունական գիւղ մըն էր։ Այդ տարուան վերջերը Յոյները գաղթեցին դէպի Յունաստան։ Շրջակայ գիւղացիները գնեցին անոնց հողերը։ Գնորդներուն մեծ մասը քանդեց գիւղին շէնքերը եւ գիւղը դարձաւ աւերակ։ Հողի խնդիրով վէճերը պակաս չէին, շարունակ կռիւ տեղի կ'ունենար։ 1924ին Ստեփանաւանէն հասան 49 գաղթականներ, եւ բնակչութիւնը հասաւ 627ի։ Հետզհետէ բնականոն կեանքը հաստատուեցաւ գիւղին մէջ։ Այժմ ունի քառամեայ վարժարան մը։

Մասնագէտ բանուորներ.— Աղեքսանդրապոլի մէջ, երկաթուղիի կայարանին մօտ երեք տարիէ ի վեր բացուած է դպրոց մը, ուր 88 աշակերտներ, երկաթուղիի պաշտօնեաներուն զաւակները, կը սորվին գործնական արհեստներ։ Դպրոցը ունի չորս բաժին, ուր աշակերտները կը սորվին զանազան արհեստներ։

Ընտանեկանութիւնը.— Սիսիան գաւառակը (Զանգեզուր) դարձած է անասնաբուծութեան կեդրոն։ Այս շրջանը օժտուած է ընդարձակ արօտներով, առատորակ գետերով, անուշ ջուրերով։ Այնպէս որ անասնաբուծութիւնը կարելի է զարգացնել աւելի։

Գիւղացիները ունին ընտանեկան կենդանիներ, որոնք չեն ազնուացուած։

Սակայն Բազրատաշէն եւ Հայկաւան գիւղերուն մէջ աշխատանք թափուած է եւ կովերն ազնուացուած են կովերն ու զուարակները։ Մաղրա, Բռնեխս եւ Շիւքիւր գիւղերն ալ սկսած են աշխատիլ նոյն ճամբով։ Դժբախտաբար ճամբաներ չունին, ախոռները անյարմար եւ նահապետական։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Հինգ տարիներէ ի վեր, խումբ մը ռուս երաժիշտներ Լէնինկրատի մէջ հիմնած են «Կովկասեան երաժշտութեան բարեկամներու ընկերութիւն» մը, որուն Գեղարուեստական Խորհուրդին անդամ է նաեւ երաժիշտ Քուշնարեան։ Ընկերութեան նպատակն է ժողովրդականացնել ու տարածել Ռուսիոյ մէջ ապրող փոքր ազգերու երաժշտական արուեստը։ Եւ պարբերաբար կը կազմակերպէ այդ ազգերուն երաժշտական գործին նուիրուած համերգներ։

Փետրուարի եւ Մարտի ընթացքին, Լէնինկրատի մէջ ընկերութիւնը սարքած էր երկու համերգներ, նուիրուած հայ ժամանակակից երաժիշտներու ստեղծագործութիւններուն։ Դաշնակի համար Թիֆլիսէն հրաւիրուած էր դաշնակահարուհի Մ. Ֆ. Տիգրանեան-Տէր Մարտիրոսեան, որ հմուտ է արեւելեան երաժշտութեան ոճին։ Երգի համար օգտագործուեցան տեղական ուժեր, երգչուհիներ՝ Վ. Արծրունի եւ Ա. Գաբրիէլեան։ Նոյնպէս համերգին մասնակցեցաւ Լէնինկրատի Պետական Երաժշտանոցին դասախօսներէն ծանօթ ջութակահար Յովհաննէս Նալբանդեան, իր երկու աշակերտներուն հետ, որոնք նուագեցին «Ջուանի տրինգին» (մշակած է Ն. Տիգրանեան)։

Մեծ յաջողութիւն գտան այս երկու համերգներն ալ։ Երաժշտական շրջանակները չափազանց հետաքրքրուեցան, որովհետեւ մասնագէտներուն վրայ գեղեցիկ անակնկալի մը տպաւորութիւնը ձգած էին հայ երգերը իրենց գրաւիչ պարզութեամբ, նորը գունաւորումով։ «Միգնը Իսկուստվա» թերթը գովասանական խօսքեր գրեց եւ մանաւորապէս գնահատեց դաշնակահարուհի Մ. Ֆ. Տիգրանեան-Տէր-Մարգարեանի «երաժշտական լուրջ մշակոյթը եւ թէքնիկը», որոնց շնորհիւ ան «նրբութեամբ եւ հարազատութեամբ կ'արտայայտէ արեւելեան դրոշմը կրող մեղեդիներն ու անոնց գունագեղ աշխարհը»։ Հայ երիտասարդ երաժիշտներէն պէտք է յիշել նաեւ Ս. Բարխուդարեան, Արօ Ստեփանեան, Ա. Տէր Ղեւոնդեան, առաջինը իր «պչրազարդ մանրանկարչական դաշներգով», վերջինը իր Սիդա «հոյակերտ (մոնիւմանթալ) երաժշտութեամբ»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՂԷԳԻ ԳԻՒՂԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եղէգիի Վերաշինաց Միութիւնը Ապրիլ 7ի երեկոյեան ներկայացուց Գ. Գուրեանի ողբերգութիւններէն «Ալեքսանդր Ընիիձէ»։ Հասարակութիւնը կանուխէն սրահ փութացած էր։ Հանդիսականները լաւ կ'ունկնդրէին հայ մարտիկներու հայրենասիրական ոգին եւ յաղթանակը տանելու վեհ գաղափարը։ Հակառակ հայրենակիցներու անփորձութեան, կարելի է ըսել որ ներկայացումը յաջող վերջացաւ եւ ժողովուրդը թոր տպաւորութեամբ մեկնեցաւ սրահէն։

Միշտ յաջողութիւն գործի մարդոց։

Մխիթար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԺՈՒԱՆՎԻԼ

U. S. E. St. Maur

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը Կիրակի մրցեցաւ U. S. E. St. Maur-ի առաջին խումբին դէմ։ Մերինները լաւ խաղացին, բայց գնդակի վրայ վազելու համար շատ դանդաղ կը շարժէին, մանաւանդ վերջերը, երբ քիչ մըն ալ յոգնեցան։ Իսկ Ֆրանսացիները արագ կը շարժէին թէեւ, բայց լաւ խաղարկութիւն մը չունէին։ Առաջին կիսախաղը անցաւ առանց արդիւնքի։ Երկրորդ կիսախաղին խաղը վերջանալու եօթը վայրկեան մնացած՝ Ֆրանսացիները իրենց արագութեան շնորհիւ ճիգով երկու նշանակէտ շահեցան։ Խաղը վերջացաւ 2—0ով մերիններուն պարտութեամբ։

ՔԱՄԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԷՐԸ ԵՒ ՎԷՍՔԻՎԸ.— Անգլիոյ դատարանները քննութեան առին սիրոյ պատմութիւն մը։ Ձոնսըն ծանօթացաւ Մէրի անունով աղջկան մը։ Որոշեցին ամուսնանալ։ Մատանի, համբոյր եւ երազ։ Ցետոյ... խզում։ Աղջիկը կատղեցաւ եւ դիմեց դատարան։

Երիտասարդը ինքզինքն արդարացուց, ըսելով որ կը սիրէ աղջիկը, բայց եւ այնպէս մինչեւ գիրք չգրուէ, չպիտի ամուսնանայ։ Առ այժմ շատ աղքատ է, հազիւ 600 անգլիական ոսկի եկամուտ ունի (ի՜նչ աղքատ)։

Աղջկան փաստաբանը դիտել տուաւ, որ պատրուակ է աղքատութիւնը։ Որովհետեւ երբ տղուն սէրը բորբոքած էր, չափազանց տաք նամակներ կը գրէր, առանց դրամ կամ ուրիշ բան հարցնելու։ Եւ կարդաց տղուն նամակները, զորս կարելի է տպագրութեան յանձնել իբրեւ սիրոյ լաւագոյն քառարանը։ Կարդանք քանի մը տող.

«Ո՜վ իմ սիրականս, Աստուած օրհնէ քեզ։ Թօնօներով սէր ունիմ, եւ թօնօներով համբոյր կը ղրկեմ քեզի.»

Ուրիշ տեղ մը.

«Հրեշտա՜կս, հրեշտակներէն աւելի գեղեցիկ սիրեցեալս, իմ ամէն բա՜նս, կեա՜նքս, երա՜զս, կը սիրեմ քեզ սարսափելի՜»։

Բացի այս նամակներէն, զորս օրը երկու երեք անգամ կը գրէր, — թէեւ ամէն ժամ մօտն էր իր նշանածին — նամակներ կը գրէր նաեւ զոքանչին։

Փաստաբանը աւելցուց թէ հրաբուխի պէս բորբոքած սէրով մը կապուելէ յետոյ Ջոնսըն ծիծաղելի կը դառնայ երբ յանկարծ կը մարի սիրելէ եւ կը բաժնուի։

Պաշտպան փաստաբանը պատասխանեց

— Եթէ Վէսուվի նման բորբոքած ցոյց տուիք պաշտպանեալս, ինչպէ՞ս չէք ընդունիր, որ Վէսուվի պէս ալ կրնայ մարիլ սէրը։ Չէ՞ որ այժմ Վէսուվ մարած է։

Եւ դատարանը որոշեց, որ աղջիկը փնտռէ ուրիշ չմարող Վէսուվ մը։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Զուիցերիացի բանուոր մը, կնոջը հետ Փարիզ գալով, սկսաւ իր գործին։ Կինը տանը մէջ կը զբաղէր իր երախայով։ Սակայն երիտասարդ մը շուտով գրաւեց խելքը։ Դժբախտ բանուորը ի զուր աղաչեց, որ պատիւով նստի տունը։ Կինը օր մըն ալ աղջնակը առաւ ու փախաւ։ Ցուսահատեր էր հայրը որ այնքան կը սիրէր իր աղջնակը։ Առտու մը կինը վերադարձաւ, աղջնակը յանձնեց իր հօրը, եւ դարձեալ մեկնեցաւ։

Անցեալ օր դժբախտ բանուորը հանդիպեցաւ այն երիտասարդին, որ գլխէ հանած էր իր կինը։ Կռիւէ մը յետոյ քաշուեցաւ իր տունը։ Գիշերը ատրճանակի ձայներ լսուեցան իր բնակարանէն։ Ոստիկան տան դուռը բացաւ դուռը եւ տեսաւ որ բանուորը անձնասպան եղած է։ Դիակին քով կը գտնուէր աղջնակը, որ ամբողջ գիշերը, գլխէն վիրաւոր, կը հոնդար անխնամ։ Հայրը անձնասպան ըլլալէ առաջ, ուզեր էր սպաննել նաեւ իր սիրեցեալ զաւակը։

ՍԻՐՈՅ ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ. — Նշանաւոր խափշիկ պարուհին, Ժօզէֆին Պէյքըր, Վիէննայի մէջ երեկոյթէ մը դարձին, պարասրահին զրան առջեւ հանդիպեցաւ սիրոյ երգիչ Կաբորի, որ առանց բառ մը արտասանելու, հանեց ատրճանակը եւ անձնասպան եղաւ պարուհիին ոտքը...

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ Ս. ՓԱՇԱԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՒԹՆԱՋԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Փարիզ Լոնտոն

...րուն տակ։ Խափշիկ դեգուհին թէեւ փորձեց արգիլել, բայց ուշ էր, գնդակը ծակած էր երիտասարդին սիրտը, զոր նախապէս խօսեր էր սէրը պարուհիին։

ՍԻՐՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Գրավաճառի մը աշխատաւորներէն Քլիքէ, երեք տարի առաջ ամուսնացաւ աղջկան մը հետ, հպատակելով իր կնոջ, որ մեռած ատեն խնդրեց իրմէ ամուսնանալ իր ընկերուհիին հետ։ Քլիքէ սիրով ու երջանիկ ապրեցաւ իր կնոջ փոխանորդին հետ, երեք տարի։ Բայց անցեալ օր Սան-Ֆէր-Ռօշըռօ մէթրոյին մէջ, երբ վայրաշարժը արագօրէն կը հասնէր, Քլիքէ բռնեց կինը եւ նետեց գիծին վրայ։

Բազմութիւնը չյաջողեցաւ արգիլել, որովհետեւ չափազանց արագ կատարուեցաւ։ Հարկ եղաւ կանչել հրշէջները, կառքերուն տակէն հանելու համար դիակները, որոնք բոլորովին անճանաչելի էին դարձած։

Ոչ ոք գիտէ թէ ինչու կատարուեցաւ այս եղերական մահը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԵՐՔՈՒՄ ՄԸ

ՎԻԷՆ, 9 Ապրիլ.—Լիոնի հակազգային Վարչութեան Ատենապետ Պ. Սրմաքէշեանի շրջաբերականին առթիւ կուզամ յայտարարելու թէ պաշտօնիս բերումով իրենց հաղորդած 26 Փետր. 1928ի ընտրութեանց արդիւնքը, պարզ տեղեկութիւն մը ըլլալով. անոր կցած էի տեղի ունեցած ապօրինութիւնները եւ գեղծումները։ Նկատի ունենալով ժողովուրդին բողոքը, այս առթիւ խնդրած էի, իրենցմէ քննութիւն բանալ եղած անարդարութիւնը դարմանելու համար։

Վերեւ յիշուած պարզ տեղեկութիւնը շահագործումի առիթ ծառայեցնելով, և իմ անունով այդ ընտրութիւնը օրինաւոր սեպելով հասարակութեան կը ծանուցանեն։ Այս առթիւ կուզամ յայտարարել անկախաբար թէ այդ ընտրութիւնը ապօրինի եւ անվաւեր է, քանի որ կը հակառակ ազգային սահմանադրական օրէնքին եւ տարրական պարկեշտութեան։

Ի դիմաց Վիէնի Ազգային Միութեան՝ Ատենապետ Յակոբ Մկրեան։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ մեռած է փաստաբան Պ. Բարսեղ Կիւլպէնկեան, երբեմն անդամ Իզմիրի Քաղաք. Ժողովին եւ Լիոնի պատգամաւոր Եւրոպայի Թեմական Ժողովին մէջ։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

— Այն ատեն գործեցինք շատ...կեցէ՛ք, Քէննա Չէրնի...

— Չինուորը կը հպատակի, ...լ Լանտրըսի...

Նատէժտա պոռաց, կատղած

— Բայց արգելք եղէք որ ...կինը դուրս չելլէ, Մարսէ՛լ

— Կը մնամ, ըսաւ Չէրնին ...նորէն, օ՛ն, լուծեցէ՛ք ձեր ...րը. օրիորդ.

Անոր խօսելու եղանակը այնքան հանդարտ էր որ Նատէժտա ...րեցաւ։ Բայց շուտով վերադարձաւ։

— Մարսէ՛լ Լանտրըսի, հայրս ...պիտի մեղադրէ որ «Պանթէլի ...ին գործակալին փախուստին ...չէք եղած։

Չեռքի շարժում մը ըրի, որպէսզի Չէրնին մեկնի։ Անիկա դուրս ելած միջոցին բռաւ իր հեգնական շեշտով.

— Մնաք բարո՛վ, Մարսէլ Լանտրըսի. մեր երկուքին ալ ձեռքէն բան մը չի գար. ճակատագրականութիւնն է որ մարդիկը կ'առաջնորդէ. թո՛ղ Աստուած օգնէ անոնց՝ որ աւերներու միայն կը ծառայեն...

Գրեթէ կարեկցութեամբ ըսի.

— Գացէք դէպի ձեր ճակատագիրը, Քէննա՛ Չէրնի։

Անիկա վայրագօրէն սկսաւ խնդալ բարձրաձայն։

— Անիկա կը բաւէ իբր վրէժխնդրութիւն... արդեօք ի՞նչ կը վերապահէ ինծի ճակատագիրս։

Անոր աճաւոր ծիծաղը մեզ սարսռացուց։

Նատէժտա կը կրկնէր

— Կը ձգէք որ այս կինը փախո՞ւստ տայ, թէյլ տուիք որ մեկնի՝ փախուստ տալ, ա՜խ... ո՛վ գիտէ դէպի ինչ ողբերգութիւն եւ այդ զօրաւոր կորովով, թշուառակա՜նը, այնքա՜ն գեղեցիկ ու այնքա՜ն գրաւիչ։

— Անոր դէմ բան մը չենք կրնար ընել, Նատէժտա՛.. պէտք է քուն յանցաւորը գտնել.— տապալել, հրազէնի հարուածով մը, ու յետո՞յ. քուն յանցաւորը ուրիշ տեղ է..

— Ցանցաւո՞րը...

Նատէժտան առաջնորդեցի մանիշակագոյն կաշիէ մեծ բազմոցին վրայ եւ ստիպեցի որ նստի։ Հոն պահ մը մնացինք լուռ, յետոյ ես սկսայ խօսիլ դժուարութեամբ։

— Նատէժտա՛, այս վայրկեանիս ձեզմէ պիտի խնդրեմ...

Ծանրացայ բառերուն վրայ.

— Ձեզմէ պիտի խնդրեմ ամենամեծ քաջութիւնը ունենալ... շատ աճաւոր ժամեր ապրած էք սակէ առաջ, քաղաքական ոստիկանութեանց վայրագ ու կեղծաւոր պայքարը շատ աւելի մեծ քաջութիւն կը պահանջէ, որովհետեւ հոն ամէն ինչ կը գործադրուի անգթօրէն եւ պաղարիւնութեամբ... բայց Նատէժտա՛, ըսաւ ձեզի այնքան քաջութիւն պէտք չէ եղած որքան այս պահուս

Կանգ առի։ Բառերս դժուարաւ սկսան հասնիլ։

Բռնեցի անոր երկար ձեռքերը որոնք խոնաւ ու միեւնոյն ատեն սառած էին։

— Պէտք է մինչեւ ծայրը երթալու քաջութիւն ունենալ

— Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, արդեօք աւելի՜ եւս կ'ուզէ զիս հարուածել։

— Նատէժտա՛, յանցաւորը... յանցաւորը.

Դարձեալ կանգ առի.

— Ցայտնեցէք ձեր միտքը, Նատէժտա՛, ձեզի ըսելիք յայտնութիւնս հրէշային է... «Հաւատոր գաղտնիք» կ'ըսէր Բորիս, որ մեռաւ, առանց զայն գիտնալու...

Նատէժտայի ձայնը ինծի կը հասնէր խուլ կերպով.

— Հրէշային բա՞ն մը՝ ըսիք...

— Վէրակինը, Վէրակինը, շաբունակեցի ես։

Ցանկարծ դեռահաս աղջիկը ցատկեց բազմոցէն եւ յուսահատական ճիչով մը գոչեց

— Ո՛չ, ո՛չ այնպէս չէ՛, ան չի կրնար ըլլալ, չի կրնար ըլլալ․

Ամէն ինչ հասկցած էր։

Ցած ձայնով ըսի

— Այո՛, ինքը...

— Ինքը, ինքն է, եւ ամէն օր կը համբուրէք հօրս պէս. ի՜նչ սարսափ։ Հա՜յրս... ի՜նչպէս կրնայ հաւատալ թէ այդ թշուառականը հայրս է, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ

Անոր յուզման սաստկութիւնը զիս կը վախցնէր։ Քովը գացի։ Ստիպեցի որ հանդարտի։ Ձեռքս բանած էի այն թղթապանակը, ուր կային ծերունի իշխանին ինքնութեան թուղթերը, արիւնով ներկուած։ Ձեռքէս խլեց թղթապանակը, թուղթերը դուրս հանեց հեկեկալով

— Ամէն բան պէտք է գիտնամ, Նատէժտա՛, ձեր հայրը սպաննուած է այդ մարդուն հրամանով։

Անիկա ջղաձգօրէն շրթունքներուն վրայ կը սեղմէր այդ արիւնոտ թուղթի կտորները։ Անոնց վրայ նշմարեց գրչի արատներ։ Աչքերը խոշորցան, զիս հարցաքննելով։ Գլուխովս հաստատական նշան տուի։ Խուլ ճիչ մը խեղդեց կոկորդին մէջ։ Բարբարախօս, բայց հիւծականքները զինքը թեթեւցուցին։ Սիսովին պառկած ինկաւ բազմոցին վրայ։ Ռուսերէն բառերու ալիք մը խառնուեցաւ ֆրանսերէն բառերու.

— Ներէ՛ հա՜յր իմ։

(Շար.)

Նոր երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Ապրիլ 10 թուականով թէ հազարաւոր անձեր խուճապի մատնուած, բացօթեայ կը գիշերեն, նոր եւ ուժգին շարժի մը հետեւանքով, որ ցնցած է ամբողջ քաղաքը եւ շրջանը։ Թորպալը աւանը բոլորովին քարուքանդ եղած է։ Մինչեւ հիմա կատարուած քննութիւններէն կ'երեւայ որ միայն Իզմիր քաղաքին կամ շրջաններուն մէջ 1900 տուներ քանդուած կամ վնասուած են։ Կարմիր Մահիկը եւ Կարմիր Խաչը դեղ ու դարման եւ ուտելիք ղրկած են։

Մոսկուա կ'ուզէ բանակցիլ

Թերթերը կը ծանուցանեն թէ Փարիզի խորհրդային դեսպանը ծանուցագիր մը յանձնած է կառավարութեան, խնդրելով վերսկսիլ պարտքերու բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած են երկար ատենէ ի վեր։ Քաղքենի թերթերը կը զգուշացնեն թէ Մոսկուա կ'ուզէ օգտուիլ ֆրանսական ընտրութիւններէն, համայնավարական պրոպագանդի նիւթ հայթայթելու համար։

Ողողումներ Հայաստանի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 10 թուականով.— Անդրկովկասի գետերը յորդելով, կարեւոր վնասներ պատճառեցին։ Հայկական գիւղի մը մէջ ինը հոգի խեղդուեցան հեղեղէն քշուելով։ Կառախումբերու երթեւեկը ընդհատուած է Անդրկովկասեան երկաթուղիի հարաւային գծին վրայ։

Նորէն Չիչէրինի հրաժարականը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի համաձայն, Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հաստատէ Չիչէրինի մօտալուտ հրաժարումը։ Արտաքին գործավարը տկար ըլլալով, Մայիսին պիտի քաշուի եւ Գահիրէ պիտի երթայ, դարմանուելու համար։ Կը հաւաստեն թէ յաջորդն ալ նշանակուած է, Լիտվինոֆ, որուն առաջին օգնականը պիտի ըլլայ Գարախան, իսկ երկրորդը՝ Լունաչարսկի։ Ու վերջապէս կ'ըսուի թէ կրթական գործավար պիտի ըլլայ գրագէտ Մաքսիմ Կորքին, իր վայելած ժողովրդականութեան համար։

Խռովութիւն Շիկակոյի մէջ

Շիքակոյէն կը հեռագրեն թէ արտասովոր միջոցներ ձեռք առնուած են, Իլինոյզի նոր կառավարիչին ընտրութեան առթիւ։ Հինգ հազար ոստիկաններ կը հսկէին քուէատուփին քով, որոնց պաշտպանութեան համար կանչուած էին նաեւ 2000 կամաւորներ եւ հազար գաղտնի ոստիկաններ։ Կիրքերը այնքան գրգռուած էին որ, շրջանապետ Թէյլըր բրածեծ սպաննուեցաւ, ուրիշ 5 պաշտօնեաներ առեւանգուեցան, իսկ երկու հոգի վիրաւորուեցան։ Շատ մը ընտրողներ բռնի դուրս հանուեցան քուէարկութեան սենեակէն, առանց իրենց քուէները տալու։

Մոսկուայի գործակալը ձերբակալուած

Տեղական թերթերը երկար մանրամասնութիւններով կը նկարագրեն Մոսկուայի պատուիրակ եւ կոմունիստ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Ռիշար Շուլլէրի ձերբակալութիւնը Փարիզի մէջ։

Այս գործակալին ներկայութիւնը մատնանշուած էր Ցանուար 6ին։ Անցեալ կիրակի, Շուլլէր խօսեր է Համայնավար - Երիտասարդութեան ժողովին մէջ, Սէն Տընի։ Առջի օր, նոր ժողով մը տեղի կ'ունենար միեւնոյն տեղը եւ գործակալը նորէն պիտի խօսէր. բայց ոստիկանութիւնը որոշեց ձերբակալել։ Զորս քննիչներ սրահ ներկայանալով, մարդուն թուղթերը պահանջեցին։ «Քովս չեն», պատասխանեց Շուլլէր եւ տանը հասցէն տուաւ։ Ոստիկանները հրամայեցին որ իրենց հետեւի։ Հարիւրի մօտ համայնավարներ թոյլ չտուին, բայց քննիչները կրցան առնել տանիլ։ Հարցաքննութեան ատեն, գործակալը, որ ինքզինքը «Ժան» կը կոչէր, խոստովանեցաւ իր ինքնութիւնը։ Ցայտնեց թէ Վիէննա ծնած է եւ հրապարակագիր է։ Երկու անգամ Մոսկուա գտնուած է, նաեւ Պերլին։ Ոստիկանական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Շուլլէր Մոսկուայի Համայնավար Միջազգայինին պատուիրակներէն մէկն է, եւ պաշտօն ունի կանոնաւորապէս հրահանգները հաղորդել Ֆրանսայի եւ արտասահմանի համայնավարներուն։ Փարիզ եկած է եղեր աւելի յեղափոխական թափ տալու համար կարմիրներու քաղաքականութեան։

Ներքին նախարարին հրամանով, երեքշաբթի օրն իսկ սահմանէն դուրս հանուեցաւ գաղտնի գործակալը։

Ճափոնի մէջ ալ...

Քանի մը շաբաթ է ի վեր, ճափոնական կառավարութիւնը խստօրէն կը հետապնդէր համայնավարները։ Գրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով, մինչեւ հիմա թերթերը չէին կրնար լուր տալ։ Այժմ գրաքննութիւնը թուլցած է եւ Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած համայնավարներուն թիւն է 1013։ Կ'ըսուի թէ ասոնք դաւադրական լայն ցանց մը կազմակերպած էին կայսեր դէմ։ Քննութիւններէն կը հետեւի թէ Ճափոնի վերջին ընտրութեանց ընթացքին մեծ գումարներ հասած են Մոսկուայէն։ Կառավարութիւնը շատ ծանրակշիռ կը նկատէ այս դէպքը եւ Մոսկուայի միջամտութիւնը բուռն զայրոյթ պատճառած է։

12 միլիոն ամերիկուհիներ գործի վրայ

Ամերիկեան թերթերը կը ծանուցանեն թէ՝ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ, բանախօսութիւններ տեղի պիտի ունենան 48 նահանգներուն մէջ, իբրեւ ճնշում Ծերակոյտին վրայ, որպէս զի դաշնագիրներ կնքէ պատերազմը ջնջելու համար։ Այս ժողովները սարքած են ինը անջատ կազմակերպութիւններ, որոնք 12 միլիոն կին կը ներկայացնեն եւ որոնց բաղձանքն է ապացուցանել թէ հանրային կարծիքը կուսակից է պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու։

Մակեդոնացիներու գործունէութիւնը

«Շիքակօ Թրիպիւն» Աթէնքէն կ'իմանայ թէ մակեդոնական բազմաթիւ հրոսախումբեր նոր յարձակումներ կը պատրաստեն Ապրիլի վերջերը, յոյնեւսերպ սահմանին վրայ։ Կ'ըսուի թէ միեւնոյն ատեն ուրիշ խումբեր պիտի յարձակին սերպպուլկար սահմանին վրայ։ Յունաստանի զինուորական իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առած են, շարժումը խափանելու համար։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ
Ի ՊԱՏԻՒ 20 ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ

նախաձեռնութեամբ՝ Ժ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը նախագահէ Անգլիոյ վարչապետին որդին՝

Պ. ՕԼԻՎԸՐ ՊՕԼՏՈՒԻՆ
MR. OLIVER BALDWIN

15 Ապրիլ կիրակի օր ժամը 3ին, LANGHAM Hotelի մէջ, Portland Place, W. I. Tube. Oxford Circus.

Բանախօսութիւն։ Գեղարուեստական յայտագիր Արիներու եւ տեղական ուժերու կողմէ։ ՄՈՒՏՔ 5 ՇԻԼԻՆ

Հ. Յ. Դ.

«Հրազդան» խումբի ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկ. Հ. Սարգսեան։ Նիւթ «Ռուսաստանի ազգային քաղաքական գրութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիրքը»։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, Ֆլորիայի մէջ այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին։ Ռստանիկ պիտի կարդայ իր քերթուածները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Այսօր, ցերեկէն վերջ, Ֆլորիայի մէջ, ժամը 3.30ին, հայերէն, Մ. Նալպանտեան

Գ. Ե. Մ. միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վիճակահանութենէն 190 թիւը շահած է ջութակ մը։ Ստանալու համար տոմսակով ներկայանալ՝ Եդուարդ Ալմաստեանի, 202 Rue Boileau.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի շրջ. կոմիտէն իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Ամերիկահայ ընկ. Հ. Քէֆէնէկեանի, որ իր ամուսնութեան առթիւ 500ական ֆրանք նուիրած է կոմիտէին եւ Մալաթիոյ կրթասիրաց միութեան։

ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԵՄԱ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 7.30—10.30, ռոթոնտի սրահին մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԽՍԱՑԵԱՆԻ

ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

արեւելեան կեանքէ առնուած մեծ պատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ Փոստի ծախք չկայ։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kleber
Issy-les-Moulineaux (Seine)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Դրադարանի կողմէ, այս կիրակի ցունական թէվէյի վարի սրահը (Salle Trianon).

կը ներկայացուի

"ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ"

ՄՈՒՏՔ 3 եւ 2 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԱՊՐԻԼ 1928

13 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 620

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ Կ'ԱՐԹՆՆԱՆ

Այսօր կը հրատարակենք ուշագրաւ թղթակցութիւն մը, Պարսկաստանէն։

Մեր աշխատակիցը, որ մօտէն ծանօթ է իր ապրած երկրի կեանքին եւ ուշադրութեամբ կը հետեւի անոր քաղաքական-ընկերային անցուդարձերուն, լայնօրէն կը ներկայացնէ պարսկական ամսագրի մը, «Այէնդէ»ի մէկ ուսումնասիրութիւնը։

Հեղինակը, Մէճլիսի անդամ Դոկտ. Աֆշար, վերլուծելով Իրանի քաղաքականութեան խարխափումներն ու թերութիւնները մանաւորապէս կանգ կ'առնէ թուրանական վտանգին վրայ։

Ան առաջին անգամ չէ որ մատը այս վէրքին վրայ կը դնէ։ Ինչպէս կը յիշէ մեր աշխատակիցը, «յօդուածագիրը իր գրութիւններով եւ ճառերով շատ անգամ փաստած է համաթուրանականութեան վտանգը Պարսկաստանի համար, տուած է պատմական արժէքաւոր վկայութիւններ»։

Այս ուսումնասիրութեան առթիւ, ակամայ կը յիշենք այն պրօշիւր, աւելի ճիշդ՝ պարսաւագիրը, զոր Պոլսոյ մէջ հրատարակ հանեց թուրանական Մէհմէտ զատէ Միրզա Պալա եւ որ թարգմանաբար հրատարակուեցաւ «Ցառաջ»ի մէջ։

Ընթերցողները պիտի յիշեն անոր բովանդակութիւնը։

Թուրանական ծրագիրը ժխտելու կամ արիական ցեղերու միութիւնը քննադատելու պատրուակին տակ, Ադրբէջանցի գործիչը փորձած է Հայերը եւ մանաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վարկաբեկել եւ կասկածելի ցուցնել Պարսիկներուն։

Եւ ի՜նչ ծիծաղելի փաստերով, որոնց մէջ յերիւրանքներ ալ պակաս չեն։

Այդ գրքոյկին գրգռիչ ոճը եթէ բան մը կ'ապացուցանէ, այն ալ սա է թէ, թաթար գործիչը գոհ չէ հայեւպարսիկ մերձեցումէն, որ դարերու պատմութիւն ունի։

Եւ յետոյ, չափազանց սրտմտած է որ յառաջ կը մղուի արիական ցեղերու միութեան ծրագիր մը։

Ինչո՞ւ այդ իրարանցումը, երբ տակաւին ոչ մէկ շօշափելի գործ կայ մէջտեղը, այլ միայն գաղափարական շարժում։

Պատասխանը պէտք է փնտռել բուն իսկ Պարսկաստանի մէջ։

Մէհմէտ զատէ Միրզա Պալա բացորոշապէս կը տեսնէ որ թուրանական վտանգը եւ անոր իբրեւ հակազդեցութիւն՝ արիական ցեղերու միութեան ծրագիրը հայկական գիւտեր չեն, այլ իրականութեան մը թելադրանքը։

Ան մեզմէ աւելի հետեւած է պարսկական մամուլին եւ պարսիկ մտաւորականութեան ձգտումներուն։ Գիտէ որ Իրանի մէջ ալ արթուն սերունդ մը հասած է, ընդունակ՝ իր չարն ու բարին զատելու։ Ան լսած ու կարդացած է Դոկտ. Աֆշարները, որոնք Հայերէն խրատուելու պէտք չունին, շատ լաւ ուսումնասիրած ըլլալով իրենց երկրին անցեալն ու ներկան։

Եւ ճիշդ այս բոլորը գիտնալուն համար է որ, փրփուր կը թափէ Դաշնակցութեան դէմ, ու գրի կ'առնէ հետեւեալ խօսքերը.

— «Մենք աւելի մեծ հակառակութիւն կը տեսնենք Հայուն եւ Թիւրքին, քան Վելիկոռուսին եւ Լեհին, Թուրքին, Պուլկարին եւ Մաճառին միջեւ։ Արիական Ռուսի մը եւ Ֆարսի մը միացումը որքան որ կարելի է, Հայու մը եւ Ֆարսի մը միացումն ալ նոյնքան կարելի է։»

Նախ ճշտենք որ Հայերը ոչ մէկ յաւակնութիւն ունին «բարձր քաղաքականութիւն» խաղալու։ Անոնց ամբողջ ուզածը իրենց հայրենիքին վերստացումն ու անկախութիւնն է։ Իրենց կեանքին իրաւունքներուն ճանաչումը, որուն համար օրհասական կռիւներ մղեցին ամէն ճակատի վրայ, քառասուն դարու կեցութիւն սպառելով։

Եւ այսօր ալ, հակառակ իրենց պարտութեան եւ անհնարին զոհողութեանց, չեն յուսահատած։

Կարելի չէ ջարդերով եւ խաբէութիւններով լռութեան դատապարտել ժողովուրդ մը։

Արդ, քանի կ'արթննան արիական ժողովուրդները, յստակօրէն ըմբռնելով իրենց իսկ շահերը, այնքան օգտակար է մեր դատին համար։

Այդ մխիթարական երեւոյթն է որ կը տեսնենք, ինչպէս Թրակիան շարժման, նոյնպէս Իրանի լուրջ մտաւորականութեան արտայայտութեանց մէջ։

Մէկը՝ գործնական գետնի վրայ, միւսը՝ տեսական։

Անշուշտ չափազանց միամտութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ մէկ պաստամբութեամբ կամ երկու յօդուածով բոլոր ամպերը կը փարատին եւ հրաշափառ արշալոյս մը կը ծագի։

Մեզի համար ամբողջ եղածը այն է որ՝ հետզհետէ կը սթափին մեր հարեւանները, կ'ըմբռնեն դէպքերու ընթացքը, եւ ուղիղ ճամբու վրայ կ'իյնան։

Ո՞ւր էր որ Մէհմէտ զատէ Միրզա Պալաներն ալ, փոխանակ ուրանալու ակներեւ իրողութիւններ, ինչպէս թուրանականութիւնը կամ թուրք-թաթար ցեղերու նուաճողական ձգտումները, ջանային դարմանել այդ ախտաւոր քաղաքականութիւնը, իրենց իսկ բարիքին համար։

Բայց ինչո՞ւ զարմանալ Միրզա Պալաներուն, երբ Երեւանի մէջ անգամ չեն ըմբռներ տարրական ճշմարտութիւններ։

Գոնէ այնքան որքան Իրանի մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՌԱՋԻ ՃԻԳԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը, օրաթերթի վերածուելու Գ. տարեդարձին առթիւ, կը գրէ (7 Ապրիլ).

—«Դիւրութեամբ չէ, որ «Յուսաբեր»ը տիրացած է իր այսօրուան դիրքերուն։

Յամառ, երկարատեւ ու անվրէպ պայքարներէ ետք՝ ան կրցած է իր խօսքին մաքրութեամբը ներշնչել իր շրջապատը, եւ համակիրներու ջերմ մթնոլորտ ստեղծել իր շուրջը։

Այս տեսակէտով լաւագոյն աւետիսը, զոր կրնանք տալ մեր բարեկամներուն, այն է՝ որ «Յուսաբեր»ը ինքնաբաւ դարձած է։ Ան այժմ կարիք չունի մինչեւ իսկ այն համեստ զոհողութեան, զոր յաւելուածաբար կը կրէր իւրաքանչիւր Դաշնակցական իր թերթը պահելու համար։

«Յուսաբեր»ը այժմ իր ընթերցողներէն մէկ պահանջ ունի միայն, —կատարե՛լ այն համեստ պարտականութիւնը, զոր ամենայն կանոնաւորութեամբ կը կատարէ ինքը, «Յուսաբեր»ը, իր ընթերցողներուն նկատմամբ։

Եթէ բաժանորդը իր բաժնեգինը վճարէ եւ ծանուցում բերողը առա՛նց աղերսագրի ներկայանայ մեզի,—այն ատեն «Յուսաբեր»ը ոչ միայն ինքնաբաւ կը մնայ, այլ և հնարաւորութիւն կը ստանայ հրատարակուելու աւելի մեծ ծաւալով և աւելի ճոխ բովանդակութեամբ։

Մեր կենսունակութեան աղբիւրը ոչ թէ այլոց գրպաններուն, այլ այս բազմութեան սիրտերուն մէջ որոնելու է, ուրկէ, հոսած կաթիլներէն մեր չցամքող գետը կը կազմուի։

Դաշնակցութեան օրկանին անկա՛խ դիրքն է, որ այս դրամապաշտ գաղութին մէջ անխուցելի կը դարձնէ անոր խօսքը եւ անդիմադրելի՝ անոր գաղափարը»։

ԻՍԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՐՕՆ ՉԷ

Պոլիսէն հասած նոր հեռագիրներու համաձայն, Ազգային Մեծ Ժողովին քուէարկած նոր օրէնքը վերջնապէս կ'անջատէ Կրօնն ու Պետութիւնը։ Այդ օրէնքին տրամադրութեամբ, 1.— Իսլամութիւնը այլ եւս Թուրքիոյ պետական կրօնը չէ, 2.— Հանրապետութեան նախագահը, գործավարները եւ պաշտօնեաները այլ եւս երդում չպիտի ընեն Աստուծոյ անունով (Վալլահի Պիլլահի), այլ իրենց պատիւոյն վրայ։

ՔՈՍԹ ԵՒ ԼԸ ՊՐԻ ԴԷՊԻ ՊԱՍՐԱ

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդները, Քոսթ եւ Լը Պրի, Ջոբեքշաբթի առաւօտ Կալկաթայէն մեկնելէ յետոյ, գիշերը հասան Քարաչի, հանգչելով Եոտփորի մէջ։ Այսպէս 18 ժամէն կտրեցին 2,300 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը, որ կայ Կալկաթայի եւ Եոտփորի միջեւ.

Կէս գիշերին Քարաչիէն թռիչք առին դէպի Պասրա։

Անոնք մտադիր են յետոյ թռիլ դէպի Հալէպ, Աթէնք, Հռոմ եւ Փարիզ, հինգ օրէն կտրելու համար Թօքիօ-Փարիզ հեռաւորութիւնը։

ԻԲՆԸ ՍՈՒՈՒՏ. Հիճազի թագաւորը, որ ապստամբած էր վերջերս, պաշտօնապէս հաղորդեց թէ պատրաստ է բանակցելու Անգլիոյ լիազօրին հետ, Հիճազի եւ Իրաքի վիճելի խնդիրներու մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա, Իտալիա եւ Ժընեւի Ժողովը

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն.— Այստեղի պաշտօնական եւ կէս-պաշտօնական մամուլը լուրեր հրատարակեց թէ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կը նախատեսուի Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ թէ Յունաստան ալ կրնայ մասնակցիլ ատոր։

Այդպիսի դաշինքի մը կնքումը կարելի է, բայց հաւանական չէ ներկայիս։ Երկար ատենէ ի վեր, դիւանագիտական շահագրգռուած շրջանակները կը փափաքէին որ Թուրքիոյ, եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարները կարծիքի փոխանակութիւն մը ունենան, քանի որ կարգ մը կարեւոր խնդիրներ կային սեղանի վրայ։ Ատոնց մէկն է առեւտրական նոր դաշնագիրը, որ պիտի կնքուի 1929ի ընթացքին։ Իբրեւ գլխաւոր արտածիչը եւ ներածիչը Թուրքիոյ հրապարակին, Իտալիա բնականաբար չափազանց շահագրգռուած է այս հարցով։

Ուրիշ խնդիր մը, որու մասին կը կարծուի թէ խօսած են Միլանի մէջ, Թուրքիոյ մուտքն է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Էնկիւրիի մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ ի նպաստ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու, բայց Թուրքիա գիտնալով որ մնայուն աթոռ մը չպիտի ստանայ Խորհուրդին մէջ, զգուշացած է անդամակցութիւն խնդրելէ։ Իսկ երրորդ խնդիր մը, որ քննուած է Միլանի մէջ, թուրքեւռուս յարաբերութեանց հարցն է։ Այդ յարաբերութիւնները բարեկամական կը մնան, բայց մեծ ուշադրութիւն գրաւած է այն պարագան որ Թ. Րիւշտի պէյ ուժ չտուաւ Լիտվինովի, բացարձակ զինաթափութեան ծրագրին առթիւ։

Արտաքին գործավարը Էնկիւրիի մէջ պիտի տեսակցի յունական նոր դեսպանին՝ Պ. Փափայի հետ, եւ լուրջ ճիգ մը պիտի կատարուի միանգամ ընդ միշտ կարգադրելու համար ժողովուրդներու փոխանակութեան հետեւանքով ծագած բոլոր վէճերը։ Հաւանաբար Խասն Ցանձնաժողովին պաշտօնը կրճատուի, եթէ աւելի արագ ընթացք չտայ իր գործունէութեան։

Պերլինի մէջ սուր հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Հռոմի տեսակցութեանց, մանաւանդ հիմա որ բեմին վրայ կ'երեւան Լեհաստանի արտաքին նախարարը եւ Պերլինի լիտուանական դեսպանը։ Իբրեւ Կեդրոնական Եւրոպայի պետութիւն, Գերմանիա ուշադրութեամբ կը հետեւի այս երթեւեկներուն։ Մամուլը մասնաւոր կարեւորութեամբ տեղ կուտայ այս մասին հրատարակուած բոլոր լուրերուն եւ մեկնութիւններուն։

Միջադէպ մը Էտիրնէի մէջ

«Հայրենակի՛ց, թուրքերէն խօսէ» ազդարարութեան առթիւ, միջադէպ մը ծագած է Էտիրնէի մէջ։ Կրթական քննիչը, Խալիտ պէյ, այս առթիւ Ապրիլ 6 թուակիր հեռագիրը ղրկած է Պոլիս.— «Կուսակալը եւ ոստիկանական տնօրէնը այս իրիկուն անձամբ պատռեցին վերտառութիւններ, որոնք կը պարունակէին «Թուրքերէն խօսէ» ազդարարութիւնը եւ կազիին հատընտիր խօսքերը։ Աշակերտները մեղադրուեցան եւ ձերբակալուեցան։ Մանրամասնութիւնները նամակով։»

Իր կարգին, կուսակալ Էմին պէյ հեռագրով մը կ'ըսէ. «Ոչ վերտառութիւն պատռուած է, ոչ ալ աշակերտ ձերբակալուած։ Խալիտ պէյի զեկոյցը չափազանցեալ եւ խեղաթիւրուած է։ Նախապէս վերցուած կարգ մը վերտառութիւններ նորէն կախուեցան, հակառակ դրուած արգելքին։ Նորէն վերցուցինք։ Կարեւոր դէպք մը չէ ծագած։»

Թուրք թերթերը կ'ենթադրեն որ թուրք ուսանողները Հրեաներուն ազդարարած են թուրքերէն խօսիլ, անոնք մտիկ չեն ըրած, ասոր վրայ վէճ ծագած է, եւ կուսակալն ու ոստիկանական տնօրէնն ալ միջամտած են։

Տասը ձերբակալութիւն Պրուսայի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ տասը հոգի ձերբակալուեցան Պրուսայի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ թղթակցութիւն կը պահէին սուլթանական ընտանիքի մէկ անդամին հետ։

Գերման օդանաւը թռաւ

Գերմանական «Պրէմէն» օդանաւը, որ նպաստաւոր օդի մը կը սպասէր Իրլանտայի մէջ, երէկ առտու ժամը 6.30ին ճամբայ ելաւ, Ատլանտեանը կտրելու համար։ Գերմանացի օդանաւորդ Քէօհլի եւ Պառօն Հայնֆէլտի կ'ընկերանայ իրլանտացի հրամանատար Ֆիցմորիս։ Օդանաւը ճամբայ ելաւ առանց դժուարութեան։ Օդը նպաստաւոր էր։ Մեծ բազմութիւն մը կը սպասէր Տըպլինի օդանաւի կայանը, որ լուսազարդուած էր։ Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Իրլանտայի ազատ պետութեան նախագահը, նախարարներ եւ գերմանական հիւպատոսը։ Իրլանտական օդանաւ մըն ալ ճամբայ ելաւ, «Պրէմէն»ի հետեւելու համար իրլանտական հողին վրայ։

Օդանաւորդները իբրեւ ուտելիք առած են նարինջ, պանան, շոքոլա, իսկ իբրեւ ըմպելի՝ շատ զօրաւոր տեսակէն սուրճ։ Գերման օդանաւորդը հաղորդուեցաւ մեկնելէ առաջ. Նաեւ իրլանտացի հրամանատարը։

«Պրէմէն»ի շարժանիւը ունի 270 ձիու ուժ։ Օդանաւը կրնայ ժամը 186 քիլոմեթր կտրել եւ օդին մէջ մնալ 40—50 ժամ անընդհատ։ Բայց ոչ անթել հեռագիր ունի, ոչ ալ ազատարար նաւակ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԳՈՐԾԸ

մեծ հայրիկս կը պատմէր.

— Կար ու չկար՝ կար Հայը, Թուրքը, Հրեան ու Յոյնը, որոնք կը շրջէին քառսին մէջ։ Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը եւ քառսին Թափառականները երկիր կանչեց։

Առաջին անգամ Աստուծոյ առջեւ ներկայացաւ Թուրք աղբերը։ Աստուած խօսեցաւ ու ըսաւ.

—Թուրք, խնդրէա՛, եւ տացի...

— Տէր, տուր ինծ ուտել, արբենալ եւ ուրախ լինել...

— Կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրախ լե՛ր, ըսաւ Աստուած։

Ներկայացաւ Հայը.

—Խնդրեա՛, ո՛ Հայ, եւ տացի...

— Զոր ի՞նչ խնդրեմ...

— Զոր ինչ խնդրես տացի քեզ...

— Արդ, Տէր, տուր ինծ ուտել, արբենալ եւ ուրախ լինել, ըսաւ Հայը։

—Զայդ ամենայն ետու առ Ցաճիկ, պատասխանեց Աստուած։

— Արդ, զի՞նչ լիցի գործ իմ...

— Գո՛րծ քո... է Գործ։

Ներկայացաւ Հրեան։

— Խնդրեա՛, որդեակդ իմ եւ տացի քեզ...

— Ելոհիմ, տուր ինծ ուտել, արբենալ եւ ուրախ լինել...

— Զայդ ամենայն ետու առ Ցաճիկ...

— Արդ, զի՞նչ լիցի գործ իմ...

— Եւ զգործն ետու առ Հայ։

— Որո՞վ հաշուով մեկնեցից զաւուրս այս...

— Եւ զհաշիւն ետու առ քեզ։

Ներկայացաւ Յոյնը.

— Խնդրեա եւ դու...

— Ուտել, արբենալ եւ ուրախ լինել...

— Այդ ամենայն ետու առ Ցաճիկ...

— Ա՛րդ, զի՞նչ լիցի գործ իմ...

— Եւ զգործն ետու առ Հայ։

— Որո՞վ հաշուով մեկնեցից զաւուրս այս...

— Եւ զհաշիւն ետու առ Հրեայ։

— Եւ զի՞նչ բաժին է ինձ։

— Եղիր եւ լեր միջնորդ ընդ մէջ Ցաճկի եւ Հրէի, եւ ընդ մէջ Հայու եւ Հրէի։ Եղի՛ր միջնորդ եւեթ խաղաղութեան եւ...

— Լվռէքա... եւ սիրոյ։

×

Ու դարերէ ի վեր Թուրքը կ'ուտէ, կը խմէ եւ ուրախ կ'ըլլայ. Ա՛լ ստամոքսը ուռած է եւ պայթիլը մօտ է։

Հրեան՝ ըսէք՝ միլիոն կը դիզէ միլիոնի վրայ ու հաշիւը կորսնցուցած է։

Յոյնն ալ մէջտեղ մնացած է, քանզի մարդիկ ա՛լ միջնորդի պէտք չեն զգար։

Հայուն ըսելիք չկայ։

— Կիշերը ցերեկին խառնած գործում ա, ախր, գործում ա...։ Մէկ ձեռքը մանգաղ, միւս ձեռքը մուրճ՝ հա՛ գործում ա, գործում ա...։ Ի՞նչ է շինում, ի՞նչ է գործում...։ Ախր, հանաք բան չի, համաշխարհային յեղափոխութիւն ա գործում։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

ԺԻ. Ցանկ

	Ֆր.
Մկրտիչ Մէզպուրեան եւ զաւակները, Bondy	40
Վաչէ եանց	20
Գումար	60
ԺԴ. ցանկին գումարը	4560
Ընդհ. գումար	4620

Ծանօթ.— ԺԴ. ցանկին գումարը, 4560 ֆրանք, երեք անգամով ամբողջովին յանձնուած է արդէն հայ արիներու խմբապետին, ցամբորդութենէն առաջ։ Ինչ որ գոյանայ այսուհետեւ, պիտի յանձնուի վերադարձին։

"ԻՐԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ„

ՊԱՐՍԻԿ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ ՄԸՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՏՆԱՆՇԷ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Պարսկաստանի հայութիւնը քիչ բան գիտէ այս երկրի մասին, որուն հետայնքանսերտօրէն կապուած ենք Հայերս դարերէ ի վեր, թէ ծագումով, թէ բարի դրացնութեամբ եւ մանաւանդ քաղաքական շահերու նոյնութեամբ։

Մենք կը ճանչնանք Շահ Աբասը, Նատըր Շահը, Ֆիրտուսին, Նաֆէզը, Խայեամը, մանաւանդ Խայեամը զոր թերեւս աւելի լաւ գիտենք, քան ինքը Պարսիկը։ Սակայն մեզի բոլորովին անծանօթ են պարսիկ ժամանակակից պետական գործիչները, գրողները։ Չենք գիտեր, ի՞նչպէս կը մտածեն ու կը գործեն անոնք։ Չենք գիտեր, ի՞նչպէս կը՛ գրեն եւ կը բանաստեղծեն նրանք։

Մէկ խօսքով, պարսիկ նորագոյն միտքը բոլորովին անծանօթ է մեզ։ Զարմանալի չէ, երբ շատ անգեր, շատ Հայեր տարբերութիւն չգտնեն Շահ Աբասի եւ մեր օրերու Իրանի քաղաքականութեան կամ հին Խայեամի ու ժամանակակից Բաշիդ Եասամիի մտածման մէջ։

Այս պակասը լրացնելու փորձեր քիչ են եղած։ Կարելի է ըսել նոյնիսկ թէ չեն եղած մեր կողմէ։

Ահա թէ ինչո՛ւ աւելորդ չեմ գտներ ծանօթացնել «Յառաջ»ի ընթերցողներուն 1925էն ի վեր Թէհրանի մէջ հրատարակուող պարսիկ առաջնակարգ ամսագրի մը, «Այանդէ»ի «Ապագայ») խմբագրապետ Դոկտ. Աֆշարի «Իրանի Քաղաքականութիւնը» վերնագրով յօդուածին որոշ մասերը, քաղելով նոյն ամսագրի այս տարուան Փետրուարի թիւէն։

Յօդուածագիրը, որ միաժամանակ խորհրդարանի կարեւոր պատգամաւորներէն մէկն է, իր յօդուածներով եւ ճառերով շարունակ փաստած է համաթուրանականութեան վտանգը Պարսկաստանի հանդէպ, տուած է պատմական արժէքաւոր վկայութիւններ, իր տեսակէտը հիմնաւորելու համար։ Եւ որ կարեւորն է, երբեք չէ վարանած հարուածել պարսիկ պետական մարդոց առհասարակ սխալ, աւելի ճիշդ՝ խնդիրներուն ամբողջական թեամբ մօտեցող իր պաշտօնակիցները հարուածել, ճշմարտութիւնը իր ամբողջութեամբ հրապարակ հանելով։ Այդ ակնարկուած յօդուածին մէջ, ան կը գտնէ որ պարսիկ քաղաքականութեան մասին խօսողը այսօր եւս ստիպուած է կրկնել, շատ տարիներ առաջ հայազգի Միրզա Մելքոն Խանի*) հետեւեալ խօսքերը.

— «Իրանի քաղաքականութիւնը ի՞նչ է։ Կառավարութեան նաւը ո՞ւր կ'երթայ։ Դիպուածներու այս ծովուն մէջ մեզի համար վտանգ կա՞յ թէ ոչ։ Եթէ կայ, ի՞նչ է մեր պատրաստութիւնը։ Մեր ծրագիրը ո՞րն է, մեր թշնամին ո՞վ է, մեր բարեկամը ո՞ւր է։ Ո՞ր ճամբով պիտի երթանք։ Ո՞ր ջրապտոյտէն պիտի փախչինք։ Ի՞նչ պիտի ընենք։ Դեռ եւս Պարսկաստանի մէջ մեր մեծերէն ոչ ոք պարզած է այս հարցերը եւ ոչ ոք ունեցած է զանոնք լուծելու բաւարար հմտութիւնը։ Պետութեան նաւը շուարուն եւ երերուն է եղած քաղաքական ծովուն մէջ, առանց ձեւի, ծրագրի, նպատակակէտի որոշման։ Երբեմն ի զուր կռուեր ենք հակառակ հովերու դէմ, երբեմն առանց պատճառի զացած ճամբէն ետ ենք եկեր, երբեմն բարեկամի թուլացման համար մեծ ջանք ենք թափեր, երբեմն թշնամիին ուժեղացման սատարեր ենք եւ անհամար վնասներէ ու սխալներէ յետոյ, հաւին իրաւունքը կողմերու ալիքներուն

ձգելով, տակաւին չենք գիտեր թէ իր շահը ի՞նչ է և մեր նպատակը ո՞րտեղ։ Այժմ պետութեան նաւը այս վտանգներով լի ծովուն մէջ հակառակ հովերու դրդումով անվախ թշնամիներու մօտիկ կը պտտի անկամ, սոսկալի ջրապտոյտներու շուրջ եւ նաւի բնակիչները անհոգ հանգստութեան մէջ փոթորիկ նախապատրաստող պարագաները երջանկութեան անամպ ընփիւռը կ'երեւակայեն։

Այս պատմական մէջբերումէն յետոյ, Տոքթ. Աֆշար կը պնդէ, թէ տակաւին կը շարունակուի այդ վիճակը, քանի որ պարսիկ դիւանագիտութիւնը կը վարէ «առօրեայ» եւ ոչ հիմնական» քաղաքականութիւն։ Այդ է պատճառը, որ պարսիկ դիւանագիտութիւնը չէ կրցեր հիմնաւոր օգուտներ կորզել այնպիսի խոշոր պատմական դէպքերէ, որոնք են Մեծ Պատերազմը, ռուսական յեղափոխութիւնը, երկրի վերջին տարիներու ներքին ապահովութիւնը եւլն.։

Այս ուշագրաւ դիտողութիւններէն յետոյ, կը շօշափէ արտաքին քաղաքականութեան եւ բաղաքական հաւասարակշռութեան հարցերը, որոնք այնքան կարեւոր են Պարսկաստանի համար։ Չի վարաներ հաստատել որ Պարսկաստանը իր գոյութիւնը կը պարտի իր աշխարհագրական նպաստաւոր դիրքին եւ հետեւաբար հարեւան երկիրներու մրցակցութեան։

Այսօր ալ կը գրէ.— «Հայրենակիցներու խոշոր թիւ մը իր դժբախտութիւնը միայն Անգլիացիներու կողմէն կը գտնէ եւ կ'ենթադրէ որ եթէ Հնդկաստանի մէջ յեղափոխութիւն ծագի եւ Անգլիացիներու արմատը կտրուի այդ երկրէն, այլ եւս Իրանը յառաջդիմելու համար արգելք չպիտի ունենայ։ Մեր կարծիքով այն յոյսը թէ Անգլիացիները Հնդկաստանէն կ'երթան, որպէսզի Պարսկաստանը վերաշինուի եւ անկախ դառնայ, արմատապէս սխալ միտք է, քանի որ երբ Հնդկաստանի այսօրուան տէրերը այն երկրէն երթան, Պարսկաստանի մէջ քաղաքական ուղղակի շահեր չպիտի ունենան եւ այն ժամանակ է, որ մեր միւս հարեւաններուն համար յարձակումներու եւ արշաւանքներու հորիզոնը պիտի բացուի։ Այն անձերը որոնք հետեւեր են հին Ռուսիոյ, եւ Թուրքիոյ ու Տաճկաստանի քաղաքականութեան, պէտք է, ինչպէս մենք, այսպէս մտածեն։ Իրանի քաղաքական բաժանման խնդիրը նախկին քաղաքականութիւններու Ռուսիոյ (այսինքն ցարական րէժիմի) եւ համաթուրանականութեան կողմնակից Թուրքիոյ մէջ աւելի վտանգաւոր է, քան այս երկրի տնտեսական բաժանումը 1907ին Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ...»։

Այս աւելի քան ճշմարիտ, թէ պատմական, թէ ժամանակակից Պարսկաստանի բուն շահերէն բխած տեսակէտը ապացուցանելու համար, յօդուածագիրը իրաւացի կերպով կը պնդէ որ եթէ Ռուսերը մեզ հարեւան չըլլան, Անգլիան պիտի խլէ մեր քաղաքական անկախութիւնը, ինչպէս որ նոյն Անգլիան ռուսական յեղափոխութեան տարիներուն, երբ մեր երկրին մէջ մնացած էր ռուսական ազդեցութիւնը, յարմար առիթ գտաւ իր ազդեցութիւնը տարածել մինչեւ Կասպից ծովին ափերը, նոյնիսկ մինչեւ Արաքս, ինչպէս որ կնքուեցաւ 1919ի անգլօ-պարսկական ստրկական դաշնագիրը։ Եթէ ընդհակառակն, օրմըԱնգլիան Պարսկաստանի մէջ շահագրգռութիւն չունենայ, մեր միւս հարեւանները — կ'ակնարկէ Ռուսիոյ ու Թուրքիոյ — անպայման պիտի արշաւեն մինչեւ Պարսից ծոց, առաջ պիտի երթան մինչեւ մեր արեւմտեան սահմանները։ Պնդելով, թէ Ռուսիան եւ Թուրքիան երբեք պիտի բաւականանան Անգլիոյ պէս 1919ի նման դաշնագրերով, այլ պիտի ուղղակի գրաւման ենթարկեն Պարսկաստանը, կ'աւելցնէ.

— «Իրանի բաժանման խնդիրը Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առանց պատմական անցեալի չէ։ Սաֆաւիներու թագաւորութեան վերջերը, երբ Աֆղանները Իրանի մէջ ձեռք երկարեցին եւ այդ Տունը տապալեցին, Թուրքերը արեւմուտքի մէջ եւ Ռուսերը հիւսիսի մէջ սկսան ոտնձգութիւնները եւ կը մրցէին իրարու դէմ։ Պոլսոյ մէջ ֆրանսական դեսպանը միջնորդեց եւ Իրանի, Ռուսիոյ եւ Տաճկաստանի մէջ բաժանման դաշնագիրը կնքուեցաւ, որու համաձայն Դերբենդը, Բագուն, Շիրվանը, Գիլանը, Մազանդարանը եւ Աստրապատականը, այսինքն կովկասեան խանութիւնները եւ Պարսկաստանի հիւսիսային նահանգները Ռուսիոյ բաժին, իսկ Հայաստանը, Ատրպատականը և Քիւրտիստանը մինչեւ Համատան Տաճկաստանին բաժին կը դառնային։ Բարեբախտաբար այն ժամանակաշրջանին Նատիր Շահ Աֆշարը երեւան եկաւ, որ թէ Աֆղանները եւ թէ Ռուսերն ու Օսմանցիները իրենց տեղը նստեցուց»։

Դժբախտաբար զոկտ. Աֆշարը եզրակացութիւն չի հաներ։ Պարզ է սակայն իր հիմնական միտքը։ Ռուսական վտանգը միշտ կայ, եթէ դադրի անգլիական մրցումը այս երկրին մէջ։ Միւս բաղաքականութեան համար, մէկ երկու տեղ կը շեշտէ «ցարական Ռուսիան», մոլշեւիկ Ռուսիոյ դիմակը վար չառնելու դիտումով։ Գալով Տաճկաստանին հին առեն կամ Թուրքիային մեր օրերուն, անվերապահօրէն կը շեշտէ համաթուրանականութեան սպառնական վտանգը, ինչպէս անցեալին, այնպէս եւ այսօր, այսուհետեւ:

Ժամանակ չէ՞ արդեօք, որ պարսիկ քաղաքական մտքի ղեկավարները մօտենան արիական ցեղերու միութեան խնդրին, նախապատրաստեն միտքերը, պատրաստ ըլլալու եւ պաշտպանուելու համար թուրանական ցեղերու «աշխարհակալութեան»։ Ժամանակ չէ՞ մտածելու, որ Պարսկաստանը մինակը չպիտի կրնայ դիմագրաւել։ Չէ՞ որ այս անգամին կրնայ Նատիր Շահ մը երեւան չգալ, նոյն իսկ եթէ ընդունինք, թէ Աֆղանները քշողը, Ռուսերն ու Օսմանցիները իրենց տեղը դրկողը Նատիր Շահն էր եւ ոչ թէ այդ օրերուն ծագած արտաքին մըրցումները, շրջան մը ուրկէ կրցաւ օգտուիլ պարսիկ միապետը։

Նոյնքան հետաքրքրական է յօդուածին շարունակութիւնը՝ ներքին քաղաքականութեան մասին։ Յօդուածագիրը վերջին քսան տարիներու մէջ ձեռք բերած «յաջողութիւնները» կը համարի անբաւական։ Կը գտնէ որ բոլոր արտաքին եւ ներքին դաւաւորումները շատ նպաստաւոր են երկրին յառաջդիմութեան համար, սակայն իրարու յաջորդող նախարարութիւնները խարուսիկ ծրագիրներ հրատարակեցին միայն, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ կ'ուզեն, ի՛նչ կրնան ընել կամ պէտք է ընեն այս երկրին համար։

Ընդհանրութիւնը չերկարելու համար, զանց կ'առնեմ այդ մասը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

*) Փրէնս Մալքամ Խան Նազըմ-էտ-Տովլէ.

Ն. ՄԱՌ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Ռուս արեւելագէտներէն, Պրոֆ. Ն Մառ, որ դեռ վերջերս Փարիզ կը գտնուէր, այժմ կը գտնուի Լէնինկրատ։ Ըստ Ոնօթ եւ Պրոֆ. Մառի յաբեթական ժողովուրդներու մասին կատարած ուսումնասիրութիւնները, ինչպէս օտար գիտական շրջանակներուն, նոյնպէս մեզի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՌՈՒՄԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ, ՃԱՆՉՆԱԼՈՎ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 7 Ապրիլ

Ամբողջ ամիս մը ռումէն քաղաքական կեանքը զբաղեցնելէ եւ եկեղեցական շրջանակները ալեկոծութեան մէջ պահելէ յետոյ, վերջապէս օրէնքի կարգ անցաւ Դաւանութեանց օրինագիծը։

Կիրքերը աւելի յարուած էին Ծերակոյտին մէջ՝ ուր կը բազմին օրթոտոքս յոյն կաթոլիկ եւ կաթոլիկ եկեղեցիներու մետրապոլիտներն ու եպիսկոպոսները։ Ասոնք իրենց բովանդակ աստուածաբանական հմտութիւնը եւ հռետորութիւնը թափեցին՝ մէկ կամ միւս եկեղեցիին գերադասութիւնը կամ իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Կիրքերը երբեմն այն աստիճան բոնկեցան որ, օրթոտոքս մետրապոլիտները խմբովին ծերակոյտէն հեռացան, երբ կառավարութիւնը, միւս դաւանանքներու պետերուն անհաշտ ընդդիմութեան տեղի տալով, եւ քաշեց կուսակցական հանդիսացող յօդուած մը, ինչ որ օրթոտոքս հոգեւորականութեան աչքին վատիկանի մէկ յաղթանակն էր։ Աւելցնենք որ, մինչ ծերակոյտին մէջ այս ալեկոծ վիճաբանութիւնները տեղի կ'ունենային, անդին Թրանսիլվանիան թատր կը հանդիսանար արիւնալի դէպքերու, եւ յոյն-կաթոլիկ հաւատացեալները, ի նշան բողոքի, եկեղեցական թափօր կազմած, փողոցները սկսան պտտիլ, բախելով կառավարութեան արգելքին։

Երեսփ. ժողովէն աւելի դիւրաւ անցաւ օրինագիծը, որովհետեւ կառավարութիւնը երեսփոխաններէն պահանջեց Զատկի արձակուրդներէն իսկ առաջ քուէարկել զայն, պատճառաբանելով որ Ծերակոյտին մէջ արդէն արտայայտուած են բոլոր դաւանական տեսակէտները եւ կարելի բոլոր սրբագրութիւնները եղած։ Այնպէս որ ռումէն Երեսփ. ժողովը երէկ, 6 Ապրիլ, քուէարկեց օրինագիծը, եւ խափանեց գժտութեանց առիթ մը։

Աւելցնեմ անմիջապէս որ հայ եկեղեցին ալ կայ պետութեան կողմէ ճանչցուած պատմական դաւանանքներու կարգին։ Այս կերպով, Թուրքիայէն եւ Ռուսիայէն յետոյ, Ռումանիան առաջին երկիրը կ'ըլլայ որ իր օրէնսդրութեան մէջ կը ներմուծէ հայ դաւանանքն ալ, ճանչնալով այդ դաւանանքին օրինական հանգամանքը եւ անոր իրաւունքը թեմ կազմելու։

Թէեւ օրինագծին բովանդակութիւնը հաղորդած էի տակէ առաջ, բայց շահեկանութենէ զուրկ չէ անոր վերջնական խմբագրութենէն քանի մը մէջբերումներ ընել, նախապատուութիւն տալով այն յօդուածներուն որոնք կը շահագրգռեն ռումանահայ թեմը եւ ոռհասարակ բովանդակ հանրային կարծիքը —

Յօդ. 1.— Պետութիւնը կ'երաշխաւորէ բոլոր դաւանանքներուն հաւասար ազատութիւնն ու պաշտպանութիւնը։

Յօդ. 2.— Դաւանանքի մը ծէսին ազատ կիրարկութեան դէմ ո եւ է արգելք՝ կը պատժուի օրէնքով։

Յօդ. 3.— Կրօնական հաւատալիքները արգելք մը չեն որ ո եւ է մէկուն համար՝ վայելելու քաղաքական եւ քաղաքային իրաւունքներ։

Յօդ. 5.— Որ եւ է դաւանանքի պատկանող մէկը չի կրնար պարտադրուիլ հետեւելու ուրիշ դաւանանքի մը ծէսին։

Յօդ. 6. - Դաւանական հողի վրայ որ եւ է քաղաքական կազմակերպութիւն արգիլուած է։

Յօդ. 7.— Որ եւ է դաւանանք չի կրնար կախում ունենալ արտասահման գտնուող որ եւ է իշխանութենէ՝ զուտ վարդապետական եւ իրաւա-դաւանական խնդիրներէ զատ։

Յօդ. 9.— Որ եւ է դաւանանք արտասահմանէն որ եւ է ուղղակի կամ անուղղակի՝ նիւթական օգնութիւն չի կրնար ընդունիլ առանց կառավարութեան գիտակցութեան։

Յօդ. 10.— Որ եւ է դաւանանքի կղերը, վարիչները եւ պաշտօնեաները պէտք է ռումէն քաղաքացի ըլլան։ Բացառութիւնները կրնայ արտօնել դաւանութեանց նախարարութիւնը բացարիկ անհրաժեշտութեան մը պարագային։

Յօդ. 11.— Ճանչցուած պատմական դաւանանքները եւ իրենց օրկանական մասերը կը վայելեն բարոյական անձի իրաւունք։

Յօդ. 12.— Դաւանանքները կը կառավարուին իրենց մասնաւոր կանոնագրութեամբ։

Յօդ. 13.— Դաւանանքներու կարգապահական եւ դատական վճիռները պիտի գործադրուին իրենց օրկաններուն միջոցաւ, ի հարկին պետական աջակցութեամբ։

Յօդ. 14.— Դաւանանքները կրնան հիմնել, վարել եւ հսկել մշակութային եւ բարեսիրական հիմնարկութիւններ։

Յօդ. 15.— Դաւանանքները կրնան հիմնել եւ վարել կղերանոցներ իրենց կղերին պատրաստութեան համար։

Յօդ. 16.— Դաւանանքները իրաւունք ունին կրօնական դաստիարակութիւն տալու պետական եւ մասնաւոր դպրոցներ յաճախող եւ իրենց դաւանանքին պատկանող աշակերտութեան, ինչպէս նաեւ կրօնական ծէս կատարելու բանակին, քաղաքային եւ զինուորական հիւանդանոցներու, որբանոցներու, եւ արգելարաններու մէջ գտնուող իրենց դաւանակիցներուն համար՝ ի հարկին պետութեան ծախքով պաշտօնեաներ պահելով։

Յօդ. 17.— Դաւանանքները կրնան սեփական գերեզմաննոցներ պահել։

Յօդ. 18.— Բոլոր դաւանանքները ստիպուած են գոհաբանական պաշտամունք կատարել պետական ազգային տօներու։

Յօդ. 19.— Եկեղեցիները, իրենց շրջափակը եւ գերեզմանոցները չեն կրնար որեւէ ձեւով արգելքի տակ առնուիլ։

Յօդ. 21.— Օրթոտոքս եկեղեցիէն զատ պետութեան կողմէ կը ճանչցուին հետեւեալ պատմական կրօնները.— ա. ռումէն յոյն-կաթոլիկ դաւանանքը, բ. կաթոլիկ դաւանանքը՝ լատին, յոյն-ռումէն եւ հայ ծէսերով, գ. կալվինական դաւանանքը, դ. լատինական դաւանանքը, ե. ունիթար դաւանանքը, զ. հայ լուսաւորչական դաւանանքը, է. հրեայ կրօնը, ը. իսլամ կրօնը։

Յօդ.— 25.— Դաւանութեանց նախարարութիւնն է որ յանուն պետութեան խնամութիւն եւ հսկողութիւն ի գործ կը դնէ դաւանանքներու վրայ։

Յօդ. 26.— Բոլոր դաւանանքները պէտք է դաւանութեանց նախարարութեան դրկեն մէկ պատճէնը ընդհ. բնոյթ կրող իրենց հրահանգներուն։

Յօդ. 27.— Հոգեւոր պետերը և իրենց պաշտօնէութիւնը պաշտօնի ձեռնարկելէ առաջ պէտք է հաւատարմութեան երդում ընեն իշխող գերդաստանին, սահմանադրութեան եւ երկրին օրէնքներուն հանդէպ եւ ուխտեն չխանգարել երկրին կարգն ու պետութեան ապահովութիւնը։

Յօդ. 30.— Դաւանանքները իրենց ծախքերը հայթայթելու համար տուրք կրնան նշանակել իրենց դաւանակիցներուն ... ի հարկին դիմելով պետ... օրկաններուն՝ ապահովելու ... մար այդ տուրքերուն գան...

Յօդ. 31.— Դաւանանքի... պահպանութեան համար ... կէն պիտի օժանդակէ ... թիւնն ալ որ այս պարագ... իրաւունք պիտի ունենայ ... կակշռել գործադրութիւնը ... տուած նպաստին։

Յօդ. 37.— Անհետացած ... դաւանանքներուն ստացուած... պետութեան կ'անցնին ... նանք ըսելով պէտք է հասկ... ամբողջ թեմը, եւ ոչ թէ ... թեմին պատկանող համայնք...

Յօդ. 40.— Եկեղեցական ... կաններու եւ պետական ի... նութեան միջեւ թղթակց... թիւնները ռումէն լեզուով պ... է ըլլան։

Յօդ. 42.— Որ եւ է հոգեւոր... կան իր դաւանակիցներուն ... կրնայ ծէս կատարել։

Յօդ. 44.— Տաճարութը ... լրացնող մը կրնայ փոխ... դաւանանքը։ Չեւակերպութ... ները ճշդուած են օրէնքին ...

Յօդ. 46.— Ուրիշ դաւանանք... մը անցնող մը պարտաւոր ... նիւթական բոլոր պարտակա... թիւնները կատարած ըլլայ ... նախկին դաւանանքին հանդ...

Յօդ. 51.— Դաւանանքն... պարտաւոր են մինչեւ տար... իրենց ներքին կանոնագր... թիւնները պատշաճեցնել ... րէնքին եւ ներկայացնել դա... նութեանց նախարարութ... արքայական հրովարտակով ... ւերացնելու համար։

* *

Ինչպէս կը տեսնուի, նո... օրէնքին մէջ չերեւար այն կոռ... խնձոր յօդուածը, որ կը ճշդէր ... դաւանափոխութեանց պարագ... դաւանափոխները իրենց հնա... տանին, համեմատական չափ... նախկին դաւանանքին ստացւ... ները։ Կառավարութիւնը, ... տալով անխորտակելի ընդդիմ... թեանց առջեւ, ստիպուեցաւ ... առնել այդ յօդուածը։

Թ. ՂԹԲԱՆ

ՋՄՐԱՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՏԿԻՆ

ՏԵՂ. ՏԵՂ. ՍՈՎԻ Վ.ԱՓ

Թուրքիոյ Ներքին գործոց ... րութիւնը շրջաբերական ... դած էր գաւառներու կուսակ... ներուն, որպէսզի ման ... քննութիւն կատարեն ծմ... ւերներու մասին։ Ստորեւ կը ... կայացնենք ղրկուած պատա... ներուն ամփոփումը.—

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Կարգ մը ... ւառակներու մէջ դժուարացա... մարդոց եւ անասուններու ... րուստը։ Երկրագործական ... տուեր պէտք եղած օգնութի... բրած ըլլալով, սովի վտանգ չ...

ՉԱՆԿԸՐԸ.— Անասուննե... կերի տագնապ կայ բայց ... պէս, եթէ առատ անձրեւ տեղ... մինչեւ հունձքի շրջանը պարե... մտահոգութիւն չկայ։

ՉՕՐՈՒՄ.— Կերի պակաս... կենդանիներուն հարիւրին 20... սատկած է։ Արմտիքը թէեւ ... է, բայց կը բաւէ։

ԽՈՋԿԱՑ — Կեդրոնի եւ ... փուն գաւառին մէջ երաշտի վտան... կայ։

ԳԸՐ ՇԷՀԻՐ — Պարէնի ... նապը կ'աւելնայ։ Բայց եւ ... պէս սովի վտանգ չկայ։

ԵԳՍԱՐԸՑ Բերքը լաւ ... տի ըլլայ կենդանիներու կորու... կայ։

ԳԻՆԷՈԼ — Մաքիներու ... այծերու մէջ 30—40 առ հ... րիւր կորուստ կայ։ Սովի վտան... չկայ հունձքը առատ պիտի ըլլ...

ԿԵՍԱՐԻԱ — Կենդանիներ... կերի տագնապ կայ սովի վտան... չկայ։

ՍՎԱԶ — Սովը անխուսափե...

... եթէ տագնապը չփարատի մինչեւ Ապրիլ 15, ժողովուրդին մէկ ... ժմակութենէ հացի պակասը կը տառապի։ Բնասունի կեր ... չկայ։ Ցցի կենդանիները ... թութեանէն կը վիժին։ Ժողովուրդը ... կը փախնայ սովէն. անտեսական կացութիւնը շատ դժնդակ է։

... ՈՒՐԲԱՅ.— Ուլխարներուն մէկ ... սատկեցաւ։ Ընդհանուր ... մով առայժմ սովի վախ չկայ։

... ԽԱՐԲԵՐԴ.— Խոտի եւ յարդի պակասէն, անասուններու կոտորը շատ է։ Եթէ ձիւնը շուտով ... , պարունակ տագնապը ան... ... եւ կացութիւնը կը ... , եթէ դրամական փոխառութիւն ըլլայ։

ՄԱԼԱԹԻԱ — Ոչխարներու ... հարիւրին 40-50 կորուստ կայ, ... չգոյութեան պատճառաւ ... սովի վախ չկայ։

ԷՐԶՐՈՒՄ.— Անասունի կեր ... ոյ երկրագործները ստիպուած ... կենդանիներուն կերցնել իրենց ... Անասուններու մասնագէտ ... կորուստ կայ. սովի վախ չկայ։

ԵՐԶՆԿԱ.— Մարդոց եւ անասուններու կերի տագնապ կայ եթէ ... ամէն ուտելիք չկայ, սովը անխուսափելի է։

ԱՅՏԻՆ — Քանի մը շրջաններու մէջ անասուններու կեր չկայ, ... ճամբաները գոցուած են։

ՊԷՅՊԱԶԱՐ — Սովի վախ չկայ։ ... առատ ձիւներ, ժողովուրդը կեր ... գտնէ իրեն եւ իր անասուններուն համար։ Եթէ մինչեւ ... վերջը չհալի ձիւնը, կենդանիները կրնան սատկիլ։

ՎԱՆ — Ձմեռը կանուխ ... ըլլալով, աշնան ցանքը ամբողջովին չկատարուեցաւ։ Եթէ ... մինչեւ Ապրիլի վերջը ..., գարնանացանքն ալ չպիտի կրնայ կատարուիլ։ Այս պարագային, սովի վախ կայ, ուտելիքը ... է եւ սուղ. կենդանիներու կորուստ կայ։

ՊԻԹԼԻՍ — Ապրուստի դժուարութիւն կայ, բայց կը վերնայ եթէ ձի նորը հալին։

ՍՂԵՐԴ — Կենդանիներու ... մը քիչ է. ապրուստի դժուարութիւն չկայ նոյնպէս ... եւ Ցիարպէքիրի մէջ։

ԽԱԶԻՆ ՏԱԿ

Փրչմլընի մէջ (Անգլիա, 4 տարեկան աղջնակ մը, մօրը հետ ... դնելու գացած էր հօրը գերեզմանին վրայ։ Մինչ մայրը ... ու կ'աղօթէր, աղջնակը ... ծաղկեփունջը եւ դրաւ ... գլխուն վրայ։ Այդ պահուն ... խաչափայտը ինկաւ աղջնակին գլխուն վրայ եւ ջախջախեց զանկը։ Աղջնակը մեռաւ ... հօրը գերեզմանին վրայ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

Ախուրեան գիւղը. Ղարաքիլիսա Թրքաբնակ գիւղին բնակիչները որոշած են գիւղը անուանել Ախուրեան։

Գետառը. — Հեռագիրները գրեցին թէ Հայաստանի գետերը յորդած են նորէն եւ խեղդած ինը գիւղացի։ Ինչպէս կը գրէինք, Հայաստանի վրայ նստած թանձր ձիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէր կառավարութեան, որ զանազան միջոցներով կ'աշխատէր կանխել ձիւնհալի օրերու ողողումները։ Կը թուի թէ առնուած միջոցները անբաւական էին։ Այս առթիւ կը ներկայացնենք հետեւեալ գիտողութիւնները, զորս խորհրդ. Հայաստանի մէկ աշխատակիցը կը պարզէ Երեւանի իշխանութեան.

— Այս տարուան երկարատեւ ձմեռը եւ ձիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնած են Երեւանի բնակիչները, որոնց գլխուն վրայ, Դամոկլեան սուրի պէս, կախուած է Գետառի հեղեղներուն վախը։ Այդ փոքրիկ գետակը օր մը պիտի իջնէ Երեւանի, մասնաւորաբար իր ափերուն վրայ նստած բնակիչներուն գլխուն։ Հինէն ի վեր Գետառը շատ սուղի նստած է Երեւանի։ 1925—1927 այս գետին եզերքները ամրացնելու համար ծախսուած է մօտ 150,000 րուբլի, առանց հաշուելու բնակչութեան կրած վնասները։ Վտանգը կանխելու բոլոր առաջարկները ապարդիւն անցան, որովհետեւ արմատական փորձեր չեղան։

Այժմ երկու առաջարկ կայ, —Նախ, Գետառին ընթացքը շտկել եւ եզերքները ամրացնել, ինչ որ կ'արժէ 900,000-1,300,000 րուբլի. երկրորդ, Նորքէն ու Քանաքեռէն սկսեալ, մօտ 15 վերստ տարածութեան վրայ ծառաստան մը կազմել։ Այս երկու առաջարկներն ալ անօգուտ են։ Աւելի լաւ է, Նորքէն վեր, հոն, ուր Գետառին կը միանայ ձորակ մը, խորացնել 250-300 սաժէն լայն աւազանը։ Եթէ պատնէշով մը առեղծուի լիճ մը, որ տասնեակ միլիոններով գոյլ ջուր կրնայ պարունակել, առաջքը կ'առնուի հեղեղներուն, եւ միեւնոյն ատեն քաղաքին աջն ու ձախը ոռոգելու համար առատ ջուր կ'ամբարուի։

Մանուկներու գաղութ մը. Աղբուլախի մէջ հիմնուած է մանուկներու գաղութ մը, որ ունի զանազան արհեստանոցներ, կաթնաձեւի, անտառագործութեան, կօշկակարութեան եւլն։ Կարուձեւի հետեւող աղջիկները կը կարեն գաղութին երախաներուն հագուստները, ինչպէս կօշկակարները կօշիկ՝ դարձեալ գաղութին երախաներուն համար։

Գաղութը ունի նաեւ ընտանեկան եւ քառամեայ վարժարաններ, մանկավարժական նորագոյն ուղղութեամբ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

ԳԵՏԻՆԸ ՇԱՏՈՆՑ ՊԱՏՐԱՍՏ ԷՐ

Թանի Թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն.—

Կը յիշուի որ երբ յայտնուեցաւ Թիրանայի դաշնագիրը, յամառ զրոյց շրջեցաւ թէ Թուրքիա, որուն երկիւղները ծանօթ են ֆաշիստներու արեւելեան քաղաքականութեան մասին, պիտի համաձայնի Պելկրատի հետ։ Երկուքն ալ, Թուրքիա եւ Եուկոսլավիա, սպառնալիքի տակ ըլլալով Իտալիոյ կողմէ, կը կարծուէր թէ արդէն իսկ պիտի ներդաշնակեն իրենց քաղաքականութիւնը եւ պիտի սեղմեն իրենց կապերը։ Նոյն իսկ մերձեցում մը ծանուցուեցաւ մեծ օրաթերթերու մէջ։

Ինչպէս գիտենք, այդպիսի բան չեղաւ։ Որովհետեւ, այդ շրջանին, Իտալիոյ դիւանագիտական գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ այնքան յառաջ գացած էր որ, Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ յարաբերութիւնները, որոնք երբեմն լարուած էին մինչեւ «պատերազմի» բառը արտասանել տալու աստիճան) կը սկսէին խաղաղիլ եւ վստահութիւն ներշնչել քանի մը ամսուան մէջ, Իտալական կառավարութիւնը յաջողեցաւ հանդարտեցնել Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներուն կասկածամտութիւնը։ Երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած շատ մը խնդիրներ վայրկենապէս կարգադրուեցան։ Ցանցաւորները յանձնելու եւ դատական աջակցութեան պայմանագիր մը կնքուեցաւ։

Եւ դեռ աւելին։ Պ. Մուսոլինի տարեդարձի մը առթիւ, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ նախագահին. մինչ միեւնոյն շրջանին Թագաւորը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Հռոմի Թրքական գործակատարին։ «Ամփոլի» «Աստաթ» թերթը (7 Ապրիլ) Միլանի տեսակցութեան առթիւ, կը յիշէ այն խօսքերը, զորս Թէվֆիք Րիւշտի պէյ արտասանեց 1927 Յունիսին, Իտալիոյ նաւային դաշնակցութեան պատուիրակութիւնը ընդունած ատեն։ Պատասխանելով այդ ընկերակցութեան նախագահին ճառին, որ կ'ողջունէր Իտալեւ-Թուրք բարեկամութիւնը, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը ըսաւ.

«Չկայ աւելի բնական բան մը քան միութիւնն ու բարեկամութիւնը Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերու երկու պահակներուն միջեւ, այն ծովուն որ իրարու կը միացնէ հին աշխարհին մասերը։ Ուրեմն, կը ձայնակցիմ ձեր գաղափարներուն եւ կրնամ հաւաստել թէ անոնք մեր ճշմարիտ համզումը կ'արտայայտեն։ Եւ իրապէս համզուած եմ թէ մեր միջեւ եղած բարեկամական յարաբերութիւնները հաստատուած են իրականութեանց վրայ եւ լաւատեսութեամբ կը նայիմ ապագային»։

Ուշագրաւ է «Միջերկրականի ափերուն երկու պահակները» բացատրութիւնը, որ կ'ապացուցանէ թէ Թուրքիա այդ ժամանակէն իսկ կը խորհէր մերձեցում հաստատել քաղաքական նոր կառուցուածքի մը մէջ։ Ուրեմն, Միլանի տեսակցութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բնական զարգացումը երկար ատենէ ի վեր ծանօթ կացութեան մը, որ հաւկնալի կը դառնայ նաեւ երկու վարչաձեւերուն նմանութեամբ։ Բայց եւ այնպէս, այդ տեսակցութիւնը ալ աւելի կը սեղմէ Թուրքեւ-Իտալական յարաբերութիւնները։

Այս իրողութիւնը չի կրնար զգալի ազդեցութիւն մը չունենալ միւս եւրոպական պետութեանց դիրքին վրայ՝ քաղաքական աշխարհագրութեան սա փափուկ ու ջղային կէտին վրայ, որ կը կոչուի Միջերկրականեան Արեւելք։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԱԼ ԿԸ ԽԱԲԵՆ

ԼԻՈՆ, 11 Ապրիլ.— Փափազեանի քլիքը կը շարունակէ իր յանդգնութիւնը, զոր Հայոց Կաթողիկոսը խաբելու աստիճան առաջ տարած է։ Չենք գիտեր թէ Էջմիածին ի՛նչ հիման, ի՛նչ քննութեան վրայ այդ տեսակ քայլ մը կ'առնէ գործի մը համար, որ աւելի Փարիզի իր պաշտօնական մարմինը կը հետաքրքրէ քան հեռաւոր Կովկասը։ Կ'ըսեն թէ այս շարաշուք դաւը սարքուած է Փափազեանին կողմէ, գործադրութիւնն ալ ապահովուած է Զօպանեանին ձեռքով։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ի հարկէ այդպիսի հայաձեւ եւ, իր կարգին, ապօրինի վաւերացում մը չի փոխեր կացութիւնը։ Լիոնի օրինաւոր Վարչութիւնը անմիջապէս հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց կաթողիկոսին.—«

Լիոնի ընտրութիւնները արդէն կատարուած են ըստ կանոնագրին։ Փափազեան քլիքը անպաշտօն ... կը խաբէ Ս. Աթոռը։ Մանրակրկիտ քննութիւն կը պահանջենք։

Վարչութիւն եւ ... պաշտօնապէս իմացուց նաեւ Փարիզի հոգեւոր ... Առաջնորդին։

Անվաւերը նոր բաներ կը մտածէ։ Դարձեալ Փարիզի իր գործակատարին՝ Զօպանեանի միջոցաւ կը ջանայ համոզել Վաամշապատի եպիսկ.ը որ Լիոնի մատրան վրայ քահանայ ձեռնադրէ ... Վարդապետեան անուն տիրացուն, որ Լիոնի ընտրական գլխաւորներուն մէկը եղած է, ... Վաղարշապատի եպիսկ.ի մօտ անհրաժեշտ ձեռնարկը եղած է այդ սեւ ծրագիրը չգործադրելու համար. Լիոնի ժողովուրդը շատ բան ունի ըսելիք այդ անշնորհ թեկնածուին մասին եւ պիտի չհանդուրժէ անոր։

Ռամկավար կամկար խումբը այս պալքարը շահագործել կ'ուզէ ի նպաստ իր... շահերուն։ Փափազեան անոնց օրկանը իր անկողնին պէս կը գործածէ...։

. . Զատկին Կիրակի առաւօտ վարչութեան հրաւէրին վրայ պատարագեց եւ քարոզեց Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան։ Խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր յատկապէս վարձուած սրահը։ Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ Վարչութեան ատենապետ Գ. Ա. Կիւլպէնկեան բանախօսութիւն մը ընելով ծանրացաւ այն էնթրիկաններուն՝ որոնք զանազան յայտնի հաշիւներով յաջողեցան այս երկուութիւնը ստեղծել Լիոնի գաղութին մէջ։

Վ. Լարդ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՀԵԾԵԼԱՆԻՈՐԴԻ ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 9 Ապրիլ.— Զատկի Երկուշաբթի օրը Ս. Մանտրոնեան Կրէստ Drôme) գիւղաքաղաքը մեկնելով մասնակցեցաւ Զատկի տօնի առթիւ կազմակերպուած մրցումին, որ կը բաղկանար 5 շրջանէ, իւրաքանչիւր շրջանը 20 քիլոմեթր։

Այս անգամ ալ Վալանսէն բաւական թիւով հայրենակիցներ ներկայ էին, ինչպէս նաեւ տեղացի բնակչութիւնը մեծ մասով։

Մեր հայրենակիցը վազքի սկիզբէն իսկ իր կարողութիւնը ցոյց տուաւ։ Եւ յարատեւ եռանդով յաջողեցաւ առաջնութիւնը շահիլ, առաջին. երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ շրջաններու մէջ, միւսներէն 8 վայրկեան հասնելով վերջին շրջանին։

Եզանակի չորրորդ յաղթանակն է այս, զոր կը տանի Մանտրոնեան։

Յ. Խ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԱՊՆԵՐՈՒՆ ՄԱՀԸ.— Երգեցէ՛ք բանաստեղծնե՛ր, երգեցէ՛ք կարապներուն մահը։ Ամերիկայէն կը հեռագրեն թէ Նիակարայի ջրվէժին մօտ, հոն ուր ջուրը կը թափի վարի աւազանին մէջ, և ուր բազմաթիւ կարապներ կ'ապրին, նախընթաց օրերուն, հեղեղը քշելով ջրվէժ բերած է սառոյցի կտորներ, որոնք կ'իյնան կարապներուն գլխուն վրայ եւ կը սպաննեն զանոնք։ Եւ այսպէս բազմաթիւ կարապներ սպաննուած են, անոնց դիակները ջուրերուն վրայ կը լողան, մինչդեռ ողջ կարապները գերագոյն տխրութեամբ մը կը հետեւին անոնց։

ԱՐԻԻՆ—Օթէլ-տը-Վիլի փողոցը, սրճարան մը։ Լեհերու հաւաքավայրն է ան։ Լեհ յաճախորդ ..., ձեռքերը լուալու համար, կ'անցնի հաշուասեղանին ետեւը։ Ցէրը, լեհ երիտասարդ մը, կ'արգիլէ գէշ լեզուով մը։ Յաճախորդը՝

—Ապուշ ես դուն, կը պատասխանէ, պարզապէս։

Կը կատղի տէրը, կը հանէ ատրճանակը եւ երեք անգամ կը կրակէ։ Գնդակ մը պահուըտեցաւ տախտակամածին մէջ, միւսը սրճարանին աշխերտին կողոսկրերուն մէջ, երրորդը սրճարանին տիրուհիին աճուկին մէջ։ Ցկսաւ կռիւ մը, եւ այս առթիւ ոստիկան մը, որ հոն կը գտնուէր, բռունցք մը կերաւ եւ աչքը պայթեցաւ։

Վիրաւորները, որոնց վիճակը ծանր է, փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Իսկ «Մրագողը» բանտ։

ԵՐԱԽԱՅ ՄՈՌՑԱՅ...— Երբ շոգեկառքը Անվէրս հասաւ, պաշտօնեայ մը պէտքարանին մէջէն գտաւ նորածին երախայ մը։ Իրիկունը ներկայացաւ կին մը եւ յայտարարեց.

— Երախաս մոռցայ շոգեկառքին մէջ։

Ոստիկանութիւնը կը կասկածի, որ մայրը ուզած էր լքել իր երախան, յետոյ խիղճին խայթէն նեղուած, դարձեալ եկած էր առնելու։

Բայց եւ այնպէս երախան յանձնուեցաւ մօրը եւ ազատ ձգուեցաւ։

ԻՆՔՆԱՏԻՊ. ԻՆՔՆԱՏԻՊ. – Ամերիկացիները ինքնատիպ ըլլալու, մարդ զարմացնելու մարմաջ մը ունին։

Ահա Ամերիկացի մը եւս, ինքզինք կոչուելու չափ ինքնատիպ։ Մեծահարուստ էր ան, եւ կը կոչուէր Շանկէյ Անցեալ գիշեր, Նիւի խաղատուններուն մէջ քանի մը պարպելէ յետոյ, ատուն դարձաւ տուն, բացաւ պատուհանը եւ նետեց փողոց, որ լեցուած էր մարդոցմով։

Սկսաւ բուռ բուռ թղթադրամ տեղացնել մարդոց վրայ։ 20նոցներ էին անոնք։ Երբ հատան, բացաւ ուրիշ թղթապանակ մը եւ նետեց հազարնոցներ։

Երեւակայեցէք մարդոց հեղեղը փողոցին մէջ։ Իրա՛ր կ'ուտէին։

Լուրը կայծակի պէս տարածուեցաւ քաղաքին. մէջ եւ բազմութիւնը հաւաքուեցա՜ւ ու հաւաքուեցաւ։ Այլեւ գոցուած էին պատուհանները, եւ ի զուր կը սպասէր ամբոխը։ 75.000 Ֆր. տեղացած էր պատուհանէն։

ՆՈՊԵԿԱՌՔԻ ԲԱԽՈՒՄ.— Չորեքշաբթի ցորեկին, երբ Ամիէնի ճեպընթացը Ճամբայ ելաւ Կար տիւ Նորէն, կայարանին մուտքին վրայ ընդհարեցաւ շոգեկառքի մը, որ կուգար արուարձանէն։ Բախումը սարսափելի էր։ Առաջին վակոններն ու վայրաշարժերը խորտակուեցան։ 15 հոգի մեռան եւ վիրաւորուեցան 30 հոգի։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

Երկար ատեն մնացի անոր քով. կը հեծեծէր, ընկճուած ըլլալով սարսուռներէ, ու մատները ... արիւնաներկ թուղթերուն վրայ։

Ցետոյ ջղային տագնապը ... Երտասուաշհեղձ դէմքը ... դարձուց

— Խօսեցէ՛ք, բարեկամս ... պէտք է որ ամէն բան գիտնամ...

Անոր պատմեցի դէպքերը, ... մեր մեկնումէն ի վեր։

— Չեմ կրնար հասկնալ ... անիկա, այս մարդուն նպատակը եթէ կ'ուզէր մեր ընտանիքին մէջ ապրիլ, խափանելու համար Բորիս Ուսխիմի ճամբան եւ ... որ անիկա յայտնութիւններ չընէ Հուանիէլի Ինքզին մասին, անիկա կ'ըլլար վերջաւորութիւնը Բասբութինի ժառանգութեամբ ու ռուսական յեղափոխութեամբ սկսուած գործին, բայց հօրմէս ետքը Բորիս Ուսխիմի սպաննուելէն ետքը՝ ալ ի՞նչ կ'ուզէր որ, եկած էր ինծի հետ բնակելու, սրբապիղծ գիժ ակաւորութեամբ մը...

Նատէժտա կ'ապրէր անցեալ ամիսները. եւ կ'անդրադառնար այն խոսակցութիւններուն, որոնք այն ատեն անհասկնալի կը թուէին իրեն։

— Ինչո՞ւ համար, Մարսէ՛լ, ի՞նչ կ'ուզէր ընել ինծի...

Ըհամարձակեցայ ճշմարտութեան վերջին ծայրը երթալ։ Ու ան շարունակեց.

— Չէք կրնար երեւակայել այն խանդաղատանքը որ ցոյց կուտար ինծի, պոլոնըէն մեր մեկնումէն ի վեր. կը թուէր որ իր վերաբերումը աւելի եւս կը ջերմանար... այո՛. կը փափաքէր գոհացնել իմ ամէնափոքր քմայքներս իսկ... միեւնոյն մարդը չէր այլեւս... իրաւամբ փոխուած կ'երեւար, զարմանալի երիտասարդութիւն մը կը հոսէր վրայէն... ու միշտ կը կրկնէր.— «Երբ հեռուները, շատ հեռուները ըլլանք, անցեալի բոլոր սարսափները պիտի անհետանան. ու վերջապէս հանդարտ կեանք մը պիտի անցընենք»։ Եւ ինծի կը բացատրէր դանիէլի մարդոց ձեռքէն խուսափելու իր ծրագիրը հետեւեալ կերպով — «Դուն եւ ես կ'երթամ Մատրիտ, հոն վստահելի բարեկամներ ունիմ ... Սէվիլի մէջ ինծի կը միանան, ո՜վ իմ անո՜ւշ հոգիս, ու անկէ կ'ուղղուինք Նաւահանգիստ եւ իմ տրամադրութեանս տակ դրուելիք փոքրիկ զբօսանաւով մը կ'անցնինք Սէյլան, Հնդկաստան... բայց պէտք է ծայր աստիճան զգոյշ ըլլանք. այս պատճառով մտածեցի, Նատէժտա՛, մեր անիծեալ թշնամի գերմանացիներուն՝ Թիֆլիզէյիններուն անունը առնել»...

Իսկոյն ընդմիջեցի Նատէժտան.

— Ի՞նչ կ'ըսէք... Թիֆլիզէյաննե՞րը, ձեզի ազգակա՞ն

— Գիտէք անշուշտ որ խնամիական կապ կայ ռուս եւ գերման ազնուական ընտանիքներուն միջեւ, ու այդ կապը կը սկսի Մեծն Պետրոսէն։ Իմ մէկ հօրաքոյրս, որ այժմ մեռած է, ամուսնացած էր Թիֆլիզէյ իշխանի մը հետ, նոյնինքն այս թշուառականին հայրը... ճիշդն ըսելով հայրս բնաւ չէր սիրեր անոնց հետ յարաբերիլ... բայց որովհետեւ պէտք է միանգամընդմիշտ փախչիլ, ոեւէ անպատեհութիւն չունենալ Թիֆլիզէյններուն անունը առնելէն... Բայց Պատրիսի մէջ ըսաւ ինծի հայրս,— «Մէկ դժուարութեան մասին չմտածեցինք, քու անցագրիդ մասին. ես իշխան Թիֆլիզէյի անունով անցագիր մը ունիմ, բայց դուն՝ ոչ» Մտածեց, եւ պահ մը վերջ աւելցուց — «Ամէնէն ճիշդը՝ անցագիրը կեղծել եւ իշխանուհի Թիֆլիզէյ աւելցնել է... Սպանիացիներուն աչքին դուն իմ կինս կ'ըլլաս»... Այս ծրագիրը մեզ ուրախացուց, այո, ուրախացանք, խնդացինք, չէ՞ որ մենք ալ ամէն մարդու պէս պիտի ապրէինք, եւ հայրս կ'ուրախանար ինծի համար, ա՜խ, այո՛, պզտիկ տղոց պէս եղած էինք, պզտիկ տղոց պէս

Անիկա երբեմն կանգ կ'առնէր, կը վերսկսէր իր յիշատակները պատմել, թուել իր մտածումներն ու յուզումները.

— Այժմ ամէն ինչ կը հասկնամ; Մարսէ՛լ, այդ մարդը որ «հայրս» կ'անուանէի, միայն մէկ նպատակ... բայց Պատրիսի մէջ ըսաւ ինծի հայրս... բաղձանք ունէր,— ապրիլ իմ երջանկութեանս համար, որ իմ երջանկութիւնս տեւական ըլլայ, ու այն ատեն տարուեցայ որ՝ նախկին տարբեր ձեւով մը կը սիրէր այս հայրը... չեմ կրնար բացատրել... ենթարկուեցայ այդ տարօրինակ ձգողութեան... սիրեցի այդ մարդը.. ինչ բառ գործածեմ.. իբրեւ մէկը որ ասկէ վերջ կեանքիս միակ ընկերը պիտի ըլլար... այո՛, այո՛, անկէ բուրող յանկարծական երիտասարդութիւնը զինքը ինծի ընկեր մը կը դարձնէր... ու ես կը մոռնայի ամէն բան, Մարսէ՛լ... եւ իրիկուն մը ըսի ինքնիրենս. — ամէն ինչ պիտի ջնջուի.. Բորիս Ուսխիմի սպանութիւնը, սարսափի օրերը, աչա՛ երջանկութիւնը... ամբողջ կեանքիս ընթացքին պիտի ապրիմ այս հօրս, այս ընկերոջս հետ...

Նատէժտա նշմարեց վրաս տիրող խռովքը։ Շուարած, ընդհատեց խօսքը

(Շար.)

Սուրիոյ ընտրութիւնները

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին համար Ա. աստիճանի ընտրութիւնները վերջացան Ապրիլ 11ին, կատարեալ խաղաղութեամբ։ Քուէարկուներու թիւը յայտնի չէ, բայց շատ մեծ կ'երեւայ։ Բ. աստիճանի ընտրողները 70 երեսփոխան պիտի ընտրեն Ապրիլ 24ին։

Նոր տուրք մը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիէն կը գրենթէ ելմտացոյցի յանձնաժողովը որոշած է որ նախակրթութեան ծախքերու փոխարէն ճամբու տուրքին 50 առհարիւր համեմատութեամբ նոր տուրք մը գանձուի։

Գործավար մըն ալ դատի տակ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ այն Քննիչ Ատեանը որ կ'ուսումնասիրէր նախորդ առեւտրական գործավար Ալի Ճէնանի պէյի խնդիրը, որոշած է Բարձրագոյն Ատեանին յանձնել զայն։ Ալի Ճէնանի կ'ամբաստանուի թէ զեղծումներ կատարած է արմտիքի վնման յատկացուած 100,000 ոսկիի գումարին մէջ։ Եթէ Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունի այս որոշումը, երկրորդ նախկին գործավար մըն ալ պիտի դատուի այն Ատեանին կողմէ որ դեռ նոր աւարտեց ծովային գործավար Իհսան պէյի դատը։

Կարմիրները Քուպայի մէջ

Երկուշաբթի օր հազարի չափ ուսանողներ ցոյց մը կատարեցին Հավանայի մէջ, բողոքելու համար որոշման մը դէմ, որ դատական քննութեան ենթարկած էր իրենց 40 ընկերները։ Այս ցոյցին հետեւանքով, 21 ուսանողներ արտաքսուեցան համալսարանէն։ Միւս կողմէ ոստիկանութիւնը խուզարկեց վարժարան մը ուր համայնավար ուսուցիչներ կը դասաւանդէին։ Շատերը ձերբակալուեցան, նաեւ 100ի մօտ աշակերտներ, իբրեւ համայնավարական ուսուցման հետեւողներ։ Մեծ քանակութեամբ գրքոյկներ եւ Մոսկուայէն ղրկուած հրահանգներ բռնուեցան։

Կառ տիւ Նոռի ահռելի արկածը

Օրուան դէպքերու բաժնին մէջ գրած ենք թէ Չորեքշաբթի գիշեր, Կառ տիւ Նորի կայարանին առջեւ, երկու շոգեկառքերու բախումին պատճառով մեռած են 15 հոգի, եւ վիրաւորուած 30 ճամբորդներ, 19ը ծանրօրէն։ Վիրաւորուածներուն մէջ կը գտնուի տիկին Գարապաշեան, որ կը բնակի Աանուվիլ։ Վէրքը թեթեւ ըլլալով, կրցած է մեկնիլ։ Դարձեալ վիրաւորներուն մէջ կը գտնուի գրագէտ-քննադատ Ժագ Գուլանժէի կինը, որուն երկու ոտքերը կտրած են, իսկ երկու ամուսնացեալ աղջնակը մեռած է ձեռքին մէջ։ Մնացեալ վիրաւորներուն ոմանց ոտքերը եւ ձեռքերը կտրած կամ փրթած են, ոմանք տարբեր ծանր վէրքեր ստացած են։ Շատեր անմիջապէս անդամահատուեցան հիւանդանոցին մէջ, ամբողջ սրունքներ վրայ տալով։

Այս ծանր աղէտէն վերջ փակուեցան գիծերը, որոնք մաքրուեցան մինչեւ յաջորդ առտու։ Իսկապէս եղերական էր տեսարանը։ Հրշէջները կացիններով կը յարձակէին վակոններուն վրայ, որոնց մէջ բանտարկուած էին վիրաւորները։ Այնքան դժուար փորձերէ յետոյ, բոլոր վիրաւորները կարելի եղաւ ազատել եւ տանիլ հիւանդանոց։

Աղէտին պատճառ եղած է մեքենավար Հէրպէ, որ առանց ուշադրութիւն ընելու նշաններուն, անցած է փակ գիծի մը վրայ եւ բախած դէմէն սուրացող շոգեկառքին։ Հէրպէ ձերբակալուեցաւ։

Յանդուգն փախուստ մը

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Ապրիլ 11ի առտուն, յանդուգն փախուստ մը տեղի ունեցաւ Պերլինի դատական պաշտօնատան մէջ։ Վեց հոգի, ատրճանակներով զինուած, ազատեցին Օտտօ Բրաուն անուն համայնավար լրագրող մը, որ բանտարկուած էր 18 ամիսէ ի վեր, իբրեւ պետը Գերմանիոյ համայնավարական լրտեսութեան։

Ամէն տասնըհինգ օրը անգամ մը, բանտարկեալին կ'այցելէր իր բարեկամուհին, աշխոյժ մանկամարդուհի մը, որ քառորդ ժամ մը կը տեսակցէր բարապանին եւ ենթասպային հսկողութեան տակ։ Չորեքշաբթի առտու, երբ օրիորդը եկած էր տեսակցութեան արտօնութիւն խնդրելու, յանկարծ հիւրանոցին դուռը բացուեցաւ եւ ներս խուժեցին վեց երիտասարդներ։ Երբ ոստիկանը հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզեն, նորեկները ատրճանակները ցոյց տուին, պոռալով. «Ձեռքերը վե՛ր»։ Մէկ ակնթարթի մէջ, բարապանն ու ոստիկանը գետին նետուած էին, մինչ բանտարկեալը և իր բարեկամուհին կը փախչէին, ազատարարներուն հետ։ Արձակուած ազդականներուն վրայ, ուրիշ ոստիկաններ հասան, բայց փախստականները անհետացած էին։ Կը կարծուի թէ ռուսական սահմանը անցած են արդէն։

"Թուրքիոյ մէջ ամէն մարդ ազատ է,,

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը, հերքելով եւրոպական թերթի մը «չարակամ» հրատարակութիւնները, հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.—

Ճիշդ է, կը պնդենք որ Թուրքերէն թղթակցութիւն կատարեն այն ընկերութիւնները, որ կառավարութեան հետ կապ ունին։ Սուտ է թէ արգիլած ենք Թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզուներու գործածութիւնը։ Գիտենք թէ երիտասարդական մասնաւոր ընկերութիւն մը թրքահպատակներէն կը պահանջէ Թուրքերէն խօսիլ։ Բայց, չարամտութիւն է ըսել թէ ասիկա պետական կարգադրութիւն մըն է։ Թուրքիոյ մէջ ամէն մարդ կրնայ իր ուզած լեզուն խօսիլ եւ գրել։ Պոլսոյ մէջ, յունարէն, հայերէն, եբրայեցերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն շարք մը թերթեր կը հրատարակուին։ Յոյն, հայ, հրեայ, ֆրանս. անգլ. եւ գերմանական լեզուները տարածող բազմաթիւ դպրոցներ կան, եւ դասաւանդութիւնն ալ մայրենի լեզուով կը կատարուի այդ հաստատութեանց մէջ։

Պատերազմէն առաջ, կը պոռային թէ «Թուրքերը կը ջարդեն քրիստոնեաները»։ Հիմա կը պոռան թէ «Թուրքերը չեն թոյլատրեր որ իրենց զաւակները քրիստոնեայ դառնան»։ Այն համայնքները եւ գաղութները որոնք շահ ունին մեր վստահութիւնը գրաւելու մէջ, պարտաւոր են ուշքի բերել գրպարտիչները։

ՕՐ. ՓԵՐՃԻՉ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ
եւ
Պ. ԹԱԳՒՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Լիոն-Պրոն-վիյեած 8 Ապրիլ 1928

Հ. Յ. Դ.

Եռագոյն խումբիժողովվարը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ այս իրիկուն ֆլոքիայի մէջ ժամը 9-10, Հայոց պատմութիւն, Պրոֆ. Ադոնց:

Ժամը 10—11, Հոգեկան ախտաբանութիւն, Պրոֆ. Աղաջանեանց :

ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 7.30-10.30, Թօթըռի սրահին մէջ:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ "ԱՊՐԻԼ 11/24,,Ի

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի եւ մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, պիւռօ Թապայի վերնայարկը Salle de Société: Կը նախագահէ ընկ. Դ. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, կը խօսի՝ ընկ. Հ. ԴՆԴՈՒՆԻ, գեղարուեստական բաժին:

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան եւ Կէմէրէկի Հայր. Միութեան։ Այս կիրակի Հայ ժողովրդային յարանին մէջ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

15 Ապրիլ, կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին, ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ մէջ
Մասնակցութեամբ՝ Կովկ. Պետ. Թատրոններու դերասանուհի
ՏԻԿ. Դ ԳՈՒՐԳԷՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ եւ ԱՍՏՂԻԿԻ կը ներկայացուի՝

"ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ,,

կը մասնակցին՝ Տիկ. Դայիանէ, Պ. Պ. Ազնաւուրեան, Գմբէթեան, Կոթիկեան, Սեւաչուսի եւ ուրիշներ:

Նախ քան ներկայացումը Դոկ. Լ. ԵՐԱՄԵԱՆ կը խօսի Սայաթ Նովայի մասին:

Տոմսակները այժմէն կարելի է ստանալ, միայն 3 Rue Champollion «Կովկաս» և 61 Rue Mr. le Prince «Զւօրիա» ճաշարաններէ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ Պ. ԱԲԳԱՐԻ

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլի վերջերը կը ներկայացուի «ՑՈ՛ ԽՐԹԱՍ»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նարկիզ Քիպրիթճեան, կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի պատարագէն վերջ, Մարսէյլի Ս. Յարութիւն մատրան մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ ՏՈՔԹ. ՀԱՅԿ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ եւ իր աղջկան տիկին Հայկանուշ Հէքիմեանի՝ որ վերջերս կորսնցնելու դժբախտութիւնը ունեցաւ Ամերիկայի մէջ:

ՀԱՅ ԹԱՏՐԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ

առթիւ ժողովի կը հրաւիրուին, 16 Ապրիլ երկուշաբթի գիշեր ժամը 9ին ֆլօրիա ճաշարանը 11 Rue Mr. le Prince.

Փարիզ գտնուող դերասանուհիները եւ դերասանները, քաղաքական, հայրենակցական, գրական եւ գեղարուեստական Միութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի: Ոչ ոքի հրաւէր ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել.

Կարգադիր մասնախումբ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Քէռ. Հայր. Միութ. — 60 ֆրանք։
Պէյրութ, Գործ.— 10 տոլար։
Վալանս, Ձ. Զ.— 37։
Լիոն, Զ. Ի. Ռ. Մ.— Ջունինք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Աննիկ Ամասեալեան, որ կը կարծուի թէ Փարիզ է: Իմացնել իր քրոջ՝ Mme. Marie Amassialian. Cité de Pierre Fritte. Décines (Isère). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Դպրոցաշանի կողմէ, այս կիրակի Ցունակն Ռէվէյի վարի սրահը (Salle Trianon)- կը ներկայացուի՝

"ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ,,
ՄՈՒՏՔ 3 եւ 2 ՖՐԱՆՔ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ . 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57 82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ԱՊՐԻԼ 1928
14 AVRIL 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 621

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԹՈՎԱՑՈՅՑ ԻՏԱԼԻԱՆ

Տարին քանի մը անգամ, դաւադրական յարձակումներ եւ մահափորձի դէպքեր կ'արձանագրուին Իտալիոյ մէջ։

Անհաւասարիկ նոր մը,— ամէնէն լուրջը. որուն զադանիքը չէ բացատրուած տակաւին։

Ասկէ առաջ, երբ զանազան դաւադրութիւններ յայտնուեցան նոյն ինքն Մուսոլինիի դէմ, ընդդիմադիր թերթերը գիտել տուին թէ կեղծ են այդ պատմութիւնները եւ թէ դաւերը յանկարծ կազմակերպուած են, հալածանքները արդարացնելու համար։

Մեր գործը չէ գատել սուտն ու իրաւը։

Խնդիրը այն է որ, խռովայոյզ վիճակ մը կը տիրէ Իտալիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք սեւ շապիկաւորներու տիրապետութեան։

Օրուան վարչութիւնը, իր իսկ վարդապետութեան համաձայն անընդհատ պրկելով իշխանութեան օղակները, պապանձեցնելով ոչ-ֆաշիստներու առջեւ, իր դէմ հանած է դժգոհներու բանակ մը, թէ ներսը եւ թէ դուրսը։

Մուսոլինի ինք արժէք չի տար դժգոհներուն։ Կ'արհամարհէ զանոնք, եւ կը հետապնդէ ամէն ճակատի վրայ։

Անոր համար, ոչ կարութիւն կամ նախապաշարումներ են խօսքի եւ մամուլի ազատութիւնը, խորհրդարանը, ժողովրդապետութիւնը եւ նման աւանդութիւնները։

Ան իրարու ետեւէ ջնջեց այդ բոլորը, սահմանադրութիւնն անգամ թանգարան նետելով, իբրեւ անպէտ հնութիւն։

Վերջին անգամ, երբ հիմնովին կը փոխէր ընտրական օրէնքը, Ծերակոյտի դիմաց ժողովի ժողովրդականութիւնը, աւելի ճիշտ՝ կը ջնջէր զայն, հազիւ քանի մը երեսփոխաններ քրթմնջեցին։ Իսկ միայն նախկին վարչապետ մը, ալեհանդամեայ Ճիոլիթթին համարձակեցաւ երկու զաւն խօսք արտասանել։ Այս հին աղուէսը մինչեւ հիմա հանդուրժած էր սեւ շապիկաւորներու բոլոր ձեռնարկներուն, բայց անհանդուրժելի գտաւ այդ մէկը, իսկ ֆաշիստները զարմացան ոչ թէ անոր համարձակութեան, այլ ապրելու յամառութեան վրայ։

Անցեալ տարի, սեւ շապիկաւորներու տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ, Մուսոլինի ծաղրելով ժողովրդապետութիւնն ու ազատականութիւնը, կը գոռար.

«Ես կ'արհամարհեմ պզտիկ բռնութիւնները։ Սեւ շապիկը մէջ որ է, ծագնիլ այն ատեն միայն, երբ յուրջ առիթ մը կայ։ Բայց բռնութիւնը ինքնին բարոյականի ձեւ մըն է, երբ կը գործածուի հոգնութեան մը համար։ Ես կը կարծեմ թէ բռնութիւնը խորապէս բարոյական է, աւելի քան իրաւախոհութիւնն ու զիջումները։ Բայց պէտք է արդարանալ։ Ես փիլիսոփայ չեմ։ Փիլիսոփաները տար խնդիր կը լուծեն թուղթի վրայ եւ մէկ հատ' գործնականին մէջ։ Ես կ'ուզեմ որ մեր ֆաշիստ լրագիրները գրեն միայն իբրեւ զօրականներ, եւ սրեն իրենց միտքը, անողոք պայքար մղելու համար ընկերվարութեան, ազատականութեան եւ ժողովրդապետութեան դէմ։ Ես կը նախընտրեմ զինուոր մը որ կը գործէ, քան մարդ մը որ կը բանի։»

Արդարեւ, այդպէս ալ կը գործեն ֆաշիստ օրագրողները։

Այդէն, ամբողջ իտալական մամուլը կը գտնուի մէկ շունչի, մէկ թաթի տակ։ Նոյնպէս, իշխանութեան բոլոր զսպանակները։ Վերջերս ձեռնարկեցին դեսպանական եւ հիւպատոսական պաշտօնները ալ վերապահել միայն սեւ շապիկաւորներու, այսինքն հաւատարիմներու։ Ոչ մէկ պատասխանատու պաշտօն՝ հեթանոսներուն։

Արդ. Իտալիան ունի ամբողջ սերունդ մը պետական մարդոց։ Անթիւ փաղանգ մը՝ միտքի բոլոր ասպարէզներուն վրայ։ Զօրաւոր եւ բազմաճիւղ հոսանք մը՝ ժողովրդավար եւ աշխատաւորական տարրերու։ Մարդիկ՝ որ թրծուած են արեւմտեան քաղաքակրթութեան —հոգ չէ թէ քաղքենի— գիտելիքներով եւ փորձառութեամբ, եւ չեն հանդուրժեր մէկ մարդու, մէկ թաթի, մէկ հոսանքի տիրապետութեան։

Իտալիան ոչ Ռուսաստան է, ոչ ալ Թուրքիա, որպէսզի մարդիկ դիւրութեամբ գլուխ ծռեն զօրապետի մը կամ դիկտատորներու խումբի մը։

Այնպէս որ, քանի կը սեղմուին եւ կը պրկուին օղակները, այնքան կ'աճի դժգոհութիւնը։

Փախստական Իտալացիներու թերթերը զարհուրելի պատմութիւններ կը պատմեն իտալական բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ կատարուած խստութեանց մասին։ Համայնավարներն ալ կ'օգտագործեն այս պարագան։ Անոր Պարպիւսը օր բաց-նամակ մը կ'ուղղէր Փարիզի իտալական դեսպանին, դժոխային փաստեր յիշելով քաղաքական յանցաւորներու բանտային չարչարանքներէն։

Անշուշտ այս կացութիւնը բարիք չի խոստանար ո՛ր եւ է իշխանութեան համար։

Այդպէս կարելի է բացատրել Միլանի մահափորձը, թէեւ ոչ ճշգրիտ բան մը գիտէ անոր էութեան մասին։

Ճիշտ է, խրձական (ֆաշիստ) շարժումը երիտասարդացուց Իտալիան, որ վատատկարեկ եւ թմրած վիճակ մը կը ներկայացնէր։ Մուսոլինի, հին հռոմէական փառքերը արծարծելով, աւիւն մը կաթեցուց այս դարաւոր ժողովուրդի երակներուն մէջ։

Բայց, ինչպէս ըսինք, այն վարդապետութիւնը որ կը գործէ եւ այն մեթոտները որ կը գործադրուին նոր կարգ ու սարքը հիմնաւորելու եւ տեւականացնելու համար, կը հանդիպին նոր եւ գիտակից ընդդիմութեան։

Յաճախ կրաւորական, այդ ընդդիմութիւնը երբեմն կը հագնի բուռն հակազդեցութեանց։

Թերեւս Միլանի մահափորձն ալ մէկ արտայայտութիւնն է այդ վիճակին։

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Համաձայն վերջին հաշուետուութեան, Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը կը վճարէ, տարեկան՝

9936 ֆր. դեր-տեղակալի
14472 » տեղակալի
19764 » հարիւրապետի
24048 » հազարապետի
26712 » դեր-գնդապետի
35262 » գնդապետի
42750 » Բ. աստ. զօրավարի
59310 » Ա. աստ. զօրավարի

եւ վերջապէս 90000 ֆր. մարաջախտներուն։

Անխի՛ղճ Ֆրանսա... Մարաջախտ Ֆօշին, Ժոֆրին եւ Փէթէնին նման տիեզերահռչակ զօրավարներու, որոնց կը պարտին Դաշնակիցներն իրենց յաղթութիւնը եւ Ֆրանսան իր անկախ գոյութիւնը, հազիւ կրնայ 7500 ֆր. ամսական յատկացնել, երբ մենք խեղճ Հայերս, քարուքանդ, կողոպտուած, անիրաւուած, աղքատացած, 10.000 ֆր. ամսական կը վճարենք մեր Բարեգործական Միութեան տնօրէնին . . .

Եւ չկայ մէկը որ պոռայ ֆրանսացիներուն.

— Ապերախտնե՛ր, մեզմէ օրինակ առէ՛ք. տեսէ՛ք թէ ինչպէս կը վարձատրենք մենք մեր երախտաւորները։

ԱՐԱ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԿԸ ՊՏՏԻՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ «ՑԱՌԱՋ ՆԱՀԱՏԱԿ» Կ'ԵՐԳԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

ԼՈՆՏՈՆ, 12 Ապրիլ.— Ահա լրացաւ հայ արիներու Լոնտոն բանակումին առաջին շաբաթը։ Օրերը կ'անցնին արագ, լի հաճոյքով եւ եղբայրական կեանքով։

Շաբաթ, 7 Ապրիլ հայ արիները առաջնորդուեցան Լոնտոն, ուր այցելեցին Ուէսթմինիսթըրի աբբայարանը եւ խորհրդարանը, նախարարութեանց թաղերը եւն.։

Զատկին կիրակի առաւօտուն խումբը ներկայ եղաւ հայ եկեղեցիի արարողութեանց։ Պատարագէն յետոյ արիները կատարեցին տողանցք մը եկեղեցիին շուրջ, հայկական եռագոյնով։ Ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ եւ համակրանքով հետեւեցաւ անոնց մարզանքներուն։ Ճաշին հայ արիները հիւրասիրուեցան հայ ընտանիքներու մօտ։

Խանդավառութիւնը կատարեալ էր արիներու մօտ։ Երկուշաբթի կազմակերպուած էր մեծ արշաւ մը Ռիչ մընտ Փարք, որուն մասնակցեցան սկաուտներ, գայլուկներեւ, աղջիկներ, մօտ հարիւր յիսուն հոգի։

Չորեքշաբթի օր այցելութիւն դէպի բրիտան. Թանգարանը, որ իսկապէս հիանալի էր։ Dr. Baker առաջնորդեց հայ արիները։ Այցելութենէն յետոյ սարքուեցաւ փառաւոր թէյասեղան մը Թանգարանին մէջ, ի պատիւ հայ խումբին.

Հինգշաբթի օր հայ արիները ինքնաշարժերով պիտի մեկնին Լայնս ուտելիքի գործարանը ուր հրաւիրուած են նոյնպէս թէյի։ Ուրբաթ կը ճաշեն սկաուտական կեդրոնը.

Շաբաթ օրուան համար կազմակերպուած է հսկայ հանդէս մը, որուն կը մասնակցին 50է աւելի սկաուտական խումբեր։ Իրիկունը տեղի կ'ունենայ խնջոյք մը։ Պիտի խօսի հայ խմբապետը։

Եւ այսպէս կ'անցնին սա չնաշխարհիկ բանակումի օրերը։ Բանակավայրին մէջ կարելի չէ զանազանել այլ եւս Անգլիացի, Ֆրանսացի կամ Հայ։ Պէտք է տեսնել թէ ինչպէս անգլիացի սկաուտները կ'երգեն «Ցառաջ Նահատակը», հայերէն։ Օր չանցնիր որ զանազան սկաուտական խումբեր չայցելեն հայ տղոց։ Երգեր, հանդէսներ —եւ ամէնէն վերջ հուրրաներ Հայաստանի հասցէին։ «Ձեր կոտորուած հայրենիքը ձեզմով հպարտ թող ըլլայ», ըսաւ Թագաւորին տպարանապետը, խօսելով հայ խմբապետին։

Ինչո՞ւ չէ, քանի արիները կ'եռայ սա քաջ պատանիներու երակներուն մէջ եւ քանի անոնք հայրենիքին ազատութեան տենչանքովը կ'ապրին եւ չեն ընկճուիր, նոյն իսկ երբ աշխարհի առաջին կայսրութեան տղոց հետ է որ կը մրցին։

Գ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մարսիլիոյ անկուսակցական «Հայ Սիրտ»ը կը նկատէ, Ապրիլ 12ի խմբագրականով.

—«Եթէ Բարեգործականը էապէս քաղաքական խտիրներէ բարձր անկախ հաստատութիւն մըն է (մենք կը հաւատանք որ է, սկզբունքով սակայն), պարտաւոր է հաւասար չափով ու կշիռով գնահատել ազգային բոլոր գործօններն ու երեւոյթները. մինչդեռ իրականութիւնը առոր հակառակն է փաստած, դժբախտաբար։

Բարեգործականը իր ծրագրին մէջ ունի հայ մամուլին սատարելու կէտն ալ. բայց որո՞նք են որ մասնաւորապէս օգտուած են այդ հանգամանքէն. պարզ է, առաւելապէս ռամկավարները։

Բարեգործականը ունի գործավարներ, «իշխանական» ռոճիկներով գնահատուած. որո՞նք են զարձեալ այդ պաշտօնեաները. հա՞րկ կայ միթէ ըսելու. բոլորին յայտնի է իրողութիւնը։

Ուրեմն Բարեգործականը, հակառակ իր սկզբունքին, հաւասար աչքով չէ դիտած իր պատկանած ազգի զաւակներն ու գործերը. թերեւս հակառակ իր կամքին նա եղած է որոշ խաւերու պաշտպանն ու սատարը միայն։

Մեզ երբեք իսկ չհետաքրքրեր այն հանգամանքը թէ ո՛ր չափով կ'օգտուին անոր շուրջ պար բռնողները, կամ թէ Բարեգործականը աւելի լա՞ւ պիտի ըլլար, եթէ դառնար դաշնակցականներու մարգագաշտը, այլ մեզ շահագրգռողը՝ Հայերուս մէջ սկզբունքներու բծախնդրութեան ու գործադրութեան հարցն է։

Ռամկավար թերթերը, որ այժմ բարձրաձայն ու խրոխտ կը դատափետեն դաշնակցականները, ըսելով թէ անոնք ազգային գործերը իրենց մենաշնորհ դարձնելով իրենց համար կ'օգտագործեն միայն, ինչո՞ւ իրենք տարիներէ ի վեր կ'ապրին ու կը գործեն լոկ Բարեգործականի նիւթական ու բարոյական շուքին տակ։

Միթէ արդա՞ր է որ ահագին թշուառներ անօթի, մերկ մնան ու անդին թագաւորական ռոճիկներով անձեր պաշտպանուին։ Դեռ՝ մինչեւ այսօր ինչպիսի գործիչներ անլուր զրկանքներու նշաւակ են, մինչ ուրիշներ, զանազան պիտակներու տակ, փարթամութեան մէջ կը յղփացնէ Բարեգործականը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մահափորձ Իտալիոյ թագաւորին դէմ

16 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ, 40 ՎԻՐԱՒՈՐ

Միլանոյէն կը հեռագրեն.— Հինգշաբթի առաւօտ տեղի ունեցաւ բացումը Միլանոյի Ազգային Տօնավաճառին, ուր եկաւ նախագահել Թագաւորը։ Արքայական խումբին անցքէն քանի մը վայրկեան յետոյ, ռումբ մը պայթեցաւ Տօնավաճառին դրան առջեւ, Ց. Կեսարի հրապարակին վրայ, լապտերի մը երկաթէ պատուանդանին մէջէն։ Պայթումը սոսկալի էր։ Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը, որ կեցեր էր Տօնավաճառին մուտքին վրայ, առաջին զոհերը դարձաւ ռումբին։

Ժողովուրդը սարսափահար փախաւ, իր ճիչերը խառնելով վիրաւորներուն ցաւագին հոնդիւններուն։ Զոհերը մեծ մասով կիներ և տղաքներ են, ոմանք վիրաւորուած բուն իսկ ռումբէն, ուրիշներ երկաթ սիւնէն, որ օդը ելաւ և կտոր կտոր եղաւ։ Շատերու մարմինը ամբողջովին պօշոտուած, աղջնակի մը գլուխը փրթած՝ մէկ կողմ ինկած, պատանի մը ոսկորի եւ արիւնոտ միսերու կոյտ մը դարձած,— այսպէս էր տեսարանը պայթիւնէն վայրկեան մը յետոյ, երբ Կարմիր Խաչի անդամները զանոնք առին Տօնավաճառին շրջափակէն ներս։

Մեռածներուն թիւը կը հասնի 16ի, իսկ վիրաւորներուն թիւը 40ի։ Զոհերուն մէջ կը գտնուին նաեւ զինուորներ արքայական պահակախումբէն, անդամներ Բալիլաներու Միութենէն եւն.։

Ռումբը լարուած էր ժամացոյցով մը։ Սակայն Թագաւորը, Միլանօ հասաւ յայտարարուած ժամէն աւելի կանուխ։

Հակառակ այս մահափորձին, Թագաւորը նախագահեց տօնավաճառին բացման հանդէսին։ Շրջագայեցաւ Տօնավաճառին բոլոր տաղաւարներուն մէջ։ Օրուան ամբողջ յայտագիրը կատարուեցաւ, բացի հանդիսաւոր երեկոյթէ մը, որ տեղի պիտի ունենար Սքալայի մեծ թատրոնին մէջ։

Միլանոյի քաղաքապետը 100,000 լիր դրաւ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնին տրամադրութեան տակ, վարձատրելու համար անոնք որ պիտի գտնեն մահափորձին հեղինակները։ Հռոմէն հասան բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ եւ խիստ հետախուզութիւններ կը կատարուին։

Մուսոլինի, որ Հռոմ կը գտնուէր այդ օրը, հեռաձայնով տեղեկացաւ եւ հրամայեց անմիջապէս քննութիւն մը բանալ։

Միլանոյի մէջ շատ կը զարմանան, թէ ինչպէս տեղի ունեցաւ այս յարձակումը, երբ օրեր առաջ, Թագաւորին այցելութիւնը նկատի ունենալով, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած էին եւ քաղաքը «մաքրուած»։

Բոլոր թերթերը կ'ամբաստանեն արտասահմանի հակաֆաշիստ Իտալացիները եւ անիշխանականները։

Ֆրանս. կառավարութիւնը այս առթիւ ցաւակցութիւն յայտնեց իտալական դեսպանին։

Ֆրանսայի իտալական հակաֆաշիստ շրջանակները զարմանք չեն յայտներ այս մահափորձին առթիւ, եւ սովորական կը գտնեն զայն «բոլոր այն երկիրներուն համար, որոնք զրկուած են մամուլի եւ խօսքի ազատութենէ»։

∴ Ոստիկանութիւնը խստութեամբ կը հետապնդէ այս գործը։ Կ'ըսուի թէ արդէն իսկ հազար հոգի ձերբակալուած է։

∴ Այս մահափորձին առթիւ, լուր տարածուեցաւ թէ նմանօրինակ դաւադրութիւն մըն ալ Մուսոլինիի դէմ կազմակերպուած է։ Իբրեւ թէ ռումբ դրուած էր այն կառախումբին տակ որ Հռոմ պիտի տանէր Մուսոլինին։

Իտալական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այս լուրը։

∴ Մինչեւ երէկ ուշ ատեն հասած հեռագիրներ որ եւ է լուսաբանութիւն չեն հաղորդեր մահափորձին կազմակերպութեան մասին։

Հռոմի բոլոր հանրային շէնքերը եւ անծանօթ զինուորի դամբարանը լուսազարդուեցան առջի օր, իբրեւ բողոքի նշան։

Ցունաստան եւ Մոսկուա

Խորհրդային թերթերը կը գանգատին թէ Ցունաստան կը ձգձգէ մաքսային դաշնագրի վերանորոգման բանակցութիւնները, իրեն յատուկ հաշիւներով։ Վերջին պահուն, Աթէնքի կառավարութիւնը դաշնագիրը նորոգելու համար, պայման դրած է որ Մոսկուա հատուցում վճարէ քանի մը դեսպաններու կամ հիւպատոսներու, որոնք վնասուած են հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ընթացքին։ Այդ կարգէն է Լոնտոնի դեսպան Պ. Քակլամանոս։ Բացի ռուսական դրամատուներու մէջ դրուած դրամներէն, այս պաշտօնեաները կը պահանջեն 1.500.000 ռուբլի հատուցում, իրենց պայուսակներուն կորուստին համար։

Դեսպանական փոփոխութիւններ

Արտաքին նախարարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, զանազան դեսպաններ փոխելու համար։ Առաջին առթիւ հանգստեան պիտի կոչուի Էնկիւրիի դեսպան Դաշնէր, որուն պիտի յաջորդէ կոմս տը Շանպրէօն, Վիէննայի դեսպանը։ Պիտի փոխուի նաեւ Պուքրէշի դեսպանը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԵՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՔԱՐՔԱՍՈՆԻ ՃԱՌԸ

Նախորդ յօդուածով մը մէջբերումներ ըրած էինք Փուանքարէի Քարքասոնի մէջ խօսած ճառէն։ Բայց այնչափ կարեւորութիւն ունին Փուանքարէի խօսքերն ու յայտարարութիւնները Ֆրանսայի, մինչեւ իսկ միջազգային ելմտական շրջանակներուն համար, որ կ'արժէ զայն առանձին յօդուածի մը նիւթ ընել։

Ընտրական պայքարին առթիւ իր խօսած երեք ճառերուն մէջ ալ — խորհրդարանին բեմէն եւ Պոստոյի ու Քարքասոնի մէջ — դրամական վերականգնումի հարցը ան դրաւ առաջին գծին վրայ եւ հաստատեց թէ բոլոր միւս հարցերը պէտք է ստորադասուին անոր։

Դրամը երկրին ջիղն է. որչափ ատեն որ ան հաստատուն եւ զօրաւոր չէ, ժարժին անընդունակ է գործելու, զգալու եւ զարգացնելու։ Եւ այս հաւատքը միայն ելմտական նախարարինը չէ անշուշտ. Ֆրանսայի մէջ ո եւ է խելքը գլուխը մարդ չկայ որ հակառակը պնդէ։

Գաղափարները կը տարբերին սակայն, երբ խնդիրը կու գայ դրամն այդ հաստատուն վիճակին բերելու միջոցներուն վրայ։

Բոլոր կուսակցութիւններն ալ ունին իրենց բազմապիսի ծրագիրները զորս անհամար թմրկահարութիւններով ու ռէքլամներով կը յայտարարեն ընտրողներուն։

Այս յայտարարութիւններու տարբերութիւններն այն են սակայն, որ մինչ միւսները կը խուսափին ընել այս ու այն բարենորոգումը, Փուանքարէ կ'ըսէ հպարտօրէն. «Ահա մեր գործը. անգլիականն 250 ֆրանքէն 125ի իջեցնելով, Ֆրանսայի հարստութիւնը կրկնապատկեցինք. այս գործը իր թերի կողմերն ունի տակաւին. վստահեցէք մեզ որ ամբողջացնենք զայն. եթէ սխալ է մեր ճամբան, ժխտեցէք մեր գործը, բայց մի՛ մոռնաք թէ Ֆրանսան ամէն բանէ վեր է։»

Անցեալ յօդուածով ըսինք թէ Փուանքարէի խօսքերուն մէջ նշմարուած չափազանցութիւնները վերագրելի են ընտրական պայքարին եւ այդ պատճառաւ ալ՝ ներելի թերեւս։ Արդարեւ, ան կ'աշխատի համոզել ընտրողները թէ քաղաքական տարբեր կուսակցութեանց միութիւնը sine qua non պայմանն է դրամական վերականգնման։ Եւ սակայն, ինչո՞ւ պատերազմէն առաջ դրամը հաստատուն էր, հակառակ որ այժմեան տարբեր կուսակցութիւններն այն ատեն ալ գոյութիւն ունէին։

Անգլիան իր դրամը կայունացուց առանց խառն դահլիճի։ Ընդհակառակն պատերազմի խառն դահլիճը հրաժարած էր արդէն։ Եթէ իսկապէս միայն քաղաքական կուսակցութիւններէ զուրկ երկիրներու մէջ է որ դրամը կրնայ հաստատուն վիճակ ունենալ, պէտք է երթալ Ջալուներու երկիրը կամ Ռուսիա… ուր միայն հոմկուսն է գերիշխան։

Կուսակցութեանց միութիւն ըսելով, Փուանքարէ անշուշտ կը հասկնայ հրաժարիլ 1925-26ին ծրագրուած հարկային ժողովրդավար բարենորոգումներէն։ Այս հայեցակէտով աւելի կը մօտենանք ճշմարտութեան եւ այն ալ ոչ թէ որովհետեւ այդ ծրագիրները անարդար էին, այլ որովհետեւ զանոնք առաջարկողներն ի վիճակի չէին ներկայացնելու նաեւ գործադրութեան մանրամասնական եղանակները։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ արմատականներու գլխաւոր պետերը — Քայեօի պէս ելմտական հեղինակութիւն մը, օրինակ — հակառակ էին դրամագլխի վրայ հաստատուելիք տուրքին։

Այդ ծրագիրները հիմնական կերպով իրագործելու համար անհրաժեշտ է որ զօրաւոր հանրային կարծիք մը, միատարր խորհրդարան մը եւ զօրաւոր դահլիճ մը գործի լծուին։ Այս պայմաններէն եւ ոչ մէկը կար 1925-26ին, ոչ ալ մինչեւ հիմա եղած է Ֆրանսայի մէջ։ Բնական էր որ առանց այս պայմաններու գոյութեան, այդ ծրագիրները ոչ միայն գործադրութեան չդրուէին, այլեւ երկրին առաջնորդէին խորխորատի եզերքը։ Ուրիշ միջոց մըն ալ կայ անշուշտ,— Բռնութիւնը, եւ գիտենք թէ պոլշեւիկներն ուր հասցուցին բարգաւաճութիւն…

1926ի աղէտը խորապէս ազդած է արմատականներուն եւ չափաւոր ընկերվարականներուն վրայ եւ չի յուսացուիր որ միացեալ ծայրայեղ կուսակցութիւնները բաւական ձայն ունենան յառաջիկայ խորհրդարանին մէջ, ընդհանուր ուղեգիծը խանգարելու համար։

Չափազանցութիւն է անշուշտ նաեւ Փուանքարէի այն յայտարարութիւնը թէ խորհրդարանական ամբողջ շրջանէ մը — չորս տարի — նուազ ժամանակի մէջ կարելի չէ հաստատուն հիմերու վրայ դնել դրամը։ Այս ըսել չէ անշուշտ թէ ֆրանքը կայունացնելու համար չորս տարի եւս սպասել պէտք է։ Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ կայունացուցին իրենց դրամը։ Եւ վերջ ի վերջոյ կարելի չէ ըսել թէ Ֆրանսայի ելմտական վիճակն աւելի վատթար է քան Գերմանիայինը, Պելճիքայինը եւ Իտալիայինը, Չեխոսլովաքիան միւ մինակ, առանց արտաքին ոեւէ աջակցութեան՝ կայունացուցած է իր դրամը եւ կը բարգաւաճի օրէօր։

Հասկնալի է որ 1926ի աղէտն իբր անհարեկման խրատուկ ծառայեցուցի պարզ ընտրողներու համար, զանոնք ծայրայեղ կուսակցութիւններէ զգուշացնելու նպատակով, բայց չափազանցութիւններն երբեմն կը վնասեն փաստին զօրութեան։

Ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու, այսօր Ֆրանսան ի վիճակի է կայունացնելու ֆրանքը. մէկ տարուան իրական կայունացման փորձը լիովին յաջողած է եւ ֆրանքը կրնայ այլեւս իր արդար դիրքը պահանջել միջազգային դրամներու շարքին մէջ։

Ոմանք կը խորհին թէ Փուանքարէ չպիտի կայունացնէ ֆրանքը, մինչեւ որ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պարտքերու խնդիրը չկարգադրէ վերջնապէս, քանի որ 1929ի Օգոստոս 1ին վճարելի 400 միլիոն տոլարի առեւտրական (ամերիկեան սթօքներու փոխարէն) տալիք մը կայ, որու վճարումը կրնայ անակնկալներ յառաջ բերել։

Այս ալ անշուշտ չափազանցուած մտավախութիւն մըն է, քանի որ եթէ մինչեւ այդ թուականը ուրիշ որ եւ է ձեւի աւելի նպաստաւոր կարգադրութիւն տեղի չունենայ իսկ, կարելի է Մէլըն-Պէրանժէ համաձայնութիւնը վաւերացնել տալ Խորհրդարանին եւ այդ տալիքը մտցնել պատերազմական տալիքներու ընդհանուր գումարին մէջ։

Եթէ մինչեւ հիմա Փուանքարէ չշտապեց վաւերացնել տալ այդ համաձայնութիւնը, պատճառն այն է որ ան վստահ է թէ աւելի նպաստաւոր պայմաններ պիտի կարողանայ ընդունիլ տալ վերջ ի վերջոյ։ Իր ճառին մէջ ակնարկներ ըրաւ Գերմանիոյ տալիքէն մաս մը Ֆրանսայի տալիքին փոխարէն հաշուակցելու։ Այս առթիւ տեսակցութիւններ ալ տեղի ունեցան Մ. Նահանգներու ներկայացուցչին հետ։ Եթէ Փուանքարէ յաջողի այս ճամբուն մէջ, անշուշտ կը թեթեւնայ պետական պիւտճէն։

Յաջող ընտրութիւններէ վերջ դահլիճին առաջին գործը պիտի ըլլայ, անշուշտ, նոր Խորհրդարանին քուէարկել տալ ֆրանքի կայունացումը։ Զգեղումները վնասակար են։

Մ. Տ.

կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՌԱՆՑ ՎԵՐՆԱԳՐԻ

Անցեալ տարի Արշակ Չօպանեանի, Լօզանի չարաղէտ ու Հայ ժողովուրդի գոյութիւնը ի նպաստ մոռացութեան տուող դաշնագրի վաւերացման ի նպաստ Հերարտին գրած նամակով պարզուած էր որ ռամկավար կուսակցութիւնը գաղութներու մէջ կ'աշխատի ի նպաստ քէմալական կառավարութեան։

Հայ ժողովուրդի թէ լաւ եւ թէ վատագոյն յատկութիւններէն մէկն ալ այն է, որ անյիշաչար է. մինչդեռ անյիշաչարութիւնը լոկ Աստուածներու յատուկ է։ Շնորհիւ այդ անյիշաչարութեան չուտով, ընդամէնը մէկ տարուան մէջ մոռացուեցաւ Չօպանեանի գարշելի արարքը։

Որովհետեւ, առաքինութիւնները պատկել, անպարտականութիւնները տաղել, խափանել չենք գիտեր։ Որովհետեւ, հարուած ընդունելու վարժուած, հազար տեղէն վիրաւոր՝ օտար եւ հարազատ հարուածներու կսկծալի տարբերութիւնը նկատի չենք առներ։ Ընթարցակութիւնը սանձարձակ, առաքինութիւնը անպաշտ, չարագործը անպատիժ, մեր ժողովուրդը անյիշաչար, ահա թէ ինչու հանրային կեանքը անտարբերակ է եւ թունոտ, մթնոլորտը ծանր ու անշնչելի։ Եթէ գիտական վստութեան եւ ուրացութեան, ստոր եւ խարդախութեան դէմ անխնայ ըլլալ, կը մաքրուէր մթնոլորտը։

Չօպանեանի «անձնական» (մէնէ հայ ժողովուրդի անունով) տուած չարաբաստիկ փաստաթուղթին վրայ ռամկավար կուսակցութեան Մարսիլիոյ ակումբը՝ կ'աւելցնէ ուրիշ, այլապէս խոռվիչ փաստաթուղթ մը։ Կ'ակնարկեմ թուղթին մը որ այսօրեայ յոյս ընծայեց ռամկավար ակումբը դպրոցին, ազգային կրթութեան դէմ։ Չեմ խօսիր թռուցիկի բովանդակութեան մասին, որովհետեւ, "Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ծանօթ է անոր ու հարկաւ տեղեակ կը պահէ եւ իր ընթերցողները։

Ի՞նչ է պատահեր։ Ազգ. վարժարանն ու կեդր. մանկապարտէզը միացեալ դպրոցական հանդէս մը սարքեցին Ապրիլ 9ին։ Օտարութեան, եւրոպական միջավայրի մէջ դպրոցական հանդէսները սրբօրէն գեղեցկութիւն մը ունին։ Անոնք հին օրերու մեր չէնքող կեանքի արձագանգներն են։ Մեծ միջավայրի, մշակոյթի վխխարի պայմաններու տակ, անոնք մեր փոքրանգի բեկորներուն կրթական ծիգը ապացուցանող արտայայտութիւններ են։ Անոնք մխիթարութեան օրեր են այն ծնողներուն համար որ ջերմօրէն սիրահար ազգային կրթութեան, օտար ձրի ու պէսպիսուն յարմարութիւններով օժտուած դպրոցները կը ձգեն, ու վճարով եւ նախնական պայմաններու մէջ ապրող հայ վարժարանը կը ղրկեն իրենց փոքրերը։ Աւելի բարոյակրթիչ է հանդէսին նշանակութիւնը բուն իսկ երախաներուն համար, որոնք դպրոցը կը սիրեն ու դպրոցին կը կապուին։ Աներազգատելի է նման հանդէսիմընշանակութիւնը հանրային լայն զանգուածներու համար, որոնք իբրեւ թէ տաճարի մը մէջ, հաւաքականօրէն կ'ապրին ազգային ոգին, հոլածական, այլ մի՛շտ կենդանի ազգային խուէալի ջերմիկ մթնոլորտի մէջ։

Եւ Ապրիլ 9ի հանդէսը գեբազանցեց մեր բոլոր նախաստութիւնները։ Ան պատուոր։ Ցոյց մըն էր թրթռուն ջերմութեան։

Բազմութեան հոգին ի մի ձուլուած, կարծես բոլորը մէկ թօքէ կը շնչէինք, երբ փոքրերը բեմի վրայ՝ իբրեւ փիւնիկներ, իրենց երգերով, խաղով, արտասանութիւններով, պարերով, հայ նորաբոյս արիները իրենց հաւագոյնով, վարժ ու ճարտար մարզանքներով բարձրաբարբառ կը յայտարարէին այս ժողովուրդի ապրելու եւ տեւելու յաւիտենական կամքը։ Ու ներկաները անընդհատ կը ծափահարէին տղոց յաջողութիւնը, անոնց դրօշակին նուիրուած երգերն ու պարերը։

Գեղեցիկ էր արդարեւ, յուզիչ ու մանաւանդ խթանիչ։

Ու պաշտօնական թռուցիկը ռամկավար ակումբին.— «Հայկական դպրոց չկա՛յ մի երթաք հանդէսին, մի քաջալերէք 12ամեայ վարչութեան այդ ձեռնարկը…» Կրնայ ըլլալ որ հայկական ամենախանձ կիրքը մարգիկը կուրացուցած է ու անոնք լոյսի դէմ ալ ճակատ կազմած են։ Բայց օտարութեան մէջ, եւրոպական բարձր ու համայնակուլ միջավայրի մը մէկ ծատիկ հայ դպրոցին դէմ այսքան ստոր գտնէ՝ գոնէ ես չեմ յիշեր։

Եթէ առաջին փաստը (Չօպանեանի նամակը Հերարտին, ապացուցց, որ ռամկավարները գաղութներու մէջ կ'աշխատին ի նպաստ քէմալական կառավարութեան, երկրորդը՝ (Մարսիլիոյ Ռամկավար Ակումբին թռուցիկը դպրոցին դէմ, ներշնչուած վերէն) կ'ապացուցանէ որ անոնք մեր գաղթական բեկորներու այլասերումը եւ ապազգայնացումը կուսակցական պաշտօնական քաղաքականութեան հիմնական առանցքներէն մէկը կը նկատեն կայ եւ երրորդ փաստը — Անոնք Ռամկավարները՝ զարգացնելով իրենց քաղաքականութիւնը, այս տարի համազգային սուգի օրն ալ կը բաժնեն ու 1 միլիոն մշտատակն ալ սրբապղծելու համար, առանձին կը տօնեն։ Չորրորդը, վերջապէս, Մեյքոնեանի կոտակի կողոպուտէն յետոյ, Բարեգործականի աւարը՝ Ռամկավարներու կողմէ

Այսքանը՝ լուրջ մասը։

Ահա եւ կատակերգութիւնը.

Ապրիլ 8ին, եկեղեցւոյ մէջ պայքեան կը քարոզէ ի նպաստ դպրոցին։ Ժողովուրդը լեցուած է գուբը։ Զօրս անխոհեմ Ռամկավարներ կուգան այդ կեղտոտ թռուցիկէն բաժնելու ժողովուրդին քանի մը լուրջ ու դպրոցասէր երիտասարդներ կը վրդովուին ու կը թելադրեն չբաժնել թռուցիկները։ Եւ ահա շուքէն վախցող Ռամկավարները կ'արիանան եւ գանակով կը յարձակին։ Ոստիկանները յանցանքի վրայ կը բռնեն այդ լակոտները ու տանին բանտ։ Ապրիլ 9ի առաւօտը, Ցոմինիքէն փողոցը կը փոխուի ռազմադաշտի։ Փողոցէն անցնող պատանիներու վրայ կը յարձակին, ու երկաթի կտորներով եւ բռունցքներով կը վիրաւորեն խեղճ տղաները։ Գաղալանքա պանդոկին մէջ դարանակալ ռամկավար սպայակոյտը կը ղեկավարէ կռիւները։ Պատուհանէն կը պոռան. «Զարկէք, մենք ձեզ կ'ազատենք»։ Ամենդուկ, սըմսար կաթողիկ մը կը վարէ «քաղաքացիական» պատերազմը։ Ու Ջատքի երկրորդ օրը կը ստանայ արեան բիծեր։ Կռիւը կը շարունակուի, միեւնոյն օրուան մէջ յարձակումները կը կրկնուին ու 5-6 անգամ վիրավորեալ ընդհարումներ։ Ռամկավար տղաները ապաշխարանք ալ ունին։ Ի հարկէ ռամկավար անունին տակ բզբզականներ ալ կ'օգտուին առիթէն։

Բայց, հերիք է։

Երբե՞ն ի վեր Ռամկավարները յեղափոխական-մարտական դարձած են։

Թշուառ սարուկներ։ Թող գային Ապրիլ 9ին կարտըն փարք, տեսնելու թէ Մարսիլիոյ գաղութը որ չափով լաւ է ձեր գարշելի թռուցիկին։ Թօս 1500 դպրոցասէրներ՝ ձեր «մի երթաք»էն յետոյ, խուռներամ լեցուեր էին հանդիսավայրը չնաշխարհի այրատակ մը իջեցնելով ձեր երեսին իսկ հանդէսի նիւթական յաջողութիւնը պատասխանն էր ձեր թռուցիկին։ «Թրքահնիկանման ու մեղուակերպ» փոքրերուն, սրանչելապէս վարժուած ու մարզուած հայ արիներուն խանդավառ, հայկական եռագոյնին եղած մեծամասնութեան պատիւը ձեր դամբանականն էր Մարսիլիոյ ակումբին։ Պարկեշտութեան նշոյլն իսկ եթէ ունենայիք, ամօթէն դուրս չպիտի գայիք փողոց։

Ի՞նչ կ'ուզեն Ռամկավարները։ Հայկական դատին դէմ, գաղութներու կազմակերպութեան դէմ, դպրոցի դէմ, կռուազան ու խափանարար մեր ներքին կեանքին մէջ, ստրուկ եւ անարի օտարին առջեւ։

Վերջի վերջոյ ի՞նչ են այս մարդիկը, հա՞յ թէ թուրք։ Ազգայնակա՞ն թէ միջազգայնական։ Քաղաքացի՞ թէ «կոսմոփոլիթ»։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԻՆԻԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամենուն ծանօթ է թէ գինին ալքօլական ըմպելի մըն է, որ կը ստացուի խաղողի հիւթին խմորումով. իր մէջ կը պարունակէ ջուր, ալքոլ եւ գունատու, ճարպային, բորակածնային եւ թթու նիւթեր։

Գինիին տեսակը կախում ունի իր պատրաստութեան եղանակէն, խաղողին տեսակէն, մշակումի ձեւէն, հողին բաղադրութենէն, եւլն.։ Խարդախուած գինին իր մէջ կը պարունակէ ջուր, ալքոլ, գաճ, արուեստական գոյներ եւլն., եւ այս պատճառաւ վնասակար է առողջութեան։

Գինին գերազանցապէս օգտակար ըմպելի մըն է քաջառողջ մարդոց համար, եւ առաջնակարգ զօրացուցիչ դեղ մը՝ տկարակազմներու, հիւանդներու եւ ծերերու համար։ «Գինին ծերութեան կաթն է» կ'ըսէ առածը. արդարեւ, ամէն ճաշէ վերջ ընտիր եւ անխարդախ գինիին գործածութիւնը մեծ կենսունակութիւն կուտայ տարէց մարդոց։ Կրնանք ըսել թէ գինին իր սնուցիչ, ուժառու, վերանորոգիչ եւ գրգռիչ յատկութիւններով կը մրցի բոլոր ըմպելիներուն հետ, եւ կը յարմարի ամէն տարիքի, սեռի, կազմուածքի եւ խառնուածքի մարդոց։

Գինիին չափաւոր գործածութիւնը կը սնուցանէ մարմինը, թեթեւապէս կը գրգռէ ուղեղը, վառ գործունէութեան մէջ կը դնէ իմացական կարողութիւնները, կը կազդուրէ ֆիզիքական զօրութիւնները, կը գիւրացնէ մկանային շարժումները, կը հանգստացնէ ֆիզիքական յոգնութիւնը, կը ցրուէ տխրութիւնը, կը փարատէ վախն ու սրտնեղութիւնը եւ զուարթութիւն ու համարձակութիւն կուտայ մարդուն։ Իր մէջ պարունակած ալքոլը կ'արագացնէ սրտին բաբախումներն ու շնչերակներուն զարկը, եւ այս եղանակով կը ցրուէ մարմնին մէջ գոյացած արեան համախռնումները։

Ասկէ զատ, գինին ունի մանրէասպան յատկութիւն մը, այսինքն իր մէջ գտնուած մանրէները կ'ոչնչացնէ։ Հաստատուած է թէ ժանտատենդի մանրէն գինիին մէջ կէս ժամէն աւելի չի կրնար ապրիլ. այդ մանրէասպան յատկութիւնը արդիւնք է գինիին մէջ պարունակած թթուներուն, որոնց դրական ու փառաւոր՝ կը կախում ունին գինիին … թենէն, տեսակէն եւ անհի… ճակէն։ Այս տեսակէտով կրնա… ըսել թէ գինին առաջնակարգ հակամանրէական ըմպելի մըն… եւ համաճարակի ատեն կարե… է ջուրի տեղ գինի խմել։

Ջղային խառնուածքի … մարդիկ եւ կիները պէտք է … փաւոր գործածութիւն մը … նան գինիի, իսկ կաթուածի … դեղի կամ թոքի համախտ… թեան ենթակայ անձեր … սրտի տկարութենէ տառապ… անհատներ մանաւանդ … զգուշանալու են գինիէն։

Ինչպէս ամէն բանի չափազանցութիւնը վնասակար … նոյնպէս ալ գինիին չափազանց գործածութիւնը մեծ չափով … վնասէ մեր առողջութեան … խանգարէ մեր գործարանա… յօրինուածութեան ներդաշ… կութիւնը, դանդաղ բայց … ւական կերպով ու հիմնովին … թունաւորէ մեր մարմինը։

Ալքօլամոլներուն կեանքը կարճատեւ է. անոնք շատ հիւանդութիւններու նշանակ… հակամիտութիւն մը կը ցոյց… եւ ուրիշներէ աւելի ենթակայ են թոքախտի եւ համաճ… րակներու։

Աւելորդ է հոս խօսիլ … լամոլութեան պատճառած … թական, բարոյական եւ ֆիզի… քական վնասներու մասին … ցողակի միայն սաչափը … թէ, ալքոլամոլութեան չարաչ… ազդեցութեամբն է որ բազմ… կ'ապականին, մարդկութիւնը … վատթարանայ, ցեղերը կը … տառեին, ժառանգ սերունդներ… կը փճանան, անձնասպանու… թիւններն ու ոճիրները կը բա… մապատկուին, եւ ջղային, … դային եւ ուրիշ բազմաթիւ հիւանդութիւնները կը շատնա…

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈ…

ՖԱՌԻԳՅՈՆ

ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

29 (Մարտ)

Տիկին Լաս կարդաց իր … գրուածքը, որ կը կրէ … ւանջը խորագիրը, եւ … նկարագրուած հոգիի մը … թիւններ մեծ քաղաքի մը …

Ալպոյ իր հանմատար … ուածքը կը յիշեցնէ … Ջարեանը։

Տ. Նարդունի.— Փառ… յետոյ, այժմ երբ նոր … կը սկսի, մարդոց հոգիներ… մէջ կը տեսնուի բեկ… հիւանդագին բան մը, քա… վիճակ մը, ուրկէ դուրս … գալ նոր դարաշրջանի հոգ… նութիւնը։ Մարդիկ հիւանդ … եւ երկունք մը կ'ապրին … հիւանդութիւնը կը կոչուի … բաշրջանի ցաւ։ Այդ հիւան… թիւնը աւելի տարածուած է … քաղաքներու մէջ, այնպէս … Փարիզն ալ ունի իր հոգեբա… թիւնը, եւ իր հոգեբանական … կումը, որ կը կոչուի փարի… ցաւ (mal de Paris)։ Այս հ… դագին վիճակը կ'ապրին … շատեր, մանաւանդ … որոնց կեանքը կ'երկարի … նոր սերունդներու միջեւ. … տեսակ մը ատելութիւն … քաղաքակրթութեան ու … բականութեան դէմ, եւ … զգայավարբիկ sentiment … ձած են։ Ջանձրոյթ կը … մելամաղձոտ են։

Այս վիճակն է, որ կը … բացրէ տիկին Լաս։

Հոն ուր զգայավարու… կը տիրէ, յաջող է, բայց … է մտաւորական վիճակին … բագրութիւնը։ Փառնճառ… սեռեւ գրողը կին է, կին … սիրէ մանաւանդ զգացում… գուն երաժշտական է։ Ջեմ … նոր Ջարեանի մտահցնել … հետեւ Կ. Ջարեան բնագ… բանաստեղծ մըն է, … Լաս զգայավար եւ … Կարելի է նկատել այս իր … էջը, Փանսէն յետոյ որ … սեռի մը կը պատկանի։

Կ. Սասունի.— Կարելի … բանալ Կ. Ջարեանի … թիւնը Լասի այս … վրայ։ Նարժանկարի … կերները արագութեամբ …

…ով, Ռոստոստուն ելեւէջներով, …ացումները կը նկարագրուին, … կը պարզուին։

…վաքանան.— Համաձայն … կարծիքին, որ Զար-…ան կը մօտեցնէ այս գրուած-…քը, ինչպէս գիտել տրուեցաւ, … ընազանցող բանաս-…տեղծական մըն էր, կամ այս գրուած-…քը … մէջ ո՛չ շարժանկարում … հոգեբանական աշ-…խատանք, այլ հոգեկան վիճակի … նկարագրութիւնը միայն։

…Տրվին Լ. ա.— Այս գրուածքս … համար, աշխա-…տեցայ եւ տալ երաժշտական … մը նկարագիրը, այսինքն … ներքին ապրումներու … երաժշտութեան, ել-…լելով համաձայն երաժշտա-…կան կանոններու։

Ծիրկաթին

ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԻԶՄԻՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

…ւրէ Թղթակից մը կը գրէ, … Ալթեյրուն —

…յսօր, Իզմիրի մեծ աղէտին … 40 մեռեալ, 150 վիրաւոր, … հողակոյտի վերածուած 20 …գիւղ, փողոցներուն մէջ գիշերող 11 հազար հոգի։ Ահա այս … Իզմիրի երկրաշարժին աղետալի … գուգակը։ Երկրաշարժին կեդրոններէն՝ Իզմիրէն, Թորպալըէն կուգանք։ Մեր ետին … կիներ, երիտասարդներ, ծերեր, պառաւներ ու մանուկներ՝ հացատար[?] արկածեալ թշուառներ … կը հեծեն։

Բոլորն հինումին վրաններու տակ ապաստանած են, խեղճակոյտ … վիճակի մէջ ապշահար։ Ահագին … տարածութիւն մը ամ-… մէկ շաբաթ, մերթ թեթեւ, … երկրաշար-…ժի ցնցումները … գիւղերով անընդհատ, … կողմանց, չէն վերադարձ-… ու գիւղեր քարուքանդ եղան, … տապանիլի տեղատա-… մը երկրաշարժին առաջին … կորսնցնել տուաւ եւ հան-…գստութիւնը քիչ մը վերադարձաւ։

Սակայն թող չկարծուի որ երկրաշարժը բուն Իզմիր քաղաքին … թեթեւ եղած է. ո՛չ, ցնցումները այնքան զօրաւոր եղած են … գիշեր ատեն մահճակալներուն մէջ պառկողները յանկարծ իրենց … տեղերէն դուրս նետուած … չորս գիշեր Իզմիրցիներ… մեծ ու պզտիկ, այր ու կին … փողոցները բացօթեայ անցուցին։

Երկրաշարժը իր բուն ընթացքը ցուցուցած է եւ ահռելի …ներ գործած է Իզմիրէն շոշափելով երկու ժամ հեռու գտնուող Թորպալըի մէջ, ուր այս միջոցիս տիրող քստմնելի թշուառութիւնը գրիչով ու բերնով նկարագրել անկարելի է. Մարդկային թշուառութեան չափանիշը հասկնալու համար աչքով տեսնել պէտք է… Ո՛չ մէկ գծագրութեան հետ կարելի է բաղդատել։

Թորպալը 18 գիւղ ունեցող գաւառակ մըն է, գրեթէ 11000 բնակիչ ունի. 2000 տնուոր քաղաք մըն է, ըստ բաւականի շէն, ելեկտրական լոյսով գեղեցկացած. իր մէջ երկու երկաթուղիի կայարան կը գտնուի, մին՝ բուն իսկ Թորպալըի մէջ, իսկ միւսը՝ Թեփեքեօյ։ Ահա՛ երկրաշարժը իր աւերները բուն այս գաւառակին եւ անոր շրջակայ 18 գիւղերու մէջ գործած է։ Պէտք է գիտնալ թէ Թորպալըի 2000 տունէն մէկ հատ չէ մնացած, ամէնքն ալ գետնին տակ անցած են. 11000 բնակիչները կարգով փողոցներուն մէջ կեցած, վրաններուն տակ եղկելի վիճակի մէջ գլխիկոր կ'արտասուեն լուռ ու մունջ։

ԿՐՕՆԻ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՋԱՏՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը միաձայնութեամբ կարգ մը բարեփոխումներ կատարեց սահմանադրութեան մէջ, անջատելով կրօնն ու պետութիւնը։ Փոփոխութիւնը ջերմապէս պաշտպանեց Իսմէթ փաշա, երկար ճառով մը, ուր կ'ըսէր.

— «Նկատելով, որ իրականին մէջ պետութիւնը բարոյական անձնաւորութիւն մըն է, կարելի չէ զայն ենթակայ նկատել այն պարտաւորութիւններուն, զորս կրօնը կը պարտադրէ անհատներուն։ Այս պատճառով կ'առաջարկենք հիմնական կազմակերպութեան օրէնքէն ջնջել այն յօդուածները որ կապ ունին կրօնին հետ։

Պետութեան եւ կրօնին բաժանումէն պէտք չէ հետեւցնել թէ կառավարութիւնը անկրօնութիւնը պիտի քաջալերէ։

Պետական եւ կրօնական գործերու բաժանումին նպատակն է թոյլ չտալ որ կրօնը ներկայ եւ ապագայ պետական վարիչներու ձեռքին մէջ գործիք մը դառնայ։»

Ահաւասիկ բարեփոխուած յօդուածները. —

Բ. յօդուած.— Թուրք պետութեան պաշտօնական լեզուն Թուրքերէն, եւ մայրաքաղաքը Էնկիւրին է։

16րդ յօդուած.— Երեսփոխանները հետեւեալ երդումը պիտի կատարեն.— «Պատւոյս վրայ կը խոստանամ հաւատարիմ մնալ Հանրապետութեան սկզբունքներուն եւ չգտնուիլ ոեւէ ընթացքի մէջ, որ դէմ ըլլայ հայրենիքիս եւ ազգիս երջանկութեան եւ ազգին անվերապահ գերիշխանութեան»։

26րդ յօդուած.— Ազգ. Մեծ Ժողովը օրէնքներ կը մշակէ, կը բարեփոխէ, կը մեկնաբանէ կամ կը ջնջէ, պետութիւններու հետ պայմանագրութիւններ եւ հաշտութեան դաշինքներ կը կնքէ, պատերազմ կը յայտարարէ, պետութեան բոլոր հաշիւները կը քննէ եւ կը վաւերացնէ, դրամ կը կտրէ, մենաշնորհներու եւ տնտեսական յանձնառութիւններու վերաբերեալ գործառութիւնները կը վաւերացնէ կամ կը ջնջէ, ընդհանուր կամ մասնակի ներում կը հռչակէ, պատիժները կը մեղմացնէ կամ կը փոփոխէ։ Այս բոլոր գործերը Ազգային Ժողովը ուղղակի ինք կը կատարէ։

38րդ յօդուած.— Հանրապետութեան նախագահը իր ընտրութենէն յետոյ հետեւեալ երդումը կ'ընէ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ.

«Հանրապետութեան նախագահի հանգամանքովս, պատւոյս վրայ կը խոստանամ յարգել եւ պաշտպանել Հանրապետութեան օրէնքներն ու ազգային գերիշխանութեան սկզբունքները, ամբողջ ուժովս անկեղծօրէն աշխատիլ Թուրք ազգին երջանկութեան, Թուրք պետութեան դէմ ուղղուած ամէն տեսակ վտանգները արգիլելու, Թուրքիոյ արժանապատուութիւնն ու փառքը պահպանելու եւ ստանձնած պարտականութեանս նուիրուելու»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

ԿՐԱՍ, Ապրիլ 10.— Մէկ երկու ամսուան ընթացքին ունեցանք շարք մը արկածներ, մէկը միւսէն ահռելի։ Իսկ այսօրուան դէպքը ցնցեց ամբողջ Կրասը։

Վերջերս Փարիզէն նոր եկող գործատէր մը շինութեանց գործեր բացաւ, հարիւրաւոր անգործներու գործ հայթայթելով։ Այստեղ գործ գտան նաեւ 7—9 անգործ Հայեր։ Ամէն մարդ Զատկի երկօրեայ արձակուրդէն յետոյ, Երեքշաբթի առաւօտ կրկին ամէն մարդ իր չոր հացին ճամբան բռնեց։ Յոգնաջան բանուորը հազիւ կէս օրուան հանգիստին կը պատրաստուէր, երբ յանկարծ պայթում մը դղրդացուց ամբողջ քաղաքը։

Ընթանալի մեծութեամբ կաթսայ մը կը պայթէր, ջարդ ու փշուր ընելով մեքենան եւ իր տակ ճզմելով մէկ Իտալացի եւ մէկ Ֆրանսացի։ Նոյնպէս վիրաւորուեցան ուրիշ եօթը բանուորներ, որոնց երկուքին վիճակը շատ ծանր է։ Հայերէն ոչ ոք զոհուած է։ Արկածին պահուն, բացի վիրաւորներէն, ոչ ոք կը մնայ, բոլորը սարսափահար կը փախչին։ Միայն երկու ընկերներ՝ Ց. Ցէմէրճեան եւ Վ. Ալօեան, որոնք լալով իրար կը փնտռէին, երբ բախտը կ'ունենան ողջ առողջ իրար գտնելու առանց ժամանակ կորսնցնելու մէկիկ մէկիկ կը հաւաքեն բոլոր վիրաւորները եւ շալկելով շէնքէն դուրս կը հանեն, վերքերը կը լուան։ Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ մէկ վարպետ եւ երկու օգնականներ, որոնք ապշութեամբ կը դիտեն երկու Հայերուն հոգածութիւնը։ Ուշ ժամանակ բժիշկները կուգան եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն մեր երկու ընկերներուն։

Արա

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Զատկի առթիւ Տիէփի մէջ տեղի ունեցան որոշուած բաժակի մրցումները չորս խումբերու միջեւ։

Կէս օրուան ճաշանեղանէ յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը մարզադաշտ գնաց, ուր մեծ թիւով հանդիսատեսներ ներկայ էին։ Դաշտը զարդարուած էր մասնակցող խումբերու դրօշակներով։ Ժամը ճիշդ 3.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դաշտ եկաւ ժողովուրդին խանդավառ ծափերով, որուն յաջորդեց Անգլիականը։

Առաջին կիսախաղին հովն ու արեւը աննպաստ էր մերիններուն։ Անգլիացիները առջին վայրկեաններուն իսկ յուրջարձակումներով, սկսան նեղել մեր բերդը։ 17րդ վայրկեանին անոնց կեդրոնի յառաջապահը գլխի դարձուածքով մը շահեցաւ Ա. նշանակէտը, որմէ վերջ Անգլիացիները իրենց վարպետ խաղերով բոլոր գիծերուն իրապետեցին։ Մեր յառաջապահները յառաջացում մը փորձեցին, բայց ապարդիւն. իրենց դէմը ունէին ամուր եւ փորձառու վարպետ խաղացողներ։ 22րդ վայրկեանին Անգլիացիները շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Ա. խաղամասը լմնալու հինգ վայրկեան մնացած՝ շահեն 3րդ նշանակէտը։

Բ. կիսախաղին մերինները կրկին յառաջացում ունեցան, բայց առանց արդիւնքի։ Անոնց պաշտպանողականը լաւ կը գործէր. այս երկրորդ խաղամասին եւս անոնք շահան երկու նշանակէտեր եւ կը վերջացաւ մեր խումբին պարտութիւնով. 0ի դէմ 5 նշանակէտով։

Ինչպէս գրած էի, Անգլիականը Լոնտոնի լաւագոյն խումբերէն մէկը ըլլալով, իրենց տեկնիկութեա[?] արագավարութեամբ եւ վարպետ խաղերով գերազանցին մերինները։

Մրցումէն վերջ սեռական Միութիւնը իրենց կեդրոնատեղին հրաւիրելով, երկու խումբերն ալ պատուեց շամփանեայով։ Այս առթիւ գնահատական խօսքեր եղան երկու խումբերու արժանիքին համար։

*** Կիրակի օր տեղի ունեցան Ֆրանսական եւ Զուիցերիական խումբերու որոշուած մրցումը։ Ֆրանսացիները, որ չորս լաւ խաղացողներով զօրացուցած էին իրենց խումբը, յաղթական ելան 2ի դէմ 3 նշանակէտով։

Իսկ Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ յաղթական եւ պարտուած խումբերու վերջնական մրցումները։ Ժամանակէն առաջ 5000է աւելի հանդիսատեսներ ներկայ էին դաշտը։ Նախ դաշտ ելան պարտուած խումբերը, Հ. Մ. Ը. Մ. եւ U. S. Suisse։ Մրցումը սկսաւ ժամը 2ին։ Ա. կիսախաղին մերինները իրենց լաւ փասերով սկսան նեղել հակառակորդը, բայց չկրցան շահիլ։ Զուիցերիացիները իրենց կարգին յարձակումներ գործեցին առանց արդիւնքի։ Այս առաջին կիսախաղին ուշագրաւ էր մեր յառաջապահներուն նուրբ խաղարկութիւնը որ կը գնահատուէր հանդիսատեսներէն։ Բաւական ժամանակ երկուստեք հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, Զուիցերիացիները շահեցան Ա. նշանակէտը, որմէ մէկ վայրկեան վերջ Ա. կիսախաղը վերջացաւ։

Բ. կիսախաղին մերինները սկսան աւելի արագ եւ եռանդուն խաղարկութեամբ մը դարձեալ նեղել հակառակորդը։ Տասը վայրկեան վերջ էր, որ Ս. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը յաջողեցաւ նշանակել առաջին կոլը։ Մերինները սկսան կրկնապատկել իրենց ջանքերը. Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամէն մէկ գեղեցիկ խաղերը ջերմապէս կը ծափահարուէին հանդիսատեսներէն։ Մեր ձախ միջապահին անզգոյշ մէկ հարուածը «քօրներ»ի իրաւունք տուաւ անոնց եւ մեր բերդապահին ձեռքէն սահելով նշանակեցին իրենց երկրորդ նշանակէտը։ Ասկից վերջ մերինները թէեւ իրենց կարելին փորձեցին արդիւնքը հաւասարեցնելու, բայց անօգուտ։ Խաղը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած Զուիցերիացիները շահեցան երրորդ նշանակէտը եւ այսպէսով խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին պարտութեամբ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։

Զուիցերական խումբը Փարիզի պատուոյ դասակարգին կը պատկանի եւ նշանաւոր է իր փորձառու խաղացողներով։ Անոնց խումբը Ֆրանսայի բոլոր օտարական խումբերուն յաղթելով առաջինը կը դասուէր։ Միայն Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբն էր որ պատեհութիւնը չէր ունեցած մրցելու, բայց ահա իրականացաւ, եւ Զուիցերիացիները այժմ կը նկատուին լաւագոյնը բոլոր օտարական խումբերուն։ Մրցման ընթացքին մասնաւոր նուագախումբ մը նուագեց ընտիր կտորներ։

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Տիէփի քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Չորս խումբերն ալ ներկայ էին։ Ներկայացուցիչները կարգաւ ձայն առնելով իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին Ֆրանսացի ժողովուրդին, իրենց հանդէպ ցոյց տուած համակիր վերաբերմունքին եւ կազմակերպիչ Միութեան բարեհաճակամութեան համար։

Յաղթական խումբերու մրցումը սկսաւ ժամը 4ին. Անգլիական խումբը բարձր խաղարկութեամբ 1ի դէմ 4 նշանակէտով յաղթեց Ֆրանսականին եւ շահեցաւ բաժակը։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԳԼԽԻ ՕՁ ՄԸ.— Հին աւանդութիւնները կը պատմեն թէ եօթը գլխանի օձեր կային։ Արդ, հեռագիր մը կ'ըսէ, որ Սերպիոյ մէջ ալպանական սահմանագլուխին վրայ բոլոր գիւղերը սարսափի մատնուած են, որովհետեւ շրջանին մէջ տեսնուած է երկգլուխ օձ մը։

Գիւղացիները կը կարծեն թէ աստուածային պատգամաբեր մըն էր օձը։ «Զատկի օձերը», ինչպէս կ'անուանէին անոնք, որովհետեւ Զատկական շաբթուներուն կ'երեւէին, անկարելի էր ողջ բռնել ըստ տեղական նախապաշարումներուն։

Եւ իրաւ, Պելկրատէն ղրկուած մարդիկ բռնեցին օձը մեռած վիճակի մէջ։ Ունէր երկու գլուխ, որոնք հանգստութեամբ կրնային շարժիլ, թխորակ էր եւ 30 սանտիմեդր երկար։ Զայն տարին Պելկրատի կենդանաբանական դպրոցը։

ԳՈՂԵՐԸ ԿԸ ԲՌՆՈՒԻՆ.— Քերուագիկի մէջ, ծովուն եզերքը կը բարձրանար գեղեցիկ ապարանք մը, որուն անունն է «Խենդ Հով»։ Գողերը կողոպտեցին «Խենդ Հովը», յետոյ գողութեան կասկածներ ջնջելու եւ հետապնդումներէ զգուշանալու համար, կրակ տուին ապարանքին ու փախան։ Անցորդ մը տեսաւ, որ գողերը կը փախչին, մինչ ծուխը կը բարձրանար տանիքէն։ Օգնութիւն պոռաց, եւ հասան ոստիկաններն ու հրշէջները, սակայն հովը այնքան ուժգին կը փչէր, որ քանի մը ժամէն մոխիր դարձաւ գեղեցիկ ապարանքը։

ՍԻՐԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Լեհ երիտասարդ բանուոր մը, Սթէքներ լեհ սիրուհի մը ունէր, որուն հետ կ'ապրէր Լիոնի մէջ երկար ատենէ ի վեր։

Լեհ գեղուհին, երեւի նոր թառ գտաւ, ուզեց թռչիլ ու երթալ, սակայն Սթէքներ կատղեցաւ եւ ատրճանակը ուղղեց, երկու գնդակով գետին փռեց զայն։

Յետոյ գնդակով մըն ալ ինք անձնասպան եղաւ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

— Պէ՞տք է որ ըսելիքս վերջացնեմ, Նատէժտա։

— Այո, այո՛, վերջացուցէ՛ք, …

— Նատէժտա՛, այդ սրբապղծութիւնը գործող մարդը տեսնուածին պէս ծերունի մը չէ… այդ մարդը երիտասարդ է… գեղեցիկ … «այս պահուս» երբ դուք այս …անուին մէջ ձեր հօրը կը …ուէք, ան կ'ապրի իր իրական կերպարանքով, վրայէն նետած ըլլալով իշխան Վ. լոֆի ձեւերն ու …

— Ուրեմն ո՞վ է ան, գոչեց ան ուժգնօրէն։

Որպէսզի հանգչի՛ … նկարը։

Նատէժտա անոր նայեցաւ հարցական սարսափով մը։

— Այս մարդը, Նատէժտա՛, իրական իշխան Թիֆլիզեան է, ձեր գերմանացի ազգականը, պրուսիական Մարկրաֆներու գահաժառանգը, նոյնպէս նաեւ քայզերին ազգականը…

Անիկա փակեց աչքերը։ Կարծեցի թէ պիտի նուաղէր. Այլեւս չէինք կրնար խօսիլ։ Պահ մը մնացինք, անկարող՝ ոեւէ բառ փոխանակելու։

Պէտք էր սակայն վերջացնէի յայտնութիւնս։

— Նատէժտա՛… լաւ մը ուսումնասիրեցէք այն ձգողութիւնը որ ձեր հօրը հանդէպ զգացած սէրը բնազդօրէն փոխեց ձեր մէջը…

— Ինչո՞ւ համար կ'ըսէք ատիկա, Մարսէ՛լ։

— Հիմա պիտի ըսեմ… քննեցէք ձեր ամենագաղտնի զգացումները, որոնք մարդուս հոգիին խորը կը մնան առանց բանաձեւուելու. լաւ խորազննեցէք ձեր հոգին, Նատէժտա՛։

— Օ՜, լռեցէ՛ք, Մարսէ՛լ, շշնչեց սոսկումով։

— Ո՛չ, ո՛չ, Նատէժտա՛… պէտք է լաւ մը խորազննել, որովհետեւ գէշ ըսելիք մը ունիմ…

Ձեռքերը դէմքին վրայ տարաւ։ Բառերը դժուար, ընդհատ ու եղերական կ'ելլէին իր բերնէն։

— Կարելի՞ բան է… հայրս, հայրս սիրեր եմ պղտոր, յանցաւոր ու ոճրագործ զգացումով մը…

Կամաց մը անոր ձեռքերը քաշեցի դէմքին վրայէն։

— Ո՛չ, Նատէժտա՛, ամէն ինչ յայտնի կ'ըլլայ քանի մը վայրկեանէն։

— Այժմ կ'ըմբռնեմ ձեր ըսածը, Մարսէ՛լ… ուրի՞շ ինչ ըսել կ'ուզէք, այժմ կ'ըմբռնեմ որ ես իրաւունք ունէի սիրելու այս մարդը, որովհետեւ բնութիւնն իմ անգիտակից էութեանս՝ մէջ կ'ըսէր թէ՝ այդ մարդը քոփինէդ չէ․․ այսպէս, ահա՛, սէրը պիտի ըլլայի այդ հրէշը, հօրս ու Բորիսի սպաննիչը, ա՛խ, ուրի՞շ ինչ կրնաք ըսել որ աւելի եւս փելի դարձնէ սրտիս պժգանքը։

— Պիտի հասկնաք ճակատագրին ահաւոր խաղը, Նատէժտա՛, ո՛չ, ո՛չ, դուք մեղաւոր չէք։

— Եթէ մե՞րս ըլլայի, կ'երթայի քիէվիրներուն առջեւ կը նետուէի, որ կ'ըսէի, — «Հա՛յրս, մա՛հ գիտ անիծեալ սրբապղծութեան»…

Ոտքի ելաւ իմ երկուքս ալ կը խեղդուէինք յայտնութենէն։

— Այո՛, այո՛, հակառակ ձեր կամքլութիւնը գիտէք որ դուք կրնաք սիրել այդ մարդը, բայց ուրիշ ուժի մը ենթարկուեցաք, բնութեան մէկ ուրիշ օրէնքին, եւ այս պարագան ներելի է ձեր սրտին համար, Նատէժտա՛․․

— Ի՞նչ ուժի… ա՛խ, ըսէ՛ք, ըսէ՛ք։

Քանի մը քայլ առի, լսեցի անոր ճնշուած կուրծքին ձայնը եւ չկրցայ վճռել թէ պէ՞տք է խօսէի։

— Ըսէ՛ք, կրկնեց ան, ա՛խ, խօսեցէ՛ք այժմ։

— Այդ ուժը կուգար դուրսէն, Նատէժտա՛… ու ինչպէ՞ս չպիտի ենթարկուէիք անոր ազդեցութեան․․ ձգողութեան՝ ինչպէս որ դուք կ'ըսէք, մագնիսականութեան․․ Յիշեցէ՛ք, պիտի մոռնայիք Բորիս Սուխիմի սպանութիւնը․․ կը հասկնա՞ք թէ ինչ ըսել է ասիկա, Նատէժտա՛…։ Ասիկա կը նշանակէ որ, դուք Բորիսը չէիք սիրեր, դուք երախայ մըն էիք եւ անիկա ալ ձեր մանկական խաղերուն ընկերը միայն… Ուզեցիք զայն սիրել… բայց ձեր մէջ գտնուող կինը արթննալով «ոչ» պատասխանեց… կամքը չէ որ սէր կը ստեղծէ։

— Ճիշդ է… ես Բորիսը չէի սիրեր․․ այն ատեն ինչպէ՞ս կրցայ անոր եղերական մահէն ետքը վերապրիլ, երբ ան իր կեանքը զոհաբերեց ինծի համար…

— Սէրը զոհաբերութիւն չէ՛…

— Ո՞ր հրէշը ձեր մէջը մտեր է, Մարսէ՛լ…

— Կը կրկնեմ, Նատէժտա՛, անիծեալ մարդը երիտասարդ է ու գեղեցիկ․․ եւ այդ մարդը, Նատէժտա՛…

Խօսքս ընդհատեցի, եւ քիչ մը վերջ դարձեալ շարունակեցի։

— Նատէժտա, այդ մարդը ձեզ կը սիրէ․․ եւ ահա միակ մեկնութիւնը իր ընթացքին․․

— Ը. Ն

Սրահի ծանր սեղանին կառչեցաւ անիկա։

(Շար.)

Հռոմի տեսակցութեան առթիւ

Հռոմէն կէս-պաշտօնական ծեռագիր մը կ'ըսէ.— Պէտք չէ հաւասար կարեւորութիւն տալ զանազան օտար Նախարարներու միաժամանակ Հռոմ այցելութեան։ Ատոնց մէկ մասին համար, այցելութիւնը պատահական եղած է, Ժընեւէ վերադարձին հանդիպելով։ Ուրիշներ Հռոմ եկած են Զատկի տօներուն առթիւ։ Այս կարգէն է, մասնաւորապէս, Գերմանիոյ ելմտական Նախարարին այցելութիւնը։ Միւս կողմէ, Թուրքիոյ գործերուն իրազեկ շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ բան մը չեն գիտեր Թուրքեւիտալական քաղաքական մասնաւոր դաշինքի մը ստորագրութեան մասին։

∴ Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ մտահոգութեամբ կը դիտեն հինգ-վեց օտար Նախարարներու Հռոմ այցելութիւնը։ Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Իտալիոյ վարչապետը իրարու ետեւէ Հռոմ հրաւիրելով օտար Նախարարները, կը փորձէ Հռոմը դիւանագիտական մրցակից կեդրոն մը դարձնել Ժընեւի եւ առ հասարակ Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ։

Բարձր պաշտօնատարներ բացէ ի բաց կը խոստովանին թէ Ժընեւի ժողովները մինչեւ հիմա մեծապէս նպաստած են եւրոպական գործակցութեան, անձնական կապեր հաստատելով օտար Նախարարներու միջեւ։ Ցաճախ քսան արտաքին Նախարարներ իրարու կը հանդիպին Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն առթիւ եւ կը մտերմանան։ Միայն Մուսոլինին է որ մինչեւ վերջը մերժած է մասնակցիլ այս ժողովներուն։ Եւ միւս կողմէ, անհաւասիկ Հռոմ կը հրաւիրէ օտար Նախարարները։

Ճափոն պիտի բողոքէ

Անցեալ օր գրած էինք թէ համայնավարական խոշոր դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Ճափոնի մէջ, կայսրութիւնը տապալելու համար։ Այս առթիւ ձերբակալուած էին 1000է աւելի մարդիկ։

Նոր լուրերու համաձայն, հաստատուած ըլլալով Մոսկուայի մեղսակցութիւնը այս գործին մէջ, ճափոնական կառավարութիւնը ոչ միայն պիտի խափանէ համայնավարական շարժումը, այլ եւ պիտի բողոքէ Մոսկուայի։

Ճափոնական դեսպանը հրահանգ ստացած է խորհրդային իշխանութեան ուշադրութեան յանձնել 1925ին Գարախանի հետ կնքուած դաշնագիրը, որով Ռուսիա յանձն կ'առնէր չմիջամտել Ճափոնի ներքին գործերուն։

Լեհ-լիթուանական սահմանագլխին վրայ

Լիթուանական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ, որ Չորեքշաբթի գիշեր լեհ զինուած խումբ մը փորձեց անցնիլ սահմանագիծը, Տրումպալիէ գիւղին մօտէն։ Լիթուանական սահմանի զօրքերը դիմադրեցին յարձակողներուն, որոնք քանի մը ռումբ նետեցին, արձակեցին և քաշուեցան իրենց տեղերը։

Ինչ եղաւ «Պրէմէն»ը

Ինչպէս գրած էինք, Հինգշաբթի առտու ժամը 6.30ին Իրլանտայէն ճամբայ ելաւ գերմանական «Պրէմէն» օդանաւը, Ատլանտեանը կտրելու համար։

Թերթը մամուլը գրուած ատեն, ո՛ր եւ է ստոյգ լուր չկար օդանաւէն, որ ոչ անթել հեռագիր ունի, ոչ ալ ազատարար նաւակ։ Լուրի մը համաձայն, օդանաւը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 6.50ին երեւցեր է Իրլանտայէն 880 մղոն հեռու եւ կ'ընթանար ժամը 25 մղոն արագութեամբ։ Աւելի նոր հեռագիր մը, քաշուած Թիւնըրտի «Անտանիա» շոգենաւէն, կը ծանուցանէր թէ թեթեւ փոթորիկ մը կը տիրէ, անձրեւով և կարկուտով խառն եւ թէ ծովը ալեկոծ է 24 ժամէ ի վեր։

Նիւ Եորքի մէջ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են, օդանաւը ընդունելու համար։ Հինգ հարիւր ոստիկաններ կարգապահութեան կը հսկեն օդանաւային կայանին մէջ, ուր անհաւատալի բազմութիւն կը սպասէ։ Մ. Նահանգներու պատերազմական Նախարարութիւնը հրահանգներ տուած է ամէն աջակցութիւն ընծայելու երեք յանդուգն օդանաւորդներուն։ Մասնաւոր հեռագրաթելեր կապուած են օդանաւային կայանին, ժամանման լուրը հաղորդելու համար ոչ միայն ամբողջ Ամերիկայի, այլ եւ Լոնտոնի եւ անկէ Եւրոպայի։

Նիւ Եորքի սակարանին մէջ 1ի դէմ 6ով գրաւ բռնուած է թէ Թռիչքը պիտի ձախողի։

∴ Ֆրանսացի երկու օդանաւորդները, Լը Պռի եւ Քոսթ, որոնք Կալկաթա հասեր էին, շարունակելով իրենց Թռիչքը, Պասրա հասան հինգշաբթի առտու։ Յետոյ մեկնեցան դէպի Հալէպ, ուր հասան երէկ առտու ժամը 5ին։ Անկէ պիտի անցնին Աթէնք կամ Պրինտիզի եւ Փարիզ կը սպասուին այսօր շաբաթ։ Փառաւոր ընդունելութիւն պատրաստուած է։

Խենդի մը անհեդի արարքը

Առջի օր ահռելի դէպք մը պատահեցաւ Սէնդ Ուէնի մէջ։

Անտուէ Արման, բացարձակ խուլ եւ կարճատես, որ հիւանդանոց գրուած էր իբրեւ ալլասերած, շաբաթը անգամ մը այցելութեան կուգար իր երկու տարէց զարմուհիներուն, մէկը 69, միւսը 67 տարեկան։

Չորեքշաբթի օրն ալ, սովորականին պէս եկաւ անոնց հետ անցընելու կէս գիշերին, դրացիները տարճանակի ձայներ լսեցին անոնց յարկաբաժինէն։ Դրացի մը ելաւ եւ դուռը զարկաւ։ Յետոյ փորձեց խորտակել զայն, բայց ներսէն շղթայ մը կ'արգիլէր։ Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան։

Գիշերուան ժամը մէկն էր, եւ ծուխ մը կ'ելլէր պատուհաններէն։ Հրշէջներ կանչուեցան որոնք երկար սանդուղ մը հաստատեցին։ Այդ միջոցին խելագարը երեւցաւ պատուհանէն, քանի մը անկապ բառեր արտասանեց եւ յետոյ քաշուեցաւ։

Վերջապէս կարելի եղաւ դուռը բանալ եւ ներս մտնել։ Խոհանոցին մէջ կեցած էր Արմանը, ձեռքը ըիվոլվէր մը։ Գլուխէն արիւն կը վազէր։ Անմիջապէս զինաթափ եղաւ։ Քովնտի սենեակին մէջ, անկենդան փռուած էր իր ազգականուհին, գլուխէն զարնուած։ Ուրիշ սենեակի մը մէջ, վիրաւոր կը հանդար միւս ազգականուհին, որ քիչ յետոյ մեռաւ։ Անկողինը բոցերու մէջ էր, իսկ պատերը գնդակներով ծակծկուած։

Խելագարը հարցաքննուեցաւ գրաւոր։ Կ'ենթադրուի թէ կատաղութեան նոպայէ մը բռնուելով, կրակեր է իր ազգականներուն վրայ եւ յետոյ փորձեր է հրդեհել տունը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ "ԱՊՐԻԼ 11/24,,Ի

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԳ. - Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ծուագոյն խումբի եւ մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, սիւռօ Թապայի վերնայարկը Salle de Société կը նախագահէ ընկ. Գ. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, կը խօսի՝ ընկ. Հ. ԳՆԴՈՒՆԻ, գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մալաթիոյ կրթասիրաց Միութեան եւ Կէմէրէկի Հայր. Միութեան, վաղը կիրակի Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Ծուագոյն խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քեռի խումբի Գրգ. դասախօսական ժողովը, 18 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, կը զեկուցանէ Ընկ. Ն. Մ.։ Նիւթ՝ Դաշնակցութեան դերը անցեալին մէջ։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գրադարան Ընթերցարան սրահին մէջ։ Կը դասախօսէն Տքթ. Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1ին, սովորական հաւաքատեղին. ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Նիսի Սար խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ծանօթ հաւաքատեղին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԵՒԱՍՏԻԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլորիա Ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին խորհրդակցութեան բոլոր անդամները եւ անդամուհիները, պատուոյ անդամները եւ Սեբաստիոյ Նահանգին պատկանող Ընթացաւորները:

Ներկաներուն Թիւը օրինական պիտի համարուի:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի ֆութպոլի Ա. խումբը վաղը կիրակի պիտի մրցի, Foot-Ball-Club de la Marneի պահեստիին դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Հաւաքավայր՝ 64 Rue de Paris Joinville le Pont ժամը 1.30ին

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ

առթիւ ժողովի կը հրաւիրուին, 16 Ապրիլ երկուշաբթի գիշեր ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը 11 Rue Mr. le Prince.

Փարիզ գտնուող դերասանուհիները եւ դերասանները, քաղաքական, հայրենակցական, գրական եւ գեղարուեստական Միութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները.

Ներկաներու Թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի: Ով որ հրաւէր ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

Կարգադիր մասնախումբ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՎՐԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ակումբ-Գրադարանի կողմէ, վաղը կիրակի Թռնական Թէվէյլի վարի սրահը (Salle Trianon).

կը ներկայացուի՝

"ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ,,

ՄՈՒՏՔ 3 եւ 2 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]		
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ԱՊՐԻԼ 1928

15 AVRIL 1928

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 622

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՇԱԲԱԹԻ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ

Ժամանակակից մարդկութեան մեծագոյն փառքը պիտի մնայ՝ անպայմանօրէն, օդարշաւը, որ ճարտարութեան եւ յանդգնութեան հրաշալիքներ պարզեց վերջին մէկ տարուան ընթացքին։

Համբերութեան եւ յարատեւ ճակատամարտ մը բացուած է բնութեան զաղտնիքներուն դէմ։ Ճակատամարտ մը, որուն ելքը անկասկած յաղթանակն է։

Իրարու ետեւէ սլացող կ'ընթանան, դէպի երկինք, դէպի ծով ու փոթորիկը կը սլանան խիզախ օդանաւորդներ, արհամարհելով ամէն վտանգ։

Շատեր ինկան այդ արկածալի ճամբուն վրայ, ծփալով եւ անհետանալով օդին մէջ։ Եւ շարաթը քանի մը անգամ կ'իյնան ուրիշներ, աշխարհի այս կամ այն մասին մէջ։

Եւ սակայն, ոչ մէկ ընկրկում, վհատութիւն կամ նահանջ։ Ընդհակառակն, իւրաքանչիւր կորուստի հետ, կը կրկնապատկուի արշաւը։ Մէկի տեղ՝ երկու երեք հոգի կը վերսկսին նոյն փորձը։ Մինչեւ անգամ կիներ։

Եթէ մէկ Լինտպէրկ յաջողեցաւ, 1927 Մայիս 20ին, Ատլանտեանը կտրել եւ Փարիզ իջնել միս-մինակը, անկէ առաջ եւ վերջը, քանիներ կորսուեցան ցամաքի եւ ծովու վրայ։ Յիշենք 1927ի առաջին արկածը, դժբախտ Նունկէսէրի կորուստը, եւ նոյն տարուան վերջին ողբերգութիւնը, ամերիկացի Ֆրէյն Կրէյսընի անհետացումը Դեկտ. 23ին, երկու ընկերներու հետ։ Ու վերջապէս, այս տարուան նորագոյն դէպքը, անգլիացի միականի Հինչքլիֆի կորուստը՝ մեծահարուստ կնոջ մը հետ 12 Մարտ)։

Միայն 1927ի ընթացքին, 30 արշաւներ կատարուեցան Ատլանտեան եւ Խաղաղական ովկիանոսներուն վերեւ. 21 թռիչներ՝ հիւսիսային Ատլանտեանի վրայ, երեք՝ հարաւային Ատլանտեանի եւ եօթը՝ Խաղաղականի վրայ։ Միայն Ամերիկաներոպա թռիչքը յաջողեցան կատարել, երիտասարդ Լինտպէրկէն յետոյ, Չէմպըլէն եւ Լէվին (4 Յունիս 1927), յետոյ Պըրտ եւ երկու ընկերները (29 Յունիս), Հէյլտմէն եւ Միս Էլտըր (12 Հոկտեմբեր)։

Եւ անհաւասարելի գերմանական «Պրէմէն»ի արշաւը, առաջին փորձը Եւրոպայէն ուղղակի Ամերիկա, Ատլանտեանի ճամբով։ Նախաշատեր յախուռն արկածախնդրութիւն մը նկատեցին այս ձեռնարկը, մանաւանդ որ ակներեւ պակասներ ունէր օդանաւը, եւ ժամանակը շատ անպատեհ էր։ Բայց աւետաբեր հեռագիրը ցնցեց յոռետեսները, որոնք հիմա ծափ ու ծնծղայ կը զարնեն։ Նիւ-Եորք չհասաւ «Պրէմէն»ը, բայց կտրեց Ատլանտեանը։ Քանի մը ժամուան շեղումը չի կրնար նսեմացնել երեք օդանաւորդներուն փառքը։

Եւ անհաւասարելի ուրիշ յաղթանակ մը.— Ֆրանսացի Քոսթի եւ Լը Պրիի փառաւոր պտոյտը օդերուն մէջ, աշխարհէ աշխարհ, ծովու եւ ցամաքի վրայ, 56,670 քիլոմեթր տարածութեամբ։ Թռիչքը սկսած ըլլալով 1927 Հոկտ. 10ին, Փարիզէն Ամերիկա (4600 քիլոմեթր), եւ ոլորապտոյտ շրջանէ մը յետոյ, վերջացած՝ Ապրիլ 15ին, տեւած է 337ուկէս ժամ։ Միջին արագութիւն՝ ժամը 167 քիլոմեթր։

Ու հպարտ էր Փարիզը, երէկ, երբ սրտատրոփ կը սպասէր խելայեղ ծափերով ողջունելու համար երկու քաջարի հերոսներուն վերադարձը, «Քոլի-Նունկէսէր» օդանաւով։

∴

Այսպէս, ուրեմն, օդարշաւը կը ծաւալի ու կը զարգանայ ամէն ուղղութեամբ, եւ հակառակ բոլոր երեւելի եւ աներեւոյթ փորձանքներու։

Զոհերը այնքան շատ եղան որ, իմաստուն մարդիկ, նախարարներ եւ պաշտօնատարներ, պարտք սեպեցին այսուհետեւ միջամտել, հսկողութեան տակ առնել կամ սահմանափակել թռիչքները։

Անօգո՜ւտ։ Արշաւը կը շարունակուի անընդհատ եւ հետզհետէ աւելի խանդավառ ու հաւատալից։

Խենդութիւն» է, այո՛։ Բայց, ճանո՛տ պլուխներ, ի՞նչ կը դառնար մարդկային կեանքը, առանց այս կարգի խենդութեանց։

Ի՞նչ կերպարանք պիտի ունենային ազգերն ու ժողովուրդները, առանց խենդութեան սրբազան կրակին։ Առանց սլացքի ու թռիչքի։ Առանց զոհերու եւ հերոսներու։

Այսպէս ալ մեր կեանքը։

Անհեթեթ զոհողութիւններն ու պարտութիւնները լախտի պէս ինկան մեր գլխուն։ Սեւ առազաստ մը իջած է շատերու աչքին։ «Մեռա՛նք - կորա՛նք»։

Ի՞նչ «տուեալներ» ունիք որ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան կը պահանջէք, — հարց կուտան մեզի։

Արդարեւ, ի՞նչ «տուեալներ» ունէին սա խենդերը, Լինտպէրկէն մինչեւ Քէօհլ, Լը Պրի եւ Քոսթ։ Կամ խորհրդային վարիչները, նոյն իսկ Մուսթաֆա Քէմալ, որ այսօր կը ծափահարուին «ողջամիտ»ներուն կողմէ, իբրեւ յանդուգն եւ իմաստուն մարդիկ, որովհետեւ... յաջողեցան։

Ատլանտեանը կտրելու հնարաւորութեանց չա՞փ ալ տուեալներ չկան մեր դատին յաջողութեան համար, եթէ միայն հաւատանք, խրատուինք ու գործենք։

Ո՞ւր է պատահեր, որ նոյն իսկ անհատին կեանքը սահի տափարակ դաշտի վրայ, մեղր ու կարագի մէջ։

Ո՞ւր է տեսնուեր որ մարդիկ բան մը շահին, լաչակ մը կապելով գլուխներուն եւ հառաչանքներ արձակելով խուճընդոտներուն առջեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈ՞Ր ԶԳԱՍՏԱՑԱՆ

Լտիրմէի դէպքին առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները հրատարակուած են լուրերու բաժնին մէջ, Թուրք մամուլը զգաստութեան յորդոր կ'ուղղէ։ Նմուշի համար կ'ամփոփենք [illegible] խմբագրականը. (Ց Ապրիլ)

—«Հայրենակից, թուրքերէն խօսէ» ձեռնարկը օրինաւորութեան սահմանէն դուրս ելլելու պարագային, թէ՛ նպատակը կ'ոչնչանայ եւ թէ երկրին կարգն ու կանոնը կը խանգարուի։

Այս պատճառաւ կառավարութիւնը ո և է ձեւով կատարուած չափազանցութիւններու դէմ լուրջ միջոցներ ձեռք առնելու որոշում տուած է։ Իրաւ է թէ Թուրքիոյ մէջ առանց բացառութեան թուրքերէն խօսուիլը ամէն թուրքի իտէալն է, բայց այս իտէալը փողոցներուն պատերուն վրայ միայն ազդեր փակցնելով չիրականանար։ Տեւական աշխատութեամբ և գիտական ու օրինական միջոցներով պէտք է պայքարիլ։ Ընդհանուր առումով, Թուրքիա բնակող ամէն քաղաքացի, որ կենսական շահերով Թուրքիոյ կապուած ըլլալուն համոզում գոյացուցած է, ազգարարութեան պէտք չունի եւ ինքնիրեն Թուրքերէն խօսելու պիտի պարտաւորուի։ Սա ալ պէտք է նկատի ունենալ թէ երկիրը իր սահմաններով ուրիշ օտար երկիրներէն զատուած չըլլալով, թուրքերը աշխարհի հետ յարաբերութենէ զրկուած ազգ մը չեն։ Շատ մը օտարականներ, առանց իրենց լեզուէն տարբեր լեզու գիտնալու, մեր երկիրը կուգան կ'երթան։ Նոյն իսկ պէտք է որ օտար ճամբորդներ մեր մեծ քաղաքները այցելեն։ Այս կարգի օտարներու հետ յարաբերութեան մէջ գտնուող թուրքերու իրական շահը կը պահանջէ որ Գերմանին հետ գերմաներէն, Ֆրանսացիին հետ ֆրանսերէն խօսին։ Այս պատճառաւ, թուրքիա եկող օտարական մը եւ կամ անոր հետ խօսող հայրենակից մը ի՞նչպէս կարելի է ստիպել որ Թուրքերէն խօսի։

«Ամփոփելով, կ'ըսենք թէ ինչպէս փափաքելի է որ ամէն մարդ Թուրքերէն խօսի, այնպէս ալ պէտք է որ ո՛չ ոք ապօրէն միջամտութիւն մը ընէ։ Լաւ արդիւնք մը ձեռք բերելու համար ապօրինութեանց դիմելու պէտք չկայ։ Բայց կան մարդիկ, որոնք կ'ուզեն ազգային շարժումները կարգ մը չափազանցութիւններու տանելով, արտասահմանը մեզի դէմ գրգռել։ Իրապէս, ժամանակէ մը ի վեր օտար մամուլին մէջ Թուրք ազգայնականներուն չափազանցութիւնները խնդրոյ առարկայ եղած են։ Եթէ այդ հրատարակութիւնները քննենք, պիտի տեսնենք որ կարգ մը խռովարար տարրերու ազդեցութիւնը կայ խնդրին մէջ։ Շատ կը վախնանք որ իրականին մէջ երկրին թշնամի կարգ մը մարդիկ գաղտագողի Թուրք երիտասարդութեան ազգային զգացումները գրգռելով չափազանցութիւններու մղեն եւ միւս կողմէ այս չափազանցութիւնները օրինակ ցոյց տալով, օտար երկիրներու հանրային կարծիքը մեզի դէմ զարթնեն։»

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ժամացոյցը կը գործադրուի այս օրուընէ, 15 Ապրիլ։ Երէկ կէս գիշերին մէկ ժամ առաջ տարուեցան ժամացոյցները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՊՐԷՄԷՆ" ԿՏՐԵՑ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

Աւջի օր մինչեւ ուշ ատեն ամէն յոյս կտրուած կը համարուէր «Պրէմէն» օդանաւի մասին, որ Հինգշաբթի առտու արշալոյսին ճամբայ ելած էր Տրպլինէն, դէպի Նիւ-Եորք։

Եւ ահա աւետաբեր լուր մը։ Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալու գիշերը, հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ օդանաւը իջած է Կրինլի կղզին, որ կը գտնուի Նիւֆաունտլէնտի հիւսիսային կողմը։ Երեք օդանաւորդներն ալ ողջ առողջ են։ Քիչ յետոյ երկրորդ հեռագիր մը կը հաստատէր այս լուրը։

Ուրեմն, այս յանդուգն արշաւը, որ կը փորձուէր չափազանց նպաստ պայմաններու մէջ, թէեւ կատարելապէս չէ յաջողած, քանի որ նպատակակէտը Նիւ-Եորք էր, բայց դարձեալ մեծ յաղթանակ մըն է, որովհետեւ «Պրէմէն»ը կրցաւ Ատլանտեանը կտրել մէկ թռիչքով, եւ Լինտպէրկի հակառակ ուղղութեամբ, Եւրոպայէն Ամերիկա։

Ինչպէս կ'երեւայ, օդանաւը շեղած էր ճամբէն, եւ կը թափառէր թանձր մշուշին մէջ, իր սկզբնական ուղեգծին հիւսիսակողմը։ Պէնզինն ալ սպառած ըլլալով, ստիպուեր է իջնել Լապրատորէն (Քանատա) երեք քիլոմեթր անդին։

Տրպլինէն Կրինլի կղզին հեռաւորութիւնն է իբր 3500 քիլոմեթր։

Իրլանտացի հրամանատար Ֆիցմորիս, որ ընկերացաւ գերման օդանաւորդներուն, շատ սկեպտիկ էր յաջողութեան մասին։ Իր կարծիքով, Ատլանտեանը կտրելու համար, անհրաժեշտ է երեք շարժանիւ, վաթսուն ժամ բաւելու չափ պէնզին եւ անթել հեռագիր։

∴ Պերլինի մէջ անսահման ուրախութիւն պատճառեց «Պրէմէն»ի յաջողութիւնը, մինչդեռ ամէնքը կորսուած կը համարէին զայն։ Առաջին լուրը կրցաւ տալ միայն «Լօքալ Անձայկեր»։ (Փարիզի մէջ ալ քանի քանի մը թերթեր միայն ունէին լուրը, երէկ առտու)։ Իրլանտայի մէջ, երբ աւետաբեր լուրը հասաւ, ժողովուրդը փողոցները թափեցաւ, ցնծութեան աղաղակներ արձակելով եւ խերթերը ձեռքէ ձեռք խլելով։

Ամերիկեան օդանաւ մը ղրկուեցաւ Կրինլի կղզին, երեք օդանաւորդները Նիւ Եորք առաջնորդելու համար, եթէ «Պրէմէն»ը վնասուած է։

Շէնք ընդունելութիւն օդանաւորդներուն

ԵՐԷԿ իրիկուան ԱԹէնք — Հռոմէն փարիզ հասան ֆրանսացի օդանաւորդներ Լը Պրի եւ Քոսթ, որոնք 56,000 քիլոմեթր կտրած էին Հոկտ. 10էն մինչեւ ապրիլ 15, «Քոլի Նունկէսէր» օդանաւով։ Փառաւոր ընդունելութիւն մը պատրաստուած էր։ Անհամար Թափօր մը երկու հերոսները Պուրժէի կայանէն առաջնորդեց վարչապետ Փուանքարէի մօտ։

ՄԻԼԱՆԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ԳՏՆՈՒԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Միլանի մահափորձի վիրաւորներէն ինը հոգի եւս մեռած են, որով մեռներու համագումարը կը հասնի 23ի։

Ոստիկանութիւնը արդէն իսկ ձերբակալած է 200 հոգի, գլխաւորաբար անիշխանական եւ բանւորական շրջանակներէ։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուի անիշխանական մը, որ նախապէս դատապարտուած էր, 1921ին Դիանա թատրոնին մէջ կատարուած մահափորձի մը հետեւանքով։

Թերթերու կարծիքով, յանցաւորները ճշդուելէ անմիջապէս յետոյ, մահուան պիտի դատապարտուին, համաձայն 1926ի պատժական օրէնքին։

Իտալական գործակալութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ մահափորձին հեղինակներէն մէկը ձերբակալուած է։

∴ Հռոմի մէջ շքեղ ընդունելութիւն մը պատրաստուած է Թագաւորին համար։ Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուեցաւ, երբ իմացուն որ մահափորձը ձախողած է։ Մուսոլինի խիստ հրամաններ արձակած է, յանցաւորները ձերբակալելու համար։ Պաշտօնական կարծիքը այն է թէ Միլանի դէպքը աւելի շատ ահ ու սարսափ տարածելու ձեռնարկ մըն է, քան մահափորձ մը թագաւորին դէմ։

∴ Արնալտօ Մուսոլինի, դիկտատորին եղբայրը, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ թէ գժոխային մեքենային մասնաւոր ձեւը եւ ուրիշ կարգ մը տուեալներ կ'ապացուցանեն որ մահափորձին հեղինակները խելագարներ չեն, այլ «քաղաքական բարձր ոճրագործներ», որոնք պէտք է պատժուին արժանի խստութեամբ։ «Յանցաւորները իրենց արժանի պատիժը պիտի կրեն։ Ատոր համար, պետութեան պաշտպանութեան յատուկ դատարանը Հռոմէն Միլան փոխադրուեցաւ։ Անհարեկման այս ձեւերը չեն կրնար տկարացնել պետութեան ուժը»։

∴ Մուսոլինի Միլանի նահանգապետին ուղղած հեռագրի մը մէջ, բացէ ի բաց հակաֆաշիստներուն վրայ կը նետէ մահափորձին պատասխանատուութիւնը. բայց միեւնոյն ատեն խիստ կարգապահութիւն կը հրամայէ ֆաշիստ ռազմիկներուն եւ կը պատուիրէ զգուշանալ փոխվրէժներէ։

∴ Թերթերը կը գրեն թէ Միլանի Ապահովութեան Տեսչութիւնը դէպքէն առաջ անստորագիր նամակ մը ստացած էր, որ կը յայտնէր թէ ահռելի մահափորձ մը կը պատրաստուի, անիշխանականներու խմբակի մը կողմէ։ Մանրակրկիտ զգուշութիւններ ձեռք առնուած էին, բայց մահափորձը այնքան վար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Նոր տնակներ կը շինեն Լիբանանի մէջ, հող եւ քար կրելով։

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԱՆՐ ԲԵՌ»

Բարեգործականի լնդհ. անօրէն Տիար Վահան Մալէզեան, իր պաշտօնի ձեռնարկած օրերուն յայտարարեց հանդիսաւորապէս.

— «Մանր բեռը ուսերուս, կըկին ազգային գործունէութեան մէջ կը մտնեմ»։

Ես այն ժամանակ բան մը չհասկցայ այս յայտարարութենէն։

Քիչ վերջ, սակայն, «մանր բեռ»ը լուսաբանուեցաւ։ Ու տեսանք որ ատիկա ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ տուպրակ-մը, որուն մէջ ամսական 10,000 ֆրանք կայ։

Մալէզեան իրաւունք ունէր։ Ու ահա քանի մը ամիս է որ լռիկ մնջիկ, ամէն ամսագլխու կը տանի այդ «մանր բեռ»ը։

Ամերիկայի Պայքար թերթը, սակայն, ազնուօրէն զգածուած Տիար Մալէզեանի ամսական 10 հազար ֆրանքի «մանր բեռ»ը շալկելէն, ելեր է ու այդ գումարը վերածեր է տոլարի։ Նախ Մալէզեանի բեռնակրութիւնը թեթեւցնելու եւ երկրորդ՝ ցոյց տալու համար թէ տնօրէնին համար 400 տոլարը մեծ բան չէ, ընդհակառակն ան դեռ կրնայ քանի մը անգամ այդ սխեակ բեռ տանիլ մինչեւ... պանքա։

Հաւանաբար վաղը միւս օր ալ Անգլիայէն ուրիշ սիրտցաւ ազգային մը ելլէ ու «մանր բեռ»ը աւելի թեթեւցնել ուզէ, 80 սթեռլինի վերածելով զայն ու յայտարարելով — Ամօ՞թ է որ Բարեգործականի հուժկու տնօրէնը 80 սթերլինի չնչին բեռով մը հեգնուի։

Եւ սակայն, աշխարհ միայն արեւմուտքով կազմուած չէ։ Անդին կայ ու կը մնայ հսկայական Արեւելքը։ Եթէ յանկարծ վաղը, Յունահայ մը, 10,000 ֆրանքը տրախմիի վերածէ՝ Մալէզեանի բեռը կ'ըլլայ 30,000 տրախմի։

Եթէ Պուլկարահայ մը լէվայի վերածէ, կը ստանայ 55,000 լէվա։

Եւ վերջապէս, եթէ պոլսահայ մը զայն իր երկրի դրամին փոխէ, Մալէզեան կ'ունենայ 72,000 ղրշ-ի բեռ մը, որ իսկապէս ծանրածանր է։ Քէմալիստ մը անգամ պիտի կքէր անոր ծանրութեան տակ։

Աս է, ան է, իրականութիւն է սակայն որ Մալէզեան բաւական իրաւունք ունի յայտարարելու.

— «Մանր բեռ ունիմ ուսերուս»։

Տիար Մալէզ կատարելապէս իրաւացի պիտի ըլլար, սակայն, եթէ սապէս յայտարարէր.

— «Ուսերուս բեռը մանր է, սակայն... քաղցր է»։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ

Այս խորագրով երկար թղթակցութիւն մը հրատարակեց Թանի Պոլսոյ թղթակից Պ. Ժանտիզոն, որ համակրանքով կը հետեւի քեմալական շարժման: (12 Ապրիլ)
Կ'ամփոփենք էական մասերը:

Թուրքիա, այս վերջին տարիներուն, ապրեցաւ իր պատմութեան ամէնէն հետաքրքրական շրջանը: Ամբողջ աշխարհ զայն կը կարծէր անկման դատապարտուած, մահամերձ, երբ յանկարծ, գերմարդկային ճիգով մը, ան շարժեց իր մէջքը եւ սկսաւ քալել: Խորտակուեցաւ ոչ միայն սուլթանութիւնը եւ խալիֆայութիւնը, այլ նաեւ բովանդակ Արեւելքը պառաւ: Այս Թուրանական ազգը, որ, դարերէ ի վեր, կ'ապրէր քաղաքակրթեալ ժողովուրդներէն մեկուսի, բանտարկուած կաղապարի մը մէջ, որ կազմուած է աստուածպետական կուռքերով, հնամենի բարքերով եւ սովորամոլութիւններով, յանկարծ ազատագրուեցաւ:

Պէտք է նախ նկատել որ, Թուրքիոյ յարութիւնը գործն է միակ անձի մը: Եթէ Մուսթաֆա Քէմալ մէջտեղ չըլլէր, եթէ ան չկրթնէր եւրոպականացած մտաւորականներու խումբի մը, Թուրքիա, որ առրկորէն կը հետեւէր Գուրանի անյեղլի օրէնքներուն, անկասկած պիտի մատնուէր կատարեալ անշարժութեան, ճակատագրապաշտութեան: Ալլահին յանձնելով իր փրկութեան հոգը, եւ կրօնական ու քաղաքական դիւանակալութեան ձգելով նոր եւ վերջին աղէտի մը առիթը: Առանց այս մարդուն, Թուրքիա պիտի դառնար ճորտը Ռուսիոյ կամ Անգլիոյ եւ երբեք տարբերութիւն չպիտի ունենար կերպ. Ասիոյ երկիրներէն: Արդ, Մուսթաֆա Քէմալի գործը տակաւին չէ աւարտած: Մինչեւ այսօր դիկտատորը յաղթեց թրքական հին հոգիին, որ թրծուած էր ճակատագրապաշտութեամբ, եւ անոր տուաւ նոր իտէալ մը: Սակայն եթէ բախտը հարուածէ զայն յառաջիկայ տարիներուն, իր գործը պիտի ջնջուի միասին: «Հանրապետութիւնը դեռ ծիծ կ'ուտէ, կ'ըսէր ինծի Էնկիւրիի մէկ երեսփոխանը, եւ Մուսթաֆա Քէմալի դերը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ստնտուի մը գործը»:

Ուրեմն Թուրքիոյ անմիջական ապագան կախում ունի մէկ մարդու կեանքէն: Հոգ է վտանգը: Ահա թէ ինչո՛ւ չկայ Թուրք մը, նոյնիսկ իր ընդդիմադիրներուն մէջ, որ երկար կեանք չմաղթէ Քէմալի: Ընդդիմադիրները բոլորն ալ գիտեն, որ եթէ գործը աւարտելէ առաջ մեռնի, ոչ միայն պիտի վտանգուին իր բարեշրջումները, այլ —իր շրջապատէն ոչ ոք ինքզինք պարտադրելու կարող ըլլալով— յաջորդութեան խնդիրը ուրիշ նշանակութիւն չպիտի ունենար, եթէ ոչ կրկնութիւնը Մեծն Աղեքսանդրի զօրավարներուն պատմութեան:

Թուրքիոյ ապագան կախում ունի նաեւ երկրորդական ազդակէ մը, խաղաղութենէն: Տասներկու տարիներու անընդհատ պատերազմները (1910—1922) այն աստիճան աղքատացուցին երկիրը, որ նոր կռիւ մը պիտի նշանակէր վերջնական քայքայում:

Ատիկա գիտեն սպայակոյտի մկալեալ զօրավարները, որոնք կը նստին Էնկիւրի: Անոնք իրատես ծնած զօրավարներ են, որ շատ լաւ գիտեն իրենց արհեստը: Անոնք կը վարեն իրենց երկրին ճակատագիրը, կատարելապէս գիտակ իրենց ուժերուն: Այնպէս որ, իրենց ընտրած արտաքին քաղաքականութիւնը պահպանողական է: Մուսթաֆա Քէմալի ղեկավարութեան տակ, Թուրքիա յաջողեցաւ այն յուսահատական կռիւին մէջ, որ ապահովեց ազգային անկախութիւնը: Այս թանկագին ժառանգութիւնը արեան գնով ձեռք ձգելէ յետոյ, հիմա կը զգուշանայ վտանգելէ զայն: Այնպէս, բնականաբար, Թուրքիա խաղաղասէր դարձած է: Սակայն աշխարհիս մէջ, ուր կեանքը պայքար մըն է, այսպիսի հաւատք մը չի բաւեր մեկուսացնել պատերազմը: Խաղաղութիւնը, որմէ կախում ունի Թուրքիոյ ապագան, իրմէ կախում չունի: Կիրքերն ու ախորժակները կը շարունակեն վարել աշխարհը եւ տնտեսական օրէնքները՝ իրենց անգութ խաղը: Յարաճուն ժողովուրդներու երկիրներ կան, որոնք կը պահանջեն ապրելու համար ցանքի տեղ, հողեր, որոնք խոպան կը մնան: Մրցակցութիւնը ազգերու միջեւ կը տեւէ սաստկօրէն: Խուսափելու համար ուժին օրէնքներէն, Թուրքիա իր բոլոր կարելիութիւններով ստիպուած է աճիլ, հարստանալ եւ իր թիւը շատցնել: Ցեղերու պատմութիւնը պայքար մըն է ապրելու համար, եւ անոնք, որ չեն յաջողիր հանիլ յառաջդիմութեանց գիծերուն, ճակատագրապէս դատապարտուած են ուշ-կանուխ մեռնելու:

Ուրեմն, Թուրքիոյ ապագան կախում ունի նաեւ յարատեւ աշխատանքէն: Մինչեւ հիմա, Թուրք երիտասարդ Հանրապետութիւնը յաջողած է քաղաքական, զինուորական եւ ընկերային տեսակէտներու մէջ, բայց ոչ՝ տնտեսական գետնի վրայ: Շատ քիչ են այն երկիրները, որոնք տակաւին կոյս են հանքագործութեան, կազմակերպուած անասնապահութեան եւ հողամշակութեան տեսակէտէն:

Շրջաններ կան, աշխարհի ամէնէն բերրի հողամասերէն, որոնք կը մնան այնպէս ինչպէս էին հազար տարի առաջ: Սակայն Թուրքիա, իր զարգացման ներկայ շրջանին, չպիտի կրնայ, նոյնիսկ գերմարդկային ճիգով մը, մեծ մինակ ապահովել իր բարգաւաճումը: Ամէն բանէ առաջ կը տառապի ծանօթ ցաւէ մը,— դրամ չունի: Այդ երկիրը որ մեծ է աւելի քան Ֆրանսան եւ Իտալիան, ունի միայն չափազանց փոքր դրամագլուխներ, մինչդեռ պէտք էր շատ աւելին:

Դարձեալ, ուրեմն, Թուրքիոյ ապագան կախում ունի օտար դրամագլուխին աջակցութենէն: Աւելի քան ուեւէ եւրոպական երկիր, ճիշդ է որ Թուրքիա, շնորհիւ իր ժողովուրդին սոցիալական համակերպութեան, կրնայ գոհանալ քիչով: Բայց այսպէս մի՞թէ չի վտանգեր իր ուժերը: Մանաւանդ այնպիսի պահու մը, երբ, տնտեսական ճամբուն վրայ, կը գտնուի մրցորդներու դէմ, որոնք հրաշալի գործիքներ ունին. Նոյնիսկ իրենց նախաձեռնարկ ոգիով, Պուլկարները իրենց յամառ աշխատասիրութեամբ Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը կը պահանջէ դրամագլուխ, աւելցնելու համար իր արդիւնաբերութիւնը: Բայց դեռ Թուրք իշխանութեանց եւ եւրոպական դրամագլուխին միջեւ վստահութիւնը չէ վերահաստատուած: Թուրքերը կը վախնան տնտեսական ստրկութենէ մը, Եւրոպացիները կը մնան վերապահութեան եւ կասկածամտութեան մէջ: Պէտք է նկատել թէ որ ժողովուրդներու փոխանակութեան պատճառով Թուրքիա զրկուեցաւ պետական հաւասարակշռութեան ամէնէն կարեւոր տարրերէն: Մեկնեցան Յոյները, Հայերը եւ Հրեաները, որոնք կը կազմէին պետութեան եւ ժողովուրդին միջեւ անհրաժեշտ ընկերային մարմինը, եւ կը ներկայացնէին խնայողութիւնը, դրամագլուխը, արհեստները, առեւտուրը, դրամատունը, հաղորդակցութիւնը արտասահմանի հետ, նոյնիսկ մտաւորականութիւնը:

Հիմա չկայ այդ զանգուածը, եւ Թուրքիա զրկուած է քաղքենի տարրէն, որ ժողովուրդին կը ծառայէր իբրեւ օրինակ, մղիչ ազդակ, բարձրացնելով զայն ընկերային տեսակէտէն: Այդ զանգուածը կարելի չէ ստեղծել մէկ անգամէն: Արդի սերունդը, որ կը կրէ դեռ դարերական աւանդութիւններու ազդեցութիւնը, չի կրնար ստեղծել զայն: Վաղուան քաղքենի տարրը պիտի կազմուի այն սերունդէն, որ դեռ դպրոց կ'երթայ: Ուրեմն, գործը պիտի սկսի կրթութենէն: Թուրք Հանրապետութիւնը ստիպուած է ժողովուրդին սորվեցնել կարդալ ու գրել, կրթել եւ զարգացնել: Մինչեւ որ այդ արդիւնքը չտրուի, Մուսթաֆա Քէմալի գործը պիտի մնայ մակերեսային: Պէտք է նկատել նաեւ, որ, եթէ դպրոցները կ'արդիականացուին, եթէ մտաւորական, գեղարուեստական բարեշրջումներ կը կատարուին, ազգը բարոյապէս եւ հոգեպէս չէ արթնցած: Եթէ քիչ մը ըմբռնած է ժամանակի, յառաջդիմութեան, մեթոտի արժէքը, դեռ կը պահէ արեւելեան հոգեբանութիւնը, զոր ծծած է կաթին հետ եւ միայն սերունդներ ետքը կը փոխուի: Թուրքին ասիականութիւնը, մնաց որ, աշխարհագրական պարագայ մըն է: Ցեղին յատկանիշն է այդ: Զայն կը տեսնէք պալատներուն ու փողոցներուն մէջ, այն արհամարհանքին մէջ, զոր կ'արտայայտէ օրէնքին, առողջապահութեան, պայմանագրութեան մասին, վերջապէս բարոյականի պակասին մէջ: Այս է ցաւը: Պարագայ մը, որուն ծանօթ են շա՛տ Թուրքեր: Իգտամի մէջ Ահմէտ Ճէվտէթ կը գրէր.

«Ինչ որ կը վնասէ մեզի ամէնէն աւելի, բարեմտութեան, շիտակութեան պակասն է...»: Իմացական կարողութիւնները չեն, որ կը պակսին, այլ՝ քաղաքացիական առաքինութիւնները, անշահախնդրութիւնը, նկարագիրը:

Ուրեմն, Թուրքիոյ ապագան կախում ունի նաեւ բարոյական եւ հոգեբանական խոր ու նոր դաստիարակութենէ մը:

Որովհետեւ արեւմտականացումը եթէ դիւրին է նիւթական գետնի վրայ, դժուար է, փափուկ եւ երկար կը տեւէ հոգեկան կեանքի մէջ: Թուրքիա այն ատեն միայն կ'եւրոպականանայ, երբ իր երիտասարդութիւնը ազատի ճակատագրական վարդապետութիւններէն, որոնք կը ծանրանան անոր հոգւոյն վրայ առհաւական պատճառներով եւ միջավայրի օրէնքներով: Ասոր համար չի բաւեր միայն վարիչներուն կամքը, այլ նաեւ անհրաժեշտ է ժողովուրդին փափաքը: Արդարեւ, Թուրքիոյ վարիչներուն մոլութիւնները, խարդախութիւնները կապ մը ունին ժողովուրդին նկարագրին տկարութեանց հետ: Բայց հինգ, տասը տարուան մէջ չէ, որ պիտի կատարուի այդ դաստիարակութիւնը, այլ այդ աշխատանքին համար պէտք է, որ սերունդներ անցնին: Այն ատեն Թուրքիա եւս պիտի ունենայ իր հանրային կարծիքը:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

81.— ՍԻՐԵՐԳ ՍԱՍՈՒՆԻՆ

Ա՛խ Նուպար, Նուպար, Նուպար,
Սասնու քարեր քէյրուպար,
Իմ գոզանի (1) գառ Նուպար:
Նուպարս իջաւ վարընգնոց,
Քաղեց զվարունգ լեցուց ծոց,
Ցարաւ իր պզտիկ եարոջ:
Իր եարոջ պզտիկ քրոջ,
Ցորեկ կ'օրէր իւր օրոց,
Գիշեր կ'առնէր գիրկն ու ծոց:
Զարկեց կարկուտն ու անձրեւ,
Եկան կարմիր հեղեղներ,
Ցարան զօսկի մնտուկներ,
Ցարան իջուցին Մեղրագետ,
Կոտրան ոսկի մնտուկներ,
Թռան դարիզ ցրնծղուկներ,
Թռան ու սարեր ինկան,
Գացին Սասնոյ վրայ կայնան,
Սասուն կ'ելլէր բարակ ծուխ,
Օլրած զփուշ ին Թորկած զպուխ 2).
Աղջիկ Նուպարն անօրէն,
Քողած զբամպակ. վերցած զքիրտ,
Թողած զշային, սիրած զքիւրտ,
Արար ի՞նչ ու ի՞նչ պէտքեր,
Կաղնի փայտ դու ցիլ ճաւն,
Զարկ Թող ճամփ մսին-մորթ
Ջրներ զշային. վերան-ցորդ:

Հաւաքեց Մարտիրոս

Բառեր.— 1) Ըմառանոց, 2) Սոյ:

ՈՍՏԱՆԸ

Երէկ, Նորէն ես տարի, իմ տառապող ու յոգնած
Մարմինս անոր մարմինին, շրթներս անոր շրթներուն,
Երէկ, սիրտս էր վերացած, երազն համակ գիս գրկած,
Ու ցանկութիւնս իմ ըմբոստ, Լո՜յսն էր, Լո՜յսն էր որ ըմպեց:

Իմ պալատէս մենութեան, եւ գրքերէս վերջ, երէկ
Տարի ձանձրոյթըս խառնել մեծ Ոստանին տարփակէզ,
Վաղո՛ւց լեցուած կարօտներ, եւ ըղձանքներ բոցակէզ,
Երէկ, որպէս թռչնիկներ, թռա՜ն, անցա՜ն իմ սրտէս...

Ոստանն երբեք չի գիտեր լռութեան մէջ բանտարկուիլ,
Ոստանն երբեք չի սիրեր մենութեան գիրկն աղօթել,
Ոստանն երբեք չի ճանչնար աղօթքին փա՛ռքը միստիկ
Ոստանին իղձն է միայն ազատութի՛ւնն անսահման:

* * *

Ահա՛, գետը, որ կ'անցի՝ օձազալար ու սիրուն,
Պալատներ կան գեղեցիկ անոր փարթամ ափերուն,
Ծառուղիներ դալարի, ու ճամբաներ գեղակերտ
Միշտ լեցուն են մարդերով, տարփատենչիկ կիներով:

Ու կը տեսնէք դիմացի հսկայ սա շէնքը մարմար,
Որուն անունը բոլոր աշխարհներ է տարածուած.
Երբ կը մտնէք սպիտակ անոր դռնէն գեղաշուք,
Պատմութիւնն է անցեալի, որ կ'ողջունէք սարսուռով:

Ու սլացիկ ու երկար, եւ բարձրայաղթ եւ անհուն,
Կը տեսնէք դեռ սա դաշտին տարածութեան մէջ կանգնած,
Մեծ Աշտարակը պողպատ, որուն կուգան հեռաւոր
Երկիրներէ ճամբորդներ, որպէս կարօտ ուխտաւոր:

Ու Տունը դեռ Մոլիէրի, մարմարակերտ ու չքնաղ,
Ուրտեղ Արուեստը հզօր, արեւէն ա՛լ անմահ է,
Աշխատանքի ու սիրոյ, եւ կեանքի մեծ աղբիւրին
Կ'առաջնորդէ սերունդներ, ծովածարաւ մարդկութեան:

Ով կը մտնէ հոն, կը զգայ, թէ կը մեռնի մարդն ի՞նչպէս,
Թէ կը ծնին ուրիշներ, թէ դարերէն վերջ կուգան
Հազա՛ր, հազա՛ր Նոր դարեր, որոնց մեծութեան առաջ
Կը մնայ Գիրն՝ անըրւած, եւ Երգն՝ երբեք յաղթըւած...

—Ո՛վ դուք Հոմեր ու Սաֆօ, աստուածազեղ Վիրգիլիոս,
Ո՛վ դուք Միլտոն, Շէքսփիր, եւ Կէօթէներ ու Վոլթէր,
Ո՛վ դուք Փիտիաս, Անճելօ, վերածնունդի վրձիններ,
Եւ դուք, տարփոտ աշուղներ միջնադարեան օրերուն,

Դո՛ւք էք միայն ճշմարիտ, եւ իրականն ու արդար,
Ձեզմով է որ Ոստանը կ'անմահանայ դարէ դար,
Շունչն էք, մարմինն էք, հոգին էք յաւերժական մարդկութեան,
Ձեր արցունքն է միայն, որ կը ծնի՛ Ապագան...:

Փարիզ ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

Իմ նիւթս փափուկ է: Հայաստանի թերթերուն մասին խօսիլ, կը նշանակէ, ենթարկուիլ յիմար քննադատութիւններու: Որովհետեւ եթէ համարձակիմ չհաւնիլ, յայտնի է ամբաստանութիւնը, որ պիտի շնորհուի ինծի: Դուրսը սովորութիւն դարձած է հաւնիլ ամէն բանի, որ Հայաստանէն կուգայ: Եթէ չհաւնեցար, վա՛յ քեզի: Բայց մենք դուրսը չենք: Մենք կը գտնուինք այս փակուած սենեակին մէջ, որ պաշտպանուած է փողոցի ձայներէն: Դրացիներու խուց մըն է այս, անկախ եւ ազատ:

Քաղաքական գոյն չունին իմ քննադատութիւններս, գրագէտի ակնոցով պիտի քննադատեմ, ինչ որ կը հաւնիմ: Ձեմ հաւնիր քաղաքականութիւնը, բայց չեմ կրնար ընդունիլ այն մեղսակցութիւնը, որ աչք կը գոցէ ոչ-քաղաքական մեղքերու վրայ:

Հայաստանի թերթերը չափազանց շատ են: Կան օրաթերթեր, կան պարբերականներ եւ կան ապատի թերթեր: Պատի թերթերը թիւ չունին, բոլոր գործարաններուն մէջ, բոլոր ըլիքներուն մէջ պատի թերթեր կան, ուր անմիջապէս կ'արձանագրուին օրուան գանգատներն ու լուրերը: Այս թերթերը կը խմբագրուին բանուորներու կողմէ, որոնք գրել կարդալ նոր սորված են: Անպատասխանատու են անոնք, եւ արդէն այդ թերթերը չեն կրնար մեր Գրականութեան Պատմութեան մէջ ազդեցութիւն ունենալ: Կը տեսնուի, որ իմ նպատակս է ներկայացնել այն թերթերը, որոնք ազդեցութիւն պիտի ունենան մեր գրականութեան վրայ:

Դարձեալ, բազմաթիւ են պարբերականները, որոնք, գրեթէ բոլորն ալ, կը հրատարակուին Երեւանի մէջ: Այսպէս Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնեն 12 պարբերականներ,— կոմունիստ, *քաղաքական,* Հայաստանի Աշխատաւորուհի, *կիներու օրկան,* Անաստղւած, *հակակրօնական պայքարի օրկան,* Լէնինեան Ուղի, *քաղաքական, (նոր սկսաւ, կը վարէ Եղիա Չուբար),* Երիտասարդ Բոլշեւիկ, *քաղաքական օրկան կոմունիստ երիտասարդներու,* Պիոնէր, *մարզական,* Աշխատանք, *Գիւղատնտեսական* կեանք, Էկոնոմիչէսկի Վէստնիկ Արմէնի, *գիւղատնտեսական օրկան, (այս վերջինը կը հրատարակուի ռուսերէն լեզուով),* Գրական Դիրքերում, *օրկան պրոլետգրողներու,* Նորք, *գրական, Ազատ եկեղեցի, օրկան պաշտպանեալ կղերականներու:*

Իսկ թերթերն են Խորհրդ. Հայաստան, *օրկան Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին,* Մաճկալ, *(որ Ապրիլէն սկսեալ Բատրակ անունով յաւելուած մը կը հրատարակէ ամիսը երկու անգամ), օրկան գիւղատնտեսական Միութեան,* Զանգի, *կը հրատարակուի թուրքերէն լեզուով,* Ավանգարդ, կարմիր Զինուոր, *զինուորական:*

Աղեքսանդրապոլի մէջ կը հրատարակուի Բանուոր, *եւ Գորիսի մէջ՝* Կարմիր Սանձեզուր, *գիւղատնտեսական:*

Կը տեսնուի, որ բազմաթիւ հրատարակութիւններ կ'ըլլան: Հրատարակուած օրինակներն ալ շատ են, կամ այնպէս կը ցուցնեն: Այդքան շա՞տ կարդացող կայ Հայաստանի մէջ: Ո՛չ, ռուսական սովորութիւն մըն է այդ: Շատ կը տպուի, դէզ դէզ ինչպէս Մոսկուայի մէջ, Նովոյե... ... մէջ՝ ամէ՛ն հրատար... թիւն: Թէեւ ամէն դիր... .խորհրդ-ընթերցարան... դրկուին թերթերը, բայց... նիք չէ, որ մենք Հայ... մէջ կարդացող քիչ... Կարդացողներն իսկ... թէ կարենան կարդալ... թերը: Ահա հոս է, որ... իմ պարտականութիւն...

Երեւանի բոլոր թե... կ'արժէն իրար: Եւ... Խորհրդային Հայաստան... տօնաթերթը, եւ քննա... թիւններս կը կատարե... թերթին վրայ: Առնենք... լեզուն:

Ա. Ուղղագրութի... րան գրուած է այս մասի... մարդ ծանօթ է ուղղագ... այն խայտառակ փորձն... կը տեւէ: Հայաստանի... կամներն իսկ քննադատ... գային: Զպիտի խօսիմ...

Բ.— Գիր: Երբ Երեւան... թերը Գերմանիայէն... կարգ մեքենաներ կը... չէին կրնար քիչ մը... ծախք ընել ընթեռնելի... գեցիկ գիրեր հայթայթել... մար: Դիրեր, որոնք... անկիւնները գոցուած... նաչելի են: «Խորհրդ... տան» ամէնը երկու կա... գիր կը գործածէ: Մեր... երբ արուեստը կը... տպագրական յեղափոխու... մը, ազատուելու նպա... այն հին ձեւերէն, որոն... գործածուէին հին գրու... թեան համար, երբ անոր... դարձած է, զանցուածները... կապելու նպատակով... նակնկալ ձեւերով... թիւն հրաւիրել, ի՛նչ... բալիք անճոռնի... թեան յեղափոխութեան... պաններուն, որոնք յարմա... մըն ալ չունին: Թերթեր... գրական գեղեցկութ... չունի, նոյն պատրաստ գիր... տեղ: Երեւակայեցէք... թուղթերն ալ յարմար... պէս կը խոստովանի... Հայաստան» (20... 1927), գիրը աւելի եւ անըն... նելի կը դառնայ:

Գ.— Քերականութ... սո՛ս, հայերէն չէ, խմբագր... ռուսերէն քերականութեան... յերէն կը գրեն: Քերական... պարզ օրէնքները մէկդի... ռերն իսկ հայ չեն, հայեր... ներով անիմաստ վանկեր... կը նշանակէ: («Խորհրդային Հայաստան» Յունիս 1927, չէ՛ն գիտ... պատուասու բառը... հանի՞ք չլացուցակի... դային Հայաստանի»,... Բան կը հասկնա՞ք կա... ական պարտականութիւն... քէն: Ձեզ խօսիր վանկեր... վին, Ցերգավիրողսաները... նման բառերուն մասին... այս անհամութիւնը,—... տեւ խմբագիրները հայերէ... գիտեր, ռուսերէն կը խօս... նեն... առանց հայերէնը... լաւ Օրինակ, ի՛նչ պիտի... կնար Ֆրանսացին, երբ... Ֆիւղաւորութեան խօսքը... մանէինք l'affaire est... fourchette: Այսպէս են... ուած անոնց թարգման... ները: Ով ոք կը հասկնայ... գուն, ի Խորհրդային Հա... մէջ (7 Օգոստոս, 1927... տակէն մը կը գանգատի... գրօսիկ կը գտնէ բառեր... մանութիւնը: Բայց ոք... դարձանել, ինչպէ՞ս... ցը.— Մարտակոչ կը... Յուլիս 1927 թէ Ալեքս... պոլի Կեդր. Գրադարան... Վարչութիւնը կը բացատ... հասկնալի բառերուն... կենդանի բառարան է,... Վարչութիւնը:

«Խորհրդ. Հայաստան»... մեծածաւալ չորս էջերէ... երբեմն կը հրատարակէ... ուածներ, որոնք լեցուած... կուսակի մէջ արտասանու... ներով: Ո՞վ կը խորհի... դժուարամարս լեզուով... կար ճառերը ո՞վ պիտի... Առաջին էջը կը լեցուի...

…ԳԱՒԿԱՆ ԱՌԱՒ…

…աւէլ գնտ եկայ,
…ջէն թռայ վար ինկայ.
…երկու միացած սրտերու
վրայ կը խօսի
…բորոստութիւն թո՛ղ ու-
նենայ:

∴

…գնա եկայ,
…էջն թռայ վար ինկայ,
…երկու սիրահար սրտերու
վրայ կը խօսի.
…ոլինքը օրօրոցի փայտին վրայ
չնետէ.
…բօր ջըսէ,
…ւնից չունենայ, ինքզինքդ
քըրէ . . .

Թարգմ. Ա. Սարգսեան

…ցէին

…այէն հնագիրով գրուած …մբագրականով մը: Երկրորդ էջը …նաստանի լուրերով: Երրորդ էջը …ան դրական գանգատներով եւ …ռակցական կեանքով: Չորրորդ …ը լուրեր եւ քննադատական …ոսեր հանդէսներու մասին: Զա- …րանց գեղեցիկ են երաժշտա- …կան քննադատին տողերը, Ռ- …լով տպագրութեան տակ: Ռուսա- …ւոր քիչ կը տպուի: Կ. Փաշա- …եանի ծաղրանկարները յաճախ …յող են:

Հայաստանէն դուրս, Թիֆլիսի …մէջ կը հրատարակուի նոյն գի- …ով «Պրոլետար» թերթը, նախկին «Մարտակոչ»: Այս թերթը աւելի …խնամուած է լեզուի տեսակէտէն: …ռուսերական գեղեցիկ ուսումնա- …սիրութիւններ ունի, բայց առանց …ոգին, երրորդ էջին վրայ տրխ- …խորական սատանայորներ: Կը թուի …թէ «Պրոլետար» աւելի օժտուած …է զարգացած եւ հայերէնի ծա- …նօթ տարրերով:

Հայերէնի տեսակէտէն, աւելի …խոստուր է Ռոստովի «Մուրճ- մանգաղը», որ կը հրատարակուի …շաբաթը երկու անգամ: Բովանդա- …կութիւն չունի, բայց ի՛նչ սրտա- …ռուչ արձագանգներ կ'արձանագրէ …հիւսիս Կովկասի հայաբնակ գիւ- …ղերէն որոնց բնակիչները Թրքա- …ստանի գաղթականներ են, մեկու- …սացած ռուսական ծովին մէջ եւ …պահած իրենց մաքուր հայերէնը: …կէս Թրքահայ, կէս ռուսահայ …մը ունի «Մուրճ Մանգաղը», …ոչ եւ մաքուր:

…րակցութիւնն կարելի չէ …ել որ հայ լեզուն այսքան …մարձակութեամբ բռնաբար- …ի երբ «Խորհրդ. Հայաստան» 30 տարի վերջ կատարուելիք ձեռ- նարկներու երազներով կ'օրրէ ժո- ղովուրդը: Երբ միեւնոյն լուրը ամիսը մէկ անգամ յանկերգի նման կը հրամցնէ ժողովուրդին, երբ ջրանցքի մը բացման մը առթիւ տարին տասներկու ամիս «բացուեցա՜ւ, բացուեցա՜ւ» ըսելով կրկնութիւններ կ'ընէ, ոչ ոք կը նեղանայ, այդ իր պարտականու- թիւնն է թերթին: Բայց երբ հայ լեզուն կը բռնաբարուի այսքան տխմարութեամբ, «Յարդգող»ի անդամները, փողոցը աղմկոտն- րուն բարեկամ մնալու համա՞ր պիտի ուզէին դեռ լուռ մնալ: Գրա- կանութիւնը կը պատկանի նոր սե- րունդին, որքան ալ ապիկար ըլ- լայ անիկա երբեմն ժառանգորդ, եւ գառելու՝ համար իր բեռները ժողված եւ հրաժեշտ առնող սե- րունդէն, առանց մտիկ ընելու ա- նոնց հառա՜չն ու խրատը, պէտք է որ գրական նոր սերունդը իր ըմբ- ոստ… իր գըլ- ուխը յայտնէ մեր լեզուի փղշ- տացիներուն դէմ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(կարդացուած Յարդգողի երե- կոյին, 5 Ապրիլ):

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽՐԱԽՈՒՍԻՉ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեծ յաջողու- թիւն մը եղաւ Մարսէյլի դպրո- ցական հանդէսը:

Ծնողներ իրար կը հրմշտկէին, առաջ անցնելով աւելի մօտէն տեսնելու եւ լսելու իրենց զաւակ- ներուն արտասանութիւնները, եր- գերն ու մարզանքները:

Բոլորն ալ հայրենազուրկ բանւորներ են գրեթէ եւ հազիւ կ'ապրուին իրենց առօրեայ աշ- խատանքով: Բայց եւ այնպէս ծնողական պարտականութեան գիտակցութիւնը, [illegible] էր զոհաբերութեան ոգին: Հակա- ռակ իրենց նիւթական անձկու- թեան, անոնք լրացուցեր էին ի- րենց զաւակներուն բոլոր պէտ- քերը, հագուստ, կօշիկ, ժապա- ւէն, բոլորը [illegible]:

— Դրամ չունիմ, սակայն բարեկամէ մը փոխ պիտի առ- նեմ, որպէսզի չըրկուի զաւակս եւ իր ընկերներուն քով նկուն չմնայ:

Ուրիշ ընտանիքի մը մէջ:

— Ես պիտի չկրնամ, զա- ւակս, մինակ հայրդ ներկայ պիտի ըլլայ, որպէսզի տասը ֆրանք շահած ըլլանք եւ այդ դրամը տանք թոշակին:

Մայր եւ շաբաթ մը չոր հաց կ'ուտեմ, որպէսզի տոմսակ մըն ալ քեզ համար առնէ հայ- րիկը, կ'ըսէ մանկապարտէզի պզ- տիկ մը հրեշտակային անմեղու- թեամբ, յուզելով ներկաները:

Որոշեալ ժամուն կարգին փարքի հազարի մօտ աթոռները գրաւած էին արդէն: Զ. Ե. Ո Միու- թեան նուագախումբը կատա- րեց բացումը «Մեր Հայրենիք»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ուսումնական Խորհուրդի կողմէ Պ. Հ. Սերէնկիւլեան երկու խօս- քով շնորհակալութիւն յայտնե- լով ներկաներուն, շեշտեց ուսման անհրաժեշտութիւնը կեանքի այս արշիճէ բնոլ կարենալ տանելու համար: Ցետոյ պզտիկները եր- գեցին ֆրանսական քայլերգը, տեղի ունեցան մանկական հաճելի արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով: «Այտոն» գասպրանի պզտիկները, որոնք հա- զիւ 4—5 տարեկան են, երգելէ եւ արտասանելէ վերջ, կատարե- ցին շատ սիրուն մարզանք մը: Նոյնպէս «Դաշնիկներ»ը «Մե- ղուներու պարը»ին մէջ խլեցին ան- վերջ ծափեր, իսկ մարզանքները կատարուեցան օրինակելի կարգա- պահութեամբ: Գովելի էր նաեւ Նախակրթարանի բաժինը:

Նուաձայն խմբերգներէ եւ հայրենաշունչ արտասանութիւն- ներէ վերջ տեղի ունեցան գեղջ- կական պարեր, հայկական տա- րազներով: Եղան նաեւ սկաուտա- կան մարզանքներ, բուրգերու կազմութիւն եւ ֆրանսերէն ար- տասանութիւններ:

Նախագահ Պալաքեան եպիսկ- քոպոս առնելով իր հիացումը յայտնեց կատարուած յառաջդի- մութեան համար: Այս առթիւ շնորհաւորեց Վարչական եւ Ու- սում. Խորհուրդներու ջանքերը եւ մանկապարտէզի վարիչ տիկին Մարի Սվաճեանը, որ կարճ ժա- մանակամիջոցի մը մէջ անթերի կերպով մարզած էր մանկապար- տէզի հարիւր պզտիկները:

Շնորհաւորութեան արժանա- ցաւ նաեւ Նախակրթարանի ու- սուցչական կազմը.

Հանդէսի կէսին Պ. Սերէն- կիւլեան աճուրդի հանեց Օր. Խաչմու Թագէոսեանի կողմէ նուիրուած գեղեցիկ ձեռագործ մը: Ժամանակը բաւական յա- ռաջացած ըլլալով, տասը վայր- կեանէն յանձնուեցաւ Պ. Հայկա- զուն Գույումճեանի եւ գոյա- ցաւ 850 ֆրանք:

Ժողովուրդը ցրուեցաւ «Բամբ Որոտանն»ով:

Ս. Միլտոնեան

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԷՆ 12 Ապրիլ.— Զատկի յաջորդ օրը զոյգ եկեղեցիներ ու- նեցաւ Վիէնը: Ազգ. Միութիւնը հրաւիրած էր Ալանեան քահա- նան, Զատկի առթիւ պատարագելու: Երբ Շաբաթ օր յայտարարու- թիւնները կը տեսնեն Լիոնի ծա- նօթ խմբակի մունետիկները, ան- միջապէս մարդ կ'ուղարկեն եւ ու- րիշ քահանայ մը կը ճարեն նոյն օրուան համար: Ցետոյ կը դիմեն ոստիկանատուն Լեւոն Տէր Արսէն- եանի առաջնորդութեամբ, ըսելով որ գաղութիս Ազգ. Միութիւնը մե՛նք ենք եւ եթէ թոյլ տաք որ անոնք արարողութիւն կատարեն, անպատճառ կռիւ պիտի ծագի ժո- ղովուրդին մէջ: Ասոր վրայ Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Յակոբ Մկրեան կը կանչուի ոստիկանա- տուն, որ կը յայտարարէ թէ բաց- արձակապէս կը ստեն այդ մար- դիկը:

Ժողովուրդը գիտցաւ իր ըսե- լիքը, հակառակ անոր որ հնչակ- ռամկավար - պոլշեւիկ «պլոք»ը փողոցը կանգնած հաւատացեալնե- րը ներս կը հրաւիրէր, «մի եր- թաք Դաշնակներու եկեղեցին» ըսելով: Ժողովուրդը արհամարհելով կը շարունակէր ճամբան՝ դէպի Ազգ. Միութեան պատրաստած եկեղեցին, ուր կը պատարագէր Ալանեան քահանան: Երկու եկե- ղեցիներու ճամբուն վրայ ոստի- կանները հեծելանիւով կ'երթեւե- կէին:

Այս պատկերին վրէժը լուծելու համար, իրիկուան ժամը 8ին տ- տեները երեք հոգի, որոնց լեզ- ւով Թուրք ըլլալը գիտենք, վայրենաբար կը յարձակին Յով- հաննէսեանին վրայ, կը վիրաւո- րեն ձեռքը եւ ձախ աչքին մօտիկ զմեցի կը մխեն Ալեքսանեանին ալ դէմքը կ'արիւնոտի: Ցօհերը կը դիմեն ոստիկանատուն, խնդրելով որ այդ անբաններուն արժանի պատիժը տնօրինուի:

Մինչեւ երբ այս անզգամները պիտի շարունակեն գաղութին հան- գիստը վրդովել:

Լէժանկար

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՐԻ ՖՈՒԹՊՈԼ.— Զատկի առթիւ Արմէնիա Ֆ. Գ.ի առաջին խումբը Viliers Coterette հրա- ւիրուած էր, Փարիզէն 120 քի- լոմեթր հեռու: Արմէնիայի խա- ղացողները, համակիրներով միա- սին 25 հոգի գացին մարզա- դաշտ:

Ներկայ էին հազարի չափ հանդիսատեսներ: Առաջին կի- սախաղին Հայերը արեւին ան- նպաստ կողմը ըլլալով 4ի դէմ 1ով պարտուեցան: Երկրորդ կի- սախաղին խաղը փոխուեցաւ, բայց Արմէնիան 4ի դէմ 6 նշանակէտով յաղթուեցաւ: Թէ հանդիսատեսները եւ թէ հրա- ւիրող խումբը շատ գոհ մնացին մեր խաղարկութենէն եւ խոս- տացան յառաջիկային դարձեալ հրաւիրել:

Երկուշաբթի օր ալ Տուրտան հրաւիրուեցան մրցելու, Փա- րիզէն 60 քիլ. հեռու: Մեր խումբը 2ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթական ելաւ:

Թաթուլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁՕՐՈՒԹԵԱՆԴ ՄԵՌՆԻՄ - Ռէմիրմոնի մէջ 13 տարեկան աղջիկ մը, կը պատմեն թէ, օժտուած է հրաշագործ կարողութիւններով: Ընդհալ շաբաթ, փայտէ կամուրջ կոչուած տեղը, մարգագետինին մէջ աղօթած պահուն, ամպերուն գիրկը տեսաւ լուսափայլ կոյս մը: Կոյսին ձեռքերը կը վառէին կրակէ գուն- դերու նման:

Աղջիկը իր տեսիլքը պատմեց գիւղացիներուն, որոնք աղջիկէն խնդրեցին նորէն աղօթել: Եւ յա- ջորդ օրը, նոյն ժամուն երեւցաւ կոյսը: Երեւցաւ միայն ...աղջկան, միւսները չէին տեսներ զայն:

Նոյնիսկ կոյսը խոստացեր է հրաշք գործել Հինգշաբթի: Բայց մինչեւ Հինգշաբթի, գիւղացիները ամէն օր նոյն ժամուն կը հա- ւաքուէին մարգագետնին վրայ: Գիւղացիները չուանով մը սահման գծած են սրբավայրին, եւ կեդրո- նը կը վառեն մոմեր, ծաղիկներ դրած են փունջ փունջ:

Իսկ աղջիկը կապոյտ աչքե- րով, չէկ մազերով, կակուղիկ աղ- ջիկ մըն է:

Ժողովուրդը ամէն օր կ'աղօ- թէ հոն եւ կ'աղաղակէ.— Զօրու- թեանդ մեռնիմ...

Հաւատացողներ կան, որ գալ Հինգշաբթի մեծ հրաշք մը պի- տի գործէ կոյսը:

Ո՜վ գար, երբեք չփոխուեցար:

ԿԱՐՃ ՏՈՂԵՐ, ՍՈՍԿԱԼԻ ԲԱՆԵՐ. — Նիմի մէջ, Թուսէն, ճիշտ ինչ- պէս Կայէն, զարկաւ սպաննեց իր խեղճ եղբայրը, պարզ առնելիք- տալիքի մը համար: Ցետոյ գն- դակ մըն ալ պարպեց, անձնասպան եղաւ:

** Գուրժի մէջ, ագարակի մը մշակը, Սուէզ, յանկարծ խենդե- ցաւ, Դիրկեանը (երկժանի) առաւ, զարկաւ բանւորներուն, ջախջախեց անոնց գլուխները:

Հասան գիւղացիները եւ կա- պեցին խենդը:

ԿԱՊԻԿԻՆ ԱՐՁԱՆԸ.—Լոնտո- նի կենդանաբանական պարտէզին մէջ մեռաւ Թզուկ կապիկ մը, որ փառքն ու պարծանքն էր մայրա- քաղաքին: Կ'ըսեն թէ չափազանց խելացի էր այս կարճահասակ կա- պիկը, ինչե՜ր ինչե՜ր կ'ընէր. խնդա- լէն ճաթեցնելով նոյնիսկ խնդալ չգիտցողը: Ցետոյ նուագարան մը ունէր, եւ նուագ կ'ածէր:

Վերջերս, հիւանդացաւ եւ անասնաբոյժներուն տաղանդը օ- գուտ մը չըրաւ: Կապիկը մեռաւ, խոր սուգի մատնելով մայրաքա- ղաքին պզտիկ ձօները:

Պարտէզին տնօրէնութիւնը ո- րոշած է կանգնել մեռնող կապի- կին արձանը, պատիւ մը, որուն երբեք չպիտի կրնան արժանանալ բազմաթիւ ազգերու բազմաթիւ գրագէտները: Եւ այդ փոքրիկ կապիկին արձանին առջեւ Լոն- տոնցիները պիտի գան յիշելու ի- րենց մանկութիւնը եւ յայտ- նելու իրենց յարգանքը:

ՄՈՒԿԵՐԸ Կ'ՈՒՏԵՆ ԵՐԱԽԱՅ ՄԸ.— Պլըզանսոնի մէջ 15 օրուան երախայ մը, որ պառկած էր իր օրօրոցին մէջ, սոսկալի ցաւերու մէջ արթնցաւ: Մուկերը կերած էին երեսները: Նորածինին վիճակը յուսահատական է:

ՏՈՔԹ. ՏԱՏԻ ՄԱՀԸ

Նպաստամատոյցի Նիւ Եորքի կեդրոնին առողջապահական ճիւղին քարտուղար Տոքթ. Ուիլեըմ Տատ մեռաւ վերջերս Ամերիկայի մէջ:

Տոքթ. Տատ ծանօթ է Թա- լասի եւ Գոնիայի մէջ իր բժշ- կական գործունէութեամբ: Անգ- լիական կառավարութիւնը քէվ- Թլնի, յետոյ Մաքօռի տիտղոս- ները եւ պատուանշան մը տուած էր Տոքթորին, որ հայ գաղթա- կաններու եւ որբերու համար ը- րած անձնուիրութեամբը անուն շահած էր: 1924ին դարձած էր Ամերիկա:

ԴԻՄՔԵՐ

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄՕՐԻԱՔ

ԵՒ ԻՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԷՊԸ, «DESTINS»

Ֆրանսացի գրագէտը, Ժէ. …րու դասականէն մինչեւ ա- …մէն յանդուգն արդիականը, կը …րէ ուսումնասիրել իր արուես- …տը … միրլաւծել զայն կառավա- …րող գիտակից եւ թաքուն ու- …ժերը: Մօրիաք կը շարունակէ …այս դասական աւանդու- …թիւնը իր «essai»ներով: Առանց …վերջինը, «Le Roman», կը պար- …ունակէ …ինակին տեսութիւնները …ժամանակակից վէպի մասին:

Մօրիաք կ'ըմբոստանայ թէ- …մատաստաբրութեան դէմ, կը …ել անոր «ցեղի, միջավայրի …եւ ժամանակի» տեսութիւնը որ …կ'ուզէ ճանչնալ մարդը …տարուած նմոյշներու, ուսում- …նասիրութիւնով:

Թէն հին եւ նոր ընկերու- …թիւններու մէջ կը տեսնէ խում- …բ միայն եւ «ամէն խումբի …մարդեր որոնք կը ծնին …նոյն պայմաններուն մէջ, կը …գալուին միեւնոյն դաստիարա- …կութիւնով, կ'առաջնորդուին …նոյն շահերով, ունին միեւ- …նոյն պէտքերը, միեւնոյն ճա- …շակները, միեւնոյն բարքերը, …միեւնոյն մշակոյթը եւ միեւնոյն խորքը: Առէք անոնցմէ մէկը, կը ճանչնաք բոլոր միւսները»:

Ընկերութիւնն արդարեւ իր բարքերու եւ նորոյթի ճնշումով կը հարթէ տարբերութիւնները, կը սպաննէ անհատականու- թիւնը, կը վերածէ մարդը խա- մաճիկի մը որ «իր միջավայրին, իր գործին, իր գաղափարնե- րուն, իր դաւանանքներուն պար- տադրուած ձեւերու» դիմակ ու- նի: Բայց այդ կեղեւին տակ կայ թաքուն, խորունկ կեանք մը, տիեզերքի չափ անհուն, քաոսի մը պէս խորհրդաւոր, ու «յաճախ այդ տիղմին խորը կը հանգչի այն բանալին որ վի- պասանին կը յանձնէ մարդը ամ- բողջութեամբ»:

Մօրիաք եւ իր ընկերները կը նային ամէնէն խոնարհ աչ- քերուն մէջ, կարդալու համար սրտերու գաղտնիքը, հոգիներու փոթորիկը, գիշերային երկինքը խուզարկող փարոսի մը նման որ կը ձգտի պատռել մշուշն ու ամպը, հասնելու համար անհու- նին: Մօրիաքի վէպը բարքերու պատմութիւն մը չէ, ոչ ալ ցեղի մը, դասակարգի մը նմոյշներու ուսումնասիրութիւնը, այլ ան- հատին վէպը, ներքին մարդուն ճանաչումը:

«Le Roman»ի հեղինակը սա- կայն միամիտ հաւատքն ունի նոր արուեստ մը բերելու, նոր աղբիւրէ մը լեցնելու իր սափո- րին ջուրը, մինչդեռ, բացի ԺԶ. դարու վերածնունդի եւ ռոման- թիք շրջաններէն, հոգեբանա- կան վերլուծումը եղած է իր ցե- ղին հանճարին անդիմադրելի ձգտումը, ազգային բնազդ մը: Ֆրանսական գրականութեան այս կալուածը նկարագիրը չինած են Մօնդէնը, Տէքարդ, Լա Ռոշ- ֆուքօ, Փասքալ, Լապրիւյէր:

Մօրիաք կը խոստովանի իր տուրքը ռուս վէպի լավիաթա- նին Դոստոյեվսկիի:

Դոլստոյ, նոյնքան մեծ ար- ուեստագէտ, նոյն չափով ներ- կայացուցիչը ռուս հանճարին, սլաւ հոգիին, գրեթէ ազդեցու- թիւն չէ ունեցած նոր վիպա- սաններուն վրայ: Ան, թէեւ գի- տակից քրիստոնեայ բայց ան- գիտակից հեթանոս, կը համա- ձակի պատռել պատմութեան նուիրագործած վերարկուն, որով Սէմ եւ Յաբէթ ծածկեցին իրենց հօր մերկութիւնը եւ իր ակ- նարկը կը սեւեռէ մտի անդունդ- ներուն մէջ, Միքէլ-Անճէլոյի յատուկ յստակատեսութիւնով: Դոստոյեւսկիի արուեստը հա- կապատկերն է այս գեղարուես- տական ըմբռնումին: Ան իր ակ- նարկը կը սեւեռէ հոգիին ան- դունդներուն մէջ, մարգարէի մը խարատեսութիւնով: Միսը այն- քան թեթեւ ու թափանցիկ է որ, երբեմն անոր հերոսները մար- մին մը ունենալու գիտակցու- թիւնն անգամ կը կորսնցնեն, ինչպէս Ռասքոլնիքով պառաւ վաշխառուին դրան առջեւ, ո- ճիրէն առաջ:

Մօրիաք, որ կը ջանայ «երե- ւան հանել սրտի մը ամէնէն անհատականը, ամէնէն մասնա- ւորը», իր ձեռքը կ'երկարէ հո- գեբանական վէպի վարպետին:

Երկրորդ պատճառ մը այդ խորունկ համակրութեան:

Փրուստ, իր հսկայ գործով, կոյս հողերու «մեռեալ ծովերու տակ թաղուած աշխարհներու» տեսիլքը տուաւ նոր սերունդին: Բայց սահմանափակ է Փրուստի տիեզերքը որովհետեւ ան կը ճանչնայ միայն հողէ չինուած մարդը, կը մոռնայ աստուածա- յին շունչը՝ հոգին որ ցեխը կեր- պարանափոխեց մարդու: Անոր հերոսները կ'ապրին Սոդոմ-Գո- մորեան մթնոլորտի մը մէջ, ճն- շող ու հեղձուցիչ, ուր կը զգանք պակասը օդի, ազատ, մաքուր, կենսատու օդի: Այդ հսկայ վէպին մէջ տեղ մը միայն, կ'ըսէ Մօրիաք, Փրուստ կը յայտնէ «իր հաւատքը տարբեր աշխարհի մը, հիմնուած բարու- թեան, խղճմտանքի, զոհողու- թեան վրայ, բոլորովին տար- բեր մերինէն»: Դոստոյեվսկի, ո- րուն հոգիին խորը կը մնայ հա- րազատօրէն քրիստոնեայ, հա- կառակ իր կեանքին ու գործին հրէշային տեսիլքներուն, հաւա- տաց այդ աշխարհի գոյութեան, հաւատաց կատարած արարքին բու- ժումին, ախտաւոր հոգիներու սրբագործումին, մեղաւոր մարդու փրկութեան՝ Գողգոթայի ճամբուն վրայ: Ռասքոլնիկով կը խոնարհի մեղքին առջեւ Սոնիայի, յաւիտենական Մագ- թաղինէին որ մարմնացումն է մարդկային ծով տառապանքին:

Քրիստոնէական նուիրումի, սիրոյ եւ գութի այդ մարդկու- թիւնը չէր կրնար անտարբեր թողուլ քրիստոնեայ Մօրիաքը, որուն վէպը կը ձգտի ճանչալ մարդը իր ամբողջութեանը մէջ, մարդ-կենդանին եւ մարդ-Աստ- ուածը:

***

Մօրիաքի նոր վէպն է «Des- tins»:

Ելեւմտագէտ մըն է Օկիւստէն Լական, որ չոր ու համր թուա- նշաններու աշխարհին մէջ կոր- սնցուցեր է հոգիներու հետաքր- քրութիւնը: Ան կը ճանչնայ իր տղան Պոպը կեղեւով միայն, աղուոր գլուխով, անուշ նայ- ուածքով որ կարծես աչք ու գգուանք կը մուրայ: Պոպ կ'ապ- րի անծանօթ, խորհրդաւոր կեանքով մը: Իր հիւանդութիւնը սակայն կուտայ այդ գաղտնի- քին բանալին: Պոպի կ'այցելեն իշխանուհիներ, ծեր ու հարուստ ամերիկուհիներ որոնք հետա- մուտ են թարմ ու գեղեցիկ որ- սերու, երիտասարդներ, շէկ ու պղտոր արտաքինով, ամբողջ մրուրը արդի ընկերութեան: Ու այդ շրջանակին մէջ, Պոպ կ'իշ- խէ իր ֆիզիքական հրապոյրին, իր բնական շնորհներուն ուժով:

Հայրը պժգանքով կը դրկէ տղան գաւառ, մեծ մօրը քով, օդափոխութեան:

Կը փոխուի տեսարանը: Կը փոխադրուինք պարզ ու նահա- պետական մթնոլորտի մը մէջ, հակապատկերը առաջինին:

Մեծ մօրը զբացուհին է Եղի- սաբէթ Կորնաք, յիսունի մօտ այրի կին մը: Կը ճանչնայ ան Պոպի անցեալը, բայց մայրա- կան սէր ու գգուանք կը շռայլէ անոր: Եւ սակայն խռովիչ բան մը ունի այդ տղան, որուն նայ- ուածքը «մանկական երկար ու խիտ արտեւանունքներու» շու- քին տակ, սիրոյ եւ վայելքի հայրենաբաղձութիւնը կուտա- Եղիսաբէթ Կորնաքի: Կը սթա- փի ան, կէս օրուան մօտ, ան- դունդին եզերքը:

Վիրաբուժական շատ նուրբ գործողութիւնով մը, Մօրիաք կը քրքրէ յիսունի մօտ կնոջ հոգին, առանձնութեան, հանդարտ ա- ռաքինութեան մէջ թմրած կնոջ սիրտը, որ յանկարծ կը սթափի ու կը տենչայ, որովհետեւ աղ- ուոր ու խռովիչ աչքերով տղայ մը անցաւ իր անապատէն: Բայց Եղիսաբէթ կը պայքարի իրեն անծանօթ այդ երանութեան դէմ, որովհետեւ կը հաւատայ մեղքի գոյութեան:

«Մենք ունինք հոգեբանական լրբութիւնը, ինչպէս հիները ու- նէին մարմնական լրբութիւնը» կ'ըսէ Աբէլ Հերման: Այո, բայց հաւատքովը բարոյական ար- ժէքներու որոնց բախումներովը կը ստեղծուի դրաման:

ԱՐԱՔՍԻ ԽՈՐՈՍԵԱՆ

պետութեամբ պատրաստուած էր որ, կարելի չեղաւ կանխել։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալութիւնները, աւելի շատ անիշխանականներէն կասկածելով։

Պատերազմը ջնջելու համար

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը Ուրբաթ օր երկար ծանուցագիր մը ուղղեց անգլիական, գերմանական, իտալական եւ ճափոնական կառավարութեանց, պարզելով Ֆրանսայի հետ կատարուած բանակցութիւնները եւ առաջարկելով ծրագիր մը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու համար։

Ծրագիրը երեք յօդուածներէ կը բաղկանայ. — Առաջինը դատապարտելի կը գտնէ պատերազմի դիմել միջազգային վէճերը լուծելու համար եւ պատերազմը միջոց համարել ազգային քաղաքականութեան։ Երկրորդ յօդուածով, պայմանագիր կողմերը յանձն պիտի առնեն իրենց միջեւ ծագած բոլոր վէճերը, ինչ բնոյթ ալ ունենան, լուծել միայն խաղաղասիրական միջոցներով։ Երրորդ յօդուածին տրամադրութեամբ, առաջարկուած դաշնագիրը պիտի վաւերացուի իւրաքանչիւր երկրի սահմանադրական օրէնքներուն համաձայն եւ անմիջապէս գործադրութեան պիտի յանձնուի։

Գործադրութենէն յետոյ, դաշնագիրը բաց պիտի մնայ որքան ատեն որ պէտք ըլլայ, որպէս զի միւս բոլոր պետութիւններն ալ կարենան մասնակցիլ։

Կը հետեւի թէ՝ Ֆրանսա եւ Ամերիկա տասը ամիս բանակցելէ եւ ծանուցագիրներ փոխանակելէ յետոյ, նորէն չեն համաձայնած։ Ֆրանսա երբեք չէ հրաժարած իր վերապահումներէն, եւ հաղորդեց վերը յիշուած չորս պետութեանց՝ թէ իր կարգին ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ. հետեւաբար կը խնդրէ վերջնական որոշում չյայտնել, գայն ստանալէ առաջ։ Ֆրանսա միշտ այն կարծիքէն է թէ, 1.— կարելի չէ արգիլել օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան պատերազմը, 2.— թէ դաշինքը պէտք է տիեզերական ըլլայ եւ 3.— թէ իւրաքանչիւր պետութիւն պէտք է ազատ ըլլայ գործելու դաշնագրին անստատող կողմին դէմ։

Ուրիշ խօսքով, ամերիկեան ծրագիրը կը դատապարտէ բոլոր տեսակի պատերազմները։ Իսկ Ֆրանսականը՝ միայն յարձակողական պատերազմը։

Նոր դաւադրութիւն մը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հինգշաբթի օր նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է, որուն նպատակն էր վերահաստատել Փանկալոսի դիկտատորութիւնը։ Կառավարութիւնը շատ կարեւորութիւն չտուաւ այս գործին։ Սակայն եւ այնպէս, երեք տեղակալներ եւ հօթը ենթասպաներ, որոնք մեղսակից էին, պիտի դատուին պատերազմական ատեանի առջեւ։

Զօր. Փանկալոս, որ այժմ բանտարկուած է Աթէնքի մէջ, պիտի փոխադրուի Կրետէ, Իզզէտտինի բանտը։

Նոր լուրերու համաձայն, դաւադիրները որոշեր էին ըմբոստացնել բանակը եւ տապալել ներկայ իշխանութիւնը։ Ասոնք գաղտնի պիտի հաւաքուէին եւ բանտէն արձակելով Փանկալոսը, նոր դիկտատորութիւն մը պիտի հաստատէին։

Ռուսաֆղան պայմանագիր մը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ պայմանագիր մը կնքուած է Աֆղանիստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, Քապուլ-Թաշքէնտ օդանաւային երթեւեկ մը հաստատելով։ Անգլ. թերթերը կը կասկածին թէ այս պայմանագրով Մոսկուա իր թաթը կը դնէ Աֆղանիստանի օդային սպասարկութեան վրայ։ Կ'ըսուի թէ պայմանագրին մէկ յօդուածը կը տրամադրէ որ Աֆղանիստան միայն Ռուսերէն պիտի գնէ օդանաւերը և շարժանիւները։

Ի՞նչ էր Էտիրնէի դէպքը

Պոլսոյ Թուրքերէն թերթերը ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Էտիրնէի մէջ պատահած դէպքի մասին, որուն առաջին լուրը տուած էինք։ «Ճիւմհուրիյէթ» այսպէս կը պատմէ խնդիրը. —

Խումբ մը կրակոտ երիտասարդներ «Հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ՛» նշանատախտակներուն վրայ կարգ մը սպառնական խօսքեր աւելցնելով՝ կախած են, մինչ այս նշանատախտակներուն նպատակն է պարզ յանձնարարութիւն մը։ Ի միջի այլոց այդ նախադասութիւններէն նշանակալից է Թուրքերէն չխօսողները սահմանէն վտարելու խօսքը։ Ասով ալ չբաւականանալով, այդ տաքգլուխ երիտասարդները խօսքէն գործի անցեր եւ արգիլեր են որ Հրեաները իրենց «խամուրսուզ»ները փուռերուն մէջ եփեն։ Վերջապէս Հրեաներուն դէմ պօյքօթ հրատարակեր են մզկիթներուն մէջ։ Կուսակալը այս անվայել ընթացքը լսելով՝ ոստիկանութեան հրամայած է այդպիսի վարմունքի մէջ գտնուողները հետապնդել եւ անոնց թռուցիկներն ալ ժողվել։ Միւս կողմէ հրահանգ տուած է ուսանողութեան յորդոր կարդալ։

Բուն խնդիրը ասկէ վերջն է որ կը սկսի։ Ուսանողները փոխանակ կուսակալին յորդորներուն անսալու, նոյն գիշերը դարձեալ նշանատախտակները կը կախեն, որուն վրայ ոստիկանութիւնը քանի մը աշակերտներ կը ձերբակալէ։ Այս լուրը առնող 300ի չափ ուսանողներ ոստիկանատան առջեւ ուզած են ցոյցեր ընել, սակայն կուսակալին ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ, այդ ուսանողներու բազմութիւնը ցրուած է։ Ձերբակալուածներն ալ յետ հարցաքննութեան ազատ արձակուած են։ Այնպէս կ'ենթադրուի որ այս դէպքը պատահած է ուսուցիչներուն դրդումով։

∴ Այս դէպքին առթիւ դատի յանձնուեցաւ կրթական քննիչ Խալիտ Էֆէնտի, որ գրգռիչ հեռագիր մը ուղղած էր Էտիրնէի կուսակալին դէմ։

∴ «Թիւրք Օճաղը»ի կեդրոնը հետեւեալ շրջաբերականը ղրկած է. — «Թիւրք Օճաղը»ն փափաք մը կը նկատէ իր բոլոր հայրենակիցներուն Թուրքերէն խօսիլը։ Միայն թէ այս նպատակին իրագործման համար ոչ միայն բռնութիւն ու խստութիւն չի յանձնարարեր ու չի թելադրեր, այլ անոնց մասին իր հաւանութիւնն ալ չի յայտներ։ Վերջերս երկրին զանազան անկիւններուն մէջ յառաջ եկած դէպքերուն հետ հաստատութիւնս ոեւէ առնչութիւն չունի։ «Թիւրք Օճաղը»ն Թուրքերէնը տարածելու համար մասնաւոր դասարաններ պիտի բանայ։»

Թուրք-իտալական դաշնագիր

«Ճիւմհուրիյէթ»ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանայ թէ Միլանոյի մէջ, Իտալիոյ վարչապետին եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կատարուած տեսակցութեան հետեւանքով, Իտալիոյ և Թուրքիոյ միջեւ բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման դաշինքի մը հիմերը պատրաստուած են։

Արտաքին գործավարին Էնկիւրի վերադարձէն ետք, այս հիմերուն սահմանին մէջ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին եւ շատ հաւանական է որ մօտ ատենէն ստորագրուի դաշնագիրը։ Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այս մասին զգուշաւորութիւն կը տիրէ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կարտան, Ե. Ա.— Ձեր բաց նամակին հրատարակութիւնը կը վերապահենք յարմար առիթի մը, օրուան դէպքերուն հետեւանքով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 268bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԱՊՐԻԼ 1928 — 17 AVRIL 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 623 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԽՕՍՔ

«ՎԱԼԼԱՀԻ ՊԻԼԼԱՀԻ»...

...Թուրքերը արմատական քայլ մըն ալ առին. Սահմանա...մնէն ջնջելով կրօնի հետ կապուած կարգ մը հատուածներ։ ...Նոր օրէնքով, Մահմետականութիւնը Թուրքիոյ պետական ...չէ այլեւս։ Ըսել կ'ուզեն՝ խղճի գործ։

...յնտոյ, հանրապետութեան նախագահը, գործավարներն ու ...պաշտօնատարները այսուհետեւ երդում չպիտի ընեն կրօ...ն հակացողութեամբ, — «Վալլահի Պիլլահի», այլ վկայ...կանչեն իրենց պատիւը։

...կարելի է առարկել թէ այս բոլորը վերէն տրուած հրա...ններ են։ Մուսթաֆա Քէմալի եւ Ըսմէթ փաշայի գիւտերը. ...արդիւնք՝ Թուրքերու զարգացման և աշխարհականացման։ ...խնդիրը այն չէ որ, ափ մը մարդիկ ուժ կը գտնեն ...ելու Թուրքիոյ աստուածպետական եւ նահապետական ...ները. եւ կը պարտադրեն իրենց ուզած նորութիւնները։

...որքան ալ սկեպտիկ ըլլանք արդիւնքի մասին, իրողութիւն ...Մէհմէտներն ու Օսմանները նետած են ֆէսն ու փաթթոցը։ ...Թուրքը կրնայ անվթար մնալ։ Թուրքը Թուրք է միշտ։ Բայց ...արտաքին փոփոխութիւնն անգամ, օրինակ ֆէսին տեղ գլխարկը, ...այլ մըն է ինքնին։

...Պատմութեան մէջ քի՞չ է պատահած որ բարեփոխումներ ...րուին բռնութեամբ, պատիժի սպառնալիքով, բացառիկ ...ներու տրամադրութեամբ։

...Խզո՞ն պիտի մնայինք մենք եթէ, մեր հայրենիքին մէջ, ...մէջ վարչական, եթէ կ'ուզէք՝ ոստիկանական հրահանգով ջնջ...ւէին գիւղացիներու «ճագմա»ները, գառնուկի մորթէ գարհուրե...գլխանոցները (փափախ), շալվարները, երեսի քօղերը և նման ...բաներ որոնց հետքերը կը մնան տակաւին։

Երբ Թուրքիոյ Հայերը ողջ էին, Անատոլուի խորերը կարե...լի չէր զանազանել Հայն ու Թուրքը կամ Քիւրտը, հագուստ-կա...պուստի տեսակէտով։

Մինչեւ այսօր ալ Հայաստանի գիւղերուն մէջ, ութ-տասը ...տարեկան երախաներն անգամ, ամբողջ ուլի մը մորթը կը կրեն ...իրենց մատղաշ գլուխներուն վրայ։

Նախապաշարում, սովորութիւն, — կոչեցէք ինչպէս կ'ուզէք։

Զարկեր կան որոնց բարձումը դարեր կրնայ տեւել. ա...ռանց վճռական կամքի։

Այսպէս կամ այնպէս, Թուրքերը 1922էն ի վեր կատարե...ցին շարք մը ձեռնարկներ, որոնք անշուշտ յեղափոխական են, ...բառին գործնական, ոչ թէ փիլիսոփայական իմաստով։

Իսկ մե՞նք...

Համբերութիւն ունեցէք հետեւելու միայն սա զաղութ...ներու վիճակին։

Հեռուները թափառելու պէտք չկայ։ Ահա Ֆրանսան, որ ...մէջ կը լողայ, ուրկէ հազարումէկ բաներ սորվեր կամ ...օրինակեր ենք, վաթսունական թուականներէն ասդին։

Երեւակայեցէք, — երկու ազգ. վարչութիւն՝ Լիոնի մէջ։ ...մէկը միւսին դէմ։ Մէկը՝ «Դաշնակցական», միւսը՝ խառնի...խաղանճ։ Իւրաքանչիւրը իր մատուռն ունի։ Իր քահանաները՝ ...իր դպիրները։ Իր ժամկոչները։

Եւ իր պատարագներն ու սեփական «հոտը»։

Նոյնը Վիէնի մէջ, իբրեւ հետեւանք Լիոնի պառակտումին։

Կասկած չկայ որ, վաղը ուրիշ տեղերէ ալ միեւնոյն պատ...մութիւններ պիտի լսենք։

Մաց մնաց որ Փարիզն անգամ վարակուէր։

Իսկ Մարսէյլի մէջ ռամկավարներու «տրամադրութիւնները ...բարձր են» միշտ, նոր եկեղեցի մը բանալու համար, ի հեճուկս ...միւսին որ կայ։ Իբրեւ պայքարի միջոց Ազգ. Վարչութեան մը ...դէմ որուն մէջ իրենք մաս չունին։

Մէկ խօսքով, ճշմարիտ «վալլահի պիլլահի» մը, որ ոչ հա...ւատալ գիտէ, ոչ նահանջել։

Եւ տակաւին կը պարծենանք թէ յիսուն տարի առաջ ան...ցեր ենք Թուրքերէն։

Այո՛, որքան ատեն որ Թուրքիոյ մէջ էինք, իսկ Թուրքիան՝ ...սուլթան-խալիֆայական։

Որքան ատեն որ չէր հասած թթու եւ յանդուգն ազգայնա...կաններու սերունդ մը, մեր արմատը կտրելու եւ իր ժողովուր...դի յառաջդիմութեան սայլին կապելու համար։

Մենք, թէեւ Թուրքիոյ խաւարէն նետուած աշխարհի լու...սաւորուած պողոտաներուն վրայ, կարծես կանգ առեր ենք մեռ...եալ կէտի մը վրայ։

Կամ աւելի ճիշդ, հետզհետէ ետ կ'երթանք։

Զուր յոգնութիւն պիտի ըլլար տիրող վէճերուն մանրա...մասնութեանց մէջ մտնել։

Մեզի համար շատ պարզ է պատկերը։ Ափ մը մարդիկ, ո...րոնք իբրեւ թէ քաղաքական հոսանքներու անունով կը խօսին, ...ուրիշ հոգ չունենալով, հալածելու մոլութենէն բռնուեր են, եւ ...իրենց կարգին կը հալածեն... Դաշնակցութեան ուրուականը։

Եւ այս՝ ամէն տեղ։ Ապիկար եւ վախկոտ, հիմա հերոսա...կան շարժուձեւեր ալ կը կատարեն, յարձակողականի ձեռնար...կելով։

Կը ցաւինք միայն մէկ բանի. — մեր ընկերներն ու հա...մակիրները, յաճախ լուրջ բանի տեղ դնելով այս մարդիկը ...կամ անոնց գործերը, ճակատ կը կազմեն եւ կը հերոսացնեն ...զանոնք։

.. Այս ընթացքով, կը վախնանք որ Թուրքերուն նետած ...«վալլահի-պիլլահի»ն մեզի բաժին մնայ։ Եւ քարացողը մենք ...ըլլանք, ոչ թէ անոնք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ Թուրք մամուլը կը շարունակէ քրքրել Թրքախօսութեան խնդիրը, երեւութապէս ձաղկելով բռնի միջոցները, բայց իրականին մէջ թունաւորելով մթնոլորտը։ Ահա նոր նմոյշ մը. Միլլիյէթ 10 Ապրիլ.

—«Վերջին օրերս, քանի մը անախորժ դէպքերու տեղի տուաւ Թուրքերէնի տարածման համար աշխատողներուն գործունէութիւնը։ Կ'երեւի որ «հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ» խօսքը չէ մնացած միայն թուղթի վրայ, տեսական փափաքի մը սահմանին մէջ, այլ վերածուած է կիրքի։ Կազմակերպիչները նախապէս յայտարարեցին թէ միայն մշակութային միջոցներով պիտի տարածեն Թուրք լեզուն. մինչդեռ իրենց գործունէութիւնը շատոնց անցած է այդ սահմանը, եւ վերածուած տեսակ մը փողոցային կռիւի։

Մեզի համար կասկած չկայ թէ ամէնէն աւելի ոչ-խելամ Թուրքերն են, որ պատճառ դարձան գործին այս աստիճանին իյնալուն։ Այս տարօրինակ հայրենակիցները, որ չեն կրնար տակաւին հրաժարիլ առանձին համայնական կեանք մը ապրելու հաճոյքէն, եւ պարզապէս կը պարծենան իրենց ազգատ լեզուով պոռալով, գիտենք թէ ի՛նչ սմսեղուկ միջոցներու կը դիմեն, մեր համբերութիւնը սպառելու համար։ Այն օրէն ի վեր, որ Հայերը վար առին իրենց տխրատեսիլ խալտաբղէտ դրօշակը, Յոյները՝ իրենց ճերմակ-կապոյտ դրօշը, եւ Եահուտիները՝ Ալիանս-Իզրայէլիթի նշանացուցակները, սկսան այդ դրօշներուն տեղ իբր ազգային ցոյցի միջոց գործածել հայերէնը, յունարէնը եւ եբրայեցերէնը։

Բայց և այնպէս, չխորհիք թէ մենք համաձայն ենք այն ծայրայեղներուն, որոնք կ'ուզեն բռնութեամբ Թուրքերէն խօսիլ տալ ոչ-իսլամներուն։

Թուրքերէնը տարածելու համար, պէտք է մեր լեզուն օգտակար եւ անհրաժեշտ դարձնել։ Քանի Ղալաթիոյ սեղանաւորական հաստատութեանց մէջ օտար լեզուով տեղի կ'ունենան գործառնութիւնները, եւ քանի սակարանի ձայները կը գտնուին յունարէնի, հայերէնի եւ եբրայեցերէնի տեսակ մը խառնուրդին ազդեցութեան տակ, աւելորդ յոգնութիւն եւ նպատակին ալ վնասակար փութկոտութիւն մըն է, պահանջել որ ամէն մարդ Թուրքերէն խօսի հանրակառքերու, շոգենաւերու եւ սրճարաններու մէջ»։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՋԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սէբէզէն կը հաղորդեն թէ, Ելլէն 19րդ զօրաբաժնի կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է հայ որբերուն արձանագրութիւնը, Բոլիֆին կողմէ տրամադրուած ցանկի մը համաձայն։

Այդ շրջանին 800 որբերուն մէկ մասը ներկայացած եւ արձանագրուած է։ Մէկ մասն ալ չէ կրցած դիմել։ Հաւանական է որ հետապնդում կատարուի չներկայացողներուն դէմ։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴՐԱՄ ԿԸ ՂՐԿԵՆ ՖՐԱՆՍԱ

Թուրքիոյ մէջ Լիլ) Ֆրանսացի խումբ մը համայնավարներ կազմակերպեցին միթինկ մը, որու ընթացքին հռետոր մը, Պէլլիէն, յայտնեց թէ ռուս ընկերները 20,000 ֆր. ղրկած են Հալլուէնի քաղաքին (Լիլի մօտ) Սերն գործարանի բանուորներուն համար, որոնք գործադուլի մասնակցած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՐԱՒ. ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ շաբաթ առտու ժամը 11ին երկրաշարժի երկու զօրաւոր ցնցումներ զգացուեցան, քանի մը երկվայրկեան տեւողութեամբ։ Քաղաքին բնակիչները խուճապահար փողոց թափեցան։ Կէս օրէն յետոյ հասած լուրերը հաստատեցին թէ շարժը շատ աւելի ուժգնութեամբ զգացուած է ամբողջ հարաւային Պուլկարիոյ մէջ, ողբալի համեմատութիւններ առնելով։ Հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան։ Զըրփանի մէջ, որ 19,000 բնակիչ ունի եւ կը գտնուի Ֆիլիպէի ու Սթարա-Զակորայի միջեւ, կայարանը եւ բազմաթիւ տուներ փլատուեցան։ Երեսուն հոգի մեռան եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան։ Շրջակայ գիւղերն ալ շատ վնասուած են։ Պորիսովկրատ քաղաքը (5000 բնակիչ), դէպի աւելի հարաւ, 7 մեռեալ կը հաշուէ, Սթարա-Զակորա՝ երկու։ Ֆիլիպէի մէջ երկու մկրիթներ փլան եւ 15 հոգի մեռան։ Վիրաւորներուն թիւը աւելի շատ է։

Երկաթուղիի գիծերն ալ վնասուած ըլլալով, հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան, բայց կարելի եղաւ շուտով նորոգել։ Վարչապետ Լիափչէֆ աղէտին վայրը գնաց։

.·. Վերջին լուրերու համաձայն, Պորիսովկրատի շէնքերուն հարիւրին 75ը վնասուած է։ Տումռրովօ գիւղը հիմնայատակ կործանած է։ Եթէ զոհերու թիւը բաղդատաբար նուազ է, պատճառը այն է որ շաբաթ տօն մը ըլլալով, առեւտրական հաստատութիւնները փակ էին եւ ժողովուրդը փողոցները կը գտնուէր։ Ցետոյ, տուները ընդհանրապէս շատ մեծ չեն եւ ընդարձակ բակերով բաժնուած են իրարմէ։

Աղէտէն վնասուած բնակիչներու թիւը 120,000ի կը հասնի։

.·. Միեւնոյն օրը զօրաւոր ցնցումներ պատահեցան Պելկրատի, Ռումանիոյ, Սելանիկի եւ Պոլսոյ մէջ։ Այս վերջին քաղաքին մէջ վնաս չկայ։ Նոյն ժամուն, թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան Իտիրնէի եւ շրջականերուն, Թրակիոյ, Պրուսայի եւ Պիլէճիքի մէջ։ Գիշերը երկու թեթեւ, յետոյ զօրաւոր ցնցումներ զգացուեցան Թորպալըի մէջ (Իզմիր), առանց վնաս պատճառելու։

Հիւսակ այ Թուրքիա եւ Սերպիա

Վիեննական թերթերը երկար մեկնութիւններ կը հրատարակեն Թուրք դիւանագէտի մը, Վասըֆ պէյի յայտարարութեանց մասին։ Այս մարդը, որ ժընեւ գացած էր Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ, վերադարձին քանի մը օր մնաց Պելկրատ։ Այնտեղ յայտարարած է թէ Թուրքիա եւ Եուկոսլավիա միեւնոյն շահերն եւ հոգերն ունենալով, կրնան փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքել եւ մեծ օգուտներ քաղել։ «Թուրքիա եւ Եուկոսլավիա հիմնապէս խաղաղասէր են, ինչ որ ալ ըսեն հակառակորդները։ Էնկիւրիի եւ Պելկրատի միջեւ դաշնագիր մը պիտի ապացուցանէ թէ Պալքանները իսկապէս պալքանեան ժողովուրդներուն կը պատկանին։ Փոքր Համաձայնութիւնը, զինակիցը Թուրքիոյ, այնքան աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ որքան կամուրջ մը դառնայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։

Նպաստ Պոլսոյ սպիտակ Ռուսերուն

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը որոշած է յառաջիկայ Մայիսին վերջ տալ Թուրքիոյ իր ներկայացուցիչին պաշտօնին։ Այլեւս գոյութեան իրաւունք չպիտի ունենայ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Պոլսոյ ներկայացուցչութիւնը, որուն գլխաւոր պաշտօնն էր արտասահմանի մէջ գործ հայթայթել, եւ հետզհետէ արտասահման ղրկել ռուս գաղթականներն ու ճերմակ Ռուսերը։

Այս առթիւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Պոլսոյ ներկայացուցիչը հետեւեալ ցեկոյցը հրատարակած է.

«Այն ռուս գաղթականներն ու սպիտակ Ռուսերը, որոնք կը փափաքին մեր դիւրութիւններէն օգտուիլ՝ արտասահմանի մէջ աշխատանքի պայմանագրութեամբ գործ գտնելու համար, մինչեւ Մայիս 16 պէտք է դիմեն Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ներկայացուցչութեան։

Գաղթականներուն Թուրքիայէն արտասահման փոխադրութիւնը ապահովելու համար կարգ մը Ամերիկացիներ գումարներ նուիրած ըլլալով, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Պոլսոյ ներկայացուցչութեան պաշտօնատան մէջ խորհրդակցական կոմիտէ մը կազմուած է, որուն կը մասնակցին նուիրատուներու ներկայացուցիչները։

Ծանր վէճեր կարմիրներուն մէջ

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ խոր տարակարծութիւններ ծագած են բանակին հրամանատարութեան եւ կոմունիստ զինուորական կազմակերպութիւններուն միջեւ։ Այս վերջիններ կը յիշատակեն բազմաթիւ պարագաներ, թէ բանակին հրամանատարները չափազանց խստութեամբ վարուած են զինուորներուն հետ։ Միւս կողմէ, բանակին հրամանատարութիւնը կը պատասխանէ թէ կոմունիստ զինուորական կազմա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՈՒ ԿԸ ՑՆԾԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրեցինք, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին Պուրժէ հասաւ «Նունկէսէր-Բոլի» օդանաւը։ Մարդկային ծով մը կը ծփար դաշտին վրայ, երբ երկինքի խորքէն երեւցաւ Քօսթ եւ Լը Պրիի օդանաւը, 16 զինուորական ու քաղաքային օդանաւերու շրջանակի մը մէջ։ Ժողովուրդը թնդացուց օդը «հուռա»ով մը, որուն միայն վերջին վանկը կը լսուէր երկար ատեն։ Հակառակ ոստիկանական շղթային, ամբոխը խուժեց ներս, դուրս քաշեց օդանաւորդները իրենց խուցէն եւ մօտ երկու ժամ պտտցուց ուսի վրայ։ Ի զուր անդին կը սպասէին պաշտօնական ներկայացուցիչները։ Երբ օդանաւի տան առջեւ տարուեցան, ծաղկեփունջ մը երկարեց օդանաւորդ աղջիկ մը, զոր գրկեց ու կուշտ մը համբուրեց Քօսթ։ Բազմութեան հրմշտուքէն եւ լուսանկարիչներու վառած դեղերէն այնքան ազդուեցաւ Լը Պրի, որ նուաղում մը ունեցաւ։

Իրիկունը իջած էր արդէն, երբ օդանաւորդները Փարիզի գլխաւոր փողոցներէն (եւ Լաֆայէթէն), առաջնորդուեցան դէպի Շան զ'Էլիզէ, Փուանքարէի մօտ։

Գիշերը անցուցին Շան զ'Էլիզէի պանդոկին մէջ։ Սօթը օրէ ի վեր ածիլուած չէին, իրենց մազն ու մօրուքը խուիւ պէս, ցեխով ու փոշիով ծեփուած, յոգնած, — որովհետեւ Եօթը օրուան մէջ, Թօքիօյէն մինչեւ Փարիզ, քնացեր էին միայն 10 ժամ։

Անոնք Նարոնի մէջ զէրոյէն 17 աստիճան վար ցրտութեան մատնուած էին, եւ Կալկաթայի մէջ տաքութենէն կը խեղդուէին։ Այնպէս յոգնած էին անոնք, որ հանգչեցան խաղաղ գիշերուան մը քունով Շան զ'Էլիզէի մէջ։

Կիրակի այցելեցին Ռամպուլէ, Հանրապետութեան նախագահին։ Իսկ երէկ Փարիզ քաղաքին հիւրն էին։

ՊՐԷՄԷՆ-Ը ՍԱՌՈՒՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄՆԱՑ

Նոր լուրերու համաձայն, գերմանական Պրէմէն օդանաւը ծանր վնասներ կրած ըլլալով, չի կրնար տեղին վրայ նորոգուիլ։ Պիտի քակուի եւ մաս մաս Նիւ Եորք կամ Գերմանիա պիտի փոխադրուի։ Այժմ ամէն ճիգ կը թափուի փրկելու համար երեք օդաչուները, որոնք սառերու մէջ մնացած են։ Լրագրողներու կողմէ վարձուած վից օդանաւեր ճամբայ ելան, օգնութեան հասնելու համար արկածեալ Պրէմէնի։ Ուրիշ օդանաւեր ալ ճամբայ ելած են Նիւ Եորքէն եւ Քանատայէն։ Մէկը կէս ճամբան մնաց, իր կարգին ուրիշ սառնակոյտի մը վրայ իջնելով։ Այս օդանաւերը այնպէս մը շինուած են որ կրնան սառերու վրայ իջնել։

Կրինլի կղզին, ուր իջած է Պրէմէնը, մէկ քառակուսի մղոն տարածութիւն ունի եւ տասնըչորս բնակիչ։ Դեռ մինչեւ մէկ ամիս անմատչելի է, սառոյցներուն պատճառով փորձեր կ'ըլլան ուտելիք եւ... դրամ հասցնելու, շուներու եւ քալխիրներու միջոցաւ։

ՈՒՐԻՇ ԱՐԿԱԾԱԼԻ ԹՌԻՉՔ ՄԸ

Իտալական «Իտալիա» դեկավար օդապարիկը, որով Զօրնոպիլէ հիւս. բեւեռ պիտի երթար, անցեալ գիշեր ժամերով մոլորեցաւ Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Շլեզիոյ վրայ, անձրեւին եւ ձիւնին մէջ, ճարահատ Գերմանիա իջաւ։ Նաւ վնասուած չէ, բայց կ'ըսուի թէ ետ պիտի դառնայ։

ԽԱԼԻԼ ՓԱՇԱՆ ԵՒ 2 ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

1918 Թւին է, աշնան սարսափ՝ օրեր Ատրպատականի հայութեան համար։ Ցաճիկը գալիս է։ Ցաճիկները անցել են Պարսից սահմանը Կոտուրի, Սալմաստի, Ուրմիոյ կողմերից եւ Հայ ու Ասորիների հետ կռւի բռնւել։ Դրանք քաղցած, մերկ, անօգ, թուլացած երկար կռիւներից յետոյ, գայլերի նման վրայ են թափւում Ռուսաց հեծեալ մթերքներին տիրելու, որոնք բեռներով դարսած են Շարաֆխանա, Խոյ, Սալմաստ, Ուրմիա, Հայդարապատ, միլիարներով մթերքներ, որոնք «անթասիր» Ռուսերը թողել գնացել են Ռուսիա։

Սալմաստում նրանք բախւում են 15,000 Վանից նոր եկած գաղթականների եւ Սալմաստեցոց հետ, իսկ Ուրմիայում մի փոքր հեծելազօրքի, Սահիանեանի ղեկավարութեամբ, եւ 60 հազար Մարշիմօնական Ասորիների Աղբիւլ ամսի ընթացքում Ուրմիոյ վրայ եղած 8 յարձակումները անյաջողութեան են հանդիպում հայասորական միացեալ զինուած ուժին, ընդհարւելով եւ թողնելով 200 տաճիկ զինւոր գերի Սալմաստի սահմաններում՝ երեւում են տաճիկ ուժեր, հայակեր Ալի Իհսան փաշայի գլխաւորութեամբ եւ սկսում են երկու կողմերից յարձակում, մաքրելու Մակուի, Խոյի, Սալմաստի, Ուրմիոյ քրիստոնէութիւնը։ Մայիսին փաշան ունէր 1500 զօրք, Հայոց եւ Ասորւոց զինուած ոյժը Սալմաստում եւ Ուրմիայում 10.000 էր։

1918 Մայիսի վերջերն էր, Հանրապետութիւնը կազմւած, Յունիսի սկիզբներին Անդրանիկ խռոված Նորակերտի կառավարութիւնից՝ վերցնում է իր բանակը, յետեւը ձգելով աշագին բազմութիւն երախաների, կանանց, անցնում է Ջուլֆայի կամուրջը — որ Խոյով, Սալմաստով, Ուրմիոյ, Ասորի կողմով գնայ Համադան՝ միանալու անգլիական բանակի հետ։ Ջուլֆայի Պարսից Փառաշբաշին հեռագրում է Թաւրիզի կեդրոնին. «Անդրանիկը 7000 հոգով անցաւ մեր կողմը, մեզ դէմ ոչինչ չունի, մեզ հետ բարեկամ է, գնում է Խոյ-Սալմաստ»։

Սալմաստ Ուրմիա շատ նեղ կացութեան մէջ էին հայ ասորի ուժերը Չղիւէլին, անցնել Կովկաս միանալ Նախիջեւանով Երեւանի հետ, թէ՞ գալ Համադան Անգլիացիների մօտ։ Անդրանիկի երեւալը իր բանակով եւ միանալը 10,000 զինուած ուժերի հետ, միանգամայն կը փոխէր խնդիրը։ Բայց հանգամանքները բոլորովին տարբեր արդիւնք ունեցան։ Անդրանիկ չմտաւ ոչ Սալմաստ, ոչ Ուրմիա իր գալստեան համար։ Սուրհանդակ ուղարկեց Սալմաստ, Ուրմիա։ Սալմաստում վանեցիներ էին, Լեւոն Շաղոյեան, Բուլղարացի Գրիգոր։ Դրա մէջ խօսում էր գաւառական ազգասիրութիւնը։ Ջուլֆայից Խոյ մի օրւայ ճանապարհ էր, նա երեք օրում գնաց։ Ալի Իհսան փաշան ամէն նախապատրաստութիւն տեսաւ մինչեւ Անդրանիկի Խոյ հասնելը։ Դրա ջարդւելը եւ փախչելը՝ մի օրում կատարւեց։ Անդրանիկի Համադան գնալը դարձաւ ցնորական երազ։ Սալմաստի Ուրմիոյ ուժերը անտեղեակ Անդրանիկի քայլից, բոլորովին անջատ սկսեցին կռւել Ցաճիկների հետ, որոնք Անդրանիկին ջարդելով յետոյ ոգեւորւած, յարձակումները խստացրին Սալմաստ Ուրմիոյ ուղղութեամբ եւ ստիպել տւին 80,000 ժողովրդին մի ամսւայ ճանապարհորդութիւն կատարել դէպի Համադան Անգլիացիներին գտնելու՝ փոխանակ Անդրանիկի հետ հայրենիք վերադառնալու։

Ալի Իհսան փաշան կատաղած Անդրանիկի արածներից, հրամայում է կոտորել Մակուի, Քիլիսթափայի, Խոյի Հայերին, անցնում է Թաւրիզ, կոտորելու մնացորդ հայութիւնը։ Թաւրիզի Հայերը սարսափի մէջ են, պահանջում են 20 հոգի Հայերից պատանդ, փաշայի կեանքի դէմ դաւադրութիւն կազմելու առաջն առնելու համար։

Գալիս է փաշան, հայ պատգամաւորութիւնը ընդառաջում է, քաղցր խօսքերով սիրտը առնում է, Արեւելեան բանակը կատաղում, փրփրում, յետոյ կակղում է։

— «Այո՛, դուք Հայերդ դաւաճաններ էք, Անգլիացիների, Ռուսերի հետ էք։ Դաւաճան, վատոգի, անպիտան Անդրանիկը կոտորեց Նախիջեւանի, Ջուլֆայի, Խոյի Թուրքերին, ես էլ հրամայեցի կոտորել Մակուի, Քիլիսթափի, Խոյի Հայերին, այժմ հերթը ձերն է, եկել ենք ձեզ էլ կոտորել. մենք կոտորել ենք մի միլիոն Հայ, մնացել էր միմիայն 50,000 երախայ եւ կին. այո, կոտորեցինք, դուք դաւաճան էիք։ Բայց խեղճ կանայք, երախայք ի՞նչ մեղաւոր էին, որ խառնւեցին միւսների հետ եւ կոտորւեցին, խեղճե՛ր» ասաց, լաց եղաւ եւ արտասուքները թափւեցին։

Պատգամաւորութիւնը ոգեւորւելով գաղափի հոգու ներքին գալարումից, համոզում է նրան, թէ պարսկահայերը չէզոք են, ոչինչ չեն արել, չեն խառնւել պատերազմի գործերին, ինչպէս Պարսից կառավարութիւնը չէզոք է մնացել, նոյնպէս եւ իրանք։

— Լա՛ւ, հաւատում եմ ձեր հոգեւորականներին, ակնարկում է պատգամաւորութեան հետ ներկայ եղող առաջնորդին, եթէ խօսք կտաք չէզոք մնալ մինչեւ վերջը, ես ձեզ չեմ կոտորել, եթէ ո՛չ, նոյն վախճանը կ'ունենաք ինչ որ միւս Հայերը։

Առաջնորդը իր խմբով իր խօսքը տալիս է փաշային, որ իր չքախմբով գայ առաջնորդարան թէյ խմելու, որպէսզի քաղաքի մէջ գտնւող կովկասեան Թուրքերը, որոնք շաբաթներով պատրաստւում էին հայկական կոտորած կազմակերպել, հանդարտին եւ ժողովուրդը համոզւի, թէ փաշան Հայերի հետ լաւ է։

Փաշան համոզւեց, համաձայնեց յաջորդ երեկոյ գալ Առաջնորդարան թէյի, նոյնպէս հրաւիրւեց թագաժառանգը իր հետեւորդներով։ Երեկոն շատ ուրախացաւ, թէ ինչպէս Հայերը կարողացան Թուրք փաշայի սիրտը առնել, եւ սպասւած կոտորածը բարեկամութեան փոխւեց։

Ղարադաղի խանը լսելով, որ փաշան Հայոց Առաջնորդարանին հետ լաւ է, կոտորածը անմիջապէս դադարեցրին։ Ցիսուն հոգի արդէն սպանել էին, եւ Ատրպատականի հայութիւնը այս անգամ ազատւեց բնաջնջումից։ Ցաճիկ զօրքը սկսեց Երեւանի գծով շատանալ, թիւը հասաւ 25,000ի, ամբողջ Ատրպատականը սկսաւ հեծել նրա բռնութեան տակ, թագաժառանգի ներկայութիւնը չքացաւ, Մայիսի 30էն մինչեւ Նոյեմբերի 5ը տարւեցան երկաթուղիով Կարս-Երզրում բոլոր [illegible] մէկը անասուններ, ռուսական մթերւած շտեմարանները միլիարների արժէքով, օրական երկու անգամ գնացքները ուղղելով դէպի Երզրում։

Ալի Իհսան փաշան յետ դարձաւ Ուրմիա եւ օգտւելով Անդրանիկի անթոյլատրելի սխալից, որ չկարողացաւ օգտւել 80,000 զինւած քրիստոնէութիւնից, եւ դէպի Նախիջեւան տանելու ծրագրից եւ մի օրում յետ քաշւեց Խոյից, չիմանալով ինչ վնասներ պիտի պատճառի շրջապատին իր չեղած, բայց ակական տրամադրութեամբ արած քայլից, — որովհետեւ եթէ 80 հազար հոգի բռնէին Ջուլֆա-Նախիջեւան գիծը, ոչ մի տաճիկ զօրք չէր կարող Թաւրիզ մտնել — աչք կարի մօտեցում եղած փաշան անմիջապէս մաքրեց Խոյ, Սալմաստ, Ուրմիա գիծը քրիստոնէութիւնից մղելով 80 հազար հոգին դէպի Համադան։

ՄԻՒՆՆԵՑԻ

(վերջը յաջորդով)

ՀԵՆՐԻԿ ԻՊՍԵՆ

Ա.

Գրական աշխարհը տօնեց հարիւրամեակը Իպսէնի, որուն քանի մը կտորները միայն կը ճանչնայ հայ թատրոնը Ուրուականները, Ճարտարապետ Սօլնէս, ժողովուրդին Թշնամին)։

Բայց Նորվեկիացի թատերագրին գործը՝ միութեան ձգտող այլազանութիւն մըն է, ամբողջութիւն մը, որ ճշմարտութեան որոնումի ճամբուն վրայ, հանգրուանէ հանգրուան միայն կ'ոգեւորուի ու տրամաբանական կառուցւածքի մը պէս, դանդաղօրէն կը մեկնի իր լրումին։ Իպսէնի գործին կտոր մը՝ լրիւ չըմբռնուիր ամբողջէն զատ, որովհետեւ անոր մէջ, ձեւի, միջավայրի ու տիպարներու յաճախութեամբ շարժումին տակ՝ մի՛շտ նոյն խորքն է որ կը նորոգուի ու կը շատնայ, — Իպսէնի անհատականութիւնը։

Մեծ ստեղծագործ խորհող մը չէ ան։ Ջուլի փիլիսոփայի մը խոր ու միօրինակ տարողութիւնը. իր աշխատանքի գործերը՝ վարժաց երեւակայութիւն մըն է, որ գիտէ իւրաքանչիւր գաղափարի տալ յարմարագոյն դէմք մը, խօսքեր ու շարժումներ։ Հոգիներու վէրքը կը բանայ ան՝ վարպետ վիրաբոյժի պէս։ Անխնայ կը հարուածէ ժամանակին ապականած բարքերը եւ փտուկ ըմբռնումները, բայց դասական բարոյախօսը չէ ան. կը ցուցնէ ախտը ու դարմանի հոգը կը ձգէ հիւանդին։

Լո՛կ ներշնչող արուեստագէտ է Իպսէն, որ իր յորդ ու նուրբ զգայնութիւնը կը հակադրէ իրատես դիտողութեան մը անդրադարձներուն։ Տարրական խղճմտութեամբ կը վերլուծէ անհատը, ընկերութիւնը եւ անոնց յարաբերութիւնները։ Կը փորէ երեւոյթները եւ ամուսնացման ձգլերը կը զարնէ փորձաքարի անընդունակ միջավայրին մէջ։ Բայց նաեւ մանաւանդ կը փորձէ ինքզինքը. մարդկութիւնը կ'անցընէ իր հոգիին բովէն, ու անկէ, պայքարը որ իր ներաշխարհին խորը կը մղուի առողջ դատողութեան մը եւ անզուսպ զգայնութեան մը, առաջին ցնցող տպաւորութիւններու եւ անոնց հակակշռին միջեւ. Իպսէն զայն կը խտացնէ իր գործով։ Ան ինքզինքին հետ կը վիճի եւ իր ներքին վէճն է որ կ'արտայայտէ։ Կերպով մը, ան ինքզինքն է որ կը բացատրէ, կը քակէ։ Իր հոգին է որ կը կենսագրէ իր ամբողջական գործին մէջ։

Իպսէն ծնած է 1828 Մարտին, Սքինի մէջ (Նորվեկիա). միջակ ընտանիքի զաւակ, փոքր տարիքէն ան կը ճանչնայ զրկանքի բոլոր դառնութիւնները, որոնք իր մէջ կը խմորեն դժգոհը եւ իր պատանեկան միտքը կը նետեն 1848ի յեղափոխական ոգիի ազդեցութեան տակ։ Իր առաջին ներշնչումները կը վառէ անկէ. Հունգարացիներու ազատագրական պայքարը կ'երգէ. հեքեաթներ կը ձօնէ Շուէտի թագաւորին, հրաւիրելով զայն պաշտպանելու Դանիացիները ու կը կերտէ իր առաջին թատերգը՝ Կատիլինա, Հռոմայեցի հերոսը, որ իր գրչին տակ կը դառնայ մարդասէր յեղափոխական մը։

Իր գործունէութեան առաջին շրջանին, Իպսէն կը հիմնէ նաեւ թերթ մը, կը գրէ քանի մը աննշան տաղեր, կը վարէ Քրիստիանիայի թատրոնը, որուն փակումէն յետոյ է միայն, որ կը կազմուի, կը հասուննայ ու կը յայտնուի իսկական Իպսէնը, ըմբոստ ու յեղափոխական արուեստագէտը։

Բայց Իպսէնի ըմբոստութիւնը չի յամենար քաղաքական աւանդութիւններու, կազմերու, ընկերային հաստատութիւններու շուրջ, ինչ որ կը կազմէ հաւաքական կեանքի մակերեսը միայն. այլ կը մտնէ աւելի խոր։ Կը պրպտէ անոնց թաքուն գրգիռները, ըմբռնումները, որոնք կը կազմեն քաղքին ու երկրին բարոյական հիմերը, հակադրութիւնը, որ կայ գործին ու խօսքին, գաղափարին եւ անոր կիրարկումին միջեւ, ու կեղծիքը, որ կը ջանայ պարտկել կամ արդարացնել կոյիտ եսերու և պղտոր շահերու խաղերը։

Ան կը դիտէ, որ մարդը կը խորշի մեկուսացումէն եւ «ապրելու ուրախութիւնը» կը փնտռէ միութեան մէջ. բայց զգացումը որ կը տածէ հանդէպ իր նմանին, այն չէ որ կը կիրարկուի առողջ բնազդին եւ զգացումին դէմ, իրականութեան պարտադրութիւնները այլապէս կոչւած են. որովհետեւ, հաւաքական կեանքը՝ իր շահերուն համաձայն կը ձեւակերպէ, կ'օրինականացնէ ամէն զգացում, ամէն բան եւ ամէն ինչ. իսկ անոնք որ վստահութիւնը կ'ունենան հպատակելու ընկերութեան պահանջներուն, չեն ուզեր ճանչնալու պատրանքի կեկերը (Սիւրոյ կատակերգութիւնը)։

Պէտք է ուրեմն պայքարիլ ամէն բանի դէմ որ բռնութիւն է, — օրէնք, կրօնք, պետութիւն, եկեղեցի եւլն., եւ ինչ որ կը յաւակնի կաղապարել անհատին եւ ընկերական ազատութիւնները։ Գոյութեան իրաւունքը միայն հարազատ զգացումինն է, եւ անկէ բխած գաղափարին, որոնց պէտք է ձգտիլ անհաշտ անհեռումով, յամառ զոհաբերութեամբ, անընկճելի կորովով (Պրանտ)։

Բայց Իպսէնի այս անիշխանական քարոզը գրքերէ եւ տեսաբաններէ չէ որ կ'առնէ իր սնունդը։ Բուն աղբիւրն կը գտնէ ան, կեանքին, մարդկային միջավայրին եւ անոր գերի անհատներուն. հաւաքական տառապանքին եւ անոր թաքուն պատճառներուն. Սակայն, փոխանակ իր դիտողութիւնները տանելու իրենց տրամաբանական ելքին, կը հաստատէ երեւոյթը ու կանգ կ'առնէ, աչքը յառած առողջին, զոր չի տեսներ... կը մեկնի իբր յեղափոխական ընկերաբան. բայց կը վերջացնէ իբր արուեստագէտ։

Ապագայի ճարտարապետը չէ ան, այլ ժառանգուած խարխուլ հնութիւններու քանդիչը։ Կը քանդէ, նոր շինութեան յատակագիծն ու հոգը ձգելով գալիք սերունդին։

Ու պայքարը որ կը յայտարարէ բռնութիւններուն դէմ, ոչինչ ունի ահարկու։ Արիւնարբու յեղափոխականը չէ Իպսէն։ Կը հարուածէ աւանդական փտախտը, կը հեգնէ անպէտ ըմբռնումները, բայց փողոց չիջներ, ամբոխին մէջ չի մտներ, զէնքը ձեռքին՝ քալելու համար հաստատուած կարգերուն ու ձեւերուն դէմ։ Որովհետեւ, գիտէ թէ վէրքը ձեւին վրայ չէ, այլ խորքին մէջ։ Ձեւի փոփոխութիւնը, նոյն փտուկ խորքին վրայ, առողջութիւն չէ, այլ ինքնապատրանք։ Ձեւը կը վանէ ձեւը, երբ նոյն բռնութեան նոր եղանակ մը, բայց անոր տակ հին տառապանքը կը տեւէ, մինչ ապրելու առաւելագոյն ուրախութիւնը ազատութեամբ կը դարձնի առողջ ուրախութեան ընդունակութիւնը՝ ազատութեան մէջ կը մարզուի։

Սակայն, հոն հասնելու համար, «պէտք է ուզել, ուզել անկարելին, ուզել մինչեւ մահ» (Պրանտ), մինչեւ գայ «երրորդ թագաւորութիւնը», միացնելու իշխանութիւնը խաչին ու գիտակցութեան, հեթանոս ու քրիստոնեայ ոգիներու լծորդումին (Կայսր եւ Գալիլեացին)։

Վա՜յ անոր որ չի գիտեր ուզել. կը բաղձայ, բայց չի շարժիր, իր գործունէութեան զսպանակները կը թուլցնէ երազանքի ամուլ մխիթարութեամբ ու կը կայէ իր ճակատագրին (Փէռ Կինդ)։

Մ. ՆՐԻՅԱՆՑ

«ՀԱՅՈՑ ԿՈՒՍԱՆՔ»

Հատակ-հատակ աղջիկներ, կռնակները արեւին, տեւանդորրի նստած են։

Ճաշէն վերջ, մինչեւ աշխատանք, ասիկա թանկարժէք հանգիստն է անոնց։

Բայց գործարանին երկա՛ր ծխնելույզը հաւասարեալ երկվայրկեանին, տաղտկալի կանչը կ'երկարէ, վօ՜ւ, վօ՜ւ, վօ՜ւ...

Ելէ՛ք, աղջիկներ, կ'ըսէ, կարմրած մը։

— Ո՞վ պիտի երթայ այս արեւին ներսը փակուելու, կը մռմռայ գիրուկը։

— Քեզ քաշող չկայ, եթէ հոգիդ չուզեր, մի՛ գար։

Կատակ էր։

Որովհետեւ, եթէ դուն ծառայութիւն կ'ընես եւ նորէն իրենց փոքրիկ եղբայրը որբանոց մը չեն դներ։

Որովհետեւ գործարանէ գործարան կը քաշկռտուին, մեքենաներու ճռինչին մէջ հալումաշ կ'ըլլան եւ նորէն իրենց հիւանդկախ, տարիքը առած մայրիկը աշխատանքի չեն ղրկեր։ Ամենուն, ամենուն։

Ցեղային ազնիւ հպարտութիւն մը։

Ու վազն ի վազ կը փութան գործարան։ Դատ պիտի արտադրեն, դա՛ս։ Անոնց գամխբովը գամուէր մարդկային զօ... սացա՛ծ, անպիտա՛ն հոգին, ախտաւոր խիղճը։ Իրենք իսկ իրենց ձեռքերովը հրապարակաւ աղտոտ պատերուն գամէին եւ ամբողջ աշխարհին ցուցադրէին գազրելի սիրտերը անոնց՝ որոնց պատճառաւ Սրբազն[illegible] լալէն գրկուեցան։

Եւ իրիկուան տուն դարձին՝ հայկական երգերու մխիթարութեանը կ'ապաւինին անոնք։

Կ'առնեն սրինգը, տրտմագին բարեկամին, ու դալկահար շըրթունքներով կ'երգեն եւ կուլան, կուլան ու կ'երգեն։

Լերին մէջ նստակով կը պատցնեն սիրահար հայ տղան՝ եւ անոր առջին կը բանան սրբուհիին փակ դուռները։

Կումերը առած՝ սար կ'ելլեն եւ չէկ հայ տղան կը փնտռեն, իրենց սիրածը, զոր գետնին քարին վրայ կ'ընդունին։

Իսկ ո՞վ որ սիրածնին չունայ, Աստուծոյ կրակը երեսին կը թափեն։

Ցեաոյ կ'իջնեն պաղ աղբիւր, եւ հրացանը ուսին կանգնած՝ քաջ հայ տղուն կրակովը կը մրկին։

Կը նային տխրադէմ լուսնին եւ կը խնդրեն որ ցոլայ, փայլի, ցուցէ իր փայլէն հայուն ալ բաժին մը ինայ։

Ու յանկարծ կը նշմարեն որ ծիծեռնակը բոյն կը շինէ եւ կ'երգէ, ու ամէն մէկ շիւղը կցցնելուն՝ առաջւան բոյնը կը յիշէ։

• Իրենք Հայ՝ Հայը կը ճանչնան, կը հանդուրժեն այրի մնալ եւ օտար փեսայ չեն ուզեր։

Ալեկոծ ծովուն վրայ իրենց մակոյկը խարսխելէ՝ վերջ, փրփրադէզ ալիքներուն պայքարին եւ իրենց [illegible] չեն կարեր։

Եւ բռնաւորին [illegible] պռոան թէ՝ իբ բոլոր [illegible] լեռները գուր են եւ [illegible] ամբոխ զօրաւոր չեն [illegible] կական ռազին ընկճեն։

Անտառակներու այս [illegible] տանին մէջ, հա՛, երգ [illegible] իրենց բերնին եւ հա[illegible] սէրին է, որ կը սպասե[illegible] կուսանք։

Ա. ԽՈՆԷ[illegible]

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ[illegible] «ԲԱՆՁԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆ[illegible]»

Հեռագիրներէն անել[illegible] ցինք թէ Մոսկուայի մէ[illegible] որ բանաստեղծներ գին[illegible] յետոյ երիտասարդ աղջի[illegible] ըլլեն գալու, եւ գծրախտ[illegible] անձնասպան կ'ըլլայ։

Մոսկուայի թերթեր[illegible] կը գրադին այս խնդրով[illegible] առաջինն է, ոչ ալ վերջին[illegible]

Բաքուչայա կադետ[illegible] մանրամասնութեամբ կը [illegible] գնայրու «Պրոլետար» գրող[illegible] Ալշուլէր, Մոսկուայի Սար[illegible] նայա հրապարակին վրա[illegible] հանդիպի Իսյումաֆ անուն[illegible] ջկան։ Կը հրաւիրէ դա[illegible] սենեակը, ուր իր ընկեր[illegible] պիտի գային կարդալու [illegible] բանաստեղծութիւնները [illegible] վարձ սենեակ մը՝ պանդոկ[illegible] մէջ, կը կանչէ իր ընկեր[illegible] երկու աստանաւոր կը կարդ[illegible] յետոյ դուրս կը հանեն [illegible] շիշերը։ Հակառակ աղջկա[illegible] ժումին, կը խմցնեն ու կը [illegible] նովցնեն։ Ցետոյ կարգով[illegible] խեղակորոյս աղջիկը։

Առտուն ժամը 4ին աղջ[illegible] խենքը գլուխը գալով, գուր[illegible] վազէ սենեակէն եւ կր [illegible] տունը։

Ցուսահատ կը մտածէ [illegible] պահուն պրոլետ գրողներ[illegible] ռաձայնով, ընականօրէն [illegible] հարցնեն աղջկան որպէս[illegible] թիւնը։

— Գոհ չե՞ս, կ'ըսեն։

Աղջիկը վճռակով մը [illegible] նասպան կ'ըլլայ, այդ պա[illegible] նամակի մը մէջ պատմելով [illegible] բան։

Պրոլետ գրողները կը [illegible] բանտարկւին։ Անոնցմէ մէկը [illegible] նուշին, յանդուղն ստանա[illegible] մը հարցաքննիչին կը ներկա[illegible] ցնէ իր խոստովանութիւնը։

Կոմսոմոլսկայա Պրավդա [illegible] թը կը հրատարակէ կամսո[illegible] քարտուղարին նամակը, որ[illegible] գրուի։

«Վերջերս չափազանց [illegible] բնական դէպքեր կը պատա[illegible] գրական շրջանակներու [illegible] Պրոլետ գրողներու մէջ կը [illegible] բին գինովութիւնը, խաղա[illegible] լութիւնը, արուեստագէտ[illegible] վրայ յարձակումները, կին[illegible] գէմ նախատինքները։ Եւ [illegible] բարքերը յատուկ են նոյն[illegible] ամէնէն ծանօթ գրողներուն։

Իսկ թերթը աւելի խորա[illegible] լով, կը քննէ իրենց գրողներ[illegible] բարոյական անկումը։ Կոմսո[illegible] կան, որ իրարմէ բանաստե[illegible] թիւն կ'ընեն եւ կ'երթան ծախ[illegible] թերթերուն, հրատարակ[illegible] կտորները խաբելով կը [illegible] անգամ մըն ալ։ Ոմանք [illegible] տպուած օրինակը բերելով [illegible] բաղդատում, կը ստիպեն [illegible] տատոպելու։

Այլ առակ լուսաբե[illegible]

Պրավդա կը հրատար[illegible] Մոսկուայի պաշտօնական [illegible] նասուեղծին, Դիմեան [illegible] մէկ բանաստեղծութիւնը [illegible] տտանաւոր մը, որ առակ մը[illegible]

Նապաստակ մը եւ սայլակ [illegible] վէճի բռնուած են ձիուն [illegible] կը հարցնեն ձիուն թէ [illegible] նախընտրէ, կաղ թէ [illegible] Ձին կը պատասխանէ [illegible] նոյնն է։ Ձանձրացած [illegible] քէգ ալ։ Երանի թէ [illegible] օրը, երբ ոչ կառք եւ [illegible] սայլակ գոյութիւն պիտի [illegible] նենայ։

Այս առակէն յետոյ [illegible] տեղծը կը յիշեցնէ թէ [illegible] ներն ալ այդպէս կը մտած[illegible] «Ցար եղեր է, սովետ [illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Զատկին Պերլինի [illegible] գրեթէ կէսը, Հարիւր [illegible] աւելի, լեցուած էր նոր [illegible] Այս անգամ խաղաղ սրա- [illegible] մէջ յարդարուած էր ա- [illegible] շնորհիւ գոհաբեր տի- [illegible], որոնք հոգացած էին [illegible] պատարագի հանդիսաւոր [illegible] կարգը եւ պատրաստութիւնը. [illegible] լիշեց պատարագիչ Հոգ- [illegible] վարդապետ, Թէեւ Նիւ- [illegible] ծախքերը Գաղութային [illegible] Թիւնը կատարած էր, բայց [illegible] արժանի են [illegible], Մովսէսեան, Ռուֆա- [illegible] եւ Տէր Մինասեան ընտա- [illegible] ջանքերը:

[illegible] տուններու պէս ոչ [illegible] ալ գուրգը պնակ կար, [illegible] հաստատեն թէ այս սովո- [illegible] բնաւ չպիտի գործա- [illegible] Միայն ունեցոր [illegible] հայրենակիցներ [illegible] են որոշ ամսավճարներ, [illegible] եւս պիտի մաս- [illegible] կարողութեան չափով:

[illegible] ութիւնները գոհա- [illegible] անցան: Կը յուսանք որ [illegible] երիտասարդներէն եւ երի- [illegible] գէթ 12 - 15 [illegible] խումբ մը կազմուի, հո- [illegible] թէ աշխարհիկ երգերու [illegible] վերջապէս մշակուած եր- [illegible] մը, մեր գեղեցիկ [illegible] անկասկած աւելի լաւ [illegible] պիտի ձգէ ժողո- [illegible] եւ ստաբներուն վրայ իսկ [illegible] սերունդը, որ շու- [illegible] իր լեզուն եւ մշա- [illegible] պիտի ունենայ ի- [illegible] եւ սորվելու մեր երա- [illegible]:

[illegible] մը ջանք եւ գոհաբերու- [illegible] եւ արդէն իրականացած [illegible] մեր այս առաջարկը. [illegible] թէ նոյն սրա- [illegible] մէջ տեղի պիտի ունենայ [illegible] Ապրիլի տգահանդէսը, ո- [illegible] համար պատրաստութիւններ [illegible]:

Թղթակից

[illegible] կեանքը միեւնոյնն [illegible] ձգած են հանգիստ [illegible] թէ ո՛չ ցար դոյութիւն [illegible], ոչ ալ սովետ: Տարբե- [illegible] այն է, որ մէկը ճեր- [illegible] միւսը կարմիր: Դժբախ- [illegible] կը մնայ ու կը մնայ: [illegible] այս է պետական քեր- [illegible] սանդձապործութիւնը, որ [illegible] եւ է արժէք չունի, կը [illegible] երկու բան.— Այս է [illegible] Մոսկուայի բա- [illegible], այս է հոգեբա- [illegible] գիւղացիին:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Երկիրը կը խաղայ.— Ջրաշէն գիւղին հողամասը ծանօթ է իր խաղացքովը: Վերջին առատ ձիւնին պատճառով Ջրաշէն գիւղին հողը դարձեալ սկսած է ցածնալ: Մասնաւոր մարմին մը, որ կը բաղկանայ համալսարանին դամախօս լեռնային ճարտարագէտ Տ. Զրբաշեանէ, Օ. Գաբաշեանէ եւ Ջրային տնտեսութեան ներկայացուցիչէն, սկըսած է քննութեան:

Մ. Գորկի մասին.— Մարտ 30ին Երեւանի Պետական Թատրոնին մէջ տօնուեցաւ Գորկիի յոբելեանը: Կը նախագահէր Մոսուեան: Դասախօսութիւն մը ըրաւ Գ. Վանանդեցի, յետոյ տրուեցաւ ներկայացում մը: Եղան արտասանութիւններ, երգեր ու նուագ:

Այս ամսուան վերջերը, Գիտութեան եւ Արուեստ Կաճառին մէջ պիտի սարքուի հանդէս մը ի պատիւ Գորկիի:

Դասընթացք հովիւներու համար.— Նկատի առնելով խաշնարածութեան հեռանկարները, գաւառային կեդրոններուն մէջ բացուած են դասընթացքներ հովիւներու համար:

Ձմեռը.— Անսովոր ցուրտերը կը շարունակուին: Ձիւնը կը հալի ցորեկը, գիշերը սառ կը կապէ ամէն կողմ: Անասուններու խոտը կը պակսի, Երեւան եւս տագնապի մատնուած է, հասած խոտը չի բաւեր:

Նոր Արէշ գիւղը.— Երեւանէն մէկ քիլոմեթր հեռու, Երեւան—Դամարլու խճուղիին եզերքը կը գտնուի Նոր Արէշ գիւղը, որ ունի 50 տուն:

Այս նորաշէն գիւղին կենսական պահանջն է ջուրը: Գիւղացիները եւ անասունները իրենց ջուրը կը ստանան Թոխմախան լիճէն: Ամառը ջուրի սով կ՚ըլլայ, ձմեռն ալ երբեմն կացութիւնը նոյնքան տագնապալի կը դառնայ: Ձմեռուան ընթացքին, գիւղացիները շալակով ջուր կը կրեն:

Աչաջուր գիւղը.— Դիլիջանի գաւառին մէջ Աչաջուր գիւղը ժողովուրդին միջոցներով սկսած է հիմնել դպրոց մը, որուն ճակատը 36 մեդր բարձրութիւն և 18 մեդր լայնութիւն ունի: Պիտի ունենայ 6 դասարան և մեծ սրահ մը: Կը մնայ աւարտել միայն տանիքը: Գիւղացիները մարդ զրկած են Բագու, տանիքի յարմար նիւթեր գնելու համար:

Նոր Բրիտանիա.— «Նոր Բրիտանիա» ծխախոտի մշակման ընկերութիւնը, որ 1923ին Թոխմախան լիճին մօտերը մշակութեամբ կը զբաղէր, վարձքով հող գնեց եւ տաղաւարներ շինեց իր անդամներուն համար: Սակայն Երեւանի իշխանութիւնը անյարմար նկատեց այդ հողամասին վրայ շէնք հիմնել, եւ քաղաքին մէջ անոնց տուաւ 120 տունի տեղ: Այսպէսով, երբ այս տուները շինուին, «Նոր Բրիտանիա» ընկերութիւնը իր անդամներով պիտի կազմէ Երեւանի մէկ թաղամասը, իր մշակած արտերէն 1,5 վերստ հեռու: «Նոր Բրիտանիա»ն այս տարի կը փորձէ շերամապահութիւնն ալ: Սակայն «Նոր Բրիտանիա» զուրկ է դպրոցէ, և դիմում կատարած է դպրոց մը բանալու այս Թրքահայ գաղթականներուն համար:

ԴԵՂԵՐԸ ՓՈԽԱՆԱԿ ՎԷՐՔԻՆ ՔՍԵԼՈՒ, ՀԱՑԻՆ ՔՍԵԼՈՎ Կ՚ՈՒՏԵՆ...

Հակառակ Ռուսիոյ մասին գրուած դրախտային նկարագրութիւններուն, երբեմն ռուսական աղբիւրներէ կը հասնին այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ ժողովուրդը հեւոգ հետ կը քալէ:

Տ[illegible] աշխատաւորական թերթը, որ կը հրատարակուի Մոսկուա, 3 Ապրիլ թիւով կուտայ դրկտ. Ձամէնկոյի յայտարարութիւնները [illegible] մասին: Այս բժիշկը կ՚ընկերանար գիտական այն արշաւախումբին, որ Խազախներու երկիրը ղրկուած է, պայքարելու համար մալարիին դէմ: Սակայն բժիշկը ոչ թէ արշաւախումբին անդամներուն առողջութեամբ զբաղեցաւ, այլ ժողովուրդին, որ գունդ առ գունդ կը դիմէր իրեն:

— Ժողովուրդին 100ին 90ը վարակուած է սիֆիլիսէն: Ստամոքսի հիւանդութիւններ, ռուկրային թոքախտ, քոս, անասովորական հիւանդութիւններ այդ ժողովուրդին համար: Կին մը, լսելով որ բժիշկ մը եկած է քաղաքը, 30 քիլոմեդր ճամբայ քալելով հասաւ խորհուրդ ուզելու: Ութը ամսու յղի էր, եւ անտանելի ցաւերուն տոկալով քաղաք եկեր էր: Քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ երախան արգանդին մէջ վարակուած եւ քայքայուած էր, ծննդական գործարանները անճանաչելի դարձած էին: Երբեմն անոնց կը ղրկուի, սիֆիլիսէ վարակուածներուն համար, սնդիկի օծանելիք, բայց հիւանդները, փոխանակ վէրքին վրայ դնելու, հացին քսած ու կերած են, եւ այսպէս մահով ազատած են իրենց անբուժելի հիւանդութենէն:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

Աղքատախնամի Օրիորդաց Օժանդակ Մարմինէն, Օրդ. Ա. Մարգարեան եւ Ա. Խոսրովեան, Աւագ շաբաթ Rue Damesme երթալով, Զատկի առթիւ, 100է աւելի աղքատ ընտանիքներու, կարմիր հաւկիթ ու չէօրէք բաժնեցին: Նոյնպէս քանի մը բազմանդամ ընտանիքներու զաւակները հագուստեղէն ու կօշիկ ստացան:

Կնիք

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Սիվրի Հիսարի Հայր. Միութիւնը Զատկի առթիւ Սալօն Սէն Մաքի մէջ սարքած էր ընտանեկան փայլուն երեկոյթ մը:

Որոշեալ ժամէն առաջ, սրահը լեցուած էր հայրենակիցներու հոծ բազմութեամբ մը: Նոյնպէս ներկայ էին կարգ մը քոյր Միութիւններէ բարեկամներ: Սրահը հազիւ 250 հոգի կրնար առնել: Իսկ ներկաներու թիւը 300ը անցած էր: Ուշագրաւ էր երիտասարդ հայրենակիցներու հիւրասիրութիւնը: Վարչութեան եւ յանձնախումբի անդամները ջանք չէին խնայած կարգապահութեան համար:

Երեկոյթի Ա. մասը սկսաւ խմբաձայնից Ջութակահար Գ. Ս. Չէօրէքճեանի դաշնակով (Մարսէյեզ): Յետոյ օրուան նախագահը, Գ. Կ. Գլումեան բացատրեց թէ՛ ի՛նչ պարտականութիւններ ունին մեր Հայր. Միութիւնները, այս օտար եւ հիւրընկալ ափերուն վրայ ցրիւ եկած հայ ժողովուրդին հանդէպ: Հրաւիրեց բոլոր քոյր Հայրենակցականները միանալ նոյն գաղափարի շուրջ եւ ընթանալ մէկ ուղիով, մինչեւ որ գրկարաց ընդունի մեզ մեր սիրելի հայրենիքը, Հայաստանը:

Այստեղ մէջբերում մը ըրաւ «Յառաջ»ի Ապրիլ 4 թիւ խմբագրականէն եւ շարունակեց. «Հայրենիքէն դուրս մեծ դեր ունին մեր Հայրենակցականները, գլխաւորաբար ուժ տալ հայ լեզուի եւ հայ մշակոյթի զարգացման, արգելք հանդիսանալ ուծացման, անաղարտ պահել ազգային ոգին, եւ օգնել բոլոր ազգօգուտ ձեռնարկներու, մինչեւ մօտէն շփման մէջ ըլլալով հայրենակիցներու հետ, քաջալերել ու խրախուսել զանոնք, ուկալու համար զործարանային տաժանելի աշխատութեանց առթած ցաւերուն եւ հոգերուն, մինչեւ յուսադրել եւ զօտեպնդել զանոնք վաղուան համար: Հոն, հայրենիքի սեմէն ներս է որ բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները այլեւս կատարած եւ վերջացուցած պիտի զգան իրենց վրայ ինկած պարտականութիւնը, եւ պետական ժողովուրդի մը համապատասխան արժանիքներով բոլորուած, մէկ սիրտ մէկ հոգի պիտի լծուին երկրի վերաշինութեան վսեմ գործին»:

Երգեցիկ խումբը, իր երգերով եւ հայրենաշունչ արտասանութիւններով ծափերու արժանացաւ:

Երեկոյթի Բ. մասը սկսաւ ընտանեկան եւ բարոյական յուզիչ տրամով մը, «Վերադարձ»ը, լեհական կեանքէ: Դերակատարները, առանց բացառութեան, լաւ մարզուած էին եւ յաջողութեամբ ներկայացուցին խաղը:

Ներկայացումէն յետոյ, կէս ժամ դադար տրուելով, ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ շոքոլայէ հաւկիթ մը, որուն արժէքը ներկաներու սիրայօժար մրցակցութեամբ բարձրացաւ մինչեւ 980 ֆրանքի: Այս առթիւ կամաւոր նուէրներ ալ եղան Միութեան քանի մը անդամներու կողմէ:

Երկրորդ ներկայացումն էր քրքջալից զաւեշտ մը, «Թիւ 5 խելագարը», որուն մէջ փայլեցաւ Գ. Մ. Գ. իր կատակերգակի բնածին յատկութեամբ զուարճացնելով հանդիսականները:

Դերակատար հայրենակից Տիկին մը եւ Օրիորդ մը, ծաղկեփունջեր ստացան Յանձնախումբէն ծափերու մէջ:

Վերջին բաժինը սկսաւ գեղջկական պարով մը, տասը օրիորդներու մասնակցութեամբ, յետոյ շարունակուեցան եւրոպական պարերը մինչեւ ժամը 3:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Մարսէյլի Սիվրի Հիսարցիները վայելեցին հայրենասիրական զգացումներով տոգորուն, երջանիկ եւ ուրախ օր մը, շնորհիւ իրենց Հայրենակց. Միութեան, եւ անոր գիտակից Վարչութեան, որ միշտ շնորհաւորելի եղած է իր աշխատութեամբ եւ միութեամբ:

Ներկայ մը

ՀԱՅ ԷՔ ԹԷ...

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Ապրիլ.— Կէսօր է: Ճաշելէ առաջ, կը հանդիպիմ գրատուն, ցաւալ մը առնելու Հայրենիքի թմրէն նոր քաշուած թարմ հացին պէս իբարմէ կը խլեն թերթը:

Թերթս ապահովելէ վերջ, փողոց կ՚իջնեմ: Կը հանդիպիմ երկու սիրուն փոքրիկ աղջիկներու, որոնք խնդալին ցատկոտելով կը յառաջանային դէպի շրջուն լրագրավաճառը: Զարմանքով կը դիտեմ երկու փոքրիկները, որոնք թռչնիկներու նման ֆրանսերէն կը ճռուողեն եւ .. հայերէն թերթ կը խնդրեն: Ինքնիրենս կը հարցնեմ այս պզտիկները Ֆրանսացի՞ են թէ Հայ: Որոշապէս գիտնալու համար կամացուկ մը կը հարցնեմ:

— Ֆրանսացի՞ էք:

Գլուխները շարժելով «non» կը պատասխանեն:

— Ուրեմն դուք Հա՞յ էք պզտիկներ:

— «Oui, oui, mais... հայերէն չեմ գիտեմ» կը պատասխանեն ամչկոտ ձեւով մը:

Լրագրավաճառը թերթ մը տուաւ եւ երկու պզտիկները վազվզելով հեռացան:

Հէ՜յ աղի՜ս աշխարհ: Արդեօք քանինե՞ր կան որ այսպէս ծարաւն ունենալով իրենց մայրենի լեզուին, կը ստիպուին օտար լեզուով արտայայտուիլ:

Հաստատ՛ենք թէ հայ ծնողները այլ եւս պիտի թօթուեն քար անտարբերութիւնը եւ պիտի ճանչնան հայ մեծցնել իրենց անմեղ Մանուկները:

. Սթափեցէ՛ք: Ջաւակը ձերն է, բայց ձերը չէ...

Մ. Թաշճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՄԷՋ.— Ուրբաթ առտու Օփերայի մէթրոյին մէջ մանկամարդ կին մը կը սպասէր վագոնին: Այդ պահուն տղաբերքի ցաւեր զգաց, եւ քանի մը վայրկեան յետոյ կայարանին մէջ աշխարհ բերաւ երախայ մը, այնքան կայտառ եւ առողջ, որ կը ճչար վագոնին սուլիչին ձայնէն աւելի սաստիկ, կարծես ճամբայ հանել ուզէր կառքերը:

Անպայման մէթրոյի վարաշարժերուն մէջ մեքենավար պիտի ըլլայ այս երախան:

ՉԱՑՆ ԿԸ ԼՍԵՄ.— Երիտասարդ մը, մազն ու մօրուքը խռիւի պէս, կը պտըտէր արդարութեան պալատին մէջ: Ցանկարծ ծունկի եկաւ, կարծես տեսած ըլլար արդարութեան աստուածը: Եւ ըսաւ շուրջիններուն.

—Ձայն կը լսեմ, գիս կը կանչեն, կանչողները շատ են, եւ շուարած եմ, ո՞ր երթամ:

Անմիջապէս առաջնորդեցին զինք ոստիկանատուն, ուր ինքզինք ներկայացուց

Պէն Սէմիան, դերասան, աստուածաբան:

Ոստիկանները մեր աստուածաբանը տարին բանտ, որպէսզի տճրագործներուն քարոզէ ապաշխարհել եւ յաջօթս կալ:

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎԵՐՋԸ.— Մարի-Թէրէզ, երիտասարդ աղջիկ մը, քանի մը տարիէ ի վեր ձգած էր հայրենի գիւղը եւ Փարիզ հաստատուած՝ «ապրելու» համար: Օր մը երիտասարդի մը թեւէն, օր մը միւսին թեւէն, անցուց իր օրերը: Վերջապէս բարեկամացաւ մէկու մը հետ, որ Քլիշի-Սու-Պուայի մէջ շինեց տաղաւար մը եւ բնակեցան միասին: Կը թուի թէ Մառի-Թէրէզ անհանդուրժելի էր, մարդը ձգեց իր տնակն ու հեռացաւ: Մառի-Թէրէզ շատ ուրախացաւ, որովհետեւ տունը մնաց իրեն: Ամէն իրիկուն անցորդ մը կը կանչէր տուն եւ կը զուարճանային մինչեւ առաւօտ:

Անցեալ առաւօտ դուռը ալ չբացուեցաւ: Դրացիները հետաքրքրուած բացին դուռը, եւ տեսան որ Մառի-Թէրէզ եւ անծանօթ երիտասարդ մը արիւններու մէջ կը լողան: Երկուքն ալ մեռած էին: Ատրճանակ մը կար տղուն ձեռքը:

Կ՚ենթադրուի, որ գիշերային խրախճանքէն յետոյ, երբ երիտասարդը մեկնիլ ուզեր է, վարձքին մասին (շանտաժ) չեն համաձայներ, եւ երիտասարդը կատղելով սպաններ է զայն եւ ինքզինքը:

Հակառակ այս ենթադրութեան, որուն մասին կը պնդեն դրացիները, ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

— Չեղի համար անիկա լքեց [illegible] հրամայած գործը... եւ [illegible] անոնց վերին կոմիտէն, որ [illegible] է անոր այս սէրը եւ [illegible]արուած, զայն պիտի [illegible]ծէ, քեզ սպաննել տալով [illegible] կողմէ:

— Աստուա՛ծ իմ, ասկէ ա- [illegible] անցուցած սարսափներէս ա- [illegible] կայ եղեր, անիկա գիս կը [illegible] եղեր եւ իմ սիրտս ալ են- [illegible] է իր սիրոյ օրէնքին. [illegible] Մարսէ՛լ, Մարսէ՛լ

— Դէ՛, ըսի, չպիտի սիրէիք [illegible] ըսաւ:

Նատէժտա գլուխը վերցուց: Ձեռքերը գրած էր մազերուն վրայ եւ կը սեղմէր:

— Մարսէ՛լ, ինչպէ՞ս կը դատէք զիս:

— Ես չեմ կրնար ձեզ դատել, Նատէժտա՛.

— Ըսել կ՚ուզէք որ ես ինքս պէտք է դատեմ, արդարեւ...

— Մէկը ըսած էր, Նատէժտա՛, եթէ ես Աստուած ըլլայի, կը գթայի խեղճ մարդոց սրտերուն վրայ...

Դարձեալ պահ մը լռութիւն տիրեց Նատէժտա բարձ ոզէն ելաւ եւ գնաց պատուհանը, ուրկէ կը տեսնուէին Ափրիկէի լեռները Մաքուր օդը հանդարտեցուց իր երեսները, ինքզինքը գտաւ քիչ մը, բայց իր անձկութիւնը դարձաւ աւելի ծանր, ամբող ու վճռական:

— Մէ՛կ ելք միայն գիտ կըրնայ փրկել, Մարսէ՛լ

Ու բառերը չեշտելով շարունակեց

— Պիտի սպաննեմ այս մարդը.. պիտի սպաննեմ զայն, յանուն հօրս եւ Նշանածիս, որոնք ինք սպաննեց.. պիտի սպաննեմ զայն ինծի համար, որմէ խլեց դեռատի աղջկան մը յատուկ իմ խորունկ ու ջերմիկ քաղցրութիւնս...: Աղջիկներուն պատիւը գրեր են անոնց կնքուած միսին մէջ, բայց անդին կայ դեռ բարոյական պղծումը՝ որ կը խլէ մանկութիւնը կնոջ. իմ սիրտս այժմ մոխիրներ միայն ունի, հոն՝ ուր ուրիշներ իրենց ամբողջ կեանքին մէջ սառցին հրապուրանքը եւ գեղեցիկ երազը կը գտնեն, տանք այլեւս չկան ինծի համար, աղուէ՜ս...

— Եւ այդ մարդը սպաննելէ վե՛րջը, Նատէժտա:

— Վե՛րջը...

Նատէժտա ձեռքով ճակատաւ գրական շարժում մը ըրաւ ու ըսաւ.

— Ա՜խ. վերջը..

Այս անգամ անոր աչքերուն մէջ կը կարդայի այնպիսի անբախտութիւն մը, որ բնաւ չպիտի վարանուէ տար իրեն:

— Դո՛ւք, Նատէժտա՛, դո՛ւք.. դուք ընդունակ պիտի կրնա՞ք ըլլալ այդ փառութեան:

Անոր շրթունքները չղաձիգ ժպիտ մը ուրուագծեցին.

— Ասկէ վերջը ընելի՞ք է վառութիւնը

— Ես բառերէ չեմ վախնար.. ձեր աչքերը կ՚ըսեն ձեր մտածումը. բարեկամուհի՛ս, դուք կը մտածէք անձնասպան ըլլալ...

— Ասկէ վերջ ապրելու մասին չեմ մտածեր թերեւս

— Ո՛չ, ո՛չ, ատոր մէջ իրաւունք չունիք

— Է՛հ, ինծի կը զլանաք նոյն իսկ վիշտին հպարտութիւնը... ես սրբապղծութիւն կատարեցի մինչեւ իսկ իմ դժբախտութեանս մէջ... պէտք է մաքրագործել. Մարսէ՛լ, պէտք է մաքրագործել..

Ուժգնօրէն զայն բռնեցի: Շարժումիս հետեւանքով անոր դէմքը հակեցաւ կուրծքիս վրայ, մազերը մէկէն վար թափեցան... ինչպէս պատահեցաւ սիկա Մեր շրթունքները իրարու կը հպէին .. յանկարծ մեր աչքերը այնքան իրարու մօտ էին, որ մեր թարթիչները կը բախխուէին իրարու խառնուած .: Անոր հոգը կը դառնար իմ կրակ կտրած քունքերուս շուրջը նուագի մը պէս, ու անիկա ըսաւ ինծի հեծքինով մը,

— Այո՛, այո՛, պիտի հնազանդիմ, ձեզի պիտի հնազանդիմ, ձգեցէք զիս գլուխս պիտի պայթի... ձգեցէ՛ք զիս, Մարսէ՛լ.. ա՜խ, ձգեցէք զիս

Նոյայ եւ պատուհանին վարագոյրը լաւ մը բացի: Օդը ներս խուժեց առատօրէն, ու այս թարմ օդը իմ վրաս լաւ ազդեց. այսպէս կացութեան տէր դարձայ: Ալ պէտք էր միայն հրամայէի:

— Զգեցէ՛ք, որ ես առանձինն երթամ գտնելու այդ մարդը, Նատէժտա՛, կ՚ընեմ՝ ինչ որ պէտք է ընել..: Իմ հոն գտնուած միջոցիս աւարտէ քու պատրաստութիւններդ եւ վիրար կը գտնենք Ճիպրալթարի Ճըէսիլ փալասին մէջ...

Անոր վրայ հակեցայ ու առւելցուցի.

— Խօսք կուտա՞ք ինծի... որ ինծի պիտի հնազանդիք:

Բռնեցի անոր դողացող պզտիկ ձեռքերը ու համբուրեցի: Անիկա ո՛չ մէկ խօսք ըրաւ եւ ոչ մէկ շարժում...

Գ.

Քափիան զիս առաջնորդեց Ճիպրալթարի Ճեղնկատութեանց գիւանին գրասենեակը: Հոն տեսայ Փորթ-Սայիտի կատարեալ կազմակերպութիւնը: Պէքֆիլտը զիս ընդունեց անմիջապէս

(Շար.)

կերպութիւններուն միջամտութեամբ կը կորսուի սպաներուն հեղինակութիւնը։

Այս վէճը պիտի քննուի Բարձրագոյն Մարմիններու կողմէ։

Հակահրէական շարժումներու դէմ

Մոսկուայի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն մշակեց ծրագիր մը այն միջոցներուն մասին, որոնք պիտի գործադրուին հակահրէական շարժումներու դէմ։ Որովհետեւ այս շարժումը հետզհետէ կը մեծնայ նոյնիսկ կուսակցութեան անդամներուն մէջ։

Կեդրոնական կոմիտէն իր ձեռքին մէջ ունի բազմաթիւ բողոքներ, որոնք կը պատմեն թէ ինչպէս կոմունիստները ճառով եւ գործով, գործարաններուն, համալսարաններուն եւ բանակին մէջ, պայքար կը մղեն Հրեաներուն դէմ։

Խարքովի մէջ, վերստուգիչ Յանձնաժողովը պարտաւորուեցաւ վտարել այն ուսանողները, որոնք գտնուած էին հակահրէական շարժումներու մէջ։ Անոնց ուժ կուտային կոմունիստ կուսակցութեան քարտուղարը եւ երկրաչափական համալսարանին վարիչը։

Կեդրոնական կոմիտէն շրջաբերական մը ղրկեց գաւառային կազմակերպութիւններուն, հրաւիրելով որ կռուին հակահրէական ցոյցերու եւ քարոզութիւններու դէմ, առանց տալու այն տպաւորութիւնը թէ սովետական կառավարութիւնը մասնաւոր պաշտպանութեան մը տակ առած է Հրեաները։

Համայնավարներու միտինը

Կիրակի օր Ֆրանսայի կոմունիստ կուսակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպած էր, Փրէ-Սէն-Ժէրվէի մէջ, «Ազգային Միութեան դէմ, եւ պաշտպանելու համար բանուորա-գիւղացիական պլոքը»։

Ժամը 3ին, ցուցարարները Սէրիւրիէ ծառուղիէն Թափօրով մեկնեցան դէպի Փրէ-Սէն-Ժէրվէ։ Թափօրին առջեւէն կը տանէին բազմաթիւ անարգական վերտառութիւններ Փուանքարէի, Փէնլըվէի, Սարոյի եւ Փօլ-Պոնքուրի հասցէին, ինչպէս նաեւ ծաղրանկարներ։

Ոստիկանները միջամտեցին եւ ուզեցին խլել այդ վերտառութիւնները։ Կռիւ մը ծագեցաւ։ Ցուցարարները ամրացան ցանկապատերու ետին եւ սկսան իրենց դիրքերէն քարկոծել ոստիկանները։ Քսան ոստիկաններ, որոնց կարգին երկու ոստիկանապետներ, վիրաւորուեցան նետուած քարերէն։ Վիրաւորուեցան նոյնպէս ցուցարարներէն ոմանք։ Ձերբակալութիւն չկատարուեցաւ։ Կռիւը դադրելէն յետոյ, ցոյցին ղեկավարները խոստացան որ ա եւ է միջադէպի պատճառ չպիտի ըլլան։ Այնպէս որ թոյլ տրուեցաւ հռետորներուն խօսիլ իրենց կարմիր ճառերը։ Ցոյցը վերջացաւ խաղաղութեամբ։ Եւ ժամը վեցին Քիափ, որ կը ղեկավարէր ոստիկանները, վերցուց ոստիկանական շղթան ու մեկնեցաւ։

Քաղաքապետական երկու խորհրդականներ, Ժոլի եւ Կարշըրի, կը տեղեկացնեն թէ քաղաքապետական ժողովին մէջ հարցապնդում մը պիտի ներկայացնեն ոստիկանական տեսուչին, այն միջադէպին մասին, որ տեղի ունեցաւ Փրէ-Սէն-Ժէրվէ։

Չինաստանի կարմիրներու վրէժը

Շանկայէն կը հեռագրեն.— Շաբաթ օր կոմունիստները դարձեալ յարձակեցան Նանցիանկի վրայ, որ կը գտնուի Հանքէուէն մօտ տասը քիլոմեթր հեռու։ Յարձակումներ եղան նաեւ երկու գիւղերու վրայ, որոնք կը գտնուին Քատինկի մօտ։ Բազմաթիւ բնակիչներ ջարդուեցան։ Յետոյ կոմունիստները այրեցին գիւղերէն մէկը ամբողջովին։

Զինուոր ղրկուեցաւ յարձակման ենթարկուած բնակչութեան պաշտպանութեան համար, եւ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել երկու հոգի։

Կոմունիստները Քիանկ-Սուն մէջ եւս գործեցին շարք մը վայրագութիւններ, սարսափ մատնելով շրջանը։

Ալի Ճէնանին ալ պիտի դատուի

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը հաստատեց քննիչ յանձնախումբին որոշումը, որ կը պահանջէր բարձրագոյն ատեանի յանձնել նախկին առեւտրական գործավար Ալի Ճէնանի պէյը, դրամական գեղծումներու պատճառով։ Նախկին գործավարը կը յայտարարէ թէ իր տրամադրութեան տակ դրուած 500.000 ոսկիէն մէկ սանդիմ չէ առած անձնական շահու համար բայց օգտուած է իր դիրքէն, զանազան հաստատութեանց սատարելու համար։

Ձիւնամրրիկ Անգլիոյ մէջ

Քանի չորս ժամէ ի վեր սառուցեալ քամի մը կը փչէ բրիտանական կղզիներուն վրայ։ Ահագին ձիւն եկած է մասնաւորապէս Կալլէսի երկրին մէջ։ Սառնամանիքը մեծ վնաս պատճառած է ալորենիներու եւ խնձորենիներու պարտէզին մէջ։ Լոնտոնի մէջ ալ տեղ տեղ ձիւն եկաւ։

Իպն Սուուտ եւ Անգլիա կը հաշտուին

Բանակցութիւնները սկսան Անգլիոյ լիազօրներուն եւ Իպն Սուուտի միջեւ։ Իբրեւ առաջին հետեւանք, Անգլիացիները դադրեցին Քովէյդի պաշտպանութիւնը, իսկ Վէհապիներու այն զօրքը որ կը սպառնար Իրաք արշաւել, ետ կանչուեցաւ եւ իր տեղը ղրկուեցաւ։

Դէպքեր Պարսկաստանի մէջ

Շահ Փէհլէվի խորհրդարանին ներկայացնելով իր ինը տարեկան տղան, որ խնամակալութեան ենթակայ է, կը պատրաստուի մեկնիլ Լուրիստան։ Ինչպէս գրած էինք, այդ գաւառը, որ արեւելքէն սահմանակից է Թուրքիոյ, լեռնային շրջան մըն է եւ բնակիչները զինու զօրութեամբ կը դիմադրեն ճամբաներու շինութեան եւ ուրիշ հաղորդակցութեան միջոցներու։ Անոնք ապրիլ 5ին սպաննեցին հանրօգուտ շինութեանց նախարար Էմիր Լաշքարը։ Այժմ Շահը որոշած է պատժական արշաւախումբ մը ղրկել, անձամբ կատարելով գործողութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՐ. ՎՐԱՆԿԷԼԻ վիճակը ծանրացած է, համաձայն վերջին հեռագրի մը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.— կիր. 22Ապրիլ իրիկուան ժամը 8.30ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle՝ նախագահութեամբ Հայ Ուս. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, Բժշկական, Գ. Ե. Ռ. Միութեան, Յալըգ-գոյի եւ Հայրենակցական միութեանց։ Պիտի բանախօսեն կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին Փարիզի երաժշտանոցէն յայտնի Ֆրանսացի արուեստագէտներ.

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։ Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՊՐ.— Նախագահութեամբ Հայ Ուսանողներու եւ մասնակցութեամբ կարտանի հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն, 29 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ս.Դ.Հ. կուսակցութեան ակումբը։

ՊԵԼՖՈՐ.— Նախագահութեամբ Գ. Ե. Ռ. Միութեան, այս կիրակի ժամը 2.30ին, օֆմոնի մէջ։ Բանախօսութիւն եւ արտասանութիւններ։ Կը հրաւիրուին Պելֆորի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի Գ. դասախօսական ժողովը, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը զեկուցանէ ընկ. Ն. Մ.։ Նիւթ՝ Դաշնակցութեան դերը անցեալին մէջ։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրագարանի սրահը։

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍՕՍԱՄԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այս իրիկուն, Ֆլորիայի մէջ ժամը 9—10, Նիւթ. Աշխարհ պատմութիւն (Մ. Նաթանեան)։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny-s.Boisի մասնաճիւղին վիճակահանութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République, Rosnyի կայարանին դիմացը.

ՆՈՒԷՐԱՑՈՒՑԱԿ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլ Նէօվ, Գ. Ս.— 15։
Անթիպ, Հ. Ն. Եղբ.— 20։
Միլան, Գործ.— 40 լիր.20։
Գլիտա, Ք. Թ.— 140 Ֆր.
Սկսանք ղրկել
Լը Փէռէօ, Կ. Ճ.— 25։
Վալանս, Գործ, 251.30։
Վիլէն-լա-Քառէլ, Կ. Օ — 15։
Պառծօլ, Ա. Ս. 50։
Քալիֆ, Գործ.— 594 Ֆր.
Կարդարիկներ
Լիոն, Յ. Ճ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Աննիկ Ամասեալեան, որ կը կարծուի թէ, փարիզ է։ Իմացնել իր քրոջ Mme. Marie Amassialian, Cité de Pierre [illegible] [illegible]

— Գ. Լօզաֆէթ Թոփսագալեանի կինը՝ եւս կը փնտռէ իր եղբայրները, ցարութիւն եւ [illegible] նուպարեանները, եւ Համբարձում Թէմէճեանը, որոնք Ամերիկա ըլլալ կը կարծուին։ Իմացնել՝ Mr. Zareh Topsakalian, 75 Ave Berthelot. Lyon (Rhone).

Կը խնդրուի ամերիկահայ եւ սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Խօսրով Զրաքեան կը փնտռէ քոյրէն եւ Հայկանուշ Զրաքեան, որոնք վերջերս Մարսէյլ եկած ըլլալ կը կարծուին։ Իմացնել՝ խմբագրութեան։

— կը փնտռեմ զաւակս Իզմիրցի Զարեհ Պէրպէրեան 22 տարեկան, հօր անունը Պետրոս, մօր անունը Վառվառայ, որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է։ Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, V. Der Agopiani, 111 Sentier des Brebis. Vitry, Seine. France.

— կը փնտռուի Եալովայի Դրլըճ գիւղացի Յակոբ Դրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Դրիգորեանի Str. Stéfan Celmare 456. Braila, Rumania.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեբաստացի Համբարձում Տէլի Սահակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Ղեւոնդ, Յովհաննէս, կարապետ Տէլի Սահակեանները հօր անուն Խաչատուր, մօր անուն Մարիամ եւ Նիկողոս Տէլի Սահակեան, հօր անուն Սահակ, մօր անուն Ագապի Ցիչեալները հինգ տարի առաջ Ամերիկա կը գտնուէին։ Գրել՝ Krikor Mathéossiani, No. 734 Bardage, Usine de St. Auban, (B. Alpes France. Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Զօնկուլտաքցի Նաւասարդ Նաւասարդեան, որ 1918—20 Թուականին Պոլսէն Երեւան մեկնած է իբրեւ կամաւոր։ Մայրը Վարդուհի, քոյրերը Էօժէն, Մառի, Վերժին, Արշակուհի եւ Երարիոն, եղբայրը Նդուարդ։ Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։ Իմացնել՝ K. Sétian, Cartier des Mines, à Chalamon, Par Privas, (Ardèche).

— կը փնտռուի Մէրսէկէօզցի Գրիգոր Գալուստեան կամ Գումպրեն, հօր անուն Գալուստ, մօր անուն Ալմաստ, քոյրերը Խոնարհիկ եւ Մարիամ, աքսորուած 1915ին, տեսնուած 1918ի առաջները Բաքքայի կողմերը արաբական տարազով։ Իմացնել իր մօրեղբօր՝ Խաչիկ Պանտըզեանի եւ մօրաքրոջ տղան Օննիկ Գալթաքեանի, հետեւեալ հասցէով՝ Bandézian, 75 Bld. de la Madeleine Nice (A. M.) France.

Հասցէն տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուին Ակնցի Գրիգոր եւ Յակոբ Ժամկոչեան, հօր անուն Մանուկ, մօր անուն Մարիամ, որոնք երկար տարիէ ի վեր կը գտնուին Ամերիկա Providence Central Falls. Գրել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— կը փնտռուի Արշակ Լամբեան, որ 1923ին Սուրիայէն մեկնած էր հարաւային Ամերիկա ու մինչեւ 1927 Յունիսին նամակ ստացուած է Calle San Juan No. 1537. Buenos Aires. Rep. Arg. Իմացնել իր եղբօր՝ Ս. Լամբեան, 131 Rue des Dames. Paris (17e.

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]
208bis, Rue Lafayette [illegible]
Le Gerant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՖՐԱՆՍԱ	150 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	
ԱՄԵՐԻԿԱ	
ԵՒՐՈՊԱ	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ 1928

18 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 624

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

«ԳՐԵՑԻ՛Ր ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԴ»...

Վաղեմի աշխատակից մը, զոր կրնանք «հայ լուսաւորչական» կոչել առանց վիրաւորելու, բուռն աղաղակ մը կ'արձակէ «Յառաջ»ի միջոցաւ (տես Բ. էջ)։

Քաջ հողագէտ, ինքն իր մէջ ամփոփուած, գլուխը հազար բանի կը զարնէ մեր բարեկամը — Սեպուհ Ստեփանեան — մասնագէտ գիւղատնտեսներ պատրաստելու համար։ Ասոր համար անդին յաջողած է ամերիկեան համալսարաններու մէջ ընդունիլ տալ խումբ մը հայ երիտասարդներ։ Եգիպտոսի մէջ, ուր կը գտնուի այժմ, մղիչ ոգին է յանձնախումբի մը, որ կը ճարէ եւ նոր ուսանողներ կը ղրկայ Ամերիկա կամ Ֆրանսա, միշտ գիւղատնտեսական ասպարէզին համար։

Արդ, այս խելօքիկ մարդը, որ միշտ զգուշացեր է քաղաքական-կուսակցական վէճերէ, այսօր հրաւէր կը կարդայ բողոքի տարափ մը տեղացնելու Երեւան։

Ցաւագանց վրդովուած՝ «խիստ վստահելի չէզոք անձի մը», ըսել ծանօթ ականատեսի մը տեղեկութիւններէն, կ'աղաղակէ.

«Ազգ. սկեղեցի եւ լեզու քանդուած են անդարմանելի կերպով»։

Եւ կը զարմանայ որ արտասահմանը լուռ կը մնայ այդ ազգակործան եւ հայրենաքանդ աւերին առջեւ։

— «Ինչո՞ւ կը լռէն կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը, ինչո՞ւ թէ նոր աշխարհներու բոլոր առաջնորդութիւնները, Հայ կաթողիկէ պատրիարքարանը՝ իր բոլոր առաջնորդութիւններով, Ազգային բժշկարանը, Հայ դպրոցներու տնօրէնութիւնները, բարեգործական ընկերութիւնները, կուսակցական թէ անկուսակցական մամուլը, ամէն տեսակ միութիւնները, Հայրենակցական միութիւնները, Վենետիկը, Վիեննան, Բարեգործականը, բոլոր տեսակի կազմակերպութիւնները...

Ինչո՞ւ կը լռեն, վերջապէս, կարդալ-գրել գիտցող բոլոր հայերը»։

Եւ արտասուք, թախանձագին կոչ մը.

«Հայ բարեկա՛մ, բողոքագիրդ անմիջապէս գրելով յանձնէ՛ սուրհանդակին։

Գրեցի՞ր բողոքագիրդ, շո՛ւտ ըսէ»։

Խեղճ ազգասէր բարեկամ...

Կը զարմանայ տիրող անտարբերութեան վրայ։

Իսկ մենք զարմանա՛լով կը զարմանանք իր միամտութեան վրայ, երբ կը կարծէ թէ կարելի է հալեցնել սառոյցը, թախանձագին կոչերով։

Բողո՞ք։ Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր յիսնակուտակ բողոքագիրներ կը տեղան ամէն կողմէ, հաւաքաբար եւ անհատաբար։

Թողունք դաշնակցական մամուլին մերկացումներն ու աղաղակները։ Նկատի առնենք միայն արտասահմանի հազարումէկ ազգիններէն փրթած աղաղակները։ Բանւորներու եւ գիւղացիներու սրտակեղեք հառաչանքները։ Հայրենիքին դուռները բանալու համար արձակուած յեղապատառ ճիչերը։ Անդին, աքսորականներու եւ բանտարկեալներու խղճուկ ձայներն ու անէծքները։ Անդին, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պողոտաներուն վրայ թափառող մանուկներու սրտաճմլիկ նայուածքը, որ հազար բողոքի ուժ ունի։ Ու վերջապէս, իրենց զաւակները ջարդերէն եւ անապատի աւազներէն ազատած մայրերու եւ քոյրերու անյատակ տառապանքը՝ օտար ափերու վրայ...

Ո՞վ լսեց։ Ո՞վ ազդուեցաւ։

Ո՞վ համեցաւ հետաքրքրուիլ։

Նոյն իսկ թեթեւ ազդեցութիւն մը, սանկ մարդկային կսկիծ մը զգացի՞ն այն հաստատութիւններն ու անհատները — կաթողիկոս-պատրիարքներէն մինչեւ սա հանրածանօթ մտաւորականները, գրագէտ, բանաստեղծ, հրապարակագիր, որոնց հրապարակաւ հրաւէր կ'ուղղէ մեր բարեկամը։

Ազդուեցա՞ն արտասահմանի գոյնզգոյն երեւելիները, որ-պէսզի ազդուէին Երեւան բազմած իշխանաւորները։

Ընդհակառակն, այն բոլոր հաստատութիններն ու անհատները որոնց կոչ կ'ուղղէ մեր աշխատակիցը, կա՛մ անկիւն մը քաշուած են Պիղատոսներու պէս, վայելելով հին ու նոր փառքեր եւ անձնատուր՝ «գէշ մարդ չըլլալու» քաղաքականութեան։ Եւ կամ, սրբազան ուխտ են կնքած սեւը ճերմակ ներկելու։ Մատնանշուած չարիքները ուրանալու եւ իշխանաւորներուն փառքը երգելու, ամէն գնով եւ ո՛ր եւ է ճակատի վրայ։

Անոնք վատօրէն անգիտացան եւ կ'անգիտանան ակներեւ իրիքներ, ազգային մշակոյթի եւ նկարագրի խաթարումէն մինչեւ Թուրք «զապթիէ»ներու վայել բարբարոսութիւնները, կարբերական հալածանքներէն, աքսորներէն մինչեւ բանտարկութիւնները։ Կամ, շնականօրէն հեգնեցին այդ բոլորը, գիտակցաբար զոհերը շփոթելով դահիճներուն հետ։

Ա՛յս տարրերն են որ բողոք պիտի խմբագրեն։

Նախ հարցուցէք թէ օր մը օրանց հետաքրքրուեցա՞ն Արարատեան աշխարհին, Արաքսի ափը ինկած ժողովուրդին բուն կացութիւնը իմանալու համար։

Գոնէ այնքան որքան Ռընոյի ծուխին ու ժխորին մէջ տապկուած բաները...

Ջախջաքի քար ինկած է անոնց սիրտին վրայ, եւ ստայն կապած է անոնց միտքը։

Երեւի հրաշքներու կը հաւատայ մեր բարեկամը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՏԵՐԸ ԵՒ ՓԱՍՏԵՐԸ

Հայրենիք, խմբագրականի մը մէջ պատասխանելով Հ. Հ. կառավարութեան դէմ արծարծուած շարք մը շինծու եւ սնամէջ մեղադրանքներու, դիտել կուտայ (1 Ապրիլ).

—«ա) Հայաստանի Հանրապետական կառավարութիւնը ինքն էր յանկարծ որ դիմեց Մոսկուա եւ խնդրեց անոր կողմէ պատուիրակութեան մը մասնակցութիւնը Ալեքսանդրապոլի հաշտութեան քոնֆերանսին, ու այդ դիմումին վրայ էր որ Մտիվանի ղրկուեցաւ Երեւանի վրայով Ալեքսանդրապոլ։ Հետեւաբար, ոչ թէ Հայաստանի Հանրապետական կառավարութիւնը, այլ բոլշեւիկներու բարեկամ Կարա-Բէքիր փաշան չուզեց, որ Մտիվանի մասնակցի հայ-թրքական բանակցութեանց։

բ) Կարա-Բէքիր փաշայի հետ գաղտնի համաձայնութեան եկողը ոչ թէ Դաշնակցականներն էին՝ բոլշեւիկները Հայաստանէն դուրս քշելու համար, այլ ատոր ճիշտ հակառակը, այսինքն՝ իրենք բոլշեւիկները գաղտնի համաձայնութիւն ունէին Թուրքերուն հետ՝ միացեալ ուժերով Դաշնակցականները Հայաստանէն դուրս քշելու համար,— բան մը, որ դէպքերն ալ, ինչպէս եւ հրատարակուած փաստաթղթերն ալ աղաղակող կերպով հաստատեցին։

գ) Հայաստանի Հանրապետական զօրքերը, 1920 Յուլիսի յաղթական կռիւներէն յետոյ Շարուրի շրջանին մէջ, արդէն կը բախէին Նախիջեւանի դռները և Նախիջեւանի թուրքերն ալ անձնատուր ըլլալու պատրաստակամութիւն յայտնած էին մեր կառավարութեան, երբ յանկարծ բոլշեւիկեան զօրքերը Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը արագ նուաճելով երեւացին Նախիջեւանի մէջ եւ վերջնագիր ներկայացուցին Հ. Հ. կառավարութեան, որ ատոր վրայ հարկադրուեցաւ կնքել Խորհրդային ներկայացուցչութեան հետ 1920 Օգոստոսի 10-ի համաձայնութիւնը։

Հետեւաբար, եթէ բոլշեւիկները իրապէս կամենային, որ Նախիջեւանը Հայաստանին կցուի, այդ զաւառը մեզի շնորհելու պէտք չունէին երբեք. այլ բաւական էր միայն, որ չխանգարէին հայկական զօրքերուն ամբողջացնելու իրենց ռազմական յաջող գործողութիւնները, եւ Նախիջեւանը առանց իրենց օգնութեան մերը կ'ըլլար անկասկած։

Գալով Կարսին, բոլշեւիկները չէի՞ն, որ իրենց կնքած Բրեստ Լիտովսկի դաշնագրով դեռ 1917 թուին Կարսը զիջած էին Թուրքերուն։ Բոլշեւիկները չէի՞ն, որ քեմալականներու հետ 1919 և 1920 թուականներուն գաղտնի դաշնագրերով Կարսը խոստացած էին Թուրքերուն»։

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Լոնտոնի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ փայլուն յաջողութիւն մը ունեցած է Կիրակի օրուան թէյասեղանը, որուն հրաւիրուած էին 200 հոգի։ Ներկայ եղած է նաեւ Պ. Փօլտուին, Անգլիոյ վարչապետին որդին։

Ձեռնարկի ատենադրուած ոգեւորութեան, առ նուազն 50 ոսկիլինի գումար մը կը սպասուի իբր, նոր դրամագլուխ հայ արիներու կազմին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ Կ'ՈՂՋՈՒՆԵՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Թուրք մամուլը շատ գոհ կ'երեւայ Միլանի տեսակցութենէն (Մուսոլինի-Թէվֆիք Ռիւշտի)։ Բոլոր թերթերը աւետաբեր լուրեր կուտան։ Ստորեւ կ'արտատպենք Մօն Սաաթի խորհրդածութիւնները.—

«Ամենաստոյգ աղբիւրներէ մեր ստացած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ Ժընեւի եւ Միլանի տեսակցութիւնները կարեւոր արդիւնքներ տուած են Թուրքիոյ ապահովութեան տեսակէտով։ Այս արդիւնքները կը պատշաճին այն տեսակէտներուն, զորս Թուրք պատուիրակութիւնը պարզեց Ժընեւի Զինաթափութեան Յանձնաժողովին առջեւ։

Կը տեղեկանանք թէ այսուհետեւ Թուրքիա մնայուն կերպով պիտի անդամակցի այդ Յանձնաժողովին, որ պիտի գումարուի Յուլիսի սկիզբը։ Արտաքին գործավար Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ այս անգամ եւս պիտի նախագահէ Թուրք պատուիրակութեան։

Գալով Միլանի տեսակցութեան, ան յաջողած է լուսաբանել վերջին տարիներու ընթացքին ծագած կարգ մը կարեւոր խնդիրներ, եւ միւս կողմէ պարզուած է քաղաքական հորիզոնը։

Արդարեւ, բոլորովին փարատած են այն թիւրիմացութիւններն ու անորոշութիւնները, որոնք գոյութիւն ունէին Միջերկրականի մէջ մեծ ազդեցութիւն ունեցող ֆաշիստ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, որուն ձեռքը կը գտնուին Միջերկրականի ամէնէն հարուստ եզերքները։

Այս պայմաններուն մէջ, այլ եւս կատարուած իրողութիւն մըն է երկու երկիրներուն մերձեցումը։

Կարելի չէ առ այժմ ո եւ է տեղեկութիւն հաղորդել այն դաշինքներուն վրայ, որոնք երկու երկիրներու միջեւ պիտի կնքուին, իբրեւ բնական արդիւնք վերջին բանակցութիւններուն։

Նկատելով որ Թուրքիա մասնաւոր կարեւորութիւն մը կուտայ փոխադարձ ապահովութեան եւ երաշխաւորութեան դաշինքներուն, կարելի է յայտարարել թէ Իտալիոյ հետ կնքուելիք դաշինքներն ալ այդ հիմերուն վրայ պիտի յենուն։

Յունաստանի հետ կնքուելիք դաշնագիրները օղակ մը եւս պիտի աւելցնեն Թուրքիոյ կնքած ապահովութեան դաշինքներուն վրայ։

Անշուշտ աւելորդ է ըսել թէ կնքուելիք դաշինքները ո եւ է կերպով չպիտի վնասեն այն յարաբերութիւններուն, որոնք գոյութիւն ունին Թուրքիոյ եւ բարեկամ պետութիւններու միջեւ։

Հակառակ կարգ մը շրջանակներու կարծիքին, որոնք կ'ենթադրեն թէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը վնասուի իրենց շահերուն, եւ հակառակ կարգ մը թերթերու, որոնք սովորութիւն ըրած են Թուրքիոյ դէմ արշաւելու եւ այս անգամ շատ չնչին բան մը կը նկատեն Թուրքիոյ ձեռք բերած յաջողութիւնները, վստահաբար կը հաստատենք թէ առաջիկայ ամիսներու ընթացքին [...]ութեան պիտի փոխուին այդ յաջողութիւնները»։

Գ. Կիւլպէնկեան եւ Թուրքիա

Պոլսոյ «Թիւրքիա Թիճարէթ կազէթասը»ն հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ, զոր կ'արտատպենք վերապահութեամբ.

— Վերջին պահուն Փարիզի մեր մասնաւոր թղթակցէն ստացանք ստիպողական հեռագիր մը, որ կ'իմացնէ թէ կառավարութեան եւ Կիւլպէնկեան խումբին ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւնները սկսած են Փարիզի մէջ։ Յայտնի է թէ Կիւլպէնկեան խումբը Լոնտոնի դրամատէրներու խումբ մըն է, որ կառավարութեան առաջարկած է հինգ միլիոն ոսկեդրամ դնել անոր տրամադրութեան տակ, պետական դրամատան հիմնարկութեան համար։ Կիւլպէնկեան խումբը կ'առաջարկէ որ իր փոխատուութիւնը երաշխաւորուի նախկին Սուլթաններու պատկանած գոհարեղէններով եւ օտար վեհապետներու կողմէ անոնց տրուած նուէրներով։

«Թուրքիա Թիճարէթ կազէթասը»ն կ'աւելցնէ.— «Մեր տեղեկութեանց համեմատ, Կիւլպէնկեան խմբակին կողմէ տրուելիք հինգ միլիոն ոսկիին 2 միլիոնը պիտի դրուի Ուէսդմինսդըր Պանքին մէջ եւ պիտի ծառայէ իբր երաշխաւորութիւն արտասահմանի վրայ քաշուելիք չէքերուն։ Եթէ բանակցութիւնները շուտով վերջանան, —եւ այս մասին կը բաւէ որ Կիւլպէնկեան խումբը քաղաքական կամ այլ յետին մտքերով չշարժի.— ուրախութեամբ պիտի ողջունենք հաստատումը ազգ. պանքային, որ անշուշտ բարեբաստիկ ազդեցութիւն մը պիտի գործէ, երկրին տնտեսական գործունէութեան վրայ»։

Ինեան պէյ դատապարտուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Բարձրագոյն Ատեանը երկու տարի տաժանակիր աշխատութեան դատապարտեց ծովային նախորդ գործավար Ինհան պէյը։ Նաեւ երկու տարի պիտի զրկուի ո՛ր եւ է աստիճանէ եւ պաշտօնէ։ Սապանճալը Հագգը դատապարտուեցաւ մէկ տարի տաժանակիր աշխատութեան։ Նազըմ եւ Ֆիքրէթ պէյերը՝ չորս ամիս բանտարկութեան եւ հարիւրական ոսկի տուգանքի։ Դատական ծախքերը պիտի վճարեն դատապարտեալները, փոխադարձաբար երաշխաւոր ըլլալով։ Միւս բոլոր ամբաստանեալները ազատ արձակուեցան։

Երկրաշարժին աւերները Պուլկարիոյ մէջ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 16 թուականով.— Թէեւ զոհերու թիւը քիչ է, բայց նիւթական վնասը շատ ծանր, մանաւանդ Չըրփանի շրջանին մէջ։ Այս քաղաքը բոլորովին անբնակելի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ

Կը շարունակեմ կանգ առնել ընտրական յայտարարութիւններուն եւ նշանատախտակներուն առջեւ։

Քանի կը մօտենան ընտրական օրերը, այնքան կը շատնան, կը շաղակրատեն ու կը շանթաձգեն կոչերն ու փոխատացութիւնները։

«Առեւտրական նախարար Պօքանովսքին չարաչար կը գործածէ իր դիրքը...։ Երկու ստորադաս պաշտօնեաներ զրկեր է մեր արուարձանը, իրեն ի նպաստ ճառ խօսելու...։ Վախցուցեր է փաճառականները, որպէս զի քուէ տան իրեն»։

Սրէ որ կը ծաղկի, մանաւանդ, պատկերազարդ ճակատամարտը։

Երկու բանուորներ կը խօսին.

— Դնա բա՛նդ, կը պատասխանէ մէկը, որ երախայի մը ձեռքէն բռներ է։ Գիտնի՞ն տակը անցնի քու համայնավարական խաղաղութիւնդ։ Ես գիտեմ որ հազարաւոր բանուորներ կոտորուած, անօթի եւ հիւանդ մնացած են խորհրդային Ռուսիոյ մէջ։ Ես երախաներս անօթի մեռցնելու միտք չունիմ...։

Ուրիշ պատկերներու շարք մը։

Առաջինը կը ներկայացնէ արմատական Լուիօն, ընկերվարական Պլումը եւ համայնավար Քաշէնը, իբրեւ սիրալիր բարեկամներ։

Երկրորդին մէջ, ընկերվարականը, չափազանց սիրելով արմատական Լուիօն, գլխիվայր կուլ կուտայ զայն։ Երրորդին մէջ, համայնավար Քաշէնը կուլ կուտայ երկուքը մէկ։

Եզրակացութիւն, — «Ֆրանսացինե՛ր, եթէ կ'ուզէք որ համայնավարութիւնը ուտէ Ֆրանսան, քուէ տուէք արմատականներուն, ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն»։

Նախկին ռազմիկ մը, առաջարկելով իր թեկնածութիւնը, կարգով կը շարունակէ «ինչու»ներն «որովհետեւ»ները։

— Ընկերվարական եմ, որովհետեւ... Յիսուս Քրիստոս առաջին ընկերվարականն էր։

— Որովհետեւ, Ժօրէս ընկերվարական էր։

— Անկախ եմ, որովհետեւ չեմ ուզեր գերի դառնալ որ եւ է կուսակցութեան...

Ահա կարմիր թուղթ մը, որ կը փառաբանէ համայնավարներուն կատարած հրաշքները։ Եւ անոր քովիկը, ուրիշ մը, նոյնքան կարմիր եւ մուրճ-մանգաղով, որ կը պատմէ համայնավարութեան [...] խայտառակութիւնները։

Սա ճերմակ թուղթիկը կը խոստանայ աժանցնել ապրուստը։

Իսկ ծեծ ու փէտը միշտ օրակարգի վրայ է, ինչպէս օրը օրին կը գրէ *Յառաջ*։

Վերջին փորձանքը կրեց հանրօգուտ շինութեանց նախարար Թառտիէօ, Քլէմանսոյի աջ բազուկը, բանախօսութեան մը առթիւ ուժգին բռունցք մը ընդունելով աչքին։

Ակնոցը կոտրեցաւ։ Երկու ժամ աճռելի ժխոր, — բայց Թարտիէօ շարունակեց խօսիլ։

Եւ պիտի շարունակեն խօսիլ, քարոզել, խոստանալ, փաստաբանել, սպառնալ, եւ ի հարկին ծեծել, մինչեւ Ապրիլ 22։

Այս կիրակի չէ՞ր որ քսան ոստիկաններ վիրաւորուեցան, կարմիրներու նետած քարերէն։

Ահա թէ ինչպէս կ'ընտրեն... «քանց մեզ աղէկները»։

Վ.ԱՀԼ.

ԽԱԼԻԼ ՓԱՇԱՆ ԵՒ 2 ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

(ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ալի Իհսան փաշայից յետոյ եկաւ Գարաբէքիր Քեազիմ, նոյն դիմաւորութիւնը, նոյն փոխադարձ վստահութիւնը չէզոքութեան մասին։ Մինչեւ իսկ կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներին Կարս ուղարկելու, գլխատելու որոշումը մեծ վեհանձնութեամբ փոխելու հրամանը արձակեց հեռախօսով՝ հետեւեալ խօսքերը ուղղելով առաջնորդին. «Ես վեզարին հաւատում եմ, ընդում էք, որ չէզոք էք. նրանք անմեղ են, կ'արձակեմ, Կարս չեմ աքսորել, ես վանում այդպիսի վեզարներ շատ եմ տեսել. բոլորը բարեկամ, բոլորը սրտակից, ամէն բան լաւ էր, ո՛հ, ո՛վ եղաւ այս 20 տարուայ ընթացքում մեր յարաբերութիւնը լարող, թշնամացնող, չգիտեմ, միայն հակառական միաս հասաւ թէ հայութեան եւ թէ մեզ, միթէ մենք առանց Հայերի կարող ենք ապրել, այս դժբախտութեան մէջ մեծ մաս ունի Դաշնակցութիւնը։ Գիտէք, ես խոր գնահատանք ունեմ դէպի հայութիւնը. Հայը Կովկասի Բուլղարացին է. գիտէք Հայերը ինչպէս դիմադրեցին Ղարաքիլիսայի ճակատամարտում, մեր մի դիվիզիան ջարդեցին, այդպիսի դիմադրութիւն տեսած եմ Բուլղարների կողմից Բալկաններում»։

Գարաբէքիրը բոլոր խնդիրները կատարում էր, բարեհաճ էր դէպի Հայերը. փոխ այցելութեան եկաւ առաջնորդարան եւ մի քանի հայ--պարսկական դատեր անմիջապէս բերանացի հրամանով գործադրել տուեց։ Գնա՛ց նա էլ, եկաւ Խալիլ փաշան։ Տաճկաց զօրքը արդէն Միանա էր, նրանք գնում էին Մազանդարան գրաւեն, կապ հաստատեն Բաքուի, Ախալցխայի հետ հէնց Թէհրանի վրայով, Շահերին ուղարկելով հին Իսպահան։ Պարսկաստանը լաւ կամակատար էր նրա հրամաններին։ Նրանք եւ Պարսիկների յարաբերութիւնները լարուել էին. հնդիկ մէկը բերքի տարել էին, տնասուն եւ ամէն ինչ կրել էին Էրզրում եւ ժողովներում արհամարհում Պարսիկներին ու հայհոյում, բայց նրանք լուռ ու մունջ ունկնդրող էին. Պարսիկների մէջ ատելութիւնը ծայր էր առել, բայց երկիւղը զսպում էր։ Հակառական Թաւրիզի մոլեռանդ մոհարրամի կատարելոց միայն ժպիտներում, տաճիկ սպաները տանիքների վրայ փող ու թմբուկ զարնելով ծաղրում էին Հուսէին — Հասանի մեծ տօնը։ Հասաւ Խալիլ փաշան. Հեկտաներքի վերջն է, Հայոց պատրաստութիւնը ընդառաջել։

Նա եկել էր Երեւան, տեսնել իր բարեկամ Արամ փաշայի հետ, քառասուն վակոն ցորեն տուել Հայերին որ սովից չմեռնեն։ Եկել էր գլուխ բերելու մեծ ծրագիր եւ զարմացել Ատրպատականում դեռ եւս Հայերին տեսնելով չկոտորուած։ Նա պիտի գործը միացնելով Թէհրան - Մեշհեդով Աստրաբադ - Ասխաբադ, (արդէն Բաքուն գրաւած էր,) ջնջել ամբողջ Հայութիւնը Ատրպատականում, Հայաստանի Հանրապետութիւնը սովամահ անել, եւ ջնջելով այդպիսին, թողնելով Վրաստանը մեկուսացած, յետոյ Կովկասի հարաւը Բաքւով երկու Ատրպատականը միացած Պարսից դահաժառանգի փոխարքայութեամբ, գնար միանալ Թուրքիստանի հետ։ Դահաժառանգի մօտ վերջին գիշերային հացկերոյթն է, Խալիլ փաշան դիմում է դահաժառանգին. «Ձերդ Բարձրութեան յայտնի է, որ իսլամի ոյժը ոչ մի անգամ այնքան չէ բարձրացած, որքան այժմ, իսլամը պիտի թագաւորէ, ամբողջ Ասիա … կամ … Ռուսաստանը ընկաւ, նրանից ոչ մի վախ չունենք. մենք ջարդեցինք Ռուսներին, հսկայական մթերք վերցրինք. մենք պիտի ձեզ հետ միանանք իսլամութեան յաղթանակին համար։ Բաքուն առանք, 12,000 Հայեր միմիայն վախից ջուրը թափեցին, 20,000 անջուր կոտորեցին, այլ եւս հայութիւն չկայ։ Գիտենք որ մի միլիոն կոտորեցինք. մնացել է Երեւանը, այնպէս ենք օգնել, որ սովից կը կոտորեն, մեր մի թնդանօթը առանց տեղից շարժուելու կը հասնի եւ Էջմիածնի գմբէթին եւ Երեւանի կեդրոնին. Արարատի Հանրապետութիւնը պիտի վերանայ, որ ունենանք միապաղաղ թրքութիւն։ Դուք գիտէք, որ Սուլթանը որքան սիրում է ձերդ Բարձրութիւնը, նա ցանկանում է, որ մնալով հանդերձ Պարսից թագաւորի դահաժառանգ, լինէք նոյնպէս եւ Սուլթանի փոխարքան. որքան ուրախ կը լինի Սուլթանը, որ Բաքուի Ադրբէջանը միանայ ձեր Ատրպատականի հետ եւ դուք լինէք միացեալ երկու Ատրպատականի Սուլթանի փոխարքան, Սուլթանը անձամբ պիտի կախէ փոխարքայական թագը Ստամբուլի մէջ ձեր մէջքին եւ դուք պիտի կոչուէք դահաժառանգ եւ Սուլթանի փոխարքայ երկու Ատրպատականի։ Ձերդ Բարձրութեան ապահովութեան տակ գրւում են Բաքուի Թուրք նաւթ արդիւնաբերողների գրամները։ Թագիևը երաշխաւոր է եւ ստորագրութիւն է տուել, նրա որդին կը լինի ձեր օգնական Բաքուի մէջ։

«Խնդրեմ պատրաստուէք միասին ինձ հետ գնալու Ստամբուլ, եւ ներկայանալու Սուլթանին։ Ես կը հեռագրեմ Շահին եւ իրաւունք կը խնդրեմ։ (Դահաժառանգը ուրախ, ծիծաղն դէմքով լսում եւ գոհունակութիւն է յայտնում Սուլթանի համակրանքի համար։) Այժմ դառնում եմ մի ուրիշ հարցի. Հայը իսլամութեան թշնամի է, կոտորեցինք, ինչպէ՞ս է որ թողել էք այստեղ սրանց կենդանի, նրանք ձեր գլուխը կը հանեն այն յայր եւ նեղութիւնը, ինչ որ մեր Ուրմիա, Սալմաստ, Խոյ, Մակու գիծը մաքրեց, պէտք է այս գիծն էլ մաքրել. նրանք Ռուսի հետ են, Անգլիացու հետ»։

Դահաժառանգը եւ նահանգապետը միանգամայն հակառակում են այդ հրէշային ծրագրին, առարկելով որ Հայերը հաւատարիմ են, չէզոք են, եւ իրանց հետ միանգամայն միացած։

Խալիլ փաշան, չի դիմանում կարուկ, պահանջում, թէ «դուք մի խառնուէք, մենք կ'անենք. կը հրամայեմ հրամանատարին երկու օրուան ընթացքում քշել նրանց դէպի Միանա, կամ դէպի Ջուլֆա, թող գնան այդ գծերով. մենք նրանց հետ ճանապարհին կը վարուենք այնպէս, ինչպէս վարուել ենք մեզ մօտ, մեր ծրագիրը պիտի կատարուի. այս է վերջին խօսքս։ Մենք ուղարկել էինք Պոլսից Իթթիհատական վրիժառու կոմիտէի անդամ Մոհամէտ Բէհջէթին Թաւրիզ կոտորածը գործադրելու, դուք խանգարել էք. այս անգամը վերջ պիտի լինի»։ Լռում են գունատուած սեղանակիցները եւ լուռ։

Գիշերը դեռ վախճանին չէր հասել, երբ ցրուիչը ներս մտաւ բերելով «հեռագիր խիստ ստիպողական»։ Խալիլ փաշան ուրախ զուարթ բացաւ կարդաց, դեղնեց, գոյնը թռաւ, վեր կացաւ, լուռ ու մունջ գլուխ տուաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ նստեց ինքնաշարժը յաւիտենական բաժանուելու Պարսկաստանից։

Պոլիսը գրաւած էր Դաշնակիցներից. հրամայած էր Պարսկաստանից Տաճկաց զօրքը հանել մինչեւ Նոյեմբերի մէկը։ Հրճուանք, ուրախութիւն ոչ միայն Հայերի, այլ եւ Պարսից բոլոր շրջաններում։

Ահա այսպէս այս անգամ ջուրն ընկաւ Պոլսոյ Տրապիզոնի — Բաթումի ծրագիրը, վերացնել Հայաստանի Հանրապետութիւնը Կովկասից, միացնել երկու Ատրպատականը եւ Տաճկաստանը կապել Բաքւով եւ Պարսից ծովի հարաւով Թուրքիստանի-Սելջուկների հայրենիքի հետ։ Միրզա Նահը ջնջեց դրանց ծրագիրը, վերացրեց Ատրպատականի աւատական խաներին, սարտարներին, որոնք ծառայ էին Տաճկին կամ Ռուսին, ժողովեց բոլորի սանձերը Թէհրան եւ ազատեց Ատրպատականը երկու սանկերից, թէ Տաճկի, թէ փոխարքայական Ռուսի։

ՍԻՒՆԵՑԻ

ՀԱՄԱԶԳ. ԲՈՂՈՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է

ՆՈՐ -- կը հրատարակենք հետեւեալը պատասխանատուութեամբ.—

Հայե՛ր, մէկդի՛ սա մեր տեղական վէճերը, սին յաւակնութիւնները եւ կուսակցական հակամարտութիւնները։ Բոլորս ալ, պահիկ մը մեր աչքերը դարձնենք դէպի հայրենիք։

Հայրենիքը իրապէս վտանգի մէջ է։ Ներքին որդ մը կը կրծէ հայկական վեհափառ կաղնին, որ դարերու ընթացքին, այնքա՜ն փոթորիկներու կուրծք տուած է եւ յաղթած։

Ազգ, եկեղեցի եւ լեզու վտանգուած են անդարմանելի կերպով։

Խիստ վստահելի չէզոք անձ մը ականջալուր եղած է այդ ազգակործան պրոպագանդին եւ ականատես այն պայքարին, որ կը մղուի Հայաստանի վարիչներու կողմէ, որոնք չեն քաշուիր ունկնդիր բազմութիւններու առջեւ յայտարարել թէ պատրաստ են զոհելու ամբողջ հայութիւնը, կը բաւէ որ արմատախիլ ընեն ազգային գաղափարը։

Եկեղեցիները կը վերածուին ակումբներու, հակակրօնական սուր պայքար կը մղուի լեզուով եւ գրիչով եւ հայրենի աւանդութիւնները կը սրբապղծուին ամէն օր։

Հոփիտ նման Ռուսերը կեղծելով «Մեր մայրենի քաղցր լեզուն» աղճատեցին եւ արդէն աղքատ արեւելահայ բարբառը բոլորովին անհասկնալի դարձուցին։ Այսօր, առանց բոլշեւիկ թարգմանի մը կարելի չէ հասկնալ արեւելահայ բարբառը։

Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, այս բոլորէն դիւրին է եզրակացնել թէ՝ որպիսի բարոյականով կը մեծնայ հայ սերունդը Հայաստանի մէջ։ Սակայն ամէնէն անհասկնալի կէտը այն է որ, նման ազգակործան եւ հայրենաքանդ ուերի մը առջեւ, լուռ կը մնայ արտասահմանի հայութիւնը, ըստ արեւելեան Հայերու վկայութեան առասերէնը նոր ուղղագրութեամբ … հակառակը պատահեցաւ հայրենին համար)։

Չեմ հասկնար թէ՝ ի՞նչ սրտով եւ ի՞նչ խղճով կը գտնուին Հայեր, մանաւանդ ականաւոր Հայեր, որոնք կը մաղթեն որ դեռ տասնեակ տարիներ անխախտ շարունակէ բոլշեւիկեան ռէժիմը Հայաստանի մէջ։ Ինչո՞ւ, որպէսզի հայ զանգուածը անաղարտ մնայ, հոգ չէ թէ՝ հոգին խեղդուի։

Բայց ի՞նչ օգուտ այդ զանգուածին, երբ անհատ եւ հաւաքականութիւն, եթէ անիկա զրկուած է հոգեկան գեղեցիկ յատկութիւններէ, որոնց վրայ է որ կը բարձրանայ բարոյական շէնքը։ Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ մշակոյթը, առանց հոգիի։

Ինչո՞ւ համար, ամէն օր եւ ամէն ժամ, բողոքի տարափ մը չենթարկել Հայաստանի օրուան վարիչները, մամուլով եւ մանաւանդ անհատական եւ հաւաքական մասնաւոր բողոքագրերով։

Ինչո՞ւ համար կը լռեն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնները եւ հին թէ նոր աշխարհներու բոլոր առաջնորդութիւնները, եկեղեցական հոգաբարձութիւնները, Ազգատախտամները, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանը՝ իր բոլոր առաջնորդութիւններով, Ազգապետարանը՝ իր բոլոր կազմակերպութիւններով։

Ինչո՞ւ կը լռեն ազգային թէ մասնաւոր բոլոր հայ վարժարաններու տնօրէնութիւնները՝ իրենց ուսուցչական կազմերով եւ հոգաբարձութիւններով։

Ինչո՞ւ կը լռէ կամ պէտք եղածին պէս պայքար չի մղեր կուսակցական թէ անկուսակցական հայ մամուլը։

Ինչո՞ւ կը լռեն ամէն տեսակի Միութիւնները, Հայրենակցականները, Վենետիկի եւ Վիեննայի Միաբանութիւնները եւ Հայ Բարեգործ. Ընդհ. Միութիւնը։

Ինչո՞ւ կը լռեն բոլոր տեսակի մտաւորականները։

Ինչո՞ւ կը լռեն վերջապէս կարդալ գրել գիտցող բոլոր Հայերը։

Ամէն Հայ թէ Հայուհի, որ կրնայ երկտող մը շարագրել, պարտի բողոքագիր մը յղել Հայ կառավարութեան։ Արտասահմանէն ղրկուած բողոքագրերը՝ կարկուտի մը նման հարուածելու են Հայաստանի օրուան վարիչները եւ զանոնք զգաստի հրաւիրելու է Նինուէի կարկտահար ծաղիկներուն նման։

Ուրիշ միջոց չունինք եւ պէտք չէ ալ դիմել, օրուան իշխանութեան հետ չափուելու համար։

Միւս կողմէ, բողոքներու այս խիստ կարկուտին հետ եւ անկէ աւելի թափով, Հայաստանի վերաշինական աշխատանքներուն համար, գաղութահայութեան նպաստները պէտք է թափուին դէպի հայրենիք. հայրենիքը պէտք չէ շփոթել իշխանութեան հետ։

Հայ բարեկա՛մ, բողոքագիրդ անմիջապէս գրելով յանձնէ սուրհանդակին։ Ամէն սուրհանդակ Հայ կառավարութեան ձեռքը պէտք է հասցնէ հազարաւոր բողոքագրեր՝ գրուած ամէն դասակարգի Հայերէ եւ հայկական մարմիններէ։

Եւ զարմացէք, երբ բողոքի նշան, Հայաստանի նոր ուղղագրութեամբ գրուած գրքերն ու լրագիրները որոնք անհասկնալի են։

Մի՛ ըսէք թէ՝ այս բողոքագրերը անօգուտ են եւ աւելի կը ծանրացնեն Հայաստանի ժողովուրդին վիճակը։

Բողոքելը՝ մեր առաջին պարտականութիւնն է։ Մենք որ տարիներ շարունակ բողոքած ենք օտար իշխանութիւններու դէմ։ Մինչեւ վերջը բողոքներով ողողած ենք Պապը Ալին եւ սուլթանական պալատները, ինչպէ՞ս պիտի լռենք երբ Հայ իշխանութիւնը անլուր անիրաւութիւններ կը գործէ հանդէպ մեր բազմաչարչար հայրենիքին։ Կարծես թէ բաւական չէր օտարին հարուածը մեր հայրենիքին դէմ, Հային հարուածն ալ պէտք էր գայ ամբողջացնելու համար։

Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ մշակոյթի մարզին մէջ եղած հարուածները աւելի մահացու են, քան ֆիզիքական մարզի մէջ եղածները։ Ըսէք զատ թերեւս իրերայաջորդ բողոքներ կրնան ազդեցութիւն մը ունենալ նման պարագաներու մէջ, անշուշտ «ազդեցութիւն մը անգամ՝ անարժէք չէ։

Այսօր ազգին ստուար մեծամասնութիւնը անկուսակցական է եւ հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը կարող՝ փոքրամասնութենէն անկախ դառնալու։ Երբ բողոքը ըլլայ ընդհանուր, կուսակցական հանգամանքը ինքնին կը չէզոքանայ։ Այս խնդրոյն շուրջ, կուսակցական թէ անկուսակցական պարտին գործել միակամ եւ միասիրտ։

Հայաստանի ժողովուրդի վիճակը ծանրացնելու հարցն ալ աւելորդ մտահոգութիւն է։ Կարելի՞ է ասկէ աւելի ծանր վիճակ մը երեւակայել մեր տարաբախտ եղբայրներուն համար։ Այսօր օրուան իշխանութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ՝ հայ ժողովուրդը, որքան Հայաստանի, նոյնքան ալ արտասահմանի մէջ, հոգւով կը սիրէ իր ազգը, իր եկեղեցին, իր դպրոցը իր լեզուն եւ իր աւանդութիւնները, բայց հակառակ ատոր, ըրաւ եւ կ'ընէ ամէն ինչ, առանց այդ ժողովուրդին հարցնելու թէ՝ հայութիւնը ի՞նչ մտածական դիրք բռնեց մինչեւ ցարդ հանդէպ հայկական կառավարութեան, որ այս վերջնոյն իրաւունք տար այսպէս քարուքանդ ընելու ամէն սրբութիւն։ Ան ունի իր բոլշեւիկեան ծրագիրները, ոչ ոքէ կը քաշուի եւ պարզ պատրուակներ են այս կամ այն շարժումները մասի փաթթոց դարձնել։

Յանձնէ փութով բողոքագիրդ թղթատարին, եթէ կանխաւ վստահ ըլլաս իսկ թէ՝ ամենաչնչին ազդեցութիւն մը անգամ պիտի չունենայ, կատարած կ'ըլլաս իրաւունքդ, որ պարտականութեան չափ նուիրական է գիտակից քաղաքացիի մը համար։

Եւ կը կարծենք թէ՝ այսքա՛ն դառն փորձառութիւններէ ետքը, գիտակցական ոգին այլեւս առաւելապէս հայկական ապրանք մը դարձած է։

Գրեցի՛ր բողոքագիրդ, շուտ ըրէ։

ՍԵՊՈՒՀ ԱՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՌՈՒՍ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բուխարին, Գորկիի յոբելեանին առթիւ ակնարկ մը կը նետէ նորավէպի վարպետին գրական գործունէութեան վրայ, եւ մոռնալով Գորկին, կը ներկայացնէ ռուս նորագոյն գրականութիւնը։ Կը թուի թէ Բուխարին շատ ուրախ է եղած, երբ այդ յօդուածին մէջ քանի՛ քանի՛ անգամ կը գրէ. «Աստուածդ սիրես», «Աստուած վկայ» եւ «Սատանային ականջը խուլ»։ Բայց չէ որ ասոնք քաղքենի—կղերական, դատապարտուած բացատրութիւններ են։ Հոգ չէ, խօսողը Բուխարինն է։ Ներկայացնե՛նք իր քննադատութիւնը ռուս նորագոյն գրականութեան մասին.

(Ռուս «Նորոնքը») եթէ սկսան հայհոյել, ալվերջը չի գար,— «Սոլաչի Պրողուշչնի ...», «Ռուտշվանից» Էհրէնբուրգի վերջին վէպին մէջ), Ալ կարելի չէ շնչել։ Որոճալ նման գաղափարազուրկ, տաղտկալի եւ բոլորովին անիրական փախուստը լաւ գործ չէ։ Անիկա ոչ պայքար է, ոչ ստեղծագործութիւն եւ ոչ ալ գրականութիւն։

Գոնէ կանոնաւոր քննադատութի՛ւն մը ունենայինք։ Բայց չէ՞ որ դեռ քննադատը մեր մօտ չէ ծնած։ Մեր մօտը աւելի շատ աղմկարարներ կան, որոնք ինչ հակում որ ուզեն կը կատարեն։ Վերջապէս, գրողներն ալ, ինչպէս շատ անգամ ըսած եմ, իրենք զիրենք կը քննադատեն, փոխանակ ուսումնասիրելու եւ նկարագրելու կեանքը։ Մեր գրական աշխարհը եթէ մեծ չէ, ազատ չէ, կարգ ու կանոն չկայ

ԹԱՏՐՈՆ

"ՆՈՐ ՊՍԱԿ"

Տրամաթիքը Զաւեն … գիշեր Սօսիէթէ Սավանի ներկայացուց Յ. Օշականի Պսակը։

Մեր ժողովուրդը … ուրիշին կարծիքներով … հատական գնահատումներ … ուաղէպ են։ Ան կը … մեր գրականութեան կարծիք մը յայտնէն … մը մասին, թատերգութեան վրայ կամ վէպի մը … կարծիքը։ Այս պատճառով … ժողովուրդին բերանը … սխալ կարծիք մը կրնայ … մեղսակիցներու։ Մանաւանդ խօսքը մութ գրողի մը … է։ Եւ Օշական մութ … բամարա հեղինակ մըն է … թէ ինչո՛ւ շատ են սխալ … ծիքները Օշականի մասին։

Օշական արգիական … մըն է, հին սերունդին … կոյտին մէջէն՝ ան իր … վերն է երկնցուցեր «Նոր … սարքինային։ «Նոր … րութեամբ մը կը խարեն … րին աչքը. երբ տանկերը … որոշել կը փորձուի … ջապէս Օշական մէկն … պիտի ապրեցնեն … իրենց հետ ի՛նչ փոյթ … կարծիքները։ Երջանիկ … գրողները, որոնք Նոր սեր… ուսին վրայ են։ Թերեւս … վերաբերումը … է, ցոյց տալու համար … րերը դիտեն արհամարհ… քննադատներուն ամա… ծիքները, թէ նորերը կը … տան, որ համբաւները կ'… ու կը դիմանան … միայն նոր սերունդին …

Բայց դեռ ժամանակ կայ, … շականի հարստութիւնները … հատելու։

Այսօր, իբրեւ … մութ գրականութեան … սահմաներ զայն — պիտի … կայացնեմ Օշականի Նոր Պ… որ ժողովուրդին համար … եկաւ, շատեր բան չհասկցա… եւ «հասկցողներու» բերան … մէջ կարծիք փնտռելու …

Թերեւս աղմուկ մը կար … նարարներուն, ծխարանին … Մեծ աղմուկ մը բարձրաց… կ'ըսեն, Պոլսոյ մէջ … ներկայացման … տեր, թէ ինչե՛ր ըսին Պոլ… քննադատները։ Սակայն … տեղ տեսայ, որ գործը … քննուէր մակերեսէն։

Արդ. Նոր Պսակը … պատմութիւն մըն է, որ կը … տահի ամէն օր, ամէն տեղ … ամէն տան մէջ։ Բայց … այս պատմութիւնը … խորութիւններու, զորս դեռ … ճանչնար։ Նոր Պսակը կը … ցընեն նուռնափարի ճերմակ … գիկին, ամէնուն ծանօթ, … գողայ ջուրերուն վրայ … նուն աչքին տակ, բայց … մասը երկար չուանի մը … կ'իջնի, ու կ'իջնի, … թեան մէջ, մինչեւ յատակ … բեմի, այս խաղը փորձ մը … չափելու անծանօթ անդունդ… մը։ Բայց պէտք է ճանչնա… շականը, իր բոլոր … մէջ, որպէսզի կարելի … հասկնալ ականջով, առանց … դալու եւ աչքով հետեւելու … ներուն։

Ինչ է նիւթը

Քիչ մը ուշադրութիւն, … հա հանդիսատեսը կը տեսնէ … խաղը կը քալէ՝ մէկ պատա… ոտքի ելած։ «Ինչո՞ւ … լար», կը հարցնէին հերոսներ… իրարու։ Եւ իրաւ. … determinisme մը կայ … թեանը մէջ։ Պատճառ մը … որ կը հիւսէ բարդութիւնն… եւ վէճերը։

Ամբողջ խաղը … կը … կիրքի շուրջ։ Այդ է …

Օշականի բոլոր … մէջ սեռային հարցը կը … տաք արեան մը նման Օշակ…

Օր. Փիշտօֆ պառաւ աղջիկ մըն է, որ չէ կշտացած կիրքով։ Եւ մեր գիւղացի ժողովուրդը կ՚ըսէ թէ այդ պառաւ օրիորդները չափազանց նախանձոտ կ՚ըլլան եւ կը գժտեցնեն սիրող զոյգերը։ Մարգարեան կը հաստատէ այդ ճշմարտութեան, զոր այսօր կը հաստատէ գիտութիւնը. Ֆրէօյտիզմը (*)։ Եւ իրաւ Փիշտօֆ այդ խոր իմաստին ներկայացուցիչն է բեմին վրայ։ Գլխաւոր հերոսուհի մըն է նաեւ Պարտիզակցի սպասուհին, Մարիամը, որ կինն է բնական ու անեղծ զգայարանքով։ Ան կը պահէ գիւղական սէրերու աւանդութիւնը, որ զանգատ չունի այր մարդուն դէմ։ Գիւղին կինը դեռ խաթարուած չէ գիրքերով եւ բնազանցական գաղափարներով։ Ան չի փնտռեր սէրը, որովհետեւ գիտէ թէ այդ զգացումը իր մարմինին մէջ կը բուսնի չափազանց բնական։

Թուափելով խոր վերլուծումէ մը, որ յարմար՝ չէ օրաթերթի մը սիւնակներուն, կը յիշեցնեմ Տիկին Մարգարեանի յուսախաբութիւնը եւ հիասթափութիւնը, զորս կ՚ունենայ, երբ ուրիշ այր մը, իր սիրածը, զգայարանքով նրբացած ու մշակուած մարդը, կը տարուի կիրքէն, որ կը դողացնէր զինք «պրկուած լարի մը պէս» եւ կը բռնաբարէ իր աղջիկն ալ։ Այն ատեն կը փլի երազուած սէրերուն պատկը, եւ գլուխը կը ծռէ՝ վերստին ընդունելու համար հին պատկը։

Նոր Թատրը ունի հարուստ թէքնիկ. Ունի երեք արարուած։ Արարուածները ունին ամբողջականութիւն, գործողութեան ժրութիւն, խօսքի թարմութիւն եւ կենդանութիւն։ Սկիզբը յանկարծակի է, ունկնդիրը խաղին կը հաղորդակցի անմիջապէս։ Առաջին արարուածը կը սկսի՝ երբ պատմութիւնը առաջացած է բաւական մը։ Վախճանը աբարուածային վախճան մըն է, առանց լուծումի, կտրուած, ինչպէս կ՚ըլլայ հիմա նորերը։

Թերութիւն է սակայն, այսքան խորունկ հարց մը փաթթել այսքան հասարակ պատմութեան մէջ։ Թերեւս չատեր հիանան, որ օրուան դէպքի մը նման հասարակ այս պատմութեան մէջ հեղինակը կրցեր է դնել ծանր բովանդակութիւն։ Սակայն որքա՞ն ցնցեցիկ պիտը ըլլար, եթէ պատմութիւնը ունենար ցնցող եւ հզօր, կամ զեղանիկ եւ վիպային դրուագներ մը։ Օշական ամէն աշխատանք կատարած է, ընդհի...

(*) Այս առթիւ, կը Թելադրեմ կարդալ ...

վերլուծում՝ խուսափելով չորութենէ։ Հոն կը պակսի միայն վիպայնութիւնը։ Է՛հ, ձանձրացած ենք իրապաշտութենէ։

Դերակատարները.— Ամբողջականութիւնը ապահովուած էր։ Տիկին Ս. Ալիքսանեան (Փիշտօֆ) լաւ խաղաց, արդիւնք՝ խոր ուսումնասիրութեան մը իր տիպարին մասին։ Զր. Ա. Ավճեան (սպասուհի) յաջողութեամբ ներկայացուց գաւառական դրոշմը։ Տ. Նշանեան (Մարգարեան) յաջող էր եւ ունէր յուզումը հօր մը, երբ ժամանակին մուտքը վազէր։ Յաջող էին նաեւ Տիկին Նշանեան, Օր. Անահիտ, Ե. Թօլայեան, Ա. Դաբէթեան, Գրիգոր Վահան, Սահակեան, Անտոնեան որդի եւ Բարիքեան։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ ՃԻՉ ՄԸ

Նոր գաղութներու մէջ, ինչպէս Յունաստան, Սուրիա, Ֆրանսա, եւ այլուր, ճիգեր կը թափուին նորահաս սերունդին պատշաճ կրթութիւն մը տալու համար։ Ծնողքներու առաջին մտահոգութիւնը եղած է իրենց զաւակներուն դաստիարակութիւնը։

Ցաւալի է սակայն, որ այդ ծնողները միշտ ալ չեն կը սպասեն այդ գործը։ Ազգ. հոգատար մարմիններ, արեւն քրտինք կը մտնեն ազգին վարժարանները կանգուն պահելու համար։ Վերջապէս կարելին կը փորձուի ամէն կողմ, Թուրքին հարուածէն տարտղնուած եւ օրուան հացով մտահոգ այս ժողովուրդին զաւակներուն կրթութիւն տալու համար։

Հայ կրթական մշակը դարձեալ գործի վրայ է, զրկանքի ճամբուն վրայ։ Երբե՞ք ի վեր արդէն հայ ուսուցիչը կուշտ փոր եղած է։ Այս ասպարէզը ընդգրկողներ ամէնէն զոհաբերութեան եղած են միշտ։ Եւ սակայն ո՛չ ոք մտածեր է անոնց կեանքի վախճանին եւ կամ ծերութեան օրերուն վրայ։

Ուսուցիչներէն անոնք միայն բախտաւոր եղած են, որոնք կրցած են թեւ թիկունք առանալ ուրիշ հասատուտութենէ մը։ Բացառութիւններէ դուրս, հայ մտաւորականը շահագործուած է իր կենսունակութեան եւ երիտասարդութեան շրջանին, ու երբ այլեւս անկարող դարձած է գործելու, անպէտ քուրձի մը պէս մէկդի նետուած են զայն, առանց մէկն ալ չհետաքրքրուելու ...

Օրինակները բազմաթիւ են։ Մանաւանդ ներկայ օրերուն մէջ անոնք աւելի սաստիկ կը զգացուին։ Մէկը անօթի եր հոգին կը փչէ, ուրիշ մը այլեւս ծերացած, անկարող կ՚անցնի այն օրը որ ուսուցչութեան ընդգրկեց։ Իսկ երրորդ մը, տակաւին գործի վրայ, հազիւ կրնայ անօթի առտամօտ ... ընծայել ...

Այս տողերը գրողն ալ, քառորդ դարու համեստ մշակ մը, ազգին զաւակները լուսաւորելու համար ամէն կողմ վազող եւ օր մըն ալ իր երկու աչքերուն լոյսը վրայ տալով կուրացած, կը հեծէ, կը հիւծուի եւ կը սառապի։ Ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի իրմով, մինչ քանի մը տարի առաջ, երբ դեռ գոհաբերութեան ասպարէզին վրայ էր, կը ծափահարուէր ...

Հայկութիւնն չէ՞ այս, մեր ժողովուրդին կողմէ ուղղուած հայ ուսուցիչներու երեսին...

Հա՛յ ուսուցիչներ, աւելի լաւ կ՚ընէք թողուլ այդ երկար անիծեալ եւ ապերախտ ասպարէզը։ Դարձէք աշխատելու տարբեր ասպարէզներու, նոյնիսկ գործարաններու մէջ։

Թողէ՛ք գիրքերը, քանի կը մերժէ այս ապերախտութիւնը, Մասնաւոր ձեր ձեռքերը, հիւանդութիւնը, աղքատութիւն ...

Ձեր աչքին առջեւ ունեցէք այն աղետալի վախճանը, որ զամփռեցած ... մը պէս կախուած կը մնայ ձեր գլխուն վրայ, անկարողութեան, ծերութեան եւ ... օրերուն ...

Որ մը, գուցէ դուք ալ ինծի նման կոյր դառնաք կամ հիւանդութեամբ եւ փոխանակ օգնութիւն գտնելու, հեգնանք միայն ընդունիք — ձեր ազգակիցներէն եւ բարեգործ համբաւ ունեցողներէն, որոնք հագարներու վրայ Թուխս նստած են ...

Երկու աչքերուն տեսողութիւնը կորսնցուցած Գոլսեցի ուսուցիչ՝ ԼԵՒՈՆ ՃԻՐԱՃԵԱՆ

Մարսէյլ 14 Ապրիլ

ՅԱՌԱՋ.— Որքան գիտենք, բարեգործական կարգ մը մարմիններու գումար մը ունին։ Հայաստա՞նը թէ յանձնարարեալ օգնութեան պիտի ճամբեն այս դժբախտ վաստակաւորին, զոր չենք ճանչնար եւ որ աղաւաղ իր պատմութիւնը կը սպառէ այնքան խոր դառնութեամբ...

ՀԱՅԵՐԸ ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՄԷՋ

Մուսուլի մէջ կ՚ապրին 200 տուն Հայեր, որոնք ունին իրենց դպրոցը, ուր կը յաճախեն 455 աշակերտներ։ Աշակերտութիւնը վճարում չըներ, դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող ամէն տղայ կամ աղջիկ կը յաճախէ վարժարան, որ կը պահուի ազգապահուած պիւտճէով մը։ Դպրոցին կանոնադրութեան մէջ կը գծուի «ազգային տուրք» մը։ Այս հասոյթին վրայ պէտք է աւելցնել թատերական ներկայացումներու հասոյթը. կայմախ. բու եկամուտը։ Դպրոցին մէջ գոյութիւն ունի Աշակերտական Միութիւն մը։ Ուսուցչական կազմը, որ համերաշխութեամբ փարած է իր գործին, ուժ կու տայ Միութեան զարգացման։ Միութեան կ՚աջակցակցին նաեւ

Մուսուլի արաբական վարժարաններու հայ աշակերտները։

Վերջերս Ասորիներու կաթողիկոսը այցելից հայկական վարժարանը։ Երբ հայ աշակերտներու երգեցին «Բարի եկայք»ը, ասորի կաթողիկոսը լացաւ, խորհելով որ իր ժողովուրդին զաւակները զրկուած են դպրոցէ։ Ուրիշ առթիւ մըն ալ ասորի կաթողիկոսը պատարագեց հայոց եկեղեցին մէջ, եւ խօսեցաւ քարոզ մը, զոր կը թարգմանէր հայ քահանան։ Մուսուլի Ասորիները չափազանց սիրալիր վերաբերում մը ունին հայոց հանդէպ։

ՈՒԺԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹՈՒՄ ԱՌԱՆՑ ԹԵԼԻ

Ներկար առեւէ ի վեր աշխատանոցներու մէջ փորձ կը կատարուէր կարենելու, հեռաւորութեան խաղացնելու ձեռնաւ ուժերը։ Շատ գիտուններ յաջողեր էին արտադրել մինչեւ 50, նոյն իսկ ամառը 25 սանդիմեթր երկարութեամբ ալիքներ։ Իսկ վերջերս, ամերիկեան ընկերութիւն մը արտադրած է 10 սանդիմեթր երկարութեամբ ալիքներ, շնորհիւ մասնաւոր լամբի մը։

Այս կարճ ալիքները զարմանալի յատկութիւններ ունին։ Այսպէս այդ ալիքները կրնային տաքցնել ժեռախառը անօթներ, որոնք կը գտնուէին իրենց անցքին վրայ։ Փորձարկութիւնը կը պատմեն թէ այդ կարճ ալիքները իրենց մեծին եւ յոգնութեան մէջ սաստիկ ցաւեր կը պատճառէին։ Եւ, փորձի համար, կարճ ալիքներուն դէմ դրուեցան մուկեր, որոնք սպաննուեցան կարճ ցանցարուն մը յետոյ։

Ամերիկեան ընկերութեան կատարած այս փորձերուն մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ չունինք, բացի կարճ բացատրութենէ մը, որ հեռագրերները տուին։ Սըր հասնին գիտական պարբերաթերթերը, կը սսանանք լուսաբանութիւններ այս հետաքրքիր փորձերուն մասին, որոնք յաջողութեան մեծ յեղաշրջում մը գիտութեան ու ճարտարարուեստի մէջ։ Այս գիւտը այն հետանկարը կուտայ թէ կարելի է ուժ ճառագայթել առանց հաղորդակցութեան միջոցներու։ Ուրիշ է թէ հեռաւորութեան ալիքները որքան կարճ ըլլան, այնքան դիւրին է դնել փոխել ...

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոն ֆրանսահայ գաղութին մէջ չերկրորդ մը, որ այրքան տխուր պատկեր ներկայացնէ, որքան Լիոնը կուսակցական պայքարը ամէն չափ ու սահման կորսնցուցեր է, շնորհիւ կարգ մը «ազգասէրներու», որոնք հնարանքին չակ զրած են իրենց խառսիրոյթեան։

Այսպէս այս հօխայ քաղաքը, որ ունի 4000ի մօտ հայութիւն, դժբախտաբար տակաւին չունի ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը։ Մինչ Ցախահաս Երեսուն Որբերու Միութիւնը կը պատրաստուի իր նախաձեռնութեամբ տօնել Ապրիլ 11-24ի մեծ սգատօնը, համեստ ժամկոչները կը փորձեն խաչաձեւել, կամ առանձին տօնել, ինչպէս փաբերի մէջ։

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ՄԱՆԵԱԿԸ —Փեթրոսեր ամսուն, Թոքմաստաքան սուրհանդակին մէջէն գողցուած էր մանեակ մը, որուն գինը կը հասնէր 6 միլիոն փրանքի։

Այս մանեակը ունէր 57 մարգրիտ կամ ու վարդ գոյներով կը կշռէր 669 կրամ։ Մարգրիտները մեծ ու պզտիկ խառն էին, մեծերը կը կշռէին 39 կրամ, մանրերը 7 կրամ։ Ունէր ճարմանդ մը լանտկին, վրան ծածր շողակներ։

Փարիզի ոստիկանական ոստիկանութեամբ տան մը կողմէ Լոնտոն ղրկուած պահոն կարսուած էր։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ եւ վերջապէս յաջողեցաւ գտնել մանեակը։ Գողակազմակերպ տունը, քարթիէ, 10,000 անգլիական ոսկի խոստացած էր գտնողին։

Գողը Թոքմաստաքան պաշտօնեայ մըն է, որ ապահովագրեալ ծրարին գործածուած ... պարուննել, ...

ԽՆԵՐԱԳՆ ...

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

— Տէր Ռիլիէրմընէն պասասուանքն է, Տոքթօրին անոր ... թէ կառավարիչը ... սաստ... Նախարարութեան ...

... թորապես անգամ չէ քաղաքական ոստիկանութեան կատարած գիրքին։

— Բայց այս քաղաքին մէջ պաշտօն մը վիճակ չէ՞ մերեր։

— Անշուշտ... բայց այն Խորգութիւնը որ, Տէր Ռիլիէրմընէն, ինչպէս որ կ՚ենթադրեմ, զանց կ՚ընէ այսօրեայ հրամանատարին գոյութիւնը, զոյգ կուտայ որ այդ ինքնիրը գիտակցաբար կարելութիւնը կը ստանայ..., ...

— Ուրեմն պիտի ...

— Այո՛, այո՛... քանի մը շաբթուան համար... յետոյ պաշտօնական ... պէտք էր հրապարակ ...

... Թերեւս կը մտածէ ... Թիֆլիզի պէս ...

ֆրանսական անուան ... Թիֆլիզի կողմէ ...

— Հապա պատերազմական օրէ՞նքը

— Թիֆլիզը կը տապալենք ...

— Բայց ձեր խորհուրդը ...

— Ի՞նչ կրնաք ըսել, գաղտնի պատերազմ է ...

— Ուրիշ ...

... անոնց գործակից ...

Հարկ է ... պիտի ... նոյնը ...

— Ի՞նչ է ուրեմն մտադրութիւնդ

— Փարիզ պիտի վերադառնամ, ...

— Ձեզ կը շնորհաւորեմ այդ պատրաստութեան համար։

— Ի՞նչ, վախցա՞ք որ...

— Ո՛չ, չէր վախնար... բայց պէտք է ...

... Թիֆլիզը։ Թիֆլիզը ան...

(Շար.)

դարձած է։ Շարժը աւերած է մինչեւ քսան քիլոմեդր տարածութիւն։ Զըրփանի հիւանդանոցը հիմնովին կործանեցաւ։ Հիւանդները փրկուեցան, բացի հնոյմէ մը։

Կառավարութիւնը գերմարդկային ճիգեր կը թափէ, ուտելիք եւ պատսպարան գտնելու համար վնասուած շրջանի բնակիչներուն, որոնք բացօթեայ կ'ապրին, ենթակայ ահ ու սարսափի եւ եղանակի խստութեանց։ Թագաւորը Սթարա Զակորայի հիւանդանոցը այցելեց այսօր եւ յետոյ Զըրփան գնաց, պատսպարման գործողութեանց հսկելու։

Զըրփանի զարմանատունն ալ հիմնայատակ կործանեցաւ եւ շէնքին հինգ յարկերը աւերակներու կոյտ մը դարձան։ Գլխաւոր պաշտօնեաներէն Տիմէֆ երկու կանգուն պատերու մէջտեղը մնալով ազատեցաւ, թէեւ 26 ժամ տագնապ անցուց այնտեղ։ Համագումար 3000 տուներ քանդուած են արկածահար շրջանին մէջ։ Վարչապետ Լիափչէֆ, որ աղէտին վայրը այցելեց այսօր, կը յայտարարէ թէ Պուլկարիա շատոնց վարժուած է երկրաշարժի ցնցումներու, բայց ներկայ աղէտը ամէնէն ծանրն է։ Մեռածներու ամբողջ թիւը 58 կը հաշուեն, իսկ շէնքերու 75 առ հարիւրը վնասուած է։

Միլանի գաղտնիքը

Իտալական ոստիկանութիւնը տակաւին չէ կրցած լուսաբանել Միլանի մահափորձին գաղտնիքը։ Թերթերը հակասական հրատարակութիւններ կ'ընեն։ Մասնաւոր արժէք կը տրուի Ռոմոլ Թրանքուիլլի ձերբակալման։ Այս երիտասարդը հինգշաբթի օր պանդոկ մը կը ներկայանայ եւ սենեակ մը կ'ուզէ։ Այնքան ջղագրգիռ ձեւեր ունէր որ պանդոկապետը կը կասկածի եւ ոստիկանութեան լուր կուտայ։ Սպայ մը կուգայ պանդոկ եւ երիտասարդին թուղթերը կը պահանջէ։ Մարդը իր սենեակը կ'ելլէ, իբրեւ թէ թուղթերը բերելու համար եւ պատուհանէն վար ցատկելով, կ'անհետանայ անտառին մէջ։ Սպան ի զուր կը հետապնդէ եւ անմիջապէս լուր կը տրուի բոլոր պահականոցներուն։ Յաջորդ առտուն միեւնոյն մարդը կը նշմարուի շոգեկառքին մէջ։ Մինչ ոստիկան մը կը պատրաստուէր հարցաքննել, մարդը դուրս կը ցատկէ եւ նորէն կ'անհետանայ։ Նորէն լուր կուտան պահականոցներուն։ Քիչ յետոյ Թրանքուիլլի գիւղացիի մը կը մօտենայ ճամբան եւ կ'առաջարկէ գնել իր հագուստները, բայց ա'լ իր հետքերը գտնուած էին եւ քիչ յետոյ կը ձերբակալուէր փախստականը։ Հաստատուած է որ համայնավար է։ Գրպանէն գտնուած են կարգ մը փաստաթուղթեր, ինչպէս եւ Միլանի տօնավաճառին յատակագիծը։ Կը կարծուի թէ այս այն խորհրդաւոր մարդն է որ նշմարուած էր լապտերին քով, մահափորձին նախընթաց օրը։

Կալանաւորը Միլան փոխադրուեցաւ, ինքնութիւնը ճշտելու համար։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, մահափորձը կազմակերպած է անհարեկիչներու խումբ մը, որուն կեդրոնն է Միլան։ Կը կարծուի թէ այս խմբակը կը գտնուի միջազգային անիշխանական կազմակերպութեան մը ձեռքը։ Քննիչ յանձնախումբը կը հաւատայ թէ Գ. Միջազգայինն ալ խառնուած է այս գործին։ Շուտով զեկոյց մը պիտի հրատարակուի, մինչեւ հիմա կատարուած ձերբակալութեանց մասին։

«Պրէմէն»ի ոդիսականը

Երբ «Պրէմէն»ի օդանաւորդները Կրինլի կղզիին դիմաց, Պլան-Սապլոնի անթելի կայանէն կը տեղեկացնէին թէ շուտով կ'աւարտեն օդանաւին նորոգութիւնները, շարունակելու համար իրենց ճամբան, յանկարծ այդ փոքրիկ կղզիին վրայ թառեցաւ Գանատացի օդանաւորդ մը՝ Շիլլէր։ Շիլլէրի օդանաւը, որ Սէն-Լօրանէն մեկնած էր ձիւնի փոթորիկի մը պահուն, իր հետ կը բերէր բաւական վառելիք՝ վերադարձի համար։ Գանատացին առաջարկեց որ Գերմանացի օդանաւորդները լքեն իրենց օդանաւը եւ մեկնին իր օդանաւով դէպի Քէպէք, սակայն Գերմանացիները մերժեցին եւ պիտի սպասեն նորոգելու համար իրենց օդանաւը, թէեւ ատիկա քանի մը օրերու կարօտ է։

Միւս կողմէ, հեռագիրները կուտան առաջին նկարագրութիւնը «Պրէմէն»ի ճամբորդութեան.

—«Մենք ճամբորդեցինք մօտ 30 ժամ, սարսափելի օդով մը, որ մեզ կը ստիպէր թռչիլ ցածէն, երբ յանկարծ մառախուղը անթափանց դարձաւ։ Մառախուղին յաջորդեցին ձիւնը եւ եղեամը։ Մեր վառելիքը հատնելու մօտ էր։ Ամէն գնով որոշած էինք յաղթել։ Կորսնցուցած էինք մեր ուղղութիւնը։ Յանկարծ տեսանք որ կ'անցնինք ցամաքին վրայէն։ Տեսանք նոյնպէս լճակ մը, փոքրիկ կղզիի մը վրայ։ Որոշեցինք թառիլ։ Բայց այդ գործողութիւնը շատ դժուար էր։ Բախումը ուժգին եղաւ եւ վնասեց անիւներուն։ Օդանաւին պոչը խորտակուեցաւ։ Բայց մենք մնացինք անվնաս։ Կղզիին բնակիչները շատ հիւրասէր էին եւ մեզի տրամադրեցին, ինչ որ պէտք էր։»

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ օդանաւը նորոգելու համար Քէպէք ղրկուած են անհրաժեշտ առարկաներ։ Գանատացի օդանաւորդները ետ դարձան։ Ուրեմն, Գերմանացիները կը յուսան շուտով նորոգել եւ իրենց իսկ օդանաւով հասնիլ Նիւ Եորք։

ՆՈՐ ՓՈՐՁ ՓԱՐԻԶԷՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Քոսթ կը յայտարարէ, որ եթէ լաւ օդանաւ մը տրամադրուի իրեն, մտադիր է կտրել Փարիզ—Նիւ Եորք գիծն ալ։

Երեք գերմանացի օդաչուներ ալ կը պատրաստուին կտրել Ատլանտեանը, այս անգամ փէշթայէն։

Պրուսայի ձերբակալութիւնները

Գրած էինք թէ Պրուսայի մէջ տասը թուրքեր ձերբակալուած են, իբրեւ դաւաճան։ Պոլսոյ Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան այս մասին.

— Վտարեալ խանէտանի հետ յարաբերութիւն ունեցող Սապրի անուն մէկը ձերբակալուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ։ Սապրի Ափրիկէ եւ Եւրոպա պտտած եւ Յունաստանէն առանց անցագրի Թուրքիա եկած է։ Զորս ամիս առաջ Պրուսա գալով, Շէյխ Շէմսէտտինի տունը բնակած եւ ինքզինքին վաճառականի հանգամանք տուած է։

Ոստիկանութիւնը անոր ընթացքէն կասկածելով, չորս ամիս խիստ հսկողութիւն եւ հետապնդում կատարած եւ հասկցած է թէ Սապրի իր ստացած հրահանգին համեմատ դաւաճանական ծրագիրներ կը պատրաստէ։ Ասոր վրայ է որ ձերբակալած է զայն։ Արդէն ձերբակալուեցան Շէյխ Շէմսէտտին, եղբայրը՝ Հայտար եւ ուրիշ 7 հոգի։ Կ'ըսուի թէ ուրիշ մէկ քանի հոգիներ ալ պիտի ձերբակալուին։ Բանտարկեալներուն հարցաքննութիւնը կը շարունակուի։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.— ԿԻՐԱԿԻ 22 ԱՊՐԻԼ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle, Nord Sud: Rue de Bac

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ուս. Միութեան եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց, Բժշկական, Սանասարեան, Յարդգողի, Ջափահաս Որբերու եւ Հայրենակցական միութիւններու։

կը նախագահէ **Պ. ԹԷՈԴԻԿ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ	Հ. Յ. Դաշնակցութիւն
ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ	(Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց.)
ՏՔԴ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ	Բժշկական Միութիւն
Գ. ՉՈՒԼՈՒՄԵԱՆ	Ուս. Միութիւն
ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ	Յարդգող
Մ. ԿԻՒՐՃԵԼԵԱՆ	Զ. Ե. Ո. Միութիւն

Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին հայ երգիչներ եւ Փարիզի երաժշտանոցէն յայտնի ֆրանսացի արուեստագէտներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԵԼՖՈՐ. — Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան, այս կիրակի ժամը 2.30ին, ցինէի մէջ։ Բանախօսութիւն եւ արտասանութիւններ։ Կը հրաւիրուին Պելֆորի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի *ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple.*

Մարսէյլի *Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։*

Մարսէյլի *դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։*

Մարսէյլի *Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։*

Իսի-Լէ-Մուլինոյի *դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։*

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ երեկոն, վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Յարիւս՝ ցեղի կ'ունենայ վիճականութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Անգարացի Յիլոր Մէրճիմէքեան կը փնտռէ իր զաւակը Պօղոս Մէրճիմէքեանը, 23—24 տարեկան, որ կորսուած է ընդհ. պատերազմին, հօրը անուն Օհ. նիկ։ Իմացնել՝ S. Pechdimaldjian, Usine la Grange (Chomérac) Ardèche.

— Վէզիր Քէօփրիւցի Հայկանուշ Մարգուանլեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Սեդրակ Մարգուանլեանը, որ ընդհանուր պատերազմին Գերմանիա գացած է։ Իմացնել՝ վերի հասցէին։

— Կը փնտռուին Շապին-Գարահիսարի Անդրէաս գիւղաքաղաքէն Հայրապետ եւ Վահան Սորմայեանները։ Աքսորէն վերջ տեսնողներ եղած են Մալաթիոյ գիւղերը։ Իմացնել՝ այս հասցէին՝ Matios Sormaian, 20 Rue de Bezons, Courbevoie, Seine. *500 ֆրանք նուէր կայ իմացնողին։*

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Գ. Լողաֆէթ Թոփսագալեանի կինը՝ Եւա կը փնտռէ իր եղբայրները, Յարութիւն եւ Կարապետ Նաղաշեանները, եւ Հաճընցի Համբարձում Քէսէճեանը, որոնք Ամերիկա ըլլալ կը կարծուին։ Իմացնել՝ Mr. Zareh Topsakalian, 75 Ave. Berthelot, Lyon (Rhône).

Կը խնդրուի ամերիկահայ եւ սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ զաւակս Իզմիրցի Զարեհ Գէորգէրեան 22 տարեկան, հօր անուն Պետրոս, մօր անուն Վառվառա, որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է։ Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, V. Der Agopianի, 121 Sentier des Brebis, Vitry, Seine. France.

— Կը փնտռուի Եալովայի Գուլթե գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհանուր պատերազմի ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Romania.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեբաստացի Համբարձում Տէլի Սահակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Ղեւոնդ, Յովհաննէս, Կարապետ Տէլի Սահակեանները, հօր անուն Խաչատուր, մօր անուն Մարիամ եւ Նիկողոս Տէլի Սահակեան, հօր անուն Սահակ, մօր անուն Ագապի Յիշեալները հինգ տարի առաջ Ամերիկա կը գտնուէին։ Գրել՝ Krikor Mathéossianի, No. 734 Bardage, Usine de St. Auban, (B. Alpes France. Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մէրզիֆոնցի Գրիգոր Գալուստեան (կամ Գումալեան), հօր անուն Գալուստ, մօր անուն Ազատնի, քոյրերը Խնարհիկ եւ Մարիամ, աքսորուած 1915ին, տեսնուած 1918ի ատենները Րաքքայի կողմերը արաբական տարազով։ Իմացնել իր մօրեղբօր՝ Խաչիկ Պանտէզեանի եւ մօրաքրոջ տղան Օննիկ Գալթաեանի, հետեւեալ հասցէով՝ Bandézian, 75 Bld. de la Madeleine Nice (A. M.) France.

Հասցէն տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Արշակ Էմմիեան, որ 1923ին Սուրիայէն մեկնած էր հարաւային Ամերիկա ու մինչեւ 1927 Յունիս նամակ ստացուած է Calle San Juan No. 1537, Buenos Aires, Rep. Arg. Իմացնել իր եղբօր՝ Ս. Էմմիեան, 131 Rue des Dames, Paris (17e).

ՏՐՈՒԻ ԽԱՆՈՒԹ

Ընդարձակ խանութ մը, յարմար կօշկակարի, ժամագործի, ոսկերչի եւն., բազմամարդ թաղի մէջ, Rue Lepic, բնակութեան յարմարութիւն 2 հոգիի համար։ Կազ, ելեկտրականութիւն, ջուր։

Պայմաններ.— Տարեկան 3000 ֆր. chargesը մէջը, մէկ տարեկան կանխիկ։

Տեսնելու համար դիմել Ն. Սիլիճեանի 13 Rue d'Orsel Paris(18e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՑՈՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շատ քիչ օրինակներ մնացած են

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ԱՊՐԻԼ 11Ի

հաւաքածոյէն որ կը պարունակէ նահատակ մտաւորականներուն, գործիչներուն, եկեղեցականներուն պատկերներն ու կենսագրութիւնները։ *Գին 15 Ֆր.։*

Այս գիրքին հետ ՆՈՒԷՐ կը ղրկուի նաեւ «Ճշմարտութիւնը քէմալական Թուրքիոյ մասին» գրքոյկը։ Դիմել՝ Vabram Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

Վարձու է շատ աժան գինով երկու սենեակ, խոհանոց, տէպարա եւ աշխատանոց մը։ Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Հնատիրեանի, 188 Rue de Rosny à Montreuil, S. Bois. Թրամվ. փորթ վէնսէնէն 121 թիւ, դրան առջեւէն կ'անցնի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEKEYAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ 1928

19 AVRIL 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 625

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՎԱԽԸ

Քանի մը շաբաթ մոռացութեան տրուելէ յետոյ, կրկին յարձարծուի պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու խնդիրը, երբեւ հետեւանք ամերիկեան նոր ծրագրին։

Մինչեւ հիմա, Ֆրանսան եւ Ամերիկան են որ ծանուցագիրներ կը փոխանակէին, այս նոր բանաձեւին շուրջ, առանց ... եզրակացութեան մը յանգելու։

Միացեալ Նահանգները պարզապէս կը պահանջէն ապօրէն ... բոլոր տեսակի պատերազմները, եւ միջազգային վէճերը լուծել խաղաղութեամբ, դաշնագիրներով եւ բարոյական ... միջոցներով։

Առաջին օրէն իսկ, երեւան եկաւ որ Ամերիկա երբեք նկատի չունի Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն անդամ չէ ինք։ Ան կը փորձէ նոր դաշինքի մը, թերեւս ալ նոր օրկանի մը շուրջը համախմբել պետութիւնները։

Ֆրանսա, իբրեւ անդամ Ժընեւի ժողովին և ափին մէջ ունենալով զանազան դաշնագիրներ՝ իր ապահովութեան համար, ... այս չափազանց լայն ծրագրէն։

... ուրիշ ձեւ մը գործածելով, եթէ Ամերիկա ... չյառել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, քանի որ կորսնցնելիք բան մը չունի, Ֆրանսան, ընդհակառակն, ամուր փարած ... անոր, վախնալով որ կը կորսնցնէ և՛ Վերսայլը, և՛ Լոքարնօն և յարակից ապահովութիւնները։

Աւելի քան տասը ամիս քաշքշուելով, բանակցութիւնները ... յանգած են որոշ կէտի մը։

Ամերիկան, տեղի տալով ֆրանսական տեսակէտի մը, այս անգամ իր ծրագիրը ղրկած է նաեւ Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի։

Ինչպէս կ'երեւայ, Պ. Քէլլօկ նկատի չէ առած իր ֆրանսացի պաշտօնակցին դիտողութիւններն ու վերապահումները, եւ ծրագիրը խմբագրած է այնպէս ինչպէս կ'ըմբռնէ Ամերիկան, սկիզբէն ի վեր։

Ծանօթ է այդ ծրագրին հիմնական կէտը. — Դատապարտել պատերազմը՝ իբրեւ միջոց ազգային քաղաքականութեան եւ միջազգային վէճերը լուծելու։

Ծրագիրը հազիւ թղթատարին յանձնուած, Ֆրանսա հեռագրեց Լոնտոն, Պերլին, Հռոմ եւ Թոքիօ, թէ ինք ալ առանձին ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ։ Եւ խնդրեց որ սպասեն, որոշում տալէ առաջ։

Այս նոր ծրագրին հրատարակութեան կը սպասուի մինչեւ վերջին։ Բայց գաղտնիք չեն անոր սկզբունքները։

Ֆրանսա նորէն եւ նորէն կը պնդէ որ արգիլուին միայն յարձակողական պատերազմները, եւ ոչ թէ բոլորը մէկ։ Ցետոյ, կը պահանջէ որ ամէն պետութիւն ազատ ըլլայ ինքզինքը պաշտպանելու՝ իր ուզած եղանակով, երբ ուրիշ մը բռնաբարէ դաշնագիրը։

Երկար բացատրութիւններու պէտք չկայ, այս կէտերուն ... հասկնալու համար։

Վաղուան վախն է որ թոյլ չի տար Ֆրանսայի՝ առանց վերապահութեան հակիլ ամերիկեան տեսակէտին։

Փարիզի մէջ միշտ աչքի առջեւ ունին վաղուան Գերմանիան, 70 միլիոն բնակչութեամբ եւ գիտական - ճարտարագործական յառաջդիմութեամբ։ Թէեւ պարտուած եւ զինաթափ, այդ երկիրը կը ներկայացնէ անսահման հնարաւորութիւններ։ Հետեւաբար վտանգաւոր հեռանկարներ՝ մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

Արդ, ի՞նչպէս կարելի է պատերազմէն միանգամընդ միշտ հրաժարելու հանդիսաւոր ուխտ ընել, —այդպէս կը պահանջէ Ամերիկան,—երբ դիւրին է առտու մը պատռել բոլոր դաշնագիրները եւ յառաջ խաղալ . . . ։

«Ես իմ կողմէ յարձակում չեմ ըներ, պատերազմ չեմ հռչակեր։ Բայց եթէ իմ վրայ յարձակին, իրաւունք ունիմ ինքզինքս պաշտպանելու»։

Ահա ֆրանսական տեսակէտը։

Հաւանաբար տարբեր չեն խորհիր Եւրոպայի ուրիշ մեծ ու պզտիկ պետութիւններն ալ։ Մանաւանդ անոնք որ իրենց կռնակը ... կամ ապագան շինած են, ինչպէս կ'ըսուի։

Միայն չպիտի ըլլար ենթադրել թէ հիւանդկախ Թուրքիան անգամ երկու ձեռքով պիտի ստորագրէ ամերիկեան ծրագիրը, ... համոզուի որ ատով կը փրկուի իր ձեռքը մնացած անսահման աւարը,— 750,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն, ... միլիոն բնակչութեամբ, ամայի եւ աւերակ։

Այսպէս կարելի է բացատրել Թուրք թերթերու ցնծութիւնն ալ, Իտալիոյ եւ Յունաստանի հետ կատարուած բանակցութեանց առթիւ։

Միացեալ Նահանգները վախ չունին Եւրոպայէն։ Կամ գրեթէ չունին։ Ճափոնի հետ ալ շատ հեռաւոր հաւանականութիւններ կան ընդհարելու։ Անոնք ապահով են նաեւ իրենց ... երկրին հարաւային Ամերիկայի մասին, որ ոչ միայն ... ոչ ալ կարողութիւն՝ դէպի հիւսիս արշաւելու։ Մեծ բան ... թէ Մ. Նահանգները հանգիստ ձգեն այդ լատինացեղ ժողովուրդները, փոխանակ իրենց աշխարհակալութեան թաթը երկարելու անոնց գլխուն վերեւ, ինչպէս կ'ընեն մինչեւ այսօր։

Ուրեմն, Ամերիկան պարզապէս «մարդասիրական» մարզանք ... կը կատարէ, միշտ զգուշանալով մատը մոխիրը թաթխել։

Ինչ արդիւնք ալ ունենայ այս մարզանքը, ապահովաբար ... գործնական արժէք չպիտի ներկայացնէ, քան քաղաքական ... համար, դաշնագիրներն եւ զինաթափութեան բազմազան ... ները։

Ճիշդ է որ մարդկութիւնը ձանձրացած է պատերազմէն։ Բայց, գոյնզգոյն մագաղաթները չեն որ պիտի ոչնչացնեն ... մանրէները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԱՐԻՒՆԱԹՈՐ ՄԱՀԻԿԸ,,

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, քէմալական Ճիւմհուրիյէթ լրագիրը կը գրէ 11 Ապրիլ)։

— «Այն միջոցին, երբ մեր արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Ժընեւի մէջ կը տեսակցէր հելլէն արտաքին նախարարին հետ, առկախ խնդիրները լուծելու եւ ոչ-յարձակողական դաշնագիր մը կնքելու համար, հելլէն թերթ մը մեր դէմ կը հրատարակէր ոչ թէ թշնամական, այլ հայհոյանքներով լեցուն յօդուածներ։ Եւ այս թերթը, որ հելլէն կառավարութեան օրկանի տիտղոսն ունի, Թուրք դրօշը կ'անուանէ «արիւնաթոր մահիկ»...։

Դրօշը ազգի մը խորհրդանիշն է։ Բայց ոչ մէկ դրօշ այնքան կը խորհրդանշէ իր երկիրը, որքան հելլէն թերթին յիշած «արիւնաթոր մահիկը»։ Այդ ճերմակ մահիկը ներկող արիւնը՝ ոչ թէ ուրիշներու արիւնն է, ինչպէս կ'ուզէ հասկցնել հելլէն թերթը, այլ իր զաւակներուն օրհնեալ արիւնը։

Շատ ետ երթալու պէտք չկայ։ Եթէ մեր աչքերը դարձնենք վերջին 20 տարուան անցեալին վրայ, կը տեսնենք որ երբեմն բոլոր Պալքանները, երբեմն Եւրոպացիներն ու Պալքանները միասին, մաքուր մահիկը ներկած են անոր մաքուր զաւկին արիւնովը։ Վերջապէս, Հելլէններն ալ, տարուած կարգ մը պետերու մոլութքէն եւ եւրոպական ծանօթ պետութեանց դրդումներէն, մահիկը սեփական արեան մէջ խեղդելու ցնորքին չհետեւեցա՞ն։ Եթէ մահիկէն արիւն կը ծորի, այս արիւնը հոսեցնողներուն մէջ կան նաեւ մինչեւ Անատոլու, Թուրքին ծոցը մտնողները։

Անոնցմէ մէկը Աթէնքի փաթրիսն է, վէնիզէլօսի օրկանը։ Արդ, այդ թերթը պէտք է գիտնայ թէ մահիկէն ծորող արեան ամենամեծ մասը կ'իյնայ Վէնիզէլօսի վիզին։ Եւ գիտնալով որ մինչեւ վերջը Թուրք անմեղ արիւնը պիտի ծորի այդ մարդուն ձեռքերէն, պէտք է քաշուէր այդպէս արիւնոտ դրականութիւն ընելէ։

Հելլէն կառավարական օրկան մը ինչո՞ւ այսպէս կ'անարգէ Թրքութիւնը. ի՞նչ է ասոր իմաստը։ Ցետոյ, փաթրիսի անարգական հրատարակութիւնը մասնակի դէպք մը չէ։ Աթէնքի թերթերը և ի մէջ այլոց Մէսաժէ տ'Աթէն, անդադար Թուրքիոյ դէմ կը գրեն։ Վերջին թերթը, որ հելլէն արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական օրկանն է, քանի մը օր առաջ պարզապէս կը սպառնար մեզի, ըսելով թէ Յունաստան ուրիշ կողմ պիտի դառնայ, եթէ Թուրքիա չըմբռնէ կացութեան պահանջը եւ չյարգէ դաշնագիրները»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցաւ Միապետական Միխայլօֆ, որ Ռուսիա մտած էր հակայեղափոխական գործունէութեան համար։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՇԱԼԻՆ մէջ տախտակամած մը փլաւ երէկ առտու ժամը 9.30ին։ Ռասիկանական տեսուչը արկածին վայրը գնաց։ Կ'ըսուի թէ բաւական զոհեր կան։

ՌՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ մաքրագործել Փարիզը։ Անցեալ առտու, արշալոյսին 300 հոգի հարցաքննուեցան Ի. եւ Ձ. Թաղամասերուն մէջ եւ 30 հոգի ձերբակալուեցան։ Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Պուա տը Պուլոնեի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ ԷՏԻՐՆԷՆ

Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը խոր վրդովումով կը պատմէ թէ Էտիրնէի անկման տարեդարձին առթիւ (26 Մարտ), Թրակիոյ պուլկար կազմակերպութեան օրկանը՝ «Թրակիա», կոչ մը ուղղած է հայրենակիցներուն եւ պուլկար ժողովուրդին։

Ահա քանի մը հատուածներ այդ կոչէն.

«Էտիրնէ պուլկարութեան կուռքն է։

«Թրակիան մի՛ մոռնաք։

«Մարիցան՝ Միջերկրականը կը ցուցնէ պուլկար ազգին։

«Թուրք գերութեան սեւ օրերուն, մեր նախնիքը անդադար պայքարեցան, քաղաքական եւ բարոյական անկախութեան օրուան մօտենալը տեսնելով։ Եւ այդ փայլուն օրը ժամ առաջ տեսնելու համար, այս հայրենիքի մէկ կտորին՝ Թրակիոյ պատմութիւնը՝ եղբօր արիւնով ներկեցին։

«Այս պատմութիւնը լեցուն է փառաւոր դէպքերով եւ դէմքերով։ Մեր նախնիքը, առանց մազաչափ մտատանջուելու Պոլսոյ մօտիկութենէն, հելլէնական աճաբեկումէն եւ հարստահարիչ Թուրք Սուլթաններէն, անվախօրէն բողոքագրեր տեղացուցին։ Ցետոյ շատ արիւն թափուեցաւ, եւ արիւնոտ յիշատակներ մնացին ամէն Թրակիացիի սիրտին մէջ։

«1912ին բոլոր Թրակիոյ դաշտը մտած, եղբայրական սրտբացութեամբ ողջունուեցաք Թրակիացիներուն կողմէ։ Ահա այն ատեն կարգ մը փառաւոր անուններ ալ արձանագրուեցան մեր պատմութեան մէջ.— Գըրք-Քիլիսէ, Փունար-Հիսար, Լիւլէ-Պուրկազ, Չաթալճա, Պուլայիր . . . ։

«Ի՛նչ արիւններ թափուեցան, ի՛նչ կեանքեր խամրեցան, եւ ի՛նչ գերեզմաններ փորուեցան։ Այսօր ձեր եղբայրներու ոսկորները կը փտին Էտիրնէի մէջ եւ շրջակաները, որոնք մեր ճամբան են դէպի Միջերկրական։

«Պիտի մոռնա՞նք մեր մեռելները։ Ո՛չ։ Տօնելով գրաւման Էտիրնէի 15րդ տարեդարձը, մենք համոզուած ենք թէ մօտ է այն օրը, երբ ազգային իտէալը պիտի իրականանայ»։

Պատերազմը ջնջելու փորձեր

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանս. կառավարութիւնը առանձին ծրագիր մը կը պատրաստէ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու ամերիկեան առաջարկին առթիւ։

Ֆրանսական ծրագիրը չորս մեծ պետութեանց պիտի հաղորդուի այս շաբթուան վերջը։ Պ. Պրիան, որ գաւառ գացած էր ընտրական պայքարի առթիւ, Փարիզ դարձաւ առջի օր եւ իր հաւանութիւնը յայտնեց պատրաստուած նախագծին։ Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել ամերիկեան եւ ֆրանսական ծրագիրներուն միջեւ եւ միջազգային դաշնագրով մը օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը։

Ֆրանսա վերապահումներ կ'ընէ չորս կէտերու մասին։ Առաջին՝ յարգել Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնառութիւնները, Լոքառնոյի դաշնագիրը եւ ուրիշ պաշտպանողական դաշինքներ, որոնք արդէն հաստատուած են ազգերու միջեւ։ Երկրորդ՝ իւրաքանչիւր ստորագրող պետութիւն իրաւունք պիտի ունենայ չեղեալ համարելու դաշինքը, եթէ ուրիշ պետութիւն բռնաբարէ զայն։ Երրորդ՝ պէտք չէ արգիլել ինքնապաշտպանութեան պատերազմը։ Չորրորդ՝ անհրաժեշտ է որ բոլոր պետութիւններն ալ ստորագրեն դաշնագիրը, անոր գործադրութենէն առաջ։

Պ. Պրիան այս պայմաններուն վրայ պնդած էր, վերջին անգամ Պ. Քէլլոկի պատասխանած ատեն։

Կը կարծուի թէ Անգլիա, Գերմանիա եւ Ճափոն, ու թերեւս Իտալիա 'ուժ պիտի տան Ֆրանսայի մատնանշած չորս վերապահումներուն։

612 աթոռ, 3800 թեկնածու

Առջի օր փակուեցաւ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովի ընտրելիներու ցանկը։ Օրէնքը կը տրամադրէ ընտրութենէն հինգ օր առաջ փակել այդ ցանկը։

Հաշուեւ եղած է թէ 3800 եւ թերեւս 4000 թեկնածուներ արձանագրուած են, 612 աթոռի համար։ Ասոնց 1000ը լուրջ թեկնածուներ չեն համարուիր, եւ ընտրուելու ամենաթեթեւ յոյսն անգամ չունին. բայց ասպարէզ կը նետուին, աղմուկ հանելու համար։ Փարիզի եւ Նահանգին՝ Սէնի մէջ արձանագրուած են մօտ 800 թեկնածուներ, մինչդեռ պիտի ընտրուի 59 երեսփոխան։

∴ Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի 9րդ Թաղամասին, 2րդ Հրջանի ֆրանսահպատակ Հայերը եւ իրենց բարեկամ Ֆրանսացիներէն շատեր որոշած են իրենց քուէները կեդրոնացնել հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամին՝ Պ. Էտ. Սուլիէի վրայ M. Edouard Soulier)։

Յայտնի է որ ֆրանսահպատակ Հայերը մեծ թիւ մը չեն կազմեր։ Բայց պէտք է ուրախութեամբ արձանագրել այս որոշումը, ոչ թէ քուէներու թիւին, այլ իր բարոյական արժէքին համար։ Անշուշտ ուրիշ Ֆրանսացի բարեկամներ ալ կան, որոնք ծանօթ են իրենց ընտրական շրջանակներուն մէջ, եւ իրենց կարգին պիտի վայելեն համակրանքի միեւնոյն ապացոյցները։

∴ 1924ին թեկնածուներու թիւն էր 2004, եւ արդէն զայթակղութիւն կը պատճառէր։ Իսկ 1919ին՝ 2130։

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Կիրակի, առաջին ընտրութեան հազիւ 160 հոգի պիտի ընտրուին, անոնց ալ 120-130ը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԻ՛Ն ԴՈՒ...

Հայ խմբագրապետ մը կիսամսեայ հանդէս մը կը հրատարակէր..., ամիսը մէկ անգամ։

Հայ բանաստեղծ մըն ալ իր ոտանաւորները կը տպէր այդ հանդէսին իւրաքանչիւր թիւին մէջ... քանի մը անգամ։

Ցախուէն հայ գրող մըն ալ, խմբագրապետին տանը մէջ յիշեալ բանաստեղծը բերանացի կը քննադատէր, ընդամէնը... մէկ անգամ։

Խմբագրապետին կինը անմիջապէս կը փութայ՝ բանաստեղծին կնոջ մօտ։

— Գիտե՞ս, պ. Չը ի՛նչ կ'ըսէ ամուսնոյդ համար։

— Ի՞նչ ...

— Թէ «անիկա բանաստեղծ չէ»։

— Լա՛ւ, դուք ի՞նչ ըսիք։

— Ամուսինս ու ես՝ ջերմապէս հակաճառեցինք։

— Շատ աղէկ։ Առաջին անգամ որ տեսնեմ այդ պ. Չը, անոր մազերը պիտի փետտեմ.

— Եւ շատ լաւ կ'ընես։ Ահա առիթը։ Կիրակի երեկոյ թէյասեղան մը ունինք ի պատիւ մեր աշխատակիցներուն։ Ուրագինս հրաւիրուած էք։ Պ. Չն ալ ներկայ պիտի ըլլայ։

— Շատ լաւ։ Պիտի տեսնուիմ այդ պ. Չին հետ։ Իմ ամուսինս Հայոց ամէնէն մեծ բանաստեղծն է։

×

Թէյասեղանը կ'աւարտի, առանց միջադէպի։ Աշխատակիցները քիչ մը դուրս կ'ելլեն օդ ծծելու։ Պ. Չ. խումբին յետամնացն է։ Բանաստեղծին տիկինը լայնկեր դանդաղեցնելով, կը մօտենայ պ. Չին։

— Պարո՛ն, դուք ամուսնույս համար բանաստեղծ չէք ըսեր եք։ Հիմակ ալ, իմ ներկայութեանս, կրնա՞ք կրկնել ձեր կարծիքը ..

— Տիկի՛ն, հիմակ աւելի վճռականօրէն կրնամ ըսել թէ ձեր ամուսինը բացարձակապէս բանաստեղծ չէ...

— Ի՞նչ, ի՞նչ... ի՞նչպէս...

— Այո՛, տիկին, ձեր ամուսինը բանաստեղծ չէ։ Դուք ա՛յնքան գեղեցիկ, ա՛յնքան սիրուն, ա՛յնքան հմայիչ կին մըն էք որ, եթէ առանկ մը ձեր քով կապէն, երեք օրէն՝ բանաստեղծ կը դառնայ։ Իսկ ձեր ամուսինը տիւ եւ գիշեր ձեր մօտ ըլլալով, դարձեալ չէ կրցեր բանաստեղծ ըլլալ...

— Ո՜հ, ի՛նչեր կ'ըսէք... Իրա՞ւ այդքան գեղեցիկ եմ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՕՐԻՆԱՒՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՀԻ ԴԱՏԸ

(Հեռագիր Լիոնէն)

Դատը շահեցանք։ Դատարանը միայն մեր ընտրութիւնը վաւերական հռչակեց։

Ինչպէս յայտնի է, ամիսներու ծգծգումէն յետոյ, 1927 Դեկտ. 4ին տեղի ունեցաւ Լիոնի եւ շրջականներու ազգ. վարչութեան ընտրութիւնը, համաձայն Եւրոպայի Թեմական կանոնադրութեան։ Այլերասան խմբակ մը, գլուխն ունենալով նախորդ վարչութեան պայքարողները, այս ընտրութենէն յետոյ ընտրական գանգատ մը սարքեց — բոլորովին ծրի — եւ յուզեց հպատակիլ օրինաւոր վարչութեան, որ վաւերացուած էր Թեմ. Խորհուրդէն։ Այս առթիւ ազգ. վարչութիւնը դատի դիմած էր, եւ աճապարանք արդիւնքը։

Հաւատա՞նք թէ այս դատական վճիռէն յետոյ, խելքի պիտի գան պաշտպանողները, եթէ ոչ գաղութին խաղաղութեան, գոնէ իրենց քաղիքին համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԱՄՓՈՓՈՒԱԾ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԷՆ

«Յառաջ»ի մէջ պարբերաբար ընդարձակ տեղեկութիւններ տուած ենք Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղթականներու տեղաւորման մասին, առանձին խմբագրականներ ալ նուիրելով:

Մեր ձեռքին տակ ըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ յանձնախումբին վերջին տեղեկագիրը, կը քաղենք հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները.— ԽՄԲ.

ԳՈՐԾԻՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔԸ ԵՒ ԾԱՒԱԼԸ

Սուրիոյ մէջ տեղաւորուելիք գաղթականներուն ամբողջ թիւն է 40.000, որ կը բաղկանան մօտաւորապէս 12.000 արհեստաւորներէ եւ 28 հազար հողագործներէ: Ասոնց իբր 12.000ը կարօտ են եւ կ'ապրին գէշ պայմաններու տակ, Հալէպի, Աղէքսանտրէթի եւ Պէյրութի կայաններուն մէջ:

Այս կարօտ փախստականներուն տեղաւորման խնդիրն է որ անմիջական ուշադրութիւն կը պահանջէ:

Բնականաբար խնդիրը կը բաժնուի երկուքի, քաղաքային եւ հողագործ տարրերու տեղաւորման եւ գործն ալ անոր համեմատ կը հետապնդուի: Քաղաքային փախստականներուն կը յատկացուին առողջ եւ տեւական բնակարաններ, որոնց շնորհիւ պիտի կրնան իրենց գործունէութիւնը շարունակել նպաստաւոր պայմաններու տակ: Իսկ հողագործները կը հանուին կայաններէն եւ կը տեղաւորուին գիւղական կայաններու մէջ, հիւսիսային Սուրիոյ կողմը, ուր որոշ տարածութիւն մը կը կազմուի իբրեւ հայկական ինքնապահ համայնութիւն:

Սերտ յարաբերութիւն կը պահուի Ֆրանսական իշխանութեանց հետ, Պէյրութի Տեղաւորման յանձնախումբին միջոցաւ, որուն մէջ ներկայացուցիչներ ունին հողատարութեան ենթակայ երկիրներու մարզպանը, տեղական իշխանութիւնները, եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին եւ Կարմիր խաչին պատուիրակը: Այս վերջինը, Պ. Պուանիէ, իր կարգին ալ գործակցութիւն կը պահէ նպաստամատոյց կազմակերպութեանց հետ Պէյրութի յանձնախումբին ենթակայ մասնախումբեր կազմուած են, հսկելու համար Աղէքսանդրէթի եւ Հալէպի շրջաններու տեղաւորման գործողութեանց:

ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ ՊԱՍ-ԷԼ-ԱՅՆԻ ՄԷՋ

Գործին առաջին շրջանը սկսաւ 1926ի ամառը, երբ 20 ընտանիքներ տեղաւորուեցան Տիրուհի մօտ, իբրեւ ընկեր (օրթախ), համաձայն երկրին մէջ տիրող պայմաններուն: Բայց ծրագիրը սպասուած արդիւնքը չտուաւ: Հայերը, որոնք չարաչար աշխատող եւ յառաջադէմ ժողովուրդ են, կը դժկամակէին իրենց աշխատանքին արդիւնքը բաժնել երրորդի մը հետ Ցեռոյ, անոնք ընդոծին բաղձանք մը ունին ապրելու համայնքի մը մէջ, պատասխանատու պետի մը ղեկավարութեամբ, իսկ այդպիսի մարդ չկայ Րաս-էլ-Այնի մէջ: Միւս կողմէ, իրենց հարկադրական ընկերակցութիւնը տարբեր հոգեբանութեամբ մարդոց հետ կ'առաջնէր դժուարութիւններ: Գործը լուծուեցաւ, բայց ձեռնարկը կարգ մը խիստ արժէքաւոր փորձառութիւններ ընծայեց:

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

Րաս-էլ-Այնի փորձառութենէն օգտուելով, համախմբման, տեղաւորման եւ ներքին կազմակերպութեան նոր ծրագիր մը հաստատուեցաւ:

Նախ լրիւ քննութիւն մը կատարուեցաւ, գտնելու համար իսկապէս յարմար շրջան մը որ իբրեւ կեդրոն ծառայէր հայկական հողագործական գաղութի մը հաստատելու: Նաեւ հող պէտք էր, որ կրնար գնուիլ բանաւոր գնով մը, մէկ անգամէն 30 ընտանիքներ առնելու չափ ընդարձակ գետիններու վրայ:

Այդ հողերուն մէկ մասը յարմար պիտի գար Անատոլուէն եկած լեռնային բնակիչներուն, մէկ մասն ալ Կիլիկիոյ գիւղացիներուն համար Ցեռոյ, այդ շրջանը պէտք է բաւական նոր բնակչութիւն ունենար որպէսզի կարելի ըլլար քանի մը հազար Հայեր փոխադրել, առանց վնասելու բնակիչներու շահերուն:

Վերջապէս ընտրութիւն մը կատարուեցաւ եւ Աղէքսանդրէթի գաւառակը յարմար գտնուեցաւ իբրեւ իւր պայմանները կ'ողնող շրջան: Այս սանճաքը սա առաւելութիւնն ալ կը ներկայացնէ որ արդէն ունի անկախ հայ բնակչութիւն մը, որուն ներկայութիւնը քաջալերութիւն մը պիտի ըլլայ գաղթականներուն համար:

Հողին ընտրութենէն յետոյ, եկաւ կազմակերպութեան խնդիրը:

Առաջին անհրաժեշտութիւնն էր գտնել պատասխանատու հայ վարիչ մը, գաւառակին բոլոր գաղութներուն համար: Շուտով գտնուեցաւ այդ մարդն ալ, Մովսէս Տէր Գալուստեան, որ լայն ազդեցութիւն ունի եւ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Հայերուն մէջ, պատերազմէն վերջ, որու ընթացքին համբաւ շահած էր, ժողովուրդին դէպի Կիպրոս գաղթը կազմակերպելով:

Անոր ղեկավարութեան տակ, իւրաքանչիւր գաղութի գլուխ դրուած է գիւղապետ մը (մխտար), համապատասխան իրաւունքներով: Անոր կ'օգնէ խորհուրդ մը, գիւղացիներուն կողմէ ընտրուած երեք անդամներով: Գիւղապետը եւ խորհուրդը պատասխանատու են գաղութին հաստատման եւ տեղաւորման, ինչպէս եւ բարեկարգութեան պահպանման համար: Անոնց պաշտօնն է նաեւ հսկել փոխ տրուած գումարներու գործածութեան եւ զանոնք ետ առնելու գործողութեանց:

1927 օգոստոսին, երկրագործական կարեւոր գաղութի մը սահմանուած հողը գնուեցաւ Քըրք Քէօփրիւի մէջ, Ճէպէլը Մուսա, եւ այժմ ուրիշ կալուածներ գնուած են եւ գաղթականներ կը տեղաւորուին Սուք Սու, Քըրըք խանի եւ Փրէ Միլիթէօի մէջ: Այս գաղթականներուն մէջ կարելի պիտի ըլլայ տեղաւորել 350 ընտանիք, այսինքն 1750 գաղթական, համագումար 14.000 ակրի ծախքով, կամ ընտանիք գլուխ մօտաւորապէս 40 ոսկի: Ուրիշ կարգ մը հողեր ալ գնուած են եւ կարգադրութիւններ կ'ըլլան իբր հազար նոր փախստականներ տեղաւորելու:

Առաւօտկ այդ գանազան ծրագիրներուն մանրամասնութիւնները

(Շարունակելի)

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ մարզպանը արտօնած է, որ Հալէպի եւ Աղէքսանտրէթի մէջ Հայերը բանան երեք նոր դպրոցներ:

ՀԷՆՐԻԿ ԻՊՍԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց Երազը, օրրանը ուր նոր Ադամը կը մեծնայ, դեռ բաւական զոհեր չէ տուած իրականութեան, լեցնելու համար անդունդը որ զիրենք կը բաժնէ: Բարձրացման ձգտումներն ու ճիգերը կ'իյնան կեղտոտ «կոստերու ցանցին տակ, ընկերութեան մը մէջ, որ դեռ չէ սորված գանէ «կինը տեսնել» իր ընդունակութիւններով (Ընկերութեան Նեցուկները, Պուպրիկին տունը:

Որովհետեւ, մարդը միայն գերին չէ իր միջավայրին, այլ նաեւ իր հոգեկան ու բնախօսական ինչքին, մարմնին՝ ուր պապերու թանձր արիւնը կը շրջի իր բոլոր ակարութիւններով, անցեալին՝ որ անխուսափելի ղատապարտութեան մը պէս, կը ծանրանայ ներկային վրայ ու ծնողական մեղքին քաւութիւնը կը պարտադրէ զաւակներուն (Ուրուականները:

Ծանր է այդ բեռը յոգնած մարդկութեան մը համար, որ ալ, թարմութեան աւիշը կը փնտռէ: Մեռելներուն եւ ողջերուն միջեւ, պայքարը սակայն կը մղուի համր ու անդուլ, ու կուտայ անշուշտ իր զոհերը,— անոնք որ, Երազի ճամբուն վրայ, կ'առաջնորդեն գաղափարին յաղթանակը. «Կ'ազնուացնեն հոգիները, բայց կը սպաննեն երջանկութիւնը», անոնք որոնց արթուն գիտակցութեան քով, կամքը կը մրափէ (Ռօզմէրշօլմ): Յաղթանակը անոնցն է, որոնք կորովի ըմբոստութիւն մը կը պատնիշեն անցեալի չարաչուք ուժերուն դէմ ու փրցնելով իրենց ներքին ճակատագրի թելերը, կը վազեն կեանքի կոչին, գտնելու համար իրենց իսկութիւնը, «ինքզինքնին» (Յօն Կապրիէլ Պօրքմանի տղան)

Բայց անցեալի եւ ապագայի ուժերուն միջեւ, պայքարը յաճախ չի վերջանար արդարին յաղթանակով: Ճշմարտութիւնը երբ կ'իջնէ հողին վրայ, ու կը փորձէ թափանցել ամբոխային միտքին, կը վտանգուի ներկայի հակամարտ շահերու տիղմին մէջ: Ժողովուրդը կը սիրէ Սուտը. կեղծ՝ որուն ղարաւոր վարժութիւնը ունի: Անակնկալը անոր կեանքին մէջ, եթէ չիգար թմրութեան նոր հեղուկ մը թափելու իր բաժակին մէջ, որքա՜ն ալ արդար ըլլայ, կը սրտնեղէ զայն: Ընկերային մտքին ու հոգիին յառկանիշը՝ կալուծութիւնն է, ապրելու հաճոյքը, ան ծուլութեան, քունի մէջ կը փնտռէ. իսկ զարթօնքը՝ տհաճութեան գիծեր կը քաշէ անոր դէմքին վրայ: Եւ անընտել անբանի մը պէս, որուն աչքը կը բանան լոյսին, կը զոհէ ան՝ ամէն անոնք որոնք գալիք սերունդներուն բնակութիւնը կը յատակագծեն իր հողին վրայ, կամ գիտնականի անդորրով ժամ մը կը կոխեն իր վէրքին: Կը սիրէ ան՝ իր ողջին մթութիւնը ու չախորժիր լոյսէն, որ իր աչքերուն վրայ կը թափէ աղնտուքի կսկիծներ: Կ'արժէ՞ ուրեմն անոր համար պատռել սուտին վարագոյրը. կ'արժէ՞ անոր ցոյց տալ ճշմարտութեան դէմքը ու խլել իրմէ երջանկութիւնը, որ կեղծիքին ու տգիտութեան մէջ է գտեր (Վայրի Բադը).

Բայց ամբոխին մէջ կան որ կանուխ ծնած են, ժամանակէն առաջ ու չեն գիտեր յարմարիլ միջավայրին, ներկային. անընդունակ են հաշտեցնելու Սուտի քուրմերուն եւ անոր հաւատաւոր մեծամասնութեան շահերը՝ ճշմարտութեան պահանջներուն հետ ու կը քալեն հրապարակէ հրապարակ, հայհոյելով կեղծիքին, ջանալով քանդել Սուտի տաճարները ու ցոյց տալով մութ շահերու խաղերը, մինչեւ դուռ ուրին իրենք ալ, կամ ճանչնան թէ՝ «աշխարհի ամէնէն զօրաւոր մարդը ան է, որ ամէնէն աւելի մինակ է» (Ժողովուրդի Թշնամին:

*
* *

Իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, այս է գրեթէ Իպսէնի գործին էութիւնը. պատկերազարդ, կենդանի, շարժուն գաղափարներու թանգարան մը, երկու բաժանումներով, ռոմանթիկ Սիրոյ կատակերգութիւնը, Պըռանտ, Փէր Կինթ եւ մասամբ՝ Կայսրը եւ Գալիլիացին ու երիտասարդաց Միութիւնը), եւ իրապաշտ, Ուրուականները, Ընկերութեան Նեցուկները, Ժողովուրդին Թշնամին, Վայրի Բադը) աւելի բնապաշտ Ռօզմէրշօլմ, մեծ մասամբ թրծուած խորհուրդով:

Բայց, խորհրդապաշտ ճանչցուած Իպսէնը, իր որոշ շրջանը ունի, վերջինը, որ գրեթէ միշտ կը դառնայ նոյն առանցքին շուրջ,— անհատական անցեալին անդրադարձումը ներկային վրայ:

Ծովուն տիկինը. Ծովը, խորհրդանիշը անբացատրելի նախբոտութեան մը, տեղի մը, տարրի մը հանդէպ, կարօտի մը՝ որ կեանքի գլխաւոր հանգրուաններուն մէջ ճակատագրական դեր կը խաղայ, ու երկընտրանքի մէջ, մեր ազատութիւնը կը կապէ իր ենթագիտակցական մղումներով, տեսակ մը հմայում որ յաճախ տուն կուտայ մեր շարժումին ու գործունէութեան:

Ճարտարապետ Սօլնէս.— Հերոսական ամէնէն անձնական կառոյց, խոստովանանքը:

Մարդը՝ ինքն իր մէջ եւ իր շուրջ, կը խղէ անցեալի հետ ամէն կապ, կը քանդէ ամէն ինչ որ աւանդութեան մը հետքերը կը յիշեցնէ: Բայց, իրօք, ազա՞տ է, թօթափա՞ծ է ամէն ազդեցութիւն, ինչո՞ւ ուրեմն խղճահարութիւնը զինք կը բռնէ, երբ ան կը տեսնէ անցեալին աւերակները, որոնց վրայ չփթթեցաւ երազին ծաղիկը: Մարդը չի կրնար հասնիլ իտէալին բարձրութեան, առանց գլխու պտոյտի եւ մահացու անկումի:

Բայց, 90ական թուականներու Իպսէնը՝ չէր կրնար դուրս շակել գիտութեան ճեպընթաց զարգացումը եւ Լենտայերկի մը յանդգնութիւնը:

Հէտտա Կապլէր.— Տունն է անոնց որոնց զանկին տակ, հիւանդ ուղեղ մը մեծ երազներ կը բանի եւ գեղեցկին ու բարձրին ձգտումը, ապարդիւն անոր համար որ էնթակային կը պակսի համեմատ ընդունակութիւն, կը ստեղծէ դժգոհը ինքզինքէն եւ բոլորէն, զառնացած ուղեղայինը, որուն մաղձոտ հեգնանքին, ու հպարտութեան չար դիմակին ներքեւ, դժուար չէ գուշակել վերադարձը դէպի իր իսկութիւնը, իր ներքին հարազատ բնութիւնը, անճար ուղեղի մը մէջ, զգայարանքներուն տխուր յաղթանակը՝ իմացական ճիգին վրայ:

Փոքրիկ Էյոլֆը.— Շնորհազուրկ արարածը, որուն փոխանցելէ յետոյ իրենց թերութիւնները, ծնողները կ'ուզեն դեռ զայն մարզել իբր վրէժի գործիք մը կեանքին դէմ, որ զիրենք՝ խաբեց:

«Փոքրիկ Էյոլֆը» սակայն, իր մտադրութեամբ, Պռանտի հեղինակին հաշտութեան փորձն է կեանքին, իրականութեան պարտադրութիւններուն հետ. հակամարտ ուժերու պայքարին, կիրքերու կատաղութեան մէջ, պէտք է նաեւ տեղ տալ համբերութեան, գութին ու սիրոյ...:

Յօն Կապրիէլ Պօրքման —Յանդուգն ու նախաձեռնող, գործի այսինքն աւդրանքի մարդն է, որուն մէջ սակայն կը գործեն բարձրացումի, ազնուացման ձգտումներն ալ ճակատագրական սխալ մը և անոր հետեւանքով ձախողութիւնը. փշրած են իր մէջ, շարժումի, գործունէութեան ամէն զսպանակ:

Բայց, կը շարունակէ ապրիլ յիշատակի եւ երազանքի ուժով, իր մեծութեան մէջ, փնտռելով ու գտնելով սպասուակներու մխիթարութիւնը:

Երբ մենք կ'արթննանք մեռելներուն մէջէն.— Վերջաբանն է հեղինակին, կը խոստովանի թախիծը անոր որ զաղափարին զոհելէ յետոյ ամէն ինչ, իր շահերը, զգացումները, ուրախութիւնները, ամբողջ գործունէութիւնը, կը զգայ ամլութիւնը իր ճիգերուն: Բայց կրկնել ներուիլ յաղթանակի հաւատքով ու զոհաբերութեամբ, ճակատագրական պարտք էր անոր համար եւ իր պայքարին մէջ, ան չէր կրնար չխորտակել նաեւ երջանկութիւնը անոնց, որոնք արիւնով կամ զգացումով իրենց կապուած կը մնային:

Այս կ'ըլլայ վերջին գործը ժամանակակից եւ մեծ թատերագրին, որ 1900ին կ'ենթարկուի կաթուածի ու կը մեռնի 1906ին Քրիստիանիայի մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԱԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ...

ՊԵՐԼԻՆ, 26 Ապրիլ — Ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան անցած եւ պիտի կցեակին, այսինքն նոր աշխարհի յառաջամտութեան վրայ անվտանգ իջած ըլլալու ուրախութեան հետ, Գերմանիոյ մէջ յայտարարուեցաւ նաեւ ամերիկեան դեսպանին կողմէ Շէլլէքէմանի ուղղուած «պատերազմը օրէնքէ դուրս» հռչակելու դաշինքի մը պատճէնին մասնաւորութիւնները:

Ժողովուրդը հետաքրքիր է թէ կառավարութիւնը ինչ պիտի պատասխանէ այս առաջարկին, բայց կ'երեւի որ պատասխանը պիտի յետաձգուի:

Ահա դաշնագիրը —

1) Ստորագրողները իրենց ժողովուրդին անունով պաշտօնապէս կը յայտարարեն թէ կը դատապարտեն միջազգային վէճերու պատերազմի միջոցով լուծելը, եւ կը հրաժարին իրենց յարաբերութիւններուն մէջ, զայն իբր պետական քաղաքական գործիք ծառայեցնելէ:

2) Ստորագրողները կը համաձայնին իրարու մէջ յառաջ եկած բոլոր վէճերու եւ կռիւներու կարգադրութիւնը կամ լուծումը, ինչ տեսակի եւ եւ ծագումի ալ պատկանին անոնք, միայն խաղաղ միջոցներով կատարել:

3) Այս դաշնագիրը, նախաբանին մէջ յիշուած ստորագրողներէն, իրենց սահմանադրութեանց պահանջներուն համաձայն պէտք է հաստատուի, եւ անմիջապէս որ վաւերացման գիրերը ներկայացուին, ի զօրու պիտի ըլլայ ան, իրենց միջեւ:

Պերլինի գնացած Շըրմէնի կցած նամակէն կը հետեւի, որ այս դաշնագիրը թէեւ ամբողջ աշխարհի պետութեանց համար տրամադրելի պիտի ըլլայ, բայց մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգները Ֆրանսա, Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա եւ Ճափոն առաջին քայլը պէտք է առնեն:

Այս խնդրին համար ամիսներէ ի վեր Փարիզէն Ուաշինկթըն կատարուած բանակցութիւնները, վերջապէս տուին արդիւնք մը: Բայց կանխահաս է գուշակութիւններ ընել հետեւանքներու մասին:

Այստեղ ընդհանրապէս, բացի ծայրայեղ հոսանքներէ, համակրանքով ընդունուեցաւ Միացեալ Նահանգներու առաջարկը վարչապետ Մարքսի քանի մը շաբաթուան բացակայութեան պատճառով է որ պատասխանը պիտի ուշանայ թերեւս մինչեւ Մայիսի վերջը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ

Ագսարայ Մասէնի Թէրզիլի գիւղէն հինգ նոր ընտանիք (39 հոգի) Պալիս հասան, և Սամաթիոյ կայանը տեղաւորուեցան: 29 հոգի ալ Պօզգայեանի Իռէկի գիւղէն եկած են:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Երկուշաբթի գիշեր Փարիզի մէջ հաւաքուած էին ... խումբի մը կազմէ հրաւիրուած 35է աւելի դերասաններ, թերթերու ներկայացուցիչներ, ... տարականներ եւայլն, ... Հայ թատրոնին հարիւրամեակը ... ձեւի եւ միջոցներու մասին ... հրդակցելու համար:

Ժողովը տիպար մը ... կական նկարագրով, ... վէճ, վիրաւորանք, մինչ ... վերջացաւ հոն, ուրկէ պէտք ... սկսած ըլլար:

Մասնախումբը դրուած ... ջին հարցին առջեւ իսկ ... մնաց: Հայ թատրոնը ե՞րբ ... էր: Ինչ փաստաթղթեր ... վրայ հիմնուելով 1928ին ... ցած կը համարուէր հարիւրամեակը:

Մասնախումբը եկաւ ... ռանց պատրաստութեան ... ւան եկան այնպիսի ... ներ, որոնք չվարանեցան ... նական շահու դրդապատճառով ... տեսնել այդ ձեռնարկին ... կուսակցական ոգին իսկ ... սոթխածարար փողփողելով ... կաւ սաւառնիլ սեղանին ... ներշնչելով տարօրինակ ... ցակէտ մը: Հայ թատրոնին ... հարիւրամեակը պետական ... կարելի է տօնել, եւ ... միա՛յն Երեւան... եւն. եւն.

Արգահատելի եւ միանգամայն ... նակ ըմբոստացուցիչ կը ... նեերու ընդհանրական հարցին շուրջ, զոր կարելի էր ... ռանց մաքրակրօն մը ... պահանջութեան եւ ծայրայեղ ... թեանց երեսին, անդրադարձ ... կառուցեան եւ վիճեցնելու ... կութեան մը կապակը ... չելով:

Հայ Միտքը, Արուեստը ... բազելու առիթները ալ ... պէտք չէ անտեսել, ալ ... ծել այս օտար երկինքին ... տակ, խօթանելու համար ... օր մը, ժամ մը, մեր նոր ... հակամէտ ազգային ... ները:

Հարկ է ամէն օր ... ցնել մեր գրողները, ... ները, ազգային գործիչ ... արուեստագէտները, ... ները եւ հերոսները, ... տրամադրութիւնը պահելու ... մար, շրջապատի ներկա... ցած որոգայթներուն ... ելու համապատասխան ... թեան ատրճանին վրայ:

Պատուաբեր չէր ... կութիւններ ընել թիւերու ... ջը, օգտակար եւ հասուն ... տայայտութիւն մը վիճելով ... առաջադրութեամբ:

Ժողովը վերջացաւ ... ցիչ արմուկներէ յետոյ ... դառնալով հոն՝ ուրկէ ... մեկնէր: Կազմուեցաւ ... մասնախումբ մը, ... պիտի բերէ նոր ժողով ... հայ թատրոնին հարիւր ... բոլորած ըլլալուն փաստա... թերը եւ... ծննդեան թուական...

ՀԻ ԱԼ...

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Սուլթանապատ ...

«Հայ Ակումբը» կազմա... պեց երկու գասախօսութիւն ... առջինը Մարտ 10ին ... քին մէջ, երկրորդը Մարտ ... դպրոցի սրահը:

Ընկ. Վ. Յովհաննէսեան ... ցաւ «Նոր Դպրոցներու ... մոլորովին նորութիւն էր ... ղութին համար եւ հետաքրքիր ... շատ շատերը: Մէկ ժամուան ... գասախօսը սպառեց իր նիւթին ... մասը միայն — Մանկական ... տէպը, շարունակութիւնը ... գալին ձգելով: Ակումբի ... կան յանձնարարներէն ... քրքիրներու սոսկար ... յատկապէս եկած էր այդ ... խօսութիւնը լսելու ... կանգ առաւ նաեւ 3— ... կեանք ունեցող մեր ... տէգին վրայ, յայտ ... Սելիմ Հաշ...եան պիտի ...

...գեղեցիկ ցանկութիւնը յատուկ ... յարմար շէնք մը գնելով ... ... եղան նուագ, արտասանութիւններ եւ պարեր։

* Թէհրանի ծանօթ բժիշկ ... Սուքիասեան, որ քանի մը ... համար եկած էր այստեղ, ... «Մաքուր օդ եւ առողջութիւն» նիւթի մասին։ Հասարակ անպատշաճ օդին եւ խիստ ... խօշոր թիւով եկեր էին ... դասախօսը, որ հանրամատչելի կերպով վերլուծեց իր նիւթը ... տակ։ Մանաւորաբար ... տանելով թոքային շարք մը ... անկումներու վրայ։ Ընդհանուր նախագահը շնորհակալութիւն ... յարգելի բժիշկին։

* Հայ ակումբը սկսած է իր ... թղթակ խաղերը քաղաքէն ... Ընդհանուր տարիներու նման ... են գպրոցական աշակերտներու մարզական խաղերը։

Կ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(... խորհրդ. թերթերէն)

...ական պետ. միաբանութիւն. — Հայաստանի պետական ձիաբուծարանը, որ կը գտնուի Կարաքալա, իր նկարագրով եւ զամբիկներու թիւով ... Ռուսիոյ ձիաբուծարաններուն մէջ երրորդ տեղը։ Առաջին կարգին վրայ կուգան ... եւ ... ձիաբուծարանները, երկրորդ՝ ... ձիաբուծարանը, երրորդ Կարաքալայի ձիաբուծարանը։

Կարաքալայի ձիաբուծարանը ունի 8 զամբիկ. 3ը ազնուացեալ, ... 5ը գտնուեցան վերջերս ... Գնուած են նաեւ ... կարգին զամբիկներ, որոնք ձիաբուծարանին 15 զամբիկներուն հետ այժմ պիտի կազմեն երամակ-բուծարան մը։ Երամակ-բուծարաններուն նպատակն է ազնուացնել գիւղացիական ձիերը։ Զամբիկները բեղմնաւորելու համար կան 3 ազնուացեալ յովատակներ, «Բէկ», «...» եւ «Պրինսի»։ Ձիաբուծարանին «Բուշուկ» եւ «...» յովատակները պիտի զրկուին ձիաբուծական կայաններ, բեղմնաւորելու գիւղացիական ձիերը։

Զամբիկները, որոնք սեբած ... «Սէնապ» ... ձիաբուծարանին պարգեւ ... են ազնուական ձիեր։ Վերջերս գնուած ձիերը արտասահմանէն են Կարաքալա։

...ումներ. — Անդրկովկասի ...ութիւններուն» մէջ ... կատարուած վերջին քննութիւններու գտնուած գեղծումներ եւ ... դաւաճանութիւններ ... ու վատնումներ Երեւան բնակարանային ... Վրաստանի Ջրային ... «շինարարութեան» մէջ այնպիսի գործեր կատարուած են, որ հնգամեայ ծրագիրները երեսնամեայ դարձերն, եւ ծախսուած գումարներն ալ վատնուած են պարապ տեղը։ Որովհետեւ կատարուած աշխատանքներուն մասին հաշուետուութիւն եղած չէր։

Այդպիսի վատնումներ եղած են նաեւ Հայաստանի «շինարարութ» գործերուն մէջ։ Խորհրդային Հայաստան կը գրէ 31 Մարտ) թէ Երեւանի մէջ կոմունիստ կազմակերպութեան մը առեւտրական գործունէութեան մէջ 20,135 ռուբլի վնաս կայ։ Անմիջապէս հրաժարեցուած եւ դատի կանչուած են յիշեալ կազմակերպութեան վարիչը Կաֆեան, եւ հաշուապահը՝ Դուրինեան։ Ի՞նչ են անոնց յանցանքները. — Ննջեցութեամբ գինարու գեղչման հրահանգները չեն գործադրուած, այլ նոյն իսկ 75—85 համեմատութեամբ յաւելումներ կատարուած են, մասնաւոր անձերու ապրանք տրուած է առանց փոխարժէքը գանձելու, շինութեանց յատուկ նիւթերը առանց չափի եւ կշիռի տրուած են ուզողին, աջակցութիւն ցոյց տրուած է ուրիշներուն կատարած խրացումներուն։

Երեւանի շինարարութիւնը. — Երեւանի Քաղաքային Խորհուրդի նախագահ Վ. Մամիկոնեանի յայտարարութեանց համաձայն, Երեւան այս տարի կը սպասէր 700,000 ռուբլիի վարկ մը, բայց տրուեցաւ միայն 450 հազար ռուբլի։ Այս պատճառով, անհրաժեշտ տեսնուած է գեղչել կարգ մը շինարարական ձեռնարկներ։ Աշխատանքները պիտի շարունակուին մասնաւորապէս այն շէնքերուն վրայ, որոնք կիսաւարտ մնացած են անցեալ տարուընէ։ Քանդուելու եւ փլելու վտանգին մատնուած տուներուն բնակիչները տեղաւորելու համար ծրագրուած էր կառուցանել 100 տնակ, բայց վարկը քիչ ըլլալով, այդ խարխուլ տուները պիտի աշխատուի ձեւով մը նորոգել միայն։

Տեղական պիւտճէէն 160,000 ռուբլի պիտի յատկացուի քաղաքին բարեզարդութեան։ Մասնաւոր շինութիւնները աւելի պիտի ըլլան այս տարի. հողամասեր յատկացուած են կայարանին մօտ, Դամուր-Բուլաղի միւս կողմը, Նորագաւիթի ճամբուն վրայ։ 2000 հողի դիմած են շէնք կառուցանելու համար այդ հողամասին վրայ։ Արդէն անցեալ տարի Պոլիսէն հասած գաղթականները հիմնած են 44 տուն։ Այդտեղ 120 տունի տեղ յատկացուած է նաեւ «Նոր Բիւթանիա» ծխախոտի մշակներուն, որոնք իրենց ծախքերով պիտի հիմնեն տուները։ Այդ թաղամասը այսպէս պիտի գեղեցկանանայ, ունենալով իր առուները, ծառուղիները, մայթերը, նաեւ դպրոցը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»-Ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 11 24Ը ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր կէսօրէ վերջ համազգայնական արդէս տօնուեցաւ համազգային սգատօնը Պուա-Քոլոմպ Անիէռի մէջ, ընտրեալ հասարակութեան մը ներկայութեամբ։

Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, զոր ժողովուրդը յոտնկայս ունկնդրեց։ Նախագահ ընկ.՝ Գ. Յովհաննէսեան երկու խօսքով պարզեց օրուան նշանակութիւնը։ «Դանէ տարին մէկ անգամ վերցնենք այն հսկայ դամբանաքարը եւ վերյիշենք մեր անցեալի յուշերը։ Վա՜յ անոր որ կը մոռնայ այս վեհ օրը։ Ազգերը իրենց յուշերով է որ կ'ապրին»։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Թ. Մեծատուրեան երկար եւ ոգեւորիչ ճառով մը պարզեց Ապրիլ 11/24ի նուիրականութիւնը, եւ եզրակացնելով ըսաւ. «Այս համազգային տօնը սգահանդէս մը չէ, այլ մեր գոյութեան մեծագոյն հանգրուանը, որ դեռ դարեր պիտի ապրեցնէ հայ ժողովուրդը»։

Արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ Գ. Ն. Պէշիկթաշլեան արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը, յուզելով այն սրտերը, որ կը բաբախէին նայելով ...։

Ամուր գոցեցէք հայրենիքի դռները, ո՛վ կարմիր ... բաժներ, բայց գիտցէք որ չի մեռնիր այս ժողովուրդը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիքով», ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ։ Հանդէսէն վերջ ընկերական սեղան մը կազմուեցաւ։ Պատմուեցան անցեալ դրուագներ եւ բաժակաճառերով սաստիկ շարունակուեցաւ մինչեւ ժամը 8։

Յ. Հիսանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11 24Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 15 Ապրիլ.— Ապրիլ 11/24ի 13րդ համազգային սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, երրորդ թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։

Սգահանդէսը կազմակերպած էր Զ.՝ Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Պատանեկան Միութեան Եւրոպահայ Կարմիր Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Խարբերդի, Բարձր Հայքի, Տարօն Տուրուբերանի, Մարաշի, Բալուի եւ Աֆիոն Գարահիսարի հայրենակցական Միութեանց։

Բեմը զարդարուած էր ծաղկեպսակներով, նահատակներու նկարներով, հայկական և ֆրանսական դրօշներով։

Միութեան ատենապետ Վահրամ Սէֆէրեան բացումը կատարելով, բացատրեց օրուան տօնի նշանակութիւնը եւ ըսաւ թէ իւրաքանչիւր հայ պէտք է մտնայ իր ասելութիւնները եւ իր յարգանքի բաժինը բերէ իր անմահ նահատակներուն։ Յետոյ նուագախումբը նուագեց Շոփէնի սուգերգը։ Վահրամ Շահպազեան արտասանեց Սիամանթոյի «Հոգին ձայնը»։ Առաջին բանախօսն էր ուսուցիչ Գ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան, որ յիշեց դրուագներ մեծ սարսափի օրերէն, եւ բողոքեց այն տմարդութեան դէմ թէ հայը ինքնիր գլխուն բերաւ այս աղէտը։ «Այդ իմաստունները այն ատեն բոլորն ալ համաձայն էին եւ միասին կը գործէին, բայց մեր ձախորդութիւնները պատճառ դարձան շատ մը սխալ մտածումներու»։ Յորդորեց չմոռնալ մեր անմահ մեռելները, որոնք զոհուեցան մեր ազատութեան համար։

Նուագախումբը նուագեց «Մայր Արաքսին»։ Համբարձում Նէրզէթեան արտասանեց Սիամանթոյի «Դարերու վրէժը», իսկ Լեւոն Ալէմեան՝ Ահարոնեանի «Զօրուժը», յետոյ խօսք առաւ Սրբ. ...ական Միութեան կողմէ Գ. Յարութիւն Նիկողոսեան, շեշտեց թէ այս տարեդարձը ինքնին կը խօսի բոլորի սիրտէն ու յիշեցուց մեծ բանաստեղծին խօսքը. «Այսքան չարիք եթէ մոռնան մեր որդիք, — Թող ողջ աշխարհ հայուն կարդայ նախատինք»։ Գ. Տիգրան Նիկոլեան նուագեց «Իմ սիրելի գաւակներս»։ Գ. Արէլեան արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը, իսկ Ղազար Ահարոնեան՝ դարձեալ Ահարոնեանի «Անգուգական Երիտասարդին»։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Երուանդ Ճանկէօզեան, որ ըսաւ. «Եթէ Ապրիլ 11ը մեր գիշերն է, ապա Մայիս 28ը՝ արշալոյսը, եթէ Ապրիլ 11ը մեր սուգի եւ արեան թուականն է, Մայիս 28ը մեր յաղթանակի օրն է։ Հայաստանի մէջ այսօր մոռցնել տալ կ'ուզեն այս թուականները, բայց դիւրին չէ վերցնել թուական մը, որ ամէնուս սրտին մէջ խոր վէրք բացած է»։

Փակման խօսքը ըսաւ ծերունազարդ տէր Մկրտիչ քահանայ Ասլանեան, որ շեշտեց թէ ամէնէն աւելի պարտք կ'իյնայ մայրերուն վրայ որ իրենց զաւակները հայ դաստիարակեն, եւ անոնց կուրծքերուն վրայ քանդակուի նահատակներու յիշատակը։ Հանդէսը փակուեցաւ, խոր տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ։

Կ. Կէնճեան

ՔԻՉ ՄԸ ԽԻՂՃ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յառաջը մանրակրկիտ կերպով, թիւերով ու փաստերով մերկացուց Բարեգործականի վարիչներուն կատարած մախումները եւ քմահաճ շնորհաշխութիւնները։ Վարագոյրը պատռուած է արդէն, եւ Բարեգործականի կարգ մը վարիչները իրենց իսկական արժէքով կանգնած են հայ ժողովուրդին առջեւ։

Դեռ երէկ էր կարդացինք Թաւրիզէն հասած թղթակցութիւն մը, 5—600 որբերու մասին, որոնք զրկուած ապրուստի բոլոր միջոցներէն, ծարաւեալ ապաւիններ էին Ամերիկուհիի մը խղճմտանքին։ Եւ վախճանը եղած է որբերու ցրուումը։

Անոնք, որ մօտաւոր կամ հեռաւոր ազգականներ ունէին, ապաստաներ են անոնց քով, իսկ շատերը, որ զուրկ էին ազգականներէն, բոլորովին ձգուած են իրենց բախտին։ Եւ այդ ապաբախտներէն մէկն էր ողբացեալ Աւագեանը։ Հէ՛ք պատանին, Ղարադաղէն Բաղու ուղեր է անցնիլ, չոր օրապահիկ մը ձեռք բերելու համար։ Սակայն սահմանապահ զօրքին կողմէ կը ձերբակալուի ու կը սպաննուի, եւ դիակը Արաքսը կը նետուի։ Հայ գիւղացիները քանի մը օր վերջ Արաքսի ափը կը գտնեն յօշոտուած դիակը, կը վերցնեն ու կը թաղեն։

Բարեգործականին ազատագրները հրապարակաւ խոստովանեցան իրենց ստացած շնորհները։ Մէկ բան միայն, կարելի չէ՞ր, որ Գ. Մալէզեանը ֆրանսական նախարարի մը թոշակին հաւասարեցնէր իր ամսական 10 հազար ֆրանքը։ Աւելցած սարեկան 40,000 ֆրանքով պիտի փրկուէին չոր հացի մը համար նահատակուած շատ մը դժբախտ Աւագեաններու կեանքերը։

Զաքար

ԶԱՐՍԱՆՃԱՔԻ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Ապրիլ.— Մեծ եղեռնէն վերապրող տարագիր ընկերներու տաքուկ բոյն մըն ալ այս Միութիւնն է, որուն մասին անցեալ տարի կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ։

Միութիւնը ի նպաստ իր նորաբաց գրադարանին, Ապրիլ 14ին տուաւ երկրորդ ներկայացում մը, ղեկավարութեամբ Գ. Միհրան Գաբրիէլեանի։ Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը սրահ փութացած էր, պատանիները խրախուսելու։ Հինգ արարով ողբերգութիւն մը խոր տպաւորութիւն թողուց հասարակութեան վրայ, որ պահ մը ապրեցաւ անցեալի ահաւոր վայրկեանները։ Դերակատարները անփորձ պատանիներ էին, բայց յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը։

Վերջին արարին ծափերու մէջ բացուեցաւ եռագոյն դրօշակ մը, որուն վրայ ձեռագործուած էր «Պիտի ապրի Հայաստան»։

Ուրեմն կը մնայ միայն, որ հեռաւոր եւ մօտաւոր Զարսանճագցի հայրենակիցները նիւթապէս եւ բարոյապէս զարկ տան պատանի Միութեան, որպէսզի ան կարենայ իր շուրջ հաւաքուող մատաղ սերունդը կրթել ազգային ոգիով, ինչ որ կենսական հարց մըն է այս ազատ բայց օտար միջավայրին մէջ։

* Կը խնդրուի Պէյխոռաբնակ Գ. Լ. Տէր Մանուէլեանէ (Հալէպի Պատանեկան Միութեան անդամներէն) որ իր մօտ գտնուած գիրքերը ղրկէ Մարսէյլի Պատ. Միութեան Հասցէ.— 14. Rue Bernard du Bois, Marseille։

Մ. Թաշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԺՈՒԱՆՎԻԼ C. A. S. LILAS

C. F. Marnep հետ մրցումը յետաձգուած ըլլալով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի Ֆութպոլի խումբը անցեալ Կիրակի մրցեցաւ C. A. S. Lilasի հետ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը, որուն մէջ նաեւ հայ ընտանիքներ։

Մրցող ուժերը գրեթէ հաւասար էին։ Գնդակը երկու բերդերուն մէջ կը տարուբերուէր։ Առաջին նշանակէտը մենք շահեցանք, իսկ մեզմէ քառորդ ժամ ետք, մեր վերջապահը սխալ մը գործելով, անոնց նշանակէտ մը շահեցուց։ Երկրորդ կիսախաղը անցաւ առանց արդիւնքի։ Խաղը վերջացաւ հաւասար, մէկի դէմ մէկ։

Ժուանվիլի Ֆութպոլի յանձնախումբը պէտք է նկատի առնէ յառաջապահ երկու ծայրերու տկարութիւնը։

Պամի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԵՂԴՈՒՈՂԻՆ ԵՏԵՒԷՆ.— Անցեալ իրիկուն, երբ գիշերը սեւ հովանոցի մը պէս կը գոցուէր փարիզի վրայ, անծանօթ մը ջղային քալուածքով մը կը դառնար Սէն-Միշէլի կամուրջին վրայ։ Յանկարծ ցատկեց բազրիքին վրայ եւ նետուեցաւ ջուրը։ Երիտասարդ մը, որ ընկերոջը հետ կ'անցնէր կամուրջէն, տեսաւ յուսահատը, հանեց վերարկուն, յանձնեց ընկերոջ եւ ցատկեց գետին մէջ։

Յուսահատն ու ազատարարը դարձան ալիքներուն մէջ եւ յանկարծ կորսուեցան ի զուր փնտռտուք կատարուեցաւ, անոնց դիակներն ալ չգտնուեցան։ Ազատելու վազող երիտասարդը կը կոչուի Մեգոն, իսկ յուսահատը անծանօթ կը մնայ։

ԿԻՆ ՄԸ ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Հէրմոն գիւղին բերանը, արտի մը մէջ, տիկին Լամաստ չոր խոտեր հաւաքելով դէզ էր շիներ ու կը վառէր։ Յանկարծ բանկեցաւ քղանցքը եւ բոցերը արագութեամբ գրկեցին մարմինը։ Դաշտին մէջ աշխատաւորները օգնութեան հասան եւ մարեցին բոցերը։ Բայց խեղճ կինը կիսովին այրած էր։ Աննկարագրելի տառապանքներու եւ յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գ.

— Մարդ իրաւունք չունի թէ... ...ին նման սրիկայի մը գլու... ...ւաշէ ի բաց ջախջախելու...

...իս քննեց ուշադիր.

— Կը համենամ որ, վերսկսայ ... ...սարակ լրտեսի կամ գործակալի մը ապէս չենք գտնուիր, ...կարելի ըլլայ դատարանի մը ... դատապարտել... պետական ...ծիրէ ասիկա

— Շատ լաւ կը հասկնաք. ...Շնորհաւորեմ ձեզ որ հրաժա... ...եք այս մարդուն հրամանով ...ուած ձեր բարեկամներուն ...ծր լուծելէ

...Նոյս ելլելու միջոցիս ինծի ...րացաւ։ Ինչպէս նաեւ նորա...

...քէ մը, ուր գիմացէն եկող գործակալ մը՝ անցնելու ատեն ինծի զգուշացաւ։ Նոյն միջոցին այս պզտիկ միջադէպին ոեւէ կարեւորութիւն չընծայեցի. միայն նշմարեցի ակնարկներու փոխանակութիւն մը անոր եւ Պլէքֆիլտի միջեւ։ Գործակալը ներողութիւն խնդրեց ինձմէ եւ հեռացաւ։

Պլէքֆիլտ կը խնդար միշտ

— Ուրեմն ցտեսութիւն, Գ. Լանտրըսի մեծ ծառայութիւն մը ըրիք ինծի... մի՛ մոռնաք զայն, եթէ օր մը ձեր անձնական պաշտպանութեան համար մեր թուղթերուն պէտք ունենաք... Մարդ չի գիտեր թէ ինչե՜ր կրնան պատահիլ

— Շնորհակալութի՜ւն, պարոն

Վերադարձայ ինքնաշարժով։ Անցանք քաղաքէն։ Քաղաքէն վերջ գինուորական գօտին մէջն էինք Զինարան, զօրանոցներ եւ դարձեալ զօրանոցներ, ու աջա Եւրոպայի վերջին երկրամասը, որուն վրայ կը հսկէ փարոս մը, իբրեւ գերագոյն խոր հրդանշան։ ...ին վրայ կը բարձրանար Ըլբի Հաւուռը, ճերմակ քարերով շինուած։ Անգլիացի սպասաւոր մը բացաւ դուռը մեր առջեւ։

— Կը փափաքիմ տեսնել Ն. Բարձրութիւնը, ըսի. կառավարիչին քովէն կուգամ

Զիս մտցուց փոքրիկ ծխարան մը։ Երկար սպասեցի հոն։ Ցեռոյ, հանդերձանոցին մէջէն ձայներու աղմուկ մը հասաւ։ Թիթեղէ յորմնէս կուտար ... գինեներու։ Անմիջապէս պատուհան վարցի։

Բնակայի պետը դուրս կ'ելլէր գերմանական երեւոյթով մարդու մը հետ։ Պետը եւ գէշ պարտկուած այդ գերմանացի սպան յայտնօրէն փոթորկալից վէճ մը ունեցած էին հոն։ Բնակայի մարդը ջղագրգիռ կ'երեւար ... թեամբ ինքնաշարժ մտաւ։ Սպասաւորը ներս մտաւ զիս Ն. Բարձրութեան քով առաջնորդելու համար։

Ընդարձակ սրահ մը՝ մարմարով ծածկուած։ Ցիրոզ լոյսը գիս կուրացուց։ Այդ խոշոր սրահին չորրորդ պատը ամբողջովին հայելի էր, մօտ տասը մեդր բարձրութեամբ նոյնքան լայնքով։ Խորաքաշ կաշիէ երեք բազմոց, ծածկուած տեսակ մորթով, շինական գործի մը վրայ ընդարձակ աշխատասենեակ մը։ Ցախտակամածը ամբողջութեամբ մարմարեայ, ճերմակ ու կապոյտ, որուն վրայ կը ցոլար արեւը։ Այս կարգի յուզումնալից վայրկեաններու մէջ մեր իրականութեան զգայնութիւնը կը սրուի, մէկ երկվայրկեանի մէջ ամէն մանրամասնութիւն կը գծագրուի մեր տեսողութեան տախտակին վրայ։ Արահին դիմացի անկիւնը զետեղուած էր անթելի գործիք մը։

Հոյակապ պատին առջեւ մարդ մը, կռնակը դարձուցած, գլանիկ մը կը վառէր։

Շլացուցիչ տախտակամածին տասը մեդրը մեզ կը բաժնէր իրարմէ։

Գլանիկը հանդարտօրէն վառուեցաւ եւ մարդը ասդին դարձաւ։

Երես երեսի էինք այժմ։

Ինծի կը թուէր որ սիրտիս զարկը կարելի էր հեռուէն իմանալ։

Սպասաւորը գոցեց դուռը։

Լուսանկարին մարդը ինծի նայեցաւ։ Զարմացում ոչ մէկ շեշտ, դէմքի ոչ մէկ ցնցում, — բայց կանանչ, գերբնական բոցը բարձրացաւ անոր աչքերուն մէջ։ Ինքնիրենս ըսի. — «Ամէն բան պիտի ուրանայ հիմա»։

Ո՛չ ես եւ ոչ ալ ան կը խօսէինք։ Այսպէս կեցած էինք, դէմ դիմաց, առանց ոեւէ բառ արտասանելու, սպասելով միշտ

Միակ շարժում մը մատնեց իր յուզումը։ Նոր վառած գլանիկը նետեց ձեռքէն։

Կը սպասէի միշտ պիտի կեղծէ՞ր նորէն։ Ամէն բան իրեն կ'օգնէր սուտի մէջ։

Մարդը վերջապէս սկսաւ.

— Ե՛հ, Գ. Մարսէլ Լանտրըսի, խօսեցէ՛ք... ձեզի կը սպասեմ։

Այսպէս ուրեմն, բացէ ի բաց կ'ընդունէր մենամարտը։

Զափազանց հանդարտօրէն կ'ուզէր իմանալ իմ պատասխանս։ Աչքերս չէին հեռանար անոր անանձնական աչքերէն։

Այն ատեն, կամաց կամաց, բայց հպարտօրէն վերստին խօսեցաւ անիկա.

— Թերեւս զարմացաք ընթացքիս վրայ. կրնայի սուտ խօսիլ... բայց ոչ, ես չպիտի ստեմ... Իշխան Թիֆլիզէյ ուզեցիք — Թիֆլիզէյ մը լնաւ չէ ստած։

(Շար.)

կառավարութեան թեկնածուներ։ Միւսներուն ընտրութիւնը պիտի վերջանայ յաջորդ կիրակի, 29 Ապրիլ։

Պոլսոյ Օրթոտոքս Պատրիարքը հիւանդ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Յունաց Վասիլիոս պատրիարքը ծանր հիւանդ է, սուր թոքատապի մը ենթարկուած ըլլալով։ Հիւանդը 85 տարեկան ըլլալով, բժիշկները կը վարանին դիմել Պոլսոյ ամէնէն սովորական դարմանին, արիւն առնելու։ Կը կարծուի թէ պատրիարքը երկու-երեք օրէն աւելի չապրիր։ Հեռագրի մը համաձայն, արդէն իսկ ծանր վէճեր ծագած են Ֆէնէրի մետրապոլիտներուն միջեւ, պատրիարքական թեկնածութեան առթիւ։

Մակեդոնացիները կը գործեն

Ակիւպէն կը հեռագրեն թէ խումբ մը կոմիտաճիներ Սերպիոյ սահմանին վրայ ընդհարում մը ունեցան ոստիկանական ջոկատի մը հետ։ Հրացանաձգութեան ընթացքին, սպաննուեցաւ կոմիտաճի մը եւ ուրիշ երկու հոգի վիրաւորուեցան։

Միլանի մահափորձին հետեւանքները

Միլանէն կը հեռագրեն թէ ձերբակալութիւնները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին անընդհատ։ Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ գտնուած են մահափորձին հեղինակներուն հետքերը, բայց գաղտնի կը պահուին։ Արդէն իսկ սկսած է կալանաւորներուն հարցաքննութիւնը։ Ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրած է իր ամէնէն վարպետ գործակալները, բայց մեծ զգուշութեամբ կը գործէ։

Նոր շարժ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Չըրփանի մէջ ընդհատ ընդհատ կը շարունակուին երկրաշարժի ցնցումները։ Երեքշաբթի զգալի եղաւ սաստիկ ցնցում մը, որ կործանեց նախորդ ցնցումներէն խախտած քանի մը տուներ։

Պատերազմը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 7ին սկսած գարնան առաջին յարձակողական մեծ պատերազմին կը մասնակցին 750,000 ազգայնական զինուորներ։ Պատերազմի ճակատին երկարութիւնն է 400 մղոն։

Շանկ Քայ Շէք իր սպայակոյտը հաստատած է Սու-Չէու-Ֆուի մէջ և առաջին գծին վրայ կը շարէ կարմիրները։

Ձմեռ եւ փոթորիկ

Կը ծխան նորէն ծխնելոյզները։ Ձմեռը վերադարձաւ։ Փարիզի մէջ ջերմաչափը իջաւ յանկարծ 3ի։

Շատ մը արկածներ պատահած են։ Միւս կողմէ, վախ կայ որ ցանքերը փճանան։ Ծանր լուրեր կը հասնին գաւառներէն։

Զուիցերիոյ լեռները նորէն ճերմկցան։ Տեղացած ձիւնին պատճառով խիստ ցուրտ մը կը տիրէ Զուիցերիոյ մէջ։

«Պրեմէն»ի վերջին տագնապը

Քանատացի հիւանդապահուհի մը, որ բժշկական մարմի մը հետ սահնակով Կրինլի կղզին էր գացած, անթելով կը հաղորդէ հետեւեալ զրոյցը.—

Երբ «Պրէմէն» ցամաք կը փնտռէր թառելու համար, Ֆոն Հունէֆէլտ եւ իր ընկերները ցուրտէն սառած եւ ուժաթափ էին եղած։ Երեքն ալ կորսնցուցած էին իրենց վերջին յոյսը, եւ Ֆոն Հունէֆէլտ որոշած էր ատրճանակով սպաննել իր ընկերները եւ յետոյ գնդակով մը անձնասպան ըլլալ, եթէ ստիպուէին իջնել ծով։ Բայց երբ կղզեակը տեսան եւ յաջողեցան ողջ առողջ ոտք դնել հողի վրայ, խոր շունչ մը քաշելով, ըսին.

— «Փա՛ռք քեզ, Աստուած»։

Հեռագիրները, հիւանդապահուհիի այս զրոյցէն զատ, կը հաղորդեն թէ «Պրէմէն»ի նորոգութիւնը, այդ կղզեակին վրայ, անկարելի է։ Վերջ ի վերջոյ գերմանացի օդանաւորդները պիտի ընդունին ուրիշ օդանաւով մը Մըրրէյի ծոցէն Նիւ Եորք մեկնելու առաջարկը։

Միւս կողմէ, ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գերմանացի օդանաւորդները մեկնած են արդէն Կրինլի կղզիէն օդանաւով մը, զոր բերած էր երկրորդ անգամ քանատացի օդանաւորդ Շիլլէր։

Նիւ Եորքի մէջ կատակերգական կացութիւն մը ստեղծուած է օդաչուներու ընդունելութեան առթիւ։ Երբ հեռագիրները հաղորդեցին թէ իրլանտացի օդանաւորդը, Ֆիցմօրիս, որ կ'ընկերանար Քէօհլի և Հունէֆէլտի, մեկնած է կղզիէն, մինակը Նիւ Եորք մտնելու համար, Նիւ Եորքի ժողովուրդը նեղացաւ։ Գերմանեւամերիկեան տարրը ճնշեց քաղաքապետին վրայ, որ կը հեռագրէ թէ ընդունելութիւնը պիտի կատարուի միայն երեքին համար։ Բայց իրլանտեւամերիկեան տարրը, թէեւ թիւով քիչ, քաղաքական ազդեցութիւն ունի եւ իր կարգին կը ճնշէ։

Հայ աւազակի մը ձերբակալութիւնը

Ապրիլ 11ի գիշերը, Սելանիկ-Սէրէզ ճամբուն վրայ ձերբակալուած է Նազար Այվազեան անուն հայ աւազակը, որ 3-4 ամիս առաջ փախած էր Սէրէզի բանտէն եւ խստօրէն կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ։

Նազար գիւղացիի ծպտումով կը գտնուէր Լանկատայի շրջանի գիւղերը։

Գաղտնի ոստիկան մը, երկար թափառումներէ վերջ, աւազակին մօտիկ մարդէ մը կ'իմանայ թէ, յիշեալը գիշերանց Սելանիկ պիտի երթայ հետիոտն եւ Սէրէզի խճուղիով։

Անմիջապէս զարանակալ ոստիկաններ կը կենան ճամբուն վրայ։ Առտուան դէմ ժամը 2.30ին, շուք մը կը յայտնուի։ Նազար կը մտնէ պաշարման օղակին մէջ։ Սպային հրամանով, քանի մը ձեռք զէնք կ'արձակուի օդին մէջ, վախցնելու համար, եւ կը հրամայուի անձնատուր ըլլալ։ Նազար, սակայն, պաղարիւնը չի կորսնցներ։ Անմիջապէս ուսէն վար կ'առնէ զէնքը եւ կը սկսի կրակել, միաժամանակ փորձելով ազատիլ պաշարման շղթայէն։ Ոստիկանները կը փոխադարձեն եւ միանգամայն կը հրամայեն անձնատուր ըլլալ, այլապէս պիտի սպաննուի։ Այս փաստին առջեւ, Նազար վար կը նետէ զէնքը եւ կը պոռայ թէ անձնատուր կ'ըլլայ։

Նազար ամբաստանուած է բազմաթիւ յանցանքներով ու սպանութիւններով։ Երկու անգամ ձերբակալուած է, բայց երկու անգամին ալ՝ փախած, անգամ մը Եէնի-Քուլէի եւ անգամ մըն ալ Սէրէզի բանտէն։ Զինքը բռնողին կամ մեռցնողին 40.000 տրախմի խոստացած էր Սէրէզի Ընդհ. Ապահովութեան Տեսչութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ.

ՓԱՐԻԶ.— ԿԻՐԱԿԻ 22 ԱՊՐԻԼ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle, Nord Sud: Rue de Bac

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ուս. Միութեան եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց, Բժշկական, Սանասարեան, Ցարդգողի, Զափաֆաս Որբերու եւ Հայրենակցական Միութիւններու։

Կը նախագահէ Պ. ԹԷՈԴԻԿ

Ա. ՄԱՍ.—

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն

ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ (Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց.

ՏՔԴ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ (Բժշկական Միութիւն)

Գ. ՉՈՒԼՈՒՄԵԱՆ (Ուս. Միութիւն)

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ Ցարդգող

Մ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ (Ձ. Ե. Ռ. Միութիւն

Բ. ՄԱՍ.— Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝

M. PAUL FAUCHET, Compositeur de musique, Professeur au Conservatoire National de Paris. Mme MARGUERITE GILLARD, de l'Opéra. Mme LEICKNAM-CACHEUX, Violoniste 1er Prix du Conservatoire National. M. BOULMÉ, Violoncelliste, 1er Prix du Conservatoire National.

Պ. Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ՝ երգիչ։ Պ. Գ. Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Ն. Պէշիկթաշլեան արտասանութիւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԵԼՖՈՐ.— Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան, այս կիրակի ժամը 2.30ին, Օֆմնի մէջ։ Բանախօսութիւն եւ արտասանութիւններ։ Կը հրաւիրուին Պելֆորի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ

2 ՄԱՅԻՍ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

Salle Colonialeի մէջ, 34 Rue de Stassart, BRUXELLES

Յայտագրին մէջ դասական եւ նոր կտորներ, սպանիական, ֆրանսական եւ հայ ժողովրդական երգեր։

Կ'ընկերանայ ՕՐ. ՄԱՐԱ ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ՝ դաշնակահարուհի։

Տոմսերու համար դիմել՝ Delvigneի, 19 Rue de Namur.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Շափի Թատրոնը

Նախաձեռնութեամբ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Տրամաթիք Ստուտիայի։ Կը ներկայացուի՝

Ա. ՇԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ «ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏ»Ը

ԳԻՆ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՕՐ. ԱՆԻ ՄԱՆԹԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 15 Ապրիլ 1928

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայ պիտի ըլլան շրջ. կոմիտէի անդամները։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի զասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գալուստեան։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան զասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ցրագարանի սրահը։

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Լիոնի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ցրագարանը։

Կարտանի կոմիտէի զասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գալուստեան։

Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ Խան, Վարդգէս եւ Համազասպ խումբերու ընկերները, այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին՝ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վէզիր Քէօփրիւցի Հայկանուշ Մարգուանլեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Սեդրակ Մարգուանլեանը, որ ընդհանուր պատերազմին Գերմանիա գացած է։ Իմացնել՝ վերի հասցէին։

— Կը փնտռուին Շապին-Գարահիսարի Անդրէաս գիւղաքաղաքէն Հայրապետ եւ Վահան Սօրմայեանները։ Աքսորէն վերջ տեսնողներ եղած են Մալաթիոյ գիւղերը։ Իմացնել՝ այս հասցէին՝ Matios Sormaian, 20 Rue de Bezons, Courbevoie, Seine. 500 ֆրանք նուէր կայ իմացնողին։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ զաւակս Իգմիրցի Չարեհ Պէրպէրեան 22 տարեկան, հօր անունը Պետրոս, մօր անունը Վառվառա, որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է։ Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, V. Der Agopianի, 111 Sentier des Brebis, Vitry, Seine. France.

Կը փնտռուի Խալովայի Գրլըճ գիւղացի Յակոբ Դրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ։ Ընդհանուր պատերազմին առեն աքսորուած էր Հալէպի կողմերը։ Հաւաքի շրջաններն գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stéfan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեբաստացի Համբարձում Տէլի Սահակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Ղեւոնդ, Յովհաննէս, Կարապետ Տէլի Սահակեանները հօր անունը Խաչատուր, մօր անունը Մարիամ եւ Նիկողոս Տէլի Սահակեան, հօր անունը Սահակ, մօր անունը Ազգալի Ցիշեալները հինգ տարի առաջ Ամերիկա կը գտնուէին։ Գրել՝ Krikor Mathéossianի, No. 734 Bardage, Usine de St. Auban, (B. Alpes France. Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Մէքսիէկէօզցի Գրիգոր Գալուստեան (կամ Գումպէն), հօր անունը Գալուստ, մօր անունը Այգանի, քոյրերը Խոնարհիկ եւ Մարիամ, աքսորուած 1915ին, տեսնուած 1918ի առեններ Բաքքայի կողմերը արաբական տարազով։ Իմացնել իր մօրեղբօր՝ Խաչիկ Գանտէզեանի եւ մօրաքրոջ տղան Յնիկ Պալթաեանի, հետեւեալ հասցէով՝ Bandezian, 75 Bld. de la Madeleine Nice (A.-M.) France.

Հասցէին տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant. H. TOURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն ; 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
20
ԱՊՐԻԼ
1928

20 AVRIL 1928

… ՏԱՐԻ Թիւ 626

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

… ԽՕՍՔ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

…երեքշաբթի և չորեքշաբթի, երկու անգամով հրատարակ… … թղթակցութիւն մը, պատմական ահաւոր դէպքի մը …

…կ ակնարկենք երկու Ատրպատականները միացնելու Թր… …ան ծրագրին, որ ձախողեցաւ «հրաշիւք իմն։»

…կ արտատպենք ամբողջ հատուած մը, ընթերցողներու …միւնը թարմացնելու համար։ Դէպքը տեղի կ'ունենայ … Թաւրիզի մէջ, երբ Թուրք բանակը արշաւած էր դէպի …սկական Ատրպատական, եւ կը պատրաստուէր՝ ջարդել …ած Հայերն ալ, թէ Պարսկաստանի եւ թէ Կովկասի մէջ։ … փաշան է որ կը ճառէ, Իրանի գահաժառանգի վերջին …յութեան, խօսքը ուղղելով իշխանին.

…ուրդ. բարձրութեան յայտնի է, որ իսլամի ոյժը ոչ մի ան… …ի չէ բարձրացած, որքան այժմ։ Իսլամը պիտի Թագա… …ւորէ Ասիայում, Կովկասում, Թուրքաստանը ընկաւ. Նրանից … …ունենք։ Մենք ջարդեցինք Թուրքերին, ճակատական … …լինք. Մենք պիտի ձեզ հետ միանանք իսլամութեան … համար։ Նայեցէք ասինք։ 12,000 Հայեր միմիայն վա… …Թաւրիզեցին, 20.000 անցուր կոտորեցինք, այլ եւս հայու… … կոտորեցինք, հնազանդ է նրանից … որ մի միլիոն կոտորեցինք, Թնացել է … …ը ապագայի, որ տովից կը կոտորենք։ Մեր մի Թնդանօթ … …եղից ջարդելու կը հասնի եւ՝ էջմիածնի գմբէթին եւ՝ …ի քրիստոնեան. Արարատի Հանրապետութիւնը պիտի վերա… …ունայնանք միաքայաղաղ Թրքութիւն։»

Հետզհետէ բացուելով, Թուրք հրամանատարը կը պարզէ …Սուլթանին փափաքն է որ միանան Կովկասի Ազրբէջանը …Պարսկական Ատրպատականը, և Պարսկաստանի գահաժա… …ր գահնայ անոնց փոխարքան, Թուրքիոյ Թեւարկութեան …

«Սուլթանը անձամբ պիտի կախէ փոխարքայի Թուրը … մէջքին և դուք պիտի կոչուիք գահաժառանգ և Սուլթանի …արքայ երկու Ատրպատականներու։»

Այնուհետեւ կը բանայ ծրագրին երկրորդ մասը.

Հայր իսլամութեան թշնամի է. մենք ջարդեցինք. դուք …պէս ոզջ էք ձգեր զանոնք։»

Պարսիկ Նահանգապետը և գահաժառանգը կ'ըմբոստա… …այդ հրէշային ծրագրին դէմ, շեշտելով Հայերու չէզոքու… …ները հաւատարմութիւնը։ Բայց Խալիլ փաշա կարճ կը կապէ.

Դուք մի՛ խառնուիք. մենք կ'ընենք... Մեր ծրագիրը … կատարուի։ Մենք Թաւրիզ գրկեր էինք Իթթիհատ-Իսլամ … …ու կամիտէի անդամ Պէհճէթը, կատարածը գործադրելու …մար. Դուք խանգարեր էք։ Այս անգամ մեր խօսքը պիտի …արուի ...

Այդ պահուն, երբ կրակ ու արիւն կը տեղար դահիճին …երուն, և սեղանակիցները սահմռկած՝ կը խօկային, յանկարծ …«…» հեռագիր մը կը հասնի, որ կը ծանուցանէր թէ …նակիցները Պոլիս մտած են...

Եւ այսպէս կը վիժի զարհուրելի դաւադրութիւնը, Թուր… …ն մէջ գործադրուած հայաջինջ սարսափներուն երկրորդ …վերջին մասը։

Բայց, վիժա՞ծ է միանգամ ընդ միշտ։

Ահա՛ բուն խնդիրը՝ մեզի համար։

…ինդիր մը որուն վրայ երկար, երկա՛ր պէտք է որոճան բո… …անք որ յաւակնութիւն ունին այս ժողովուրդին ճակա… …իրը վարելու Բոլո՛ր քաղաքական հոսանքները։ Ռամկա… …ներէն մինչեւ համայնավարները։ Պապը Ալիի մէջ մար… …ած գիւանագէտներէն մինչեւ Երեւանի մարզպաններէ։

…ճախ առիթ ունեցած ենք բացատրելու թէ Թուրքերը, … հոսանքի ալ պատկանին, միակամ եւ վճռական են՝ իրենց …ութականութեան հիմնական կէտերու մասին։ Գիտեն թէ …ուզեն, ի՛նչ կ'ընեն, ինչո՞ւ կ'ընեն։

Մենք ենք որ քառասուն թեւի կը բաժնուինք. Նոյնիսկ …պատագրական խնդիրներու մէջ։

…տասներեք տարի է անցեր հայաջինջ սարսափներէն ի վեր. …ակաւին կան մարդիկ ու հոսանքներ, որ իմաստութիւն …համարեն յայտարարել թէ հայ ժողովուրդին անճիտման …պատասխանատուները մենք ենք։ Աւելի ճիշդ՝ Դաշնակցու… …ը, Անդրանիկներն ու Մուրատները,— Թալէաթներու եւ …ներու հետ հաւասար գծի վրայ։

Համայնավարները տարին տասներկու ամիս կը նորոգեն …պատրաստած թմբուկը, բայց մանաւորապէս Ապրիլ 11-24ի …ին։

Ռամկավարներն ալ, կամ գէթ որոշ գործիչներ, կ'ոստոս… …նոյն նշանակէն վրայ։ Իսկ այս տարի, Փարիզի մէջ, ան… …ելով համազգային սգատօնէն, անշուշտ Նոր Նշանախօս… …ուած են, ինչպէս կը հետեւի գաւառներէն հասած նա… …երէ։

…րդ, տասը տարի յետոյ, եւ մանաւորապէս վերջին տա… …ներուն, Խալիլ փաշաներու ծրագիրը կը պահէ իր ուժը։

…րենանք բսել թէ՝ աւելի գիտականօրէն ձեւակերպուած է։ …նայեցէք աշխարհագրական քարտէսին։

…րարատ ու Սուրմալուն՝ թրքական։ Նախիջեւանը՝ Ազր… …ճանի հասկցիր՝ Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ։ Հայաս… …նի … ազգական բանակները դէպի Ղարաբաղ եւ Բագու եւ …հանդարձաբար՝ Թուրք-Թաթարներու ձեռքին տակ։ Համա… …րական ակներեւ գործունէութիւն՝ պարսկական Ատրպա… …կանի մէջ։ Հայերէն յետոյ Քիւրտերն ալ ոչնչացնելու քա… …քականութիւն։

…ինչ համաձա՞յն ըլլայինք այս վտանգը ըմբռնելու այնպէս …պէս որ կայ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի Նոր Օրը նորէն մեկ… կացնելով ռամկավարներուն ալ… կերես քաղաքականութեան վեր… ջին պատկերը, դիտել կուտայ (10 Ապրիլ).

—«Ռամկավար կուսակցութիւն եւ Բարեգործական, ձեռք ձեռքի տուած, պայքար բացած են Հօկին դէմ։ Մինչեւ երէկ, ականջէ ականջ կը փսփսային, իսկ այսօր, ձեռնոցը նետած են մամուլի բեմէն։

Պ. Միք. Նաթանեան, «Արեւ»ի մէջ կտրուկ կերպով հարցը դրած է։— «Ինչ որ սակայն ծանր սխալ մըն է եւ կ'ուզենք մատնանշել, Հօկերը իրենց զուտ հայրենաշինական նպատակէն շեղեցնելով գաղութահայութեան պլլուած վտանգ մը դարձնելու «Երեւան»եան ձեռնարկն է»։ Ուրիշ տեղ.— «Այս մէկ չարիքը պիտի բուժէր Հօկերու վարիչներուն, որպէսզի վերջ տան իրենց այդ անօգուտ ճիւղերուն գոյութեան ու գաղութներէն իրենց ակնկալած աջակցութիւնը ստանան Թրքահայ մեծագոյն հաստատութիւնը եղող Հ. Բ. Ը. Միութենէն»։ Հատուած մը եւս.— «Ասկէ զատ Հօկի այդ ճիւղերը, պարզ խօսինք, Հայաստանի համար անպէտ ըլլալէ զատ, գաղութահայութեան եւս վնասակար ըլլալ սկսած են, հակառակ իրենց նոր կազմուած օրէնքին անոնց մասնակցող մէկէ աւելի լուրջ եւ հայրենասէր անձնաւորութեանց՝ Հօկը իր զուտ հայրենաշինական նպատակին մէջ պահելու ջանքերուն»։

Այս երկար մէջբերումները ըրինք, ցոյց տալու համար թէ ռամկավար միտքը որքան փոխուած է այսօր եւ ինչպէս դարձած Հօկերու դէմ, տեսնելով իր շահերուն սպառնացող վտանգը։

Այս փոփոխութեան մէջ սակայն, ռամկավարները դարձեալ անկեղծ չեն։ Ժողովուրդին հանգիստը ապահովելու կամ հայրենաշինական գործը լաւագոյն կերպով կազմակերպելու փափաքը չէ որ զիրենք դարձուցած է Հօկի դէմ։

Ընդհակառակն, կուսակցական ու անհատական շահերը պահելու, իրենց դիրքը ամրացնելու եւ Բարեգործականի խնամքին ամուր կառչած ըլլալու համար, դուրս եկած են Հօկի դէմ։ Հօկի քայքայումը նշանաբան դարձած է իրենց համար։ Մինչդեռ երէկ, իրենց մեծ ու պզտիկ սողուններով, անոր շուրջ պար կը դառնային, անոր փառաբանութիւնը կ'ընէին եւ դաւաճան կ'անուանէին բոլոր հակահօկականները

ՆՈՐ ՄՈԼՈՐԱԿ ՄԸ

Փարիզի Դիտարանին կա… ճառին հաղորդուած տեղեկութեան մը համաձայն, աստղաբաշխ Ճիաքոպինի Մարտ 17ին նշմարած է բոլորովին նոր մոլորակ մը։ Այս մոլորակը կորսուեր է յետոյ դարձեալ երեւցած է 28 Մարտին, երբ Ճիաքոպինի յաջողած է նոյնիսկ լուսանկարել զայն։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԱԿՈՒՄԲԸ.— Չորեքշաբթի օր, Պերլինի շրջակաները, ագարակի մը մէջ անձնասպան եղան 21 տարեկան …ուսանողուհի մը եւ 22 տարեկան ուսանող մը, բարեկամուհիի մը ներկայութեանը։ Քննութենէն հաստատուեցաւ որ երկու երիտասարդները մաս կը կազմէին ռուսական ակումբի մը որուն բոլոր անդամները ուխտած են անձնասպան ըլլալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր՝ թուրք-իտալական մերձեցումը

Թուրք թերթերը կը շարունակեն ոգեւորուիլ Թուրքեւիտալական մերձեցման հեռանկարէն։ Աքշամ ծերքերով եւրոպական թերթերու յուռետես ենթադրութիւնները, դիտել կուտայ.

«Կը խոստովանինք որ կարգ մը եւրոպական շրջանակներ յարձակողական եւ նուաճողական նպատակներ կը վերագրեն Իտալիոյ վարչապետին։

Կը խոստովանինք նաեւ որ կարգ մը շրջանակներ հաճոյք կը զգան յայտնելով թէ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները շփոթ են։ Նոյն իսկ աւելի առաջ երթալով, կ'ըսեն թէ Իտալիա Թուրքիոյ վրայ աչք ունի։

Թուրք հանրային կարծիքը կը ծիծաղէր, իսկ Իտալիա կը հերքէր ամէն անգամ որ հրապարակ հանուած են այս զրոյցները։ Հակառակ ասոր, այս կացութիւնը կը ճնշէր քաղաքական մթնոլորտին վրայ։

Միլանի տեսակցութիւնը դիւրացուց այս կարգի թիւրիմացութիւններու փարատումը։

Երկու պետութիւններու վարիչները տեսած են որ ոչ մէկ պատճառ կայ փոխադարձ բարեկամական յարաբերութիւնները խանգարելու, եւ այս նկատումով որոշած են ալ աւելի ամրապնդել արդէն գոյութիւն ունեցող բարեկամական կապերը։

Հետեւաբար Եւրոպա պէտք է գոհունակութիւն յայտնէ Իտալիոյ եւ Յունաստանի հետ Թուրքիոյ կատարած բանակցութիւններուն առթիւ։ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը մեծ չափով ապահովուած կ'ըլլայ այն՝ օրը երբ Յունաստան, Իտալիա եւ Թուրքիա ոչ-յարձակողական եւ փոխադարձ ապահովութեան դաշինք մը կը կնքեն։

Նման դաշինքի մը կնքումէն կրնան վրդովիլ անոնք միայն, որ կ'ուզեն պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։

Թուրք-պարսիկ բանակցութիւնները

Տակաւին չեն վերջացած Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ առկախ խնդիրները, մանաւորապէս սահմանագլուխի քիւրտ ցեղախումբերու հարցը կարգադրելու համար երկար ատենէ ի վեր Էնկիւրիի մէջ սկսուած բանակցութիւնները։ Ֆիրուզի խան, որ պարսիկ կառավարութեան պատուիրակն է այս բանակցութեանց համար, տակաւին Պոլիս կը գտնուի եւ Թէհրանէն նոր հրահանգներու կը սպասէ. երբ ստանայ, Էնկիւրի պիտի մեկնի՝ վերջնական համաձայնութիւնը կնքելու համար։

«Միլլիյէթ» կը գրէ այս առթիւ (15 Ապրիլ).— Մեր կառավարութիւնը կ'ուզէ որ առանց յանձնաժողովներու փոխանցուելու, վաւերացուին թէ՝ սահմանագլուխի եւ թէ աշիրէթներու գործերը, որոնց գլխաւոր հիմերը պատրաստուած են արդէն։ Արդէն ցարդ այս գործերուն համար կազմուած յանձնաժողովները չկրցան օգտակար արդիւնքի մը յանգիլ։ Ֆիրուզի խան այս պարագան յայտնած է իր կառավարութեան։

Պոլսոյ պարսիկ դեսպանատան զինուորական կցորդ գնդապետ Սարտք խանի պաշտօն յանձնուած է Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի պարսկական բաժնի ցեղախումբերուն մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու։

Իտալիոյ թագաւորը Տրիպոլիի մէջ

Իտալիոյ Վիթթորիօ Էմմանուէլէ թագաւորը եւ թագուհին, ընկերակցութեամբ իրենց կրտսեր աղջիկներուն՝ իշխանուհիներ Ճովաննայի եւ Մարիայի, արքայական «Սավուա» զրահանաւով Սիրակուսայէն ճամբայ ելան դէպի Տրիպոլիս, ուր հասան առջի առաւօտ ժամը 6.30ին։ Զրահանաւին կ'ընկերանար 14 մարտանաւերէ բաղկացած տորմիղ մը։ Թնդանօթներ ողջունեցին թագաւորին ժամանումը, մինչ օդանաւեր կը թռէին նաւահանգիստին վերեւ։

Թագաւորն ու թագուհին բաց կառքով շրջագայեցան գլխաւոր փողոցները քաղաքին, որ դրօշազարդուած էր։ Դղեակին մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն եղաւ։ Դուրսը հրապարակին վրայ խռնուած բազմութիւն մը խանդավառ ցոյցեր կ'ընէր եւ թագաւորը քանիցս ստիպուեցաւ պատշգամ ելլել։

Յունաստան եւ Եուկոսլաւիա կը բանակցին

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարներուն միջեւ, շուտով վերսկսելու համար այն բանակցութիւնները որոնց նպատակն է լուծել երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած բոլոր խնդիրները։

Նոր ցնցումներ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Շաբաթ օրուընէ աւելի սաստիկ նոր ցնցում մը տեղի ունեցած է առջի օր ժամը 9.23ին Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Ժողովուրդը խուճապահար, տուներէն դուրս փախած է հապճեպով։ Առաջին լուրերու համաձայն, շարժի բուն կեդրոնը կը գտնուի Սոֆիայէն 150 քիլոմեդր հեռու դէպի հարաւ-արեւելք։

Ամէնէն աւելի վնասուած է Ֆիլիպէ քաղաքը, ուր շատ մը տուներ քանդուած են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ՇՔԵՂ ԴԱՄԲԱՐԱՆ,, ՄԸ

Դրագէտ-քննադատ մէկ բարեկամս կը գրէ.

– «Անցած Օրեր թատրոնը իր ընտիր թուղթով ու խնամուած տպագրութեամբ նման է շքեղ դամբարանի մը որուն մէջ ոչինչ կը հանգչի»։

Խօսքը Մէթր-բանաստեղծ՝ Վահան Մալէզեանի գրքի մասին է, զոր ասկից առաջ ներկայացնելու տխուր հաճոյքն ունեցեր …։

Մեր մէջ տիրող բազում յաւակնութիւններէն՝ հակառակ քննադատի յաւակնութիւնը չունենալուս, կը համարձակիմ յայտարարել թէ՝ բարեկամիս կարծիքը գլխիվայր սխալ է։

Այո՛, սխալ է, որովհետեւ այդ շքեղ շիրիմին մէջ հանգչող կայ եւ մէկէ աւելի։

Նախ կայ Տիար Վահան Մալէզեանի անհամբեր մարմինը, զմռսուած ամսական 10,000 ֆրանքով, եւ որ չարաչար չի տառապիր անշուշտ, այլ փառաւորապէս... կը հանգչի։

Մալէզեանէն զատ «աստ հանգչին» նաեւ նոր թէ հին բանական անհոգի ու նոյնիսկ անմարմին կմախքներ։

Այդ շքեղ դամբարանին մէջ դիտողութեան տեսակ, … … … հայկական ճակատագրի մը հետեւանքով— նետուած են բանի մը անմաքներ ու ողջեր ալ, որոնք աղէկ կամ գէշ, յամենայն դէպս... կը հանգչին։

Իսկ եթէ մեր միւս քննադատներն ալ պնդեն թէ այդ թատրոնը «շքեղ դամբարան մըն է, որուն մէջ ոչինչ կը հանգչի» այն ժամանակ ես կ'առաջարկեմ որ այդ ամբողջ գիրք-դամբարանը ծրի բաժնուի Բարեգործականի անդամներուն, որպէսզի մտերմի ասպետներուն խելքը գէթ պահիկ մը հանգչի։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

ԺԶ. Ցանկ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի թէ շնորհիւ «Յառաջ»ի թղթակցին ջանքերուն, հաւաքուած են հետեւեալ գումարները հայ արիներու համար.—

		սթերլին
Պ. Յակոբ Շահինեան	Ա. անգ.	10
« « «	Բ. անգ.	20
« Ս. Զաքարեան		10
« Մ. Քէշիշեան		5
« Ս. Ճրճրեան		10
Դումար՝		55

Բացի վերի երկու գումարներէն, Պ. Շահինեան վճարած է Ապրիլ 15ի թէյասեղանին ամբողջ ծախքերը, 30 սթերլին, յետոյ գնած է երեք վրան (21 սթերլին) եւ յանձնարարած է ծանօթ վաճառատան մը որ հայ արիներուն հայթայթէ իրենց պէտք ունեցած բոլոր իրերը եւ հաշիւը ուղարկէ իրեն։ Թէյասեղանին յաջորդ օրը Պ. Շահինեան այցելած է արիներու բանակավայրը եւ պտոյտ բաժնած է։

Մեր թղթակիցը կը յիշէ որ Պ. Շահինեան արժանացած է ջերմ շնորհաւորութեանց, իր առատաձեռն նուիրատուութեանց համար, նպատակի մը համար որ շատ մօտ է իր սրտին։

Մեր ԺԵ. ցանկին գումարն էր 4620 ֆրանք։ Լոնտոնի մէջ հաւաքուած 55 սթերլինը մօտաւորապէս 124էն կ'արժէ 6820 ֆրանք։ Ուրեմն համագումար՝ 11,440 ֆրանք։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՄԻԼԱՆԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

Տագնապի ու սուգի օրեր կ'ապրի Միլան։ Երդուընցած անիշխանական մը կամ վրէժխնդիր ընդդիմադիր մը կամ յուսահատ ազատա-ոգիմադիր մը, Թերեւս սեւ ձեռք մը ճարտարօրէն զետեղեր է դժոխային մեքենայ մը հոն՝ ուրկէ պիտի անցնէր Իտալիոյ Թագաւորը։

Մահափորձը կը կրկնուի, որովհետեւ պատմութիւնը կը կրկնուի։ 15 քիլմ. անդին, 28 տարի առաջ, անիշխանական Բրեզցի զնդակահար կը զգետնէր Ումբէրթօ Թագաւորը՝ հալածուած ազատական, ընկերվարական, անիշխանականներու վրէժը լուծելու համար։

Այսօրուան դաւադրութիւնը շեղած է իր նպատակէն, յանգելով անմեղներու նահատակութեան։ Հակազդեցութիւնը չուշացաւ։ Աստուածութիւնները կրկնապատկուեցան։ Անհատի մը մահը չէր կրնար Իտալիոյ պարզել ազատութեան ոսկեդարը։

Նպերելի է միշտ անմեղներու ջարդը, ըլլայ յանուն քրիստոնէութեան կամ բոլշեւիկ արքայութեան։ Բարբարոս կամ յուսահատական կիրքերը յագուրդ տալու համար գեհենական միջոցներ կը հնարուին եւ անկարող ուժեղները անհետացնելու՝ տկարները կը զոհուին։

Քանի մը քայլ հեռուն սպաննուած էր տարիներ առաջ Թագաւորին հայրը։ Թերեւս կազմակերպողը նոյն փորձը կրկնելով նոյն արդիւնքին հասնիլ ուզած է։ Այն օրերուն ալ խաղաղ ընկերվարականներ կամ յախուռն յեղափոխականներ հալածուելով կը հալածուէին, կը խոշտանգուէին, կը բանտարկուէին, կ'աքսորուէին։

Իրաւունքով ըսուեցաւ որ փաշիզմը իտալական երեւոյթ մըն է։ Այսօր պահպանողական փաշիստներ կը տիրապետեն։ Պատերազմի առեն «պայքարող խուրձեր» կային։ Քառասուն տարի առաջ ընկերվարական գոյնով խուրձեր։ Միջին դարուն նոյնպէս։

Առաջին խուրձերը կազմուեցան 1891ին Սիկիլիոյ մէջ, բարելաւելու համար օրավարձքով աշխատող երկրագործներու վիճակը։ Յետոյ ընկերվարութեան՝ «դիմադրութեան խումբեր կազմուեցան՝ առանց սակայն յեղափոխական ըլլալու։ Իտալական ընկերվարութիւնը աւելի բարենորոգչական եղած է քան յեղափոխական։ 1892ին արտաքսած է անիշխանական տարրերը, ջանացած է ընդլայնել համագործակցական շարժումը։ 1904ին միայն յեղափոխական հոսանքը մտած է կազմակերպութեան մէջ եւ 1912ին միայն բաժնուած բարենորոգչականի եւ յեղափոխականի։

Հակառակ խաղաղ շարժում մը ըլլալուն, խուրձերը հալածուեցան օրուան կառավարութիւններէն, նոյն իսկ կրօնական եւ կղերական գոյնով ազնուական վարչութիւն ունեցող խուրձերը։ Անոնք Սիկիլիոյ եւ հարաւ. Իտալիոյ մէջ դպրոցներ բացին երկրագործ դասակարգի տղոց համար։

Տնտեսական տագնապը աւելցուց զրկուածներուն Թիւը։ Խուրձերու շարքերն սկսան խտանալ հետզհետէ։ Ճիոլիտի հրամայեց հսկողութիւնը խստացնել եւ դժգոհները ձերբակալել։ 93ին տեղի ունեցաւ բախումը ոստիկանութեան եւ խուրձերու միջեւ։ Խաղաղ քաղաքացիներ զոհուեցան զինուորական բռութեամբ։

Կրիսպի որ յաջորդեց Ճիոլիտթիի՝ աւելի խուժդուժ վերաբերում ունեցաւ։ Սիկիլիոյ մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուեցաւ որ 7 ամիս տեւեց։ Շատեր առանց հարցաքննութեան դատապարտուեցան, որովհետեւ «նպաստած էին աշխատաւորներու բարոյական եւ նիւթական ազատագրութեան»։ 1894 Յունիսին 1800 անձեր արգելափակ եղած էին։

Կարեւոր Թերթ մը դադրեցաւ։ Փաստաբան մը դատապարտուեցաւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը ծաղրելով դատած ըլլալուն համար։ Կրիսպիի յաջորդը, Ռուդինի, շարունակեց տխուր քաղաքականութիւնը։ Լուծեց քաղաքապետական ժողովները, ուր ընկերվարական անդամներ կային։ Ընկերվարական երեսփոխաններու Թղթակցութիւնները գրաքննուեցան անգամ։

1898ին, սպանեւամերիկեան պատերազմին պատճառով հացը սղեց։ Նափոլի, Սիկիլիա եւայլն ըմբոստացան։ Ընկերվարականները պատասխանատու նկատուեցան այս ոչ-քաղաքական այլ զուտ տնտեսական ցոյցերուն։ Ձերբակալութիւնները բազմապատկուեցան։ Միլանօ ընդվզեցաւ սակայն այն տարուան Մայիսին՝ բողոքելու համար քաղաքապետին զաւակին սպանութեան դէմ։ Բանակը սուրին քաշեց, 90 քաղաքացիներ սպաննեց, հարիւրի մօտ վիրաւորեց։

Համագործակցական կազմակերպութիւնները լուծուեցան, հիմնադրամները գրաւուեցան։ Սէքօլօ Թերթը որ հանդարտութիւն եւ հաշտութիւն քարոզած էր, դատապարտուեցաւ 4 ամիս դադարման, իսկ տնօրէնը՝ վեց տարի բանտ մնալու։

Վերջապէս, հանրային կարծիքը ջանաց արտայայտուիլ։ Կառավարութիւնը տեղի տուաւ, 2700 կալանաւորներ արձակելով մութ բանտերէն։ Քաղաքապետական ընտրութիւններու մէջ, հանրապետականները եւ ընկերվարականները մեծամասնութիւն կազմեցին։ Կառավարութիւնը շփոթեցաւ։ Վերջին ճիգ մը կատարեց համախմբումներն արգիլելու համար։ Երեսփ. ժողովը դիմադրեց այս անգամ։ Պայքարը շարունակուեցաւ 1900ին, երբ անիշխանական Բրիչչի Մոնցայի մէջ սպաննեց Թագաւորը։ Նոր վարչապետ մը անցաւ իշխանութեան գլուխ, հալածանքը դադրեցաւ, աքսորեալներ վերադարձան ընտանիքներուն գիրկը։ Նոր Թագաւորը, Վիքթոր Էմանուէլ Գ., խօսքի և հաւաքոյթներու ազատութիւն տուաւ։

Հալածանքն իր դերը կատարած էր արդէն, ընկերվարութիւնը նախ աջակողմեան՝ դարձաւ ձախ եւ սրեց դասակարգերու պայքարը։ Յեղափոխական տարրերը զօրացան եւ 1912ին բարենորոգչականները արտաքսուեցան Մուսոլինիի բանաձեւով։ Ո՛րքան փոխուած է ժամանակը, այդ համագումարին մէջ 1912 Յուլիս 9 ընկերվարական շարքերէն կ'արտաքսուէին չափաւորները, որոնք ցաւ յայտնած էին Թագաւորին դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ եւ արտաքսում առաջարկողն էր Մուսոլինին։

Այսօրուան մահափորձը աննպատակ է, որովհետեւ պարագաները տարբեր են եւ ամէն մահափորձի՝ խստութիւնը կը կրկնապատկուի, պատուհասը կը սեղմուի։ Փաշիզմը կը ջանայ պաշտպանուիլ ամէն գնով։ Գնդակ մը կամ ցոյց մը չէ որ պիտի տապալէ տիրապետող տարրը։

Ամրօրէն հաստատուած երկրին մէջ՝ Փաշիզմը կը զօրացնէ իր միջազգային դիրքը, օգտուելով միշտ եւ ճարտարօրէն, ինչպէս ազգային այնպէս ալ միջազգային, ընդդիմադիրներու երկպառակութենէն։

ՀԷԹՈՒՄ

ՋՈՒԹԱԿԻ ՄԸ ԳԻՆԸ

Ջութակ մը, որ կը կարծուէր Թէ կը պատկանի կուարնէրիուսի 17րդ դար ծախուեցաւ 7.2[illegible] ֆր.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԱՄՓՈՓՈՒԱԾ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԷՆ

Բ.

ԻՒՔԻՒ ՔԷՕՓՐԻՒ

Այս հողը կը գտնուի Հայկական Պիթիաս գիւղին մօտ, Ճէպէլը Մուսա, եւ գնուեցաւ 1927 Օգոստոսին, 60 ընտանիքներ տեղաւորելու համար հանար 2540 ստերլին ծախքով։ Տարածութիւնն է մօտաւորապէս 600 հէքթար։ Հողը լեռնային է, գլխաւորաբար անտառներ եւ արօտավայրեր, եւ շատ լաւ կը յարմարի Անատոլուէն եկած փախստականներուն։

Գաղթականներու առաջին խումբը, բնիկ Զէյթունցիներ, հասան Սեպտեմբերին, բայց բաւական վարանումէ յետոյ, որովհետեւ բոլորովին չէին կրնար հաւատալ առաջարկին առատաձեռն պայմաններուն։ Վերջապէս համոզուելով Տէր Գալուստեանի կողմէ, Պիթիաս բերուեցան, ուր գիւղացիները ձրիաբար պատսպարեցին զիրենք, տուներու շինութեան միջոցին։ Երբ մարդիկը հասան այն հողին վրայ որ իրենց սեփականութիւնը պիտի դառնար եւ ուր կրնային աշխատիլ յուսալից եւ վստահութեամբ, պահ մը մեծ յուզում տիրեց, եւ անոնք մոլեգին խանդավառութեամբ գործի փարեցան։ Վեց շաբաթ յետոյ, աւարտած տուներ եւ բնակութիւն հաստատուած տուներ կային։ Այժմ գաղութը աւարտած է արդէն 22 տուներ եւ 375 արտավար հող մշակած, նաեւ ցանած է 520 օխա սերմնցու եւ տնկած 750 թթենի, գեղձենի եւ ծիրանի, եւ ունի 81 գլուխ արջառ։ Մարդիկը տակաւին կը շարունակեն շինել ու մշակել, իսկ ամբողջ գաղութը կը յառաջդիմէ շատ գոհացուցիչ եղանակով։

Համաձայն փախստականներու փափաքին, առաջին գիւղը կոչուեցաւ «Նոր Զէյթուն», եւ այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին մարզպանին ներկայացուցիչին հետ այս անուանակոչումը պաշտօնապէս հաստատել տալու համար հոգատար իշխանութեան կողմէ։

ՍՕՈՒՔ ՍՈՒ

Իբր հարիւր հէքթար լաւ հող գնուած է 1450 ստերլինի, Աղէքսանտրէթի ճամբուն վրայ, Քըրըք խանէն իբր չորս քիլոմեդր հեռու։ Ծրագրուած է 50 ընտանիքներ հաստատել այս հողին վրայ, համագումար 3350 ստերլին ծախքով։ Այս վայրը մօտ ըլլալով շուկայի մը, հողը կը գործածուի բանջարանոցներ եւ մրգաստաններ հաստատելու։

Գաղութին ընդհանուր կազմակերպութիւնը եւ աշխատելու կարգադրութիւնները նոյնն են, ինչ որ Իւքիւ Քէօփրիւի մէջ, եւ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ։ Գաղութը արդէն իսկ շինած է 47 տուներ, տնկած է 850 ծառեր եւ ցանած՝ 3750 օխա ցորեն եւ գարի։

ՔԸՐԸՔ ԽԱՆ Ա.)

Քառասուն արտավար տարածութիւն մը տրամադրուած է Յանձնախումբին, լաւագոյն հայերու կալուածին վրայ եւ լման 36 ընտանիք տեղաւորուած, իւրաքանչիւր ընտանիքի մէկ հէքթար ընծայ մշակելի հող յատկացնելով։ Գաղթականները աւարտած են իրենց բոլոր տուները եւ ամբողջավին փորած, ցանկապատած եւ պատրաստած՝ իրենց հողը։ Իւրաքանչիւր ընտանիք կ'աշխատի իր հողաբաժնին վրայ եւ դրաւած է Թթեներ տնկելով։ 18,000 Թթենի բաժնուած է գաղութին, մինչեւ հիմա գնուած է 17 այծ։

ՔԸՐԸՔ ԽԱՆ (Բ.)

Քսան ընտանիքներ վերջերս Պ. Պուանիէի դիմելով, խնդրեցին գնել իրենց գտած յարմար մէկ հողաբաժինը։ Անոնք յանձն կ'առնէին այդ հողին վրայ տուներ շինել իրենց ծախքով։ Հողը գնուեցաւ 210 ստերլինի, որուն 60 ստերլինը տուաւ գաղթականներու խումբը։ Փոխ տրուած 150 ստերլինը պիտի վերադարձնեն չորս տարիէն։

ՓՐԷ ՄԻԼԻՃԷ

Այս կալուածը, որ կը գտնուի Րէհանիէ «Նահիէ»ին մէջ եւ ունի 700 հէքթար տարածութիւն, նախապէս վարձու տրուած էր երեք տարուան համար, տարեկան 48,333 դրուշ ոսկեդրամի, բայց բանակցութիւններ կը կատարուին այս պայմանագիրը ուղղակի գնումի վերածելու, մասնաւճարներու դրութեամբ։

Գետինը յարմար է բամպակի, հացահատիկի եւ պտուղի մշակութեան եւ անասնաբուծութեան լայն չափով վրայ եւ հաշուի կ'ըլլայ Թէ 200 ընտանիքներ կրնան հաստատուիլ անոր վրայ, հաւանաբար չորս գիւղերու մէջ։ Դժբախտաբար մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած որեւէ գաղթական տեղաւորել այստեղ, նախորդ սեփականատէրին հետ ծագած վէճի մը հետեւանքով, որ իրաւարարութեան պիտի ենթարկուի։ Սակայն եւ այնպէս, տեղաւորումը շուտով պիտի սկսի եւ արդէն 70 ընտանիքներ արձանագրուած են Հալէպի եւ Քըրըք Խանի մէջ։

ՓՐԷ ՄԻԼԻՃԷ
ՅԱՐԱԿԻՑ ԳԻՒՂԸ

Պատեհութիւն մը ներկայացաւ 450 հէքթար տարածութեամբ գիւղ մը եւ հող գնելու Փրէ Միլիճէի անմիջապէս մօտը, 3500 ստերլինի բանաւոր գնով։ Այստեղ կարելի պիտի ըլլայ հաստատել 200 նոր ընտանիքներ, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար իբր 45 ստերլին ծախսելով։ Փախստականները յարակից կալուածներուն վրայ համախմբելու առաւելութիւնը մեծ արժէք պիտի ունենայ, վարչական գործերը դիւրացնելու եւ փոխ տրուած գումարները յառաջիկային ետ առնելու տեսակէտէն։ Յետոյ, կարելի պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր գիւղի մէջ հաստատել գիւղական արհեստաւորներ, քաշելով Հալէպի եւ Պէյրութի կայաններէն։

ՔԵՐԱԹ (Քալաաթ էլ Մատիք

1927 Սեպտեմբերին, Պէյրութի կոմիտէն առաջարկեց 200-250 ընտանիքներ տեղաւորել Քերաթի մէջ, յիսուն մղոն հեռու Հալէպէն, Դամասկոսի ճամբուն վրայ։ Միակ դժուարութիւնը կ'երեւար ջուրի պակասը։ Բայց Պ. Պուանիէ եւ Պ. Վիթալիս այցելեցին եւ գոհունակութեամբ հաստատեցին որ բաւական հորեր կարելի է բանալ ջուր հայթայթելու համար, բայց հայկական ընկերութեանց կողմէ յայտնուած նոր վախերու հետեւանքով, վերջնապէս որոշուեցաւ լքել այդ ծրագիրը, ոչ առանց ցաւի։

(Շարունակելի)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

(Նամակներ մեր Թղթակիցներէն)

Անցեալ Կիրակի Լոնտոնի հայութիւնը բացառիկ պատեհութիւնը ունեցաւ մտերմական սեղանի մը շուրջ հաւաքուելու, հայ արիներու Լոնտոն այցելութեան առթիւ։

Տպաւորութիւնը չափազանց դրական է նորեկ այցելուի մը համար, որ հեռուէն հեռու աննպաստ գաղափար կազմած է այս գաղութին վրայ։

Եթէ հայ արիներու բանակումը յաջողեցաւ «Յառաջ»ի ջանքերով, նոյնքան եւ աւելին ըրաւ Թերթին Լոնտոնի Թղթակիցը, արշաւը բեղմնաւոր և օգտակար դարձնելու համար։

Հայ արիները եւ Լոնտոնի հայ գաղութը երախտագիտութեամբ կը յիշեն այս իրողութիւնները։

Կիրակի օր ժամը 3ին Langham Hôtelի գեղեցիկ սրահին մէջ հաւաքուած էին 140 հայրենակիցներ եւ հայ ու անգլիացի սկաուտներ։ Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Ս. Պոլտուին, վարչապետին որդին։ Երեկոյթը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր երգեցին հայ արիները։ Յետոյ նախագահը նախ ֆրանսերէն եւ յետոյ անգլերէն զգայուն ճառ մը խօսեցաւ։ Կը քաղենք կարեւոր մասերը.—

«Չափազանց երջանիկ եմ տեսնելու այստեղ հայ սկաուտները, զաւակները երկրի մը, զոր այնքան կը ճանչնամ եւ կը սիրեմ։ Ես յոյս ունիմ որ անոնք լաւ ժամանակ պիտի անցընեն մեր երկրին մէջ, միանգամայն մօտէն գիտնալու համար մեր երկրի չափազանց փոփոխական և խաբուսիկ օդը։ Արեւ արեգակ, կէս ժամ վերջ անձրեւ։ Յետոյ կը նայիս սարսափելի տաք մը եւ մէկ ալ, ո՛վ գիտէ ձիւն։ Անոնք պիտի ճանչնան նաեւ մեր հոգերանութիւնը, շնորհիւ իրենց հետ կապուած անգլիացի ընկերներուն։

«Սկաուտական շարժո՛ւմ. Թերեւս ամէն բանէ աւելի անհրաժեշտ է ձեզ հայերուդ համար։ Սկաուտական շարժում, որուն իտէալն է ուղղամտութիւն, չարքաշութիւն, անձնուիրութիւն, հայրենասիրութիւն։ Այս բոլորը պէտք են ձեզի համար, որ դարերէ ի վեր կը ձգտիք անկախ հայրենիք ունենալու։ Դուք ամէնէն տառապած ժողովուրդն էք տիեզերքի վրայ. ես շատ լաւ գիտեմ, իսկ մեր զաւակները չեն գիտեր տառապանքի իմաստը։ Ես կ'ուզեմ որ Անգլիացիները տառապին, տառապի՛ն, որպէսզի կարենան ըմբռնել տառապանքի սահմանը։

«Ես յոյսեր ունիմ, յոյսեր քաղաքական, բայց քիչ մը հեռաւոր։ Եւ, ո՛վ գիտէ, Թերեւս այս արիներէն մէկը պիտի ըլլայ որ օր մը մեծն Արարատի գագաթը պիտի կանգնեցնէ հայկական եռագոյնը։ Թող չզգայի ձեր շրթունքներէն մրմունջը «Մեր Հայրենիք»ին։»

Լոնտոնի գաղութէն Պ. Գալեան շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահին զգացումներուն համար։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին Օր. Քէհեաեան, որ դաշնակի վրայ նուագեց երկու լաւագոյն կտորներ, ընդունելով ջերմ ծափեր։ Դաշնակի եւ ջութակի վրայ նուագեցին նաեւ Պ. Պ. Ճարճ եղբայրներ։

Յետոյ խօսք առաւ հայ արիներու խմբապետ Պ. Գուրգէն Մեծատուրեան, որ նախ ֆրանսերէն եւ յետոյ հայերէն լեզուով յայտնեց իր ջերմ շնորհակալութիւնը Լոնտոնի հայ գաղութին, իրենց եղած խանդավառ հիւրընկալութեան համար։

Փրոֆ. Մաք, սկաուտապետ, որ այնքան Թանկագին աջակցութիւններ ընծայեց հայ արիներու պատւոյն առթիւ, խօսք առնելով երկարօրէն ներկայացուցիր արիներուն կարողու... ներն ու յատկութիւն... րանց վրայ գաղափար ... է անցեալ տարի, երբ ... գային սկաուտները կը ... կէին Ֆրանսայի մէջ ... Պ. Մարք Մանիլի ... վրայ։ Բացատրեց ի... սորված են անգլիացի ... հայ սկաուտներէն։

ԼՈՆՏՈՆ, 17 ...

Խօսեցաւ նաեւ փրոֆ... մաեան եւ փափաք յայտ... Լոնտոնի մէջ եւս հայ ... տական կազմակերպութ... ստեղծուի։

Խօսեցաւ նաեւ Պ. ... բատեան, կարծես ... ուղելով Պ. Պոլտուին... րուն, ապագայ անկախ ... տանի մասին, եւ ... ապագայուցանել Թէ ներկա... յատտանը որ եւ է ... աւելի խաղաղ է եւ անկ...

Վերջին խօսողը Պ. ... սաքեան էր որ շնորհա... Թիւն յայտնեց հանդէսի ... նախաձեռնողներուն եւ ներկա... Յետոյ մասնաւորապէս ... հիննեանը, որ ամբողջովին ... նած էր այս մեծածախս ... սին բոլոր ծախքերը ... բարեսիրական ... ուրիշ որեւէ առթիւ ... նման ձեռնարկներու։

Այս առթիւ նուէրներ ... են Պ. Ճրճրեան եւ ուրիշ...

Հանդէսը փակուեցաւ ... 6ին։

Թ. ՊՈԼ...

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ...

ԼՈՆՏՈՆ, 16 Օգոս.— ... Ուրբաթ Հայ Արիները ... ւիրուած էին Պէյլ... փոխանորդ՝ Հիւպ... կողմէ, Միջազգային ... եակը։

Հայ Արիները ... շէնքը հասան ժամը 11.5... ընդունուեցան ընդհ... սուրահին կողմէ որ ... պատուեց ամբողջ ... մանրամասն բացատր... տուաւ բոլոր ազգերու ... ներու մասին։ Բնա... ջին անգամն էր որ Հ... գունուէին Միջազգ...

Ժամը 1ին հասաւ ... Ուելթին, որ Հայ Արիներ... նորոգեց փառաւոր ...

Ճաշը անցաւ ... Միջազգային լիազօր... մը նստած էր Թոլ... իսկ աջ կողմը՝ Փրոֆ ...

Ճաշին ներկայ ... քննիչը եւ Միացեալ ... րու լիազօրը, ինչպէս ... նագան խմբապետներ։

Միջազգային խմբ... գամ մը եւս կրկնեց ի... հայ խումբին համար ... որ Հայ Արիները ... այցելեն իրենց։ Հաղորդ... Պէյլին Փաուլի բարե... բաժարը այս միջոցին ... դութեան մէջ, եւ ... համբերելի հայ սկաու... ջորեքշաբթի օր, երբ ... ժիշտի այցելութեան ... Միջազգային գրասենե... այցելութեան առթիւ ... Արիները պիտի ստան... նշանները։ Հայ Արիներ... կումը եւ այցելութիւն... շարունակուելով, նախ ...

Ջորեքշաբթի ... նախանձերէն Թագաւոր ... բողայեանին հետ եւ ... ցներն արքայական ... ները։

ՄԱՄՈՒԹ

Հունգարիոյ Փէչ... մօտ, աւազի հորէ մը ... ըսթյարինն, երեւոյթ ... մամութի ոսկորները ... կը շարունակուին ... գանել նախապատմական ... գանիին ամբողջական ... ժամերքները երկա... թիւն ունին։

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

12 Ապրիլ

...անիկ կարդաց փունջ մը ...քերթուածներէն, քաղ մը ը... ...ալ զանազան շրջաններու մէջ ...ւն կազմներէն։

...ոսունի.— Առաջին իսկ ...նթացումը կը հաստատէ այն ...ութիւնը, որ ունին այդ ...ները։ Զափազանց ...ական են անոնք։ Ոստա... ...բանաստեղծութեանց գըլ... ...աւ յատկանիշերն են երա... ...ականութիւնը, թեթեւ ու ...ական արտայայտութիւնը ...րքին մէջ կը նկատուի յոռե... ...իւն մը։ Այս բոլոր յատ... ...ներէն յետոյ, անկարելի է ...ունել ու չգտնել ազդեցու... ...ները, զորս կրած է Ա. Ի... ...կեանէն, ...ումանեանէն, ...անէն եւ պարսիկ բանա... ...ներէն։ Ընթերցումը կը ...աստէ պարագայ մըն ալ ...անիկ միօրինակութեան մէջ ...առաջին ու վերջին ոտանա... ...ները կարծես շարունակու... ...ներ են, նո՛յն յուզումը, ...ն կշռոյթը։

...Տ. Պ...մանգրեան.— Ոստանիկ ...պատկանի Գուրգէն Մահարի... ...Պահարէնեանու սերունդին։ ...սերունդը վերջապէս կապ... ...աւ հասանքի մը, բայց Ոս... ...անիկ բաժնուեցաւ և որոնումնե... ...ու մէջ ինկաւ։ Տակաւին նոյն ...ունակն է ան։ Իր ոտանաւոր... ...ները դեռ չեն գտած իրենց ...ջնական դրոշմը։ Որոնումի ...րայ գիծին վրայ, ան տուաւ ...բերուածներ, որոնք պիտի ապ... ...ին Հնանալով Ոստանիկի քեր... ...թուածներուն, մենք կը զգանք, ...իր յուզումի արտայայտու... ...թիւններուն խառնուած է մտա... ...ումը, այնպէս որ կրնանք ըսել ...թէ Ոստանիկ խորհրդածող բա... ...նաստեղծ մըն է։

Լ. Կ...ղանեան. Ոստանիկ նոր ...բանաստեղծ մը չէ, հինէն կու... ...ու ան ծանօթ էր կանուխէն, և ...միայ այնպէս ինչպէս որ էր։ ...յատկութիւններ չունի։

...Նարդունի. — Ոստանիկի ...ոտանաւորները կը պատկա... ...ին զանազան շրջաններու։ Այդ ...ատճառով, մէկ շունչով ըն... ...թերցում մը դժուար թէ պատ... ...կերացնէ իր դիմագիծը։ Որովհե... ...ու նկուններ կան իր քեր... ...թուածներուն մէջ։ Բայց եւ այն... ...պէս որոշ է որ չափազանց ...տարուող հոգի մը ունի, այն... ...ան կապուղ, որքան տաք մուղ, ...կը ստանայ . համաձայն ...հակառակին։ Այդ խառնուած... ...ան զարձած է գիւրին խանդ... ...վառուող, երազատես ազայ ...իր երազատեսութիւնը հի... ...քին բան մը ունի։ Նոր ...տեսնելու պատրանքը ...կորախանայ, եւ յետոյ ...ծերի, կ'իյնայ յոռետեսու... ...ան մէջ։ Որովհետեւ երկար ...ամանակ իր ներքին ուժը ...երազատեսութիւնը կը ստի... ...որ մարդիկ միամտութիւնը

չունենան յոյսեր կապելու Ոստանիկի եւ բոլոր նման բանաստեղծներուն։ Որովհետեւ բանաստեղծները, իբրեւ արուեստագէտ, խաբող են։

Ազդեցութիւնը որոշ է։ Տէրեան եւ Վէրլէն։ Յոռետեսութիւն եւ երաժշտութիւն։ Հասուն բան մը ունին իր քերթուածները, այնքան որ յաճախ կը կորսուին Թէքէեան կապութիւններ։ Աչքով կը ծածկէ թափած ոտքերը։ Ասոնց հետ կարելի է յիշել աշուղական ազդեցութիւն մը։

Աշխ Կարօ.— Իմ ընկերներս արդէն բաւական ներկայացուցին այս ոտանաւորներուն արժէքը։ Ես կ'ուզէի աւելցնել, որ Ոստանիկի այս քերթուածներուն մէջ պահպանողականութիւն մը կայ, հին դրոշմի, հին օրէնքներու սէր մը։ Բայց ասոր հետ, կարելի չէ ուրանալ յստակութիւնը, որ աչքի կը զարնէ։ Ոստանիկի ոտանաւորները չափազանց պայծառ են, եւ երբեք չունին արեւմտահայ մեր բանաստեղծներուն մթութիւնը։

Կ. Սասունի.— Ոստանիկ բանաստեղծ է։ Բայց պէտք է նկատել, որ երկու բանաստեղծ կայ Ոստանիկի մէջ։ Ներհայեցողութեան նուիրուած բանաստեղծը, եւ արտաքին աշխարհի նուիրուած բանաստեղծը։ Առաջին ճամբուն մէջ յաջողած է ան, բայց երկրորդին մէջ, երբ կը խօսի ժողովուրդին ու աշխարհին, տկար է եւ անյաջող։

Ե. Քոչարեան. — Նախ պէտք է ընդունիլ, որ ոչ ոք զերծ է ազդեցութենէ։ Բայց Ոստանիկ, իր կրած ազդեցութիւններէն դուրս ելած է յաճախ, տալով գեղեցիկ էջեր։ Ոստանիկ տեսիլքի բանաստեղծն է։ Իր բոլոր քերթուածները կարծես նկարագրութիւններ են տեսիլքներու։ Ան օժտուած է նկարելու կարողութեամբ, եւ աղուոր պատկերներ ունի։ Օգտուած է հայրենի աւանդութիւններէն, զորս կու տայ ոչ թէ ինչպէս կ'ընէին Թումանեան կամ Իսահակեան պատմիչ եղանակով մը, այլ ձուլելով իր մէջ եւ տալով իրմէ։

ՍՈՒՐԷՆ ՍԵՄ... [illegible]

ԴԺԲԱԽՏ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Չինաստանի մահուան վիճակագրութիւնը զոր կատարած է Ռոքֆէլլերի բժշկական առաքելութիւնը, սարսափ կը պատճառէ։ Ըստ այդ ցուցակին, Չինաստանի մէջ կը մեռնին տարեկան 12.000.000 հոգի։ Բայց գեռայս թիւերը ժառ չեն կազմեր այն մահերուն, որոնք տեղի կ'ունենան քաղաքացիական վերջին պատերազմներուն հետեւանքով։ Եթէ կարելի ըլլար հաշուել այդ մահերն ալ, այն ատեն պիտի կրկնապատկուէր տրուած թիւը։ Այդ «բնական» մահերը արդիւնք են առողջապահական անխնամութեանց եւ բժշկական օգնութեան բացակայութեան։ Եթէ հաշուենք Չինաստանի բժիշկները 100.000 բնակչութեան կ'իյնայ մէկ բժիշկ։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Ծէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը, որ Սան-Անթոնիօ գացած է քննութիւն կատարելու համար Մեքսիկայի հակակղերական պայքարին շուրջ, կը պատմէ իր տեսակցութիւնը Սէն-Լուի-փոթոզիի եպիսկոպոսին հետ։ Եպիսկոպոսը, իբրեւ ներկայացուցիչ Մեքսիկայի կաթոլիկներուն, կը յայտարարէ.—

— Սխալ է թէ կաթոլիկները զինեալ դիմադրութիւն մը փորձած են կառավարութեան դէմ։ Երբ կաթոլիկ կրօնքին պաշտպանութեան կոմիտէն հարցուց թէ լաւ կ'ընէր, եթէ ինքնապաշտպանութիւն մը փորձէր կառավարական հակակրօնական ճնշումներուն դէմ, մենք պատասխանեցինք թէ արտօնուած են դիմադրել միայն հալածանքներուն, ոչ աւելի։

22 եպիսկոպոսներ աքսորուած են, 7ը Մեքսիկոյի եւ 6 ուրիշներ, երկրին զանազան կողմերը բանտարկուած են։ Մենք կը մնանք հոս, ղեկավարելու համար կրօնական գործերը եւ մխիթարելու համար հալածեալները։ Ճիշդ է, որ հրամայած ենք գաղտնի պատարագներ կատարել, մեռնողներուն տալ վերջին հաղորդութիւնը, բայց հոս ոչինչ կայ կառավարական օրէնքներու հակառակ։ Եթէ պատերազմի դաշտին վրայ բռնուած են քահանաներ, անոնք գացած են իբրեւ խոստովանահայրեր։

Կառավարութիւնը գնդակահարած է անոնցմէ 50ը, իսկ ուրիշ շատեր չարչարուած են սպաննելէ առաջ։ Հայր Սարաս Ռէկէսի մարմինին մէջ մխեցին ճօկաններ, յետոյ, գնդակահարելէ երեք օր առաջ, այրեցին ոտքերը։ Հայր Ռոդրիգը իսդեգին յամբարար Հայրը փեդրոսի ոտքերն ու ձեռքերը կոտրեցին եւ յետոյ այրեցին։

Մենք պիտի կրենք մարտիրոսութեան տառապանքը, յանուն մեր Աստուածը ազատօրէն պաշտելու մեր իրաւունքին։ Մենք երբեք քաղաքականութիւն չենք ըներ։ Պապէն բացարձակ հրահանգ ստացած ենք չմասնակցիլ քաղաքական խնդիրներու։ Շատ կաթոլիկներ հակառակ են քաղաքական վարչաձեւին, բայց մենք երբեք դիրք չբռնեցինք Մեքսիկայի կառավարութիւնը կը հալածէ մեզ, որովհետեւ հակառակ է մեր կրօնքին, նախագահ Քալլէս թշնամին է քրիստոնէութեան, եւ յաճախ յայտարարած է «Ես անձնական հակառակորդն եմ Քրիստոսի»։

_ Թերթերը կը պատմեն թէ, նախագահը իր հակակրօն պայքարը այնքան խստութեամբ կը հետապնդէ, որ ատելութիւն կը սնուցանէ հասարակ ժողովուրդին բերնին մէջ՝ այն «թիւրքօ»։ Եւ պնդողներ կան, թէ ծուրանական ծագում ունի, վերջին հետազօտութեան մը համաձայն, հակակրօնական պայքարը սկսելէ ի վեր սպաննուած են երկու հարիւր քահանաներ, եւ աքսորուած են հինգ հարիւր վարդապետներ։

ՉՈՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 17 Ապրիլ— Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ ժող. Լսարանին մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Ապրիլ 11/24 համազգային սգահանդէսի 13րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մալաթիոյ Կոմիտէին Հ. Մ. Ը. Մի եւ Կէմէրէկի Հայր. Միութեանց։

Արդեն ժամ մը առաջ ամբողջովին լեցուած էր շատեր ոտքի վրայ մնացին։

Պ. Մ. Գալուստեան հանդէսը բացաւ յայտարարելով հրաւիրեց ներկաները «Մեր Հայրենիքով» երգել յոտնկայս յետոյ բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, խօսք տուաւ օրուան բանախօսին, Պ. Ե. Տէր Ընդրէասեանի։ Բանախօսը համառօտակի պատմականը ըրաւ մեծ եղեռնին եւ փաստացիօրէն հաստատեց թէ ոչ մէկ կուսակցութիւն եւ ղեկավար մարմին պատասխանատու չէր այդ աղէտին եւ պախարակեց այն բոլոր «Նոր խելագարները», որոնք եկեր հիմա յոր պատասխանատուները կը փնտռեն եւ ամբողջ մեղքը կը բեռցնեն միակ կուսակցութեան մը վրայ, առանց երբեք անդրադառնալու որ, զինադադարի սկիզբները վէճ չկար եւ ոչ մէկ հոսանքի մէջ բոլորը, «Նոր խելագարներն» ալ միասին, միահամուռ, թափուած աշխատանքով եւ արիւնով ձեռք բերուած արդիւնքէն գոհ էին։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Յակոբ Մկրեանի, որ յորդորեց բոլոր չափահաս որբերը հետեւիլ իրենց նահատակուած ծնողներու պատգամին, այսինքն լրացնել իրենց կիսատ ձգած գործը։

Նզան օրուան պատշաճ արտասանութիւններ եւ մեներգ։

Այս պատեհին առթիւ միակ ցաւալի պարագան այն էր որ, Ռ. Ա. Կուսակցութիւնը խորքային աշխատանք տարաւ, խանգարելով անդորրութիւնը եւ ստեղծելով երկուութիւն գաղութիս մէջ։ Այս առթիւ հետեւեալ շնաչխարհիկ պատասխանը տուած էր (գրաւոր) Հ. Յ. Դ. Միութեան կողմէ եղած հրաւէրին «Ազատական ու...» ...նելու նախաձեռնութեան իրաւունքը Հ. Յ. Դ. Միութեանը չէ. թէ տեղւոյս մէջ Ազգ. Միութիւն կայ (Կ'ակնարկէ իրենց ապօրինի Ազգ. Միութեան) եւ անոր միայն կը պատկանի գաղութիս մէջ համազգային սուգէ տօնի նախաձեռնութիւնը»։

Ինչպէս կ'երեւայ վերջին հրահանգ մըն է այս։ Օրինակները մէջտեղն են,— Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ միեւնոյն թմբուկը կը զարնեն։ Ուրիշ կերպով չէին կրնար ընել, քանի որ իրենց սկզբունքն է պառակտել գաղութները։ Հնչակեան մասնաճիւղի անփորձ տղաքն ալ անգիտակցօրէն գործիք եղած են անոնց տխուր քմահաճոյքներուն։ Պիտի սթափի՞ն արդեօք...

ՍԷՆ ԱՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.— ԿԻՐԱԿԻ 22 ԱՊՐԻԼ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle, Nord Sud: Rue de Bac

կը նախագահէ Պ. ԹԷՈԴԻԿ

Ա. ՄԱՍ.—

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն), ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ (Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց. ՏՔԴ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ (Բժշկական Միութիւն, Գ. ՉՈՒԼՈՒՄԵԱՆ Ուս. Միութիւն), ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ Յարդգող, Մ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ (Ձ. Ե. Ռ. Միութիւն)։

Բ. ՄԱՍ.— Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝

M. PAUL FAUCHET, Compositeur de musique, Professeur au Conservatoire National de Paris. Mme MARGUERITE GILLARD, de l'Opéra. Mme LEICKNAM-CACHEUX, Violoniste 1er Prix du Conservatoire National. M. BOULMÉ, Violoncelliste, 1er Prix du Conservatoire National.

Պ. Մ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ՝ երգ։ Պ. Պ. Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ, ԱՐՄԱՆ ԿՈՒԹԻԿԵԱՆ, Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ արտասանութիւն։

ՕՐ. ԼԵՕԺԷՆԻ ՄԸՍՐՐԼԵԱՆ

ԵՒ

ՍԱՐԳԻՍ ՇԱՂՈՒԿԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

15 Ապրիլ 1928 Մարսէյլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՒ ՕՐԵՐ.— Վիքթոր Սրի, որ լաւ օրեր տեսածէր, երբ վերջերս գործերը գէշ գացին, չափազանց յուսահատական վիճակի մը մատնուեցաւ, եւ կ'ապրէր իր սեւ օրերը։ Որոշեց սպաննել կինը եւ ինքզինք։

Ատրճանակի մէկ գնդակով զետին փռեց իր կինը, յետոյ գնդակ մըն ալ պարպեց իր գլխուն։ Գնդակը վրիպեցաւ, դրացիները հասան եւ խլեցին զէնքը։ Յուսահատ մարդուն հոգին այնքան խռովահար էր, որ սարսափելի դողի մը մատնուած էր, եւ ոստիկանները չհամարձակեցան հարցաքննել զայն, եւ դրկեցին հիւանդանոց։

ՇՈՒՆԸ ՓՐԿԵՑ ԿԱՏՈՒՆ— Հրա՞նք մը պատահեցաւ Լոնտոնի մէկ թաղին մէջ։ Փողոց մը, ուր ինքնաշարժները մաքրի պէս կը դառնան։ Կատու մը սակայն յաջողեցաւ անցնիլ այդ էժմէհար կառքերուն մէջէն։ Մայթին մօտեցեր էր, նոյն վայրկեանին ինքնաշարժ մը սուրաց, կատուն վախէն անդամալուծուեցաւ, ոտքը չկրցաւ դնել մայթին վրայ։ Անկիւնին մը մէջ մնացած էր Շուն մը, որ կը դիտէր զայն, տեսաւ վտանգը, եւ իր անասնական ցեղին ամէնէն գեղեցիկ բնազդէն մղուած՝ նետուեցաւ առաջ կայծակի պէս, խածաւ կատուին վիզէն եւ ձգեց մայթին վրայ։ Ափսո՜ս, չյաջողեցաւ սակայն ինքզինքն ալ դուրս նետել ջուրին ակօսէն։ Ինքնաշարժը անցաւ վրայէն։ Շունը սպաննուած էր վայրկենական։

Ինքնաշարժին վարիչը, իմանալով դէպքը, յուզուեցաւ վար իջաւ, առաւ շունին դիակը, եւ հաւաքուած անցորդներուն յայտնեց թէ պիտի թաղէ զայն իր պարտէզին մէջ։

Շուն մը, որ, իր ներքին անձնուիրութեան բնազդէն մղուած կը փրկէ իր թշնամին։ Ձեզ օրինակ, ո՜վ մարդիկ։

ՆԱԽԱՆՁ — Օնէ-Սու-Պուայի մէջ կը բնակէին երկու ռուս երիտասարդներ, որոնք կը սիրէին աղջիկ մը։ Աղջիկը երկու աչք ունէր եւ երկուքին ալ կը խնդար, վառելով նախանձը անոնց սիրտին մէջ։

Վերջապէս, երիտասարդները, Պուտինսքի եւ Փէրիշով, բախեցան իրարու։ Փէրիշով ատրճանակը կրակեց եւ գետին փռեց իր մրցորդը։ Յետոյ գնդակ մըն ալ պարպեց իր սիրտին, եւ փռուեցաւ ընկերոջ մօտ։

Պուտինսքի փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր մեռաւ քանի մը ժամէն, իսկ Փէրիշով մահամերձ է եւ ոստիկանները չեն համարձակիր հարցաքննել զայն։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գ.

...Հաղթութիւն ըրի որ իր սլա... ...հեշտը անհետացած էր ...իր դիմագիծին հետ. շատ լաւ ...էր մեր լեզուովը եւ կը վա... ...միայն Զրծներուն վրայ, ...կ'ընեն Անգլիացիները։ ...իր գլանիկ մը առաւ սե... ...վրայ կտնուող ստափին մէ... ...վառեց եւ ծուխ մը արձա...

— Ի՞նչ կ'ուզէք ինծմէ, ի՞նչ ...պիր էք ընել

...յս անգամ խօսելու կարգը ...էր

— Ինծի կը թուի որ, իմ ը... ...պա գո՞ք ըսիք ինծի... ի՞նչ ...ընէիք դուք իմ տեղս։

խօսելու այս եղանակս իրեն հաճելի թուեցաւ։

— Կը խորհէի ձեզ իսկոյն ձերբակալել տալ, պատասխանեց միեւնոյն ձեւով։

Ու ձեռքի շարժում մը ըրաւ վերջ աւելցուց.

— Սպասեցէ՛ք.. բայց ատիկա սեւէ օգուտ չունենար .. ոչ մէկ օգուտ...

Չպատասխանեցի Ընփոխթօրէն վերսկսաւ՝

— Կրնա՞ք երեւակայել իշխան Թիֆլիզէկը հասարակ դատարանի մը առջեւ։

Ըսի.

— Իրաւամբ, աւելի լաւ կ'ըլլար պատերազմական ատեան մը...

— Ի՞նչ պիտի ըսէք այդ պատերազմական ատեանին իբր յանցանք. այս պահուս երկիրը յաղթանի է։

— Ես հոս եկած չեմ կատակելու համար

Ընկեր ուզեց ծխել, բայց իր գլանիկը մարած էր։ Մեքենաբար ուրիշ մը առաւ։

— Չեմ հասկնար, ըսաւ։

Պէտք իրեն յառաջացայ։

— Պրասքովիա Սամթրոնա.. Բորիս Սուխիմ. ։ Միայն այս երկու անունները գիտեմ ես, որոնք հրամայուած են իշխան Թիֆլիզէկի կողմէ...

— Պրասքովիա Սամթրոնա՞ն, մեռած գտնուած է պանդոկի մը անկողնին մէջ . սիրային անձնասպանութիւն. ըսած է ֆրանսական ոստիկանութիւնը եւ փակած խնդիրը։

— Դատապարտուած «գաւառէլի անէքսի սեւ կնգուղաւոր դատարանին կողմէ։

— Ուրեմն ես ի՞նչ մեղք ունիմ ատոր մէջ. ես գէպի Ցրպլին կը ճամբորդէի, գիտէք.. իսկ գալով Բորիս Սուխիմի, որ գիշերը յարձակում կրեց Պուլոնեի մէջ.. թափառաշրջիկներու ոճիր, ըսած է ոստիկանութիւնը եւ խնդիրը փակած . . .

Անցայ խոշոր սրահին միւս կողմը։ Կատաղութիւնս գիս կ'ուտէր

— Թշուառակա՛ն...

Իրարու դէմ դիմաց էինք։

— Ըսէ՛ք, սիրելի՛ Պարոն Լանտրէսի, դուք Ֆրանսացի էք, ես Գերմանացի... երկար ատենէ ի վեր պայքարը կը շարունակուի... Եւրոպայի այս ծայրամասին վրայ դուք ձեզ ծուղակը կը ձգէք։

Սկսաւ բարձրաձայն խնդալ Թնդանօթի թեթեւ հարուած մը արձակուեցաւ, արեւմուտը կը ծանուցուէր։

— Նայեցէ՛ք, գոչեց ան, հոն նայեցէք։

Բնազդօրէն գլուխս դարձուցի։ Վարը, փարոսին քով, անգլիացի զինուորներ կային, որոնք կ'ողջունէին կայսրութեան դրօշակը։

Թէլթիզէկ ձեռքի ընդարձակ շարժում մը ըրաւ։

— Այանիոյ Թագաւորներուն երկիրը՝ այսօր բրիտանական... ահաւասի՛կ պատմութեան դասը.. ժողովուրդները կ'երթան հոն՝ ուր պէտք է գտնուին իրենց ճակատագիրը իրագործելու համար ։ Ըն գլիացին պարտաւոր է պահել Հնդկաստանի ճամբուն՝ առաջին հանգրուանը . կը կարծէ՞ք որ Անգլիացին հոն, ինչպէս հոս կամ այլուր, հաստատուած է մշտապէս։ Հոս այս ամրոցին տակ ինկած գործակալներու անունները կ'ուզէ՞ք ։ Արդեօք ես պատերազմական ատեանի առջեւ կը հանեմ Թիւթէլիճէնի այն գործակալները, որոնք սպաննած են մեր գործակալները այս անխնամ պատերազմին մէջ... Ես կ'աշխատիմ, որպէսզի իմ դրօշակս ալ իր կարգին իր տեղը ունենայ ամենուրեք՝ արեւուն տակ... երկիրը կը պատկանի Աստուծոյ եւ տիրական ցեղերուն։

Անոր բազուկը՝ որ հեռուն ցոյց կու տար, վար իջաւ։

— Հայրենիքներու պայքարին մէջ անհատները չեն հաշուըուիր... անոնցմէ վեր բան մը կայ, ինչ որ ալ ըլլանք մենք, իշխան կամ խեղճուկրակ մէկը, կայ ցեղը, ցեղին հրամայական, նուիրական իրաւունքները։

— Արդարեւ ցեղին իրաւունքը, եւ ես ատոր համար է որ հոս կը գտնուիմ...

Զգացի անոր շունչը դէմքիս վրայ։

— Դո՛ւք...

— Մտի՛կ ըրէք, ըսի աւելի ցած ձայնով, ես հոս եկած չեմ պատմութեան վրայ փիլիսոփայութիւն ընելու... այժմ ատենը չէ՛ երկիրներու, ծովերու, գործարաններու, հանքերու կամ դրամատուններու հակակշիռին վրայ խօսելու։

(Շար.)

Հունգարիա դժգոհ է

Հունգարիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, վիճաբանութեան մը ընթացքին, արտաքին նախարար Պ. Վալքօ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Ստիպողական լուծում պահանջող միջազգային խնդիրներուն մէջ կան փոքրամասնութեանց եւ Թրիանոնի դաշնագրի խնդիրները։ Հունգարական կառավարութիւնը երբեք չէ ծածկած թէ Թրիանոնի դաշնագիրը անարդար կը նկատէ եւ կը ջանայ բարեփոխել զայն խաղաղ միջոցներով։ Հանրային կարծիքը սկսած է ըմբռնել թէ դաշնագիրը սահմանուած է միակողմանի փաստերու վրայ»։

Աւելցնենք թէ Հունգարիա ուժ կ'առնէ Իտալիայէն։ Վերջերս Մուսոլինի տեսակցութեան մը մէջ, ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ անգլիացի լրագրապետ Լորտ Ռոթըրմիրի, որ իր կարգին կուսակից է Հունգարիոյ զոհացում տալու։ Երեսփ. Ժողովը այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց անգլիացի լրագրապետին, որուն թերթերը համբանք չունին։

Ցոյցեր Մաճառ խորհրդարանին մէջ

Իտալացի վաթսուն երեսփոխաններ ներկայ էին Հունգարիոյ Երեսփ. Ժողովի նիստին։ Հունգարիոյ պահպանողականները «կեցցէ»ներ արձակեցին Իտալիոյ եւ Մուսոլինիի համար, իսկ ընկերվարական երեսփոխանները «Մաթթէօթթի՛» պոռացին (ֆաշիստներու զոհը)։ Իտալացի երեսփոխանները պաղարիւնով ականատես կ'ըլլային այս տեսարանին, երբ յանկարծ առաջ անցաւ ընկերվարական երեսփոխան Փայէր, որ «Անկցի՛ Մուսոլինի, Անկցի՛ Մաթթէօթթիի սպանիչը» պոռալով մէկտեղ նմանութիւնը ըրաւ ոճրագործի մը, որ կը սպաննէ իր զոհը։ Իտալացի երեսփոխան մը, տաքցած, դէպի ընկերվարականները զառնալով նոյն շարժումն ըրաւ, հասկցնել ուզելով թէ հունգար ընկերվարականներն ալ Մաթթէօթթիի բախտին ենթարկուելու արժանի էին։ Իտալացի երեսփոխանին այս շարժումը տեղի տուաւ իրարանցումի մը, որ տեւեց կէս ժամ։

Ինսան պէյի դատապարտութեան շուրջ

Նախկին ծովային գործավար Ինսան պէյի եւ ընկերներուն թեթեւ դատապարտութիւնը հիասթափութիւն առաջ բերած է բոլոր շրջանակներու, նոյն իսկ Թուրքիոյ մէջ։ Ընդհանուր դատախազ Նիհատ պէյ ամբողջ երեք ժամ բուռն ամբաստանականով մը խիստ պատիժներ պահանջած էր ամբաստանեալներուն համար։

«Բիւմհօր»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ամէն մարդ կը կարծէր թէ դատարանը անողոք պիտի ըլլայ. կ'ենթադրուէր նոյն իսկ թէ Մուսթաֆա Քեմալ Բարձրագոյն Ատեանին վրայ ազդած էր այս ուղղութեամբ։ Սակայն կը թուի թէ վերջին պահուն Մ. Քեմալ խղճացած է իր զէնքի ընկերոջ վրայ։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցն ալ կ'ըսէ թէ տրուած պատիժները սպասուածէն ծանր չեն։ Բանտարկութեան թուականը պիտի հաշուուի ձերբակալութեան օրէն։ Ինսան պէյ եւ Տօքթ. Ֆիքրէթ կը կորսնցնեն երեսփոխանի իրենց աթոռները։ Բարձրագոյն Ատեանը ծխուն աւազանի խնդրին մէջ ոչ - յանցաւոր գտաւ՝ Ինսան պէյը, իսկ «Ծավուզ»ի խնդրին մէջ յանցաւոր գտաւ հաստատելով որ դրամ ստացած է։ Ինսան պէյի եւ Տօքթ Ֆիքրէթի մասին վճիռը տրուեցաւ մեծամասնութեամբ, միւսներուն համար՝ միաձայնութեամբ։

Անգլիացի նաւապետ մը ձերբակալուած

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ անգլիական նաւի մը նաւապետը ձերբակալուեցաւ, իբրեւ ոսկի փախցնող, շոգենաւային ընկերութեան մը գործակալին հետ, որ նմանապէս Անգլիացի է։

Յոյն գաղթականներու կեղծ անցագրերը

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու Յոյներ, Քոնթօնիս եւ Ֆիլիփոթոս, որոնք կեղծ անցագրեր կը հայթայթէին Ամերիկա մեկնող յոյն գաղթականներուն։ Այս երկու Յոյները իրենց վրայ ունէին 12 կեղծ անցագրեր։ Քոնթօնիս Աթէնքի մէջ ունի հինգ եղբայրներ, որոնք ալ այս «առեւտուրով», կը զբաղին։ Անոնք եւս ձերբակալուած են։ Քոնթօնիս մը եւս կայ Նիւ Եորք, ուր հրաման դրկուած է ձերբակալել տալու համար։

Թուրքիոյ նոր Ելմտացոյցը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ազգային Մեծ Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը յառաջիկայ տարուան ելմտացոյցը պատրաստած է հետեւեալ ձեւով.— Հասոյթ՝ 207.173.000 թրքական ոսկի, ծախք՝ 207.088.000 թրքական ոսկի։ Ծախքերու բաժնին մէջ կարեւոր տեղ մը յատկացուած է հանրօգուտ շինութեանց, մանաւանդ նոր երկաթուղագծերու շինութեան։

Ի՞նչպէս կեցուցին Ատլանտեանը

Մոնրէալի Էթուալ թերթը կը հրատարակէ հաւիւրապիտ Քէօ՚լի եւ Պարոն Հիւնէֆելտի հետեւեալ պատմութիւնը՝ Գրէմէնի Թռիչքին մասին.

— Իրլանտայէն մեկնելէն յետոյ, առաջին ժամերուն օդը նպաստաւոր էր եւ թռիչքի յաջողութիւնը ապահովուած կը նկատուէր, երբ գիշերը մօտեցաւ։ Այդ պահուն հասան սառնամանիքն ու մառախուղը։ Մեր ուղղութիւնը ճշդելու համար լոյսի պէտք ունէինք, սակայն ելեկտրական կոճակը չէր գործեր։ Ուստի 700 քիլոմեդր հիւսիս գացինք՝ փոխանակ դէպի արեւմուտք երթալու, մինչեւ որ կրցանք կերպով մը վառել լոյսը եւ նշմարել մեր սխալը։ Գիշերը լաւ անցաւ, սակայն երբ կը կարծէինք թէ հասանք Նիւֆաունտլէնտի մօտ, 600 մեդր բարձրութեամբ մշուշի անոելի վարագոյրի մը մէջ ինկանք։ Ստիպուեցանք մինչեւ 20 մեդր մօտենալ ջուրին, սակայն ովկիանոսը ալեկոծ ըլլալուն, կրկին վեր բարձրացանք։ Արշալոյսին անտառոտ տեղերէ եւ գետէ մը անցանք։ Յանկարծ մեր առջեւ ցցուեցաւ խիստ բարձր լեռ մը, զոր յաջողութեամբ կտրեցինք։ Մեր վառելանիւթը կը հատնէր եւ ցամաք իջնելիք տեղ կը փնտռէինք։ Կէսօրին, մօտ տեսանք փարոս մը։ Սաստիկ հով մը կը փչէր։ Կրինլի կղզիին կեդրոնը պզտիկ լիճի մը վրայ՝ փարոսին քով վար իջանք։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԳՐԻՆՈԲԼ.— Կիրակի 22 Ապրիլ առտուան ժամը 9.30ին հանդիսաւոր Պատարագ Հայ Ակումբին մէջ։ ժամը 11ին՝ հոգեհանգստեան պաշտամունք եւ սգահանդէս։

Այդ առթիւ, մեծական լապտերով պիտի ներկայացուին ընդհ. նահատակներու եւ մասնաւորապէս հայ մտաւորականներուն պատկերները, պէտք եղած բացատրութիւններով։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹՒՒՆՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շավիլ Հ. Փ. — 35, Հայրենի լուսինքը։

Վարշաւիա, Ա. Ա.— 50,

Քոնստանց, Կ. Մ.— 25,

Սէն Փիէռ, Գ. Հ.— 35, վճարած էք մինչեւ 13 Մայիս։

Սէն Թ'էթիէն, Ս. Խ. — 150, Համաձայն ենք։

Մարսէյլ, Սիվր. Հայր. Միութ. 20,

Գաղտաս, Մ. Ա.— Կէս անգլ.

Լէյսէն, Թ.— 100,

Լա Լօնտ, Օ. Մ.— 35,

Մարսէյլ, Բ. Հ. Մ.— 20,

Լիոն, Զ. Ց.— 35,

Մարսէյլ, Գործ.— 940 ֆր.։

Մարսէյլ, Հ. Փ. — Դիմեցէք՝ Near East Relief, 15 Bld. des Italiens, Paris

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլ.— Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայ պիտի ըլլան շրջ. կոմիտէի անդամները։

Պելվիլի ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple.

Մարսէյլի դասախօսական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ռէփիւպլիքի սրահին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

Կարտանի կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ Խան, Վարդգէս եւ Համազասպ խումբերու ընկերները, այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիներէն կայանալ անդամատետրերով։

Սէնթ Լուի Դ... Ռոսթոմ խումբի ընկերա-համակրական ժողովը, այս Կիրակի ժամը 10.30ին, Maison Tazis, au Beau Séjour, Rue du Chemin de Gare. Կը դասախօսէ՝ ընկ. Անտէկ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Սանասարեան Փ. Հ. Դասընթացքները.— Այս իրիկուն, Ֆլորիայի մէջ, ժամը 9—10, Նորագոյն Ազգ. Պատմութիւն (Ս. Վրացեան)։ ժամը 10—11 Պետական Իրաւաբանութիւն (Ա. Խոնդկարեան)։

Ցարօն Ցուլուբերան Հ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 Ֆպրկ. տիւ Թամբլը, մէթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԵՐԳԻ ԴԱՍ

Միքայէլ Ռամիկոնեան, premier prix de Déclamation Lyrique du Conservatoire de Dijon. կը սորվեցնէ հայկական եւ եւրոպական երգի եւ երաժշտութեան դասեր։ կը պատրաստէ աշակերտներ conservatoireի մուտքի քննութեանց մասնակցելու համար։ Խնամեալ եւ արագ մեթոտ, գիները համեմատաբար։

Դիմել՝ Hôtel Windsors, 8 rue de l'Ancienne Comédie, Paris (6e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ. 40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	240 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ 1928

21 AVRIL 1928

… ՏԱՐԻ Թիւ 627

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՏԻ ԽՕՍՔ

ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Այսօր կը հրատարակենք վերջին մասը այն տեղեկագրին, …որ կը պարզէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղթականներուն տե…րման համար կատարուած աշխատանքները։

…ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, եւ ինչպէս կը բա…, Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ յանձնախումբին …գրին ալ, ձեռնարկ մը կը կատարուի 40.000 գաղթա…ներ տեղաւորելու Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Ասոնց …րը արհեստաւորներ են, իսկ 28.000ը հողագործներ։ կա… կը համարուին 12.000 հոգի։

Յանձնախումբը գործի ձեռնարկած է, ամէնէն առաջ գաղ…թականներու այս մասը տեղաւորելու համար։

Համաձայն հրատարակուած տեղեկագրին, արդէն հողեր գն…ւած եւ տուներ շինուած են կամ կը շինուին 566 հողագործ …տանիքի համար, Ալէքսանդրէտի շրջանին մէջ, համագումար …ու ոսկիի ծախքով։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի՝ մօտ 45 …։ Այսգումարին մեծ մասը կը վճարէ Լիբանանի կառա…վարութիւնը։

…Քաղաքարնակ տարագիրներու տեղաւորման համար, մէկը … եւ միւսը 8000 քառ. մեղր տարածութեամբ հողեր գն…ւած են Պէյրութի շրջակաները։ Առաջին հողաբաժնին վրայ …ներ շինել սկսած են Յունուարին, 208 ընտանիքի համար։ …ուրջ թաղը պատրաստ պիտի ըլլայ Հոկտեմբերին։ Ընդհ. … 25.000 ոսկիին, զոր գաղթականները պիտի վերադար…ձնեն տասը տարիէն։

Իսկ երկրորդ ծրագիր մը կազմուած է Հալէպի համար, ուր …ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին։ 2000 ոսկիին վճար…ուած է հողին համար, իսկ տուները պիտի շինեն գաղթական…ները իրենք։ Այստեղ ալ փոխ տրուած դրամը պիտի հատուց…ուի հինգ տարիէն։

…Արդ, հետզհետէ պիտի տեղաւորուին 566 հողագործ ըն…տանիքներ, իւրաքանչիւրը 45 ոսկիին ծախքով, եւ 458 քա…ղաքարնակ ընտանիքներ, 57 ոսկիինով։ Համագումար՝ 1024 …տանիք եւ 51,476 ոսկիին։ Տեղեկագիրը 5000 կը հաշուէ …ընտանիքներու ամբողջական թիւը։ որով-տակաւին 35000 …գաղթականներու տեղաւորման հոգ մը կայ։

Տեղեկագիրը կը ներկայացնէ նաեւ մինչեւ հիմա եղած …ումները եւ ծախքերը։ Զանազան աղբիւրներէ գոյացած է …ոսկին, որուն 25.000ը Լիբանանի կառավարութեան …ինն է։ Մինչեւ հիմա ծախսուած է 5500, իսկ դեռ պիտի …ուի 45 976։

Ուրիշ խօսքով, տակաւին 8300 ոսկիին պէտք է, միայն …ջին հինգ հազարին տեղաւորումը լրացնելու համար։

Ամէն անգամ որ առիթ ունեցած ենք խօսելու Սուրիոյ եւ …բանանի գաղթականներուն տեղաւորման մասին, դառնու…մբ յիշած ենք որ Երեւանի այսօրուան վարիչներուն անհո…գութեան կամ ապիկարութեան հետեւանքն է այս ելքը։

Այլեւս անօգուտ է արծարծել Հալէպի եւ Պէյրութի կայան…ուն բնակիչները Հայաստան փոխադրելու խնդիրը։ Ուզենք …ենք, անոնք պիտի տեղաւորուին իրենց գտնուած երկրին … Պիտի հաստատեն — եւ արդէն շինած են — Նոր բոյն մը։ …մեզի համար, մանաւանդ կարեւոր է ծրագրին այն … որ կը ձգտի գաղթականները կապել հողին, կազմել գիւ…ղական համախումբ գաղութներ։ Երանի թէ կարելի ըլլար Հա…յ տարագիրներն ալ փոխադրել դէպի ծովեզրը, այն շրջան…ին մէջ ուր կը տեղաւորուին միւսները։

Երեւի հոգատար իշխանութիւնը պատճառներ ունի քաղա…քական տարագիրները իրենց գտնուած տեղերէն չհեռացնելու …ագրաւ է որ Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ յանձ…նախումբն ալ կ'ընդունի թէ Հայերը կը նախընտրեն համա…մը ապրիլ Ցեղով, իրենք իրենց մշակել հողը, փոխանակ …ց աշխատանքը ծախելու հողատէրին, ինչպէս փորձուած …ափողաս է Րաս-իւլ-Այնի մէջ։

Այս ծրագիրները պարզուած ատեն, միշտ կը հարցնենք … ինչ մասնակցութիւն ունինք մենք, անոնց գործադրու…թիւնը դիւրացնելու, ամէն հոգ մեր օտար բարեկամներուն …լու համար։

Տեղեկագրէն կ'երեւայ որ, իբրեւ հայկական աջակցութիւն, … հինգ հարիւր ոսկիին արձանագրուած է Բարեգործա…կան կողմէ։ Որքան գիտենք, Բարեգործականը պայմանաւոր …ատուութիւն մը ունի այս մասին։

…արց է հիմա, —քանի որ ձեռնարկը յառաջ կը տարուի … ոչ թէ իբրեւ փորձ, այլ իբրեւ գործ, մենք պիտի շա…րունակե՞նք այս վերապահ, «ամերիկեան» ընթացքը։

…Հազարումէկ գումարներ հալած են, ամուլ ծախքերու համար, … նպաստ, ողորմութիւն, ուսումնասիրութեան կամ ճամ…բախ…։

…Ահաւասիկ ծրագիր մը, որուն ծախքը արդիւնաւոր է, ուղ…ղակի նպատակին կը ծառայէ, միեւնոյն ատեն ցամքեցնելով …աղուութեան աղբիւր մը։

Զարմեր աւելի հետաքրքրուիլ թէ բարոյապէս եւ թէ …նիւթապէս։

Ինչ որ ծախսուած է, 1918էն ի վեր, կամ աւելի առաջ, …ղթականներու վրայ եւ կը ծախսուի մինչեւ այսօր, ծառայած է …ն պատառ մը հաց ճարելու։

Հիմա բոյներ պիտի ծաղկին, նուազագոյն ծախքով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գործավար Ա. Երզնկեան պաշտօնապէս հաղորդեց թէ կառավարութիւնը գրաւած է այն 40 սեփական հողն ու այգիները, որոնք իբրեւ ապրուստի միջոց ձգուեր էին էջմիածնի միաբանութեան։

Այս առթիւ եգիպտոսի Յուսաբերը կը գրէ (10 Ապրիլ).

—«Ուշագրաւ է այն փաստը, որ Երեւանի վարիչները իրենց մէջ այժ չեն զգար բացճակատ տէր կանգնելու էջմիածնի դէմ բացուած թշնամական արշաւին։

Անոնք կը հարուածեն հայ եկեղեցին, կը զրկեն էջմիածինը իր չափկապող գիրկը, առվասութեան գնով իսկ կ'ուզեն վերջ տալ դարաւոր հաստատութեան մը գոյութեան։

Պ. Երզնկեանի յայտարարութիւնը այլեւս ոեւէ կասկածի տեղի չի տար։ Կառավարութիւնը էջմիածինէն խլած է անոր ապրուստի բոլոր միջոցները եւ միաբանութիւնը մատնած սովահար կեանքի։

Այս պայմաններուն մէջ ինչ պիտի ըլլայ հայ ժողովուրդին եւ յատկապէս գաղութահայութեան դերը։

Պնակ առնել եւ երկրէ-երկիր դրամ ժողվել էջմիածնի սովահարներուն համար։

Հաշտուիլ այն մտքին, որ դարաւոր հաստատութեան մը մշակները մուրացիկներ պիտի ըլլան, ծանրաբեռնուած միմիայն իրենց սատամայսի հոգերով։

Իսկ ռամկավար Արեւը իր կարգին կը նկատէ (4 Ապրիլ).

— «Հայաստանեայց Եկեղեցի եւ (Խ.) Հայաստանի կառավարութիւն կ'ըսենք, ու անգութ հեգնութիւն մը կարծես բնական դուրս կը ցայտէ այս երկու բացատրութեանց դէմ դիմաց ճակատումէն, առաջինը երկրորդին հանդէպ գերազօր թշնամիի դերին մէջ եւ աշխատելով զայն ջախջախել եւ ջնջել երկրի երեսէն։ Ինչ որ Պարսիկներն ու Ռուսները չկրցին ընել՝ հարիւրաւոր դարեր եաք էջմիածնի շուրջը յարութիւն առած հայկական իշխանութիւն մըն է որ կը փորձէ ընել, — եւ ափսոս տխուր, չափազանց տխո՛ւր է, իրօք...։

. Մեր կողմէն՝ բա՛ռ մը։ Էջմիածինը ոչ դաշնակցական, ոչ պոլշեւիկ, ո՛չ ալ ռամկավար տեսնել կ'ուզենք, այլ հայ միայն՝ իր Կաթողիկոսովը որ գլուխն է Հայաստանեայց Եկեղեցիին։ Եթէ, ո եւ է ջլատել հասկացողութեամբ եւ սխալ վերաբերումով մը, զայն հոն Հայաստանի մէջ կը նեղեն հիմա, աշխարհի միացեալ հայութեան պարտքն է իր բարոյական եւ նիւթական շտապափոյթ օգնութեամբը անոր նեցուկ կանգնիլ՝ որպէս զի դարաւոր շէնքը չփլի եւ շարունակէ Հայութիւնը ապրեցնել բարոյապէս։

Իսկոյն պէտք է հանգանակութեան ձեռնարկել էջմիածնի համար։»

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ իշխանութիւնները կը շարունակեն ձերբակալել համայնավարները, որոնք ամբաստանուած են թէ պետութեան դէմ դաւադրութիւն կը կազմակերպէին։ Մինչեւ հիմա ձերբակալուած են 46 հոգի։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ սերպ դեսպանը հրաժանդ ստացաւ իր կառավարութենէն՝ պուլկար կառավարութեան բողոքել Մակեդոնացի յեղափոխականներու գործունէութեան դէմ։

"ՅԱՌԱՋ,,ի ՎԱՂԻՒԱՆ ԹԻՒԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է ԱՊՐԻԼ 11/24ի

Ծանօթ նկարիչի մը յատկապէս պատրաստել տուած ենք

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԿԱՐ ՄԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ՑՆՑՈՒԻՆ

ՖԻԼԻՊԷ ԾԱՆՐԱՊԷՍ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 19 Թուականով,—

Չըրփան քաղաքին մէջ դեռ կանգուն մնացած վերջին հինգ տուներն ալ քանդուեցան նոր ցնցումէ մը, որ զգացուեցաւ ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ այսօր իրիկուան ժամը 9ի ատենները, որուն ժամ մը վերջ յաջորդեց ուրիշ ցնցում մը։ Մեռածներ եւ վիրաւորներ չկան, սակայն Սոֆիայէն դէպի աղէտին վայրը առաջին օգնութիւնը տանող օդանաւ մը ճամբան վար ինկաւ եւ երեք հոգի սպաննուեցան։

Ֆիլիպէի եւ շրջականերուն մէջ մեծ խուճապ կը տիրէ. երկաթուղիի կայարանը եւ Զինուորական Ակումբի շէնքը քանդուեցան ցնցումէն. միւս կողմէ շատ մը տեղերէ հրդեհի լուրեր կը հասնին։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Ֆիլիպէի մէջ 20 հոգի մեռած և 100 հոգի վիրաւորուած ենթաղաքին երկու թաղերուն մէջ 1,030 տուն քանդուած եւ 1,100 անբնակ դարձած են։

Գորիս Թագաւորը վարչապետը եւ հանրօգուտ շինութեանց Նախարարը Ֆիլիպէ եւ միւս աղէտեալ գիւղերը այցելեցին։ Թագաւորը անձամբ հրահանգներ տուաւ սարպողաբար օգնութիւն հասցնելու համար։ Ֆիլիպէի հիւսիսային եւ հարաւային թաղերը ամէնէն շատ վնասուած են։ Ծխախոտի քանի մը մթերանոցներ փլած են՝ իրենց տակ թաղելով բանւորները։ Ազատարար աշխատանքները կը շարունակուին։ Փափազլըի կայարանը քանդուեցաւ. Ֆիլիպէի կայարանը եւ Փափազլըի մօտ Մարիցա գետին վրայի կամուրջը վնասուեցան։ Արեւելեան ճեպընթացը եւ ուրիշ կառախումբեր, Փափազլըի կայարանը չեն կրցած մտնել, որովհետեւ երկու քիլոմեթրի վրայ երկաթուղագիծը վնասուած էր։ Քալաչըը, Պալթաճը, Չաքիրէթօ, Թրէսէլ, Պէլօզէմ, Սատովօ, Փափազլը եւ ուրիշ գիւղերու մէջ քանի մը տուներ միայն կանգուն մնացած են։

Սոֆիայի մէջ ժողովուրդը սարսափի ենթարկուած է. շատեր անկողին կը տանին բաց դաշտերը՝ գիշերելու համար. բազմաթիւ կառքեր եւ ինքնաշարժներ ննջասենեակի վերածուած են։

Միւս կողմէ կը հեռագրեն թէ՝ Սթարա-Զագորայի մէջ եւս բնակչութիւնը խուճապահար փախած է քաղաքէն, եւ գիշերը անցուցած է բացօթեայ, տեղատարափ անձրեւի տակ։ Հարմանլըի, Խասքովոյի եւ Պազարճըքի մէջ քանի մը ծխնելոյզներ քանդուած են եւ տուն մը փեռեկտուած է։

Սոֆիայի մէջ, ցնցումին ատեն Ալեքսանդր Նեւսկի մայր եկեղեցիին զանգակը հնչած է։

.՛. Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ հոն ալ սաստիկ երկրաշարժ պատահած է. 3-5 երկվայրկեան տեւողութեամբ հինգ ցնցումներ զգացուած են։ Ժողովուրդը սարսափահար դուրս փախած է սինէմաներէն, սրճարաններէն եւ տուներէն։ Արուարձանի մէջ երկու հին տուներ փլած են։ Կին մը վախէն մեռած է։ Սաստիկ ցնցումներ զգացուած են նաեւ Քավալայի մէջ, ուր նոյնպէս խուճապ կը տիրէ։ Կեանքի կորուստ չկայ։ Մակեդոնիոյ եւ Արեւմտեան Թրակիոյ բոլոր վայրերն ալ ցնցուած են։ Կիւմիւլճինայի մէջ քանի մը տուներ փլած են։ Անձի կորուստ չկայ։

Ֆրանսայի ծանուցագիրը մեծ պետութեանց

Ֆրանսական դահլիճը աղջի գիշեր հեռագրով Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի կառավարութեանց հաղորդեց իր ծրագիրը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին։ Ինչպէս գրեցինք, նոյնը ըրած էր քանի մը օր առաջ ամերիկեան կառավարութիւնը։ «Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ ամերիկեան ծանուցագիրը լաւ ընդունելութիւն գտած ըլլալով մեծ պետութեանց մօտ, ֆրանս. կառավարութիւնը փութաց իր ծրագիրը հաղորդել, այլապէս յառաջիկայ Հինգշաբթիի նախարարական խորհուրդին մէջ կրկին քննութեան պիտի առնուէր Գրիանի նախագիծը։ Այս հապճեպ որոշումը տուած են Փուանքարէ եւ Պրիան իրենց պատասխանատուութեամբ։

Թերթերը կը հրատարակեն պատճէնը ֆրանսական ծրագրին, որուն գլխաւոր կէտերն են՝

Ա. Յարգել Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնառութիւնները, Լոքարնոյի դաշնագիրը եւ ազգերու միջեւ արդէն կնքուած ուրիշ պաշտպանողական դաշնագիրներ.

Բ. Դաշնագիր կողմերը իրաւունք պիտի ունենան դաշինքը չեղեալ նկատելու, երբ պետութիւններէն մէկը բռնաբարէ զայն.

Գ. Իրաւունք պատերազմելու՝ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան համար.

Դ. Բոլոր պետութիւններն ալ պէտք է մասնակցին դաշինքին՝ անիկա վերջնական դառնալէ առաջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԻ ԵԿԱՔ

Այսպէս ուրեմն, 15 օր Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ իրենց արեւը պատժնելէ յետոյ, այս առտու արշալոյսին, ժամը 5.30, փարիզ կը հասնին հայ արինները։

«Յառաջ»ի ընթերցողները օրը օրին հետեւեցան անոնց քայլերուն, բանակավայրէն մինչեւ պաշտօնական գրասենեակները, պալատներէն մինչեւ ճաշասեղանները։

Եւ արդար հպարտութեամբ ծափահարեցին մեր տղաքը։

Դժբախտութիւն մըն ալ իրենք զգացին, անշուշտ, բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերուած ըլլալով այս ձեռնարկը, որ առաջինն է իր տեսակին մէջ։

Գործին կազմակերպութեան առաջին օրերուն, թերեւս ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնէր այն արդիւնքը, որ՝ արձանագրուեցաւ տասնըհինգ օրուան մէջ։

Նախ, մեր տղաքը հաւասար գծի վրայ փայլեցան Այգըլուըրթի դաշտին վրայ, մեծագոյն կայսրութեան մը գուռող եւ հպարտ զաւակներուն հետ։

Երկրորդ, անոնք բրիտանական մեծայ ափերուն վրայ պարզեցին մեր կարգ մը առաքինութիւնները, —ուշիմութիւն, չարքաշութիւն, անվախութիւն, անսասան հաւատք։

Երրորդ, անոնք իրենց պայծառ նայուածքով, արի կեցուածքով եւ թելադրիչ արտայայտութիւններով, եթէ կ'ուզէք՝ իրենց գոյութեամբն իսկ յիշեցուցին թէ հայ ժողովուրդը կա՛յ ու կ'ապրի՝ կը շնչէ, կը տոկայ եւ կը գործէ, հակառակ ամէն բանի։

Չորրորդ, անոնք ոգեւորութեան սարսուռ մը կաթեցուցին Լոնտոնի փոքրաթիւ եւ ինքն իր մէջ փակուած գաղութի սրտին մէջ։

Ու վերջապէս, տղաքը իրենց, հակառակ իրենց մատղաշ տարիքին, հասունցան, որոշ գաղափար կազմելով «աշխարհի քանոնին» վրայ։

Թերեւս աւելի յստակ եւ հարազատ, քան շատեր որ Եւրոպայի մէջ տուն տեղ են եղած 25—30 տարի։

Կ'արժէ նորէն եւ նորէն կազմակերպել այսպիսի պտոյտներ, դէպի Անգլիա, Գերմանիա կամ Իտալիա,— ամէն ո՛ւր որ կը հասնի մեր ուժը։

Բարի եկաք, տղա՛ք։

Վ.ՅՀ.

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ Ներքին Նախարարը յայտարարեց թէ վերջերս ձերբակալուեցան դէպի Իրլանտա զէնք փախցնող քանի մը Իրլանտացիներ, որոնց վրայէն գտնուեցան ռուսական դրամատունէն տրուած ոսկեր-լիններ։ Նախարարը աւելցուց թէ պոլշեւիկները դրամ կուտան՝ Իրլանտայի մէջ յեղափոխութիւն հանելու համար։

ԳՐԻՄԷՆ օդանաւը վաղը կրնի-լ կղզիէն մեկնելով Նիւ Եորք պիտի հասնի՝ Իրլանտացի հազարապետ Ֆիցմօրիս ֆանատայէն անհրաժեշտ նիւթերը կրինլի տարաւ՝ օդանաւը նորոգելու համար։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփ. Թեկնածու Ժօզէֆ Փարէր ինքնաշարժով ընտրական շրջան մը կ'ընէր արեւելեան Պիրենեաններու մէջ, երբ երկու Սպանիացիներ ատրճանակով ստիպեցին զինքն ու երկու բարեկամները որ դրամապանակնիր յանձնեն։ Ջարագործները ձերբակալուեցան իրիկուան դէմ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՀԱՐՈՒԱԾ՝ ՄԸ

Ծանօթ է Պարսկաստանի յետամնացութիւնը տնտեսական, քաղաքական, ընկերային, գրական, ինչո՞ւ չըսել բոլոր ասպարէզներուն մէջ։

Այս ճշմարտութիւնը ապացուցանելու համար փաստեր շարելու փոխարէն, կը բաւէ ըսել, թէ Իրանը իր յետամնացութեամբ միջնադարը կը յիշեցնէ։ Երբեմն մտքէս կ՚անցնի թէ ինչու քաղաքակիրթ երկիրներէն անհատներ, նոյնիսկ խումբեր չեն գար, պատմութեան գիրկն անցած միջնադարը անձամբ տեսնելու Պարսկաստանի մէջ։ Միեւնոյն կարգերը, կենցաղը, կրօնական եւ ընկերային հասկացողութիւնները, հաղորդակցութեան միջոցները եւլն. եւլն.։

Պարսկաստանէն աւելի քան մէկ դար առաջ, կամ աւելի յետոյ բաժանուած երկրամասեր, որոնք այսօր կիսանկախ կամ անկախ վիճակ ունին, արդէն յառաջդիմութիւններ են կատարած, որ անծանօթ մէկը այս երկիրը եւ իրմէ բաժնուած մասերը ուսումնասիրելէ յետոյ, զիրար չտեսնի ... ուած ապաւորութեան եւ անբաղդատելի տարբերութեան հետ։ Օրինակ կովկասեան երկիրները, Թիւրքմաստանը, Աֆղանիստանը։ Կասկած չկայ որ, եթէ այս վերջինները պատկուած չըլլային Շահնշահներու երկրէն, 100—120 տարի առաջուան իրենց պատկերը պահած պիտի ըլլային։ Աւելորդ է ըսել, որ բաժնուած մասերու ոչ աշխարհագրական դիրքը փոխուեցաւ եւ ոչ ժողովուրդը։ Պատճառը այն կարեւոր յառաջդիմութիւնը խոչընդոտող երկու ուժերն են, որ յիշուած երկիրներուն մէջ կորսուեցան, իսկ ժամանակակից Պարսկաստանի մէջ տակաւին կը շնչեն։ Ոչ միայն կը շնչեն, այլ եւ կը պահպանեն իրենց մենաշնորհ, քանդիչ գոյութիւնը, միշտ երկրի ողնաշարէն սնանելով։

Կրօնաւոր եւ կալուածատէր դասերն են այդ յետամնացութեան երդուեալ պաշտպան ուժերը։ Այդ դասերու շահերէն բխող կարգերն են, որ յամառօրէն կը կանգնին ամէն յառաջդիմական փորձի առջեւ։ Այդ կարգերու ծնունդն ու պահապան տարրերն են, որ ստեղծեր են պետութեան մէջ պետութիւն եւ դարեր շարունակ փաստօրէն անոնք են, որ կը կառավարեն այս երկիրը։

Առիթներ ունեցեր եմ այս էջերուն մէջ արձանագրելու որոշ բարեփոխումներ, կատարուած մեծ մասամբ վերջին 5-6 տարիներու ընթացքին։ Այդ բարենորոգումները սակայն ստեղծուեցան ոչ թէ պայմաններու փոփոխութեան շնորհիւ, այլ այն ուժեղ ձեռքի, որ կը փորձէ քանդել յետամնացութեան ամուր շղթաները եւ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ նետել այս երկրի անիւը։

Բայց կը փորձէ, քանի որ հարուածը գլխուն չի զարնուիր, վէրքը արմատէն չէ որ կը բուժուի։ Արտաքին վէրքերը, երեւութապէս բուժուած են դեղերով. սակայն կասկած չկայ որ ուժեղ ձեռքի նոյն իսկ ժամանակաւոր բացակայութեան, թուլացման հետեւանքով, հին վէրքերը նորէն պիտի երեւան։

Այսօր իսկ, երբ կառավարութիւնը բաւական ուժ ունի երկրին ներսը, սկսելու համար արմատական բարենորոգումներու, երբ միտքերը արդէն բաւական պատրաստուած են յետամնացութեան բոլոր հետքերը ջնջելու, երբ ազգէտ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը կը ձգտի ծայրայեղ կերպով եւ այլ եւս անտանելի կը համարէ ստրկական լուծը, երբ կրթուած հայրենասէրը ճարահատ կը լռէ կամ շատ շատ իր յառաջդիմական պահանջները կը քողարկէ Ղուրանէն առնուած եւ Իր կողմէն պարզաբանուած այէթներով, երբ երկիրը իր այս վիճակով ամէն քայլ դատապարտուած է ոտնակոխ ըլլալու քաղաքակրթուած հարեւաններու կողմէ,— ահա այսպիսի ժամանակ մը տակաւին կրօնաւորը եւ կալուածատէրը կրնան իրենց կամքը թելադրել կառավարութեան, ոչ միայն փոքրիկ գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, այլ եւ՛ բուն կեդրոնի եւ խոշոր քաղաքներու մէջ։

Երկրի օրէնսդիր մարմինը— խորհրդարանը, եթէ չըսեմ իր ամբողջութեամբ, բացարձակ մեծամասնութեամբ կազմուած է կրօնաւորներէ եւ ալատապետներէ։ Պետական պաշտօնէութիւնը երկրի բոլոր մասերուն մէջ անմիջականօրէն ենթակայ է անոնց անխուսափելի ազդեցութեան։ Նոյնիսկ Պարսկաստանի մէջ գործող միլիոններու շրջանառութիւն կատարող օտարահպատակ խոշոր առեւտրական ընկերութիւններ ստիպուած են յաճախ հաշուի առնել պետութեան մէջ գոյութիւն ունեցող այս երկրորդ պետութիւնը, շատ անգամ աւելի կարեւորութիւն տալ այս վերջինին։

Արքունական նոր հարստութեան օրով կրճատմարուի հակառակ ...։ Պարեկան, քանի մը դէպքեր անպատկառ են հոգեւորականութեան ազդեցութիւնը թուլացնելու միտումով։

Կրօնաւորները ամէն տեղ ցանցեր ունին։ Իրենց կարեւոր կեդրոնը Ղում կոչուած քաղաքն է, որ կը գտնուի Սպահանի ճամբուն վրայ։ Այնտեղ է կարեւոր սրբատեղիներէն մէկը, գրեթէ նման Մէշէդի յայտնի ուխտավայրին։ Վերջինս աւելի կարեւոր է եւ թերեւս աւելի ազդեցիկ, սակայն երկրին մէկ ծայրը գտնուելով, չի կրնար այն ծառայութիւնը մատուցանել կրօնաւորներու ձգտումներուն, ինչ որ կ՚ընծայէ երկրի կեդրոնը գտնուող Ղումի սրբավայրը։ Ամէն կողմէ այստեղ հաւաքուեցան, դեռ 20 տարի առաջ, ազդեցիկ իւլէմաները Սահմանադրութիւնը ... ... բնակութեան, այստեղ կեդրոնացան բոլոր գերմանասէր եւ ... ... պարտադրելու, որ դէմ ելլէ Դաշնակիցներուն։ Թէեւ երկու պարագային ալ չյաջողեցան, բայց աւելորդ եղանց ապացուցելու, աւելորդ արիւն հասցնելու պատճառ դարձան։ Ռիզա խանի հանրապետութիւն հաստատելու մտադրութեան առթիւ, դարձեալ այստեղ խմբուեցան Ղաջարները պաշտպանելու նշանաբանով։ Զաջողեցան, ճիշդ է, իրենց պաշտպանողականին մէջ, սակայն Ռիզա խանը հանրապետութեան նախագահ դառնալու փոխարէն դարձաւ գահակալ։ Վերջապէս այստեղ եկան վերջին անգամ բողոքելու պարտադիր զինուորագրութեան օրէնքին դէմ, խորհրդարանը լուծելու յամառ պահանջով։ Աւելի փոքր դէպքերը չեմ յիշեր. բաւական է ըսել որ միշտ եւ ամէն անգամ Ղումի սրբավայրը հանդիսացած է այն օջախը, ուր եփած է այս կամ այն առթիւ բերան այրող այնքան տաք հարիսան։

Ահա թէ ինչու, հակառակ Ղաջարները սիրաշահելու քաղաքականութեան, նոր միապետը առիթ չի փախցներ հարուածելու Ղումի կրօնապետները, երբեմն մեղմ, երբեմն ուժեղ, բայց ամէն անգամին ծանօթ քաղաքագիտական միջոցներով։ Այս շարունականութիւնը, սակայն ջղայնացուցիչ է մարդու մը համար, որ կ՚ուզէ ինքը կառավարել երկիրը իր ուզած նախարարութեան միջոցով, որ չի հանդուրժեր ուրիշ ո՛ր եւ է ուժի, բացի պետականէն։

Եւ ահա, մանաւանդ զինուորագրութեան առթիւ ծագած այնքան անախորժութիւններէն յետոյ, այդ նոյն Ղումի նախաձեռնութեամբ ու հովանաւորութեամբ, առիթը կը ներկայանայ հարուածելու Ղումի իւլէմաներու ազդեցութիւնը։ Եւ այս անգամին ոչ թէ քաղաքականութեամբ, այլ նոր, մինչեւ այժմ Պարսկաստանի մէջ չտեսնուած, չլսուած ձեւով։

Մարտ 21ի գիշերը, երբ կը սկսի պարսկական Նոր Տարին, Նովրուզը, երկրիշատ մրվայրերէն հազարաւոր մարդիկ, երկու սեռէ, կը խմբուին Ղումի ուխտատեղին. ինչպէս ամէն տարի ընդունուած է, յաճախ կ՚երթայ նաեւ Շահը կամ իր ընտանիքի անդամները։

Այս անգամ Ռիզա Շահի ընտանիքը ճիշդ Նովրուզի գիշերը տեղ կը բռնէ սրբավայրին մէջ, բայց եւրոպական հագուստներով, իսկ անչափահասները՝ նոյն իսկ եւրոպական գլխարկով։ Այդ միջոցին խօսող վաէզը կը սկսի պոռալ.

— Ով մեւսիւլմաններ, մեր կրօնը ձեռքէ կ՚երթայ, մեր երկիրը Ֆրանգիստան դարձաւ, մեր սրբավայրը պղծուեցաւ։

Բովի մարդիկը կը զգուշացնեն՝ ըսելով թէ թագաւորի ընտանիքի անդամներն են։ Կրօնամոլ վաէզը այս անգամ կը սկսի անուանարկել։ Միւս կողմէն ձայն կը բարձրացնէ մեծ կրօնապետ գրագիրը եւ կը պահանջէ սրբավայրէն դուրս վանտել արքայական ընտանիքը։ Բարձրաստիճան հիւրերը կը ձգեն կ՚երթան եւ հեռախօսով Թէհրան Ռիզա Շահին կը յայտնեն։

Յաջորդ օրը, Նովրուզի առթիւ պաշտօնական սալամը առնելէ յետոյ, Շահնշահը մէկ մարդու ընկերակցութեամբ, (շատեր կ՚ըսեն 600 զինուորներով բայց չկրցայ ստուգել) կը նետուի եւ կը հասնի Ղում։ Կը մտնէ սրբատեղին, հակառակ ընդունուած սովորութեան, առանց կօշիկները հանելու, իր ձեռքի մտրակով կը ծեծէ «վաէզ»ը որ մարգարէի սերունդէն է այլեւս եւ մեծ կրօնապետ գրագիրը։ Վերջինիս գլխի փաթթոցը իր ձեռքով կը քակէ, ձեռքերը եւ ոտքերը կը կապէ, կը հրամայէ տեղաւորել ինքնաշարժի մէջ։ Նոյնպէս կը ձերբակալէ երկու կարեւոր մարդասպաններ, որոնք ուխտատեղին ապաստաններ էին, արդարութեան ձեռքէն խուսափելու համար եւ իւլէմաներու կողմէ, հակառակ եղած դիմումներու, չէին յանձնուեր կառավարութեան։ Ու չորսը մէկ, հսկողութեան տակ կը ճամբէ մայրաքաղաք։

Այս հարուածին նշանակութիւնը թերեւս անըմբռնելի ըլլայ արտասահմանի մէջ, սակայն Պարսկաստան ապրողներուն կամ Պարսկաստանը ճանչցողներուն համար հասկնալի է։ Սրբավայրէն դուրս հանել այնտեղ ապաստանած չարագործները կամ այնտեղ պաշտօնավարող և այնքան ազդեցութիւն վայելող վաէզները, այնպիսի ապառակ մըն է, որուն նմանը չկայ այս երկրի պատմութեան մէջ։

Ուրեմն, նոր յոյսեր կը ծագին յառաջդիմականներուն համար։

Բայց, կարելի չէ այս մէկ դէպքով դատել գալիքը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏ ՄԸ

Լիթուանիոյ մէջ Մարիամփոլի դատարանը կը քննէ քաղաքին ոստիկանական հրամանատարն ու իր պաշտօնեաները, որոնք ամբաստանուած են թէ չարչարած են բանտարկեալները։ Ոստիկանական հրամանատարը պատրաստած էր մասնաւոր ելեկտրական աթոռ մը, որուն վրայ կը կապէր բանտարկեալը։ Ելեկտրական հոսանք տալով կը թմրեցնէր և ուժաթափ կը ձգէր զայն։ Կին մը այնքան չարչարուեցաւ, որ խենդեցաւ։ Բանի ստորագրել կուտար պատրաստ խոստովանութիւն մը։ 60 վկաներ դատարան եկած են պատմելու։ Եւ դեռ քանիներ ալ կան, որ գնդակահարուած են։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ ՇԱԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ԼՈՆՏՈՆ, 18 Ապրիլ.— Հայ արիները կը շարունակեն իրենց յաղթական բանակումը, միշտ յարգանք վայելելով անգլիացի սկաուտներէ եւ ղեկավար մարմիններէ։ Զանազան խումբեր մեծ հանդէսներ կազմակերպեցին անոր ի պատիւ, որոնք բոլորն ալ վերջացան մեծ խանդավառութեամբ։

Շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ հսկայական հանդէս մը Այգլըրըրթի հանդէսներու մեծ սրահին մէջ, ի պատիւ հայկական խումբին։ Ներկայ էին հարիւրաւոր ներկայացուցիչ անգլիական սկաուտական խումբերէ։ Երգեր, կըրլ կայտեր, սկաուտներ, գայլուկներ։ Բոլորը ոտքի կանգնած ծափերու մէջ ընդունեցին հայ խումբը, որ մուտք գործեց սրահին մէջ միաքայլ եւ սիրուն։ Տեղի ունեցան զանազան խաղեր, պարեր, երգեր։ Pioneers (առհաւ.) Միութեան նախագահը խօսեցաւ եւ ներկայացուց հայ ազգը իբր տոկուն եւ խելացի ժողովուրդ մը եւ մաղթեց որ անգլիացի ապագայ սերունդը սիրէ զանոնք եւ աշխատի անոր ազատութեան համար։ Խօսեցաւ նաեւ Տոքթ. Մուր, նախ անգլիերէն եւ յետոյ հայերէն, անգամ մըն ալ իր հիացումը յայտնելով հայ սկաուտներու կանոնաւորութեան եւ խաղին մասին։ Յետոյ բժ. հրաւիրուեցաւ հայ խմբապետը, որ շատ յաջող անգլիերէն ուղերձ մը ուղղեց իր եղբայրներուն, շեշտելով անգամ մը եւս իր մեծ հաւատքը թէ միայն սկաուտութեամբ է որ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել միջազգային համերաշխութիւնը։ Շնորհակալութիւն յայտնեց անգլիացի շրջանային կազմակերպիչ մարմինին եւ մաղթեց որ տարիներ վերջ ինչպէս անգլիացի սկաուտներ ընդունեցին իրենց հայ եղբայրները, ազատական Հին Անգլիոյ մէջ, հայ արիներն ալ ընդունին զանոնք Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ։

Խանդավառութիւնը կատարեալ էր։ Հայ տղաքը հիւրասիրուեցան փառաւորապէս եւ հանդէսը վերջացաւ անգլիական քայլերգով եւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Երկուշաբթի իրիկուն եւս սարքուած էր մեծ հանդէս մը, Լոնտոնի Արեւմտեան շրջանի սկաուտներուն կողմէ։ Երբ հայ արիները մուտք գործեցին սրահ, անգլիացի սկաուտներ բարեւի կեցած ընդունեցին զանոնք եւ բերին «հուռա՛»ներ պոռալով։ Հայ արիները կատարեցին տողանցք եւ զանազան խաղեր, հիւրասիրուեցան թէյով եւ անուշեղէնով։

Ամէն օր զանազան վայրերէ հրաւէրներ կուգան հայ արիներու, որոնք չեն զգար թէ ինչպէս կ՚անցնին օրերը։ Տղաքը միշտ կը հիւրասիրուին անգլիացի ընտանիքներու մօտ։ Ամէն օր բանակավայր կ՚այցելեն անգլիացի զանազան սկաուտական խումբեր, եւ բոլորն ալ կը մեկնին գոչելով.

— «Կեցցե՛ն հայ սկաուտները»։

Հայ արիները երէկ թէյի հրաւիրուեցան թագաւորին արքայազն Սըր Ամմթայնի կողմէ, որ միեւնոյն ժամանակ խմբապետն է անգլիական լաւագոյն խումբին։ Այսօր հրաժեշտի այցելութիւն կուտան Պէյտըն Փաուլի։ Հինգշաբթի պիտի հիւրասիրուին անգլիացի ընտանիքներու մօտ եւ Փարիզ կը մեկնին Ուրբաթ իրիկուն։ Պիտի հասնին Սէն-Լազար Շաբաթ առաւօտ ժամը 5.30ին։

Հայ արիները այնքան սիրուած են բոլորէն, որ երբ մեկնումի մասին կը խօսուի բոլորն ալ կը տխրին։ Բայց արդէն կը տարածուի շշուկը.

— «Յառաջիկայ տարի ցտեսութիւն եւ աւելի փառաւոր»։

Գ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐ...

ԱՄՓՈՓՈՒԱԾ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳ...

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հետեւեալ թուանշանները գաղափար մը կուտան այժմ կատարուած տեղաւորման գործողութեանց վերջնական տարածութեան եւ ծախքի մասին —

Հողագործ. գաղութ	Նպաստ	Գնման գին	Հողագործական ծախք	Ընտանիք թիւ
Էպիզ Գէօյիւրիւ	600	—	2,450 ոս.	60
Սուէյ Սու	100	1,450	3,350	50
Քըրքը խան Ա.	40	նուէր	1,116	36
» » Բ.	—	210	160	20
Փոք Մինիթեր Ա.	600	վարձու	8,400	200
» » Բ.	450	3,200	9,000	200
Քաղաքաբնակ	—	2,000	2,000	250
Հալէպ		—	26,000	208
			51,176	1024

Հետեւաբար հողագործ ընտանիքի մը տեղաւորման ծախքն է միջին հաշուով 45 ոսկի, իսկ քաղաքաբնակ ընտանիքի մը ծախքը պիտի ըլլայ 57 ոսկի։ Այս թիւը քիչ մը բարձր է, որովհետեւ հետեւանք Պէյրութի շինութեանց ծախքին սղութեան։ Այդ գումարը մեծ մասով կը վճարէ Լիբանանի կառավարութիւնը։

Ընդհանուր գաղափար մը տալու համար թէ ինչ ծախքեր եղած են զանազան գաղութներու համար, ստորեւ կը կցենք Իսքէնտէրունի ենթայանձնաժողովի ծախքերու մանրամասն հաշիւը, ինչպէս նաեւ զարդ ստացուած գումարներուն ցանկը։

ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Այս խնդիրը մեծապէս կը տարբերի հողագործական տեղաւորման հարցէն, որովհետեւ քաղաքի գործաւորներուն մեծ մասը արդէն կ՚աշխատին իրենց ... մէջ։ Անհրաժեշտ է զանոնք դուրս քաշել գաղթակայաններու տխուր եւ վատառողջ պայմաններէն եւ զանոնք դնել ներկայանալի բնակարաններու մէջ, ... տէր դառնալով, գաղթականները պիտի քաջալերուին օգտակար եւ յարգելի քաղաքացիներ դառնալու։

Պէյրութի մէջ արդէն հայկական թաղ մը շինուելու վրայ է, եւ Հալէպի, Իսքէնտէրունի եւ ուրիշ վայրերու մէջ նման շինութեանց համար յատակագիծեր կը պատրաստուին։

Ա.) Պէյրութ

Լիբանանի կառավարութեան յատկացուցած դրամներուն շնորհիւ, հայկական թաղ մը հաստատելու հողը յանձնուեցաւ մասնաւոր ենթայանձնաժողովի մը, որ կը բաղկանայ հոգատար պետութեան ներկայացուցիչներէն, Պէյրութի կոմիտէէն եւ Պ. Պիւռնիէէ։ Այս ենթայանձնաժողովը քննած է յատակագիծին բոլոր մանրամասնութիւնները եւ ամէն նախազգուշութիւն ձեռք առած՝ անոր գործնական իրականացումը ապահովելու համար։

Քաղաքին դուրսը 14,500 եւ 8000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ երկու կտոր լեռնադաշտներ գնուեցան։ Սկսելով մեծ կտորէն, կոմիտէն որոշեց շինել 25 տաղաւարներ եւ 2 կէս տաղաւարներ՝ շուրջ ... նիքներ բնակեցնելու ... ծրագիր մը ընդունուեցաւ ... գակներ հրատարակուեցան ... հրաժեշտ բոլոր աշխատ... համար պայմանագրեր կնքուեցան։ Շինութիւնը ... Յունուարին եւ ամբ... պիտի աւարտի 1928 ... 31ին, ինչպէս խոստ... յանձնառուները։

Տաղաւարները միա... քեր են եւ շինուած ... կրաղիւսէ։ Չափերն ... մեթր եւ կը պարունա... յարկաբաժիններ ... ելլելու համար փայտ... սանդուխներ կը շինուի ... քանչիւր յարկաբաժին ... կանայ երկու սենեակներ ... մեթր եւ 4×3, պզտիկ ... մը, գործարանէ մը ... տարածութիւն մը պիտի ... առջեւի կողմը եւ ... ետեւը։

Պայմանագրութիւնը ... տրամադրէ նաեւ ... թայլթումը, ... ճամբաներու շինութիւնը ... նաեւ հականեխիչ ... բոլորն ալ աւարտելի ... 31ին։

Կնքուած պայմանագրութեան մանրամասնութիւնները հետեւեալներն են

Ա.)

Շինութիւն 25 տաղաւարներու եւ 2 կէս տաղաւարներու

Հալէթալէթում շինութեան ատաղձ

« պողպատեայ թերթեր

« 700 թոնօ առաջնակարգ արուեստական կրաղիւսի

« 9000 թոնօ արուեստական կրաղիւսի

Գումար

Մօտ 17514 անգլ. ...

Թաղին ընդհանուր ... տի ըլլայ 25,000 ոսկի ... Թաղականները յանձնառ... վերադարձնել ... րի ձեւով տրուած դրամ... տարեկան վճարումներով։

(Բ.) Հալէպ

Յատակագիծեր ... տուած են Հալէպի գաղթ... 250 ընտանիքներ ... համար Հալէպի մօտերը ... ծի մը վրայ, զոր գներ ... 2000 անգլ. ոսկի ... ած է շրջանի հիմնադր... թաղականները իրենց պիտի ... րենց տուները, որոնք ... մէկտեղ ապահովութիւն ... կողմէն կանխավճարը ... նելու համար հինգ տարի ... նավճարներով։

5. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄՆԵՐ

Ներկայիս գործ... վրայ եղող ծրագիրներ... ձայն, պիտի տեղաւոր... երկրագործ ընտանիքներ... նիք գլուխ շուրջ ... ծախքով, եւ 458 քաղաք... տանիքներ, ընտանիք գլ... 57 անգլ. ոսկի ծախքով ... պով տեղաւորուած ... կաններու ընդհանուր ... հասնի 5000 հոգիի ... պիտի սպասեն դեռ ... քանի որ գաղթականներ... կ՚ունենայ, այս ... քանչիւր միաւորի ... սուած գումարին քանակ... ու քանի որ գաղթականն...

...ւէն պիտի սկսին վճարել իրենց ...րանք կանխավճար տրուած գու...մարները, կարելի պիտի ըլլայ ...այս ձեւով գոյացած հասոյթներ...ով ապահովելու նոր ընտանիքներ ...ր տեղաւորելու համար։ Բայց մինչեւ որ այս վերջին գումարներուն վրայ կարելի ըլլայ աւելցնել ուրիշ աղբիւրներէ գոյացած դրամներ, յայտնի է թէ տակաւին երկա՜ր տարիներ պիտի անցնին, մինչեւ որ կարօտ գաղթականներուն բոլորն ալ տեղաւորուին։

...ՍԱՎԱԾ Ա.

ԽՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ԵՆԹԱՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԾԱԽՔԵՐԸ

	Հողի գնում	Արջառ	Գործիք	Սերմացու Տուներ ուտեստեղէն փոխադրութիւն		Գումար Սուր. ոսկի
...ի Քէօփրիւ	110,50	85	5	220.85	218	639.35
...ուք Սու	897,54			75	120	1092.54
...ըրք խան		70	35	140	113	358
...ւ Միխիթէր	861,88					861.88
	1869,92	155	40	435.85	451	2951.77
		վարչական ծախքեր				81.025
գումար՝				Սուրիական		3032.895
				Անգլ. ոսկի		2710.15

ՄՕՏԻԿ ԱՊԱԳԱՅԻՆ ԽՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ԸՆԹԱՑԻՔ ԾԱԽՔԵՐ

Հողի գնում	Էքիզ Քէօփրիւ	200	
	Սօուք Սու	665	
...անխավճար սերմացուի համար	Էքիզ Քէօփրիւ	80	
	Սօուք Սու	80	
	Պըրըքխան	25	
...ւ ընտանիքներու Քը...ըրքխան փոխադրութիւնը		200	
...ւ ընտանիքներու Ա...ուսրի մը Փրէ Միխի...թէր փոխադրութիւնը		1,500	
	Ընդհանուր ծախքեր	39.85	աղ 2389.7
	Գումար	2789.85	5500,00

Հանելով այս 5500 անգլիական ոսկին վերեւ յիշուած 51.470 ոսկի ընդհանուր հաշուէն, պիտի մնայ թէ մնացած 45.976 ...ակերլին կը ներկայացնէ այն գումարը, որ դեռ պիտի ծախսուի ծրագիրներու գործադրութիւնը ամբողջացնելու համար։

...ՍԱՎԱԾ Բ.

...ԽՈՑ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

...րանսի կառավարութիւն	աղ. 25,000.0.0
Տորթ. Նանսէնի շրջուն հիմնադրամը	3,000.0.0
Նանսէնի պրոշմաթուղթի »	1,000.0.0
...իլիոյ Հայասիրական ընկերութիւններ	5,000.0.0
Հ. Բ. Ը. Միութիւն	500.0.0
...(փոխ)	1,000.0.0
Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգ. Ընկերակցութեան դանձին միջոցաւ տրուած՝	
...իոյ Միացեալ Հայասէր ընկերութիւն	2,000.0.0
...նիոյ Հայասէրներու ընկերութենէն	163.0.0
Miss Wallis of Lund, Շուէտ	5.8.0
Գումար	աղ. 37,668.8.0

...ԱՏՐՈՆ

«ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ»

Կովկասահայ դերասանները ...րակի գիշեր Սօսիէթէ Սա...ւանթի մէջ ներկայացուցին Սա...աթ-Նովա երաժշտական տրամը։

Ներկայացումէն առաջ, դերասան Լեւոն Երամեան կարճ դասախօսութիւն մը րրաւ Սայաթ-Նովայի աշուղական արուեստին մասին։ Թիֆլիսի քարքերուն ու գաւառաբարբառին ծանօթ այս դերասանէն կը սպասէինք մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը, դժբախտաբար կարճ կապեց ժամանակի սղութեան պատճառով։

Յետոյ բեմադրուեցաւ Սայաթ-Նովայի կեանքը, վերածուած «Երաժշտական տրամի մը»։ Պատմութիւնը սիրոյ մը, որ աշուղը կ'առաջնորդէ վանք և անոր սիրուհին՝ գերեզման։ Այս ամէնը կապուած այն զրոյցին, որ կը պատմէ թէ Սայաթ-Նովա սպաննուեցաւ եկեղեցիին մէջ, երբ Պարսիկները արշաւեցին Կովկաս։

Կարելի չէ թատերական պահանջներ ընել այս խաղէն, որ, արդէն, այդ յաւակնութիւնը չունի։ Ան պարզապէս քանի մը պատկերով ուզած է տալ աշուղին կենսագրութիւնը, սիրոյ գիծի մը վրայ։ Եւ հերոսը, որ երաժշտական գործիք մըն է, կ'երգէ քան կը խօսի, այսպէս իր տողերուն բովանդակութեան զուգահեռ տանելով խաղին ընթացքը։ Երկու հերոսներ միայն, միջնորդ կին մը եւ Թիֆլիսցի կինտօն, թատերական լաւ կաղապարուած տիպարներ են, արանք իրենց զուարթութեամբ և տրամախօսութեամբ կենդանութիւն և շարժում կուտան երկու արարուածներու լեզուին, թէեւ ամբողջովին փնտռուած և ընտրուած չէ։ Ներկայացնելու համար բուն իսկ Թիֆլիսեան (Սայաթ-Նովայի օրերուն) հին բարբառը, կը պահէ խնամութիւն մը խաղին գոյնին հետ։

Եւ այսպէս այս «երաժշտական տրամ»ը կը դառնայ «ազգագրական պատկեր» մը, թէեւ թերի այդ երեսին մէջ ալ։

Տիկին Աստղիկ (միջնորդ կին) յաջող էր և կենդանի՝ իր հագած դերին և գունաւորումին մէջ։ Տիկ. Դուրեան-Արմէնեանի (սիրուհի) սիրոյ ապրումները կուտային անկեղծութեան պատրանքը։ Դմբէթեան (կինտօ) չափազանց իրական էր իր բեմական բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ։ Երկակենցաղ դերասան մը, որ յաջողութեամբ կ'ապրի մեր երկու լեզուի աշխարհներուն կեանքը։ Աղնաւորեան Սայաթ-Նովա) իր ձայնով հարազատ երգիչն էր աշուղին տաղերուն։ Իրեն կ'ընկերակցէր Թառիստ Արզար։ Խաղը կուզային լրացնել Արման, Սարիմ եւ Ն. Դրիգորեան։

Շ. Լ.

ՆԻԿԱՐԱԳՈՒԱՅԻ ՋՐՎԷԺԸ

Նիկարագուայի հռաչագեղ ջրվէժը հետզհետէ կը նուազի, վախ կայ, որ շուտով դադրի։ Որովհետեւ 20 տարիէ ի վեր բազմաթիւ ելեկտրական ընկերութիւններ գործարաններ բացած են շրջակաները եւ կ'օգտագործեն այդ առատ ջուրերը։ Ճիշդ է, որ այդ «ճերմակ հանքածուխը» անհաշիւ ելեկտրականութիւն կ'արտադրէ, բայց երբ այսպէս դադրի ջրվէժը, զբօսաշրջիկներու բազմութիւնը, որ անընդհատ կը վազէ Նիկարագուա, դիտելու համար այդ գեղեցկութիւնը, այլեւս չպիտի գայ, դրամ թափելու եւ հարստացնելու պետական գանձանակը։ —

Նկատի ունենալով այս պարագաները, Քանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնները յանձնախումբ մը դրկած են, քննելու համար թէ կարելիութիւն կա՞յ ջրվէժին բնական գեղեցկութիւնը պահելու։ Յանձնախումբին պատասխանը գրական է, առանց վնասելու ջրվէժին գեղեցկութեան եւ ճարտարարուեստական դործարաներու գոյութեան՝ երկու երկիրներուն կոզմէ 2 միլիոն տոլարի վարկ մը կը փրկէ կացութիւնը։

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

— Ինչո՞ւ ճաշ-պանը կը նուազին, այսպէս յանկարծ։

— Տեղեկագիրը աւարտեցա՛ւ։ Վարչութիւնը ճաշ-պանով սկսած է արժնցնել քննադատները, որպէսզի թուլանան։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

84)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գ.

Շարունակեցի խօսիլ

— Ես գօրաշարժի գրուած անօանիկներէն մէկն եմ, մարդկային ճառակի միլիոնաւոր քարերէն մէկը, երբ դուք կ'որոշէք որ պետութեան գործը ասկէ վերջ կարգաւորի բաց արեան տակ, մարդկային արիւնի գետերով... սրբեմ աչք եւ հօս եմ. Ֆրանսական երեք լիտրա արիւն՝ ընդդէմ գերմանական երեք լիտրա արիւնի

Անոր դէմքը վերջապէս սարսռաց։

— Ես, շարունակեցի խօսքս՝ եւ ճիպրալթար եկած եմ, ձեր գլուխը ջախջախելու համար...

Նետուեցայ անոր վրայ։ Գլորեցանք տախտակամածին վրայ։ Նախ անիկա նուաճեց զիս, բազուկներս դարձնելով, կռացաւ վրաս՝ ծունկերովը սեղմելով կուրծքս։ Անոր դէմքը յառած էր իմինիս վրայ

Վայրկեան մը գլխու պտոյտ ունեցայ։

Աչքերուս յառած իր աչքերը զիս կը պարուրէին այնպիսի լոյսով մը որ բնաւ մարդկային չէր։ Այդ միջոցին կորսնցուցի իմ պաշտպանութեան միջոցներէս մաս մը։ Ոտքէ օգտուեցաւ անիկա... Ակռաներս սեղմեցի, ինքզինքս գտնելու համար ձեռքերս ազատեցի ու բռնեցի անոր կոկորդը. սեղմեցի, սեղմեցի անոր ուժը տկարական բան մը չէր... շնչահատ եւ շնչառութիւնը պահելու համար զօրաւոր ճիգեր ընելով՝ մէջքի հարուածով մը կրցաւ կիսովին ելլել։ Ձգեց քերս իրեն հետեւեցան, փաթթուած անոր վիզին.— Խեղդուելու վրայ էր՝ երբ խորապէս խածաւ բազուկս որ կրթնած էր իր դէմքին։ Ցաւը այնքան սոսկալի եղաւ որ ճիչ մը արձակեցի։ Ինկայ գետինը արիւնը պոռթկաց

Ցամքօրէն գնաց սեղանին քով եւ բացաւ գզրոց մը։ Գուշակեցի որ ատրճանակը կը փնտռէր։ Իմ ձախ ձեռքս ալ փնտռեց բիվոլվէրի գրպանս։

Ոտքի ելլելու վրայ էի, երբ ատրճանակի հարուած մը հնչեցաւ։ Թիթիզեյ կանգ առաւ, աչքերը լայն բացած։ Գնդակը անոր քունքերով անցած էր։ Երկրորդ գնդակ մը մեկնեցաւ, որ վիրաւորեց նորէն։ Գերմանացին զառնեց տեղէն։

(Շար.)

ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեցինք թէ ռուս փրոֆ. Թէրէմէնի գիւտը հանճարեղ փորձ մըն էր, որ անթել կազմածով մը երգեցիկ ձայնական ալիքներ կ'արտադրէր եւ երաժշտութեան կը վերածէր զանոնք։

Ֆրանսացի գիտուն մը եւս, Ռընէ Պէրթրան, վերջերս հնարեց գործիք մը, որ «եթերային երաժշտութիւն» մը կ'արտադրէ, ճիշդ ինչպէս Թէրէմէն։ Սակայն եթէ Թէրէմէն կ'օգտագործէր տեսականօրէն անլսելի ձայները, զորս լսելի կը դարձնէր, Պէրթրան կ'օգտագործէ բուն իսկ լսելի audible, ձայները։

Փրոֆ. Թէրէմէնի գործիքը ունէր ձողիկ մը, որուն մօտեցնելով եւ հեռացնելով իր ձեռքը, օդին մէջ կը գտնէր այն աստիճանները, զորս ջութակահարը կը գտնէր լարին վրայ՝ մատները պտըտցնելով վեր ու վար։ Սակայն եթէ լարին վրայ որոշ են կէտերը ձայներուն, օդին մէջ չկան անոնք։

Պէրթրանի գործիքը աւելի եւս «գործիականացուած» է։ Ցուփ մըն է, որուն վրայ կայ աստիճանաչափ մը, շրջանակի մը կէսովը։

Եւ ասեղ մը կը դառնայ աստիճաններուն վրայ։ Այդ ասեղն է, որ կը կանոնաւորէ երաժշտութիւնը։ Ասեղը դնելով որոշ աստիճանի մը վրայ, կը ստացուի պահանջուած ձայնը։ Պէրթրանի գործիքը աւելի ժողովրդականացուած, գործնական ձեւ մըն է, աւելի առատ ձայն կուտայ։ Բայց պէտք է յիշել սա կէտը, որ բոլոր այս ձայները «նոր» են, «անտիպ» եւ «անսովոր»։ Ի զուր է, կ'ըսեն կարգ մը մասնագէտներ, այդ ձայները նմանցնել (imitation) գաշնակի, ջութակի եւ ծանօթ նուագարաններու ծանօթ ձայներուն։

Այս փորձէն զատ, ֆրանսայի ուրիշ երաժիշտ մը, Մօրիս Մարթընօ, վերջերս կը ներկայացնէր նոր միջոց մը երաժշտական ալիքներ արտադրելու։ Կ'ըսուի թէ այս երաժիշտը պատերազմէն ի վեր կ'աշխատէր տալու համար այդ «նոր» երաժշտութիւնը, արուեստին այդ «նոր սարսուռը»։ Մարթընոյի գործիքը անթելի սովորական տուփերուն կը նմանի։ Ան ալ գիւտութիւնը ձայներ արտադրելու գաշնակին ստեղնաշարերուն վրայ ստատոտող մատերու ճնշումներով։ Այս գործիքին ձայներն ալ «գերմարդկային» են, «անտարատ» եւ անծանօթ ձայներ։ Երաժիշտը կը պնդէ որ կրնար նմանցնել սովորական ծանօթ ձայներուն, բայց կը նախընտրէ այս «նոր» ձայները, որոնք տարբեր զգայութիւններ կը ստեղծեն։

Կը թուի թէ վաղուան երաժշտութեան ոճը, գոյնը բոլորովին փոխուած պիտի ըլլայ։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 Ապրիլ.— Թուրքերէն խօսողներու բազմութիւնը չէր բաւեր, հիմակ ալ ներկայացումներ կուտան

Դերասան Ս. Թէքմէզեան երկրորդ անգամն է որ Թուրքերէն լեզուով ներկայացում կուտայ ...ուրի ըմբէկ ...ես կպած այդ լեզուին, քանի մը Թրքասէր կամ Թրքախօս անձերէ կազմեր է Լըմէնի Տրամաթիք Գումբանեասը մը։

...ելիտասերութիւնը խորապէս վիրաւորուած, Ցոմէնիքէնի փողոցներէն կը ձայնէ Հայ դերասանը եւ կ'ուզէ խանգարել «Ցիւնեամին Շէրաամեթըսնի»

Եթէ Պ. Թէքմէզեան պատիւ ու զգացում ունի, կը հասկնայ թէ ինչ կը նշանակէ մէկ ժամ պատը չմնացած յա... տարապութիւնը կտոր կտոր ընել, պատկերներուն աչքերը փորել, մինչդեռ միւս դերասաններուն յայտարարութիւնները թուականը անցնելէ յետոյ ալ նոյնութեամբ կը մնան

Մեր գժբախտ սերունդը գործող չտեսաւ գաղան Թուրքին երեսէն։ Դուք ալ գաղութներու մէջ մեր կրթութեան երկրորդ օրրանը՝ թատրոնը մի՛ պղծէք, անձնական շահէ եւ թրքամոլութենէ դրդուած..., մեղք է մեզի. հազիւ ազատած արիւնոտ մագիլներէն, թող տուէք որ քիչ մը հայերէն խօսինք, հայերէն սորվինք, հայկական դէմքեր ու դէպքեր տեսնենք։

Թողէք որ հայ մենանք ու հայ ապրինք։

Այս է նոր սերունդին աղաղակը։

Ա. Մ...ն

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԻՆ ՎՃԻՌԸ

ԼԻՈՆ. 18 Ապրիլ — Ապրիլ 17ին տեղի ունեցաւ Թիւ 2 փափազեան անպատկառ «քլիքա»ին դատավարութիւնը։ Հետաքրքիր բազմութիւն մը փութացած էր դատարան, լսելու դատավճիռը։ Ժամը 2.15ին կարդացուեցաւ դրաւոր վճիռը, որ կ'ըսէ.

Նկատելով որ Լիոնի Հայ գաղութին մէջ տեղի ունեցած է Հայ. Ազգ. Միութեան ընտրութիւնը 1927 Դեկտ. 4ին օրինաւոր ձեւակերպութիւններով, եւ նկատելով որ Պ. Փափազեան 1928 Յունուար 8ին երկրորդ ընտրութիւն մը կատարած է ձրի քուէարկութեամբ, դատարանս քննելով իր տրամադրութեան տակ ունեցած բոլոր փաստաթուղթերը, 1927 Դեկտ. 4ի ընտրութիւնը միաձայնութեամբ գտաւ օրինաւոր։ Հաղորդելով իր վճիռը շահագրգռուող կողմերուն, կը պարտաւորեցնէ Պ. Պ. Փափազեանն ու Սրմաքէշեանը օրինաւոր մարմնի նախագահ Պ. Ալեքս. Կիւլպէնկեանին յանձնել բոլոր գոյքերը

Այս առթիւ Լիոնի թեմին պատկանող շրջաններուն առանձին հեռագիրներով հաղորդուեցաւ ուրախառիթ լուրը։

Յ. Նիկողոսեան

20 ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՀԻ ԿԻՋՈՒՈՒ

ՓՐԻՎԱ. 17 Ապրիլ.— Մետաքսի մեծ գործարանի մը մէջ աշխատելու համար քանի որբուհիներու կամ այրի կիներու պէտք կայ։ Ժամը 1.50 Ֆր. եւ ամիսը 30 ֆրանք պարգեւ։ Կը ստանձնեմ բոլորին պատասխանատուութիւնը, վստահեցնելով որ դիմողին հանգիստը ապահովուած է. Հասցէ — K. Sétian, Cartier des mines à Cholamon, par Privas Ardèche)

ԱՊՐԻԼ 11 24Ը ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, 17 Ապրիլ — Ապրիլ 11ի ոգեհանգիստը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան Ցարօն Ցուրուբերան Հայրենակցական Միութեան եւ Խարբերդի Հայրենակց. Միութեան, ինչպէս նաեւ բազմաքական համայնքին Ն... կանուխ երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ, ուր տեղի ունեցաւ պատարագ եւ յետոյ հոգեհանգիստ

Արարողութիւններէն յետոյ եղան բանախօսութիւններ նախագահութեամբ ընկ. Մ. Կաղնեանի։ Ազգ. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Կարեգին Սարաճեան, յիշեցնելով մէկ միլիոն զոհերուն կտակը

Վերջին բանախօսն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Վ. Զուլլէքեան, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց ապրիլեան սարսափները։ «Ուշ կամ կանուխ, մէկ միլիոն զոհերու ոսկորներուն վրայ պիտի կանգնի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, ոգեւորելով հայկական եռագոյնը։»

Մինչ ներսը հանդէսը կը շարունակուէր, սրահին մէկ անկիւնը համախմբուած տասնեակ մը մանուկներ իրարու հետ կը վիճէին... ֆրանսերէն լեզուով։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս այլասերումը։ Չեղին աջակցութիւն մը դուրսէն եւ գիւրաւ կրնանք ունենալ փոքրիկ մանկապարտէզ մը։

Գիտենք որ անցին միլիոններու վրայ թուխս նստած են։ Բայց այս մանուկներուն մեղքը իրենց չպիտի միայ

Կ. Քոփոյեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻԼԱՎԱՆԵՐԸ գինետուն ...կը գրեն Մեցի.— Կիրակի գիշեր 12 Ֆրանսացիներ, կոյր գինով, կուգան Յաֆէ Մանուէլեանի ճաշարանը եւ գինի կը պահանջեն։ Ճաշարանապետը կը մերժէ, բայց գինովները կը պահանջեն 20 շիշ, եւ կը սպառնան քանդել խանութը, եթէ գոհացում չտրուի։ Կրկին կը մերժուի։ Այն ատեն գինովները կոխելին քարկոծել խանութը։ Դուռ, պատուհան չի մնար, եւ ներսը կը լեցուի քարով։

Ճաշարանապետը կ'երթայ ոստիկան կանչելու։ Ոստիկան չկար։ Բայց ատտուն կը հասնին ոստիկանները եւ կը տեսնեն, որ խանութը անճանաչելի դարձած է։ Յանցաւորներէն մէկը բռնելով, բերին ճաշարան, լաւ մը ծեծեցին, մինչեւ որ խոստովանեցաւ եւ մատնեց ընկերները։ Բոլորն ալ մէկիկ մէկիկ բռնուեցան։

Ե. Շահպազ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Վաղը, Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ C. A. Nanterreի Ա. խումբին դէմ։

Այս խումբը յաղթած է Փարիզի առաջին դասակարգի պատկանող A. F. Garenne Colombeի A. S. Françaiseի U. S. A Clichyի Ա. խումբերուն։ Հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցած է ամէնուս ծանօթ Gallia Clubի դէմ և մեծ յաջողութիւններ շահած է գաւառներու լաւագոյն խումբերուն դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կը յուսանք որ պատուաւոր խաղարկութիւն մը պիտի ունենայ անոր դէմ։

Փարիզի խումբը գաւառներու մէջ վերջերս կատարած կարգ մը կարեւոր մրցումներէն վերջ, մէկ Կիրակի հանգիստ ընելով, կը սկսի կրկին մրցումներ կատարել Փարիզի լաւագոյն խումբերուն դէմ։

Խումբին ժամադրավայրն է, Gare St. Lazare, ժամը 1.15ին մեկնում 1.47 շոգեկառքով. իջնել La Folie։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլի Ա. խումբը կը մրցի U. S. Vésinetի (H. C.) խումբին դէմ։ Ժամադրավայր՝ Gare St. Lazare ժամը 12.15ին։ Մեկնում 12.38 շոգեկառքով իջնել Vésinet։

ԾԱՆՕԹ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

Տիկին Մարգարիտ Միրիմանեան քանի մը օր առաջ Փարիզ վերադարձաւ Իտալիայէն, ուր կարգ մը նուագահանդէսներ տուած էր մեծ յաջողութեամբ։

Մայիս 1էն Տիկինը կը բանայ դաշնակի դասընթացք (studio), որ կը տեւէ մինչեւ Հոկտեմբերի 1ը։ Աշակերտներու ընդունելութիւնը Ապրիլ 20էն՝ Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 10-12, իր բնակարանը՝ 35, Rue Cronstadt, Paris 15e Nord-Sud, Convention կամ Autobus X.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

Թուրքիոյ փրանսական նոր դեսպանը

Պաշտօնաթերթը հրատարակեց դիւանագիտական անուանումներու նոր ցանկ մը։ Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան Տէշնէր հանգստեան պիտի կոչուի՝ ստանալով Պատուոյ Լէգէոնի մեծ-խաչը։ Իրեն կը յաջորդէ «Փինբթոն տը Շանպրէօն, Ա. կարգի լիազօր-դեսպան Վիեննայի մէջ։

Թուրքիոյ նոր դեսպանը ծնած է Ուաշինկթընի մէջ, ուր իր հայրը պաշտօն ունէր ֆրանսական դեսպանատան մէջ։ Տը Շանպրէօն զօրավար Լաֆայէթի սերունդէն է, եւ իբր այդ միաժամանակ ամերիկեան քաղաքացի է նաեւ։ Նոր դեսպանին մեկնումի թուականը յայտնի չէ դեռ։

Թուրքիա եւ Յունաստան պիտի դաշնակցին

Պոլիսէն կը հեռագրեն Ապրիլ 19 թուականով.—

Աթէնքի «Պոլիտիա» թերթին Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ իր թերթին թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա ընդունելով հելլէն նոր դեսպան Փափաս, յանձնարարագրերը պաշտօնապէս յանձնելէ վերջ, իր գոհունակութիւնը յայտնած է անոր ժրնեւի մէջ Միխալաքոփուլոսի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տեսակցութեանց առթիւ, աւելցնելով թէ՝ իր համոզումով շատ չանցած վերջնական արդիւնքներ ձեռք պիտի բերուին, երկու ժողովուրդներու եւ բոլոր պալքանեան պետութեանց բարիքին համար։

— Թուրք հանրապետութիւնը, ըսած է Մ. Քէմալ փաշա, գոհէ ա՛յնքան ատեն որ ես Նախագահ ըլլամ, խաղաղասէր պիտի ըլլայ։ Յունաստանի դէմ թշնամութեան ո եւ է պատճառ չունինք։ Դեռ առկախ մնացած խնդիրները այնպէս են, որ կրնան կարգադրուիլ ամենադոյզն բարի կամեցողութիւնով մը։ Համոզուած եմ թէ Յունաստան ալ նոյն զգացումները կը տածէ, այնպէս որ իրաւախոհութեամբ եւ փոխադարձ քանի մը փոքրիկ զիջումներով, վերջնապէս կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել «էթապլի»ներու եւ հատուցումներու խնդիրը։ Անգամ մը որ այս խնդիրները կարգադրուին, Յունաստանի հետ ոչ-յարձակողական եւ իրաւարարական դաշինքի մը գաղափարը պիտի իրականանայ ապահովաբար։ Որքան գիտեմ, Պ. Միխալաքոփուլոս եւ Րիւշտի պէյ ժրնեւի մէջ խօսած են ո՛չ միայն ոչ-յարձակողական դաշինքի մը, այլ նաեւ աւելի ընդհանուր պալքանեան դաշինքի մը մասին։ Արտանց կը մաղթեմ եւ պիտի աշխատիմ որ իրականանայ ատիկա։»

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Մ. Քէմալի այս յայտարարութիւնները շատ լաւ տպաւորութիւն մը գործած են Պոլսոյ յոյն գաղութին վրայ։ Միայն կը կասկածի Մ. Քէմալի յայտարարութեանց ճշտութեան վրայ։

Ոչ-թուրքերը արտնէր չեն կրնար ունենալ

Թուրք կառավարութիւնը հետզհետէ կը սեղմէ օղակները՝ օտար եւ ոչ-թուրք վարժարանները խեղդամահ ընելու ատենճան։ Լեզուները թրքացնելէ վերջ, հիմա ալ թոյլ չի տար որ օտար եւ ոչ-թուրք դպրոցներու աշակերտները սկաուտական կազմակերպութիւններ ունենան։ Նոր օրինագիծ մը, որ Ազգ. Մեծ Ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուի, հետեւեալ պատճառաբանութիւնը կուտայ այս մասին.

«Մինչդեռ ամէն երկրի մէջ սկաուտական կազմակերպութիւնները երիտասարդութիւնը քաղաքային ու զինուորական հայրենասիրական ծառայութեան պատրաստելու ծառայող ազգային հաստատութիւններ են, մինչեւ հիմա մ'եր երկրին մէջ այս գործերը հակակշռող օրէնք մը՝ գոյութիւն չունենալուն հետեւանքով, Պոլսոյ եւ Իզմիրի նման բազմաթիւ օտարականներու գտնուած քաղաքներու եւ օտար վարժարաններու աշակերտներուն միջեւ այս կարգի կազմակերպութիւններ առաջ բերելու ձեռնարկներ կը տեսնուին։ Վճռական պարտք մըն է՝ ազգային միութեան տեսակէտով՝ առաջքն առնել այս խիստ վտանգաւոր ընթացքին. օրինագիծը այս նպատակաւ պատրաստուած է։ Անհաւասիկ անոր տրամադրութիւնները.

ՅՕԴ. Ա.— Թուրքիոյ Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ըլլա՛յ դպրոցներէն ներս, ըլլա՛յ անոնցմէ դուրս՝ պօյ սկաուտական եւ կամ ուրիշ ո՛ եւ է անունի տակ ո՛ եւ է նպատակով երիտասարդական կազմակերպութիւն կատարելու իրաւունքը միմիայն թուրք հայրենակիցներու կը պատկանի։

ՅՕԴ. Բ.— Ինչպէս որ օտարահպատակները չեն կրնար առաջին յօդուածին մէջ յիշուած կազմակերպութիւնը կատարել, օտար երիտասարդներ ալ չեն կրնար մասնակցիլ այս կարգի կազմակերպութեանց։

ՅՕԴ. Գ.— Թուրք հայրենակից եղողներն ալ՝ առաջին յօդուածին մէջ յիշուած կազմակերպութիւնը միայն կրթական գործավարութեան արտօնութեամբ եւ անոր հակակշռին ենթակայ ըլլալու պայմանով կրնան առաջ բերել։ Այս օրէնքը ի զօրու է իր հրատարակութեան թուականէն սկսեալ։

Տորիօ ձերբակալուած

Համայնավար երեսփոխան ժաք Տորիօ, որ, ինչպէս կը յիշուի, Յունուար 12ին Սանթէի բանտը չէր վերադարձած եւ այդ թուականէն ի վեր փախստական էր, առջի գիշեր ձերբակալուեցաւ Վալանսիէնի մէջ, ուր համայնավարներու ընտրական մէկ հաւաքոյթին ճառ խօսած էր։ Այդ հաւաքոյթին պիտի նախագահէր Վայեան-Քութիւրիէ, որ նոյնպէս Սանթէի բանտը կը գտնուէր եւ բանտարկութեան շրջանը լրացուցած ըլլալով, ամսոյս սկիզբը ազատ արձակուած էր։ Վայեան-Քութիւրիէի բացակայութեան, Տորիօն բացաւ հաւաքոյթը եւ կարճ ճառէ մը վերջ անյայտացաւ։ Սակայն ոստիկանապետը, որ ատենէ մը ի վեր կը հետապնդէր զայն, չորս ոստիկաններով ձերբակալեց Տորիօն ժամը 9.30ին։ Ժամը 10ին մօտ, սրահին մէջ յայտարարուեցաւ Տորիոյի ձերբակալութիւնը։ Ասոր վրայ ներկաները թափօր կազմած ցոյցեր ըրին քաղաքին զանազան փողոցներուն մէջ։

Տորիօ հսկողութեան տակ Փարիզ բերուելով Սանթէի բանտը դրուեցաւ՝ Քաշէնի եւ Մարթիի մօտ։

Փախստական կը մնայ միայն հինգերորդ համայնավար երեսփոխանը՝ Տիւքլօ, որ նոյն գիշերը ներկայ եղաւ Սէն-Տընիի մէջ համայնավար հաւաքոյթի մը եւ քանի մը վայրկեան խօսելէ վերջ աննետացաւ, օգտուելով լոյսի ընդհատումէն։ Ոստիկանական տեսուչը անձամբ գացած էր Սէն-Տընի՝ ոստիկաններու զօրաւոր խումբով մը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.— ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ 22 ԱՊՐԻԼ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle. Nord Sud. Rue de Bac

կը նախագահէ Պ. ԹԷՈԴԻԿ

Ա. ՄԱՍ. - Կը խօսին՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն), ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ (Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց. ՏՔԴ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ Բժշկական Միութիւն), Գ. ՋՈՒԼՈՒՄԵԱՆ (Ռամ. Միութիւն), ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ Յարդգող, Մ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ (Զ. Ե. Ռ. Միութիւն)։

Բ. ՄԱՍ.— Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ M. PAUL FAUCHET (փարիզի քոնսէրվաթուարէն), Mme MARGUERITE GILLARD (օփէրայէն), Mme LEICKNAM-CACHEUX, ջութակահար, M. BOULMÉ, թաւջութակահար. Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ, դաշնակահար Գ. Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ՝ երգիչ. Գ. Պ. Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ, ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ. Ց. ՆՇԱՆԵԱՆ արտասանութիւն։

ՊԵԼՖՈՐ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, այս կիրակի ժամը 2.30ին, օֆիսին մէջ։ Բանախօսութիւն եւ արտասանութիւններ։ Կը հրաւիրուին Պելֆորի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Շափի թատրոնը նախաձեռնութեամբ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Տրամաթիք Ստուտիայի՝ կը ներկայացուի՝

Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԵԻ «ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏ»Ը

ԳԻՆ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Վաղը կիրակի առտուան ժամը 9.30ին հանդիսաւոր Պատարագ Հայ Ակումբին մէջ։ Ժամը 11ին՝ հոգեհանգստեան պաշտամունք եւ սգահանդէս։

Այդ առթիւ, մոգական լապտերով, պիտի ներկայացուին ընդհ. նահատակներու եւ մասնաւորապէս հայ մտաւորականներուն պատկերները, պէտք եղած բացատրութիւններով։

Հ. Յ. Դ.

ԱլՖորվիլ.— Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայ պիտի ըլլան շրջ. կոմիտէի անդամները։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple.

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի վճռարանական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին։

Կարտանի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գուլամճեան։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Ազրիէր-Սերոբ, Եփրեմ Խան, Վարդգէս եւ Համազասպ խումբերու ընկերները, վաղը կիրակի իրիկուան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Ռազմիկ խումբի ընկերա-համակրական ժողովը, վաղը կիրակի ժամը 10.30ին, Maison Tazis, au Beau Sejour, Rue du Chemin de Gare։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Անտրէ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լավալլուայի «Անդրանիկ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 1ին, Ընկ. Փոստոեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Իսի-լէ-Մուլինոյի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիր. առաւօտեան ժամը 9ին, Ակումբ Գրադարանին մէջ։

Մարսէյլի Գատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը վաղը Կիր. առաւօտ ժամը 9ին, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ա. Գասպարեան։

Մարսէյլի Գատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Տարօն Տուրուբերանի Հ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 Ֆպրկ. տիւ Թամբլը, մէթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը պիտի մրցի վաղը Կիրակի ժամը 3ին, F. C. Marnei հետ։ Ժամադրավայր Ժուանվիլի մարզէն, 110 թիւ հանրակառքին կայարանը, ժամը 1.30ին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շատ քիչ օրինակներ մնացած են

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ԱՊՐԻԼ 11Ի

հատորին, որ կը պարունակէ նահատակ մտաւորականներուն, գործիչներուն, եկեղեցականներուն պատկերներն ու կենսագրութիւնները։ Գին 15 ֆր.։

Այս գիրքին հետ ՆՈՒԷՐ կը տրուի նաեւ «Հայաստանի Անկախութիւնը քեմալական Թուրքիոյ մասին» գրքոյկը։ Դիմել՝ Vahram Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	ամիս	տարի
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Redaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ԱՊՐԻԼ 1928
22 AVRIL 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 628 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՈՆԱՐՀԵՑԷՔ 1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ, ՄՈՌՆԱԼՈՎ ԱՄԷՆ ՔԷՆ ՈՒ ՎԷՃ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԾԱՂԻԿՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿՈՃՂԸ

Տասներեք տարի է անցեր, բայց միտքերու մէջ միշտ շփոթութիւն կը տիրէ, 1915 Ապրիլ 11/24ի սարսափներու մասին։ Նատեր զայն կը հասկնան,—«Պոլսոյ հայ մտաւորականներու ջարդ»։

Ահա քանի մը տարի առաջ, Փարիզի մէջ անգամ կը ծանուցուէր եւ կը տօնուէր իբրեւ այդ։

Աւրիշներ, թէեւ «տեղահանութիւն» բառը կը գործածեն, այց կը թուի թէ շատ աղօտ գաղափար ունին այդ նոր բառարանի մասին։ Տեսակ մը փոխադրութիւն,— գաւառէ գաւառ մը, եւ մինչեւ Միջագետք։

Անշուշտ մեր խօսքը անոնց համար չէ որ տեսեր են և՛ ջարդը, և՛ տեղահանութիւնը, և՛ ջարդը։

Գաղութներու մէջ կ'ապրինք, եւ գիտենք թէ անհամար բազմութիւն մը կայ տակաւին, որ նախնական կամ կիսկատար տեղեկութիւններ ունի 1915ի դէպքերու մասին։

Մինչեւ անգամ անոնք որ տեսեր են Պոլսոյ 1895—96ի կոտորածները, յաճախ մէկը միւսին հետ կը շփոթեն։

1921ին, Փէշթայի մէջ, գաւառացի երիտասարդ մըն էր որ կը հարցնէր.

— Իսկ Պոլսեցի Հայերը ի՞նչ կ'ընեն հիմա։ Հանգի՞ստ են...

Բացառիկ այլանդակութիւն մը չէ՛ այս։

Ուրեմն, պէտք է պատմել ու կրկնել միշտ, եւ տարին անգամ մըն ալ՝ հանդիսաւորապէս,—Թուրքերը 1915 Ապրիլ 11/24ին, մէկ ազդանշանի վրայ, խմբական ձերբակալութիւններ կատարեցին Պոլիսէն մինչեւ Թրակիա ու Սեւ ծով, և մինչեւ ռուսական ու պարսկական սահմանները, Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ։

Յետոյ, Մայիսին հրատարակուած օրէնքի մը համաձայն, իրենց տուներէն, գիւղերէն եւ քաղաքներէն հանեցին բոլոր Հայերը, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան, եւ զանգուածով կոտորեցին կա՛մ տեղին վրայ, կա՛մ ճամբան, դաշտերու, լեռներու եւ ձորերու մէջ։

Ութը հարիւր հազար կը համրուի այսպէս ջարդուածներու, բանտի մէջ կախուածներու, հրկիզուածներու թիւը։ Աւելի քան 300.000՝ ալ մեռան հիւանդ կամ անօթի։ Ողջ մնացին անոնք որ արտօնուած էին մինչեւ Միջագետքի անապատները հասնիլ լեռն-վաթսուն օրուան ճամբայ քալելով։ Եւ անոնք որ կրցեր էին դիմանալ... կամ անոնք որ Նզիմադրեցին, կռուեցան եւ օգնութիւն ստացան (Վան եւյն.)։

Ահա՛ դէպքին չոր պատմութիւնը, այնքան որքան պիտի գրուէր պատի օրացոյցի մը վրայ։

Ի՞նչ էր իմաստը այս «Դէպք»ին (ածականը դուք որոշեցէք)։

— Ոչնչացնել Հայկական Դատը։

Ժողովուրդը ջարդելով, դատն ալ կը լուծուի,— կը տրամաբանէին դահիճները։

Եւ իսկապէս, կազմած էին այնպիսի ծրագիր մը, որ կը հետէր ոչ միայն եղածը բնաջնջել, այլ եւ չորցնել արմատը։

Մանաւորապէս վեց Նահանգներէն Միջագետք հասած կարաւաններուն մէջ, հազիւ 8—10 տարեկան տղաներ ողջ էին մնացեր իբրեւ գերագոյն շնորհ։ Մեծերը ջարդուած, իսկ փոքրերը առեւանգուած, իբրեւ իսլամցու։

Յետոյ, աւարի տուեր էին կիներուն ամէնէն գեղեցիկները, աղջիկներն ու երիտասարդները, խնայելով միայն տարէցներուն եւ պառաւներուն։

Իսկ ինչ որ ունէինք իբրեւ մարդկային պաշար, իբրեւ միտք եւ բազուկ, իբրեւ ծաղիկ եւ կոճղ, նմանապէս կ'անճիտուէր համաձայն գիտական, մանրակրկիտ ծրագրի մը։

Սկսան մտաւորականներէն եւ գլուխներէն,— Պոլսոյ յեղափոխական գործիչէն, գրագէտէն եւ փաստաբանէն մինչեւ գիւղի վարժապետն ու տէրտէրը։ Չխնայեցին ոչ եպիսկոպոսին, ոչ վաճառականին, ոչ ալ օսմ. բանակին մէջ ծառայող բժիշկին։

Եւ, տապարը դիւային մոլեգնութեամբ մը իջեցուցին բունին ու արմատին,—հայ գիւղացի մշակին, օրուան բառով՝ աշխատաւորին ու բանւորին, որ կը կազմէր ժողովուրդին խոշոր մեծամասնութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ։

... Օրուան խորհուրդը պիտի բացատրէինք, — եւ դէպքերու արձանագրութիւն մը կատարած եղանք։

Բայց տարեդարձին վերյիշումը ինքնին խորհուրդ մը չէ՞ արդէն, անեղ եւ կենդանի։

Ու լաւ չէ՞ որ մտիկ ընենք բուն իսկ մեռեալները, զոհէ երկուքը.

«... Կ'ապրին այն ժողովուրդները որոնք անցեալի հպարտութիւն ունին, ներկային պինդ փարած են իրենց ստեղծագործութիւններով ու իտէալներով, եւ վստահաբար կը նային ապագային»։ (Գ. Զոհրապեան)

«... Մեզանից աւելի հայանական եւ ազէտ նախնիքը, տասնեակ դարերից անցնելով՝ մեզ թողին մի մեծ ժառանգութիւն,— հայրենիք։ Ի՞նչ, միթէ մենք պէտք է մեր ապագայ սերունդին հայրենիքի փոխարէն թողնենք լոկ հայկական գաղութնե՞ր, ցիրուցան ակէանի այս եւ այն կողմը, չշաղկապուած ոչ մի զգացմունքով, ժողովրդական ոչ մի գաղափարով...» (Ե. Ակնունի)

Շ.

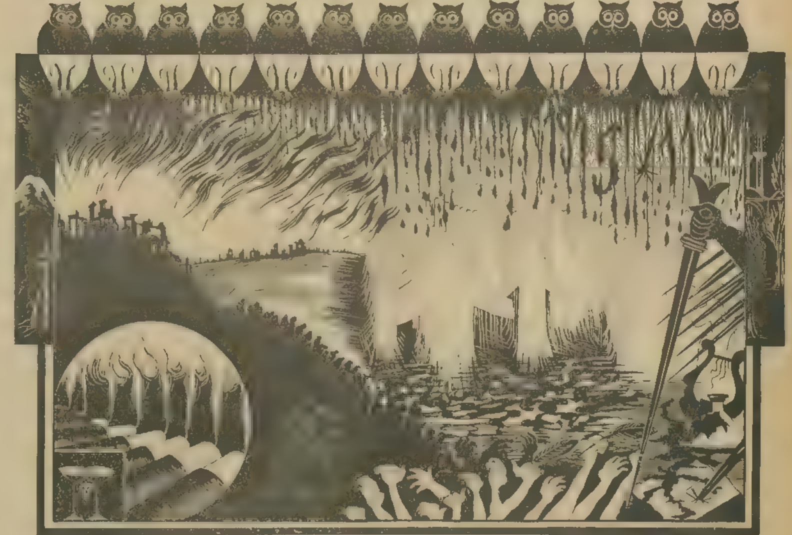

Նկար՝ Մ. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆԻ

"ՈՂՋ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ"

Խորհրդապատկեր մը ահա՝ որ կը համադրէ Հայոց-ինչ Սարսափները։ Մուխ, բոց, խաւար ու աւե՛ր ամէնուրեք։ Հայ արիւնը Թանձրօրէն լճացած, ուրկէ լուտանքերու նման դուրս կ'ելլեն, Թափոր-Թափոր ուրուականները բոլոր նահատակներուն։ Պատուհասը վիշապի ճանկեր երկարած է Հայաշխարհին վրայ՝ ՇԷՆ աւաններ՝ լո՛ւ՛ն, եւ շինականներ իրենց Գողգոթան կը շարունակեն։ Հրեշտանին կը գռեգռայ, եւ անոնց ձայնով կը սարսուին քաժակներ՝ մահուան մաղթանքներով։ Հայ Դիրք ու Քնար՝ սուինաձար բզքտուած, ու գրչակիր ձեռքեր՝ բողոքարկու դէպի Բռնաւոր Բազուկը։ Մասիս՝ ամպամած, ու Մաջիկ՝ արիւնամած։ Ու բու՛ե՛ր, բու՛ե՛ր...

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՖԻԼԻՊԷ ԿԷՍ ԱՌ ԿԷՍ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

ՍՈՖԻԱ, 21 Ապրիլ Հեռագիր Յառաջի.— Ֆիլիպէ, կէս առ կէս քանդուած է։ 25 հոգի մեռած են որոնց հինգը Հայ։ Սոֆիայի մէջ կորուստ չկայ։

Հետզհետէ հասնող նոր հեռագիրներ կը հաստատեն թէ Պուլկարիոյ երկրաշարժը կարծուածէն շատ աւելի ազետալի հետեւանքներ ունեցած է։ Վերջին ցնցումները մեծ մասով քար ու քանդ ըրած են մանաւանդ Ֆիլիպէն եւ Փաֆազլըն։

«Թալվաշի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆիլիպէի մէջ 5000 տուներ վնասուած են եւ քաղաքին 2/3ը անբնակելի դարձած է։ Շարժի պահուն ելեկտրական կայանը եւս քանդուած ըլլալով, ամբողջ քաղաքը մութի մէջ խորասուզուած է։ Միայն երկրաշարժին առաջ բռնած հրդեհներու բոցերն էին որ կը լուսաւորէին աղէտեալ քաղաքը։

Ցէյլի էքսփրէսի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ ամբողջովին քանդուած են Ֆիլիպէի տուներուն 100ին 40ը։ Կանգուն մնացած տուներէն ալ 100ին 40ը անբնակելի են։ Յիշեալ թղթակիցը, որ Սոֆիայէն Զըրփան երթալու համար ճամբայ ելած եւ երկրաշարժին գիշերը Ֆիլիպէ անցուցած էր, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ աղէտը.

«Ժամը 21-30ին պանդոկի մը սրահին մէջ նստած էի, երբ յանկարծ շէնքը սկսաւ ճաթռտիլ եւ դղրդալ։ Բոլոր յարկերէն յաճախորդները նետուեցան դէպի գլխաւոր սանդուխը եւ փողոց թափեցան։ Ամէն կողմ կը տեսնուէին շէնքեր, որոնք կը փլէին։ Կղմինտրներու եւ շինուածանիւթի բեկորներու իսկական տեղատարափ մը կար փողոցներուն մէջ։ Մութին մէջէն բոլորս ալ կը փաղէինք դէպի քաղաքին մեծ փարքը։ Մեր ոտքերուն տակէն որոտումի մը պէս տարօրինակ ժխոր մը կը բարձրանար, որ կարծես կը հետապնդէր մեզ, միեւնոյն ատեն երկար սուլոց մը կը ծեղքէր օդը։

«Մեր շուրջ այրեր, կիներ եւ մանուկներ ահաբեկ ծիչեր կ'արձակէին։ Մայթին վրայ քարերու կոյտ մը ինկաւ՝ ջախջախելով քանի մը խեղճեր։ Երկրորդ սաստիկ բայց կարճ ցնցումէ մը յետոյ, խուճապը աննկարագրելի դարձաւ։ Ահագին ամբոխ մը հոս հոն կը վազէր։ Ժողովուրդը շրջապատած էր ոստիկաններն ու գինուորները, բայց այս խեղճերը բան մը չէին կրնար ընել։ Հարիւրաւոր վիրաւորներ կը հեծէին։

«Հակառակ իշխանութեանց ձեռք առած բոլոր միջոցներուն, զանազան կողմէ հրդեհներ ծագեցան եւ շուտով հսկայ բոցեր լափեցին շէնքերը։ Ամէնէն առաջ այրեցաւ զինուորական մթերանոցը, ուր կային մեծ քանակութեամբ վիրաբուժական գործիքներ ու դեղեր, որոնց մեծ պէտք կար այդ պահուն։

«Գրեթէ Ֆիլիպէի ամբողջ ժողովուրդը գիշերը պարտէզներու և դաշտերու մէջ անցուց սրսփալով, արտաքին աշխարհի հետ բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրուած էին։ Գիշերը իւրաքանչիւր քառորդ ժամը անգամ մը երկիրը շարժեցաւ ու դղրդաց։ Երբեմն հողը մեղմիւ կ'օրօրուէր, առանց վնասի։ Երբեմն ալ մեր ոտքերուն տակ որոշակի ցնցումներ կը զգայինք։ Ատեն ատեն նոր շէնքեր կը փլէին՝ թաղելով նոր զոհեր։ Իրենց զաւակները փնտռող մանուկներուն աղաղակները շարունակուեցան մինչեւ արշալոյս»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գ. Կիւլպէնկեան եւ Թուրքիա

Պոլսոյ «Թիւրքիա Թիճարէթ Կազէթասը»էն առնելով, Չորեքշաբթի օր հաղորդած էինք թէ բանակցութիւններ սկսած են Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի եւ թրքական կառավարութեան միջեւ, պետական դրամատուն մը հաստատելու համար 5 միլիոն ստեռլինով։

Մեր հարցումներուն վրայ, լաւատեղեակ աղբիւրէ մը մեզի կը հաղորդեն թէ՝ բոլորովին անհիմն է այս տեղեկութիւնը։

Կ'ուզէինք հաւատալ թէ իսկապէս երազ տեսած է «Թիճարէթ Կազէթասը»ն։ Որովհետեւ, հրէշային բան պիտի ըլլար, եթէ ո՛րեւէ Հայ, ըլլայ իսկ միջազգ. հռչակ հանած միլիոնատէր, դրամատէր, մտքէ անցընէր աջակցիլ Թուրքիոյ տնտեսական վերածնութեան, մէկ միլիոն զոհերու ոսկորներուն վրայ։

Թուրքիոյ նոր ելմտացոյցը

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը սկսաւ 1928ի ելմտացոյցին վիճաբանութեան։ Ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ Նոր ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նշանակուած է 207 միլիոն ոսկի, անցած տարուան վրայ 12 միլիոն ոսկի աւելի։ Այս աւելին միայն հասոյթներու յաւելումէն առաջ կուգայ. այս հասոյթներէն 100ին 16ը յատկացուած են հանրօգուտ շինութեանց։ Եթէ նկատի առնուին շրջանային եւ յաւելուածական ելմտացոյցները եւ մենաշնորհներու հասոյթը, այն ատեն բուն պիւտճէն կ'անցնի 300 միլիոն ոսկին։

Հինգ տարի առաջ ելմտացոյցը 129 միլիոն ոսկի էր։

Ելմտական Նախարարը հաղորդեց թէ պիտի ստեղծուի Ազգային դրամատուն մը, որ հրապարակը կանոնաւորող գանձատունը պիտի ըլլայ եւ պիտի կայունացնէ դրամը։ Նախարարը աւելցուց թէ Ազգային դրամատան համար անհրաժեշտ գումարի կանխավճարներուն համար շատ մը առաջարկներ եղած են, սակայն մէկ քանին կարելի պիտի ըլլայ նկատի առնել։

— Այս առթիւ, ըսաւ, միայն օտար դրամագլուխին վրայ չէ որ յոյս դրած ենք։ Մեր սեփական միջոցները շատ կարեւոր են, այնպէս որ չենք կրնար երկար սպասել։ Ատոր համար մեր տրամադրութեան տակ ունինք մէկ միլիոն ոսկի (ոսկեդրամ)։ Շրջաբերութեան հանուած նոր դրամներուն տարբերութիւնը եւ մեր ձեռքին տակ գտնուած մեծաքանակ Թանկարժէք գոհարները այս նպատակին պիտի յատկացուին։

Նախարարը յայտնեց թէ Ներածումներու եւ արտածում-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՅՍՕՐ ՆՈՃԻ, ՎԱՂԸ ԴԱՓՆԻ

Այն օրէն երբ իթթիհատ իր թաթերուն մէջ առաւ ֆաթիհի սերնդեան ծակատագիրը վարելու գործը, տեսողութիւնը բլշակնած էր արդէն ազգայնամոլ եռանդով, դատողութիւնն ալ խաթարուած՝ ճիպաւորւ ազգերու տրուած ամէն առանձնաշնորհում ու Նուիրականութիւն ընդունելու մարմաջով, վասնզի ծուարած էր Համիսլամութեան բանդագուշանքին մէջ ու զինուած «Թուրքիան մի՛ միայն Թուրքին» Նշանաբանով:

Հիւրրիէթէն ասդին, ան տեսաւ թէ ի՛նչ պէս ձերբազատ Հայը կը ձգտէր ընդլայնել իր մտաւոր հորիզոնը, զարկ կու տար առեւտուրի բարգաւաճման, ակումբ ու բեմ կը շատցնէր, Մամուլը կ՚արտադրէր անդուլ, մէպուսարանին կու տար ընդդիմախօս տրիբուններ, եւ Միացեալին ու Ազգանուէրին եռուզեռը կ՚սկսէր: Ան տեսաւ մանաւանդ որ Հայը ո՛րքան փառաշուք կրցեր էր տօնել իր Գիրի գիւտին ու տպագրութեան կրկնակ յոբելեանները.

Եւ մախանքը կուպրի պէս կը թանձրանար ու կը խմորուէր Նիւթիւթին: Ուստի որոշեց թեւատել իր շուրջի ոչ-իսլամ տարրերէն Հա՛յը միայն՝ զոր օժտուած կը տեսնէր յառաջդիմութեան ձիրքերով:

Խաւարին եւ անտրամաբան քամիին պայքարն էր այդ. մղուած՝ յապտերի փեղկերէ դեռ եւս զուրկ լոյսին դէմ: Իբրե՛ւ թէ անոր շիջումին յաջորդէր ի՛ր ազգին լուսաւորութիւնը: Իբրե՛ւ թէ արծիւի աչքեր կարելի ըլլար մէկէն ի մէկ յեռուլ խաւարավարժ չղջիկին ակնակապիճներուն:

Նախափորձը կը սրուէր 1909ի կիլիկեան եղեռնով՝ զոր բռնաւորի մը, դեռ եւս ոչ-գահազուրկ Համիտի վերագրել զո՛ւր փորձեց հիմանուն ջոկիրը:

Մինչ այս մինչ այն, կը ծագէր Համաշխարհիկ Պատերազմը: Թուրքիա՝ Հոէնցոլլըրններու ցան ոսկեզօծ խոստումներէն շլմորած՝ խալխտեց չէզոքի իր դիրքը, վարկպարագի Նետուելով կրակներուն մէջ: Իթթիհատական ջոջեր որ պետութեան ամէն ինչը ձեռուրնին ունէին, փոխանակ իրենց ուշը կեդրոնացնելու ռազմաճակատներու վրայ միայն, գիշերնե՛ր յուսցուցին, կեղակարծ յաղթանակէն աւելի՝ անդաճելու համար Հայունը՝ բնաջնջումի գործը: Աստնիկ առիթ հեղ մըն ալ Ներկայանայի՞ք չունէր:

Կը մնար բնագրութիւնն ա՛յն տռամին որ անճիտումն էր ցաճկահայաստանի բովանդակ բնակչութեան: Հայաբնակ ո՛չ մէկ անկիւն պիտի մնար՝ որուն խնայուէր. ուստի եւ պիտի վերնային Հայ ու Հայաստան անունները: Եւ «Դաճրամաճ» ազգը, քսանհրորդ դարու սեմին վրայ, պիտի կրնար պարծիլ թէ ինք իր երակներուն մէջ կը կրէր դեռ Լէնկ-թիմուրնիրու եւ Ճէնկիզ-խաներու արիւնը:

Խրիմեանի Նմանցուցածին պէս, Հայը դարերէ ի վեր «անոր հաւատարիմ ու յծառայ եղն էր որ եղջիւր չէր աճեր այն կարծրակուռ խարազանին դէմ՝ որով իր կաշին կը հարուածէր»: Կը մնար այդ եզը զուարակ դարձնել ու զենուլ:

Թրքահայութիւնը մարմնացնող դասակարգային շերտաւորումներուն մէջէն՝ *հոգեւորականներ, կուսակցականներ, կրթական գործիչներ* եւ *հարուստներ* յանկարծ առարկայ դարձան քննաւորներուն վագերային ուշադրութեան: Նախ եւ առաջ պէտք էր մէջտեղէն վերցնել զանոնք, հայ ժողովրդեան այդ ռահվիրաները, հաւատքի, խելքի, խօսքի եւ ոյժի այդ մարզպետները: Մնացորդին անճիտումը կը դիւրանար ինքնին:

Անպէ՛ս ալ եղաւ 1915ի գարնան, երբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ վարո՛ւց խլուած եւ հաղորդակցութիւններ դադրած, հայ ազգը խաղալիք կը դառնար փչող հովերուն:

Պատմութիւնը կը կրկնուէր վերստին: Կը կազմուէին Պատերազմական Ատեաններ, ամէնուրե՛ք, ամէնուրե՛ք: Անոնց անդամները մէյմէկ դհնչապուճներ, Մօլլաններ ու ջնիկաններ էին դարձած՝ լիզէոն կազմող մեր նոր Դ.եւոնդեանց ու Վ.արդանանց հանդէպ, տարապարտուց հրամցնելով անոնց շկօթակ ու երաշխէպ: Սարսափի օրե՛ր էին, Հաւատաքննութեան չվերջացող շաբաթներ ու ամիսնե՛ր էին սահողները, երբ չարչարանքի սասնկութեան տակ մինչ ջատեր սափրուած էին խոստովանելու իրենց չգիտցա՛ծ գաղտնիքները, չունեցա՛ծ մեղքերը:

Եւ ահա՛ շարանը սարսափի ձեւերուն, քանոին ու շղթային, եաթաղանին ու կախաղանին, մանաւանդ այն անվերջ կարաւանՆերուն՝ ուր մայր զմանուկը չճանչցաւ: Աքսորեան բոլորին համա՛ր գրած ըլլար կարծես իր ահաւոր երկտողեակը.—

Մեր արի՛նը մեզ ժեռլաջուր,
Մեր հողը՝ մեզ պատան . . .

.

Խօրայէլացիք երբ գերի տարուեցան Բաբելոն, հոն, Եփրատի վրայ, յալկան ուռիներէն կախելով իրենց քնարները, հեծեծագին կ՚ողբերգէին հեռաւոր Սիոնը. «Երուսաղէ՛մ... եթէ զքեզ չյիշեմ, յեզուս քիմքի՛ս թող փակչի»:

Մենք ալ, վերապրողներս բոլոր՝ որ զո՛ւր երազեցինք քաղաքակրթութեան դափնին, եւ անոր տեղ սգաւոր Նոճին միայն ունեցանք,— սա դժնդակ Նժդեհութեան մէջ, մեր հեռաւոր հայրենիքին անտիրական դաշտերուն վրայ անշիրիմ ցրուած մեր սիրելիներուն յիշատակին առջեւ, այսօր նո՛յն երդումը պէտք է կրկնենք.

«Նահատա՛կ եղբայրներ ու քոյրեր՝ որ իյնալ Մեծ երազի ճանապարհին, եթէ ձեզ մոռնանք, մեր լեզուն մեր քիմքի՛ն թող փակչի»:

.

Ո՛վ դուք, ե՛ւ այեւոր ե՛ւ տղամարդ, մեռած ազգիս ո՛ղջ զաւակներ որ կը մնաք օտար հորիզոններու տակ, ծշմարի՛տ կ՚ըսեմ ձեզի. *Մեռեալնե՛րն են որ կը կառավարեն ողջերը:*

Դիցուք թէ մոռնանք Տիգրանը, Տրդատը, Լուսաւորիչը, Ներսէսները, Սահակները, Մեսրոպը, Վ.արդանները, Աշոտները, Նարեկացին, Լեւոնները, Ջուղայեցին, Օրին, Դաւիթ Բէգը, Աշտարակեցին, Մխիթար աբբան, Րաֆֆին, Դուրեանը, Աբովեանը, Նալբանդեանցը, Ալիշանը, Խրիմեանը, վերջապէս նո՛ր փաղանգը պանծալի այն հերոսներուն որոնց նահատակութեան մենք ականատես ու շատերս ալ չարչարակից գտնուեցանք: Մոռնա՞նք այդ լուսաւոր դէմքերը. սեպենք թէ գոյութիւն ունեցած չըլլայի՞ն անոնք. Պատմութեան, մեր անցեալին, մշակոյթի ոգի՛ն է որ պիտի կարենայ անուն ու տեղ տալ մեզի՝ ապագային մէջ ալ:

Ուրեմն ա՛յսօրը մեզ կ՚ըսէ.

— Դարձէ՛ք դէպի ետեւ. ձեր հոգիներուն թեւերը երկարեցէ՛ք մինչեւ Արտաշատ, Էջմիածին, Օշական, Աշտիշատ, Դուին, Աւարայր, Անի, Վ.ասպուրական, մինչեւ Հռոմկլայ, Այաշ, Զէյթուն, Հաճըն, Սիս ու Տէր-Զօր: Դողդոջ մատներով ձեր սրտի ակիհի՛ն մէջ ամփոփեցէ՛ք ձեր մեծ Մեռելներուն Նշխարները սրբազան հաղորդութեան մը համար, եւ անոնցմո՛վ զրահուեցէք այն կռիւին որ կը սպասէ ձեզի,— ցեղին գոյամարտը:

Ցիշեցէ՛ք մեծ փիլիսոփայի պատգամն ալ. *Հաւատք քու կեցուցին զքեզ:* Այս հաւատքով կ՚ըսեմ ձեզի.

Այսօր՝ Նոճի, վաղը՝ դափնի:

Փարիզ ԱՆՄԻՒՆ

ՍԹՐԱՆՃԱ

Պատկեր մը Զուլումին
մէւս էջերէն)

Սթրանճա՜. լեռ մը.. վայրի՜, սոսկալի՜..

Օ՜, այդ լեռը... Անիկա նման էր կատաղութենէն խելագարած բարբարոսի մը, իր ա՜հեղ հասակը արձակած ամպերուն, հայհոյելով երկինքներուն, անձրեւներուն, ձիւներուն: Անիկա իր կուրծքն ու մէջքը սպառազինած էր ժայռերու կոյտերով ու ոտքերը խրած՝ կուպրի նման ցեխակոյտերու մէջ: Իր կողերէն վար կը վազէին անդունդները, սարսափի չվէժներով:

Օ՜, անիկա Պալքանի լեռներուն բէյն էր: Բոլոր գերեզմաններուն պապը, սառնաշրաններու ցուրտը բոլոր մարդերուն ու գազաններուն վայրենութիւնը ինքը միանակը ունէր:

Իր անունին քով պզտիկցած էր Մա՜սիսին անունը:

×

Այդ լերան վրայ բացուած խրամներուն մէջ էինք շպրտուած, 1917ին

Մա՜հը հազար ցանց ու թակարդ էր լարած մեր պլպլացող կեանքերուն շուրջ: Սառեցնող ցուրտը, առասպելային քաղցն ու ծարաւը, անողորմ բժաւոր ժանտատենդը, օգանաւերու սպառնալիքը ամէն վայրկեան կ՚առնէին մենէ տասնեակներ: Օրական տասնէն քսան հոգի կ՚իյնայինք սառելով, նոյնքան մը ժանտատենդով ու նոյնքան ալ քաղցով: Եւ դեռ հիւանդներու պանպան գիակներ կ՚երթային բլուրներով լեցնել հիւանդանոցներն ու գերեզմաննոցները

Իրիկուն մը, տասը հոգի,— մէկ Հայ, մէկ Հրեայ ու ծառաները Ցոյն ու Թուրք— գրկուեցանք Թրքական պարպուած գիւղ մը: Եւս ճամբան գայլերը ինկան մեր ետեւէն: Զարհուրելի էր: Ձիւներու ամայութեան մէջ էինք: Գայլերը վազրացած մեր վրայ կը վազէին: Մենք ալ գազանացած էինք: Քանի մը հոգի թաղուեցանք ձիւներուն մէջ ու գիրք բռնեցինք: Քանի մը հոգի ալ զէնքերով կանգնեցան բացատօտնին վրայ: Գայլերը հասան ու կատաղի կիսաշրջանէ մը վերջ խոյացան Առաճանակները իրենց փրկարար ձայները կ՚արձակէին: Ոչ մէկ ատեն այդքան անոյշ թուած էր ինծի ատրճանակներուն ձայնը: Թուրք մը բիրով սպառազինուած ջախջախեց գայլի մը գանկը: Միւսները հետզհետէ ինկան գետին, սատկած մակերու նման: Հազիւ հինգ հոգի մնաց: Ջարդուելով շարունակեցինք մեր ճամբան: Դարաւ ունէինք, կրակուած ծարաւ: Ձիւն կ՚ուտէինք ծարաւնիս յագեցնելու համար: Անօգուտ ճամբէն շեղեցանք դէպի աղբիւր մը երթալու համար: Հասանք վերջապէս եւ իւրաքանչիւրը կարգաւ իր ջրամանը երկարեց: Կարգը եկաւ ինծի: Հրեան զարկաւ ջրամանը իմինիս ու ինք սկսաւ լեցնել իրը ըսելով

— Աղտոտ Հայ, ինէ վերջը խմէ գաւն...

Խլեցի իր ջրամանը ու նետեցի աղբիւրին ներքեւ կազմուած լայն ճահիճին մէջ: Հրեան աղաղակեց.

— Սատրին Հայ, ինչպէ՛ս է եղեր որ ողջ ես մնացեր գաւն... յա՛ւ բրին կտրելով ձեր մեծերէն մինչեւ փոքրերը...

Արի՛ն.. ա՜, արիւնս աճաւոր շրջան մը ունեցաւ, կրկնապատկուեցաւ, շաքարաւոր նման վեր խուժեց, թափեցաւ ուղեղիս մէջ ու բռնկեցաւ: Գայլե՛րը ... Օ՜, գայլ մըն ալ սա Հրեան էր: Խեղդե՛լ: Ըպտակ մը կոկորդ կոկորդի: Փաթաթուած էինք իրարու ցեխին մէջ: Բռունցքներ քիթ ու բերնի: Ես իր վրայ էի: Թուրքերը չէզոք կը դիտէին, իսկ Ցոյնը կը միջամտէին միայն խօսքով: Ընհնար էր մօտենալ ու բաժնել մեզի: Հարկ էր մինչեւ մէջք մտնել ցեխերու մէջ: Երեսուն արուն կը վազէր ճահիճին մէջ: Ձախ ձեռքովս բռնած էի գայն իր կոկորդէն ու աջովս կը հարուածէի: Ան թեւս կը խածնէր ու լալագին ձիչերով կը հարուածէր գիս Ընհնայ կը խածնէր գիս թեւէս բռունցք մը իր շրթներուն: Արիւն եկաւ բերնէն: Երկու ակռաներ փշրուած էին: Լսուժաքամ էի եղած ու անոր կատաղութիւնը աւելցած էր Ուզեց ճիգով մը հասակը Նետել ու տապալել գիս, սակայն մինչեւ գլուխը ընկղմեցաւ խորունկ ցեխի կոյտերու մէջ: Պիտի խեղդուէ՛ր: Ազատ պա՞ալ

— Կը կրակե՛նք ձեր երկուքին ալ վրայ եթէ չզատուիք:

Թողուցինք գիրար ու դուրս ելանք: Շրջապատեցին մեզ: Շարունակեցինք մեր ճամբան: Հեռուէն գայլերը կ՚ոռնային ու ես գժբախտ ու հալածուած գազանի մը նման կուլայի:

×

Հետեւեալ առաւօտ զրկուած էի պաշտօնէս ու Սթրանճայի խրամներէն դուրս նետուած: Լերան բացը, կատարին վրայ, գետ կը կրէի, իբրեւ պատիժ Հովը պիտի թռցնէր գիս ցեխ շալկած, քանի մը անգամ գացի եկայ, խրամներու մէջ: Անգամ մըն ալ սառը այնքան մահացուցիչ վիճակ մը ստացաւ որ զոփալու իսկ կարողութիւն չմնաց մէջս: Անկարելի էր շարունակել գործս: Արբթնեցայ խրամին պատին ու սպասեցի: Մէկէն քաղցրութիւն մը հասաւ վրաս ու գիս թեթեւցուց, թմրեցուց: Քնարեր ու երազներ թմբիր մը: Կը մտնայի աշխարհէն հեռ, աճաւոր Սթրանճան ալ ցեխիլի մը գեղեցկութիւնը վառեց աչքեւս ու մարմինս խրեցաւ երանութեան մէջ:

Լերան կողին վրայ առժամեայ փոքր հիւանդատուն մը կար Սենեակ մը ունէր ուր կը հաւաքէին սառածներու կապոյտ գիակները: Այդ մեռելներուն ձեռքն կը հանէին գիս, ժամեր վերջ ունեցած մէկ շարժումէս հասկնալով որ դեռ կենդանի եմ: Իրրեւ սառած գետը են գիս խրամին մէջէն ու Նետեր այդ հոգեւտունը: Ցիսնապետի վերարկու մը անգուցին կոնակս ու քանի մը օր պահելէ վերջ, ղրկեցին Նոյն Թրքական գիւղը:

Առաւօտ մըն էր: Առաստաղը փլած՝ ուղտերու ախոռի մը մէջ պառկած էինք, ցեխոտ գետնին վրայ: Աքաղաղը խօսեցաւ: Փողը հնչեց: Հարկ էր ելլել: Դուրսը հովերը կ՚ոռնային գայլերու վոհմակներու նման: Ամէն ոք պառկած տեղէն կը դառքէր: Հագուիլ չկար, քանի որ ամիսներէ ի վեր հագուած կը քնանայինք: Զինուորները կը լեցուէին, կարգ կարգ, ախոռի դրան հրապարակին վրայ: Ցիսնապետ մը պոռաց

— Հայերը մէկ կողմ...

Ընդամէնը ճնշած էինք հինգ Հայ: Քաշուեցանք մէկ դի: Մեզի ըսին թէ պիտի մեկնէինք այլուր Հասկցանք պիտի մաքրէին մեզ, պիտի աքսորէին, ջարդուէին Որ խաւաղանք Աքսո՞ր, աքսո՞ր... անիկա Նախընտրելի էր, քանզի աքսորականները Պիլիկիոյ Լեռներուն, Սուրիոյ գիւղերուն ու Արաբներու անապատներուն մէջ էին: Ցա՜ք տեղեր: Մենք մեռա՜ծ, մեռած էինք զուրտէն, Սթրանճայի ցուրտէն, Պալքաններու ցուրտին ամէնէն զաճանգածանէն: Դեռ կրնայինք փախչիլ ճամբաներուն վրայ: Ձէ՞ որ փախչողին մայրը չէ լացեր: Այո՛, պիտի փախչէինք: Երեք յոյն տասնապետներ մօտեցան մեզի: Վստահ էինք որ նահատակուիլ կ՚երթային: Զսուրուած էին: Զեռքերնիս առին, իրենց ձեռքերուն մէջ ու բռին.

— Ազատած մեծ է, քրիստոնեայ եղբայրներ, եւ Քրիստոս ողորմած խաչ հանեցէ՛ք, խաչ հանեցէ՛ք, աղօթեցէ՛ք..

Գրկեցին մեզ, համբուրեցին: Նուիրեցին մէյ մէկ ծրարիկ ծխախոտ: Լեցուած էին անոնց աչքերը: Քիչ վերջ ճամբայ կ՚ելլէինք, ոստիկան զինուորի մը ընկերակցութեամբ: Սոփուած էինք ինը ժամ անդադար քալել: Ձախ ոտքս ուռած, կապուտցած էր: Շատ դժուար էր անով ճամբայ կտրել: Ձիւներու մէջէն հեռուէն կ՚երեւէր զարհուրելի Սթրանճան, մե՜ծ վայրենին, անքաղաքակրթելի՜ն: Ընոր տեսքը բաւական կ՚ըլլար որ ոյժ ստանայի կաղն ի կաղ առաջանալու համար: Ո՛ւր կ՚ուզէ, ըլլայ, միայն հեռո՛ւ Սթրան ճայէն: Անիկա մահէն աւելի բան մըն էր: Սառոյցէ գոյգ Ցուրտը գայլի նման կը խածնէր մեզ: Կը գոփայինք: Եւ ցուրտին մէջ կը զգայինք քաղցն մեր յոյն ընկերներուն զիրկընդխառնումին ջերմութիւնը

Սթրա՜նճա... լե՜ռ մը .. վայրի՜, սոսկալի՜ :

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մ Ա Հ Ե Ր Գ

Սեւաթոյր աստառիդ տակ ապրշումէ, Ապրիլի գիշե՛ր, անե... րէն կը խեղդ...
կոպերուս տակ մէյ մէկ գերան՝ աչքերս քուն չեն բանտել
Ես կը սոսկամ: Հասնող ժամերդ մութ մղձաւանջ կը փո... խեւքի ...
Դուռն հայրենի իմ տնակիս՝ այնպէ՛ս ուժգին, այնպէ՛ս ...
Ցանոբհինգ տարի՜— տասնըհինգ դա՛ր դարաւոր —... դեռ կը ...
Այդ դուռէն ներս՝ կապոյտ մանկութեանս ապալանքին մէջ ...
Սեւ բուէճներու ջայլ մը վայրի, թթենիին վրայ եւ ...
Աւա՛ղ, մահաշշուկ գայլերու պարմի մը պէս անթարթօրէն կը ...
Ապրիլի գիշե՛ր, խունկի խորանդ կը խեղդէ գիս:
Լեղակներուդ մէկն ինծի չորցած արեան երանգն ունի,
Մինչ ճերմակներն ողկուզօրէն թօշնաւկախ՝ մեր մանուկ... չափ տժգոյն ...
Ապրիլի գիշե՛ր, անճաճանչ ճամբո՛րդ, ճամբադ այս գիշեր ... բանտի դէպի Զ...
Մութ է: Ոտքերդ նոպայ, թող չի կոխեն սուր բեկորներն ... կոփն ...
Ոտքդ չըլլայ որ արիւնի: Պայթած ռումբի կտորներ են՝ փշ... այս գանկ ...
Ուղեղներու թափուած ծուծը՝ լոյսի շերտեր են արդէն ... նես ...
Ճամբուդ վրայ, թուփերուն տակ, կամ աւազի կոյտերու ... գունտեր կան անկ...
Եւ մօտն անոնց, քայլերուդ տակ, ըզո՛յշ, որքա՛ն սիրտեր կ... ...
Որ վիրաւոր տատրակներու պէս ցաւագինօրէն կը ... տոկալ...
Խումբ մը լլբեր, քաղաքի մը կուրծքին վրայ՝ ծեր ջահ... կը սպ...
Ոչ ի՛նչ: Քալէ՛: Անտառին մէջ, այդ ձայնն հսկայ, բու... թեւերն ...
Թուրք գիւղացի մը կախաղանի կաղամախներ կը տապալէ.
Տապիկներդ պահէ քիզի. Սեւ շղարշդ ծգէ գլխուն՝ այն ... հիւրանոց...
Ճանծ մը չունի՛ս, Ապրիլի գիշե՛ր, շանթահարէ՛ անիրաւ ... ութեան ...
Թեւերուն մէջ՝ հայուհի՛ է...: Քոյրս կ՚ուզէ, որ այս գիշեր ... մահուան մը ...
Ապրիլի գիշե՛ր, ճամբուդ վրայ արիւնի մեծ գետ մը կ... խեղդ...
Հայրենիք է, այո՜: կայծիններու պարն է այս ալ: Հո՛ն, ... վրայ մարդի...
Ապրիլի գիշե՛ր, լայն բաց աչքերդ, մանուկներու ոսկորներ ... խաղաղ...
Ցօ՛ն է գիշե՛ր, տօն է այսօր, եղեռնատօ՛ն, Սգատօ՛ն..
Ապրիլի գիշե՛ր, շունչդ գեհե՛ն կը հոտի...: Կը սպաննես դո...
Գլխուդ վրայ՝ զանգակները սուգի երկունք կը հեւան....
Կրակ բե՛ր, քոյրի՛կ, մայրս կ՚ուզէ խունկ ծխել . Լա՛մ ...
Ե՛տ, ե՛տ դարձէք, ով իմ արցունքներս, ձեր կաթիլները ...
Հոն վրէժի փեթակ մը կայ, ու թունաւոր մեղուներ...:

ՄԻՍՏԵՐ...

ՊԻՏԻ ԳՆԱՆՔ ՈՒԽՏ...

«Ել, մէկիւ, մէկի կեա կա... բարեմ սարք չհեռնար... հատակներն . . .*
ԱԻ ԱՀԱՐՈՆ...

Վա՜յ այն ժողովրդին, որ... հատակներ չունի, իր ազգ... ազատագրական շարժ... ընթացքին տասնեակ անգամ... չի խաչել:

Այդպիսի ժողովուրդը ... պիտի չկարողանայ գնա... իր ազատ ու անկախ կեան... ճիշտ այնպէս, ինչպէս մի ... հատ չի կարող զգալ կոր... մեծութիւնը զրկուած կամ ... ներից նուիրուած մի որևէ ... անգամ եթէ շատ թանկար... լինի այն:

Մարդկային հոգեբանութ... է այս...

Այսօր մեր ողջ քաղաքակ... մարդկութիւնը, բոլոր պետ... ժողովուրդներն էլ ունին ... ազգային գուրգուրանքի ... չի՞ն չէ, նաեւ ազգային ... տութեան առարկաները ... մաշխարհային պատերազմի ... թաղբում ինկած իրենց բի... ւոր յայտնի ու անյայտ ... տակների խորհրդանիշը ... մոզ «Անծանօթ զինուորի ... ներ»ը, որոնք մի-մի ուխ... գիներ են գառել, բառին ամէն... լայն առումով:

Անհատարկ մեր աչքի ... Փարիզը, Պիրանսաւի ... զարկերակը: Պատկերա... ինձ Էթուալը՝ իր ... յաղթական կամարով ... տակ ամփոփուած «Անծան... զինուորի դամբարանը», ... կրծքից յաւիտենական ... կրակն է բարձրանում, ... ցնելու համար բոլոր ... սրտերը, վառ պահելու ... նիքի գաղափարը բոլոր ...

ԱՂՕԹՔ
ԾԱՌԻ ՄԸ ՏԱԿ

Փախա՜յ քաղաքէն։

Եղիր, Հեռաւոր հորիզոնին վրայ, քաղաքին լոյսերը կը կարմրին, կը շատնան, յետոյ կը պաղին իրիկուան շամանդաղին մէջ։

Խմբրո՛ւ բոյն, ազատեցի՛ փորձապարս։

Գիւղացի էի, եւ գիւղ կը դառնամ նորէն։

Օ՜, անուշութի՜ւնը գիւղին ճամբաներուն Օրհնութի՜ւն ձեզի, անանուխով կածաններ, ողջո՜յն ձեզի ալիւրոտ ճամբաներ, փա՜ռք ձեզի, առուանման արահետներ։

Եւ յարգա՜նք քեզի, ո՛վ ծառ, պաշտպա՛ն գիւղերու մուտքին։ Թո՜յլ տուր պահ մը հանգչիլ հովանոցիդ տակ։

* * *

Մտիկ ըրէ, բարի՜ ծառ։

Ես ալ թուփ մըն էի ժամանակին։ Հողը կը սնուցանէր զիս եւ ես կ՚աճէի առաւօտէ առաւօտ։ Ես ալ շուք ունէի ճամբաներուն վրայ։ Բայց գիւղին փոթորիկ մը՝ արմատախիլ ըրաւ զիս ու ցեղս։ Եւ՛ հիմա կը թափառիմ աշխարհի ճամբաներուն մէջ, ուղտափուշին նման, զոր հովը կը գլորէ գարիվեր ու գարիվար։ Ուրիշ քս կը սահի արտերուն վրայէն, ինչպէս ամպերը երկինքէն։ Հող չունիմ ոտքերուս տակ, տանիք չունիմ գլուխիս վերեւ։

Ընդունէ՛ զիս, բարի ծառ։ Եղի՛ր իմ տունս, մինչեւ որ խմբր անգամ մըն ալ վանտէ զիս հովանիէդ։ Ալ բաւէ կոր մը հանգիստն ալ, զոր յոգնած անդամներս պիտի գտնեն կանանչ առաստաղիդ տակ։

* * *

Իրիկուն է։

Պղտոր երկինքը կը ցածնայ ու՜ և, առող մը ծակեց գորշ առաստաղը։ Ընտաւոր մէջ, ոսկի երիցուկներու պէս, բուսան գողերուն լոյսեր. չէ՛, անոնք նման են վիրաւոր թռչուններու, որ կը անձութին։

Ա՜խ, հովիւին սրինգը «նոր ...ինը այնքա՜ն քաղցր է, որքան ...կուրգին վրայ ինկած տաք համբոյր մը, որ կը խտտացնէ հիմա, ամէն բան, ծառերուն ...ը, լոյսերուն արիւնը, անտաին հովը ինծի կը յիշեցնէն երամիս հասակս գիւղիս երկինքին տակ։

Բնութիւնը կը մտածէ։ Աղօթքի պահ է։ Լռութի՜ւն, լռութի՜ւն։

Չարմ ճգնի՛ս զիս, Աստուած ...ային, յարգանք ունեցիր խոր առապանքիս, գի յոգնած ճամբորդն եմ ես։

* * *

Ծա՛ռ, ծա՛ռ, այսպէս յանկարծ ինչո՞ւ սարսռացիր։ Ինչո՞ւ կը դողաս եւ մեղաղբայ փոշիի ձայն կը հանես։ Մեր սարսափնե՞րը յիշեցիր, մեր տառապանքին տեւն ունեցար, թափուած արեան ...ոտն առիր։ Հողի՞ն լսեցիր, ...ի՞ն տեսար։

Ծա՛ռ, ինչու կ՚արթնցնես զիս եւ կը յիշեցնես տարեդարձը մեր մեծ տառապանքին։

Ցարեդարձ է։ Այն օրերուն, մեր ժողովուրդը քար դառնալ ուզեց ու չյաջողեցաւ։ Մեզմէ շատեր նախանձեցան խոտան հոգիներուն մէջ, բուսած ծառերուն բախտին, ճանկովը հողին կառչած թուփի մը երջանկութեան, հողի ...ը մը մէջ հանգչած ջուրին ժպիտին։ Ծառը, թուփը եւ կաթիլ մը ջուրը հող ունէին, մինչդեռ մեր ժողովուրդը լեռնէն դաշտավէժ իջնող հեղեղի մը արագութեամբ քշեցին, առանց պահ մը հանգիստ տալու։

Ի՜նչպէս մոռնանք այդ օրերուն յիշատակը, երբ այսօր եւս հող չունինք։ Դարձեալ թափառական, մատնուած ենք համբ տառապանքի մը։ Ո՜վ բարոյական հորթեր, թող օ՜ն մը մտնէ ձեր բերանը։ Ո՜վ նորելուկ վարժապետներ, թո՜ղ ձեր արիւնը թթու քացախ դառնայ։ Մենք զզուած ենք ձեր իմաստութենէն։ Հո՜ղ կ՚ուզենք մենք, ի գին ամէն բանի։ Մեր շուքին չափ հող։ Ա-ռանց զրուեցի իմաստակ պարտիզպաններու միջամտութեան։ Հո՜ղ, որպէսզի մենք ալ բուսնինք ու աճինք։ Հո՜ղ, որպէսզի մենք ալ անտառներու նման հասակ առնենք, հո՜ղ, որպէսզի մենք ալ հանգչինք ու շոգենք մեր մէջքը։

Ծա՜ռ, բարի՜ ծառ, դուն որ կը նմանիս իմ հայրենի երկրիս ծառերուն, գրկէ՜ զիս եւ օրօրէ, վասնզի հոգիիս մէջ փոթորիկ կայ նորէն եւ մարմինիս մէջ սարսուռ։ Ծա՜ռ, մտիկ ըրէ ինծի, գի սիրտս հիմա այնքան բո՜ւխ է։ Ծա՜ռ, ես ալ կ՚ուզէի ունենալ ներբանիս չափ հող, արմատ արձակելու համար։ Ա՜խ, ես ալ կ՚ուզէի ծառ մը ըլլալ քեզի պէս, գեղուղէշ ու սլացիկ։

Ըլլա՜յի, ըլլա՜յի, ծա՜ռ մը ըլլայի՝ ցեղիս նահատակներուն վրայ տարածելու համար շո՜ւքս գալարայի, խո՜նկս բացցեալայ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յանուն Մէկ Միլիոնի

11/24 Ապրիլ 1915...
11/24 Ապրիլ 1928 ,
Տասներեք տարի...

Մե՞ծ բան է ժողովուրդներու յաւիտենական կեանքին մէջ։ Փոքր ակնթարթ մը միայն։ Ազգերու կեանքին մէջ յաճախ յիսուն տարին կ՚անցնի իբրեւ վայրկեան մը։ Սորկութեան մէջ հոլովուած դարեր կան որոնք մէկ հատիկ արի խոյանք չեն արժեր։

Իսկ այս տասներեք տարին ակնթարթի մը նշանակութիւնն ալ չունի հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ։ Կարծես երէկ էր որ մեր նոր կեանքի առաւօտի երգիչները սպաննուեցան գիշատիչ անգղերու կողմէ։ Կարծես երէկ էր որ մեր ծլող յոյսերու դարբինները կացինահար ինկան։ Կարծես երէկ էր որ ուռեցաւ, ուռեցաւ ծովը՝ զարկաւ մեր նաւը ժայռերուն, ու ջրասոյզ եղան նաւուղիղներն ու նաւապետները, նաւաստիներն ու ճամբորդները։ Կարծես երէկ էր որ մեր բարձր ու անմահական լեռները փլան մեր ժողովուրդի մէջքին վրայ, ու փշրեցին զայն։

Բայց, ո՛չ փոթորիկն էր մեր չքնաղ պարտէզը աւրշտկողը, ոչ ուրականը մեզ չորս ծովերուն ցրիւ տուողը, ոչ կարկուտն էր մեր ծաղիկները փճացնողը։ Ոչ ծովն էր ուռած, ոչ ալ մեր լեռներն էին փլողը։

Թուրքը։ Թրքութիւնն էր որ երկինքը խաւար դարձուց մեր գլխուն, արեւը՝ թոյնի սկահակ մը մեր շրթներուն քամուած, որպէսզի ճառագայթի ու շողի փոխարէն ծանր մելամաղձոտ խմենք։ Թուրքը, Թրքութիւնն էր որ մեր դրախտանման հայրենիքը գերեզմաննոցի վերածեց, մեզ դիակի կամ ուրուականի, Թուրքը, Թրքութիւնն էր որ սովահար գայլերու պէս ինկաւ մեր երկիրը եւ յաջողեցաւ մահուան անփառունակ թագաւորութիւնը հաստատել Մասիսէն այս կողմ։

Համրային անբարոյականութեան այս վատոգի ... տմարդի օրերուն, հարկ կա՞յ, արեան տեսարաններ վերյիշել, ցաւի, զուլումի, ահաւոր ու աննախընթաց նախճիրի էջեր բանալ, որպէսզի յուզուին այլասերածներն ու վատերը, որպէսզի ամչնան ու զզուանքի մռայլ վաճառուածներն ու մոռացկոտները, գարշապար լեզուաստուկներն ու անոնց միամիտ հետեւորդները։

Երբ «խաչելն ինկած ճահիճի մէջ կը խեղդուի, երբ բարձրացումներու վրայ» կը ծիծաղին, թռիչքին վատ բան ըլլալը ապացուցանելու համար գետնաքարշ կը սողոսկին, փորի վրայ օձերու պէս, կամ լոյսին բացասելու համար գետնին տակ կ՚իջնեանին խլուրդներու պէս ու անկցի՛ լոյսը, կը պոռան, — այս այս տեսակ շրջանի մը մէջ, հարկ կա՞յ անհամուսները նամուսի բերելու համար, յանուն պատիւի ջրասոյզ կոյսերու կեանքին դրուագներ պատմել, ըսել թէ հայրենիքի գաղափարին համար հազարաւոր, անթիւ կեանքեր՝ համագումար մէկ միլիոն կեանքեր՝ մեռան, կորան։

Հարկ կա՞յ ըսել թէ Մեծ Պատերազմէն յետոյ ճաշխելի շահի, աշխարհիակալութեան բաշխը գծերը յիշատակարան մը ունեցան, թէ անծանօթ, անմռաց անկիւն մը ինկած զինուորի նշխարները հաւաքեցին, «Անծանօթ Զինուորի» դամբարան մը շինեցին անմահ բոցով, ու միայն ազատութեան, գաղափարի համար ինկածները տակաւին կը շարունակեն անյիշատակ ու անթաղ, առանց խորան ու բոցի մնալ հայկական լեռ ու ձորերէն մինչեւ Միջագետքի կիզիչ անապատները։

Իրա՞ւ է որ դուրսի զա՛րշ ապականութեան այս օրերուն, մարդիկ կա՛րը ապարդիւն ու անպատիւ աշխատանք կը փորձեն մեր վիրաւոր ու տենչավառ սերունդի վերասլաց հոգին թեւակոտոր ցեխի մէջ ձգելու...։

* * *

Գոցեցէ՜ք պատուհանները, մարեցէք ճրագները, փակեցէք ձեր աչքերը, գի այսօր նահատակուած մէկ միլիոնի օրն է։

Իջէ՜ք խորունկը ձեր հոգիներուն, գի այսօր գաղափարի թագաւորութեան, անձնուրացութեան, այլասիրութեան, թռիչքի օրն է։ Ձեր հոգիներու խորունկէն եւ հոգիի աչքերով գիտեցէք անընդհատ, անընդմէջ կարաւանը նահատակներու բարձրացլուխ ու հպարտ, անլաց ու ժպտուն, որոնք գիտակցօրէն դէպի մահը կ՚երթան, իրենց մահով ժողովուրդներու ազատութեան անբռնադատելի իրաւունքի յաւիտենական ճշմարտութիւնը ապրեցնելու համար։ Մտրակի տակ, կացինահար կամ հրացանազարկ, ցաւի կամ զղջումի ոչ մէկ գիծ, ոչ մէկ խարշում յոգնութեան, մահը իրենց համար է եւ իրենք մահուան համար։— «Ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ մի անգամ կը մեռնի, բայց երանի՛ որ իր ազգի ազատութեան կը զոհուի»։ Յետո՞յ, աննոր է ազատութեան համար կրկէս նետուած ամբողջ ցեղ մը բնաջնջել, ինչքան ալ ոճիրի ցանցը լայնատարած եւ անողոք փռուած ըլլայ, կէսը պիտի վերապրի։ Ճշմարի՜տ է, ճշմարիտ է։ Ապա ուրեմն ի տես կոտորած, կոտորած, կոտորա՛ծ» դժնէ ու դաժան ու ահաւոր այդ պատկերին՝ Օ՜ լսեցէք արու ու հզօր երգը նահատակներուն։

«Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ հայուն կարդայ նախատինք»։

«Սեւերները կ՚իշխեն ողջերուն վրայ»։ Շատ սովորութիւններ կան, շատ աւանդութիւններ, անթիւ ուժեր, բռնութիւններ, որոնք պատմութեան մէջ խորտակուած են կամ պիտի խորտակուին։ Բայց կայ ուժ մը, հոգեկան թագուն զօրութիւն մը, եթէ կ՚ուզէք բռնութիւն մը,— մեռելներուն բացարձակ իշխանութիւնը՝ ողջերուն վրայ, որ երբեք չպիտի տկարանայ, չպիտի մեղմանայ, պիտի հասնի սերունդէ սերունդ, դարէ դար։

Այդ ազատութեան նահատակ այլ խոշոր մարտիկներու յաղթանակն ճնշումն է ապրողներուն վրայ. որքան ժամանակ որ Ազատութիւնը եւ խաչելը կը շարունակեն մարդկային ծովածաւալ, որոնց ողիի կախարդող դիցուհին միայ։ Որքան ժամանակ որ մարդիկ առողջէն աւելի կը նախընտրեն քալել, քալելէն աւելի թռչիլ։

Օ փա՜ռք մեր մեռելներուն։ Անոնք միշտ կ՚իշխեն մեր վրայ։ Մենք կը փնտռենք զանոնք, կը փնտռենք իրենց խաչը, իրենց ճամբան, կ՚երազենք ու կարօտ ենք «մեր հայրենիքին թշուառ անտէր» ու շղթայուած։

∴ Եթէ սիրելի են անոնք, եթէ զեռ անոնց խաչալը մեր խաչալն է, եթէ զանոնք սպաննողն ու մահացնողը Թուրքը եւ Թրքութիւնն է. եթէ անոնց ու «մեր հայրենիքը» թշուառ, անտէր ու շղթայակապ, ոտնակոխան պահողը Թուրքը եւ Թրքութիւնն է. եթէ անոնց նիւթական ու բարոյական բովանդակ ժառանգը ուտողն ու հատցնողը Թուրքը եւ Թրքութիւնն է. եթէ զանոնք մեզմէ բաժնողը, ու մեզ անոնց անթաղ մեռելներէն հեռու պահողը Թուրքը և Թրքութիւնն է. եթէ անոնց յիշատակին անմահ բոցով դամբան մը կանգնելու (որ գանոնք ցեղին մշտավառ մորենին) հնարաւորութենէն մեզ զրկողը (որովհետեւ, որբ ենք եւ անհայրենիք մնացինք) Թուրքը եւ Թրքութիւնն է. եթէ անոնց ու մեր հայրենիքին ու մեր միջեւ տարածութիւնը անընդհատ մեծցնողը ու անապատի պէս չոր ու ավրող պահողը, Թուրքը եւ Թրքութիւնն է.— Հայե՛ր, միանանք, Հայե՛ր, միացէ՛ք։

Մէկ միլիոնի յիշատակին, անոնց ապրող խաչալին առջեւ, գերագոյն զոհողութիւնը ընողներու առջեւ արտասանե՛նք գերագոյն խօսքը.— Ազգային բոլոր կենդանի ուժերու անխտրական միութիւն։ Ստեղծենք մէկ ճակատ.

Ստեղծե՛նք մէկ անխորտակելի, հզօր ճակատ՝ մէկ միլիոնը ջարդող Թրքութեան յարաճուն վտանգին դէմ։

Բազաքացինե՛ր, հայրենակիցնե՛ր, ընկերնե՛ր, հայորդինե՛ր, միանա՜նք ու կազմենք մէկ ճակատ,

Յանուն մէկ միլիոնի...

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՔԻՒՐՏԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս կրկնակ խորագիրներուն տակ Լոնտոնի *Թայմզը* կը գրէ.—

Քիւրտիստան դեռ չէ խաղաղած, հակառակ որ երեք տարիներ անցած են այն օրէն ի վեր, երբ Թուրք բանակը մէջքը կոտրեց Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան՝ ընդդէմ նոր Թուրքերու կրօնական կամ, ինչպէս իր հետեւորդները պիտի ըսէին, անկրօն բարենորոգումներուն։

Յստութիւնը որով զսպուեցաւ ապստամբութիւնը, զայրացուց կամ զարհուրեցուց այն պետերը որոնք չէին միացած Շէյխին, եւ 1925ի աշնան թրքական զօրասիւններ կռիւի մէջ էին ըմբոստ ցեղախումբերու հետ, Մարտին-Միտիաթ շրջանին մէջ եւ Մուսուլի հիւսիս. կողմը։ Թուրքերը շատ պատճառներ ունէին կասկելու Քիւրտերուն դէմ, որոնք խորտակած էին թուրքեւքիւրտ բարեկամութեան և համերաշխութեան կեդրիքը, որ իբրեւ պրոպագանդա պիտի ծառայէր Ժընեւի մէջ՝ երբ Մուսուլի խնդիրը ընհուէր Քիւրտ ղեկավարներն բնազդաբար զգացին թէ նոր Թուրքիան պիտի զօրծադրէ ա՛յն զոր հին Թուրքիա սպառնացած էր միայն, եւ թէ անիկա պիտի ստիպէ զիրենք եւ իրենց ցեղախումբերը՝ տուրք վճարել, զինուոր տալ, եւ առհասարակ Թուրք գիւղացիներու պէս բնականոն կեանքի մը ենթարկել զիրենք, եւ Աղայէն կամ Փիրէն աւելի կառավարիչին կամ ոստիկան • զինուորին ազդեցութեան տակ դնել։

1925ի գործողութիւնները յաջող էին, սակայն որոշ թիւով Քիւրտեր եւ իրենց վարիչները յաջողեցան փախչիլ, մէկ մասը դէպի Միջագետք, իսկ Միտիաթի բնակիչներէն մաս մըն ալ՝ Ֆրանսական Սուրիա։ 1926ին դարձեալ կռիւ ծագեցաւ, որուն յաջորդեցին նոր կախաղաններ, գիւղերու հրկիզումներ եւ քիւրտ իշխանիկներու աքսորը՝ իրենց ընտանիքներով՝ դէպի Ատանա կամ Սինոպ։

Դիմադրութեան երեք կեդրոններ կային —Տէրսիմը, իր հերետիկոս ու զազայախօս բնակիչներով, Սասունի Մծբինի շրջանը, կեդրոնական Տաւրոսի մէջ, եւ Վանայ լճի մօտակայ լեռնային շրջանը։ Նախ Նիսիպինը խաղաղեցուեցաւ, եւ գլխաւոր ապստամբը՝ Հաջօ Ֆրանսական հողամաս փախաւ։ Հակառակ բազմաթիւ մահապատիժներու, Տէրսիմ զէնքերը վար չդրաւ։ Ջալալիներն ու Հայտարանլըները ոտքի ելան Պայազիտի շրջանին մէջ եւ կոտորեցին Թուրք վաշտ մը։ Էրզրումէն ղրկուած զինուորներ վերահաստատեցին կարգը։ Որոշ թիւով Քիւրտեր —ոմանք կ՚ըսեն թէ 150 երեւելիներու ընտանիքներ — տարագրուեցան դէպի Արեւմտեան Անատոլու. Շատեր ճամբան մեռան, կ՚ըսուի թէ մաս մը դեղեցիկ կիներ անհետացան։ Մեծ թիւով ապստամբներ իրենց ընտանիքներով Պարսկաստան փախան։

Անցած տարի նոր կռիւներ տեղի ունեցան։ Փետրուարին Սալիհ Իգդէթ պէյ մօտ 400 կանոնաւոր եւ ոստիկան - զինուորներով պարտութեան մատնեց Քօչ Ուշաղ ցեղախումբը Տէրսիմի մէջ։ Աւելի ետքերը յարձակումի ենթարկուեցան Սասունի եւ Գենտանի ցեղախումբերը՝ Պիթլիսի նահանգին մէջ, ու կ՚ըսուի թէ հպատակութիւն յայտնեցին։ Պարսկական սահմանագլուխին վրայ «պզտիկ պատերազմ» մը տեղի ունեցաւ «Միապետականները», կամ «յետաշրջական գաւազիրները», ինչպէս կը կոչէ զանոնք Թուրք մամուլը,— որոնց թրքական հողի վրայ արշաւը վերջին ծայր կծու ծանուցագիրներու փոխանակութեան պատճառ դարձաւ Էնկիւրիի և Թեհրանի միջեւ. Հայտարանցի էին կամ ուրիշ քիւրտ ապստամբներ ու թէև Պարսիկները կը յայտարարեն թէ զանոնք սահմանագլուխէն հեռացուցած են, սակայն հաւանական չէ որ անձնատուր եղած ըլլան։ Շահի կառավարութիւնը 1918էն մասնաւոր տեսակէտներ ունէր Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի ճշտումին մասին, ու Փէհլէվի թագաւորը կրնայ նոյն տեսակէտն ունենալ ինչպէս իր Ղաջար նախորդները։

Մինչ այդ, Թուրքերը կը թուի թէ տրամադիր են փոխելու իրենց քրտական քաղաքականութիւնը։ Միջագետքի, Սուրիոյ, Պարսկաստանի եւ խորհրդային Անդրկովկասի մէջ քիւրտ փախստականներ գտնուիլը գէշ ազդարարութիւն մըն է, ու նշաններ կան թէ Թուրք կառավարութիւնը այժմ աւելի մեղմ է։ Աքսորուածներէն մաս մը հայրենիք վերադարձուեցան։ Անցած տարի Վանի եւ Պիթլիսի բարձրաստիճան քաղաքային պաշտօնեաները գրեթէ բոլորն ալ Քիւրտեր էին, ու թէեւ քիւրտ դպրոցներ թոյլ չեն տրուիր, սակայն հրաժարած են եւրոպական տարազն ու ուրիշ նորութիւններ քիւրտ պահպանողական ժողովուրդին պարտադրելու ձեռնարկէն, ուսկից գերծ կը մնան քանի մը քաղաքներ։

Թուրքիայէն դուրս կայ քիւրտ ազգային շարժում մը, որուն կը մասնակցին խումբերով երիտասարդներ. այս վերջիններէն ոմանք շատ երեւելի անուններ կը կրեն։ Անիկա կեդրոն մը ունի Փարիզի մէջ, ու առնուազն ուրիշ մը՝ խորհրդային Միութեան մէջ Լենինական կառավարութիւնը տեղեակ է ասոնց եւ կը զգուշանայ նոր դանդատներ աւելցնելէ անխուսափելի դժգոհութեանը վրայ իր աղքատացած Արեւելեան նահանգներուն, որոնք զուրկ են բնակչութենէ, երկաթուղիներէ, բժիշկներէ, եւ ամէն բանէ վեր, դպրոցներէ։

ներու միջեւ տարբերութիւնը կը շարունակէ նպաստաւոր ըլլալ։ Ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը միշտ պիտի յարգուի եւ կառավարութիւնը երբեք չի մտածեր աւելցնել շրջաբերութեան դրուած դրամին քանակը։ Աւելցուց թէ կարօններու խնդիրն ալ շուտով պիտի կարգադրուի։

4-5 միլիոն անգործ Մ. Նահանգներուն մէջ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ծերակուտական Րոպըրթ Վակնէր, գեմոկրատ, ծերակոյտէն պահանջեց ընդունիլ ծրագիր մը, անգործութեան վերջ տալու համար։ Աւելցուց թէ կառավարութիւնը շատ կը պզտիկցնէ անգործութեան չափը ամբողջ երկրին մէջ։ Ծերակուտականը փաստեց թէ սխալ է Աշխատանքի նախարարին հաշիւը, որուն համաձայն անգործներու ընդհանուր թիւն է 1,874,000։ Ընդհակառակն անգործներու թիւն է 4—5 միլիոն։

Ծերակուտականը հետեւեալ ծրագիրը կը ներկայացնէ իր կողմէ անգործութեան վերջ տալու համար. Ա.) կառավարական հսկողութեան տակ հաստատել ազգային գործակալութիւն մը, որ գործ հայթայթէ, Բ.) աւելի կատարեալ վիճակագրութիւն մը կազմել գործազուրկներուն մասին. Գ.) հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկել՝ անգործներուն գործ մատակարարելու համար։

Ծերակուտականը կը պահանջէ որ Ծերակոյտը այս մասին վերջնական որոշում մը տայ՝ արձակուրդէն առաջ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ռուսական ոսկին

Աշխարհի շրջանը կատարելէ յետոյ, պոլշեւիկներու 5 միլիոն տոլար արժէքով ոսկին վերջապէս Գերմանիա հասաւ եւ Տէօյչէ Պանքի նկուղներուն մէջ դրուեցաւ։

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն գոյացած է պոլշեւիկ իշխանութեանց եւ Ռայխսպանքին միջեւ։ Այս վերջինը տրամադրութիւն յայտնած է գնելու ռուսական ոսկին։ Ռայխսպանք այս դրամով անգլիական ոսկի պիտի գնէ, վճարելու համար Գերմանիոյ հատուցումներու պարտքը՝ Ապրիլի հաշուոյն։ Իր կարգին Անգլիա այս դրամով պիտի վճարէ Միացեալ Նահանգներուն ունեցած իր պարտքը, այնպէս որ այս ոսկին որ Ամերիկայէն եւ դարձուած էր, քանի մը շաբաթէն դարձեալ Ամերիկա պիտի դառնայ։

Պերլինի ելմտական մասնագէտները չեն կարծեր որ Ֆրանսա կարենայ կասեցնել այս գործողութիւնը։

Ամէն կողմ երկրաշարժ

Պոլիսէն կը հեռագրեն. — Չորեքշաբթի ժամը 21.10ին Էտիրնէի մէջ պատահեցաւ սաստիկ շարժ մը, որ տեւեց 5 երկվայրկեան. 10 վայրկեան յետոյ կարճ ընդհատումներով չորս ցնցումներ եւս զգացուեցան։ Այս ցնցումները զգալի եղան նաեւ Պոլսոյ եւ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ։ Իզմիրի մէջ ցնցումները տեւեցին 20 երկվայրկեան, պզտիկ ընդհատումով մը։ Տարտանէլի մէջ ալ տկար ցնցումներ արձանագրուեցան ժամը 13ին եւ 15ին։

∴ Սերպիայէն եւ Յունաստանէն եւս նոր ցնցումներու լուրեր կը հասնին։

∴ Սոֆիայի Ազգային Թատրոնին մէջ Չորեքշաբթի գիշեր «Թարմէն»ը կը ներկայացուէր՝ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան, երբ առաջին ցնցում մը զգացուեցաւ։ Խաղը շարունակուեցաւ առանց խանգարումի։ Քիչ ետք երկրորդ ցնցում մը եւս պատահեցաւ։ Այն ատեն, շնորհիւ դերասաններու պաղարիւնութեան, թատրոնը պարպուեցաւ առանց խուճապի։

Զըրփանի մէջ ժողովուրդը այնքան ցնցուած էր շարժի սաստկութենէն, որ քանի մը հոգի խելագարեցան։

Իւսկիւպլիւրոյ Ալեքսանդր Թագաւորը ցաւակցական հեռագիր ուղղեց Պորիս Թագաւորին։ Աթէնքի լրագրողներէն պատուիրակութիւն մը, որ Պուլկարիա պիտի երթար, յետաձգեց իր մեկնումը։

∴ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Ֆիլիպէի մօտ Մարիցա գետին կամուրջը նորոգուած ըլլալով, Սոֆիայի եւ Պուրկազի միջեւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները վերահաստատուած են։ Ֆիլիպէի եւ արուարձաններուն մէջ ցնցումները շարունակուեցան անցեալ գիշեր ալ, սակայն նոր վնաս չկայ։ Ժողովուրդը միշտ սարսափի մէջ կ'ապրի։ Շատ մը ընտանիքներ մեկնած են Ֆիլիպէէն, որուն պարենաւորումը կ'ապահովեն իշխանութիւնները։

«Պրէմէն»ի ձեռնարկը

«Պրէմէն»ի օդանաւորդները որոշեցին օդի ճամբով դառնալ Գերմանիա, երբ վերջացնեն իրենց այցելութիւնը ամերիկեան գլխաւոր քաղաքներուն՝ Նիւ Եորք, Շիքակօ եւն.։ Այս ձեւով անոնք կը յուսան առաջինը ըլլալ որ Ատլանտեանի երթուդարձը պիտի կատարեն օդանաւով։

Հակառակ նախապէս յայտարարուածին, «Պրէմէն» չպիտի կրնայ այսօր Նիւ Եորք հասնիլ, որովհետեւ օդանաւին նորոգութիւնը դեռ քանի մը օր պիտի տեւէ։

100,000 համայնավարներու ցոյցը

Գերմանիոյ ներքին նախարարը արգիլած ըլլալով համայնավարներու մասնակցութիւնը յառաջիկայ ընտրութեանց, մօտ 100,000 համայնավարներ առջի օր մեծ ցոյց մը կատարեցին Լուսթկարթընի մէջ, քայզէրի պալատին առջեւ։ Համայնավար երեսփոխաններ կարճ բայց ազդու ճառեր խօսեցան՝ բողոքելով կառավարութեան դէմ, որ կ'արգիլէ իրենց գործունէութիւնը, մինչ կը հանդուրժէ ծայրայեղ աջ կազմակերպութիւնները, որոնք նուազ յեղափոխական չեն։ Ո եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։

Ցարդ միայն Պավարիոյ կառավարութիւնը հպատակած է ներքին նախարարի այս հրահանգին. գերման միւս ութ պետութիւնները կը հակառակին ատոր եւ բողոքի հեռագիրներ ղրկած են կեդրոնի կառավարութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ Յունաց պատրիարքը Վասիլիոս, որ 85 տարեկան է, սուր թոքատապէ կը տառապի եւ վայրկեանէ վայրկեան մահուանը կը սպասուի։

ՍԸՐ ՕՍԹԸՆ ՉԷՄՊԸՐԼԷՅՆԻ տեղ Անգլիոյ արտաքին նախարար պիտի կարգուի լորտ Պիրքընհէտ, կ'ըսէ Լոնտոնէն հեռագիր մը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant. H. TURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 209bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ 1928

24 AVRIL 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 629

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Մէկ շաբթուան կիսկատար լուրերէն յետոյ, շաբաթ եւ կիրակի վերջնապէս հաստատուեցաւ որ զարհուրելի աղէտի մը ենթարկուած է հարաւային Պուլկարիան։

Պուլկարաբնակ Զըրփանի եղերական բախտն ունեցած է նաեւ հայաբնակ Ֆիլիպէն։

Ինչպէս Սոֆիայի մեր թղթակիցն ալ կը հաստատէր, կիրակի օր, Ֆիլիպէն կէս առ կէս քանդուած է։ Աւելի վերջը, թան ի խղթակիցը կը հեռագրէր թէ հայկական թաղը աւերակներու կոյտ մըն է։

Ֆիլիպէի մէջ հայկական թաղը կը նկատուի քաղաքին հին մասը, բլուրի մը բոլորտիքը խռնուած տուներով և նեղ փողոցներով, ուր ձեռք կարելի է երկարել մէկ պատուհանէն միւսը։

Այստեղ կը բնակին խոնարհ խաւերը. բուն ժողովուրդը։ Նոր մասին մէջ ալ, դէպի հարաւ, բազմաթիւ Հայեր կան, աւելի ունեւորներ, որոնք իրենց սեփական տուները շինած են վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին։ Հին մասին մէջ են եկեղեցին եւ դպրոցը, եւ առաւելապէս անոնց բոլորտիքը խռնուած են 1922ի գաղթականները։

Ամբողջ գաւառին մէջ մեր հայրենակիցներուն թիւը կը հասնի 8—10,000ի, որոնց մեծագոյն մասը կը բնակի Ֆիլիպէ։ Մէկ հայկական է նաեւ Խասքօվօն. 70 քիլոմեթր անդին։ Աւելին առաջ, հազիւ 7—10 պուլկարահպատակ Հայեր կը գտնուէին այնտեղ։ Գաղթէն յետոյ, ունեցանք 1200—1500 հոգինոց գաղութ մը, ընդհանրապէս Թրակիոյ եւ Բիւթանիոյ շրջաններէն։

Այս նախնական ծանօթութիւններէն յետոյ, ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք օրուան վերջին լուրերը։ Պուլկարիոյ վարչապետն ալ կը հաստատէ թէ, Ֆիլիպէի բազմամարդ կեդրոնին (100.000 բնակիչ) մէջ «չկայ տուն մը որ բացարձակ ապահովութիւն ներշնչէ»։ Իբր ութսուն հազար բնակիչներ անպատսպար կը մնան, շրջականներն ալ հաշուելով։

Այժմէն իսկ, Պուլկարիա աչքը ուղղած է դէպի դուրս, յուսալով որ իր ուժէն վեր է դարմանել այս զարհուրելի աղէտին հետեւանքները։ Պարտուած եւ ջախջախուած, այս երկիրը կը հալի տարուէ տարի։ Երկրին տնտեսական երակները կը քամուին, պատերազմական հատուցումները վճարելու համար, մինչեւ 62 տարի։ Թրակիայէն, Մակեդոնիայէն եւ Տոպրուճայէն հարիւր հազարաւոր փախստականներ, աւելի քան կէս միլիոն թշուառներ իրենց կարգին ծանրացուցած են վիճակը։ Այս կացութեան մէջ ալ, Պուլկարիա առաջինն էր որ մէկ հեւոցի վրայ 20,000 հայ փախստականներ ընդունեց, երբ խուճապը սկսաւ Պոլսոյ մէջ, 1922ին, իբրեւ հետեւանք Փոքր Ասիոյ աղէտին։

Ըսել կ'ուզենք թէ այս ուժասպառ երկիրը հազիւ միջոց ունի իր կարօտներն ու աղէտեալները փրկելու։ Արդէն ո՛ր եւ է նիւթական օգնութիւն չէ կրցած ընել հայ գաղթականներուն, որոնք ոտքի կանգնած են արտասահմանի նպաստով եւ իրենց արիւն-քրտինքով։

Գաղթականներուն մեծ մասը բանւորներ են, ծխախոտի գործարաններու մէջ, որոնք տագնապ մը կ'անցընեն ատենէ մը ի վեր։ Վերջերս անգործութիւնն ալ սաստկանալով, կառավարութիւնը հարկ դատեց բաց տեղերու համար նախապատուութիւն տալ պուլկար փախստականներուն։

Իսկ հիմա կը պարզուի որ ծխախոտի գործարաններն ալ մեծ մասով քանդուած կամ վնասուած են։

Այս բոլոր մանրամասնութիւնները յիշեցինք, ապացուցանելու համար թէ, արտասահմանի բախտաւոր գաղութները չեն կրնար անտարբեր մնալ Պուլկարիոյ աղէտին հանդէպ։

Այդ աղէտը մեզի կը յիշեցնէ Շիրակի շարժը։

Ֆիլիպէի դժբախտութիւնը ծանր է մանաւանդ անոր համար որ, մեր արկածահար հայրենակիցները կը գտնուին օտար հողի վրայ։ Ո՛չ հող ունին, ոչ արտ։ Իսկ եթէ ունէին իրենց գլուխը դնելու տեղ մը, այն ալ քանդուած է։ Յետոյ, չկայ անմիջապէս գործի մտնելու եւ նորէն տուն-տեղ շինելու հնարաւորութիւն, գոնէ մօտաւոր հեռանկար։ Պարզ է որ կառավարութիւնը, որքան ալ բարեացակամ ըլլայ, ամէնէն առաջ տեղացիները պիտի հոգայ։

Ուրեմն, պէտք է անմիջապէս գործի ձեռնարկել, եղբայրական օգնութեան համար։ Մանաւանդ որ, օրուան հացի հոգէն զատ, համաճարակի վախեր կան, ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները։

Եւ գործը պէտք է սկսիլ Փարիզէն, որ ամէնէն բախտաւոր ու մօտ գաղութն է։

Անշուշտ Բարեգործականը եւ կարմիր Խաչը պիտի փութան գումարներ եւ դեղ-դարման ղրկել։

Բայց այս գրասենեկային կարգադրութեամբ չի վերջանար եղբայրական աջակցութիւնը։ Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է պատուիրակ մը ղրկել Պուլկարիա, տեղին վրայ քննելու համար ամբողջ կացութիւնը եւ ճշտելու համար բոլոր պահանջները։

Անմիջական օգնութեան նոյն պարտքը կ'իյնայ ու։ իշ բախտաւոր գաղութներու վրայ։

Թերեւս անհրաժեշտ դառնայ նաեւ հանրային հանգանակութիւն մը։

Չմոռնանք որ թանկագին համրանք մը պիտի փրկենք ցուրտէն, անօթութենէն եւ համ ճարակներէն։

Շ.

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի գիշեր հազարէ աւելի երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան Սալ տ'Օրթիքիւլթիւրի մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11/24ի սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Փարիզի Ուսանողական Միութեան եւ մասնակցութեամբ քաղաքական ու մշակութային կազմակերպութեանց։ Կարգապահութեան կը հսկէին Հայ Արիները՝ իրենց խմբապետին առաջնորդութեամբ։

Սգահանդէսը սկսաւ առաջ Պ. Յովհ. Պապէսեան մոգական լապտերով ցոյց տուաւ նահատակ մտաւորականներու խմբանկարները, «Յառաջ»ի Կիրակի օր հրատարակած խորհրդանշան-նկարը եւ Հայկ. Ազատամարտը։

Նախագահ Պ. Թէոդիկ իր բացման խօսքին մէջ ըսաւ թէ եղածը տօն կամ սգատօն չէ, այլ յիշատակի օր, ու կարգ մը յատկանշական դրուագներ պատմեց Մեծ Եղեռնէն, ցոյց տալու համար թէ ի՛նչպէս Հայերը արիաբար կուրծք տուին դահիճին։ «Գտեցէ՛ք աչուըներդ վայրկեանի մը համար, ու պիտի տեսնէք ձեր հոգիի աչքերով հսկայ դամբարան մը։ Ասոր կափարիչը վեր չե՛մ ուզեր առնել. մէկ միլիոն ա՛յնչափ ցեղիս զաւակները կը հանգչին հոն։ Ու այդ դամբարանը,— այլ եւս յիշատակի ալապաստրէ քանդակներով Պանթէոն—կը հրաւիրէ ամէնուս՝ իր առջեւ խոնարհի՛լ յաւնկայսու» Ու հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել ինկողներուն յիշատակը։

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ Պ. Գ. Զուլումեան կարդաց գրութիւն մը։ «Պէտք է վառ պահենք մեր ներքին կրակը և չուրանանք մեզի կեանք տուող ազգը։ Եթէ կ'ուզենք պահել մեր ինքնութիւնը եւ ժառանգ ազգի մը ամօթալի անունը չթողուլ պատմութեան, պարտաւոր ենք յիշել մեր նահատակները եւ իրենցմէ ուժ առնել»։

Զաւահաս Որբերու Միութեան կողմէ Պ. Մ. Կիւրեղեան յարգանքի խօսքեր ըրաւ իրենց ժառանգ ծնողներու յիշատակին։ «Ամէն տարի Ապրիլեան այս օրերուն պիտի գանք կրկնելու մեր ուխտը եւ հաւատարիմ մնալու մեր անմահ նահատակներու յիշատակին եւ արծարծելու մեր մէջ հայրենասիրութեան եռանդը»։

«Յարդգող» Գրական միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Եղ. Տաշճեան, որ շեշտեց թէ քաղաքակիրթ ազգերը իրենց մեռելներուն խորհրդանիշն ունին յանձին Անծանօթ Զինուորին, Հայերը զուրկ են նման խորհրդանիշէ մը։ Յիշեց Պելժ մեծ բանաստեղծ Վէրհարընի հայրենասիրական տողերը՝ գերմանական գրաւման օրերուն։ «Որքան թշուառ տեսնեմ հայրենիքս, այնքա՛ն աւելի կը սիրեմ զայն»։ Ու վերջացուց՝ ուխտի խօսքեր ընելով։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ բժիշկ Յ. Տէր-Դաւիթեան յարգանքի խօսքեր ըրաւ նահատակուող մտաւորականներու, մասնաւորաբար բժիշկներու եւ դեղագործներու յիշատակին, թուելով անոնց բռնամահ կորուստը։

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Օր. Նունիկ Տէր-Ղեւոնդեան կարդաց երկար ճառ մը, որ կը պատկերացնէր Պոլսոյ մտաւորականներուն միահաղոյն ձերբակալութիւնն ու եղերական վախճանը, գաւառի հայութեան տեղահանութիւնն ու սպիտակ ջարդը եւ բռնաւորներու դէմ պայքարը պոռթկաց, եզրակացնելով որ գաղափարը չի մեռնիր։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Կարօ Սասունի համադրեց եղեռնի տարիները՝ իրենց քստմնելի դրուագներով։ «Մենք մեռելներ չունինք. հայկական գաւառներու մէկ միլիոն զոհերու հոգիները կ'ապրին դեռ։ Հազարաւոր մամիկներ որ իրենց տան բանալիները մէջքերնին դրած ճամբայ ելան, վերադարձի յոյսով, կ'ապրին դեռ. անհամար մշակները, որոնք բահը ձեռքը աշխատած ատեն ջարդուեցան, դեռ հոն են իրենց հոգիներով։ Տաւրոսի հարաւն ու հիւսիսը ամբողջ հայաշխարհին մէջ տակաւին կը սաւառնին մեր զոհերու հոգիները։

«Հայուն վերջին խելքն է լաւը, բայց մինչեւ որ մեր խելքը գլուխ եկաւ, փճացած էինք արդէն։ Պէտք է դաս առնենք պատմութենէն ու սորվինք բռունցք ցցել բռնաւորին դէմ. ան ատեն փոխանակ մեր մեռելներուն համար ոտքի ելլելու, ծունկի՛ պիտի բերենք մեր դահիճները»։

Նախագահը կարդաց գրութիւն մը, ղրկուած Սարսէլի «Արարատ» Միութեան կողմէ, որ իր յարգանքի բաժինը կը բերէր նահատակներու յիշատակին։

Իր փակման խօսքին մէջ, Նախագահ Պ. Թէոդիկ վերապրողները նմանցուց Ղազարոսին, որ յարութենէն վերջ ժպիտը մոռցաւ։

«Այս պահը, ըսաւ, ո՛չ լացի ո՛չ ալ ուրախութեան պահ է, այլ ինքնամփոփումի. երջանիկ ազգերն են միայն որ պէտք է ուրախանան, իսկ մեզի պէս ջարդակոտոր ազգ մը պէտք է ունենայ տարին գոնէ մէկ օր՝ սուգի և ինքնամփոփումի համար»։ Վերջացնելով, ըսաւ. «Թէեւ մեր նահատակներուն նշխարները չունինք մեր մօտ, սակայն մեզմէ քանի մը քիլոմեթր անդին կայ Մեծ Եղեռնի զոհերէն կենդանի վկայ մը՝ Կոմիտաս վարդապետ»։

Գեղարուեստական բաժինին սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին ֆրանսացի յայտնի արուեստագէտներ՝ Քոնսէրվաթուարի փրոֆէսէօր M. Paul Fauchet, Mme Marguerite Gillet Օփերայէն, Mme Leicknam-Cacheux (ջութակ, եւ M. Boulmé (թաւ-ջութակ), որոնք ջերմ ծափերու արժանացան. հետզհետէ նուագեցին Շոփէնի Polonaiseը, Լալոյի Chants Russesը (թաւ-ջութակ), Paul Fauchetի հեղինակած Pie Jesuն (երգ), Ֆօրէի Romanceը ջութակ, Շուպէրթի l'Adieuն, Paul Fauchetի Chant de crépusculeը (թաւ-ջութակ)։ Ամէնէն վերջ յատնկապս ունկնդրուեցաւ Omer Letoreyի Ceux qui pieusementը, զոր հիանալի արուեստով երգեց Օփերայի երգչուհի Տիկին Gillet.

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան (Թէոդիկի «Այսօր նոճի՝ վաղը դափնի»ն, (հրատարակուած Յառաջի մէջ) եւ Ահարոնեանի «Յարգանք քե՛զ»ը. Պ. Ա. Կոթիկեան՝ Սիամանթոյի «Դարերու վրէժ»ը. հայերէն երգեր երգեց ընկ. Ս. Նաւասարդեան։

⁖ Ռամկավարներն ալ շաբաթ գիշեր սգահանդէս մը կազմակերպած էին իրենց իրենց գլխուն, 150 հոգինոց սրահի մը մէջ, որ նոյնիսկ չէր լեցուած։ Կը նախագահէր փրոֆ. Աղաջանեան. խօսեցան Պ. Պ. Լ. Բաշալեան եւ Արամ Ինճիճեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ Ի ՆՊԱՍՏ ԱՋԵՐՈՒՆ

Կիրակի օր, 22 Ապրիլ, խաղաղութեամբ կատարուեցան Ֆրանսայի երեսփոխանական ընտրութիւնները։ Կը մասնակցէին մօտ տասը միլիոն ընտրողներ։ Մէկ-երկու տեղեր միայն աննշան միջադէպեր ծագեցան։ Առաջին արդիւնքը նպաստաւոր է չափաւորներուն եւ աջերուն։ Քաղքենի դրամատիրական թերթերը ուրախութեամբ կ'աւետեն թէ ոչ մէկ համայնավար ընտրուած է Փարիզի Սէն շրջանին մէջ, որ կու տայ 59 երեսփոխան։ «Մաթէն» կը շեշտէ.

—«Ապրիլ 30ին միայն կարելի պիտի ըլլայ վերջնական գաղափար կազմել, բայց Ապրիլ 22ի ընտրութիւնը ամէն յոյս կը ներշնչէ։ Ան ճամբան բացաւ ազգային ուժերու յաղթանակին առջեւ, ուժեր որոնք համախմբուած են Փուանքարէի դահլիճին շուրջ։ Ան կ'ապացուցանէ Մոսկուայի վարձկան հրոսախումբերուն գրեթէ անդարմանելի պարտութիւնը»։

Փարիզի Ա. թաղամասէն ընտրուեցաւ թունդ ազգայնական Թէթէնժէ։ Վերընտրուածներուն մէջ կան երեսփ. ժողովի նախագահ Պուիսոն, ընկերվարական (Մարսէյլէն), Պոկան, կրթական նախարար Էռիօ (Լիոնէն), Թոշակներու նախարար Լուի Մառէն, միւս նախարարներէն՝ Ժորժ Լէյկ, Թարտիէօ և Պոքանովսքի։ Փէնլըվէ համեմատականի մնաց։ Փարիզի 5ններորդ թաղամասին մէջ, համեմատականի ցանկին գլուխը կը գտնուի հայասէր Էտուար Սուլիէ՝ 4931 քուէով. Քլամառ-Վանվ-Մալաքոֆի շրջանին մէջ համեմատականի մնաց Մարք Սանիէէն։ Ընկերվարական վարիչ Լէոն Պլում Փարիզի 20րդ. թաղամասին մէջ համայնավար թեկնածու Տիւքլոյէն պակաս քուէ ստացաւ։

Պիտի ընտրուին 612 երեսփոխաններ։ Երէկ մինչեւ կէսօր հասած արդիւնքին համաձայն, Կիրակի օր ընտրուած են 201 երեսփոխաններ, որոնք կը բաժնուին հետեւեալ կերպով.— Հանրապետական՝ 26, Ռամկավար հանրապետական՝ 72, Ձախ հանրապետական՝ 41, Արմատական հանրապետական՝ 15, Ընկերվական արմատական՝ 16, Ընկերվարական հանրապետական՝ 4, Ընկերվարական՝ 14, Պահպանողական՝ 13, Համայնավար՝ 0։

Համեմատականի մնացածներուն վերջնական ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի։

⁖ Իբրեւ սովորական քաղաքացիներ, իրենց ընտրական շրջանակները երթալով, անձամբ քուէները տուփը ձգեցին հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ, կարտինալ Տիւպուա եւն.։ Վարչապետ Փուանքարէ շոգեկառքով Սանփիէնի գնաց, ժամը 1ին, քուէն ձգեց եւ ժամը 3.30ին նորէն շոգեկառք նստելով Փարիզ վերադարձաւ։

⁖ Պոպինեիի մէջ հազար համայնավարներ ցոյց մը կազմակերպեցին իրենց հակառակորդ ընտրելիին դէմ եւ կրակոտ ճառեր խօսեցան, բայց դէպք չպատահեցաւ։ Ցոյցեր կազմակերպուեցան նաեւ ուրիշ արուարձաններու, մասնաւորապէս Քլիշի՝ Լըվալուայի եւ Իվրիի մէջ։ Իրիկուան, երբ հետզհետէ կը հաղորդուէին ընտրութեանց արդիւնքները, թեթեւ ընդհարումներ պատահեցան Մոնմարթրի և Փլաս տ'Իթալիի կողմերը։

⁖ Համայնավար «Իւմանիթէ», իբրեւ մխիթարական պարագայ, կը յիշէ թէ իրենց կուսակցութիւնը համեմատական ցանկին գլուխը կը գտնուի 19 ընտրական շրջանակներու մէջ, իսկ ընկերվարականներէն առաջ՝ 43 շրջանակներու մէջ։ Այդ ցանկին մէջ կը գտնուին կուսակցութեան գրեթէ բոլոր կարեւոր դէմքերը,— Քաշէն, Տօրիօ, Տիւքլօ, Պէրթօն, Կարշէրի, Վայեան-Քութիւրիէ եւլն.։

ՖԻԼԻՊԷԻ ՀԱՅՈՑ ԹԱՂԸ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օրուան թիւով մանրամասնութիւններ տուինք Պուլկարիոյ երկրաշարժին մասին եւ հրատարակեցինք հեռագիրը մեր սեփական թղթակցին, որ կ'ըսէր թէ Ֆիլիպէի մէջ հինգ Հայեր ալ մեռած են։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, աղէտէն մեծապէս ազդուած են Ֆիլիպէի Հայերը։

«Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

— Ֆիլիպէ ամբակոծուած քաղաքի մը կը նմանի քանի մը օրէ ի վեր։ Իբր 10,000 տուներէ վեց հազարը խախտած է եւ 1800ը փլած։ Հայերու եւ Ֆիլիպովայի Թաղերը աւերակ են։ Բանակին առողջապահական մթերանոցները, որոնք քանի մը հարիւր միլիոն լէվայի ապրանք կը պարունակէին, մոխիր դարձած են։ Ֆրանսական հիւպատոսարանը, ֆրանսական քոլէժը եւ քոյրերու դպրոցը ծանրապէս վնասուած են եւ անբնակելի։ Կաթոլիկ եկեղեցին մասամբ փլած է։ Ժողովուրդը սարսափահար պարտէզներու եւ հրապարակներու վրայ կը բնակի, իբրեւ պատսպարան ունենալով միայն վրաններ, հիւղակներ կամ կառքեր. եւ կը համախմբուի, հրապարակաւ աղօթելու համար։ Հաց եւ վրանի կտաւ կը բաժնուի ամբողջ գաւառին մէջ։ Մա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Տարագիր պէտք է կոչել այն անձերը՝ որոնք բռնութեան տակ պարտաւորուած են ձգել իրենց հայրենիքը, տունը, մեռելները, կալուածները ու չեն կրնար անոնց տիրանալ:

Պատերազմի առթիւ, քիչ բացառութեամբ, բոլոր ազգերը ունեցին իրենց տարագիրները: Պելճիքան, Սերպիան, Ռումանիան, Իտալիան, Ֆրանսան, Ռուսիան իրենց ազգակիցներէն միլիոններ տեսան, որոնք թշնամիին թողած իրենց տունն ու տեղը տարագրի կեանքով կ՚ապրէին կա՛մ իրենց երկրին մէկ ուրիշ մասին մէջ կամ տարբեր երկրի մը մէջ: Զինադադարը աստիճանաբար բնականոն կեանքը բերաւ այդ մարդոց, որոնք հիմա յիշողութեամբ միայն կ՚ապրին հին տաժանելի օրերը:

Բոլորը անոնց պէս բախտաւոր չեղան սակայն: Հայերուն պէս հիմա կան նաեւ ռուս եւ իտալացի տարագիրներ: Հետաքրքրական պիտի ըլլար բաղդատութիւն մը փորձել անոնց եւ մեր միջեւ, ոչ թէ անոնց կենցաղի, այլ անոնց քաղաքական դիրքի տեսակէտէն, որպէս զի կարելի ըլլայ նաեւ անոնց և մեր ըմբռնումի եւ գործունէութեան տարբերութիւնը որոշել:

Իտալացի եւ ռուս տարագիրները իրենց երկրի քաղաքական վարչաձեւէն հալածուածներ են: Անոնք անբաղձալիներ են իրենց քաղաքական ըմբռնումներուն, պետութեան դէմ ունեցած իրենց գրաւոր եւ գործնական պայքարին համար: Ռուս տարագիրը հակաբոլշեւիկ է, յեղափոխութեան օրերուն իր հայրենիքին մէջ իր բոլոր միջոցներով պայքարած է այժմու վարչութեան դէմ, պարտուած է ու քշուած դուրս, փակելով իր առջեւ հայրենիք վերադառնալու բոլոր հնարաւորութիւնները: Վարչաձեւին հանդէպ քէնն ու ատելութիւնը իր հոգիին մէջ նոյնացած են իր քաղաքական եսին հետ: Իր հին երանելի օրերու դռները փակող եւ այժմու տաժանքը պատճառող մարդոց հանդէպ ներելի կը գտնէ ան բոլոր չարիքները:

Նոյն զգացումները եւ մտածողութիւնը մօտաւորապէս Իտալացի տարագրին մօտ:

Իսկ ի՞նչ է մեր ոգին եւ մեր դիրքը:

Երկու տեսակի տարագիրներ ունինք մենք. Ա.) վարչաձեւի տարագիրներ. Բ.) անտուն տարագիրներ:

Առաջին խումբին պատկանողները թիւով աննշան են,— քանի մը ծանօթ դաշնակցականներ, որոնք մեղք են ունեցած Հանրապետութեան ծագումէն մինչեւ անոր փոփոխութիւնը հրապարակի վրայ շատ երեւալու, նախարար կամ գործիչ ըլլալով: Արտասահմանի Հայերուն հարիւրին 99ը անտուն տարագիրներէ կազմուած է: Անոնց մէջ ալ պէտք է, սակայն, որոշ երկու բաժանումներ ընել: Անոնք որ պատերազմի առթին Թուրքիա չեն գտնուած, իրենց կեանքի ճամբան գծած են ուրիշ երկրի մը մէջ ու հոն կը մնան տակաւին: Եւ երկրորդ անոնք որ պատերազմի եւ անոր յաջորդող դէպքերուն հետեւանքով այսօր կը գտնուին դուրսը: Տարագիր բառը առաջին խումբին գործածելը անյարմար է, որովհետեւ կարելի է ըսել— միշտ բացառութիւններ ընդունելով— որ, անոնք իրենց հաճութեամբ ձգած են իրենց տունն ու ծննդավայրը, գացած են Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Պալքաններ և Եւրոպա: Ի հարկէ անոնց մէջ ալ կայ որոշ տոկոս մը՝ որ հանդուրժելի չէ գտած Թրքական ռէժիմը ու տեսակ մը անուղղակի քաղաքական բռնադատութեան տակ մեկնած: Բայց պէտք է ընդունիլ որ մեծագոյն մասը այս խումբին տնտեսական պատճառներով մեկնած է իր ծննդավայրէն:

Ոգիին մէջ ալ հիմնական տարբերութիւն կայ այս երկու տեսակի մարդոց միջեւ: Մինչ պատերազմէն առաջ արտասահման հաստատուողները թեթեւօրէն կը լքէին իրենց հին երկիրը եւ ուժգին բաղձանքը չունէին վերստին հոն ապրելու, միւսները՝ միշտ խորթ են գտած այս երկիրները, ու կարծես տրամադիր են առաջին կարելիութեան իրենց երազներու աշխարհը անդափոխուելու: Այդ աշխարհը գոց է, սակայն, անորոշ ժամանակի համար: Ոչ մէկ գուշակութիւն կրնայ ճիշդ ըլլալ այս հարցին մէջ: Մեր տուները ե՞րբ պիտի կրնանք վերադառնալ: Մեր ամէնէն սարսափելի թշնամին՝ Թուրքին ձեռքն են անոնք եւ գիտենք որ ան երբեք պիտի չուզէ մեր վերադարձը, կամ եթէ ուզէ իսկ, այդ վերադարձը տեղի չի կրնար ունենալ, եթէ անոր փափաքովն է:

Մէկ հնարաւորութիւն ունինք ուրեմն, մեր տեղերը տեղաւորուելու,— Թուրքերու հեռացումը մեր շրջաններէն: Մինչ այդ, մենք տարագիր ենք: Բայց որովհետեւ այս պայմանի կարելիութիւնը շատերուն համար յուսահատեցնող ու մեռցնող յապաղում մը կրնայ ունենալ, մեզի համար հարց կը դրուի նաեւ գիտնալ թէ մեզ տարագրութենէ ազատողը արդեօք միայն մեր նախկին տուներուն, կալուածներուն տիրանալը, անոնց մէջ բնա՞կիլն է, թէ չէ գտնել ուրիշ տեղ մը, ուր եթէ մեր մեռելներուն հողը չկայ, բայց կայ գոնէ մեր ցեղին սեփականութիւնը, մեր հայրենիքը:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն մեր մտածողութիւնը եւ դիրքը Հայաստանի հանդէպ: Շատ գրուած ու խօսուած է այս խնդրին շուրջ. բայց դանդաղածին կարծիքը սա է, Հայաստանը մեր հայրենիքն է, մեր դիրքը անոր հանդէպ չի ճշդուիր վարչաձեւին համեմատ: Ի՛նչ ալ ըլլայ այդ վարչաձեւը, կրնայ հանդուրժելի երեւալ մեզ համար. չէ՞ որ մենք տեսեր ենք Համիտը, Թալէաթը, ապրեր ենք անոնց մահացնող թաթին տակ: Դժուա՞ր պիտի ըլլար այդ վարժութիւնը ունեցողներուն համար ապրիլ երկիր մը, ուր եթէ քաղաքական կապանքներ, բռնութիւններ կան, կայ նաեւ հողին հարազատութիւնը, բնակիչներուն ազգակցութիւնը, կեանքին հայկականութիւնը: Վարչաձեւը ի հարկէ անտարբերութեամբ չենք կրնար դիտել, բայց մեր դիրքը անով միայն չի բնորոշուիր:

Հոս է Ռուս եւ Իտալացի տարագիրներէն մեր ունեցած հիմնական տարբերութիւնը: Անոնք իրենց հայրենիքը կ՚ուզեն երթալ կամ ոչ, կրնան երթալ կամ ոչ, եթէ վարչաձեւը փոխուի կամ ոչ: Բայց մենք միշտ կ՚ուզենք երթալ մեր հայրենիքը. երկրորդական արժէք կու տանք վարչաձեւին. կը բաղձանք որ ան ըլլայ ազատ, հարազատ, բայց այդ բաղձանքին իրականացումը անհրաժեշտ ու բաւարար պայմանը չենք նկատեր հայրենիք երթալու մեր ցանկութեան: Հոն ապրելու իրողութիւնը երկրորդական կը դարձնէ ուրիշ որ եւ է պայման:

Մեր ժողովուրդի այս մտայնութիւնը ամէնէն ուժեղ ազդակն է մեր տարագիրներու հարցին ալ լուծման: Որովհետեւ, այս ոգին մեր անմիջական հարցը դուրս կը հանէ միջազգային քաղաքական լարխութենէն եւ տեսակ մը ներքին խնդրի կը վերածէ, հնարաւորութիւն ու կարելիութիւն ստեղծել Հայաստանի մէջ բնակելու: Թշնամի է ժողովուրդին այն որ ոչինչ կը խորհի այս հնարաւորութիւնը գործադրելու:

Մեր հարցի լուծման առաջին քայլը այս է: Յաջորդը պիտի ըլլայ բռնութեամբ մեզմէ կորզուած իրաւունքներու պաշտպանութիւնը, մեր սեփական հողերու ամբողջացումը: Այս կարգը կարելի չէ փոխել ու վերջինին առաջնութիւն տալ: Աշխատանքի բնական եւ արդիւնաւոր ձեւը ցրուած ուժերու շատ մը յենակէտներու վրայ գործել տալը չէ, այլ կամ ուժերու հաւաքումով մէկ կէտի վրայ կեդրոնացումն է, կամ զանազան ուժերով նորէն մէկ կէտի վրայ հաւաքումն է, ինչպէս ցոյց կուտայ գիտութեան ուժերու օրէնքը: Վերը բացուած կարգը կը պատշաճի այս օրէնքին, մինչ կարգը փոխելով օրէնքէն հակասած կ՚ըլլանք, գործադրելով ցրուած ուժերով ցրուած կէտերու վրայ աշխատելու եղանակը, որ բախտի բերումով միայն կրնայ արդիւնաւոր ըլլալ: Մեր ժողովուրդին մտայնութիւնը, ուրեմն, կատարելապէս կը պատշաճի աշխատանքի ճիշդ ճամբուն՝ անհրաժեշտ է չշեղեցնել անկէ ու ընդհակառակն հարթել այդ ճամբան: Այդ հարթումի գործը պիտի ընեն Հայաստանի այսօրուան վարիչները:

Եօթը տարուան անոնց վարչութիւնը, սակայն, ոչ միայն շատ աննշան արդիւնքներ ցոյց տուած է, այլ մանաւանդ ոչինչ կը խոստանայ ապագային համար ալ ու պատճառ կը դառնայ կորսնելու ժողովուրդին Հայաստան ամփոփուելու թափը:

Զարհուրելի հակասութիւն մը կայ վարչաձեւին հանդէպ տարագիրներու համակրութիւններու կամ հակակրութիւններու անունով խօսուած ու գրուածներու մէջ: Համակրութիւնը կը ստացուի օգուտով ու բարիքով, այսինքն գործով: Գործին հանդէպ երբեք անտարբեր չի կրնար մնալ ժողովուրդ մը. մէկը որ կը գովէ վարչաձեւը, անպայման ակնկալութիւն մը ունի իրեն կամ իր մօտիկին համար,— կ՚ուզէ Հայաստան երթալ: Այս ակնկալութիւնը ոչ միայն դատապարտելի չէ, շուկայի մարդու հաշիւ չէ, ինչպէս պիտի փորձուէինք որակել, այլ եւ գովելի է որովհետեւ խորապէս ազգային է:

Միւս կողմէ, քիչ շատ հասկնալի կը գտնենք որ թշնամի մը, ինչպէս Թուրքը, անհայրենիք դարձնէ մեզ, տարագիր ընէ մեզ. բայց երբեք մտքի հետ չի կրնար հաշտուիլ բնակութեան մերժում մը սեփական հայրենիքին կողմէ: Մտքին համար անըմբռնելի այս իրողութիւնն է որ շատերուն հաւատալ չի տար դէպի Հայաստան ներգաղթի մը գործնական դժուարութիւններուն:

Հայրենիք ունենալ, տուն չունենալ. հայրենասէր ըլլալ ու տարագիր ըլլալ. ահաւասիկ այն հոգիի չարչարանքը որ ունի մեզմէ ամէն մէկը:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

«Երկու թօնօ phosgène բաւական է սպաննելու համար Փարիզի ամբողջ բնակչութիւնը»: Ահա գիտութեան յառաջդիմութիւններէն մէկը: Բայց այդ գիտութիւնը աւելին ալ կրնայ ընել: Օդանաւերը ինչե՞ր կրնան փոխադրել հիմա, քանդելու համար քաղաք մը:

Ուրեմն, սպանութեան արուեստը կը զարգանայ, հակառակ խաղաղասէրներու ջանքերուն: Արդէն միշտ ալ այդպէս եղած է. երբ խաղաղասէրները բողոքած են, զէնքերը աւելի եւս կատարելագործուած են: Աղեղին յաջորդեց «հօնդախօղը», որուն նետը կը ծակէր վահանները եւ աւելի հեռուն կը հասնէր: Կրօնական իշխանութիւնը արգիլեց, բայց զէնքը դիմացաւ: Յետոյ եկաւ թնդանօթը, դարձեալ բողոք եւ արգելք.—«Վատերուն զէնքն է», կ՚ըսէին: «Քաջութիւնը անհետացաւ» կ՚աւաղէին: Բայց եւ այնպէս թնդանօթը մնաց: Եւ անկէ վերջ աւելի եւս կատարելագործուած են զէնքերը: Խաղաղասիրութիւնը կը բողոքէ միշտ: Ո՞վ մտիկ կ՚ընէ

ԹԱՂՈՒԱԾ ԳՈՅՆԵՐ

Անունը Կարապետ է: Ջարդէն փրկուած մը: Մեծ եղեռնը խնայեց կամ մոռցաւ, ու հիմա ան կ՚աշխատի Ֆրանսացի զինուորներու մօտ:

Ցարդ ու չոր կուտայ ձիերուն ու երեկոյին, իր սենեակը մեկուսանալէ առաջ կը փայփայէ անոնց բաշը:

Ընդարձակ ախոռի մը մէջ մոռցուած ու մութին մէջ ննջող սենեակ մը:

Չորս ոտքերու վրայ երկու լայն տախտակներ կը կատարէին մահճակալի դեր: Սեղանը՝ հալած մոմի կարծրացած կաթիլներով ու շերտ մը չոր հացով ու հայելին ծաղիկէ վարակուած դէմքի մը պէս բիծերով: Կարապետը հիւրերը կ՚ընդունէր:

—Հրամեցէք, սա կողմը նստեցէք, ըսելով եւ ցոյց տալով իր անկողնին մէկ ծայրը:

Կարապետը ժպտուն գտայ այդ երեկոյ. բա՞յց ինծի դժուար պիտի ըլլար իր դիմագիծերուն արտայայտութիւնը ըմբռնել: Սահեցաւ իր յուշերուն վրայէն, տեղ տեղ կանգ առնելով:

Օրուան արեւը, հեռուն՝ Տիգրանակերտի պարտէզներուն մէջ խնձորները ամօթէ կարմրցնող ու նուռերը խածնելով համբուրող արեւը, վառեց նաեւ իր յիշողութիւնը:

Պատմեց...պատմեց ագարակները, զատկական հանդիսութիւնները: Սիրերգներն ու պարերգները պար կը բռնէին իր ուղեղին մէջ:

—Ա՜խ

Զանգու 1915ը

Կարծես մարմին բոլոր մասերը իրենց կեանքէն բան մը դրած ըլլային այդ հառաչին մէջ:

Լեզուն կը կապկպուի, աչքերը գետին կը սեւեռին, ու շրթները կը խածնէ, զանոնք արիւնելու աստիճան:

. .

Ցինապետ քաղքէ կը յառաջանայ պարտէզին կեդրոնական ուղին, կը կտրէ ախոռը եւ կը հասնի Կարապետին քովի՝ լոյսի մէջ արթուն մնացած սենեակը: Ուրիշ ընկերներ ալ կուգան: Կիրակի մը եւս պիտի տօնեն Արեւելքի առաւօտեան արեւին տակ: Բակլայի դեռ նոր բացուած ծաղիկները իրենց բոյրովը կ՚ողողեն գինիի բաժակները:

Գինին կը կլկլայ բաժակներու մէջ եւ երգը կը պայթի.

«Քան Մարոյն...:

Ու գիշերը կը հասնի:

* *

Անկողնիս մէջ կը փորձեմ երեւակայել թէ ինչպէս գինին կլկլաց Կարապետի ականջին ու ահա ձայն մը... նախ անորոշ եւ մեղմ ընդհատուող: Երգ մըն է եւ Կարապետն է որ կ՚երգէ: Մեղեդի՞... շարակա՞ն... թէ սիրերգ... ոչ ողբերգ մը, որ քեզ կը քաշէ անկողնէդ եւ կը տանի Արմաշի պարտէզներէն եւ Կիլիկիոյ լեռներէն ալ անդին, Տէր Զօրի անապատ

— Տէր-Զօր չէօլլէրինտէ՛:

Ոճրագործին լեզուով խօսիլ ոճրին վրայ: Շէյքսփիրեան հակադրութիւն եւ պատկեր

Կը մտնեմ սենեակին, վերարկուս վրաս առնելէ վերջ:

Կարապետ ինկած է անկողնին վրայ, մերկ կուրծքին վրայ կաթիլ մը լոյսին՝ անշարժ ու կարծես շուարած: Երգը կը խոյանայ այդ կուրծքէն դուրս. կը պատռէ Կարապետին կոկորդը եւ կը խեղդուի սենեակին չորս պատերուն մէջ: Չեմ գիտեր թէ այդ գիշերը Կարապետ կրցա՞ւ իր կրակ աչքերը գոցցնել քիչ մը արտասուելով:

* * *

—Աղ. տղա՛ս, կը շարունակէ մեծ մայրս, հայ Մարտիրոսագրութիւնով ոսկի մատեան շինելու է եւ զայն կարդալու է եկեղեցիին բեմէն, Աւետարանին տեղ:

Գիւղերն ու դալար դաշտերը այսօր մերկ ու ամայի են:

Արմաշ, Պիլէճիկ, Նորգիւղ, Խոշմատ, Թուլթի-Մրզայ, Մրզայ Մրզայ, Հաւաւ, Չէմ, Շնագ Պաղին, Թէփէն եւ դեռ ուրիշ աւաններ, գիւղակներ գիւղեր ու քաղաքներ:

Ու մեծ մայրս ալ իր կարգին պատմեց. մինչեւ արշալոյս եղբայրներ, յիշեցէք այդ գիւղերը. անոնց փարած գիւղացիները, ձորերն ու լեռները, եկեղեցիին կոչնակը, Զատիկը, մանուկներն ու ծերերը... ու այն ատեն գէթ պիտի յաջողիք (ո՜հ, շատ քիչ) ձեր մտքին առջեւ պահ մը հաւաքել բոլոր այն ծիծաղները, կարմիր այտերը, օջախներու կիսատուերները հարսներուն երկչոտ քալուածքը, կայտառ հայրերուն յաղթ ուսերը, ու բարի մամիկներուն արքայութեան վրայ բացուած աչքերը եւ անոնց հանդարտնայուածքը որոնք ոչ եւս են:

Չկայ այլեւս հայ հողին վրայ բնութիւնը լիցնող յայտնութիւններուն ու դէպի կեանքի արեւը երկարող բազուկներուն ոսկեայ մոգականութիւնը:

Զ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի դատական ոստիկանութեան նոր տնօրէն կարգուեցաւ Պ. Գընուա: Ոստիկանութեան այս ճիւղը կը զբաղի ոճիրներով: Գընուա գործի ձեռնարկելուն առթիւ յայտարարեց թէ անմիջապէս վերակազմութեան պիտի ենթարկէ արուարձանի ոստիկանական ուժերը, որոնք անբաւական են, գլխաւորաբար վարկ չգտնուելուն պատճառաւ: Նոր տնօրէնը ծրագրած է աւելցնել դատական ոստիկանութեան ուժն ու արագաշարժութիւնը եւ Թռուցիկ խումբեր տեղաւորել յարմար կէտերու վրայ: Անիկա մերժեց առաջարկ մը, որով կը թելադրուէր ոստիկանական շուներ գործածել. քանի մը տարի առաջուան փորձը ցոյց տուաւ թէ այս շուները նոյնքան վնասակար են խաղաղ քաղաքացիներուն որքան չարագործներուն:

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը երկու դասակարգի բաժնուած է, պետական եւ թաղապետական ոստիկաններ: Երկուքն ալ ներքին նախարարին ենթակայ են, սակայն Դատական Ոստիկանութիւնը (Police Judiciaire, որ ոճիրներով կը զբաղի, կախուած է դատական նախարարէն եւ գաւառներու մէջ կը գործէ Մասնաւոր Ոստիկանութեան (Police Spéciale) եւ Թռուցիկ Ոստիկանութեան (Police Mobile) ձեւին տակ: Այս ուժերը ոստիկան-զինուորներէն աւելի գերակշիռ են, ունին իրենց փոխադրութեան եւ հաղորդակցութեան յատուկ միջոցները, ու Փարիզի մէջ Ընդհանուր Ապահովութեան հրամանին ենթակայ են: Ընդհ. Ապահովութեան կեդրոնը Ոստիկանական Տեսչութեան շէնքին մէջ է, եւ տեղական ոստիկան-զինուորութեան ուժերէն վեր խնդիրները անոր յանձնուած են:

Դատական Ոստիկանութիւնը ունի շարք մը ճիւղեր, որոնց ամէնէն կարեւորներն են, բացի հաղորդակցութիւնները վարող միայուն պաշտօնէութենէն, ա. Brigade Mondaine et des Notes կոչուածը: Անոր պաշտօնն է թղթածրարները քննել եւ հանրային կեանքը ընդհանրապէս ուսումնասիրել. բ. Service de l'Identité Judiciaire, որուն գ[…] է ոճրագործին ինքնութ[…] ճշդել եւ հետեւիլ անոր […] ժումներուն: Այս ճիւղը […] սարկոսագործուած միջոցներ[…] նի մարդոց ինքնութիւնը […] չելու համար՝ մատնադրոշ[…] լուսանկարներով եւ մարդ[…] փութեամբ: գ. Police […] որուն պաշտօնն է ոճրագործ[…] ձերբակալել:

Ինքնութիւն ճշդելու սեղ[…] ները շատ զարգացած են[…] ի վեր մատնադիտութիւնը […] մատներու դրոշմը անոր […] սարկութիւնը կատարել[…] ծուած է այն աստիճան, որ […] րի մէջ ձգելու վրայ է […] չափութեան հին գիտութ[…] Այս վերջինը Տոքթ. Պէրթի[…] հիմնած դրութիւնն է, […] կայանայ կարգ մը փոփոխ[…] անդամները ճիշդ չափելո[…] Այս երկու դրութիւնները ներկայիս կը գործածուին[…] կու մը ձերբակալութեան […] հուն կազմուած վաւերաթ[…] թին մէջ կ՚արձանագրուի […] բաստանեալին տարիքը, […] կը, մէջքին չափը, […] գոյնը, մազը, յօնքերը, մօրուք[…] լայնքը՝ արտայայտութի[…] աչքերուն գոյնը, ճակտին […] րութիւնը, լայնքը եւ […] ու ձեւը, մէկ ականջին, […] եւ բերնին ձեւը ու կազմ[…] մասնայատկութիւնները. […] վաւերաթուղթին վրայ […] ցուին ձախ ձեռքին մատ[…] դրոշմները: Ուրիշ թուղթ[…] վրայ ճշտիւ կ՚արձանագր[…] չափերը ձեռքի եւ ոտքի […] ներուն, քիթին, շրթունքներ[…] դէմքին եւ ձերբակալեալի […] նին ուրիշ մանրամասնութիւ[…] ները: Միեւնոյն ժամանակ […] նութեան ճիւղին լուսանկար[…] կան բաժինը անոր լուսանկար[…] կ՚առնէ, զանազան դիրքերէ[…] ու ամէն ապի և մասնաւոր […] կ՚արձանագրուի: Ս՛արդ[…] մանրամասնութեանց այս ամ[…] բողջութիւնը կը կազմէ […] մը, որ գործնապէս անկարելի […] դարձնէ ո եւ է սխալ ինքն[…] թեան մասին:

Ընդհանուր Ապահովութեան […] մասնաւոր մէկ ճիւղը ամէնէն […] փաստացի տեղեկութիւններ […] հաւաքէ իր քննութեան ենթա[…] կուող իւրաքանչիւր ան[…] մասին: Օրինակի համար […] րականները անցագրի […] կութեան եւ պանդոկի […] նագրութեանց միջոցաւ իւր[…] բերաբար ոստիկանական […] զութեան կ՚ենթարկուին […] des sommiers կոչուած ճիւղը […] տեղեկութիւններ կը հաւաքէ […] տիկանական կամ պաշտօ[…] բոլոր ատեաններու տուած […] ներուն մէկ օրինակը կը […] յիշեալ ճիւղը: Brigade Mondaine այս ճիւղն է որ կը […] ւաքէ եւ կը պահէ թղթածրար[…] ները, ոճիրի մը պարագա[…] յաճախ ի յայտ կուգան […] Թղթածրարները խիստ […] եալ են: Գլխաւոր սկզբ[…] այն է որ չդարձուած քար […] չէ մնայ, հաւաքուած տեղե[…] թիւնները այնքան ընդար[…] են, եւ քննութեան գիծերը […] կը խաչաձեւեն այնքան […] կէտերու վրայ, որ ո եւ է […] կածելի մէկու մը համար ան[…] է խուսափիլ ոստիկանութ[…] աչքէն: Այս գործին մէջ […] ոստիկանութեան կը գործած[…] մեծ թիւով անպաշտօն տեղե[…] տուներ. օրինակի համար […] րիզի եւ այլ քաղաքներու […] նապանները բնական գի[…] րու ցանց մը կը կազմեն

Ֆրանսայի մէջ իւրաքանչիւր […] ոստիկանական կոմիսարիա[…] մէջ կը պահուին թղթածրար[…] րու տրցակներ: Թղթածրար[…] երկու օրինակ են. մէկ օրինակ[…] կը ղրկուի Փարիզի կեդրոն[…] եւ հաւաքածոն կը դասաւոր[…] իւրաքանչիւր երեք ամիսը […] գամ մը: Section des Sommiers եւ Service de l'Identité […] մօտ ունին 9,000,000 թղթ[…] ծրար եւ 5,000,000 լուսանկար[…] Այս բոլոր վաւերաթուղթ[…] կանոնաւորաբար կը կարգ[…] ցուին եւ կը յաղթատուին[…]

Ուրեմն, կը տեսնուի թէ […]

...Ապահովութիւնը կատարեալ գինուած է՝ տրուած ... մը ոճրագործին հետ... ... եւ ձերբակալելու ... կարելիութիւնը ոչ թէ պաշտօնեաներու անհատական քաջութիւնն է, այլ գաղտնի ոստիկանութեան հիւսած ցանցը, լաւ կազմակերպուած մը: Երբ ոճիր ... ցանցը կը նետուի ... ները կը պրկուին մէկիկ ... անմիջապէս որ յանցաւորին ինքնութեան մասին կասկած ... ամենամօտիկ թռուցիկ ... մը շարժման մէջ կը ... Դատաստական ոստիկանութիւնը պէտք չունի օգնութեան սպասելու Փարիզի կազմակերպութիւններէն. կեդրոնական ... անմիջապէս ... կը սկսի հետեւաքար եւ ... գործը կ՚ընթանայ ... եւ յանցաւորը մեծ ... կը քաշէ ... ապահովութիւն ... Կասկածելիներու յարաբերութիւն ... համար կ՚ գործածուի ... անունով ծանօթ ... մը գաղտնի ոստիկանութիւն ... ոստիկանները ... գաղտնի ... կասկածելիներու հետ ... մէջ մտնելու եւ ... պատրաստուած հարցաքննութիւնները ... շարքով մը՝ անոնց ... խառնակութիւններ ... համար:

Ապահովութեան ... ոստիկանութեան ... բաժին են թափառաշրջիկներու եւ ափաշներու ... ու լեզուն. իր Փարիզի կեդրոնին մէջ կայ մէկ ... դատարկապորտներու ... խորհրդաւոր նշաններ ...

Այս նշանները սովորաբար ... կամ աճուխով կը գծուին ... եւ դուռներուն ... տեղերուն, որոնք այցելութիւնը ստացած են մուրացիկ դատարկապորտներու խումբ ... Այսպէս, պարզ շրջանակ մը իր նշանակէ «Հաց չկայ ... շրջանակ մը՝ ... նետուած նետով մը, բակ ... «Զգուշացէ՛ք», շրջանակ ... խաչով մը, «Հոս ... կատաղի շուն կասկածելի ... նշանակէ «... վտանգ», խոշոր Y մը ... խաչով մը՝ «Հոս պիտի ... կոշտօրէն գծուած ... մը՝ «Մեշագրութիւն չունի կայ», գլխանոց մը ... նշանակէ «Աստիկան»: Այս ... դատարկապորտը կը գգուշանայ իր ընկեր դատարկապորտները ... վտանգներէն, ու երբ ... գետնի վրայ կ՚ինայ ... նշանները ունի իր գիւղը ... ընելու համար:

ՅԱՔԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Սոփիաէուրքէն (Հարաւային ...) կը հեռագրեն թէ, երկու ... գիւղացիներ մրցումի ելած են ... ... հետ հնդիկ ֆաքիրները ունին փորձ մը, որ կը ... բոցոտ անցնելուն մէջ ... լեցուած փոսէ մը: Երկու ... գիւղացիները կը պնդեն թէ ... չէ այդ, կրնան իրենք ալ ... կը բաւէ որ տեսնեն կարգ ... պատրաստութիւններ: Եւ կը ... թէ յաջողելու համար ... պէտք է: Հաւատալ Ըստուծոյ որբ մէկ անգամ ճաշ ... պելի եւ ծխախոտ չգործածել. միս, ձուկ եւ հաւկիթ ... որբ երկու անգամ լոգանք ... եւ շարունակ աղօթել:

... մը կազմ սկսած ... մէջ, փորձի ներկայ ... թէ ֆաքիրները, թէ երկու ... Նարապագիներ: Այս ... սպիտակ հագուած, ... մէջ լոգանք առնելէ ... մերկ ոտքերով պիտի ... բարկ կրակով լեցուած ... մէջ:

Հնագիրը չըսեր թէ ... թէ ինչ եղաւ Թերեւս բանը ... չունէր: Պիտէք արդէն:

''ՀԱՅ ԱՐԻՆԵ՛Ր, ԴԱՐՁԵԱԼ ԵԿԷՔ,,

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ սկաուտներուն բանակումը աննկարագրելի խանդավառութիւն մը ստեղծեց հայ եւ անգլիական շրջանակներու մէջ: Օրերը անցան խիստ հաճելի յայտագրով մը: Հրաւէրներ կը տեղային ամէն կողմէ եւ խոշոր հարց էր պատասխանել անոնց բոլորին.

Ինչպէս գրած էի, երեքշաբթի երեկոյեան Արիները խմբովին Թէյի հրաւիրուած էին Սըր Արմաթէյճի մօտ, իրենց առաջնորդներով: Անոնք ընդունուեցան խիստ սիրով եւ Թէյէն յետոյ Սըր Արմաթէյճ պատցուց գանոնք իր դղեակն ու անտառը, ցոյց տուաւ նաեւ իր սալօնը, որ զարդարուած է վերջին 50 տարիներու բոլոր երկիրներու վեհապետներու նուէրներով.

Ժամը 7ին մեծ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր Անգլիոյ սկաուտական յաւագոյն խումբին կողմէ ի պատիւ Արիներու: Սոյն խումբի խմբապետն է, դարձեալ Սըր Արմաթէյճ, որ նոյնպէս Անգլիոյ արեւմտեան շրջանի խմբապետն է: Խմբապետ եւ առաջնորդները ընդունուեցան խումբի սրահը, ուր բոլոր սկաուտներն ու գայլուկները բաժնուի կեցած էին: Հայ արիներուն կ՚ընկերանար Մ. Մուր: Հայ խմբապետը քննեց անգլիացի սկաուտները որոնք ցուցահանդէսի կազմ ունէին եւ շնորհաւորեց զանոնք: Թագաւորին արարողապետը գրքոյկ մը նուիրեց նաեւ հայ տղոց: Իսկ խմբապետն ու առաջնորդները ստորագրեցին իր պատուոյ գրքին մէջ, ուր ստորագրած են նաեւ Անգլիոյ Թագաւորն ու Թագուհին:

Չորեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը՝ նուիրուած Հայ սկաուտներու, կազմակերպուած Արեւմտեան Լոնտոնի Երիտասարդական Միութեան կողմէ ի պատիւ հայ արիներուն: Ատենախօսը 14, տարեկան պատանի մըն էր, որ խօսեցաւ անգլիերէն եւ ֆրանսերէն: Խօսեցան նաեւ փրոֆ. Մուր, ինչպէս նաեւ հայ խումբի խմբապետը: Բոլոր ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեան տակ:

Հինգշաբթի օր Արիները հրաւիրուած էին անգլիացի ընտանիքներու մօտ:

Բոլոր պաշտօնական ընդունելութիւններէն, այցելութիւններէն եւ՝ մրցումներէն դատ հայ արիները ամէն օր Լոնտոն քաղաքի այցելութեան յայտագիրն ունէին, ինչպէս նաեւ այցելութիւններ զանազան պատմական վայրերու:

Հայ արիները ամենագեղեցիկ յիշատակը պիտի պահեն սոյն բանակումէն, մանաւանդ պէս երախտապարտ մնալով այս գեղեցիկ շարժման ամբողջ ոգին ազնուական եւ հայասէր փրոֆ. Մուրի, որ կազմակերպեց այս բոլորը:

«Ըսէք ձեր հայրենակիցներուն որ ձայն մը եւս աւելցաւ յանուն Հայաստանի», յայտնեց փրոֆ. Մուր հայ խմբապետին: Եւ կը կարծենք որ միայն այս խօսքը կը բաւէ ցոյց տալու համար ՚յաջողութիւնը հայ անպաշտօն փոքրիկ դեսպաններուն: Գ.

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ

Ֆրանսայի մէջ, 1927ին ամուսնալուծումներու թիւն էր 18,487, իսկ 1926ին՝ 20,006, աւելի առաջ, 1921ին՝ 32,257: Ամուսնութիւններու թիւն էր 1926ին՝ 346,126, իսկ 1927ին՝ 337,864:

Ֆրանսացիները աւելի նուազ կ՚ամուսնալուծուին քան Զուիցերացիները կամ Նորվեկիացիները:

Սէնի նահանգին մէջ օտարականներու ամուսնալուծման թիւերն են 1924ին 274, 1925ին 339, 1926ին 560: Ամերիկացիները այս նահանգին մէջ նուազ թիւ մը չեն կազմեր իրենց ամուսնալուծումներով, 1924ին 85, 1925ին 110, 1926 230:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԱՔԽԱՅԻՆ ՔԱՐԸ

Արագածի հարաւային եւ արեւմտեան լանջքին վրայ կը գտնուի հարստութիւն մը տեսակ մը հրաքխային քարի, որ կը կոչուի «տուֆ» եւ մանիշ-վարդ գոյն մը՝ ունի: Երկրաբանական քննութիւնը ցոյց տուած է որ միայն Արթիկ, Խաչքիլիսա, Ղփչաղ եւ Մաշտոցոյունս գիւղերուն շրջանին մէջ այս հրաքխային քարին պաշարը կը հասնի 30-60 միլիոն խոր. մեդրի: Ցոյց տալու համար «տուֆին» տոկունութիւնը, յիշենք, որ Արթիկ գիւղին մէջ 7րդ եւ 9րդ դարերուն հիմնուած եկեղեցիները, այս քարով շինուած ըլլալով, կը դիմանան մինչեւ այսօր ճարտարագէտ Լ. Գ. Զիւլեան մասնաւորապէս յատուկ Մոսկուա գացած, աշխատանոցներու մէջ քննութեան ենթարկելու համար Հայաստանի «տուֆը»: Այդ քննութիւնները ցոյց տուին, որ Արթիկի տուֆը հագուագիւտ յատկութիւններ ունի: Ամէն յարմարութիւն ունի շինութեան մէջ գործածուելու համար, որովհետեւ կը դիմանայ ցուրտերուն ու տաքերուն, ընդունակ է տաշուելու, սղոցուելու, ներկուելու եւ գամբռնելու: Արթիկի «տուֆը» կրնայ ստանալ ամէնէն բարդ ձեւերը:

Դարձեալ, փոխադրուելով ամէնէն հեռաւոր տեղերը, որքան սուղ ծախքեր չի պատճառեր, որքան այլ քարեր, (թեթեւութեան համար արդեօք): Այս քարով շինուած տուները բնակելի են անմիջապէս որ աւարտին շինութիւնները:

Արդ, առատութեամբ «տուֆ» քար մատակարարելու համար, անհրաժեշտ նկատուած է կազմակերպել քարհանութեան գործը, Արթիկէն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ (25 քիլոմեդր) երկաթուղի շինել: Այս քարէն մաս մը պիտի ղրկուի անմիջապէս Թիֆլիս, Ն.-Նովկորոդ, Խարքով եւ Մոսկուա, ուր փորձի համար տուներ պիտի շինուին: դարձեալ «տուֆ» քարը շուկայ հասցնելու համար կը խորհուի գործածել երկու ճամբայ. Նախ Արթիկ Ալեքսանդրապոլ-Պոթի ուղղութեամբ Երկաթուղիով Ուկրանիա եւ կեդր Ռուսիա, միւս գիծն է Արթիկ Պաղու-Աստրախան-Վոլգա գետին վրայէն Ռուսիոյ արեւելեան շրջանները:

Սակայն այս գալոց բարիքին համար, էական է հիմնել Արթիկ-Ալեքսանդրապոլ երկաթուղիի գիծը, որուն համար անհրաժեշտ է 2,200,000 րուբլի:

Հայաստանի կառավարութիւնը խնդրած է վարկ մը բանալ ասոր համար:

ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կարմիր մայրաքաղաքին մէջ, Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ պիտի դատուին Խրիմի կառավարական 17 պաշտօնատարները, որոնք կապ հաստատեր էին աւազակներու խումբի մը հետ: Այդ աւազակներուն գծոն է սպիտակ բանակին զօրավարներէն մէկը:

Գլխաւոր ամբաստանեալն է բարձրաստիճան պաշտօնատար մը, Խրիմի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէին նախագահը, Իպրահիմօֆ, որ դարձեր է աւազակներու խումբին գանձապահը: Իպրահիմօֆ պաշտպանած է իր խումբը ոստիկանական հետապնդումներէ, եւ նոյնիսկ սպաննել տուած է տեղական սովետին անդամները, որոնք քննադատած են զինք: Իպրահիմօֆ ամբաստանուած է նաեւ թէ 40,000 րուբլի տուած է աւազակներուն, գողնալով կառավարական գանձէն:

ՄԵԾ ՄԱՐԴԻԿ

Անգլիացի եպիսկոպոս մը անցեալ շաբաթ կը ցաւէր, որ մեծ մարդիկ չկան մեր դարուն: Նախորդ դարուն, կ՚ըսէր ան, աւելի շատ էին մեծ մարդիկը:

Պէրնըրտ Շօ հակառակը կը մտածէ: Ցիշելով 1878 տարուան մէջ ծանօթ մեծ մարդիկը, կ՚աւելցնէ որ 1928ին այնքան շատ մեծ մարդ կայ, որ աչքի չեն զարներ:

Այսպէս 1878ին, նշանաւոր էին Պիզմարք, Կլատսթըն, Հիւկօ, Իպսէն, Կարիպալտի, Թոլսթոյ, Վակնէր, Վէտի, Փասթէօր

Իսկ 1928ին Այնշթայն, Մարքոնի, Ռիկին Քիբլի, Մէթէրլինկ, Քիփլինկ, Քլէմանսօ, Մուսոլինի, Ֆոշ ու Լէնինցին:

ԳԼԽԱՐԿԻ ՄԱՍԻՆ

Գլխարկը կարծես երբայաղ կանանալու առաջին նշանն է: Մուսթաֆա Քէմալ գլխարկով ցուցեց Թուրքերուն լերկ գլուխը, քաղաքակրթութեան շնորհք տալու համար:

Այդպէս բրած էր նաեւ ծափոն, Մէյճիի յեղափոխութենէն յետոյ: Չինաստան եւս երբ հանրապետութիւն դարձաւ, — եւ ի՛նչ հանրապետութիւն, — ընդունեց գլխարկը: 1913ի հոկտեմբերին, նախագահ Եուշն Շէ Քայ հրամայեց հագուիլ Եւրոպացիի պէս: Կը պատմուի թէ առաջին օրերուն բարեկենդանեան խեղկատակ ձեւ մը առած էին Չինացիները: Ոմանք օձիք ունէին շապիկ չունէին, ոմանք շապիկ ունէին օձիք չունէին: Իսկ իրբեւ գլխարկ՝ իրենց գլուխը անցուցած էին ինչ որ կը նմանէր գլխարկի:

Նոյնը Թուրքիոյ մէջ: Բայց խնդիր է թէ գլխարկով կը փոխուի՞ ամէն բան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ՄԻԻՍ ԵՐԵՍԻ ԴԱՐՁՈՒՐ»

ՓՕ՛Ն Տ՚ՕՊԸՆԱ, 20 Ապրիլ — Բախտաւոր է մեր գաղութը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէ մը իր շուրջը համախմբած է բոլոր Դաշնակցական խումբերը: Արտէշ նահանգին բոլոր գիւղերը ուր գործարան կայ, կարելի է հանդիպիլ հայ ընտանիքներու: Ամէն գիւղ շատ քիչ բացառութեամբ մուտք գտած է «Յառաջ» օրաթերթը: Կայ նաեւ Ազգային Միութիւն մը որ եռանդով կ՚աշխատի: Արտէշ նահանգին երիտասարդները կիրակի օրեր 15էն մինչեւ 40 քիլոմեթր հեռաւորութենէ կուգան Փօն տ՚Օպընա, Հ. Յ. Դ. ժողովներու ներկայ ըլլալու:

*** Բայց ունինք ցաւ մը. Ծանօթ «Րուհճի» պատուելին անցեալ կիրակի իր շուրջ հաւաքելով բոլոր աղաչխարողները, կը տանի ժողովարան: Ցանելով որ երիտասարդներէն մի կրկնապատկուի, մարդ կը ղրկէ որ կանչեն: Երբ տղուն քոյրը խնդիրին կը տեղեկանայ, կ՚ընդդիմանայ եւ թոյլ չի տար որ եղբայրը երթայ: Աղջիկը տեսնելով որ ամէն ջանք ապարդիւն է դուռը կը գոցէ, բայց պաշտպանել եղբայրը պատուհանէն վար կը ցատկէ ժողովարան երթալու համար: Քոյրը ճարահատ կ՚իջնէ փողոց, կը գտնէ պատուելին եւ տղան մը կ՚իջեցնէ եւ բեսին, պատուիրելով որ միւսն ալ դարձնէ ըստ Ս. Գիրքին: Ընձաւէր պատուելին միւսն ալ կը դարձնէ: Ցեռոյ կը հասնին ուրիշ կիներ եւ կանանաւոր կռիւ մը կը սկսի, որ կը վերջանայ ոստիկանական միջամտութեամբ:

Պաշտօնական շրջանակներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք, որպէսզի որ առաջ հեռացնեն այդ պառակտիչ պատուելին, որ եղբայր եղբօր, քոյր քրոջ դէմ հանած է:

Վ. Հովիւեան

ՃԱՓԱՀԱՐԵԼԻ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Դպրէկի ընկերութեան հողամասերէն մէկը կը գտնուի Սէն Թ՚Անթուանէն քառորդ ժամ հեռաւորութեան վրայ: Քանի մը տարի առաջ այդ վայրը թափուր էր: Իսկ այսօր հոն հաստատուած են 41 հայ ընտանիքներ, որոնց մեծագոյն մասը տեղափոխուած է կայանէն, իսկ փոքր մաս մըն ալ պանդոկներէն: Սոյն հայրենակիցները Վանեցի, Մշեցի, Սեբաստացի, Խարբերդցի եւ Երզրումցիներ են:

Այս տարի 12 ծնունդ եւ երկու մահ ունեցած են, իսկ մէկ երիտասարդ ալ արկածի զոհ տուած են: Գրեթէ բոլորն ալ նոյն ընկերութեան հողի գործարաններուն կ՚աշխատին: Կը գտնուին գործաւորուհիներ որոնք լուցկիի գործին կ՚երթան: «Յառաջ»ը հոս ալ կը կարդան ամէն տեղի նման: Տարիներ առաջ սոյն վայրը տեսնողները եթէ հիմա գան տեսնեն, պիտի զմայլին հայ շինարար ձեռքին ճարտարութեան վրայ: Անոնք այդ քարքարուտ սարալանջը փորելով, քանի մը սենեակնոց կոկիկ խրճիթներ շինած են: Անոնք մրջիւնի նման կ՚աշխատին: Իրիկունները գործարանէն տուն դառնալէ վերջը կը սկսին զանազան բանջարեղէններ մշակել:

Ամէնէն գնահատելի պարագան այն է, որ սոյն նախանձախնդիր հայրենակիցները չեն մոռցած նաեւ իրենց փոքրիկներու դաստիարակման նուիրական պարտականութիւնը: Ուրախութեամբ կը յայտնենք, որ ունին փոքրիկ մանկապարտէզ մը, ուր կը յաճախեն 23 մանուկներ: Նմանապէս մեր հայրենակիցները մատուռ մը շինութեան ձեռնարկած են: Մատուռին պատկանած հողամասը 800 մեդր տարածութիւն ունի որուն 380 մեդրը նոյն պարեխնամ ընկերութիւնը նուիրած է, իսկ 450 մեդրն ալ գնած են մեդրը 8 ֆրանքէն: Թղթախաղ եւ ուրիշ մոլութիւններ մուտք չեն գտած հոս: Ազգային ոգին կը խօսի բոլորին մէջ:

Մ. Դաւիթեան

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ Թ՚ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէն Թ՚Անթուանի հայկական երկու թաղերու գպրոցներն ալ կը շարունակուին, բայց ուրիշ կէտերու վրայ հաստատուած հայ երախաներ հնարաւորութիւն չունին այդ դպրոցները յաճախելու, տեղի հեռաւորութեան եւ անյարմարութեան պատճառով: Ոմանք ալ սրանեգած թաղեցիականի սին վէճերէ, չեն ուզեր իրենց պզտիկները ղրկել սոյն դպրոցները:

Մեր գաղութը անհրաժեշտ պէտք ունէր համերաշխ եւ միացեալ ուժերով կրթական գործը վարելու: Թաղերու բաժանումը ոչ միայն կը ջլատէ մեր ցրուած ուժերը, դժուարացնելով գործը, այլ եւ կռիւի ու փոխադարձ ատելութեան տեղի տալով, կը պառակէ սրտգաւ աւակիցները դեռ տական պէտքէ չունինք, բարեգործական եւ նման հաստատութիւններէն ոչ մէկ յոյս. Հայ աշխատաւորն է միակ հոգատարը դպրոցին: Այժմ ալ է կեդրոնատեղի մասին խօսելու, պէտք է համակերպիլ եղածին եւ ամրապնդել երկու դպրոցներու գոյութիւնը: Կ՚ենթադրեմ որ աւելորդ չէ կազմել կեդր մատակարար մարմին մը, որուն շուրջը համախմբուի Սէն Թ՚Անթուանի հայ համայնքը, շուրջ 250—300 տուն որ:

*** Վերջին ամիսներս Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի գործունէութիւնը մեծ ոգեւորութիւն առեղծած է, մանաւանդ պէս երիտասարդութեան մէջ Պոլիվար Ստոս Սէն Թ՚Անթուան, քան Միրապօ եւ մինչեւ Լը Մէշ գիւղը (Էքսի մօտ) կուսակցականներէն կապուած են: Զորս խումբերու վրայ մտերս կ՚աւելնան երկու նոր խումբեր: Անկախութեան գաղափարը հետզհետէ կը տարածուի եւ կը խորանայ: Ուրախ ենք յայտնելու որ մեր շրջանին մէջ անկախութեան թշնամիներ չկան:

Սարգիս Գոյաճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻՊԱՐ ԱՄՈՒՍԻՆԸ — Լոնտոնի մէջ կը քննուէր ամուսնական դատը կնոջ մը, որ կը խնդրէր երիկէն բաժնուելու արտօնութիւն:

Կանչուեցաւ ամուսինը, նախկին թնդանօթաձիգ սպայ մը, որ պարպուած թնդանօթի մը պէս ուժ չունէր այլեւս: Դեբուէր այսպէս պատասխանեց դատաւորներուն.

— Առաւօտ կանուխ առաջին ելլողը ես եմ, թէյ պատրաստողը՝ ես կը պատրաստեմ նախաճաշը, կը մաքրեմ խոհանոցը, կը շտկեմ անկողինները, կը լուամ ճերմակեղէնները: Կիրակի օրերը տունը կը նստիմ կերակուր կ՚եփեմ, երբ կինս պտոյտի կ՚ելլէ: Իր վերադարձին, թէյը պատրաստ կ՚ըլլայ: Ուրբաթ օրերը կը ստանամ ամսականս, կինս անմիջապէս կը պարպէ գրպանս: Ահա մեղքերս:

Դատարանը ամուսնալուծում շնորհեց կնոջ եւ հրամայեց ապրիլ այդ տիպար ամուսինին հետ:

ԱՂՋԻԿՆ ՄԸ՝ ՅԱՆԴՊՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Փարիզի ցերեկուան մէկ թերթը կը գրէ թէ հրեայ միլիոնատէրի մը աղջիկը, օր. Ռեբեկա Ռոզէնբուրգ նամակ մը գրած է վերջերս Միացեալ Նահանգներու նախագահին: Ինչի՞ մասին, — Թոյլտուութի՞ւն սորվեցնելու համար Քուլիճի, քաղաքական հանդէ՞ս մը լուծելու համար, սիրային յաջողութի՞ւն մը ընելու համար: Ո՛չ:

Օրիորդը գրած է այնպիսի նամակ մը, զոր դժուար թէ կարենան գրել հայհոյաբանութեան վարժապետները: Նամակը լեցուն էր հայհոյութեամբ, անարգանքով եւ,—վախնալով որ Քուլիճ չի հասկնար,—բաց գծագրութիւններով:

Ի՞նչ պատասխանած է Քուլիճ, հետաքրքիր է: Արդեօք կրցա՞ծ է արժանի պատասխան մը տալ:

Պատասխանած է ձերբակալման հրամանագրով մը:

Աղջիկը խե՛նդ էր արդեօք

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԵԼՈՐԴ ԱՂՄՈՒԿ

Յաւալի ու շատ պզտիկ աղմուկ մը: Մեր դերասաններուն կողմէ կուգայ ան: Ցարգանքս բացատրութիւններուն: «Հայ Թատրոնի հարիւրամեակ» մը մէջտեղ նետուած է: Ցոնել «հայ Թատրոնի հարիւրամեակ»ը: Այդ մարմաջով տանջուողները երկու բան կը հետապնդեն: Բաց կը խօսիմ, երկու բան.— Քանի մը ֆրանք եւ քանի մը ծափ:

Բաւակա՛ն է: Հերի՛ք որքան քաջն վարդաններ, եփրեմներ, Անդրանիկները ծառայեցուցին ծափի եւ դրամի: «Մշակոյթի Օր» մը ունինք հիմա: «Հայ Թատրոնի հարիւրամեակ» եթէ կայ, կը տօնուի Մշակոյթի տօնին, մտաւորականութեան մասնակցութեամբ, եւ ոչ թէ ասոր անոր կասկածելի նախաձեռնութեամբ:

ՆԵԱՆ ՊԵՀԼԵՒԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

LA VÉRITE SUR UN DRAME HISTORIQUE

La catastrophe de Smyrne Septembre 1922). Par E. DOURMOUSSIS. En vente: Librairie CAFFIN, 80 Rue St. Lazare, Paris, 9ème. (Փաստացի պատմութիւնը Իզմիրի ջարդերուն): Գին 10 ֆր.— Դիմել «Յառաջ»ի:

հերու թիւն է 25 (ինչպէս հեռագրած էր մեր թղթակիցը,— «Յառաջ»,) ծանր վիրաւորներու թիւը՝ 150։ Շրջակաները քսան վայրեր ալ աւերուած են, մանաւանդ Սատովօ եւ Փափազլը գիւղերը, որոնց միջեւ ճամբաները խորապէս ճեղքուած եւ հողը մինչեւ երկու մեդր կքած է աւելի քան մէկ քիլոմեդր տարածութեան վրայ։ Վնասուած գիւղերուն մէջ 60 մեռել եւ 160 վիրաւոր կը համրուի։ Եթէ զոհերու թիւը նուազ է համեմատելով նիւթական վնասին հետ, պատճառը այն է որ առաջին երկիւղալի եւ երկրորդ կործանարար ցնցումին միջեւ, ժողովուրդը ժամանակ ունեցաւ դէպի փողոցները եւ պարտէզները փախչելու։

∴ Սոֆիայէն հասած նոր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ ազգային սուգ հռչակուած է ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են աւարառուներու եւ վաշխառուներու դէմ։ Կառավարութիւնը յանձնարարած է հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան՝ փայտաշէն տուներ կառուցանել իւրաքանչիւր կարօտ ընտանիքի համար։

Ֆիլիպէէն հասած վերջին տեղեկագրին համաձայն, 95 հոգի մեռած եւ 410 հոգի վիրաւորուած են։ Ցնցումները կը շարունակուին, բայց ոչ ուժգին։

Ֆիլիպէ, որ 86 մղոն հեռու է Էտիրնէէն, 1818ին կործանած էր երկրաշարժի մը հետեւանքով։

Ամբողջ նիւթական վնասը 25 միլիոն տոլար կը հաշուուի։ Ապրիլ 14էն 20՝ 57 ցնցումներ պատահած են։

∴ Ֆիլիպէի անմիջական շրջակաները ութ գիւղեր, քար ու քանդ եղած են։ Կառավարութիւնը չի կրնար շրջակաները տեղաւորել արկածահար եւ կարօտ ժողովուրդը եւ կը ղրկէ Սոֆիա կամ հիւսիսային Պուլկարիոյ միւս քաղաքները։ Բանակը իր կարելին կ՚ընէ ողջ մնացողները կերակրելու համար, բայց հաշիւ եղած է որ 80,000 հոգի անպատսպար կը մնան, որով արտաքին օգնութեան պէտք կայ։

∴ Ապրիլ 21 թուակիր հեռագրի համաձայն, նախընթաց գիշեր քանի մը նոր ցնցումներ պատահած են Ֆիլիպէի շրջանին մէջ. բայց վնաս չկայ։ Ժողովուրդը միշտ խուճապի մատնուած է։ Երեսփ. ժողովին բացումէն ամիջապէս յետոյ, կառավարութիւնը 50 միլիոն լեվայի առաջին վարկ մը պիտի պահանջէ։

Շարժի ամէնէն ուժգին պահերուն, ստորերկրեայ ձայներ կը լսուէին Ֆիլիպէի մէջ։ Երկու օրէ ի վեր տեղատարափ անձրեւ կու գայ թէ Սոֆիայի եւ թէ գաւառներու մէջ։ Հարեւանցի հաշիւի մը համաձայն, Ֆիլիպէի մէջ կործանած կամ անբնակելի դարձած են 8000 տուներ։ Բոլոր տեղական թէ օտար դպրոցներու շէնքերը այնքան վնասուած են, որ հարկ պիտի ըլլայ քանի մը ամիս փակել։ Պուլկարական կարմիր Խաչը հանգանակութիւն մը բացած է։ Բոլոր երկիրներէն եւ Թուրքիայէն ցաւակցական հեռագիրներ հասած են Սոֆիա։ Հունգարիոյ մէջ նպաստամատոյց յանձնաժողով մը կազմուած է, աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու համար։

Խասքովայի մէջ նորէն զօրաւոր ցնցումներ պատահեցան Ապրիլ 20—21ին, առանց մեծ վնասներ պատճառելու։

Գէպի բեւեռ՝ օդանաւով

Ապրիլ 21 թուակիր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ օդաչու Ուիլքինս եւ ընկերը յաջողած են հիւսիսային բեւեռ հասնիլ եւ վերադառնալ։ Ապրիլ 4էն ի վեր, լուր չկար երկու օդաչուներու մասին եւ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէր։

Երկու տարիէ ի վեր, այս երրորդ օդարշաւն է որ կը կատարուի դէպի հիւս. բեւեռ։ 1926 Մայիս 9ին Պըրտի օդանաւը եւ 12ին «Նորկէ» դեկաւոր օդապարիկը թռան։ Ուիլքինս եւ ընկերը կտրած են իբր 350 քիլոմեդր հեռաւորութիւն, 31 ժամ թռչելով, բայց հինգ օր անշարժութեան դատապարտուած են օդին խառնութեան պատճառով։ Ուիլքինս նորեկ մը չէ։ 1926 Փետրուարին կը պատրաստուէր թռիլ դէպի հիւս. բեւեռ, երբ իր ընկերը զոհ գնաց արկածի մը եւ արշաւը յետաձգուեցաւ։ Ուիլքինս չյուսահատեցաւ եւ փորձը վերսկսաւ անցեալ տարի։ Նորէն ձախողեցաւ, բայց չհրաժարեցաւ իր որոշումէն եւ այս անգամ յաջողեցաւ։ Բեւեռախոյզներ Շարքօ եւ Ամունդսէն, որոնք զանազան ճամբորդութիւններ կատարած են դէպի հիւսիսային բեւեռ, ջերմապէս գնահատելով հանդերձ Ուիլքինսի յանդգնութիւնն ու զմայլելի քաջութիւնը, կը յայտարարեն թէ անոնց արշաւը նոր բան մը չաւելցներ գիտական տեսակէտէն։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ուիլքինս կը պատրաստուի հարաւային բեւեռ արշաւել, մրցելով Պըրտի հետ։ Բայց այս վերջինը շատոնց պատրաստուած է։

Լիթուանիա չէ հրաժարած Վիլնայէն

Ապրիլ 20ին Պերլինի մէջ սկսան լեհլիթուանական բանակցութիւնները։ Զատիկէն առաջ, երկու երկիրներու պատուիրակները հանդիպեցան Քէօնիկսպէրկի մէջ. բայց հազիւ սկզբունքի համաձայնութեան մը յանգեցան, աւելի ճիշդ՝ բանակցութեան ծրագիր մը պատրաստեցին։ Խնդիրը այն է որ, Լիթուանիա երբեք չուզեր հրաժարիլ Վիլնայէն, իր հին մայրաքաղաքէն, եւ իր պատուիրակները միշտ պիտի արծարծեն այս հարցը։ Այնպէս որ, քաղաքական շրջանակներու մէջ յոյս չունին բանակցութեանց յաջողութեան մասին։ Եթէ հանդիսաւոր խզում մը ալ տեղի չունենայ, խնդիրը նորէն պիտի երթայ Ազգերու Դաշնակցութեան, որ անցեալ տարի հազիւ յաջողեցաւ պատերազմի առաջքն առնել։

ԱՐԻՆԵՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Վերջացաւ արիներու բանակումը եւ ամբողջ խումբը վերադարձաւ փարիզ Շաբաթ առաւօտ ժամը 6-30ին։

Ուրբաթ երեկոյեան Լոնտոնէն մեկնումին կայարան խռնուած էր անգլիացի ծամակիրներու բազմութիւն մը, սկաուտ խմբապետներ, կըրլ կայտըր, գայլուկներ եւ զանազան երիտասարդական միութեանց ներկայացուցիչները։ Կայարանն էր նաեւ Պ. Յ. Ճաճիճեան եւ «Յառաջ»ի թղթակիցը։ Փրոֆ. Մուր ներկայ էր իր ամբողջ ընտանիքով։ Հայ արիներու կողմէ խմբապետը անգամ մը եւս շնորհակալութիւն յայտնեց իր բոլոր բարեկամներուն՝ գոչելով. «կեցցէ սկաուտիզմը եւ իր հայրենիքը»։ Երբ շոգեկառքը ճամբայ ելաւ, հուրրաներ բարձրացան։ Բոլոր սկաուտները յուզուած էին։ «Պաղ» Անգլիացիները արցունքոտ աչքերով [illegible] կը մաղթէին իրենց հայ եղբայրներուն...

Հ. Յ. Դ.

Պիյեանքուրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Թօն տ՚Օվնայի շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ՋԱՄԱՍԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ իր սգակիր մօր եւ եղբօր։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՑԱՐԴԳՈԶԻ առաջիկայ երեկոն, այս Հինգշաբթի, նուիրուած է Ապրիլեան նահատակ մտաւորականներու յիշատակին։ Կը նախագահէ Պ. Միքայէլ Վարանդեան։ Կը խօսին Տիկին Լաս, Եւ. Յարմեան եւ Ֆրէնկեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մ. Ճիւղին վարչութիւնը կոչին խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողներն ու նախկին խմբապետ կամ վարիչները, վաղը Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ֆլորիայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաճիւղին նոր հասցէն է 13 Rue d'Orsel (18e) ուր կը խնդրուի ուղղել բոլոր գրութիւնները։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ դասընթացքը այս իրիկուն, Ֆլորիայի մէջ, ժամը 9—10, ընդհ. Ազգային պատմութիւն, Մ. Նաթանեան։

Ժամը 10—11, Ելմտագիտութիւն, Մ. Տէրոյէտէրեան։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Պատրաստուած Փարիզի Հայ բժշկական միութեան կողմէ՝ ազգային սեծ գործիչ եւ նշանաւոր բժշկապետ ՏՈՔԹՕՐ ԱՍԴՎԱԾԱՏՈՒՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ, մահուան 30րդ տարեդարձին առթիւ, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente: Հովանաւորութեամբ՝ Պ. Գ. Նորատունկեանի, նախագահութեամբ՝ Տօքթ. Մ. Բէժճանեանի։ Ցիտի խօսին.— Տօքթ. Սերվիչէնի կեանքը՝ տօքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան, Տօքթ. Սերվիչէն իբր քաղաքագէտ՝ Պ. Գ. Նորատունկեան, Վերյիշումներու խորանները՝ տօքթ. Պ. Փօլօ[illegible], Ուղերձ բուսայանոյ բժիշկներու կողմէ՝ տօքթ. Ա. Սիրունեան, Փակման խօսք՝ տօքթ. Մ. Քէմհաճեան։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թօն տը Էէրիւ, Ա. Մ.—35,
Սէն Լուան, Հ. Ն.— 70,
Նանթ, Գ. Մ. 37,
Սէն Ռովէօր, Է. Է.— 70 ֆր.։ Սկսանք ղրկել։
Հէրիքուռ, Լ. Պ.— Վճարած էք մինչեւ 9 Մայիս 1928,
Հավռ, Մ. Զ.— 35, Սկսանք ղրկել։
Լապէկիւտ, Ն. Պ.— 70,
Թօն տ՚Օվնա, Գործ. 148.10,
Պիյանքուռ, Մ. Ն.— 50 ֆր., Սկսանք ղրկել։
Լը Թիւի, Հ. Է.— 35, Սկսանք ղրկել։
Լիոն, Թ.— 17.50,
Մոնթարժի, Պ. Պ.— 35,

ՅԱՌԱՋ»ի միջոցաւ փընտռուած Զօնկուլտաքցի Նաւասարդ Նաւասարդեան, «Փետր. 18» կոփիներուն միջոցին անհետացած է։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն

288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ԱՊՐԻԼ
1928

25 AVRIL 1928

… ՏԱՐԻ Թիւ 630

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐԻ ԽՕՍՔ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

…հակատագրուա՛ծ է որ, ամէն տարի Ապրիլ 11/24ին, մէկ …ոն զոհերու յիշատակին առթիւ ալ, պիտի տեսնենք ախ… …ր երեւոյթներ: Պիտի լսենք խառնաձայն եղանակներ: …ս մ՛ կուսակցական կիրքերու արծարծում եւ խաչակրու… …ն ինչպէս կ՚ընեն, ամէն տարի, համայնավարները. թէեւ …գնոտէ քաշելով իրենց լեզուն:

…ս մ. պառակտում եւ երկու ճակատ,— ինչպէս ըրին, այս …րի. Փարիզի ռամկավարները. զարշելի քուէթեամբ մը: …ւ կամ, - անփառունակ մեկուսացում, ձեռնպահութիւն, …մէն բանէ առաջ բարեկրթութեան պակաս կ՚ենթադրէ:

Առաջին երեւոյթի մասին չարժեր վիճիլ:

…մենք յաճախ առիթ ունեցած ենք պարզելու համայնավար… …գրուելի պայքարին հիմնական պատճառը:

…ննգամիտ՝ ամէն ճակատի վրայ, անոնք այստեղ ալ կը …ձն մոլորեցնել հասարակութիւնը: Կ՚առարկեն թէ՝ ազգայ… …ան կուսակցութիւնները իրաւունք չունին Ապրիլ Տասնըմէկ …ելու, քանի որ… Թալէաթ-էնվէրի չափ պատասխանատու …նրգերուն:

Առանց պատասխանելու այս թրքաբարոյ յերիւրանքին, …այինք հարցնել թէ, այդ պարագային, ինչո՞ւ իրենք Նախա… …նարկ չեն ըլլար տօնելու զայն: Ի՞նչու Երեւանը արգիլած է …ն ինչո՞ւ, դեռ մինչեւ 1926, պատիւ կը համարէին Թուրցիկ… …րով խակ մինչեւ այսօր՝ մամնաւոր յօղուածներով խափանել …մ վարկաբեկել սգատօնը:

Մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը մէկ «ընկեր» Նարիմանոֆի …ի ալ արժէք չունի:

Մանաւանդ որ, 1915ին ջարդուած մէկ միլիոնին առնուազն …ւրին 80ը աշխատաւորներ են, գիւղացիներ եւ բանւորներ: …Յետոյ, մեռելը միշտ մեռել է, արժանի յարգանքի, հոգ չէ …ինչպէս մեռաւ, կամ ո՛ր բժիշկը հակեց գործողութեան:

…Փարիզէն մինչեւ Սոֆիա, փողոցներու մէջ քառասուն տե… …մեռելներուն կը հանդիպինք ամէն օր, եւ գլխաբաց կը …րինք, առանց հարցնելու թէ ո՛վ է կամ ինչէն մեռաւ:

Երկրորդ երեւոյթը,— Փարիզի ռամկավար ջոջերուն սար… …ծ անջատումը սգահանդէսի ընդհանուր կազմակերպութենէն, …գիտի անբարոյականութիւն մըն է. որմէ անշուշտ պիտի …մրին, վստահ ենք, պարկեշտ ռամկավարներն ալ:

Եւ ի՞նչ: Այդ փոքրոգի եւ քինախնդիր «ելոյթ»ը ուրիշ հե… …անք չունեցաւ, եթէ ոչ ժողովրդային արհամարհանքի են… …րկել անոր հեղինակները. եւ բոլոր անոնք որ գացին հովա… …նրել Սոսիէթէ Սավանթի D. սրահին 100—120 հոգինոց …ժողովը:

…Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ յաջորդ օրը, կիրակի գիշեր, …մնողական Միութեան Նախագահութեամբ եւ բոլոր կազ… …մակերպութեանց մասնակցութեամբ (բացի ռամկավարներէն և …ւանցիներ»էն), իր կարգին շառաչուն ապտակ մըն էր, այս …տրինակ հերձուածի ասպետներուն դէմ:

Եւ այդ ապտակը միայն Փարիզով չի վերջանար:

…Գաւառներու մէջ, ուր ամէն տեղ Զափահաս Որբերու …միութիւնն է ստանձնած Ապրիլեան սգահանդէսի Նախաձեռ… …նութիւնը. Զօպանեաններ եւ Նմանները պիտի միան միշտ …իրենց գլխուն, իբրեւ անպատիւ կամ անխելք պառակ… …տիչներ:

Անոնք ի զո՛ւր կը փորձեն ձախ ձեռքով ծաղիկ դնել մէկ …միլիոն զոհերու գերեզմանին վրայ, երբ պարզ որոմ է իրենց …ձեռքով ցանածը: Եւ ամէնէն վարնոց տեսակէն:

…Թող երթան եւ վայելեն, իրենց իսկ բթամտութեամբ հիւս… …ծ փուշէ պսակն ալ գլուխներուն վրայ պտտցնելով:

…ինչ կը վերաբերի երրորդ պատկերին, շարք մը «երեւելի»… …ու ձեռնպահութեան կամ անհոգութեան,— միայն Փարիզի …ւի երեւոյթ մը չէ:

Բայց մենք խօսինք միայն Փարիզի մասին:

Շատ հեռուները չերթալու համար, ըսենք թէ, 1925էն …ի. չորրորդ սգահանդէսն է, որ կը տեսնենք Փարիզի մէջ, …ուրէն ալ միշտ բացակայ են միեւնոյն մարդիկը.— Փարիզի …ղութիւն շքեղաշո՛ւք անդամները եւ գոյնզգոյն«երեւելի»… …երբեմն գրագէտ եւ այժմ միլիոնատէր Տիգրան Կամսա… …նէն մինչեւ Լաֆայէթի նոր հարուստները, եկեղեցիի Հո… …գաբարձութեան, Ազգատախնամի, Տիկնանց եւ Կարմիր Խաչի, …գործականի ներսը, բոլորտիքը, գլուխը կամ թեւերը ներ… …ցնող բոլոր «փայլուն եւ ազգասէր» դէմքերը:

Անուններ յիշելու պէտք չկայ: Ա՛յնքան հանրածանօթ են …նք. ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ. պարահանդէսներէն …ինչեւ «վարիչ պատուիրակներու կամ «խան»երու ի պատիւ, …ոնց կողմէ սարքուած թէյասեղաններուն եւ գինարբուք… …ներուն,— բայց երբեք՝ Ապրիլ 11/24ի սգահանդէսին:

Մէկդի դնելով զոհարավաճառները, գորգավաճառները, եւ …ոնց ամբողջ ղեկավարութիւնը, այլ թէ կին, եւ առնելով միայն …լոյ «Հայրենիք»ի սերունդը, գիտած ենք որ այդ շրջանա… …ն կ՚երեւան միայն երկու հոգի.— Լեւոն Բաշալեանը, եթէ …ն չունի, եւ Արշակ Չօպանեանը, որ առանց կանչուելու ալ …մէն տեղ կը սողոսկի…,

Եզրակացութիւնը՝ թող ընթերցողը ինք հանէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽ ՁԵՐ ԱՉՔԻՆ ԳԵՐԱՆԸ

«Հայրենիք», խմբագրական Մայիս 31ի.

— «Արդարեւ, բարոյական ի՞նչ իրաւունք ունին հայանուն բոլշեւիկները «մատնիչ» անուանելու Դաշնակցականները՝ իրենց դիմակները հրապարակով վար առնելուն համար միայն, երբ իրենք չարունակ օտար եւ հայ ազգին թշնամի կառավարութեան մը ծառայութեան մէջ են եւ ուրիշ գործ չեն ըներ արդէն, բայց եթէ Թիֆլիսի, Բագուի, Մոսկուայի եւ անոնց միջոցով նաեւ Էնկիւրիի մէջ նստած մեր ազգային թշնամիներուն կը մատնեն մեր ազգային բոլորնորքին գաղտնիքները, ինչ որ հնարաւորութիւն կ՚ունենան ձեռք ձգելու:

Այդ հայանուն բոլշեւիկները չէի՞ն, որ Հայաստանի Հանրապետութեան օրով Մոսկուային եւ Էնկիւրիին մատնեցին հայկական պետութեան ներքին գաղտնիքները, մանաւանդ պատերազմական գաղտնիքները՝ մեծագոյն ծառայութիւն մը մատուցանելով Կարա Բէքիր եւ Քէմալ փաշաներուն, Հայաստանի մէկ խոշոր մասը գրաւելու եւ հայկական նոր ջարդ սարքելու համար:

Նոյն հայանուն բոլշեւիկները չե՞ն, որ այսօր ալ Մոսկուայի ուղղակի եւ Էնկիւրիի անուղղակի գործակալներն են, ոչ միայն մատնութիւններ ընելու, այլ եւ ամէն կարգի հակազգային դաւեր նիւթելու նպատակով:

Կարելի է առանց վարանումի ըսել, որ, եթէ հայանուն բոլշեւիկները մեր տեղն ըլլային արտասահմանի մէջ, չպիտի երբեք ձգէին, որ մէկ հատիկ Դաշնակցական իսկ ազատ պտտէր ո եւ է օտար երկրի մէջ:

Այո՛, մեզ կարելի է մեղադրել «յանցանքի» մը մէջ: Բայց այդ յանցանքն ալ ոչ թէ այն է, որ «մատնութիւն կ՚ընենք» երբ բոլշեւիկներու դէմ, այլ այն, որ իրենց հետ չենք վարուիր այնպէս, ինչպէս իրենք պիտի վարուէին մեզի հետ, մեր պայմաններուն մէջ:

. Հայանուն բոլշեւիկներու արտառոց մտայնութիւնը ցոյց կուտան նաեւ Ռամկավարները:

Եւ խորհիլ, թէ «մատնութիւն» կ՚ազաղակեն այն Ռամկավարները, որոնք Հայաստանի Հանրապետութեան օրով իսկապէս մատնութիւն կ՚ընէին Դաշնակցական կառավարութեան դէմ՝ օտար պետութեանց առջեւ, քուլիսներու ետեւէն, ներկայանալով մեզ իբրեւ բոլշեւիկներ:

Եւ խորհիլ, թէ «մատնութիւն» կ՚աղաղակեն առանց ամչնալու այն Ռամկավարները, որոնք այսօր ալ ամէն տրամադրելի միջոցներով ուժ կուտան արհեստով մատնիչ ու դաւաճան հայանուն բոլշեւիկներուն, որոնք կը ծառայեն մեր ազգի ոխերիմ թշնամիներուն»:

ՈՐՈՆՔ ԵՆ ՄԵՌԱԾ ՀԱՅԵՐԸ

Պուլկարական թերթերու համաձայն, Ֆիլիպէի շարժին հետեւանքով մեռած են՝ Յարիթօն? (երեւի Յարութիւն) Յովակիմեան, Յարապին? երեւի Գարեգին) Յակոբեան. ըստ «Զօրա» թերթին Գարեգին Մաթէոսեան, Գրիգոր Միքայէլեան: Ըստ լիշեալ թերթին պատմուած նաեւ Հայկանուշ Օվաթիա Մանուկով: Վիրաւորուած են Հայեր՝ Արշալոյս Մաթէոսեան, Ֆիլոր Փոզաեան, Փ. Փօտօսեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑՆՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԿՈՐՆԹՈ՛Ս ԵՒՍ ԿՈՐԾԱՆԱԾ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Ապրիլ 23 թուականով.—

Նշանաւոր եւ պատմական Կորնթոս քաղաքը կործանեցաւ այս առաւօտ սարսափելի երկրաշարժէ մը, որ հիմնայատակ քանդեց քաղաքին 2500 տուները: Եթէ տեղը նոր մը չշինուի, այս քաղաքը պիտի ջնջուի քարտէսէն: Առաջին ցնցումին ժողովուրդը փողոց խուժած ըլլալով, անձի կորուստը մեծ չէ: Մինչեւ հիմա 20 մեռեալ եւ 20 վիրաւոր կը հաշուեն: Նիւթական կորուստը քանի մը միլիոնի կը հասնի:

Կորնթոս, որ երբեմն Պելոպոնէսի գոհարն էր, այժմ գերեզմանատան մը երեւոյթը կը պարզէ: Հեռագրական եւ հեռաձայնական բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրուած են: Փողոցները լուռ են՝ ինչպէս մեռելներու քաղաքին մէջ, ու խելայեղ բնակիչները ուրուականներու պէս կը թափառին իրենց տուներու աւերակներուն մէջ:

Աթէնքէն ստիպողաբար 20,000 քիլօ հաց ղրկուեցաւ աղէտեալ ժողովուրդին: Քաղաքին բանտը եւս կործանած ըլլալով, 80 բանտարկեալները փախուստ տուին: Կարգապահութեան կը հսկեն զինուորները:

Կալամակիի ջրանցքին մուտքը բոլորովին քանդուեցաւ, և Լուտրակի, որ Կորնթոսի դիմացը կը գտնուի, մեծապէս վնասուած է: Հազարաւոր բնակիչներ ապաստանած են հրապարակներու եւ հանրային պարտէզներու մէջ, մինչ ուրիշ հազարաւորներ կը փախչին քաղաքէն՝ իրենց հետ տանելով ինչ որ կրցած են ազատել: Կորնթոսի ջրանցքը փակուեցաւ նաւերուն առջեւ:

Կորնթոսի մէջ առանց ապաստանի մնացած են 10,000 հոգի, Լուտրակիի մէջ՝ 2000 և շրջակայ գիւղերուն մէջ 3000: Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս կոչ ուղղեց ամբողջ երկրին՝ աղէտեալներուն օգնելու համար: Կառավարութիւնը իր կողմէ 5 միլիոն դրախմի յատկացուց: Քանի մը նախարարներ Կորնթոս գացին: 1858ին Կորնթոս դարձեալ կործանած էր երկրաշարժէ, և նոր քաղաքը շինուած էր հինէն 3 մղոն հեռու: Անգլիական մարտանաւեր Մալթայէն ճամբայ ելան դէպի Կորնթոս՝ դեղ եւ ուտելիք տանելու:

. Պուլկարիայէն հասած հեռագիրներու համաձայն, Ֆիլիպէի աղէտեալ ժողովուրդը ամբողջ վեց օր տեղատարափ անձրեւի տակ անցուցած է: Թշուառութիւնը չափ ու սահման չունի: Ցնցումները կը շարունակուին. վերջին անգամ ազդուած են Ֆիլիպէի հիւսիս-արեւմուտքը Գոլէմօ-Քօնարէ գիւղը, ինչպէս նաեւ Լաճան, Քիրտիափի, Պազարճըք, Խասքովօ եւ Գըրճալի: Զինուորները կը հսկեն աւերակներուն վրայ, կ՚օգնեն ժողովուրդին՝ փլատակները մաքրելու համար եւ պաշար կը հայթայթեն անապաստաններուն: Օգնութեան գործը շատ կը վնասուի շարունակական ցնցումներէն: Աղէտէն զերծ մնացած գիւղերու բնակիչները մեծապէս կ՚աջակցին աւերուած գիւղերու բնակիչներուն: Գաղանլըքի թաղապետութիւնը յայտնած է թէ Ֆիլիպէի ամբողջ հացը ինք պիտի հայթայթէ:

Ֆիլիպէ հինգ բլուրներու վրայ կառուցուած է, բլուրներու գագաթներուն մօտակայ տուները դիմացրեցին երկրաշարժին, սակայն ցածը գտնուող թաղերը ծանրապէս վնասուած են: Վնաս կը հաշուուի 3 միլիառ լէվա մօտ 4,500,000 տոլարի:

Պուլկար դահլիճը որոշեց անմիջապէս 30 միլիոն լէվա 45,000 տոլարի ղրկել աղէտեալներուն, նոյնպէս դադրեցուց տուրքերու գանձումը աղէտեալ շրջաններուն մէջ: Ասկէ զատ Ապրիլ 14էն սկսեալ վեց ամսուան համար մորատորիոմ տրուեցաւ բնակիչներուն՝ իրենց ամէն կարգի վճարումներուն համար: Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը ժամանակաւոր տաղաւարներ շինել կուտայ աղէտեալներուն համար, իրենց աւերեալ տուներուն մօտ:

Արտասահմանէն եւ նպաստներ կը հասնին: Պապը Սոֆիայի իր նուիրակին միջոցաւ կէս միլիոն լէվա 740 տոլարի նուիրեց: Ամերիկեան Կարմիր Խաչը 5000 տոլար ղրկեց: Չեխոսլովաք Կարմիր-Խաչը եւ Սլաւ Արեւելքի Տնտեսական Ընկերակցութիւնը հանգանակութիւններ բացած են պուլկար աղէտեալներուն համար: Կարմիր Խաչը իր կողմէ 20.000 չեխական քուրոն յատկացուց: Ռումանիոյ մէջ եւս հանգանակութիւն բացուած է: Միջազգային Կարմիր Խաչն ու իտալական Կարմիր Խաչը նոյնպէս պիտի օգնեն:

Պուլկար թերթերը կը պահանջեն որ պատերազմական պարտքերուն վճարումը ընդհատուի. այլապէս Պուլկարիա ի վիճակի չպիտի ըլլայ աղէտեալներուն օգնելու:

Սուրիոյ ընտրութիւնները եւ Հայերը

Ինչպէս գրած ենք, Սուրիոյ մէջ այս օրերս խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ կը կատարուին: Հալէպի «Տօղրու Եօլ»ը կը գրէ թէ տեղւոյն Հայերը այս առթիւ արտակարգ ժողով մը գումարելով, որոշած են Հալէպի համար երկու երեսփոխանական թեկնածու ներկայացնել, ասոնք են՝ Պ. Միհրան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԱՐԴԱՑՈՒԿ ԵՐԷՑԸ

Հայ մամուլը, արեւմուտքէն արեւելք, ալեկոծուած է: Այս ալիքը կը վերագրեն Շիքակոյի երէց՝ Վ.Ահան քհնյ. Կիւլտալեանի:

Շիքակոյի մէջ, ժողովրդական հանգանակութեամբ, գնուեր է եկեղեցի մը: Քահանան, սակայն, գնուած եկեղեցին իր երէցկնոջ անունին արձանագրել տուեր է քաղաքի կալուածական տոմարին մէջ: Հոգաբարձութիւնը ժողովի է հրաւիրեր բարեպաշտ հասարակութիւնը, եկեղեցւոյ դիւանին մէջ, իսկ Վ.Ահան քհնյ. Կիւլտալեան ալ, իր մականունին բառացի իմաստին հաւատարիմ՝ վարդացպիկ խաբարզան մը առնելով եւ քանի մը ոստիկաններ, ցրուած է ժողովականները պոռալով. «դուք իմ կնկանս տունն արալիք այրս… բեմալմանւոց».

Ես չեմ կրնար ըմբռնել թէ ի՛նչ պատճառ կայ ալեկոծութեան: Վ.Ահան քհնյ. Կիւլտալեանի արարքը բազմիմաստ է:

Նախ՝ անոր ըրածը լուրկ ցոյց մըն է Միացեալ-Նահանգներու դրացի՝ Մեքսիկայի կառավարութեան դէմ, որ եկեղեցիները երէցներուն ձեռքէն առնելով կը գրաւէ: Մեր քահանան ալ հակահարուած մը տալով եկեղեցին կ՚իւրացնէ:

Երկրորդ՝ Հայուհի մը կ՚ընէ տանտէրը Աստուծոյ տունին: Դաբագլո՛ւս՝ հայկական ֆէմինիսմի յաղթական տարեգրութեանց մէջ:

Երրորդ՝ ցոյց կուտայ թէ դեռ քանի՛ն քաջառողջ է հայ կղերին մարսողութիւնը:

Հաւատի աղբիւրէ կ՚իմանանք թէ Վ.Ահան քհնյ. հանճարեղ գաղափարը յղացած է իր գրաւած եկեղեցիին մէջ, իբրեւ նոր օրերու սուրբի պատկեր՝ զետեղելու… Վահան Մալէզեանի վերջին կենդանագիրը:

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդարար»ի թղթակիցը կը գրէ.— Շրջակայ գիւղերէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, ձմրան խստութեան եւ դարմանի չգոյութեան պատճառով, շատ մը գիւղացիներ մեծ կորուստի ենթարկուած են ու ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած: Գոչ-Հիսար Բրաբերդի, Ուլաշ-Գանկալի եւ Մանճըլըքի Հայերուն անասունները, հարիւրին 60 համեմատութեամբ սատկած են: Երկրագործները մեծ դժուարութիւն կը քաշեն գարնան ցանքերը ընելու, որովհետեւ եզ չունին:

Միւս կողմէ ձիւնհալը սկսած է, եւ հեղեղը մեծ վնասներ կը պատճառէ, մասնաւորաբար լեռնային շրջաններու մէջ:

Ընդհանուր թշուառութիւն մը ծայր տուաւ հայաբնակ գիւղերու մէջ: Նոյն չքաւորութիւնը Սեբաստիոյ քաղաքին նպաստի կարօտներուն մօտ: Եթէ անմիջական դրամ չհասնի, այս խեղճերը պիտի ստիպուին ոտքով Պոլիս երթալ, որովհետեւ ապրուստի ո եւ է միջոց չունին:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՈՍԿԻ

Ապրիլ 23ին, անգլիական յաջնաւ մը Լոնտոն փոխադրեց հինգ թօնօ ծանրութեամբ եւ շուրջ 500,000 տոլարի արժէքով ոսկի, որ կուգար Ռուսիայէն: Այս խորհրդային ոսկիները պահ դրուեցան անգլիական դրամատան մը մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 7 Ապրիլ

Ընթացիկ տարին ըստ երեւոյթին ալ որոշ կը տիրէ կուսակցական համագումարներու նախապատրաստական աշխատանքներու ընթացքին։ Ամերիկայի բոլոր նահանգները կ'ընտրեն իրենց պատգամաւորները, համագումարներու կամ նախնական ընտրութեանց համար։

Այս ընտրութիւններու ընթացքին մեծ պայքարներ տեղի կ'ունենան ոչ թէ քաղաքական դաւանանքներու եւ սկզբունքներու շուրջ, որոնք ընդհանուր ձեւով նախատեսուած են կուսակցական ծրագիրներու մէջ, այլ առաւելապէս անձերու կամ թեկնածուներու շուրջ։ Եւ այս պայքարը ոչ միայն տարբեր կուսակցութիւններու միջեւ, այլ նոյն կուսակցութիւններու ներսը, այս կամ այն թեկնածուները յաջողցնելու համար։

Կուսակցական համագումարները տեղի պիտի ունենան Յունիս ամսու սկիզբը, Հանրապետականներունը՝ Քանասի, իսկ Ռամկավարներունը՝ Թեքսասի մէջ։ Այժմէն, նախապատրաստական ընտրութիւններու մէջ կը նախատեսուին իւրաքանչիւր շրջանի թեկնածուները։ Քուէներու բաժանումը տեղի կ'ունենայ ընդհանուր ձեւով երկու խոշոր կուսակցութիւններու վրայ։ Ցետոյ իւրաքանչիւր կուսակցական շրջանի մէջ կազմուած խմբակցութիւնները իրենց ուրոյն շահերուն վերաբերումով կը կեդրոնանան տարբեր թեկնածուներու շուրջ։ Այս ընտրութեանց յաջողութիւնն կախուած են թէ՛ նախագահի, թէ ծերակուտականի, թէ երեսփոխանի եւ թէ նահանգային պաշտօնէութեան թեկնածուներու յաջողութիւնը։

Այս պատճառով ներկայ ընտրութիւնները չափազանց կարեւորութիւն կը ներկայացնեն եւ տեղ տեղ կատաղի հանգամանք կը ստանան։ Օրինակի համար Շիքակոյի մէջ բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկեն այս ընտրութիւններուն, արգիլելու համար վայրագ յարձակումները։ Այդ քաղաքին մէջ կուսակցական ղեկավարներու բնակարաններուն վրայ ռումբեր նետուեցան, ահաբեկելու եւ հրապարակէն քշելու համար զանոնք։

Արտասովոր անհետաքրքրութեան համար շահագրգռութիւն ունին միայն նախագահական թեկնածուները։ Արդէն ներկայ ընտրութիւններէն պարզ կը տեսնուի թէ որոնք պիտի ըլլան հաւանական թեկնածուներ մէկ կամ միւս կողմին համար, քանի որ այդ ընտրութիւններու գլխաւոր պայքարը կը դառնայ թեկնածուներու շուրջ, թէեւ անոնց պարտադիր չէ պատգամաւորներուն աջակցութիւն կը տրուի պէտք եղած ատեն իրենց թեկնածուն փոխելու։

Ռամկավար կուսակցութեան միակ եւ հաստատուն, եւ նոյնիսկ անվիճելի թեկնածուն է Նիւ Եորքի նահանգապետ Ալ Սմիթը, զուանանքով պապական։ Ըստ ոմանց անհամբ է որ կաթոլիկ պետական մարդու մը թեկնածութիւնը կը գրուի Ամերիկայի նախագահական աթոռին համար թէեւ օրէնքին մէջ արգելիչ տրամադրութիւն չկայ, սակայն աւանդական ըմբռնումով այս բարձրագոյն պաշտօնին կոչուած անձը պէտք է ըլլայ բողոքական։ Այս պատճառով միայն բողոքական մոլեռանդ շրջանակներու մէջ հակառակութիւն կայ յիշեալին թեկնածութեան դէմ, այնպէս ամէնէն ժողովրդական եւ յարմար մարդը կը նկատուի Ալ Սմիթ։ Այսուհանդերձ իր դէմ զօրաւոր հակառակութիւն մը չկայ։ Համագումարի ընտրութեանց ընթացքին ալ կը տեսնուի թէ քուէներու ճնշող մեծամասնութիւնը կը կեդրոնանայ անոր շուրջ։

Պայքարը աւելի ուժեղ, նոյն իսկ կատաղի է Հանրապետականներուն մէջ։ Հրապարակին վրայ կան երեք անուններ,— առեւտրական նախարար Հուվըր, փոխնախագահ Տօզս եւ ծերակուտական Լօտըն, եթէ չհաշուենք Օհայոյի մնացած ծերակուտական Ուիլլիսի թեկնածութիւնը։

Ցիշեալ ծերակուտականը յանկարծամահ եղաւ Մարտի վերջերը։ Իր մահուընէն առաջ թեկնածութիւնը դրուած էր իր նահանգին մէջ, Հուվըրի դէմ։ Մահուընէն յետոյ կուսակցական մեծ զանգուած համախմբելու համար հրապարակի վրայ կը մնայ յիշեալին թեկնածութիւնը, իրապէս ընտրութիւններու ընթացքին խոշոր թիւով քուէներ կը կեդրոնանան այս խմբակցութեան շուրջ։ Համաձայն վստահելի եւ իրազեկ աղբիւրներու այս քուէները պէտք է երթան Լօտընի։

Ընթացած նահանգի ընտրութիւններու ընթացքին պարզ կ'երեւայ թէ մեծագոյն թիւով քուէներ կը կեդրոնանան Հուվըրի շուրջ, բայց ոչ այնքան խոշոր թիւ մը, որ ապահովուած համարէ անոր թեկնածութիւնը։ Հուվըր Քալիֆորնիացի է, Արեւմուտքի քանի մը նահանգներու քուէները ամբողջովին կեդրոնացած են անոր շուրջ, սակայն կասկածելի է Միջին եւ Արեւելեան նահանգներու մէջ։

Քալիֆորնիոյ հանրապետականներու գործադիր մարմնի անդամներէն Պ. Քրոքըր կը յայտնէ թէ Հուվըրի թեկնածութիւնը պէտք է ապահով համարել, որովհետեւ 521 քուէներ արդէն ապահով են 1045 քուէներու վրայ թեկնածու դառնալու համար անհրաժեշտ է քուէներու 2-3ի մեծամասնութիւն, այս պարունին կարծիքով՝ քանի մը անգամ ընտրութեան կրկնութենէն յետոյ ստիպմանաբար պիտի կազմուի 2-3ի մեծամասնութիւնը, ի հարկէ եթէ խմբակցութեանց ղեկավարները յանկարծ հրապարակ չքաշեն «Սեւ Ձին» (երբ գոյութիւն ունեցող թեկնածուներէն ոեւէ մէկուն վրայ հնար չըլլար կեդրոնացնել բացարձակ մեծամասնութիւնը, այդ պարագային յանկարծ նոր անուն մը հրապարակ կը քաշուի, զոր կը կոչեն «Black horse», սեւ ձի, քուէները անոր վրայ կեդրոնացնելու)։ Այժմէն իսկ վախ կայ որ Սեւ ձին կը դառնայ նախագահ Քուլիճը, բայց Պ. Քրոքըր կը յայտնէ թէ Արեւմտեան նահանգներու մէջ Քուլիճի հանդէպ նման տրամադրութիւն չկայ, քանի որ անոնք նախագահի թեկնածութեան մերժումը անկեղծ ընդունած են։

Այս բոլոր երեւոյթներէն յետոյ, դժուար է ենթադրել թէ որ կուսակցութիւնը յաջողութեան հնարաւորութիւն ունի եւ իւրաքանչիւր կուսակցութեան մէջ ո՛ր թեկնածուն։ Ռամկավարներու յաջողութեան մէկ գրաւական միայն կայ,— Հանրապետականներու պառակտումը (եթէ շարունակուի մինչեւ վերջ), անոր վրայ աւելցնենք նաեւ անվարկաբեկումը զոր ունեցան Հարտինկի վարչութեան օրով, Անքլէրի քալիւղի գայթակղութեամբ։ Երեւան կուգայ որ հանրապետական կուսակցութեան կեդրոններն ալ կաշառուած են նոյն մարդէն։

Ամէն պարագայի մէջ, Յունիս ամիսը կը պարզէ ամէն բան։

Յ. ԸՄԱՅՈՒՆԻ

ՁՈՒԼՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Քաղաքականապէս անկախ մեծ ու փոքր պետութիւնները, ամենահին ժամանակներէն սկսած հին ու նոր աշխարհի բոլոր մասերուն վրայ գաղթականութիւններ ունեցած են, որոնք առեւտրական կապ պահելով մայր հայրենիքին հետ, նպաստած են անոր տնտեսական զարգացման ու բարգաւաճման։ Այս գաղթականներու ստուար մեծամասնութիւնը պահած է իր ազգային յատկանիշերը, լեզուն ու կրօնքը. իսկ փոքրամասնութիւն մը ձուլուած է տեղական տարրին հետ։

Մենք ալ հեռաւոր Արեւելքէն սկսեալ Ամերիկա, Ափրիկէ եւ Եւրոպայի ամէն մասերուն մէջ գաղթականներ ունեցած ենք եւ ունինք։ Սակայն մեր պարագան բոլորովին տարբեր է եւ պատճառները ողբերգական։

Արշակունեաց հարստութեան կործանումէն վերջ, պարսկական եւ արաբական տիրապետութեան շրջանին, Բագրատունեանց փոքրիկ իշխանութեան անկումէն յետոյ, Տուղրիլ Բէկի, Ալփ-Ասլանի արիւնալի արշաւանքներուն, ահա Հայաստանէն հարիւր հազարաւորներ թողած տուն ու տեղ, փախած ու ցրուած են ամէն ուղղութեամբ։ Իսկ Ռուբինեանց թագաւորութեան անկումէն յետոյ, Թաթարներու, Մամլուքներու, Մոնղոլներու եւ ի վերջոյ Թուրքերու բարբարոս արշաւանքներու շրջանին, մեծ ու փոքր Հայաստանէն ու Կիլիկիայէն գաղթականական հոծ բազմութիւններ, միայն իրենց կեանքը փրկելու համար, գաղթած են Ռուսաստան, Լեհաստան, Տրանսիլվանիա, Ռումանիա, Հոլանտա, Եգիպտոս եւ ուրիշ երկիրներ։ Անոնցմէ մեծագոյն մաս մը կորսուած ու ձուլուած է իշխող տարրին հետ, ինչպէս Լեհաստանի եւ Տրանսիլվանիոյ 250 հազարէ աւելի հայութիւնը։ Եւ այսօր գերեզմանաքարերու եւ եկեղեցիներու արձանագրութիւնները միայն կը վկայեն անցեալին մէջ այդ հողամասերուն վրայ Հայուն գոյութեանը։

Հին գաղթականներէն Պարսկաստան գացողները եւ Շահ-Աբբասի օրով Արարատեան աշխարհէն տեղահանուածները բախտաւոր են եղած, որովհետեւ Շահ-Աբբաս եւ իր յաջորդները գնահատելով Հայուն ձիրքերն ու յատկութիւնները, ուզած են օգտուիլ եւ զարգացնել իրենց հայրենիքը, եւ հակառակ իրենց կրօնամոլութեան, ամէն ազատութիւն տալով անոնց, քաջալերած ու կապած են իրենց երկրին հետ։

Պատեհ առիթ մը թողլով Հնդկաստանի Ջավայի, Եգիպտոսի, բուն Ռուսաստանի եւ այլ գաղութներու վրայ խօսիլ, անցնինք ներկային։

Շատերու կարծիքով, եթէ զօրաւոր ազգակներ չըլլան, եթէ հաւաքական ու անմիջական ձեռնարկներ չկատարուին, եթէ գրչին ու խօսքին հետ գործնական քայլեր ալ չառնուին, օտարացման եւ ձուլման չարիքը դէթ մասամբ սահմանափակելու, եթէ փակ մնան Հայաստանի պողպատեայ պարիսպները եւ ժամանակ մըն ալ տեւէ կարմիր մարգպանութիւնը, ձուլումը անխուսափելի է։

Բացայայտ եւ անառարկելի ճշմարտութիւն է, որ Հայաստանի ներկայ անարժան տէրերը, կամ աւելի ճիշդը Մոսկուայի խամաճիկները, գաղթահայութեան վիճակով եւ ուծացման կամ ձուլման նման «չնչին խնդիրներով» զբաղելու եւ հետաքրքրուելու ժամանակ չունին, երբ անդին կան չինական յեղափոխութեան, Հնդկաստանը ըմբոստութեան մղելու, Անգլիան տապալելու եւ այլ կենսական հարցեր։ Այդ վարձկանները գաղութներու հայութիւնը կը յիշեն միայն այն ժամանակ, երբ անոր նիւթական օժանդակութեան պէտք ունին։

Քանի մը պատկերներ մեր ներկայ իրականութենէն, բաւական են արդէն ամբողջութեան վրայ գաղափար մը կազմելու։

Անցնինք հայաշատ կեդրոնէ մը եւ կամ մտնենք հայկական պանդոկ մը։ Խօսակցութեան լեզուն յաճախ Թուրքերէն է։ Հարիւրաւորներ հայերէն գիտնալով հանդերձ, եւ աքսորի տառապանքները ճաշակելէ ու մազապուր ազատուելէ յետոյ, այսօր առանց կարմրելու, նախամեծար կը սեպեն Թուրքերէնը իրենց մայրենի լեզուէն։

Թատրոնի մը մէջ պատահեցայ երկու զարգացեալ երիտասարդներու, որոնք մաքուր եւ սահուն հայերէն գիտնալով հանդերձ, ժամերով Թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն խօսեցան ու իմ հարցումներուս միայն հայերէնով պատասխանեցին։ Երեւոյթներ են ասոնք, որ կը կրկնուին յաճախ շուկան, տունը, սրճարանը եւ հաւաքոյթներու մէջ։ Իսկ Թրքական «չարքըզ»ները ի խաղերը արդէն սովորական են հարսանիքներու եւ ուրախութիւններու մէջ։ Հայկական երգեր՝ չատ հազուադէպ։

Լրագիր ծախող տասնեակներով փոքրիկներ, որոնց մեծագոյն մասը դպրոցի աշակերտներ ալ են, ընդհանրապէս Թուրքերէն կը խօսին եւ քիչ անգամ Ֆրանսերէն. անոնց համար հայերէնը գոյութիւն ունի դպրոցի սեմէն ներս միայն։

Հարիւրաւոր փոքրիկներ արդէն սկսեր են մոռնալ իրենց մայրենի լեզուն, որովհետեւ Ֆրանսական վարժարաններ կը յաճախեն։ Պատահեցայ ծանօթի մը, որուն երկու փոքրիկները՝ 7 եւ 5 տարեկան կուլային։ Մանօթս հայերէնով պատճառը կը հարցնէր։ Անոնք Ֆրանսերէն կը պատասխանէին, իրար չէին հասկնար։ Թարգմանի դեր կատարեցի ու ցաւով մեկնեցայ։

Ուրիշի մը վեց տարեկան փոքրիկը սրճարանի մը մէջ իմ ներկայութեանս գրեց Ֆրանսերէն ոտանաւոր մը անսխալ։ Խեղճ փոքրիկը հայերէնը սկսած էր մոռնալ, եւ... ծնողքին ուրախութիւնը սահման չունէր։

Երբ քանի մը երիտասարդներու փափկութեամբ դիտել տուի որ վերջ տան Թուրքերէն խօսակցութեան, պատասխանեցին.

«Ի՞նչ հին գլուխ մարդ էք. տակաւին այս ազատ երկրին մէջ կ'ուզէք կաշկանդել մեզ. ինչ լեզուով ուզենք կը խօսինք, մարդ իրաւունք չունի գիտողութիւն ընելու»։

Այո՛, ազատ երկրի մէջ կը գտնուին, Թուրքիոյ գիւղերուն եւ քաղաքներուն խուլ անկիւնները մեծցած այս պարոնները։ Ամէն ինչ մոռնալէ վերջ, — բացասութիւնները յարգելով, կուրանան նաեւ Սահակի եւ Մեսրոպի հրաշակերտ լեզուն եւ այսօր քաղաքակրթուեր ու զարգացեր են՝ պարասրահներուն մէջ «չարլսթօն» եւ «թանկօ» պարել սորվելով։

Միայն Մարսէյլի դասն իրականութիւնը ստուգանշելով, զարմանք եւ ձուլման ահաւոր վտանգը կանխելու միջոցներուն վրայ խորհիլը կը թողում պաշտօնական մարմիններուն, որպէսզի նախաձեռնարկը ըլլան գտնելու միջոց մը, սահմանափակելու չարիքը եւ փրկելու Թափառական բեկորները մոռացումի վտանգէն, քանի որ մեր կարմիր վարիչները չեն հետաքրքրուիր անով եւ ոչ ալ կը բարեհաճին զանոնք ընդունիլ հայրենիքին մէջ։

Ա. ԱՐՄԵՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»-ը

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ

ՆՈՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆ ԱԼ ՎԻԺԵՑԱՒ

ՖԻԼԻՊԷԻ, ՍՕՖԻԱՅԻ ԵՒ ՇՈՒՄԷՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ ԲՈՂՈՔԵԼՈՎ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ

Պուլկարիոյ ծանօթ Եկեղեցական Ազգային [illegible] Ապրիլ 15ին Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցաւ պուլկարահայ նոր համագումարը:

Վերջին ամիսներու ընթացքին գոյացած մասնակի համաձայնութեան շնորհիւ, կը կարծուէր թէ այօրէն Թեմականի անդամները սթափած են եւ համագումարը յաջող ելք պիտի ունենայ: Դժբախտաբար, ճիշդ հակառակն է պատահած: Սոֆիայի «Առաքս»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (Ապրիլ 17 եւ 18), առանց մեր կողմէ բառ մը աւելցնելու.

Ժողովը բացուեցաւ կիրակի ժամը 4ին։ Սրահին մէջ պատգամաւորներ եւ ունկնդիրներ իրար խառնուած են։ Պ. Ճէրահով կ'առաջարկէ իբրեւ ատենապետ գիւանի աւելին տարէցը նախագահ եւ կրտսերը քարտուղար ընտրել։ Բայց, առանց սպասելու որ ուրիշներ կարծիք յայտնեն, իր խմբակէն երկու անձեր կը ներկայացնէ դիւանի անդամ, որոնք առանց ընտրուելու իրենց տեղերը կը գրաւեն։

Պ. Թագւոր Թագւորեան, անդամ Թեմ. Խորհուրդի, կը պատճառաբանէ թէ հակառակ անոր որ Պ. Ճէրահով քանի մը տարիներէ ի վեր Թեմականի նախագահ է եւ համագումարի կը մասնակցի, տակաւին չէ կրցեր սորվիլ, թէ այս կերպ ո՛չ մէկ տեղ, ո՛չ դիւան կ'ընտրուի եւ ոչ ալ համագումար կը բացուի։ Նախ պէտք է պատգամաւորներու թիւին ճշդումը կատարուի, այսինքն Թեմականի քարտուղարութիւնը կարդայ այն շրջաբերականը, որով կը հրաւիրուի թէ պատգամաւորները եւ կը ճշդուի թէ իւրաքանչիւր Թաղական խորհուրդէն քանի հոգի կը մասնակցէին անոր։

Այն ատեն Թեմ. Խորհուրդի քարտուղար Պ. Անդրէաս Յակոբեան ոտքի կ'ելլէ ու կը յայտարարէ որ ինքը չգիտեր թէ արդեօք շրջաբերականները Թղթածրարը սպրդեցա՞ծ մէ՞ջն է, թէ գայն ալ վերցուցած են ինչպէս ուրիշ շատ մը վաւերաթուղթեր եւ իմ անձնական թղթերս:

Եւ դառնալով Պ. Ճէրահովին, կը հարցնէ.

— Պ. Ճէրահով, ո՞վ կոտրեց քարտուղարութեան գրասենեակին դարակները եւ գզրոցները, անոնցմէ վերցնելով էջմիածնի սարքը, թղթածրարը, ինչպէս նաեւ ուրիշ վաւերաթուղթեր։

— Ես, եւ Պ. Գ. Զաքարեան։

Թ. Թագւորեան.— Դուք արդէն, Պ. Ճէրահով, տարիէ մը ի վեր ասոր-անոր գողութիւններով եւ աւազակութիւններով կը զբաղիք։ Դուք չէի՞ք որ գողցաք Էջմիածինէն եկած եւ Թեմ. Խորհուրդին ուղղուած պաշտօնական նամակը, զոր մինչեւ հիմա ալ յանձնած չէք նոր Թեմականին։ Դուք չէի՞ք, որ գողցաք իմ նամակս եւ զայն զրկեցիք Էջմիածին, իբրեւ ձեր նամակը։ Հիմա ալ չեմ զարմանար երբ կը տեսնեմ, որ կը կոտրէք քարտուղարութեան գրասենեակը, եւ կը վերցնէք նոր վաւերաթուղթեր...

Պ. Ճէրահով ի պատասխան այս ամբաստանութեան ինքզինքը կորսնցուցած կը յարձակի Պ. Թագւոր Թագւորեանի վրայ ծեծելու նպատակով, սակայն Պ. Անդրէաս Յակոբեանի միջամտութեամբ տեղը կը վերադառնայ։

Այս առաջին սքանտալը հազիւ վերջացած, «համագումարը» անցաւ քննելու պատգամաւորներու լիազօրագիրները։ Առաջին անգամ խնդրոյ առարկայ դարձան Վառնայի պատգամաւորները։ Կը հաստատուի որ Վառնայէն եկողները, իրենք գիրենք լիազօրած են եւ կուզան եռանդամի կողմէ, որմէ երկու հոգի միայն մնացած են, երրորդը շատոնց հրաժարած ըլլալով։ Այս մասին բողոքի հեռագիրներ ստացուած են Վառնայի [illegible] Թաղ. Խորհուրդէն։

Ֆիլիպէի պատգամաւոր Միհէլ Օրմանեան հարց [illegible]
Թեմականին, թէ ինչո [illegible]
իր նորընտիր օրինաւոր [illegible]
կան խորհուրդով չէ ներկայ[illegible]
«համագումարին» եւ [illegible]
նութիւններ կ'ուզէ։ [illegible]

Պ. Ճէրահով կը պատաս[illegible]
նէ թէ ոեւէ բացատր[illegible]
չունին տալիք եւ իրենց [illegible]
լիքը Թեմական խորհուրդ[illegible]
կուցումին ատեն պիտի [illegible]

Թեմական քարտուղար [illegible]
կողմէ կուտայ կարգ մը բա[illegible]
րութիւններ Վառնայի [illegible]
ւոր Թաղական Խորհուրդ[illegible]
ւերացման հարցին շուրջ։

Տօքթ. Միհէլ Օրմանեան [illegible]
րակացութիւնը այն է որ [illegible]
էնթրիկներ կան.... Եւ կը [illegible]
հանջէ որ Պ. Անդ. Յակոբ[illegible]
բոլոր բաժինները ճշդ[illegible]
արձանագրութիւն տակարն[illegible]
եւ ինքն ալ ստորագր[illegible]
ջապէս։ Քանի որ Վառնա[illegible]
Ռուսճուքի Թաղական [illegible]
հուրդները չեն մասնակ[illegible]
«համագումարին», որոնք [illegible]
կարգապահութեան կարեւոր [illegible]
կորիզը կը կազմեն եւ [illegible]
հետ մենք խօսելիքներ ունի[illegible]
ատոր համար մենք ալ [illegible]
պէսի պատգամաւորներս կը [illegible]
զունք այս ժողովը ու կը [illegible]
նանք... բաց ատոր եւ եւ[illegible]
«էմփէքթաթիվ մանտաթ[illegible]

Ֆիլիպէի երկրորդ պա[illegible]
մաւորը Պ. Մկրտիչ Գ[illegible]
յանուն Ֆիլիպէի թաղակ[illegible]
թեան, կարդալով գրաւոր [illegible]
ղոքագիր մը եւ յանձնելով [illegible]
«Համագումարի» դիւանի [illegible]
կերոյթը հետ կը հեռանա[illegible]
զմայլանքներ։

Ֆիլիպէի պատգամաւոր[illegible]
երբ կը հեռանային, Պ. [illegible]
եւ Զաքարեան անոնց [illegible]
պոռացին.

— Սիգ կիտին, սիգ [illegible]
յիմիզի եաբաճաղըզ:

Իսկ այս մարզոց [illegible]
ունկնդիրներու եւ պատգա[illegible]
ւորներու շարքերէն [illegible]
անպատկառօրէն կը [illegible]
րէր ընդհանուր ազատ[illegible]

Նուանդամլար [illegible]
սուն.. Նշանակովի մարտ[illegible]
րաել կ'ուզէ։

Այս երկրորդ սքանտա[illegible]
վրայ Պ. Զաքարեան կը [illegible]
Թեմականի անդամ-քարտ[illegible]
Պ. Անդր. Յակոբեանին՝ պ[illegible]

Հայոց, հայոց, [illegible]
անանց հետ ս...տրը եղիր

Իսկ Պ. Անդր. Յակոբ[illegible]
հեգնանքով կը խնդրէ [illegible]
քարեանէ որ հայերէնի [illegible]
մանէ այդ բառը, որպէսզի [illegible]
ւանի կողմէ արձանագրու[illegible]
մէջ անցուի։

— Պէն էրմէնիճէ [illegible]
ճէ պիլմէմ. Ֆիլիպէլիլէ[illegible]
տէ ս...տրը օլ:

Սուր վէճ մըն ալ [illegible]
Պուրկազի պատգամաւոր[illegible]
խնդրին առթիւ։

Ճէրահով.— Ես կանչե[illegible]
եա հեռագիր տուի, որ [illegible]
գէն երկու պատգամաւոր [illegible]

Թագ. Թագւորեան — [illegible]
ալատեղ նոր գեղծում կատա[illegible]
էք. քանի որ հեռագիրը [illegible]
կան է եւ ո՛չ թէ Թեմա[illegible]
կողմէ տրուած։ Թեմականի [illegible]
մասեանի գործածած են [illegible]
ցիք ։

Ալ՛լօխըլ ինքզինքէն [illegible]
եկած սեղանին վրայէն [illegible]
կնիքները ու թագւորեան[illegible]
նետելու ձեւով կը դարձ[illegible]
տին, պոռալով.— Ես ու [illegible]
մականը....

Անդրէաս Յակոբեան — [illegible]
Ճէրահով, ազրակալաց վրա[illegible]
գող աքցաղներէն վախ[illegible]
չենք....

Յետոյ Պ. Թագւորեան [illegible]
մեկնի ժողովէն, յայտարար[illegible]
թէ «իր արժանապատուու[illegible]
թող չի տար միայն [illegible]
մարդակել գնելու ճաւ[illegible]
մը Ո.գ

Երբ կիրքերը քիչ մը [illegible]
գարտեցան, Սոֆիայի պատգ[illegible]
մաւոր ընկ. Սարգիս [illegible]
եան ոտքի կանգնելով [illegible]
ժողովի առաջին իսկ վայրկ[illegible]
նէն, գործուած ապօրինութ[illegible]
ները եւ բողոքելով հեռաց[illegible]

Ճէրահով.— Հաւատա [illegible]
գոմ, երկրաշարժը վերջ [illegible]
կ'ըլլայ այս անճոռնի բ[illegible]
բուն...

...ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...ուած՝ Խոր. Ցրդ. Օ. Երեւանէն)

...ամբլու.— Կը գտնուի ...ին Երեւան-Ջուլֆա երկա-...ային գծին վրայ եւ կարե-... կայան մը դառնալու ամէն ... ունի։

...ամբլուի եւ շրջակայ գիւ-...ն մէջ կան 20-30 գոր-...աններ, որոնց արտադրու-...ը (օղի, քոնեակ եւ զանա-... բմպելիներ) կը սպառի ...ի, Լէնինկրատի եւ ...աստանի։ Միութեան զանազան ...ներուն մէջ։

...քրոպատնեաութիւնը հետ-... կը լուանայ Ղամարլուի ...ին մէջ, ուր մեծ տեղ կը ... խաղողի եւ բամպակի ...։ Ատոնց աւելի զարկ ... համար, կազմուած է հո-...ական կայան մը, որ փոր-...երով, տարեկան ցուցա-...ներով եւ զանազան մի-...ներով կը ջանայ գիւղացի-... զարմացնել մշակոյթի գի-... նորութիւններուն։ Նոյն ... գիւղացիներուն կը մա-...կարարէ յատատու հիւան-...ներէն փճացնող զանա-... նիւթեր ձրիաբար, արջառոյ...

...կ քանի տարուան ընթաց-... համագործակցութիւնը չա-... զարգացած է եւ կը ... գիւղացիներու համակրու-... Զանազան գիւղերու մէջ ... համագործակցական 10 ... 4278 անդամ-...

...ան — Մարտ 19ին, տեղի ... է Հայաստանի աշխա-...ական գրողներու միու-...ն առաջին համագումարը, ... է Միութեան անդամ Ա. ...՝ նիւթ ունենալով ... գրականութեան ուղիներու ...երկանները ...

... կարդալ անկէ ... մէկ քանի ... պիտի ... Նկարչութիւնը.— Հայ ... տուն նկարչական ...՝ իր վերջին ընդհ. ժո-... մէջ, քննելով Երեւանի ... ընկերու-... որոշեց յետա-... Թիֆլիսի նկարչական ցու-... եւ ժամանակին Երե-... Թիֆլիսի ... պիտի բացուի ... իսկ Երեւանինը՝ ապրիլի ... է յատուկ ... եւ գնահատիչ ...

... - Հայ արուեստի ... տեղի ունեցած է Վրաս-... Հայ գրողներու միութեան ... հաւաքոյթը, ուր ... է Լեւոն Մեհրապ-... «Մեծ Քար» թատերգու-... նիւթի հետեւեալն է։ ... Սահակ՝ կը խոստանայ ... գինեվաճառ ... եւ կը ջանայ իր կամքը ... պղջկան որ կը

մերժէ։ Վերջին պահուն սակայն, Սահակի տղան կը միջամտէ, եւ ձեռքը բռնած քարով մը կը սպաննէ իր հօր, եթէ պնդէ։ Քարի կտորին ի տես, Սահակ կը սթափի, կը հրաժարի գինեմոլութենէն եւ կը մերժէ աղջիկը տալ Գեւօին։ Թատերգութիւնը տեղի տուած է բուռն վիճաբանութեան. քննադատները՝ նիւթը գտած են չահեկան, բայց անոր զարգացումը թոյլ։ Խիստ դիտողութեան արժանացած է գինեմոլութեան դէմ՝ քարի կտորով մը կռուելու... գիւտը, և առաջարկուած է հիմնովին վերամշակել թատերգութիւնը եւ աւելի լրջօրէն մօտենալ արբեցումի հարցին։

Յոբելեան — Թիֆլիսի մէջ տօնուած է գերասան Արշակ Մամիկոնեանի բեմական գործունէութեան երեսնեւհինգամեակը։

Լազարեանի ճեմարանի մէջ, իր ուսանողութեան միջոցին իսկ, ցոյց տուած է դերասանական ընդունակութիւն, եւ 1886—87 թուականներուն, մասնակցած է Պետրոս Ադամեանի ներկայացումներուն։ Այս վերջինին քաջալերանքն է որ մղած է Արշակ Մամիկոնեանը իր կեանքը կապելու բեմական արուեստին, ուր յայտնուած է իբրեւ տաղանդաւոր կատակերգակ, ստեղծելով մէկ քանի կենդանի տիպարներ։ Ան՝ հիմնադիրներէն մէկը եղած է Երեւանի պետական թատրոնին։

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱԶՄԱՑՆԵԼ ՄԱԿԱՐՈՅԾՆԵՐԸ...

Ամերիկայի Հողագործական Նախարարութեան մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ կ՚աշխատի աճեցնել եւ բազմացնել վնասակար միջատները, — ոջիլ, մլուկ, մժեղ, լու, մրջիւն, ճանճ, եւ այլն, վերջապէս բոլոր այն միջատները, որոնք վնասակար են մարդուն եւ կենդանիներուն համար։ Ի՞նչ է նպատակը այս յանձնախումբին։ Հողագործական Նախարարութիւնը տեսնելով որ բազմաթիւ աշխատանոցներ զանազան դեղեր կը պատրաստեն իբր թէ պայքարելու համար այդ միջատներուն դէմ, բայց ընդհանրապէս կը խաբեն կեղծ դեղերով, որոշած է աճեցնել այդ միջատները, անոնց վրայ փորձելու համար ծախուած դեղերը։ Երբ փորձը ցոյց տայ, որ ազդեցութիւն չունի դեղը, յանձնախումբը կը գոցէ դեղերը պատրաստող վաճառատունը կամ աշխատանոցը։

ԿԱՐՍԵԱՆ, Ե. Ա.— Ձեր նամակին պատասխանած ենք Ապրիլ 15ի «Յառաջ»ով (Նամակատուփ. Դ. էջ)։

ԱՆՈՒԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ռուս յեղափոխութիւնը կը գործէ դեռ, նորոգելով կամ ներկելով ամէն բան։

Ահա շախմատն ալ, (հայերէն՝ ճատրակ), որուն համար մասնաւոր սէր մը ունին կարմիր մարդիկ, կարմիր ներկուած, յեղափոխուած եւ սրբագործուած է։

Ճատրակին երկու հակառակորդ բերդերը, որոնք քաղքենի երկիրներու մէջ ճերմակ եւ սեւ ներկուած են, Ռուսիոյ մէջ պիտի կոչուին Աշխատանք եւ Դրամագլուխ։ Եւ այս երկու հակառակորդները պիտի վարեն ընկերային կռիւ մը։ Այլեւս ճատրակին մէջէն վերցուած են թագաւորները, թագուհիները, նոյնիսկ աշտարակները, որովհետեւ այս վերջինները ճորտատիրական նշաններ են։

Աշխատանքի բերդը կազմուած է այսպէս.— Թագաւորին տեղ, բանուոր մը՝ ձեռքին մէջ մուրճ մը։ Թագուհիին տեղ՝ գիւղացի կին մը, ձեռքը դրած իր մէջքին։ Աշտարակին տեղ՝ սալ մը։ Խենդերը դարձած են կարմիր սպաներ։

Դրամագլուխին բերդը կազմուած է այսպէս.— Քաղքենի մը՝ ձեռքին մէջ զաւազան մը։ Յետոյ կիսաշխարհիկ կին մը։ Լրացնելու համար ծաղրը՝ եկեղեցի մը։ Սպաներ եւ զինուորներ։

Այս ամէնը լաւ։ Սակայն եթէ խաղին մէջ Դրամագլուխը յաղթէ Աշխատանքին, պոլշեւիկները ի՞նչ պիտի ընեն։

∴ Այս անուանափոխութիւնը սովորական բան մըն է բոլոր յեղափոխութիւններուն համար։ Ֆրանս. Յեղափոխութիւնն ալ փոխած էր խաղաթուղթերուն անունները։ Չորս թագաւորներուն տեղ գործածուեցան Ոգի Պատերազմի, Խաղաղութեան, Վաճառականութեան, Արուեստներու։ Չորս թագուհիներուն տեղ՝ Ազատութիւն Կրօնքի, Արհեստներու, Ամուսնութեան եւ Մամուլի։ Չորս ծառաներուն (պաճախ) տեղ՝ Հաւասարութիւն Դասակարգի, Գոյներու, Իրաւունքներու եւ Պարտականութեանց։

Յետոյ դարձեալ թագաւորական վարչաձեւին հաստատման հետ գործածուեցան արքայական անունները։

ԹԱՂՑԿԵՂԻ ԴԷՄ

Ելեկտրագէտ մը հետաքրքիր տեղեկութիւններ կուտայ քաղցկեղէ վարակուած հիւանդներու մասին։ Այս ելեկտրագէտը, որ կը կոչուի Լավի, կը յայտնէ թէ մեր գնդիրները ելեկտրականութեան լաւագոյն խտացուցիչներ են եւ կէս-հաղորդիչ։ Ողջ մարմինը (մարդոց կամ կենդանիի) ելեկտրական մեքենայ մըն է որ ելեկտրականութիւն կ՚արտադրէ՝ շնորհիւ բարդի մը, որ կազմուած է մէկ կողմէն՝ (դրական բեւեռ, գնդերներուն տուած ազոյն ու շաքարածինովը (glycogène), իսկ միւս կողմէն՝ (ժխտական բեւեռ) արեան շինճուկին ազերովը։

Ելեկտրագէտը կալվանոմեդրով մը հաստատեց որ դրական բջիջները լեցուած են դրական ելեկտրականութեամբ։

Այս տեղեկութիւնները արձանագրելէ յետոյ ելեկտրագէտը կալվանոմեդրի մը տակէն գրած է մուկ մը, որ վարակուած էր քաղցկեղէն։ Ցեռած է որ կալվանոմեդրին ասեղը կը շեղի մէկ միլիոներորդ ամփէր, իսկ այն քաղցկեղաւոր մուկերը, որոնք պատուաստ ստացած են, աւելի նուազ շեղած են ասեղը։ Իսկ առողջ մուկերը անշարժ կը ձգեն ասեղը։

Արդ, կը խորհի ելեկտրագէտը, եթէ ժխտական ելեկտրականութիւնը պարպուի հիւանդ մարմինին մէջէն, բուժումը հաւանական է։

Բայց եւ այնպէս բսենք, որ այս «բուժում»ն ալ դեռ փորձ է։

ՄԱՅՔԼ ԱՐԼԷՆԻ ՋՈՒԱՆՔԸ

Ինչպէս գրած էինք անկէ առաջ Մայքըլ Արլէն, հայազգի գրագէտը նշանուած է վերջնապէս։

Ծովովրդական վիպագիրը որ անգլիական գրականութեան տուաւ «Կանաչ Գլխարկը», «Մէյֆէր» եւ «Երիտասարդները արդ մէջ»ը, ծանօթ չէր այն կոլովի ընդդիմութեան զոր յայտնեց իր ապագայ զոքանչը։

Հարսնցուն է կոմսուհի Աթալանթա Մէրքաթի, հելլէնուհի մը, որուն մեծ մայրը ամերիկացի մը եղած է։ Պառոնուհի ֆոն Փֆլուկէլ կ՚ըսուի թէ մայրը շտապած է դէպի Զուիցերիա, խզել տալու համար նշանախօսութիւնը։

Մայքըլ Արլէն, սակայն կարեւորութիւն չի տար այս ընդդիմութեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը լաւ յաղթանակ մը տարաւ Փարիզի առաջին դասակարգէն C. A. Nanterreի Ա. խումբին դէմ։

Ա. կիսախաղին մեր յառաջապահները լաւ փասերով սկսան յառաջանալ, եւ Ս. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց առաջին կոլը. քիչ վերջ Ցաճատ գլխի դարձուածքով մը նշանակեց երկրորդը, որմէ վերջ մերինները գրեթէ տիրապետեցին խաղին։ Ֆրանսացիներու պաշտպանողական գիծը տոկուն խաղացողներէ կը բաղկանայ, բայց մեր ծկուն յառաջապահները իրենց նուրբ խաղերով կը գերազանցէին զանոնք. առաջին կիսախաղը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած, Ս. Կարապետեան նշանակեց երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտերը։

Բ. կիսախաղին սկիզբը ֆրանսացիները յուրջ յարձակումներ ըրին, բայց մեր պաշտպանողական գիծը ամուր էր։ Պահ մը գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, մեր յառաջապահները կրկին սկսան իրենց գեղեցիկ խաղարկութեան, եւ շահեցան հինգերորդ նշանակէտը։ Քիչ վերջ Գալուստ լաւ հարուածով մը նշանակեց վեցերորդը։ Այս արդիւնքէն վերջ ֆրանսացիները մեծ ճիգերով յաջողեցան շահիլ մէկ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու քանի մը վայրկեան մնացած Օ. Դրիգորեան ձախ ծայրէն զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց եօթներորդը եւ խաղը վերջացաւ Փարիզի խումբին յաղթանակով, 7-1։

Սոյն մրցումին փայլեցան Բուբէն եւ Աստուր, որոնք իրենց փոխանցումներով եւ տոկուն խաղով լաւ պաշտպանութիւն մը ըրին հակառակորդ յառաջապահներուն դէմ։ Միջնապահերէն Երուանդ՝ արտակարգ խաղարկութեամբ մը գնահատելի յաջողութիւն ունեցաւ. յառաջապահներէն Ս. Կարապետեան՝ ինչպէս ամէն անգամ, այս մրցումին եւս իրեն նուրբ խաղով եւ զօրաւոր հարուածներով յաջող խաղարկութիւն մը ունեցաւ. Ձախ ծայրը. Ցաճատ եւ մանաւանդ Գրիգորեան մեծ օգտակարութիւն ունեցան սոյն մրցումին, իսկ մեր պահեստի խումբէն Գալուստ, հակառակորդներուն մը ըլլալուն, իր ճկուն եւ համարձակ խաղով ցոյց տուաւ թէ ապագայ կը խոստանայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի։

∴ Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը Vésinetի մէջ լաւ մրցում մը կատարեց տեղական Ա. խումբին դէմ։ Խաղի ամբողջ շրջանին հաւասար խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Ա. կիսախաղին ֆրանսացիները յաջողեցան շահիլ 2 նշանակէտ, որուն դէմ մեր յառաջապահները եռանդուն ջանքերով շահեցան 3 նշանակէտ։ Բ. կիսախաղին ֆրանսական խումբը շահեցաւ երրորդ նշանակէտը։ Խաղին արդիւնքը հաւասար էր, երկու կողմերն ալ մեծ ճիգեր կ՚ընէին յաղթանակը խլելու։ Մրցումը վերջանալու երկու վայրկեան մնացած, Հայ խումբին վերջապահին սխալով ֆրանսացիները «փէնալթի»ով մը նշանակեցին չորրորդը եւ խաղը վերջացաւ Շավիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտութիւնով 3-4։

Շավիլի խումբը ծկուն խաղացողներէ կը բաղկանայ, իրենց եռանդը գնահատելի է, միայն թէ պէտք է բոլոր մրցումներուն կարգապահօրէն ներկայ ըլլան եւ կատարելապէս ծանօթանան իրենց խմբապետին։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Քանի մը տղեկներ, Ղանթէաի մէջ կը զուարճանային, Սէնի եզերքը, երբ անոնցմէ մէկը նշմարեց որ, քանի մը քայլ անդին, թաց ու մեծկակ պարկ մը կար գետափին մէկ խորշին մէջ։

Ցեկէր կանչեց իր ընկերներէն մէկը եւ երկուքը մէկ հետաքրքրութենէ մղուած, փորձեցին քակել պարկին բերանը։ Բաւական դժուարութեամբ, հազիւ թէ կրցեր էին թուլցնել պարկին կապը, երբ սարսափած ետ քաշուեցան։ Պարկին բացուածքէն՝ մեռելի մը բաց աչքերը իրենց կ՚ուղղուէին...

Երկու պատանիները, անմիջապէս փութացին լուր տալու Բիւթոյ ոստիկանութեան որ, քննութեան ձեռնարկելով, պարկին մէջ երեւան հանեց երիտասարդ կնոջ մը դիակը, որ սկսած էր այլեւս նեխիլ։ Ոստիկանները՝ ինքնութիւնը երեւան հանելու մտքով, պրպտեցին հագուստները, բայց ոչ մէկ թուղթ գտան։ Կը կարծուի թէ՝ հանրակին մըն է որ սովորութիւն ունէր յաճախելու Բիւթոյ եւ շրջակայքի ածխագործները։

ՄԱՑՐԵՐ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ — Փարիզի քաղաքապետութեան «Կորսուած իրեր»ու պաշտօնատան գլխաւորը՝ անցեալներս կը գանգատէր օրագրողի մը՝ մասնաւորաբար կիներուն դէմ ու կը հաստատէր թէ անոնց յիշողութիւնը այնքան տկարացած է որ անոնք հանրակառքերու, ինքնաշարժերու, սրճարաններու մէջ կը մոռնան հովանոց, գլխարկ, պայուսակ, դրամապանակ, նոյնիսկ ծծկերներ եւ նորածիններ։

Երէկ առաւօտ, նորէն, կին մը Օթէօյլի եկեղեցիին մէջ ձգած էր 18 ամսու տղեկ մը. բայց այս անգամ, մոռացումը գիտակից էր. տղուն զգեստին վրայ տոմսակ մը կար, որով մայրը կը յայտնէր. «Անօթութեան չուզեր այլեւս տղէկս նայիլ դժբախտաբար, չեմ կրնար պզտիկիս պէտքերը գոհացնել. վստահ եկեղեցիին մարապետներուն բարեսրտութեան վրայ, անոնց կը յանձնեմ զաւակս»։

Ոստիկանութիւնը սակայն կը փնտռէ մայրը.

Ուրիշ կին մըն ալ, իր զաւակը ձգած է ինքնաշարժի մը մէջ, ու վճարելէ յետոյ փոխադրութեան վարձքը՝ Կոլլէնէն մինչեւ Սէն-Միշէլ, հեռացած է հանդարտ սրտով, ծանր բեռէ մը թեթեւցած ըլլալու փութկոտութեամբ։ Տղեկը որ հազիւ 15 օրուան է, յանձնուած է Հանրային խնամատարութեան։

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

Դրան մէջ նշմարեցի Նատէժ-...ը ձեռքին մէջ բռնած էր ...նիկ մը։ գերմանացին ա-...քէն խլեց սորճանակը եւ ...նեց դուրս։ Նայեցաւ զի ...ու աղջկան՝ տեսակ մը ...կան ու կոտտացող վիշտով

— Հաւասի՛կ... մինչեւ անիկա, ...սիկ շարժում մը որ ամէն ...ը բացատրէ... այո՛, այո, ...ք խօսիլ Վոլֆի, Բորիս Սու-...ն եւ Աստղիրանայի մասին ...ց բուն ճշմարտութիւնը աշա-...կ— էգին շարժումը որ իր ...ն կ՚ուզէ պաշտպանել

...Նատէժտա, դէմքը յուզումէն ...ուած, կրթնած էր դրան սիւնին։

— Այո՛,...աշաւասի՛կ...ձեր սիրահարին կեանքը կը փրկէք..

— Իմ սիրահա՞րս, մրմնջեց Նատէժտա՝ հակառակ իր կամքին։

— Այս մարդը եթէ ձեր սիրահարը չէ, սակայն դուք կը սիրէք զայն, կը սիրէ՛ք. Բորիսը չէր որ կը սիրէիք դուք. ամէն օր, ամէն ժամ այս մարդուն մասին կը խօսէիք ու ձեր աչքերուն մէջ յամեցող ուրախութիւնը ցոյց կուտար որ դուք անոր կը սպասէիք. եւ թէ ես ձեզի կ՚ըսէի թէ ան պիտի գայ..

Նատէժտա ազատելու ճիգ մը ըրաւ։

— Այդպէս է, ըսաւ անիկա առանց այլեւս զայն մոտիկ ընելու, այդպէս է

Ու Թիւմիդէլ, կիրքէն այլայլած եւ մոռցած ամէն բան, բացի իր բուռն տառապանքն ու իր սիրոյն քայքայումը, շարունակեց

— Ա՜հ, այո՛, այո՛, ձեր հայրը... ձեր սէրը անոր հանդէպ կը փոխուէր հետզհետէ.. այո՛, կը փոխուէր ուրիշ տեսակ սիրոյ մը... այդ հայրը դուք կը սիրէիք իբրեւ.

Նատէժտա զայն մոտիկ կ՚ընէր անյագօրէն։ Ու Թիւմիդէլ լուսաբանելով աղջկան պղտոր երազները, արտասանեց այն բառը զոր Նատէժտա բաւած էր գրօսանելի սրտին մէջ

— Դուք Մարսէլը կը սիրէիք իբրեւ ընկեր, որովհետեւ անիկա կը խօսէր միւսին մասին...այո՛ իբրեւ ընկեր կը սիրէիք այս մարդը՝ որ մեր քաղաքական պայքարին մէջ խառնուեցաւ պարզապէս անոր համար որ ձեզ կը սիրէ . . .

Ու ինծի դառնալով

— Ա՜հ, այնպէս չէ՞, գրգապատճառները գեղեցիկ են, պայքար՝ ցեղի իրաւունքներուն համար, առանք բոլորը կը տապալին, այնպէս չէ՞, երբոր էգը խնդրոյ առարկայ ըլլայ... Միայն մէկ պայքար կար, Վոլֆինը եւ իմինս.. մեզի համար կային մեր կայսրութիւնները...մենք ոչինչ էինք, մենք երկուքս ալ կ՚աշխատէինք մեր կայսեր եւ մեր Աստուծոյն համար... դերլին կամ փեթերսպուրկ... սակայն այս աղջիկը ինծի մոռցնել տուաւ իմ պարտականութիւնս...այս մարդը սիրող այս աղջիկը...

Նատէժտայի դէմքը մ՚այլափոխուած էր։

Թիւմիդէլ վերստին գնաց իր գրասեղանին գլուխը ու առաւ իր բեվոլվէրը։ Ես ալ ձախ ձեռքովս իմ սորճանակս փնտռեցի, որովհետեւ աջ ձեռքս չէի կրնար շարժել. Եորձանակս անյայտացած էր...

Այն ատեն հասկցայ՝ անգլիախօսներու մասնաճիւղի պաշտօնատան նորանցքին մէջ տեղի ունեցած փոքրիկ հրմշտուքին իմաստը։ Վախնալով Թիւմիդէլի վրայ իմ կողմէ ըլլալիք մեւէ մահափորձէ, որուն աղմուկը ամբողջ աշխարհի առջեւ երեւան պիտի հանէր երկու գաղտնի բանակներուն աճեցող պայքարը. Պլէքֆիլտը գիս գինովցած ընել տուած էր իր սորճանակս պաշտօնեային կողմէ։ Թիւմիդէլ հասկցաւ իմ շարժումս եւ մանաւանդ գէշ վիճակս։ Ըսաւ կատաղի խնդուքով մը ծիծաղիլ

— Հէ՞, կրնամ երկուքդ ալ գետին փռել շուներու պէս

Ու ցնցեց ուսերը

— Ի՞նչ օգուտ սակայն. ձեզ կը ձգեմ հոս՝ ձեր սիրահարին հետ, Նատէժտա Պատրովից սիրեցէ՛ք զիրար, պզտիկնե՛րս... Աստուած պիտի սրէ թագաւորութեան վուրդին սուրը։ Աստուած մեզի ուրիշ գործեր սահմանած է, քան թէ սիրային ոճիրներ շնորհակալ եմ որ ինծի յիշեցուցիք անիկա։

Խենդի մը պէս սրահին մէջէն անցաւ ու գնաց դէպի դուռը, ուր կրթնած էր միշտ Նատէժտա։

— Չէ՛ք կրնար անցնիլ, գոչեց Նատէժտա.

Դէպի դուռը խոյացաւ. Թիւմիդէլ վերցուց սորճանակը։

— Չեզ գետին կը փռեմ, Նատէժտա՛ Պատրովից..

Անոր վերջին վարանումէն օգտուելով Նատէժտան մէկ կողմ քաշեցի։ Գնդակը պարապը գնաց։ Թիւմիդէլ դէպի գաւիթ նետուեցաւ։

Վաչեցի ետեւէն։ Օգնութիւն պոռացի։ Ո՞ւր էին ծառաները — ոչ ոք կար։ Նատէժտա իր կարգին ետեւէս եկաւ, ու զիս բռնեց։

— Հերի՛ք է թափած արիւնը, հերի՛ք է, հեծեց անիկա, զինաթափ եղած ենք, չենք կրնար կռուիլ.

Գաւիթին դուռը գոցուեցաւ ծանրօրէն։

(Եար)

Բիւզանդեան եւ բժիշկ Լեւոն պէյ Պաղտասարեան։ Թուրք թերթեր կը գրեն թէ Պ. Միհրան Բիւզանդեան յայտնի նկարագէտ մը եւ դրամատէր է, իսկ բժիշկ Լեւոն պէյ Փափազեան՝ որդին է գնդապետ բժիշկ Պաղտասար պէյի, ընիկ Հալէպցի է եւ ծանօթ դէմք մը տեղւոյն վրայ։

Նոյն թերթին համաձայն, Իսքէնտէրունի սանճաքէն երեսփոխանական թեկնածու ներկայացած է Ճէպէլը Մուսայի նախկին Միւտիր Պ. Մովսէս Տէր-Գալուստեան, որ ներկայիս հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին կը հսկէ։

Վերջին լուրերու համաձայն, Հալէպ պիտի տայ երեք հայ երեսփոխան, երկուքը լուսաւորչական, մէկը հայ-կաթոլիկ։

∴ Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուրիոյ մէջ երկրորդ կարգի ընտրութիւններուն առթիւ սաստիկ պայքար պիտի մղուի Դամասկոսի, Համայի եւ Հալէպի մէջ՝ ընդդիմադիրներու եւ կառավարութեան կուսակիցներուն միջեւ։ Թերթերուն համաձայն, յաղթանակը պիտի տանին չափաւոր ազգայնականները, որոնց պետն է վարչապետ Շէյխ Թաճէտտին։

Ընտրական պայքար

Ներքին նախարարութեան հաղորդած պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, կիրակի ընտրուած երեսփոխաններու թիւն է ոչ թէ 201, ինչպէս գրուած էր, այլ 183։ Հետեւաբար յառաջիկայ կիրակի համեմատականի ընտրութիւն պիտի կատարուի 429 աթոռներու համար։

Համայնավարները որոշած են համեմատականի ընտրութեան առեն պահել իրենց բոլոր թեկնածուները. ո՛չ մէկ գիջում ինպաստ ընկերվարական թեկնածուին, որ աւելի քուէ ստացած է։ Այս որոշումին հանդէպ, ընկերվարական կուսակցութիւնը եւս անողոք պիտի ըլլայ եւ իր վերջնական դիրքը ճշտելու համար շաբթուս ընթացքին արտակարգ ժողովներ պիտի ունենայ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

Անցեալ կիրակի ընկերվարական թեկնածուները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ստացած են 1,620,000 ձայն։ Ցարդ ընտրուածներն են՝ 15 ընկերվարական, 69 հանրապետական, 47 ձախ հանրապետական, 20 ընկերվարական արմատական, 13 անկախ արմատական, 7 ռամկավար, 7 պահպանողական, 5 ընկերվարական հանրապետական, գումար՝ 183։ Մարթինիքէն ընտրուած է Ֆրոսար (ընկերվարական)։

Քաղաքական զանազան կուսակցութեանց միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին՝ համաձայնութեան գալու համար թեկնածուներու մասին։

Թուրքիա եւ դրացիները

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը իր պաշտօնատան նկատացոյցը քննուած առեն, Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Եուկոսլաւիոյ հետ շուտով պիտի կարգադրուին ստացուածքներու խնդիրը, թէ Պուլկարիոյ եւ Ցունաստանի հետ յարաբերութիւնները բարեկամական են։

— Սուրիական սահմանագլուխի խնդրին մասին յայտնեցինք Ֆրանս. կառավարութեան թէ ամէն միջոցներով եւ համաձայն ի զօրու եղած դաշնագիրներու տրամադրութեանց, կ'ուզենք որ սահմանագլուխի նպաստաւոր սրբագրութիւն մը կատարուի, հաշուի առնելով երկու կողմերու ապահովութիւնը եւ այս առթիւ Թելադրեցինք լուծում մը, հիմնուած բարի դրացնութեան պահանջներուն վրայ։ Հետեւաբար այս խնդրին լուծումը կախում ունի Ֆրանս. կառավարութեան փոխադարձ բարեկամական զգացումներէն։

«Իտալիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները շատ բարեկամական են։ Այս բարեկամական յարաբերութեանց ճամբուն վրայ յիշատակելի հանգրուան մըն է Միլանի վերջին տեսակցութիւնը Իտալիոյ վարչապետին հետ, որ մեր դարու ամէնէն կարեւոր անձնաւորութիւններէն մէկն է»։

Թուրքիա, Իտալիա եւ Ցունաստան

Էնկիւրիէն ստացուած լուրերու համաձայն, իտալական դեսպան Պ. Օռսինի Պառոնէ սկսած է շփման մէջ մտնել արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Ասոնք բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ պիտի կատարեն երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող առկախ խնդիրները լուծելու եւ Թուրքօ-իտալական առեւտրական դաշինք մը կնքելու համար։

«Ազգաճ» կը գրէ թէ իտալական ճարտարարուեստին եւ հիւսուածեղէններուն համար նպաստաւոր շուկայ մըն է Թուրքիան, որ ասոր փոխարէն մեծ քանակութեամբ բամպակ, ծխախոտ, կաղին, հաւկիթ եւ թիֆթիկ կ'արտածէ Իտալիա։ Թուրքօ-իտալական առեւտրական դաշնագիրը ա՛լ աւելի պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող առեւտրական յարաբերութիւնները։ Թուրքօ-իտալական առեւտրական դաշնագիրը գործադրութեան պիտի դրուի, անմիջապէս որ վերջ գտնէ Լօզանի դաշնագրով որոշուած պայմանաժամը։

Արտաքին գործավարը երկար տեսակցութիւններ ունեցած է նաեւ հելլէն դեսպան Պ. Փափայի հետ։ Թուրք թերթերու համաձայն, այս տեսակցութեանց ընթացքին շարունակուած են Ժընեւի եւ Միլանի մէջ սկսուած բանակցութիւնները։

Այս կրկնակ տեսակցութիւններէն յետոյ, Ազգ. Մեծ Ժողովի արտաքին յանձնաժողովը նիստ գումարելով լսած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տուած բացատրութիւնները։

Հացի տագնապ Էնկիւրիի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ հացի տագնապ մը ծայր տուած է։ Ժողովուրդը փուռերուն եւ հաց ծախող խանութներուն առջեւ կը խուժէ։ Հաց հայթայթելու համար փուռերուն առջեւ տեսնուած խճողումը պատերազմի օրերը կը յիշեցնէ։ Հաց առնել գացողները մէկ հացէն աւելի չեն կրնար գնել։ Քաղաքապետութիւնը դժբախտաբար դարման մը չգտաւ ասոր։

∴ «Ճիւմհուրիյէթ» ալ կը գրէ թէ երկրին մէջ ցորենի ընդհ. տագնապ մը կայ։ Տագնապին յաւելման պատճառներէն մէկը այն է թէ ցորեն գտնուած տեղերէն ապրանք չի ղրկուիր պէտք եղած շրջանակները։ Յետոյ շահադիտութիւններ ալ կ'ըլլան։ Մաս մը երկրագործներ ալ իրենց ձեռքի պատրաստ ապրանքը ղրկելու միջոցներ չեն գտներ։ Ինչպէս Թրակիոյ մէջ, ուր վակոն չեն գտներ երկրագործները։ Նոր հունձքին առենը մօտ է, եւ ընդհ. սովէ մը չի վախցուիր։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԱԼԱՆՍ. — Նախաձեռնութեամբ Ք. Ե. Ռ. Միութեան վ'ալանսի Մ.ճիւղի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց. Հօկի, Երզնկայի, Խարբերդի, Սէօլէօզի, Շապին Գ. Հիսարի Հայրենակցական միութիւններու եւ Մալաթիոյ կրթասիրաց միութեան.

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի սինէմային մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. ԵՂԻՇԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ։ Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Կիրակի առաւօտ Հայոց Որբ. մատրան մէջ հոգեհանգստեան պատարագ.

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿԱՐԳԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սէն-Միշէլի «Քրիստափոր» խումբին կողմէ
«ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ
ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՎ»
դասախօս՝ ԸՆԿ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Այսօր Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանի սրահը
61 Rue Mr. le Prince Մէթրօ՝ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն

Հ. Յ. Դ.

Պիւթօ-Քուրպըվուայի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋԻ առաջիկայ երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, նուիրուած է Այրիլեան Նահատակ մտաւորականներու յիշատակին.

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince, *մէթրօ՝ Օտէօն։ Օրակարգ հաշուետուութիւն միութեան գործունէութեան և ընտրութիւն նոր վարչութեան։*

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Մ.ճիւղին վարչութիւնը կրկին խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողներն ու նախկին խմբապետ կամ վարիչները, այսօր Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ֆլորիայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութեան, վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 716, 413, 962, 650, 1317, 1466, 423, 909, 1456, 1460, 1491, 1320, 807, 393, 446, 919, 340։ *Ստանալու համար անձամբ կամ նամակով շահող տոմսերով միասին, դիմել՝* H. Kéfélian, Cordonnerie Rue de Vaugirard 368, Paris 15e, *Մայիս 15էն վերջ, դիմումները նկատի չեն առնուիր։*

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Պատրաստուած Փարիզի Հայ Բժշկական միութեան կողմէ՝ ազգային սեծ գործիչ եւ նշանաւոր բժշկապետ ՅՈՎՍԷՓ ՍԷՐՎԻՉԷՆԻ յիշատակին, մահուան 30րդ տարեդարձին առթիւ, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՁԵՐՔԷԶՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ
4 Մայիս իրիկունը ժամը 9ին
Cercle de l'Indépendance, Place de l'Odéon, Café Voltaire.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
	1 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ 1928

26 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 631 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔՈՒԷՏՈՒՓԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ֆրանսական մամուլը լեցուն է բազմազան մեկնութիւններով կիրակի օրուան ընտրութիւններուն առթիւ։

Ինչպէս գրեցինք, առաջին քուէարկութեամբ ընտրուած են ... երեսփոխաններ, մեծ մասը՝ չափաւոր կամ պահպանողական։ Այս կիրակի, համեմատական քուէարկութեամբ պիտի ... մնացած երեսփոխանները, 428 հոգի, համագումար ...։

Ֆրանսայի ազգայնական մամուլը չի ծածկեր իր խնդութիւնը համայնավարներու եւ ատրճան մըն ալ ընկերվարականներու պարտութեան առթիւ։ Առաջինները, որոնք 26 երեսփոխան ունէին, ոչ իսկ մէկ հոգի կրցած են ընտրել Ապրիլ ... քուէարկութեամբ։ Իսկ վերջինները, որոնք մինչեւ 105 երեսփոխան կը համրէին, ընտրած են միայն 15 հոգի։

Այս արդիւնքը պրկած է բոլորին ջիղերը, եւ ուժգին մրցում մը կը սպասուի կիրակի օր, քուէտուփին առջեւ։

Ոգեւորուած են աջերը՝ առաջին արդիւնքին շնորհիւ, եւ կը ... գէթ նոյնքան շահիլ կիրակի օր, մեծամասնութիւնը ... համար։ Իսկ բորբոքած են ձախերը, եւ գերագոյն ... մը պիտի կատարեն, եթէ ոչ դիրքերը պահելու, գոնէ ... ելքի մը յանգելու համար։

Ձախերուն ուրախութեան մէկ պատճառն ալ այն է որ, թէ համայնավարները եւ թէ՝ ընկերվարականները վճռած են ետ ... իրենց թեկնածուները, ի նպաստ միւս կողմին։

Երկու հոսանքները ասկէ առաջ փորձեր էին համաձայնութեան մը գալ, փոխադարձաբար կեդրոնացնելու համար քուէները ընկերվարական կամ համայնավար թեկնածուներու շուրջ, ... հասարակաց հակառակորդներու։

Այս փորձը ձախողեցաւ։ Իսկ Ապրիլ 22ի արդիւնքէն յետոյ աւելի անհաշտ եւ անողոք դիրք բռնած են երկու կուսակցութիւնները։ Աւելի պարզ խօսելով, եթէ համեմատականի ... թեան առեն համայնավար մը կը գտնուի ցանկին գլուխը եւ ամէնէն աւելի հաւանականութիւն ունի յաջողելու, ընկերվարականները քուէ չպիտի տան։ Եւ փոխադարձաբար։

Ազգայնականներուն կարծիքով, ընկերվարական թէ համայնավար, երկուքն ալ փորձանք են երկրին գլխուն։ Երկուքն ալ կը ձգտին իբրեւ յեղափոխականներ, ... անուշ ջուրի, ... եւ մարտաշունչ։

Երկու հայածական հոսանքները ուժգնօրէն ճակատելով իրարու դէմ, իւղ կը քսեն չափաւորներու եւ պահպանողականներու հացին։

Համայնավարներուն համար, ընկերվարականները գործիք ... դրամապետութեան ձեռքը, իբրեւ «դեղին» եւ «դաւաճան»։ ... ընկերվարականները փաստերու տեղատարափով մը կ՚ապացուցանեն թէ կարմիրները յայտնապէս ուժ կու տան յետադիմական հոսանքին, իրենց խելագար մարզանքներով եւ պակասող քաղաքականութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, երեւոյթները ցոյց կու տան որ նպաստաւորութիւն պիտի ստանան աջերը, վերջին եւ կատաղի ... պատամարտին մէջ։

Ուրիշ խօսքով, տիրական դիրք մը պիտի ունենայ «Ազգային Միութեան» հոսանքը, որուն համար տեսակ մը խորհրդանիշ է, դարձեր վարչապետ Փուանքարէն, իբրեւ փրկիչը Ֆրանսայի։

Ի՜նչ ուշագրաւ տարբերութիւն՝ 1924 Մայիս 11ի եւ 1928 Ապրիլ 22ի ընտրութեանց միջեւ։

Չորս տարի առաջ, ձախակողմեան խմբակցութիւնն էր ... «քարթէլ»ը, որ տապալեց «ազգային պլօք»ին կուսակցութիւնները իր փառքի օրերուն, կարգ մը արմատական, նոյն իսկ ընկերվարական ծրագիրներ ալ կ՚որոճար։

Քարթէլը յաջողեցաւ մինչեւ վարչապետութեան բարձրացնել Էրիօ քաղաքապետ Էրիօն, արմատական-ընկերվարական։ Բայց ֆրանքին տագնապը այնպիսի ցնցում պատճառեց ... երրորդ եռեւէ դահլիճներ տապալեցան եւ 1926 Յուլիսին, ... եղաւ շնորհազուրկ Փուանքարէն հրաւիրել եւ միացեալ ... մը կազմել։ Ֆրանքը, աւելի լայն բառով երկիրն պահելու համար, վարչապետին ամէնէն կատաղի հակառակորդներն ալ, եւ մասնաւորապէս Էրիօն չվարանեցան մասնակցիլ նոր դահլիճին։ Եւ կը մասնակցին մինչեւ այսօր։

Այն ատեն, այս ելքը գտան, կացութիւնը փրկելու համար։ ... արդէն նշանախօսքի մը ուժն ունին փոխանցման դահլիճին քաղաքական սկզբունքները։ Եւ զարմանալի չէ որ, ... կան յայտարարութիւններու մէջ, մարդիկ հրապարակաւ ... կը կարդան ուժ տալ Փուանքարէի հոսանքին, «Ֆրանսային համար, խաղաղութեան համար»։

Առանց գուշակութիւններ փորձելու, կարելի է ըսել որ՝ ... Երեսփ. Ժողովը պիտի գտնուի ծայրայեղ հոսանքները սեղմող քաղաքականութեան մը առջեւ։

Գոնէ այս կը հետեւի ընտրութեանց առաջին արդիւնքէն ... մղուած պայքարէն։

Նախորդ Ժողովը մեծամասնութեամբ ձախակողմեան ըլլալով հանդերձ, չկրցաւ խափանել ո՛չ դատական հետապնդումները, ոչ արտաքսումները, ոչ ալ համայնավար երեսփոխաններու ... դրականութիւնները։

Մնաց որ, աջերը իրենց հիմնական ծրագրին եւ յայտարարութիւններուն մէջ միշտ կը հարցնեն.

— Մեր կը նախընտրէք, կարգ-կանո՞նը, թէ յեղափոխութիւնը, ազգայի՞նը թէ միջազգայինը...

Պատասխանը՝ քուէտուփերը կու տան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

Պոլսոյ Վագըթը պատմելով վերջին ցուրտերուն հետեւանքները, կը նկատէ.

— «Այս տարուան ձմեռը սովորականէն աւելի խիստ եղաւ, եւ վնասներ պատճառեց հոս հոն։ Մասնաւորապէս դժուար եղաւ անասուններու կեր գտնել։ Ջրային մը համաձայն, կարգ մը տեղեր ոչխարները բան չգտան ուտելու, եւ սկսան փսիաթներու կտորները ուտել։

Միւս կողմէ, ճամբաները գոցուած ըլլալով, Պոլսոյ եւ Անատոլուի միջեւ ընդհատուեցաւ տնտեսական հաղորդակցութիւնը։ Օրինակի համար, ամէն տարի Ռամազանին, Անատոլուէն վաճառականներ կուգային Պոլիս եւ ապրանք կը գնէին։ Այս տարի, անոնց հարիւրին 80ը տեղէն չշարժեցաւ։ Եւ ասոր հետեւանքով, Պոլսոյ հրապարակը մեծ տագնապի մատնուեցաւ։

Ճիշդ է, ձմեռը անցաւ, բայց դժբախտաբար, կարգ մը շրջաններու քաշած սառնապանիքը պիտի շարունակէ ճնշել մեր տնտեսութիւնը։ Այսպէս, կերի պակասի հետեւանքով տեղի ունեցած կենդանիներու փճացումը պիտի ազդէ միսի գինին վրայ։ Պոլսոյ, Էնկիւրիի եւ Իզմիրի նման սպառող քաղաքներու մէջ, Յետոյ, բուրդի եւ թիֆթիկի արտածումը կրնայ պակսիլ։ Եւ վերջապէս, ոչխարի սուրբի հասոյթը կրնայ զգալապէս նուազիլ։

Անտարակոյս ցաւալի է կենդանիներու փճացումը, կարգ մը նահանգներու մէջ։ Հաւանական է նոյնպէս որ ատրճան մը նեղութիւն ընդհանուր պէտքերու գոհացման տեսակէտով, բայց, պաշտօնական քննութեանց համեմատ, տեղական կամ ընդհանուր սովի վախ չկայ մեր երկրին համար»։

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

Սոֆիայի «Առաջ»էն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները (21 Ապրիլ)։

Սոֆիայի բնակչութիւնը դեռ կը շարունակէ ապրիլ սարսափի տակ։ Անցեալ գիշեր խաշոր չէնքերու բնակիչները օրը լուսցուցին վրաններու տակ, ինքնաշարժերու եւ պարտէզներու մէջ։ Շատ մը ընտանիքներ այժմ ալ կը շարունակեն տեղափոխուիլ Սոֆիայի շրջակայ գիւղերը, փայտաշէն փոքր տուներու մէջ ապրելու համար։

Սոֆիայի թատրոններն ու շարժապատկերի սրահները փակուեցան։

∴ Ֆիլիպէէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէ թէ քաղաքին կեդրոնական մասը գրեթէ անվնաս է։

Քաղաքը շրջապատող թաղերը գրեթէ բոլորն ալ կործանուած են։

Շարժի առաջին ուժեղ ցնցումէն առաջ, սկսած է ստորերկրեայ ուժեղ որոտում մը, որուն հետեւանքով շատերը կրցած են փողոց ելլել։ Ահաբեկումը ընդհանուր է։ Ամբողջ Ֆիլիպէն դատարկ է եւ մարդ կը վախնայ տիրող ամայութենէն։ Փողոցները մարդիկ չեն երեւիր։ Միայն երբեմն կը հանդիպինք անհատներու որոնք քաղաք իջած են հաց ճարելու համար։

Ժողովուրդը ամբողջ կը գտնուի քաղաքէն դուրս։ Քաղաքային պարտէզները եւ Փուռարճըղ լի են բազմութեամբ։ Ամէնէն աւելի վնասուած է Գարշը Եագա թաղաքամասը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՂԷՏՆԵՐԸ

Թանի Եղթակիցը Սոֆիայէն կը հեռագրէ.

Մէկ շաբաթ աղէտեալ շրջաններուն մէջ մնալէ յետոյ Պորիս Թագաւոր մայրաքաղաք վերադարձաւ շաբաթ իրիկուն։ Թագաւորը այցելեց բոլոր արկածեալ գիւղերը, եւ Ֆիլիպէի մէջ ու այլուր կարեւոր օգնութիւններ բրաւ։ Երեք հարիւր վաքոններ ղրկուեցան արդէն երկաթուղիի ընկերութեան կողմէ՝ յատկացուելու համար աղէտեալ ժողովուրդին, որ վերջին երկու օրերու տեղատարափ անձրեւներէն մեծապէս տառապեցաւ։ Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ Փէթէրսըն եւ իտալական Կարմիր-Խաչի ներկայացուցիչ Վիլլա Սոֆիա հասան եւ Երկուշաբթի Ֆիլիպէ մեկնեցան։

Անհիմն է այն լուրը թէ Պորիս Թագաւոր վիրաւորուած է արկածի մը հետեւանքով։ Թագաւորը ողջ առողջ է։

∴ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Կորնթոսի կործանումը մօտաւորապէս 600 միլիոն տրախմիի վնաս մը կը ներկայացնէ։ Բոլոր փլատակները պէտք պիտի ըլլայ մաքրագործել նախ քան ո եւ է նոր շէնք շինելը։ Նախարարներէ բաղկացած յանձնախումբ մը Կորնթոս այցելելէ յետոյ Աթէնք վերադարձաւ։ Կը կարծուի թէ նախկին քաղաքը կարելի չպիտի ըլլայ վերաշինել։ Կորնթոսէն վերադարձող նպաստամատոյց մարմինները կը յայտնեն թէ ցնցումը ա՛յնքան ահռելի եղած է, որ 3,300 տունէն 50ը միայն կանգուն կը մնան, անոնք ալ ծանրապէս վնասուած են։ Կորնթոսի եւ շրջականներուն մէջ 15.000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։ Կը կարծուի թէ զոհերու թիւը հարիւրի կը հասնի։

Կորնթոսի երկրաշարժին մասին գիւղացիները զանազան խորհրդաւոր պատմութիւններ կ՚ընեն, տարօրինակը այն է որ Ապողոնի հնամենի տաճարը, իր բոլոր հրաշալի սիւներով անեղծ կը մնայ։ Կը պատմեն թէ գիւղի մը մէջ գետինը բացուեցաւ եւ սեւ ջուրի սիւն մը ժայթքեց՝ 300 ոտնաչափ բարձրութեամբ։ Շատ մը հնութիւններ քանդուեցան Կորնթոսի մէջ։

Կառավարութիւնը սնունդ եւ շորժական տուներ կը ղրկէ աղէտեալ վայրերը եւ յոյս կայ որ շուտով բոլորն ալ պիտի պատսպարուին։

ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 24ին խիստ սաստիկ ցնցում մը պատահած է Իզմիրի մէջ։ Վնասները խիստ կարեւոր են եւ ընդհանուր խուճապ կը տիրէ։

Սոֆիայէն ալ նոյն թուականով հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ վերջին 24 ժամուան ընթացքին նոր երկրաշարժ պատահած է Ֆիլիպէի մէջ, ցնցումները մասնաւորաբար սաստիկ եղած են Սթարա-Զագորայի եւ մանաւանդ Խասքովոյի մէջ։ Ամբողջ շրջանին մէջ բնակիչները յուսահատ կուիւ կը մղեն օդին խոնաւութեան դէմ, վրաններն ու տաղաւարները բաւարար չըլլալով, շատեր բացօթեայ կը մնան։ Վերջին օրերու շարունակական անձրեւներուն եւ ցուրտին պատճառաւ համաճարակէ կը վախցուի։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Կարմիր Խաչի ընկերութեանց Դաշնակցութիւնը, գործակցութեամբ Ժընեւի Միջազգային Կարմիր Խաչի կեդրոնին, կոչ մը պիտի ուղղէ աշխարհի բոլոր Կարմիր Խաչերուն՝ դրամով եւ գոյքերով օգնութեան համնելու համար Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի վերջին երկրաշարժներու զոհերուն։ Ապրիլ 23ին ազգային օգնութեան կոմիտէ մը կազմուած է Պուլկարիոյ մէջ։ Դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակ մը ներկայիս Սոֆիայի մէջ կացութիւնը կը քննէ եւ կը տեսակցի նպաստամատոյցի վարիչներուն հետ։

Ապրիլ 23ին իտալական Կարմիր Խաչը սուրհանդակաբար Պուլկարիա ղրկեց իր առաջին օգնութիւնը՝ 100 զինուորական տաղաւար, 15 վրան, 800 ծածկոց եւ 400 սաւան։ Կարմիր Խաչերու Դաշնակցութեան կեդրոնէն նոյնպէս հեռագիրներ ուղղուեցան անգլիական եւ գերմանական Կարմիր Խաչերուն, խնդրելով որ անկողիններ, ծածկոցներ եւ զինուորական գոյքեր ղրկուին աղէտեալ վայրերը։ Պելժ Կարմիր Խաչը 10,000 պելժիական ֆրանք, իսկ ամերիկեան Կարմիր Խաչը 5.000 տոլար ղրկեցին պուլկար աղէտեալներուն։

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն Ապրիլ 24 թուականով.

Միացեալ Նահանգներու Սոֆիայի գործակատարը կը հեռագրէ արտաքին նախարարութեան, յայտնելով որ անհրաժեշտ է եւ փափաքելի օգնութեան հասնիլ աղէտեալներուն։ Յիշեալին հաղորդած պաշտօնական վերջին թիւերուն համաձայն, Պուլկարիոյ մէջ երկրաշարժէն մեռած են 500 հոգի, 80.000 հոգի առանց բնակարանի մնացած են եւ 11.000 տուներ վնասուած կամ քանդուած են։

∴ Ֆիլիպէի փլատակներուն տակէն գտնուեցաւ դիակը Օփէրայի յայտնի երգիչ Էնրիքօ տի Մացցէյի։ Յիշեալը ծանօթ էր Փարիզի մէջ, երկար ատեն խաղացած ըլլալով «Օփէրա-Քոմիք»ի մէջ։ Օփէրայի մէջ ալ «Ռիկոլէթթօ»ն ներկայացուցած էր։ Ծնած էր Սոֆիայի մէջ եւ 34 տարեկան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

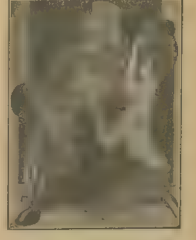

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ֆրանսա.— Ա՜հ, գիտնաս որքան կը սիրեմ, կը պաշտե՜մ քեզ

Ամերիկա.— Նախ պարտքերդ վճարէ . . .

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՐ ԱՍՊԱՐԷԶ ՄԸ

Ե. Նալըղոնի, տաղանդաւոր տղան որ ամէն օր մեզի հետ կը բաժնէր Յառաջը խմբագրելու անուշութիւնները ու տառապանքները, «փախաւ քաղաքէն»։

Ըլլալով միեւնոյն ատեն նոբաւարտ բժիշկ, գնաց Ամիէն, ֆրանսական հիւանդանոցի մը մէջ ծառայելու համար։

Խմբագրութեան առաջին հոգն էր յաջորդ մը ճարել։

Ասպարէզը կը պահանջէ, ինչպէս գիտէք, լեզու. — հայերէն, ֆրանսերէն, Թուրքերէն։ Վերջապէս գրել-թարգմանել, արագագրել։

Ի՜նչ կ՚ուզէք որ հարցնէ Յառաջի խմբագիրը, առաջին թեկնածուին, յարմար՝ ամէն կերպով։

Կրնա՞ս թարգմանութիւններ կատարել հայատառի, եւ առ հասարակ խորհրդային երկիրներու հայերէն թերթերէն։

— ? ? ?

Այո՛, աչխատանք Խորհրդային Հայաստան, Պրոլետար, Մուրճ-Մանգաղ, Ազատ Յեկեղեցի, Կոմունիստ։ Այդ է անցուր եւ յուղիը քաղէ, կարեւոր յօդուածները ալ ամփոփելով։

Կէս ժամ չանցած, նոր խմբագիրը կը ներկայացնէր բառերու եւ բառակոյտերու ցանկ մը, հարցումներու տեղատարափով մը։

— Համ. ԿԵՍՄ Կենտկոմի պլենումի.

— Համկոմկուսի Կենտկոմի յեվ ԿՎՀ. պլենումի...

— Սոցդասպլխվարչութիւն.

— Բանգյուղտեսչութեան արտապլանային ինսպեկցիան...

— Թուսկոմկուսի վորոշումները ցեխբյիջների մասին...

— Իսպկոմի պրեզեդիումը յեվ ագիտպրոպբաժինը կոմյերիտմիութեան բջիջներին, հանքկոմի ֆրակցիաների...

— Ներքգործժողկոմատ. բանբնաշինկոոպ. առբաժնի ասնպրոֆիլակտիկ մասի։ Ցերեվանի ֆիզկուլտ զավխոզհիւրղը լուսբաժնի միջոցով...

Խորտաձաւ, Ժողկալ, Լուսաշխ, Հայրամբակկոմ, Ալբանֆակ . . .

— Չակավտոպրատտորգ, Անդրտեխվտքի ժողկոմատի եւ անտախորհի լիազոր...

Նոր խմբագիրը սկսած է սերտել, օգտուելով «Յառաջ»ի կողմէ պատրաստուած ձեռագիր-բառարանէ մը։

Բայց, իր կողմէ իբրեւ պայման դրաւ ջիղերը զօրացնելիք դեղ մը ճարել բարեկամ բժիշկէ մը։

Դժուարինս խնդրեցեր...

ՎԱՀԷ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխան Վայեան-Քութիւրիէ, որ վերաքննութեան դիմած էր, նորէն դատապարտուեցաւ Յուկէս ամիս բանտարկութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՊՐԻ՛Ք, ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐ

Կայարան էինք գացեր «երթաք բարով» ըսելու մեր վառվռուն արիներուն: Տխուր վայրկեան էր, բայց սքանչելի՛ երբ չարչարուած, փոքր ժողովուրդի մը կորիւնները կը թնդացնէին կայարանը «Յառաջ Նահատակ»ով.

— Who are they, what are they ?

— They are Armenians, Madam .

— Aren't they smart ? …

Չկրցի մոռնալ իրենց ոգեւորութիւնը եւ պատանեկան երջանկութիւնը՝ ինքնաբուխ ու հարազատ որ կը ցոլար բոլորին դէմքին վրայ: Չկրցի մոռնալ իրենց աշխոյժութեան անգլիացի սկաուտներուն հետ: Ի՛նչ անկեղծ մտերմութիւն երկու շաբաթուան միջոցին:

— Will you, please, write me, always

— Mais oui, certainement…

Հապա՜՝ Անգլիացիներու պետին՝ Մուրի արցունքը, երբ իր թեւերուն մէջ առած եղբօր պէս կը համբուրէր հայ խմբապետը:

— Exceptional boys, wonderful people… Armenians…

Չկրցի մոռնալ ողջերթի եկող Անգլուհիներու զուրգուրանքը մեր տղոց:

— Will you sign in my autograph, please .

Եւ ցոյց կը տեսնէիք հայ պատանին, որ հպարտութեամբ կուտար իր ստորագրութիւնը, իբրեւ յիշատակ:

Անզգամօրէն բոլորն ալ եւ հիացած՝ իրենց վայելած հիւրասիրութեան:

Ժամը 8.20: Շոգեկառքը կը հեռանար դանդաղ, մեր ականջին բերելով «հուռաներու»ն եւ «Յառաջ Նահատակ»ի հնչիւնները ·

Կայարանին դրան առջեւն էինք, երբ յանկարծ կանգ առինք: Հայերէն երգ մը՝ կը թնդար կամարներուն տակ: Եռեւ դարձանք. —անգլիացի սկաուտները կ'երգէին մեր քայլերգը

— «Հէրէյ նէթէտէկ…»:

. .

Փարիզ վերադարձան արիները, տասնըհինգ օրուան բանակումէ ետք քաղաքի մը մէջ, ուր շատ բան կար իրենց համար սորվելու. հպարտութեամբ պէտք է շեշտել որ անոնք հիանալի տպաւորութիւն ստեղծած են թէ՛ անգլիական շրջանակներուն եւ թէ մասնաւորաբար հայ գաղութին մէջ, որ չփման մէջ դրուեցաւ իրենց հետ:

— Աֆէրի՛մ պէ՛, Հայերն ալ տասնկ սկաուտ ունին եղեր…

Գաղութը կատարե՞ց իր պարտքը՝ գնահատումի չոր խօսքերէն յետոյ:

Այո՛, եթէ գիծ քաշենք կարգ մը անտարբերներու վրայ, որոնք հետզհետէ հակակրելի կը դառնան, իրենց զոռոզ չարժմնձեւերով: Ճիշդ է որ ամբողջ կազմակերպութեան հոգը ինկած էր մէկ անձի վրայ, առանց տեղական միութիւններու օժանդակութեան, սակայն գաղութին քիչ մը յապաղած համակրութիւնը մեծապէս նպաստեց յաջողութեան: Մեզմէ շատեր անտարբեր կը մնան ազգային որեւէ ձեռնարկի առջեւ, մինչեւ որ առիթը ունենան վայելելու արդիւնքը: Նոյնը պատահեցաւ արիներու այցելութեան առթիւ:

Շաբաթներ առաջ, հաղորդուեցաւ բոլորին թէ հայ արիներու խումբ մը պիտի գար Լոնտոն, բանակելու անգլիացի սկաուտներուն հետ եւ թէ անհրաժեշտ էր որ հայ գաղութն ալ «բան մը ընէր», պատուելու համար «իր տղաքը»: Պատասխանը.

— «Եղբա՛յր, չոճուխներով զբաղելու ժամանակ չունինք»:

Զատկին առտուն երբ տղաքը եկեղեցի եկան, տողանցք կատարեցին հայկական եռագոյնին ետեւէն, ամբողջ բազմութիւնը որ խռնուած էր եկեղեցին, հիացաւ տղոց կարգապահութեան վրայ: Պատարագէն յետոյ ձեռք ձեռք խլեցին արիները, տուն հրաւիրելու, կարմիր հաւկիթ հրամցնելու համար: Եւ այնպիսի մարդիկ որոնք քանի մը՞օր առաջ մերժած էին տուն տանիլ արիները:

— «Պարո՛ն, դուն գիտես որ իմ տղաքս հայերէն չեն խօսիր, հայ չեն, Անգլիացի են… Ի՛նչ համ պիտի առնեն»…

Տօներուն յաջորդ օրը, տեսնելու էիք հիւրընկալները, իւրաքանչիւրը իր պատուած արիներուն գովասանքը կ'ընէր:

— «Անուշիկ են, ի՛նչ խելացի են, հապա՛ խմբները…»

Նոյն խանդավառութիւնը եւ նոյն համակրալից վերաբերումը թէյասեղանին օրը, երբ իւրաքանչիւր ընտանիքի սեղանին նստած էր հայ արի մը, իբրեւ ընտանիքի մէկ անդամը:

*
* *

«Յառաջ» օրը օրին արձանագրեց այցելութեան նիւթական արդիւնքը, որուն ամբողջ յաջողութիւնը կը պարտինք գաղութին մեծահարուստներէն Պ. Յակոբ Շահինեանի: Իր բրած հարիւր ոսկիին ծախքէն շատ աւելի կ'արժէ այն հայրական հոգածութիւնը, զոր ցոյց տուաւ մեր տղոցը: «Ուտեցէք, հագնեցէք, ծախսեցէք ունին ու տղաքը », կը հարցնէր հեռախօսով: «Ամօթով չմնանք Անգլիացիներուն առջեւ»: Թէյասեղանին յաջորդ օրն իսկ, Պ. Շահինեան կ'այցելէր տղոցը: «Օդը շատ ցուրտ էր վախցայ որ տղաքը կը մսին, հիւանդ կ'ըլլան, գացի որ տեսնեմ իրենց վրանները»: Եւ բեռ մը պտուղ կը տանի հետը: Յետոյ հպարտութեամբ կը պատմէր թէ մեր տղոցը վրանները աւելի լաւ էին, քան միւսներունը:

Պ. Շահինեան այնքան խանդավառուած է այս տեսակ երեւոյթներով որ, խոստացաւ, բոլորովին ինքնաբերաբար, յառաջիկային ալ չզլանալ իր նիւթական օժանդակութիւնը, նման ձեռնարկներու առթիւ:

*
* *

Այս առթիւ երկու խորհրդածութիւն:

Չլանք, չխօսինք մեր գարգերուն մասին եւ չփորձենք գուժը շարժել մեր եւրոպացի հարեւաններուն, որոնք արդէն պէտք եղածէն աւելի կը «գթան», երբ կը լսեն հայ անունը: Մեր արիներ պատմութիւնները չեն որ պիտի փրկեն մեր արժանապատուութիւնը եւ պիտի արժեցնեն մեզ իբրեւ «ազգ»:

Մեր սուգը մեզի: Մեր առաքինութիւնները փոխենք սա հըպարտ ժողովուրդներուն առջեւ, որոնքչէն ճանչնար հայութիւնը: Վեան արիներ պտոյտնել Լոնտոնի պողոտաներուն վրայ, շատաւելի մեծ ծառայութիւն է մեր դատին համար քան քսան ջարդի նկարագրութիւն: Առաջինը ըսել կուտայ «սքանչելի ժողովուրդ», երկրորդը «մե՛ղք, ձեզի ջարդեր են»: Դո՛ւք ընտրեցէք:

Հայ արիներուն այցելութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց այս իրողութիւնը: Եթէ այս ուղղութեամբ չափ տանք մեր քայլերուն, անշուշտ երազ մը չի մնար Անգլիոյ վարչապետին որդիին՝ Պ. Օլիվըր Պոլտուինի բաղձանքը.

— Թերեւս այս արիներէն մէկն ու մէկը վաղը պիտի պարզէ հայկական եռագոյնը Մասիսի կատարին:

Ապրի՛ք, տղա՛ք:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՄԲ.— կը տեղեկանանք որ Լոնտոնի հայ պատանիները դիմած են մեր թղթակցին, որպէսզի կազմէ հայ արիներու մասնաճիւղ մը: Առաջին հաւաքում մը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր: Մեր թղթակիցը կը տեղեկացնէ նաեւ որ մինչեւ հիմա հաւաքուած գումարները տես «Յառաջ» 20 Ապրիլ) նուիրատուներու բաղձանքով պէտք է յատկացուին մեծամասն սկաուտական պէտքերուն: Գումարներուն մէկ մասը դեռ չէ գանձուած եւ պիտի ղրկուի «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը
ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ (Սեփ. Թղթ.).— Ապրիլ 21ին, Կիրակի կէսօրէն առաջ, Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլի սգահանդէսը Պրիւսէլէն եւ Ընվէրսէն բազմաթիւ հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ ըլլալ սգահանդէսին, իրենց յարգանքի տուրքը ընծայելու Հայ Նահատակներուն:

Պլեժիոյ գաղութին հոգեւոր հովիւ Ներսէս քահն Վանձեան հանդիսաւոր պատարագ մատոյց եւ կատարեց հոգեհանգստի պաշտամունքը:

Քառորդ ժամ դադարէ վերջ, սկսաւ սգահանդէսը, նախագահութեամբ հոգեւոր հովիւին:

Գաղթային Վարչութեան կողմէ այս տողերը ստորագրողը վեր հանեց օրուան նշանակութիւնը, պատկերացնելով տարագրութեան տխուր պրուագները: Ցեղասպան յանկայս եւ խորունկ յուզումով, ունկնդրուեցաւ Թէթհովէնի մահերգը, զոր երգեհոնի վրայ յաջողապէս նուագեց Պ. Օննիկ Պալքճեան.

Նախագահը մագական լապտերով ներկայացուց Հայ Մտաւորականներուն նկարները, բացատրութիւններ տալով անոնց նահատակման պարագաներու մասին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Կարապետեան ասաւ պատշաճ ուղերձ մը կարդաց:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիքով», զոր ներկաները միաբերան երգեցին յոտնկայս:

Սգահանդէսը իր ամբողջութեան մէջ շատ խորունկ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ:

Այս առթիւ պէտք է խոստովանիլ թէ Ակումբի Վարչութիւնը, հակառակ կուսակցական «էնթրիկ»ներու, յաջողեցաւ պահել իր չէզոքութիւնը, Ակումբի սրահները տրամադրելով օրուան հանդիսաւորութեան, ինչ որ խիստ պատուաբեր է իրեն համար:

Հ. ՑԵՐՈՍԻ

ԱՊՐԻԼ 11 24Ը
ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 22 Ապրիլ (Սեփ Թղթ.).— Այսօր, Ապրիլ 22ին տօնեցինք Ապրիլ 11ի համազգային սգահանդէսի 13րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ուսանողական Միութեան:

Խօսեցաւ Պ. Գ. Ալէմշահ հրաւիրելով ներկաները, որ յիշեն մեր սիրելի մեռելները եւ քալեն անոնց գծած ճամբէն: Ցորդորեց միալ միշտ Հայ, որ ըսել է ունենալ Հաւատք, ըլլալ Աշխատող եւ Ցարատեւ:

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք Պ. Ալէմշահի մասնակցութիւնը գաղութիս կեանքին:

Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ճանիկեան, որ հրաւիրեց ներկաները պաշտել մեր մեռելները մինչեւ որ անոնք յարութիւն առնեն: «Անոնք յարութիւն պիտի առնեն, երբ մեր հայրենիքը. Հայաստանը, ըլլայ կրկին ազատ ու անկախ»

Թժ Խանպէկեան քանի մը խօսքով արտայայտեց իր վրդովումը Լօզանի դաշնագրին եւ եւրոպական քաղաքականութեան դէմ, որոնք մեզ բերին այս օրերուն

Միխիթարեան վարժարանի աշակերտներն ու ուսանողները երգեցին Կոմիտաս վրդ ի Ջէյր ողորմեան, «Մայր Արաքսի»ն եւ նուագածութակով եւ դաշնակով իրենց կ'ընկերանային Ուլեմա ; եղբայրները

Եղան նաեւ արտասանութիւններ, որոնց ամենայուզիչը, Սիամանթոյի «Աղօթք» արտասանեց Պ. Հ. Ցաքոբեան:

Գաղութիս անդամներէն շատեր կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ, չհրաժարելով իրենց թղթախաղէն եւ տաք սալոններէն: Կարելի չէ անվրդով միալ հոգեկան այսքան մեծ անկումի մը առջեւ: Ի՞նչ կը սպասուի այնպիսի մարդերէ, որ իրենց մեռելներն անգամ չեն յարգեր:

Այս վրդովիչ պատկերին առջեւ, ի՞նչպէս չյիշել համեստ բանուոր մը, Պ Ցաքոբեան, որ ամէն տարի, ուխտաւորի մը պէս կը ձգէ հեռաւոր քաղաքը ուր կ'աշխատի, եւ կուգայ Միլան, բերելով իր համեստ մասնակցութիւնը սգահանդէսին եւ կատարելով իր նուիրական պարտականութիւնը

Կը շնորհաւորենք Ուսանողական Միութիւնը, որուն գործունէութիւնը միշտ գնահատած ենք: Լաւ պիտի ըլլայ, եթէ այսուհետեւ, ազգային բոլոր հանդէսներուն խնդրէ գործօն մասնակցութիւնը քաղաքիս ալլող զանազան միութիւններու, որոնք իրենց մասնակցութեամբ կրնան աւելի բարձրացնել նմանօրինակ հաւաքոյթներու արժէքը:

Ա Ս

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Թիֆլիսի պետական բազմարուեստեան վարժարանի ուսուցիչ Կ. Ս. Զաւրիէվ հնարած է երկու մամուլներ, մէկը՝ մետաղներպայթեցնելու, միւսը՝ քար փշրելու համար: Գիւտին առաւելութիւնը կը կայանայ անոր մէջ որ, մամուլները կը շինուին երկաթով եւ կը գործեն հասարակ ձիքպով, այնպէս որ կարելի է զանոնք պատրաստել որեւէ փոքրիկ արհեստանոցի մէջ, միայն 700 րուբլի ծախսով: Մինչդեռ ներկայ մամուլները, իրենց բարդ կառուցուածքին պատճառով, պէտք է արտասահմանէ մէջ յանձնարարուին եւ այդ պարագային կ'արժեն նուազագոյն 7000 րուբլի:

ՄԻՇՏ ԱՒԵԼԻ ՇՈՒՏ

Ամերիկացի Ռէյ Քիչ, Ֆլորիտայի մէջ կատրած է ինքնաշարժով արագութեան աշխարհի մրցանիշը, որ մինչեւ վերջերս կը մնար անգլիացի հարիւրապետ Կէմբըլէլի վրայ: Ռէյ Քիչ կտրած է ժամական միջին 334 քիլոմեթր, բայց քիչ մնացած է որ ողջ ողջ այրուէր ինքնաշարժին մէջ: Հրդեհ մը սկսած է կառքին մէջ, բայց շնորհիւ Ռէյ Քիչի պաղարիւնին, չուտով առաջքը առնուած է աղէտին:

Ռէյ Քիչի յաջողութիւնը սակայն, վերջնական չի նկատուիր Լոնտոնի մէջ: Հարիւրապետ Քէմպըլ եւ ուրիշ անգլիացի մը կը պատրաստուին նոր եւ ուժեղ փորձ մը եւս կազմակերպել, Անգլիոյ վերադարձնելու համար առաջնութեան տիտղոսը:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համաձայն վիճակագրութեան մը, Եւրոպայի մէջ (բացի Ռուսիայէն եւ Պալքանեան երկիրներէն անձնասպան կ'ըլլան տարին 50,000 հոգի: Ամենէն աւելի Հունգարիան եւ Չեխոսլովաքիան են, որ կուտան անձնասպաններուն մեծագոյն թիւը: Այդ երկու երկիրներուն մէջ 100,000 բնակչութենէն 26ը անձնասպան կ'ըլլան: Ցետոյ կուգան Գերմանները, որոնց անձնասպանութեան այդ համեմատութիւնը կ'իջնէ 23ի, Աւստրիոյ մէջ 23, Ֆրանսայի մէջ 17, Էսթոնիոյ մէջ 15, Զուէտիոյ եւ Տանըմարքայի մէջ 14, Ֆինլանտիոյ մէջ 11, Անգլիոյ մէջ 10, Իտալիոյ մէջ 8, Հոլանտայի մէջ 6, Նորվեկիոյ մէջ 5, Սպանիոյ մէջ 4

Այս անձնասպանութեանց պատճառներուն մեծ մասը՝ նիւթական թշուառութիւն, կրօնաթափութիւն, կլիմայական անընդունակութիւն, յուսահատութիւն հիւանդութենէ մղուած: Սիրոյ անձնասպանութիւնները չափազանց քիչ են:

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԼՕԶԷԼԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

«Յառաջ» քանիցս արձանագրեց Կլօզէլի պեղումներուն շուրջ ծնունդ առած տարակարծութիւններն ու գիտական բուռն վէճերը. բայց հակառակ թեր ու դէմ արտայայտուած վճռական և հեղինակաւոր կարծիքներուն, Կլօզէլի հարցը տակաւին սպառած չէ եւ կը վերապահէ նոր անակնկալներ:

Ահաւասիկ Կլօզէլի հարցին խնդութիւնը

Վիշիէն 25 քիլոմեթր հարաւարեւելք գիւղակ մըն է Կլօզէլ, ուր 1924 Մարտին, պարզուկ երկրագործ մը, Ֆրատէն՝ իր արօրը քշած ատեն երեւան հանեց կաւեղէն երկու աղիւսներ՝ ծածկուած նորատեսակ արձանագրութիւններով. տարի մը վերջ Վիշիացնակ բժիշկ մը, Տոքթ. Մորլէ, շահագրգռուեցաւ այդ պեղոններով եւ յանձն առաւ շարունակել պեղումները: Եւ այնուհետեւ նոյն արտին տակէն, 70 սանդիմեթրնոց կաւայրին խաւի մը մէջէն իրարու ետեւէն երեւան եկան ուրիշ բազմաթիւ առարկաներ, հնաբանական մնացորդներ, որոնց թիւը այսօր կը հասնի չորս հազարի:

Այդ պեղոններէն մէկ մասը բացառիկ նորութիւն մը չի ներկայացներ: Անոնք տաշուած, յղկուած քարէ գործիքներ են քերիչ, ուրագ, նետ կամ եղնիկներու, ձիերու պատկերներ կրող քարեր, որոնց նմանները մինչեւ հիմա բազմաթիւ պեղումներու մէջ երեւան հանուած էին: Բայց ինչ որ Կլօզէլի պեղոններուն եզական կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ, կարգ մը կաւեղէն անօթներ են, որոնց վրայ կը նշմարուին նախնական եւ կիսկատար դիմանկարներ, երկսեռանի ուրուագծումներ, և մանաւանդ կաւեղէն աղիւսներ՝ ծածկուած անյայտ, անբացատրելի արձանագրութիւններով ու գրանշաններով :

Ցոյց տալու համար թէ հնամենի խաւի մը մէջէն այդ արձանագրութիւններու յայտնութիւնը որքան անսպասելի է, եւ որքան վեր ի վայր կը շրջէ գիտական ընկալեալ ըմբռնումները, կը բաւէ հարեւանցի ակնարկ մը ձգել մարդու նախապատմական անցեալին վրայ:

Ժթ. դարու ընթացքին է որ կատարուեցան առաջին գիտեւթը մարդու անցեալին եւ հնութեան մասին. չափազանց՝ ցանցառ, անկատար քանի մը բրածոներ, ոսկերոտիներ, կմախքի բեկորներ, երկրաբանական խաւերու եւ շերտերու մէջէն դուրս հանուած քարեղէն գործիքներ— նշխարները նախամարդկային քաղաքակրթութեան — տուին առաջին տարրերը՝ վերակազմելու համար մարդուն նախապատմութիւնը préhistoire):

Ըստ այդ տուեալներուն , մարդը աշխարհի վրայ երեւան եկած է երկրաբանական Չորրորդ շրջանին (époque quaternaire), որ կը կանխէ անմիջապէս մեր պատմական ժամանակները: Այդ շրջանը յատկանշուած է Եւրոպայի համար կլիմայական խստութեամբ եւ օդի ցրտութեամբ (որու պատճառները շատ ալ ստոյգ չեն), երբ բեւեռային սառնարանները կ'իջնէին մինչեւ Եւրոպայի միջին տափաստանները, այդ ցրտաշունչ կլիմային տակ Եւրոպայի զանազան անկիւններուն մէջ կ'ապրէր մարդանման էակ մը, տարրական եւ տարերային խմացականութեամբ, որու կմախքին քանի մը հազուագիւտ նմոյշները գտնուած են: Այդ նախամարդը կոչուած է հայտըլպէրկեան մարդ, նէանտէրթալեան մարդ, ըստ իր բնակավայրին, եւ որ սակայն ստորճանաբար կատարելագործուելով Չորրորդական շրջանին վերջերը ծնունդ տուած է էակի մը, որ այսօրուան մարդէն ոչ մէկ տարբերութիւն ունի՝ իր բնախօսական - անդամախօսական կազմուածքով:

Այդ օրերուն Եւրոպայի կլիման կը պահէր տակ… խստութիւնը եւ տ… մարդիկ իրենց էջ… ունէին ալն եղնիկը… փիղը եւ ցուրտ կլիմայի… նններ: Անոնք կ'ապրէ… բանձաւներու, քարա… խորը եւ հոն, ցուրտէն… ները հալածական, ա… վեղարուհատական առաջ… տուներ. անոնց մէջ… նորինակ նուրբ արու… ներ, որ իրենց անձա… պատերուն եւ կամ փո… ու յղկուած քարէ գործի… վրայ փորագրած են կեն… ներու պատկերներ, հա… ա՛յնքան որքան արդի… արուեստագէտներու գործեր…

Ռէն եղնիկի ժամանակ… այդ մարդը կոչուած է կրօ… տի կամ կրօ_մակնոն.

Վերոյիշեալ զանազա… խամարդերու քաղաքա… թիւնը ամբողջութեամբ կը… մէ նախաքարեան շրջա… léolithique): Մետաղը ան… է եւ գործիքները ամբ… թեամբ շինուած են տա… կայծքարէ:

Նախ քան մեր դարե… տը, մարդ էակը ապրած… կաւէն նորաքարեան շրջա… եւ (Néolithique, երբ եղ… կլիման մեղմանալով նոր… թացք մը, նոր երեւոյթ… տուած է այդ մարդոց գոյ… նէութեան, անոնք բարա… ները իջած են դաշտեր… շինած առաջին խրճիթ… օժտուած գործնական… պաշտ ոգիով, անոնք եղա… առաջին կաւագործները… նանիները, անասնապահութ… րուսամշակները: Իրենց… մնան մինչեւ այսօր ան… ջին ժայռեղէն յիշատակ… ները, բայց նորաքարեան… մարդիկ գրել են անծան… բնիկներուն գեղարուեստա… շակէն, աւելի շատ հանգ… ւէտութիւն բայց նուազ գ… նութիւն:

Արդ, կլօզէլեան բրածն… ու պեղոնները դուրս բեր… են հողային շերտէ մը, որ… բաղադրութեամբ եւ կազ… թեամբ կը պատկանի նորա… եան այդ շրջանին:

Սա ահաւասիկ շփոթեց… հարցականը:

Որեւէ նախաքարեան… մարդիկ որ ապրած են Քրիս… առնուազն 80—100 դար… ծանօ՛թ էին գրի եւ արա… գրութեան արուեստին:

Պատմական գիտութեան… վիճակին մէջ կը կարծուի… առաջին գրութիւնները — … պագիրները — գործածուա… Արեւելքի մէջ նախ քան Ք… տոս 4000 տարիներ առա… առաջին այբբենական… ներու հայրը եղած են Փիւն… ցիները՝ Քրիստոսէ տասնե… դար առաջ:

Բայց ահաւասիկ Կլօզէ… ձանագրուած տախտակներ… եթէ, սակայն վաւերական… ինչպէս կը պնդեն հեղինակ… իրագեկներ — հիմնովին կը… ջեն գրի գիտի այդ վար…

Եթէ ուրեմն Կլօզէլեան գ… խարդաւանանքի խաղ… չէ, այդ պարագային պէ… տեղափոխել պատմական… կանները եւ քաղաքակր… թեան ծանրութեան կեդ… Պէտք է ընդունիլ որ գի… իմացական զարգացում… ամենաշօշափելի փաստը… նիկեցիներէն շատ շատ… նախաքարեան շրջանին… մարդերու գործն է, այդ… գային պատմական Արեւել… յոյսերը թերեւս փոխ առ… նախապատմական արեւ… քէն, որու քաղաքակրթու… կը ննջէ այսօր հողի կամ… խաւերուն տակ

Փ ՍԱՂԱՐ…

200 ԺԱՄ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՊԱՐ

Բիւքարէնքրէքէն կը… գեն թէ պարի ուսուցիչ… Նիքոլա, 200 ժամ 8 … ընդհատ պարեց եւ կատար… ցանիշը: Այս պարի ընթ… փոխն ի փոխ Նիքոլայի… պարեցին իր կինն ու… Այս պարին պատճառով… ցուց 10 քիլօ:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐԱՂԱՅԻ ՄԷՋ

Թղթակցութիւն

...համեմատած նախորդ տարի- ...հանրային կեանքը Մարա- ...ղում շատ աննախանձելի վի- ...ճակում է այժմ: ...ւէն տարի Մարաղայի հան- ...ին կեանքին մէջ մեծ տեղը ...ր դպրոցի ուսուցչական եւ ...պանական կազմը, բայց ...այն բանի, որ թէ՛ մէկը ...միւսը ընկել են իրենց կոչ- ...արութիւնից՝ ստեղծել է ...ութիւն:

...ուցիչները եւ մանկավարժ... ...ուսուցիչը (որ ընտա- ...Մենաշնորհ է արել դպրոցը) ...աշակերտներին դաս- ...կելու ազգային ոգով, սխալ ...նրանց մատաղ հոգիներում ...ռնել բոլշեւիկեան եւ ապա- ...գաղափարներ եւ այդպի- ...ուսուցում են մեր մատաղ ...րդին:

...համարձակութիւնը, որը կազ- ...է փոխադարձ համաձայ- ...թեամբ բոլոր խաւերի, այլեւ ...ընտանիքն իրաւունք չունի ...անելու իր գոյութիւնը, ո- ...եւ այդ համաձայնու- ...արդէն խախտուած է եւ ...հոգում մնացել են միայն ...հոգի Ուղղ հոգաբարձու- ...կը ղեկավարուելով դաշնակ- ...կանների հաւատով, ուսուցչական ...երից կազմեց, մէկի բացա- ...թեամբ, համայնավարականներից ...ներից:

...յս ժամանակներում, կա- ...ակից ընտրութիւնները ...ն, թէ ո՛վ կողմն է, համա- ...թեան մեծամասնութեան ...ակցութիւնը:

...վարդանանց յիշատակին ...հանդէս, կազմակեր- ...դպրոցի կողմից, բայց ան- ...շատ անփառունակ: Դպրոցի ...ցիչներից մէկը, որ ...ներգործ պատմութիւնը, եզ- ...ներին իր ձայնը հետեւեալ ...ով. «Հայ ժողովուրդը չէր ...կը չարունակէր իր ...գոյութիւնը, եթէ նոյն ...չկռուէին եւ ...մահմետականու- ...թեան:

...ութիւն.

...փետրուարեան ապստամ- ...թեան նեղինակ տարեդարձը ...ուեցաւ մեծ շուքով եւ ոգե- ...թեամբ:

...րուար 18ի գիշերը դպրոցի ...լեցուն էր դաշնակցա- ...համակիր եւ չեզոք հասարա- ...թեամբ: Հանդէսը բացուեց ...«Մեր հայրենիք»ով, որ երգուեց

յոտնկայս ...հանդէսի նախագահ բժ. Ա. Աֆթանդիլեանը երկու խօսքով բացեց հանդէսը:

Ապստամբութեան պատմութիւնը տուեց ընկ. Բ. Աղաբէկեանը. իսկ ապստամբութեան նշանակութեան մասին խօսեց, իրեն յատուկ ոգեւորութեամբ բժ. Հ. Մելքոնեանը: Եղան արտասանութիւններ եւ նուագներ ծրագրից դուրս խօսեցին նաեւ ընկերներ Վարդան, Վահան. եւ խմբապետ Խնկօի փոքրիկ 12 տարեկան տղան:

Ընդհանրապէս ընկերական ուրախ մթնոլորտ էր ստեղծուել վերջում եղան պարեր եւ հանդէսը փակեց «Մշակ Բանուոր»ով եւ հանդիսականները ցրուեցին գոհ տրամադրութեամբ:

Բացի դրանից տեղի ունեցան նաեւ երկու ուրիշ ընկերական հաւաքոյթներ կուսակցական շրջանակում, որտեղ աւելի քան ուրախ եւ հարազատ մթնոլորտում տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ. ներկայ էին նաեւ խմբապետներ Խնկօն եւ Մխիթարը, որոնք կենդանի մասնակցութիւն էին ունեցել ապստամբութեան մէջ: Խօսեցին բազմաթիւ ընկերներ, ոգեւորութեան չափ չկար: Ցրուեցին միայն լուսաւորին

Բ. ՆԱՑԻՐԻ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ 44 ՕՐԷՆ

Դանիացի 15 տարու սկաուտ մը, Փարիզ հասաւ, 44 օրուան մէջ աշխարհի շրջանը ընելէ յետոյ:

Պատանին Փալ Հուլտ այսպէս կը պատմէ իր ճամբորդութիւնը.

— «Քոփէնհակէն մեկնեցայ եւ անցայ Անգլիայէն, Ճափոնէն, Մանչուրիայէն, Մոսկուայէն, Վարշաւիայէն եւ Պերլինէն:

«Շատ նեղութիւն չկրեցի, բայց ստիպուեցայ շոգենաւերուն եւ նաւերուն մէջ պառկիլ: Քորէայի մէջ, սկաուտները գրկախառն գոչեցին իբր յիշատակ պահելու համար. իսկ Ճափոնի մէջ, ոսկի ժամացոյց մը նուիրեցին ինծի: Ամէն ուր որ գացի խանդավառ ընդունելութեան արժանացայ սկաուտներուն կողմէ, բացի սակայն Մոսկուայէն, ուր իբր հակառակորդ՝ դէմ դէմի կեցած են ճերմակ եւ կարմիր սկաուտները: Ըսել է որ 32,000 քիլոմեդր ճամբայ կտրեցի:

Փալ Հուլտ, կը մեկնի Ամիէն, փոքրիկներու սիրական վիպագրին՝ Ժիւլ Վէռնի դամբանին վրայ դնելու համար ծաղկեպսակ մը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՌՈՄԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գրած էինք թէ վատիկանի Արեւելեան եկեղեցւոյ ժողովին որոշումով Հայ կաթոլիկ եպիսկոպոսներու Սինոդին գումարումը՝ տեղի կ'ունենայ Մայիս 6ին Հռոմի մէջ: Ահա պատճէնը այն վճռին, որով ժողովի հրաւիրուած են Հայ կաթոլիկ եպիսկոպոսները:

Ոչ ոք կ'անգիտանայ այնքան տառապանքներն ու նեղութիւնները զորս գեռ վերջին ժամանակներ կրեց Հայ ազգը: Ընտանեաց կործանման հետ՝ լման քաղաքներ ամայացան, թեմերը՝ գրեթէ բոլոր չքացան. Տաճարներ որ եկեղեցապատկան շէնքեր. Առաջնորդաց յարատեւ հանիւք կանգնուած՝ աւերեցան, կամ, հեռի իրենց նպատակէն՝ պիղծ գործածութեան սահմանուեցան:

Ի տես իրաց այս յոյժ խղճալի կացութեան, յոյր փղձկելով հայածէս եպիսկոպոսունք՝ քանիցս ակերանօք խնդրեցին Առաքելական Ս Աթոռէն իմի հաւաքուիլ որպէսզի կարենային խորհրդակցաբար զարժանն տնօրինել ի վերականգնումն պատրիարքութեան եւ կրօնական իրաց:

Եւ արդ, ցէրն Մեր Պիոս, Աստուածային Նախախնամութեամբ Քահանայապետ ԺԱ. ի հաւատոյս իր հայրական խնամոց եւ առանձին սիրոյն առ հանուր Հայ-կաթ. որք թէպէտ անհնարին տառապանաց մատնուեցան. սակայն յոյժ փարեալ ի յարատեւ մնացին իրենց հաւատքին եւ կայն մարտիրոսաց փառապանծ հօյլերով հաստատեցին, եղած ակերանքն սիրով ընդունուեցաւ, եւ զօրութեամբ Արեւ. Եկեղ. ժողովոյն Ներկայ վճռագրին, յօժարակամ սահմանեց որ Հայ Եպիսկոպոսունք հրաւիրուին ի Հռոմ,

Եւ որպէսզի վերոյիշեալ ժողովն երջանիկ ու բարեբաստիկ սկսի, Նորին Սրբութիւնը կը հրամայէ որ նոյնին սկիզբն տրուի Մայիս 6ին, որ է Տօն, ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն, Երեւման Ս Խաչին յերուսաղէմ:

Հարկ է ուրեմն որ Եպիսկոպոսունք փութան շտապել իրենց ճամբորդութիւն դէպի քաղաքս որպէսզի կարենան սահմանեալ օրն ներկայ գտնուիլ ժողովոյն, որ, օգնութեամբ Աստուծոյ կրօնքին բազմագեալ բարգաւաճման պիտի յանգի:

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՍԻՆՑԵՐՕ

Քար. Արեւել. Եկեղեց. ժողովոյն

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. գրասենեակէն մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— Վարչական ժողովը իր վերջին նիստին մէջ, նկատելով որ Ճունիէի (Լիբանան) որբանոցը, որ հիմնուած է Եգիպտոսի Որբախնամ Ընկերութեան կողմէ, ժամանակէ մը ի վեր, նիւթական անձկութեան հետեւանքով, կը գտնուի յոյժ աննախանձելի վիճակի մը մէջ, որոշեց սատանձնել Ճունիէի 75 որբուհիներու խնամատարութիւնը եւ զանոնք անմիջապէս փոխանցել Միութեան Պէյրութի Քէլէկեան-Միսաքեան որբանոցը. տարեկան ծախք նշանակուած է առաւելագոյն 1500 եգիպ. ոսկի:

2.— Պոլսոյ պատրիարք Նարոյեան Եպիսկ. պարզած ըլլալով գաղթականներու և որբերու ցաւալի վիճակը, որ աւելի վատթարացած է Եօզղատէն և Թուրքիոյ ուրիշ գաւառներէն Կ. Պոլիս խուժող հայրենակիցներու գաղթովը, Վարչ. ժողովը որոշեց առժամաբար 200 անգլ. ոսկի նպաստ մը ղրկել Ազգ. Պատրիարքարանին:

3.— Պ. Յարութիւն Գալաքեան, որ երկար տարիներէ ի վեր Մելպուրնի (Աւստրալիա) մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղի, կտակ մը ըրած է Բարեգործականին: Յետ մահու Միութեան փոխանցելի՛ հիմնադրամին եկամուտէն ըստ կտակի ինչ որ աւելնայ, իբրեւ նպաստ պիտի յատկացուի գաղթականներուն, գլխաւորաբար կրթական եւ կրօնական պէտքերուն համար:

4.— Եգիպտարնակ Պ. Ստեփան Հանըմեան օրինական ձեւակերպութեամբ Հէլուանի իր տունը (արժէք 1500 եգպ. ոսկի) ընտանեկան եւ բարեսիրական որոշ պայմաններով Միութեան նուիրած եւ փոխանցած ըլլալով, Վարչ. ժողովը միաձայն նուիրատուին արձանագրեց Միութեան Բարերար Անդամներու ցանկին մէջ:

ՋԱՅՆԻՍ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 22 Ապրիլ — Այս գիւղը կը գտնուի քաղաքէն կէս ժամ հեռու, հանրակառքով: Ունի զանազան գործարաններ, որոնց կարգին նաեւ մետաքսի գործարան մը: Այստեղ ալ բաւական թիւով երկսեռ հայրենակիցներ կ'աշխատին: Օրական ութը ժամի փոխարէն, այրերը կը ստանան 24—20 ֆրանք, իսկ կիները եւ աղջիկները կտոր գլուխ կ'աշխատին:

Բաղդատելով ուրիշ քաղաքներու հետ Լիոնի գործարանային աշխատանքը շատ ծանր չի թուիր, գոնէ Հայերու համար

բւէն. օդը աննպաստ է, բայց գործաւորի տեղ է:

Ի՞նչ օգուտ որ այսպէս կամ այնպէս կը մաշինք օտար ափերու վրայ: Երեւանի վարիչները Ամերիկայի չափ ալ չկան: Այս վերջինը գոնէ ամէն տարի տաներչափը (քոթա) կ'աւելցնէ. Ներսառնելով օտար աշխատաւոր բազուկներ, իսկ Հայաստանի վարիչները ամէն դուռ փակեր են: Դեռ 1925ին, իրենց մանեմիկները Մարսիլիոյ բեմերէն կը պոռային թէ Հայաստանը աշխատող բազուկներու կարօտ է...

Կ. Յովակիմեան

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕՏՈՎ

ՀԷՐԻՔՈՒՐ — Ընկեր մը եւս կորսնցուցինք. ընկ. Անգիր Քէօփրիւցի Կարապետ Պարանֆիլեան, 37 տարեկան որ կը թողու կին մը եւ երեք զաւակներ: Ցանկարծակի ցաւով մը հիւանդանոց փոխադրուելով, գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, բայց ի զուր: Հոգեվարքէն առաջ, աչքերը դէպի երկինք յառած, հառաչեց «Ախ, հայրենիք քու կարօտովդ կ'երթամ նպատակիս չհասած»:

Հէրիքուրի ամբողջ երկսեռ հասարակութիւնը եւ ֆրանսացիները հետեւեցան թաղման. Դաշնակցութեան «Արծիւ» ենթակոմիտէն եւ գաղութին ֆրանսացի գործաւորները: Դամբանականներ խօսեցան ընկ. Գ. Ղազարեան եւ ընկ. Պօլսեան:

Ե՞րբ պիտի քանդուին մեր հայրենիքի ժանգոտած շղթաները, որպէսզի գոնէ մեռելները հանգիստ գտնեն:

Թղթակից

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՇԱ-ՊՈՆԻԱԸ, (Վերին Հաեննս). — Պէլֆորէն 12 քիլոմեդր հեռու այս գիւղը ունի գործարան մը Usine Vermone, ուր կ'աշխատին 450—500 գործաւորներ: Ութ ժամուան համար կը ստանան 20—22 ֆրանք: Ասկէ առաջ միայն երկու Հայ կար: Բայց վերջերս Պէլֆորէն եւ ուրիշ շրջաններէ հայրենակիցներ եկան եւ այժմ 12 հոգի կ'աշխատին: Գործարանին տնօրէնը շատ լաւ կը վարուի Հայերուն հետ: Բոլորս ալ համերաշխ կ'ապրինք: Բնակարանները գործարանին կողմէ տրուած են, հազիւ 5 վայրկեան հեռու: Գիւղին գիրքն ու օդը շատ լաւ են:

Վանս

ՆԿԱՏԻ ՋԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ

1. Մատիտով գրուած ձեռագիրները:

2. Անստորագիր կամ ծածկանուն գրութիւնները.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐՆ ՉԸՐՉԻԼԻ ԱՊԳԱՆՔԸ.— Լոնտոնէն կը կը տեղեկացնէն թէ՝ Անգլիոյ Ելեւմտական նախարար Պ. Չըրչիլ գոհ գացած է զուարճալի արկածի մը եւ առիթը ունեցած է՝ նախարարական հոգերու տաղտուկէն յետոյ, ճանչնալու նաեւ պաղ լոգանքի սարսուռները:

Պ. Չըրչիլ որ այս միջոցիս զբաղած է պետական պիւտճէի պատրաստութեամբ, կը պտտէր իր կալուածին մէջ՝ լճակի մը եզերքը, Նշմարեց որ իր հաւնոցին սագերէն մէկը փախաւ եւ ապաստանեցաւ լճակին հանդարտ ջուրերուն: Պ. Չըրչիլ չվարանեցաւ, մտաւ նաւակին մէջ ինկաւ սագին ետեւէն, որ ամէն փախստականի պէս, աչքը յառած ազատութեան աստղին, ա՛լ ետեւ անգամ չէր նայէր...

Դժբախտաբար, նաւակը թեթեւ էր, ու չէր ուզեր նախարարական անձին ծանրութիւնը կրել հանդարտօրէն, կը տատանէր անդադար մինչեւ որ Պ. Չըրչիլ, իր պատրաստած պիւտճէներուն նման, նաւակն ալ հաւասարակշռելու իր փորձերուն մէջ՝ ինկաւ լճակը ու հագուած սպռուած, պաղ լոգանք մը առնելէ յետոյ, լողալով հասաւ լճափը:

Պ. Չըրչիլ՝ այս միջոցիս կազդուրուելու վրայ է եւ կը ջանայ մոռնալ իր յուզումը, իսկ նախարարին փախստական սագին մասին ուրիշ լուր չկայ առ այժմ:

ՀՐԴԵՀ.—Առջի իրիկուն ժամը 6ին, Վ.Իդրիի մէջ, քիմիական արտադրութիւններու գործարանէ մը, մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ, հակառակ ձեռք առնուած նախազգուշական բոլոր միջոցներուն գործատան այն արհեստանոցին մէջ, ուր էթէրի եւ ալքոլի բաղադրութեամբ, կը պատրաստուին դիւրավառ հեղուկներ, արգիլուած է նոյնիսկ արհեստական լոյսի գործածութիւնը (քարիւղ, մոմ, ելեկտրականութիւն): Գործաւոր մը սակայն, նոյն տեղը իր աշխատութեան ընթացքին, ձեռքէն ձգեց անգլիական բանալի մը. բանալիին ու գետնին այս բուռն շփումին հետեւանքով, կայծեր արձակուեցան, եւ տեղի տուին դիւրավառ հեղուկներու յանկարծական բռնկումին: Կրակը արագօրէն բռնեց ամբողջ գործատունը. բայց գործաւորները փրկուեցան շնորհիւ իրենց պաղարիւնին, անձի կորուստ չկայ, նիւթական վնասները կը գնահատուին մէկ միլիոն ֆրանք: Հրշէջ գինուորներու եռանդը՝ հրդեհը սահմանափակելու համար, արժանացաւ բոլորին գնահատանքին:

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 86)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

Այն առեն տեսայ որ անգլիական ... մը կը սպասէր ինքնաշարժի մը մեքենային գլուխը ... ... առանձին պահպանութիւնը կ'ընէ եղեր պալատին, ...ին բացակայութեան միջոցին, ... երկուք ան ալ Դանիէլի մարդ ... մէկը չէր:

Ինքնաշարժը տարաւ Թիթիդէն ... նատէժտա ըսաւ հազիւ թէ ... ձայնով մը

Ահաւասիկ մեկնեցա՜...

... տարի լքուած պալատին ... որ առանձին էինք: Սրահին ... հրեցինք հայելիաւոր դուռ ... պատշգամը եկանք ... ահաւոր յուսահատութիւն ... ընկճած էր դեռատի ... դէմքը նատաշ անոր քովը

— Այժմ ամէն ինչ վերջացաւ, ըսաւ պահ մը վերջ Նատէժտա յոգնած շեշտով մը:

— Ինչո՞ւ համար, Նատէժտա՛:

— Ոչ մէկ առեն չենք կրնար այդ մարդուն ետեւէն հասնիլ.

— Անոր ամէն բանը մեզի ծանօթ է...

— Ո՛չ, ո՛չ, ոչ մէկ առեն... մեզի ըսաւ արդէն... ան շատ բարձր է, տէրերու յատակագծին վրայ... ամէն բան գայն մեզմէ կը պաշտպանէ... մենք ոչինչ ենք, ոչինչ:

— Պատուոյ խօսք կուտամ քեզի, Նատէժտա՛, որ ես կրնամ անոր ետեւէն հասնիլ...

Անիկա սարսռաց ու ձայնը գրեթէ մարեցաւ:

— Լսեցէ՛ք Մարսէլ Բորիսի բառերն է որ կը գործածէք դուք...

Ու գլուխը երերցնելով՝ շշնջեց

— Հերի՛ք է թափած արիւնը, հերի՛ք է. գրօսանքին վրայ ձեր խօսքին անսացի եւ ինքզինքս սպաննելու փորձը չըրի...պէտք է երդուընաք որ այլեւս անէ բան չպիտի փորձէք, Մարսէ՛լ:

Այս անգամ անիկա բռնեց իմ ձեռքս:

— Երդում ըրէք պէտք է երդուընալ:

Արծիւ մարդ կը մտնէր

— Աստուած չուզեց որ գայն սպաննեմ, շարունակեց Նատէժտա իր մարած ձայնով: Աստուած մեզի կ'ըսէ թէ այդ մարդը պիտի սպաննուի շատ աւելի անգթօրէն... պիտի սպաննուի այնպիսի մահով մը, որուն օրհասը ամէնէն ահաւորը պիտի ըլլայ... ահաւասիկ Աստուծոյ նշանը, Մարսէ՛լ

Ու մինչ ես լուռ էի միշտ, ան շարունակեց

— Որդեօք բաւական սարսափ չտեսա՞յ, Մարսէ՛լ... ինչ, գեռ ինչ կ'ուզէք...միթէ ձեզի կը ձգեմ որ առանձինն կատարէք ու եւէ

բան... ։ Ո՛չ, ո՛չ, այլեւս ուժ չունիմ, այդ անիծեալ կեանքը վերսկսելու... այդպէսով գիս կը սպաննէք, թէպէտ երդում ըրիք ապրելու...

Այն առեն ըսի

— Նատէժտա՛, կարելի՞ բան է որ այդ մարդը վիշտ մահ տանի ուրիշ ընտանիքներու, ուրիշ երկիրներու մէջ, որոնք պիտի տառապին անոնց քաղաքականութեան համար պատրաստուած ոճիրներուն պատճառով...կ'ուզէ՞ք ասիկա:

Անիկա կը գիտէր արիւնոտ վերջաւորը:

— Աշխարհի վրայ միայն մէկ բարեկամ ունիմ. գո՛ւք, գիտէք որ միւններուն պէս ձեզ ալ պիտի սպաննեն.. եւ իմ հայրս ու նշանածս Բորիսը եթէ իրենց գերեզմաններէն ելլէին, կարեկցութեամբ պիտի ըսէին մեզի.— Հերի՛ք է թափած արիւնը, հերի՛ք է...

Ու վերջացուց խօսքը մրմնջելով.

— Այլեւս չեմ կրնար գիմանալ. պէտք է երդուընալ, Մարսէ՛լ. մոռնալ, մոռնալ ամէն բան...

Երկար լռութիւն մը տիրեց:

Անոր աչքերը փնտռեցին իմիններս, ու ես անոր անսահման անձկութեան ցաւը զգացի:

Կ'երդնում քեզի, ըսի յամրօրէն:

Ու կրկին լռեցինք:

Նատէժտա նստած տեղը շտկուեցաւ ու ըսաւ.

— Ցո՛յց տուին ինծի անպիսի մարդոց մէջ, որոնք գէշ կը կամենան բոլորին ու ես ալ ի վերջոյ համոզուեցայ թէ անոնց աներգը իմ վրաս ալ իյնան է: Սակայն այժմ բոլոր ատոնք պէտք է վերջ գտնեն

Նատէժտա մեքենականօրէն բռնեց ձեռքս, զոր իրեն երկարեցի կուլար քաղցրօրէն, աչքերը միշտ յառած դուրսը

Գիշերը վրայ հասած էր, գարնանային կանանչ ու կապոյտ գիշեր մը ու մենք դեռ հոն էինք:

— Գարո՛ւն է, Նատէժտա՛, այսինքն վերապրում. վերապրում քաջօրէն, այն յանգուցն թռչուններուն պէս, որոնք իրենց գարնանային վերադարձի ճամբան կը շարունակեն, հակառակ յոգնութենէն ու պարտութենէն իրենց խումբէն ազատող ու ինկող ընկերներուն:

Ձայնս տարօրինակ, գրեթէ սրբապիղծ բան մը կը թուէր իրիկնային այդ խաղաղութեան մէջ, որ կը լայնար, հորիզոնը ընդգրկելով հեշտագին քաղցրութիւններով:

Ու Նատէժտա կրկնեց.

— Գարո՛ւն է...վերապրո՛ւմ... վերապրո՛ւմ

Պահ մը վերջ այլեւս պայծառութեան հիւլէ մը իսկ չէր մնացած Եւրոպայի այդ ծայրամասին վրայ. գիշերը կը սահէր սարսռուն հոսանքի մը նման, կանանչ ու կապոյտ ալիքները կը բախէին գորշ թափանցկութեամբ մը:

Այլեւս չէինք համարձակիր խօսիլ, նոյնիսկ ցած ձայնով, քանի որ ամէն ինչ այլեւս տարբերու յարաշարժ ոչինչն էր ու անչափելի իրականութիւնը, իբրեւ գերմարդկային հեգնութիւն

Թարգ. Լ. ՄՕՋԵԱՆ

ՎԵՐՋ

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Սրէկ հրատարակեցինք թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութիւնները Լիմնացոյցի քննութեան առթիւ։ Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Թուրք գործավարը աւելցուցած է.

— Սահմաններու ճշդում կատարուած է՝ համաձայն դաշնագիրներու տրամադրութեան։ Իտալիոյ հետ բարեկամական բանակցութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ Լահէյի Արդարութեան Ատեանին առջեւ հանել ցամաքային ջուրերու սահմանագծման խնդիրը։ Սուրիական սահմանին վրայ, բացի վիճելի գօտիէ մը, միւս սահմանագլուխներու մասին ո եւ է վէճ չկայ։ Պարսկական սահմանին վրայ, առ այժմ գոյավիճակը կը պահպանուի եւ սահմանագլուխին վրայ կը գործադրուին հրամանագրուած միջոցները՝ սահմանակից գօտիին մէջ երկու կողմերու ուզած ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար։

«Առեւտրական յարաբերութիւնները կարգադրուած են բոլոր պետութեանց հետ՝ դաշնագիրներով կամ առժամեայ համաձայնագիրներով։ Բացի կտրոններու խնդիրը, որուն մասին բանակցութիւններ կը կատարուին պարտատէրերուն հետ եւ Յունաստանի հետ բնակչութեանց փոխանակութենէն ծագած վէճը — որուն կարգադրութեան համար բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին — ո՛չ մէկ էական խնդիր կայ, որ վէճի առարկայ ըլլայ Թուրքիոյ եւ իր հարեւաններուն եւ առհասարակ բոլոր պետութիւններուն հետ, որոնց հետ բարեկամական եւ անկեղծ յարաբերութիւններ կը մշակենք։ Թուրքիոյ միջազգային կացութիւնը կ'ամրանայ։

«Խորհրդային միութեան հետ մեր յարաբերութիւնները շատ բարեկամական են. Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի հետ՝ շատ անկեղծ։ Իրաքի հետ բնական յարաբերութիւններ ունինք։ Մշտական յարաբերութեան մէջ ենք Անգլիոյ հետ։ Մեր յարաբերութիւնները բարեկամական են Ֆրանսայի հետ, որուն սահմանակից է Թուրքիա Սուրիոյ կողմէն։

«Միացեալ Նահանգներուն հետ հաստատեցինք բարեկամական յարաբերութիւններ, որոնք կը ձգտին ամէն օր աւելի եւս զարգանալու եւ յառաջդիմելու։ Դեռ բարեկամական յարաբերութիւնները կը շարունակուին Գերմանիոյ, Եգիպտոսի, Եւրոպայի պետութեանց եւ պալքանեան երկիրներուն, ինչպէս նաեւ Ճափոնի հետ, ուր նոր Լիմնացոյցը կը նախատեսէ դեսպանատան մը հաստատումը։»

Եւս միլիոն գաղթական դէպի Թուրքիա

Վերջին տասնհինգ օրուան ընթացքին Պուլկարիայէն մեծ թիւով թուրք գաղթականներ հասած են Պոլիս։ Շոգեկառքը ամէն օր 100-150 գաղթական կը տանի Պուլկարիայէն։

Էտիրնէի թուրք թերթերը կը գրեն թէ, Պուլկարիայէն Էտիրնէ հասած են ինը գիւղի թուրք բնակիչները, որոնք խեղճ վիճակի մէջ կը գտնուին, որովհետեւ նիւթական կարողութիւն չունին։

Նոյն թերթերը կը գրեն թէ պուլկար իշխանութիւններու ընթացքը թուրքերը կը ստիպէ հեռանալ Պուլկարիայէն։ Գաղթականները յայտարարած են թէ կարգ մը գիւղերու մէջ թուրք երիտասարդներ սպաննուած են՝ թուրք բնակչութիւնը գաղթելու ստիպելու համար։

Պուլկար կառավարութիւնը ժողովուրդին թոյլ չի տար որ գնեն թուրքերու ապրանքները. այս պատճառով, գաղթականները ամէն բան ձգած կը մեկնին Պուլկարիայէն։

«Ագշամ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ մէջ անշուշտ տեղ ունին բոլոր թուրք գաղթական եղբայրները, սակայն ներգաղթը պէտք է տեղի ունենայ կանոնաւոր կերպով եւ ոչ թէ բռնութեամբ։

Եթէ այս կացութիւնը շարունակուի, առաջիկայ ամրան ընթացքին 200 հազարի մօտ թուրքեր Պուլկարիայէն Թուրքիա պիտի գաղթեն։ «Ագշամ» կ'աւելցնէ թէ Պուլկարիոյ Թուրքերը շատ աշխատասէր անձեր են եւ երբեք չեն նմանիր Սերպիայէն եկած գաղթականներուն։

Պուլկարիայէն Թուրքիա ապաստանած գաղթականներուն մեծ մասը Թրակիոյ մէջ զետեղուած են։

Սերպիայէն եւ Ռումանիայէն գալիք գաղթականներն ալ հաշուելով, այս տարի կէս միլիոն նոր գաղթականներ պիտի տեղաւորուին Թուրքիոյ մէջ։

Իտալիա կ'աջակցի Մակեդոնացիներուն

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ վերջերս Մակեդոնիոյ յեղափոխական վարիչներէն Փրոթոկէրօֆ Հռոմ երթալով համաձայնութիւն մը կնքած է իտալական կառավարութեան հետ։ Ըստ այդ համաձայնութեան, մակեդոնական կազմակերպութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ դարնան յեղափոխական նոր շարժումներու սկսիլ Մակեդոնիոյ մէջ։ Այս նպատակին համար Թոմալեւսկի Մուսոլինիէն առած է 2 միլիոն լիրէթ։ Այս գումարը արդէն իսկ փոխադրուած է զուիցերական դրամատուններ։ 200 իտալացի երիտասարդներ, որոնք այժմ Ալպանիա կը գտնուին, պիտի գործակցին Մակեդոնացիներուն։

Համայնավար թերթը կ'աւելցնէ թէ ֆաշիստ Իտալիա նման շարժում մըն ալ պիտի փորձէ Ալպանիոյ մէջ, սկսելով Փէթրիչի շրջանէն, ուր ներկայիս հրոսախումբեր, զէնքեր ու ռազմանիւթեր կը կեդրոնացուին՝ Մակեդոնիոյ մէջ գործածուելու համար։

Թուրք պետական դրամատունը

Թուրք իշխանութիւնները կը շարունակեն քննութիւններ կատարել՝ պետական դրամատան կազմութեան մասին։ «Ագշամ» կը տեղեկանայ թէ կառավարութիւնը այս նպատակով 5 միլիոն ոսկեդրամ դրամագլուխ յատկացուցած է։ Հաւանական է որ դուրսէն ալ 2—3 միլիոն ոսկեդրամի մասնակցութիւն մը տեղի ունենայ։ Պետական դրամատունը պիտի ունենայ 8 միլիոն ոսկեդրամ թրք. ոսկի դրամագլուխ եւ մեծ դեր մը պիտի կատարէ երկրին տնտեսութեան մէջ։

Խնդրոյ առարկայ դրամագլուխին մէկ միլիոնը պատրաստ է. երկու միլիոնը պիտի ապահովուի կարգ մը անպէտ գոհարեղէններու վաճառումէն։ Մնացորդ երկու միլիոնին համար կը կարծուի թէ կորսուած կամ անհետացած հին թղթադրամներուն փոխարէն պահուած գումարը բաւական պիտի ըլլայ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի ժամը 2ին, 333 Ave. du Prado, Garden Parcի մէջ

Նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Նախագահութեամբ ԴՐ. ԵՎ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ Ազգային Վարչութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հայ Լէգէոնական, Անդրանիկ,«Հայ Սիրտ»ի բարեկամներու, Հայ Տուն միութիւններուն, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ Սենեքերիմեան, Ամասիոյ, Մարաշի, Եօզկատի, Քէսիրիկի, Զարաանճազի, Եղեգիի, Բալուի, Սիվրի Հիսարի, Բգիի, եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւններու։

Կը խօսին՝ Գալաքեան եպիսկ., Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, Ազգային վարչութեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան ներկայացուցիչները։ Արտասանութիւններ, նուագ՝ Զ. Ե. Ռ.Մ. նուագախումբը։ Հայ արիները կը հսկեն կարգապահութեան

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի Մ.ճիւղի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց. Հօկի, Երզնկայի, Խարբերդի, Աէօլէօզի, Շապին Գ. Հիսարի Հայրենակցական միութիւններու եւ Մալաթիոյ կրթ. սիրաց միութեան։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի սրնէմային մէջ։ Կը խօսի՝ Գ. Եղիշէ Թօփասեան։ Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Կիրակի առաւօտ Հայոց Մատրան մէջ հոգեհանգստեան պատարագ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Հայ Ուսանողներու եւ մասնակցութեամբ կարգ մը հայ քաղաքական կուսակցութիւններու։ 29 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ս.Դ.Հ.կուսակցութեան ակումբը.

ՏԷՍԻՆ.— Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Սեբաստիոյ Ղանթարօս, Խարսն. Տուրուբերան, Պոլիս-Խոզատ Հայրենակց. միութիւններու։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Լա Փօթըրիի սրահը։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւայլն։ Մուտքը ազատ է։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.եան, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչին, Արեւելք Հայրենակցական եւ ազգային միութիւններու։ Այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Արեւելք Միութեան սրահին մէջ։ Արտասանութիւն, երգ։ Կը խօսին՝ ընկ. Մ. Գույումճեան եւ Օր. Վերժինի Սիւթճեան։ Կը մասնակցի երգչախումբը։

Հ. Յ. Դ.

Գուաա Քոլոնպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 26 Rue Carnot, Շավիլի Սէն Լազար կայարանին անկիւնի սրճարանը։ Օրակարգ. վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փօն տ'Օպնայի Կորիւն խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի Հ. Յ. Դ. Գրագարանին մէջ։

Լիոնի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Գրագարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Խ. Մկրտիչեան։

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre, (Seine).

Լիոնի Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրագարանը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին, Գրագարանի սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

Խմբագրական

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ, Արզար Տ. Կարապետեան.— Ծանօթ հայրենակից մը, քննութիւն կատարելով ձեր կողմէ Պատ. Փափազեանի վերագրուած արարքներու մասին (Յառաջ 15 Մարտ), բողոքովին կը հերքէ զանոնք՝

Մեր սուեղումները շարունակելով հանդերձ, կը պահանջենք անմիջապէս յայտնել մեզ թէ ի՛նչ փաստեր ունիք այդ մեղադրանքներուն ճշտութիւնը հաստատելու համար՝

Նամակագիրը մասնաւորապէս կը յիշէ թէ «վռնտուած են ոչ թէ քսան ընտանիքներ, այլ երկու երիտասարդներ միայն», իբրեւ անկարգ։

Ալ թին միասնաբար գործունէութեան ու ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՓԱՐԻԶԻ Ազգասէրնամի Օրիորդաց Օժանդակ Միութիւնը իր առաջին տարեդարձը կը տօնէ պարահանդէսով մը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, Salle Victor Hugo, 46bis Rue St. Didier.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴՐԻԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայրենակցական միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince, մէթրօ՝ Օտէօն. Օրակարգ հաշուետուութ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Ակնցի Սոլիկեան Ասատուրի զաւակները, Յովհաննէս, Աւետիս եւ Դաւիթ որոնք երկու տարիէ ի վեր Փարիզ կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց մօրաքրոջ որդւոյն՝ Garabed Tchitdjian, 119 Ave. Darin, Chambre No. 17, Marseille.

Le Gérant. H. TEURNAR

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն (208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ԱՊՐԻԼ 1928

27 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 632

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔ

ԹԱԼԷԱԹԻ ԿՈՂՔԻՆ...

Հայու գրիչը ձեռք առած, օրուան խնդիր մը շօշափելու համար թղթաբերը սեղանին վրայ կը դնէ երէկուան «Երեւան»ը, 24 Ապրիլ։

Արագ ակնարկ մը՝ խմբագրականին վրայ, եւ կը կարդանք սա տողերը, «Ապրիլեան Տօնավաճառը» խորագիրէն անմիջապէս յետոյ.

«Տասներեք տարի առաջ, Ապրիլ 24ի գիշերը, զինուորական իշխանութեան գլուխ անցած իթթիհատը, Պոլսէն ժողվեց քանի մը տասնեակ հայ մտաւորականներ եւ զանոնք տուաւ աքսորի ճամբաներուն վրայ»։

Յետոյ, բացատրելով թէ «թախտախնդիր երկու կուսակցութիւններ, իթթիհատը եւ Դաշնակցութիւնը, կանգնած էին դէմ դէմի, թէ երկուքն ալ «միեւնոյն մեթոտները եւ միեւնոյն հայրենասիրութիւնը» ունէին, խմբագրականը կը շարունակէ.

«Ապրիլեան ողբերգութիւնը մէկ գլուխն է, այդ մեծ ... որուն վերջին արարը ... պատերազմի ընթացքին, ... Եղեռնային ... վերջ գտաւ ... իր պատմութեան մէջ, եւ զինքը «մաքրագործեցին» կազմակերպուած կոտորածներով եւ Թալաթներով։»

Եւ, իբրեւ եզրակացութիւն.

«Անա այդ տխուր անցեալին վերյիշումն է ապրիլեան սգատօնը, զոր դաշնակները մասնաւոր խնամքով կը ձգնին ժողովրդականացնել եւ մտցնել մեր բարքերուն մէջ» եւլն։

Այսքան կանգ առնենք։ Խմբագրականին մնացած մասը մեղադրութիւն մը չի ներկայացներ։ Սովորական թխածոյ եւ ձուածոյ խօսքերն ու լուտանքները՝ կիրակի գիշերուան հանդէսին մասին, եւ փառաբանութիւնը՝ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, որ «իրականացուց» հայ եւ թուրք աշխատաւորներու եղբայրակցութիւնը։

Պահեցէք ձեր բոլոր պաղարիւնը եւ նորէն կարդացէք առաջին չորս տողերը.

Տասներեք տարի առաջ, Ապրիլ 24ի գիշերը... Իթթիհատը Պոլսոյ մէջ քանի մը տասնեակ հայ մտաւորականներ ժողվեց եւ զանոնք կուտարել տուաւ աքսորի ճամբուն վրայ։

Ո՛չ աւելի, ոչ պակաս։

Եւ այս պատմութիւնը, այսինքն աննախընթաց ոճիրի մը պատմութեան այս գարշելի, հրէշային ծաղրանկարը գծող մարդը արիւնները՝ Հայեր են։

Ընդհակառակն,— թրքահայեր, երիտասարդնե՛ր, եւ յեղափոխականնե՛ր...

Եւ յետոյ այնպիսի մարդիկ, որ լսեր, տեսեր, վրդովուեր, բողոքեր եւ ճառեր ալ խօսեր են հանդիսաւոր առիթներու մէջ, անդին քանի մը տարի առաջ։

Պոլսոյ այդ «քանի մը տասնեակ» զոհերէն յետոյ, ուրիշ բան չէ պատահեր, եթէ ոչ «փոխադարձ սպանութիւն»։

Այս երկու «հայրենասէր» կուսակցութիւնները զիրար փրացուցին վայրագութեան մէջ, եւ զիրար «մաքրագործեցին կազմակերպուած կոտորածներով եւ թալաններով»։

Ճիշդ այնպէս ինչպէս կը պատմեն, կը գրեն ու կը պնդեն թուրքերը իրենք, 1915ի ջարդերն ու տեղահանութիւնները կազմակերպող ճիւաղներէն մինչեւ յետին խմբագիրներն ու վարիչները։

Ջարդ չէ եղած, այլ փոխադարձ սպանութիւն,—Մուգաթելէ։

Այս էր թուրք պաշտօնական խօստովանութեան վերջին անաձեւը։

Այսպէ՛ս կը բացատրէր հանգուցեալ Միսաքեանն ալ, ... «իբերաքինք»ով, որ տարբերութիւն չունի թուրքերուն «փոխադարձ սպանութեան»։

Արեւմն, սուտ է որ միեւնոյն գիշերը եւ միեւնոյն ազգանին վրայ, ... կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, Թրակիայէն մինչեւ Եփրատ եւ Սեւ ծովու ափերէն մինչեւ Միջագետք, կարաւան կարաւան ձերբակալուած են հայ ժողովուրդին բոլոր յայտնի դէմքերը, Պոլսոյ բանաստեղծէն եւ հանրային գործիչէն մինչեւ գիւղին ուսուցիչն ու վարժապետը։

Սո՛ւտ է որ, Պոլսոյ առաջին ձերբակալութիւններէն յետոյ 100, անընդհատ շարունակուած են ձերբակալութիւնները, միեւնոյն ծրագրով եւ ամէն տեղ միշտ ձգելով միայն կիներ, երախաներ եւ հիւանդ ծերեր մինչեւ այս տարին ալ գլխաւոր էին։

Սուտ է, որ 1915 Փետրուարին իսկ, տեղահանութեան առաջին փորձ մը կը կատարուէր Զէյթունի մէջ։

Սո՛ւտ է, վերջապէս, որ 1915 Մայիսին կը հրատարակուէր օրէնք մը, ժողովուրդի մէկ մասը «այլուր փոխադրելու համար»։

Մարդե՛ր, քոյրե՛ր, մեր գրիչը անզօր է այլեւս արտայայտելու այն ինչ որ կը զգանք ու կը խորհինք այս անյատակ սրբապղծութեան առջեւ։

Ափ մը երիտասարդներու այս հրապարակային պոռնկութեան առջեւ։

Արցունքն անգամ կը պաղի մեր աչքերուն։ Գրիչը կը դողայ մեր ձեռքին մէջ, այլասերման այս ախտաբանական, կենդանաբանական պատկերին առջեւ։

Դուք որ վերջին, հրաշքով ազատած մնացորդներն էք ջարդերէն եւ աքսորի սարսափներէն, գո՛ւք հանեցէք եզրակացութիւնը։ Եւ գտէք անէծք մը, որ աւելի զօրաւոր եւ թունաւոր ըլլայ քան Փիւրտին խօսքը.—

Ա՛ն որ...

Աղուոր յորոտութիւն թո՛ղ ունենայ։

Կամ,

Ա՛ն որ...

Ողորմութիւն չունենայ, ինքզինքը քերէ։

Զորմա՛յ ձեր բերանը, անա՛րգ թշուառականներ։

Այս ճամբան ձեզ կրնայ տանիլ մինչեւ Թալէաթի գիրկը։

Շ.

ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր Ապրիլ 23ի խմբագրականին վրայ, եւ ազդուելով՝ օրը օրին հրատարակուած զարհուրելի մանրամասնութիւններէն, մանաւանդ Ֆիլիպէի աղէտէն, մեր ընթերցողները առաջարկեցին հանգանակութեան ցանկ մը բանալ «Յառաջ»ի մէջ։

Սիրով կը տրամադրենք «Յառաջ»ը, հրաւիրելով մեր բոլոր ընթերցողներն ու համակիրները, որ փութան իրենց պարտքը կատարել այնպէս ինչպէս Շիրակի աղէտին առթիւ։

Ցակաւին առիթը պիտի ունենանք պարզելու աղէտին բովանդակ ծանրութիւնը, որ կը սպառնայ փճացնել պատուական գաղութ մը։

Ա. Ցանկ

	Ֆր.
Ցոքթ. Լեւոն Գրիգորեան	100
Արփիկ Ն. Միսաքեան	50
Արթին Արթինեան (Մարսէյլ)	10
Լ. Գ.	10
Մկրտիչ Աւետիսեան	25
Յար. Պուրնազեան	20
Գումար	215

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

...Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սոֆիայի «Արաքս»ը կը գրէ, վերջին երկրաշարժին առթիւ (21 Ապրիլ).

—«Արիւնի ու աւերի Զատիկ մը անցուց Պուլկարիան այս տարի ալ։

Աւերը իսկապէս որ շատ ծանր է եւ ներկայ պայմաններուն մէջ նաեւ անդարմանելի։

Երկրաշարժը ամբողջապէս կործանած է Չըրփանի եւ Փօփովոգրատի պէս գաւառական շէն քաղաքները, քանի մը տասնեակ գիւղերու հետ միասին նիւթական անսահման վնասներու հետ պատճառելով նաեւ մարդկային կորուստներ՝ որոնք բարեբախտաբար համեմատելով աղէտին տարածութեան ու մեծութեանը հետ, աննշան են։

Կիսով չափ քար ու քանդ եղած է նաեւ Պուլկարիոյ երկրորդ կարեւոր քաղաքը՝ Ֆիլիպէն, բազմաթիւ գիւղերու հետ։

Ի հարկէ դեռ ճշդուած չէ նիւթական կորուստներուն բուն արժէքը, բայց կասկածէ դուրս է թէ վնասը միլիառներու կը հասնի։

Տարիներէ ի վեր Պուլկարիան հիւծող տնտեսական տագնապին վրայ, այս նոր աղէտը աւելի եւս կը ծանրացնէ կացութիւնը, որ կրնայ ի վերջոյ անտանելի դառնալ։

Քանդուած քաղաքներէն ու գիւղերէն ստեղծուած է առնուազն 100.000 հոգինոց բազմութիւն մը բունաւեր ու անապաստ, ծգուած բախտին, անթակայ բնութեան քմահաճոյքներուն եւ կեր՝ հիւանդութիւններու եւ համաճարակներու, որոնք՝ զրեթէ միշտ կ՚ընկերանան նման աղէտներու։

Եթէ աղէտը քիչ մարդկային կորուստ պատճառեց, այդ պակասը կրնայ լրացնել համաճարակ մը՝ եթէ փոյթ չի տարուի օր առաջ բնակարան եւ սնունդ ճարելու՝ աղէտահար բազմութիւններուն։

Այն աղէտը որ կը հարուածէ Պուլկարիան, հարուած մըն է ուղղուած ինչպէս ամէնհայրենասէր ժողովուրդին՝ նոյնպէս Պուլկարիա բնակող բոլոր Հայերու սրտին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԱՂԷՏԸ

Կորնթոսի մէջ 13նոր ցնցումներ զգացուեցան առջի օր։ Ամուրաս Լուտրա գիւղերուն մէջ մօտ 20 տուներ փլան։ Զոհ չկայ, բայց նիւթական կորուստը խիստ մեծ է։ Երկրաշարժին հետեւանքով, տարօրինակ երեւոյթներ տեսնուած են. կարգ մը ծովային հոսանքներու մակարդակը իջած է, ուրիշներու՝ հակառակը պատահած է, հոսանքներու արագութիւնը աւելցած է, ինչպէս Պիրէոսի մէջ, ուր ջուրը սովորականէն 19 մատնաչափ բարձրացած է։ Այս երեւոյթը սարսափ պատճառած է։

Ցալերոնէն կը հաղորդեն թէ անգլիական «Սթուարթ» թորփիլանաւը եւ ուրիշ երեք մարտանաւեր Կորնթոս հասած են՝ դեղօրայք եւ պաշար բերելով աղէտեալներուն։ Կը հերքուի այն լուրը թէ Սիրոս քաղաքը կործանած է երկրաշարժէն։

Հելլէն զինուորական իշխանութիւնները եւ Կարմիր Խաչը տրիպոդաքար վրաններ եւ առողջապահական պիտոյք ղրկեցին։ Ամերիկեան Կարմիր Խաչը հելլէն կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրած է ինքզինքը։ Ամէն կողմ հանգանակութիւններ բացուած են։ Աթէնքի մէջ կարեւոր գումարներ արձանագրուած են արդէն։ Կորնթոսի մէջ մեռնողներուն թիւը տասը չանցնիր։ Պատճառն այն է որ ժողովուրդը առաջին ցնցումին տուներէն դուրս փախած էր։ Թերթերը գովեստով կը խօսին Կորնթոսի հեռագրատան տնօրէնին անձնազոհութեան վրայ։ Ցիշեալը մինչեւ վերջ մեքենային գլուխը կեցած տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Աթէնք, մինչ անոր կինն ու զաւակները փլատակներուն տակ մնալով կը մեռնէին։ Ինք ալ ծանրապէս վիրաւոր դուրս հանուեցաւ հեռագրատան աւերակներուն մէջէն։

Կորնթոսի բնակչութիւնը ամբողջովին լքած է քաղաքը, մէկ մասը Աթէնք փոխադրուած է, միւս մասը Պելոպոնէս ապաստանած։ Կորնթոսի ջրանցքը վերաբացուած է նաւերուն առջեւ։

Ապրիլ 23էն ի վեր բորբոքած է Միսոլոնկիի հրաբուխը՝ փաթթրասի ծոցին առջեւ։

ՓԱՐԻԶԻ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կորնթոսի շարժին առթիւ Փարիզի յոյն գաղութը անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկեց՝ նախաձեռնութեամբ յանձնախումբի մը, որուն կը մասնակցին Փարիզի բոլոր յոյն կազմակերպութեանց նախագահները։ Յանձնախումբը կոչ ուղղեց Փարիզաբնակ բոլոր Հելլէններուն եւ Յունաստանի բարեկամ բոլոր Ֆրանսացիներուն, խնդրելով անոնցմէ, որ օգնութեան հասնին աղէտեալներուն, իրենց լումաները ղրկելով հելլէն դեսպանատան հասցէով։ Յանձնախումբը արդէն իսկ յաջողած է մեծ գումար մը հանգանակել, եւ թէ միւս կողմէ աղէտի լուրը ստանալուն պէս Ցուցահանդէսներու ֆրանսական կոմիտէն Աթէնք հասցուցած է 30.000 ֆրանք՝ Յունաստանի հանդէպ իր համակրութիւնը յայտնելու համար։

Ֆրանսայի ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ հրահանգ տուաւ Թուլոնի առջեւ խարսխած «Սթրազպուրկ» յածանաւին և թորփիլանաւի մը՝ որ անմիջապէս օգնութեան փութան Կորնթոսի աղէտեալներուն։ Այս երկու մարտանաւերը Կորնթոս պիտի տանին որոշ թիւով բժիշկներ, հիւանդապահներ, դեղօրայք եւ այլ պիտոյքներ։

Աթէնքի անգլիական դեսպանը Սըր Փէրսի Լորէն եւ կինը Կորնթոս այցելեց վերջ. Աթէնքի անգլիական գաղութին մէջ հանգանակութիւն բացին։ Պուլկար Կարմիր Խաչը 50,000 տրախմի ղրկեց Աթէնք, իսկ Ամերիկեան Կարմիր Խաչը վրաններ եւ ուրիշ անմիջական գոյքեր հայթայթելէ զատ 5,000 տոլար յանձնեց հելլէն Կարմիր Խաչին։ Ամերիկեան Կարմիր Խաչը պուլկար աղէտեալներուն ալ յատկացուց 15,000 տոլար։

Մուսոլինի հրամայեց անմիջապէս Կորնթոս ղրկել «Վէնէցիա» թորփիլահալածը եւ ուրիշ երկու թորփիլանաւեր՝ իտալական Կարմիր Խաչի օգնութիւնը տանելու համար Յունաստանի աղէտեալ շրջաններուն։

ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 25ին ժամը 11.27ին դիտարանը արձանագրած է ցնցում մը, որ տեղի ունեցած է 490 քիլոմեթր հեռուն՝ կեդրոն ունենալով Խարիմէն։ Կը վախցուի որ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ մեծ աղէտ մը պատահած է։

Սոֆիայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 25 թուականով.—

Երէկ ժամը 12.40ին Սթարա-Զագորայի մէջ ուղղահայեաց ցնցում մը, ընկերացած ստորերկրեայ խուլ աղմուկներու, շարունակեց քանդումի գործը։ Ֆիլիպէէն ստացուած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, աւելի քան 6.000 տուներ անբնակելի են, ու այդ շրջանին մէջ մօտ 16.000 ընտանիքներ առանց ապաստանի մնացած են։ Նոյնպէս կը հաստատուի թէ ցարդ փլատակներու տակէն հանուած դիակներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 500ի։ Կը հերքուի երգիչ Էնրիքօ տի Մացցէի մահը եւ կ՚ըսուի թէ նշանաւոր արուեստագէտը մօտ օրէն պիտի երգէ Սոֆիայի թատրոնին մէջ։

∴ Բացի Կորնթոսէն, Աթէնքի մէջ եւս առջի օր ցնցումներ զգացուած են։ Մայրաքաղաքի ժողովուրդը խուճապով փողոց ինկած է։ Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Միտիլլիի մէջ եւս երկիրը ցնցուած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ"

«Ժամանակ», ... Պոլսոյ պաշտօնական օրկանը, վերջերս յաճախ կ՚արձանագրէ «զգայացունց» դէպքեր։

Նմոյշ մը.

— «Անցեալ կիրակի, Մեծապատիւ Տիար Թորոս Էֆէնտի կալոսեան, Գումգաբու-Քէչէճէի երեւման Ս. Խաչ եկեղեցին այցելելով եւ զմայլագին ունկնդրելով Մամբրէ Վրդ. Սարաճեանի խիստ հոգեշունչ քարոզը, դալար դասու անթերի երգեցողութիւնը, Սահակ քհնյ. Մոլլաեանի հանդիսաւոր պատարագը ու ժամկոչ Մրտօ աղբօր «Աղքատախնամի սնտուկն է, անտես մի՛ առնէք» լալագին յանկերգը, իր սիրտը խիստ շատ զգածուած է ու ձեռքը գրպանը տանելով, հանած է դրամապանակը եւ օրհնակելի բարերարութեամբ՝ եկեղեցւոյ բարեզարդութեան համար նուիրած է 50 դահեկան»։

(Որ համարժէքն վեց ֆրանք)։

«Ժամանակ» ազգօգուտ թերթը՝ այսօրինակ լուրերուն համար յատուկ խորագիր մը ունի, որ գրեթէ ամէն օր կը նորոգուի վերնագրերով.

«Թորոս Էֆ. Կալոսեան՝ Գումգաբու»,

«Մամբրէ Վրդ.ի հոգեշունչ քարոզը»,

«Դալար Դասը՝ անթերի»,

Սահակ քհնյ. պատարագիչ»,

Մրտօ աղբօր «Անտես մի՛ առնէք»...

«Նոր նուիրատուութիւն»։

Եւ այս բոլոր արարողութիւնները, յանուն վեց ֆրանքի։

Հետաքրքիր է գիտնալ թէ՝ եթէ Թորոս Էֆէնտի Կալոսեան, եկեղեցին նուիրէր Տիար Մալէզեանի ստացած ամսական 10.000 ֆրանքին կէսպատիկ գումարը, «Ժամանակ» ի՛նչպէս պիտի յայտարարէր զայն։

Հաւանաբար այդօրինակ պարագայի մը, «Ժամանակ» խմ՛րդ ազգօգուտ թերթը իր չորս էջերն ալ ամբողջովին վերնագիրներով պիտի լեցնէր, բուն բովանդակութիւնը վերապահելով իր... յաջորդական թիւերուն։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Երէկ Լիոնէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրները, ուղղուած վարչապետի եպսկ.ին.—

ԼԻՈՆ, 25 Ապրիլ.— Վարժապետեան անարժան է հայ եկեղեցիին։ Կը բողոքենք եւ կը մերժենք հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը։ Ի դիմաց Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութեան՝ Գէորգեան եւ Մխիթարեան։

ԼԻՈՆ, 25 Ապրիլ.— Կը պահանջենք բացարձակապէս մերժել Վարժապետեանի ձեռնադրութիւնը։ Անարժան է։ Սպասեցէք հանրագրութեան եւ նամակի։ Ի դիմաց Խարբերդի Հայր. Միութեան՝ Ֆէսճեան եւ Մարտիրոսեան։

ԼԻՈՆ, 25 Ապրիլ.— Ուժգնօրէն կը բողոքենք Վարժապետեանի ձեռնադրութեան դէմ։ Պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ եպիսկոպոսին վրայ։ Հայր. Միութիւն Բալուի եւ շրջականերու՝ Դարմանեան եւ Փաշայեան։

ԼԻՈՆ, 25 Ապրիլ.— Կը հաւատանք թէ Ձեր Գերապատուութիւնը չպիտի ձեռնադրէ անարժան Վարժապետեանը։ Կանխաւ կը բողոքենք։ Բաղնի Հայր. Միութիւն՝ Աճարեան, Սարգսեան

ՅԱՌԱՋ.—Հրատարակութեան տալով այս հեռագիրները, իբրեւ ապացոյց ... ընդհանուր վրդովումի մը, կ՚ուզենք հաւատալ թէ Փարիզի հոգեւոր հովիւը բաւական լրջութիւն պիտի ունենայ, նոր չարիք մը կանխելու համար։

ՆՈՐ ՃԻՉ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

"ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ„ ՆԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻՆ...

Անկէ առաջ, փարիզի ռուսական «Դնի» թերթէն թարգմաներ էինք Հայաստանէն գրուած թղթակցութիւն մը, ինչպէս եւ Պ. Կերենսկիի մէկ խմբագրականը։

Մեր պաշտօնակիցը Ապրիլ 20 թուակիր թերթին մէջ կը հրատարակէ նոր թղթակցութիւն մը, «Խոցեր է» վերնագրով։ Կը թարգմանենք առանց խորհրդածութեան։ ԽՄԲ.

«Ճիչ մը Հայաստանէն» խորագրով մեր թղթակցութիւնը մեծ ազդեցութիւն է գործեր Անդրկովկասի մէջ։

«Զարիա Վոստոկա»ն պատասխանեց «Փորվերցալ», որ «Դնի»էն արտատպած էր մեր թղթակցութիւնը։ Խմբագրականին մէջ անվերջ հայհոյանքներ «Փորվերցալ», «Դնի»ի եւ բոլորի, բոլորի հասցէին։

Ի հարկէ, «Ճիչ մը Հայաստանէն»ի բովանդակութիւնը «Զարիա Վոստոկա»ն մէջտեղ չի բերեր։ Ցցուցած է... Նոյնիսկ մէջբերում ալ չըներ։

[illegible] «Զարիա Վոստոկա»ն, այդ թղթակցութիւնը կը վերագրէ... դաշնակցական մը գրչին։ Յայտարար այդպէս ալ անուանած է՝ «Դաշնակցական արկածախնդրութիւնը «Դ...վերցալ» գրչին մէջ»։

«Զարիա Վոստոկա»ն կը սխալի։ Թղթակցութիւնը գրողը դաշնակցական մը չէ։ Բայց եւ այնպէս, Ստալինի թերթը քիչ բանով ու մեղմ չէ ստացած ապացուցանելու համար թէ մեր պնդումները սխալ են, թէ ընդհակառակն խորհրդային իշխանութիւնը բարիք եղած է Անդրկովկասի համար եւ այդ իշխանութեան օրով կաթիլ մը արիւն չէ հոսած միջնադարեան կռիւի մէջ։

Չենք վիճիր Արիւն չենք համարիր ինչ որ հոսեցաւ Անդրկովկասի բնակիչներու երակներէն, բոլշեւիկեան յառաջխաղացման ատեն, ինչպէս եւ այն հեղուկը, որ մէ քիչ չհոսեցաւ ապստամբութիւնները զսպելու համար եւ չէկաներու ներքը։ Կը հարցնենք — ինչո՞վ կը տարբերի այդ հեղուկը այն բանէն, որուն հոսելէն իբրեւ թէ ազատեցաւ Անդրկովկաս, շնորհիւ բոլշեւիկեան [illegible]

[illegible]

Ի հարկէ մեր թղթակցութիւնը գրած ատեն, մենք միտք չունէինք մեղադրել բոլշեւիկները (ինչպէս որ կը ճգնի հաւատացնել «Զարիա Վոստոկա»ն) թէ խորհրդային իշխանութիւնը կազմած կը պատրաստէ, զինելով թուրքերը։

Մեր նպատակն էր առաւ հասարակութեան եւ ռուս բոլշեւիկներու ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայաստանի բնակիչներու (Հայերու) համար շատ պարզ եւ շատ [illegible] [illegible] [illegible] խնդրին վրայ։

Ռուս բոլշեւիկները կը սիրաբանին թուրքերու հետ։ Անոնք կը սիրաբանին նաեւ բոլոր թուրք ցեղերու հետ թուրք ցեղերը, եւ [illegible] [illegible] թաթարները բոլորովին հաւատարիմ են բոլշեւիկեան իշխանութեան հանդէպ։ Ատոր համար ալ ռուս բոլշեւիկները աչքի տակով կը նային Ազրբէջանի թաթարներու զինման վրայ իսկ Ազրբէջանի «կոմունիստները» այդ իրողութիւնը կը դիտեն մեծ խանդավառութեամբ։

Ինչ կը վերաբերի հայ ժողովուրդին, ռուս բոլշեւիկները (եւ հայ «կոմունիստ» կառավարութիւնը), զայն կ'ընդունին իբրեւ անբարեյոյս տարր եւ կը զինաթափեն։

Հայ «կոմունիստները» ի հարկէ չեն ուզեր հայկական կոտո-

...րած։ Ռուս բոլշեւիկները այդ մասին չեն ալ մտածեր։ Բայց փաստը կը մնայ փաստ։

«Հաւատարիմ» թաթարները կը զինուին,

«Անբարեյոյս» Հայերը կը զինաթափուին։

Անդրկովկասեան Հայերու համար պարզ են այս կացութեան հետեւանքները։ Երբ բոլշեւիկները բանագրաւէին Հայաստանը, ինչ կ'ընէին այդ միջոցին զինուած թաթարները։ Բոլշեւիկներու տեսակէտով, կը հաստատէին «խորհրդային իրաւակարգ», իսկ հակամարտական հասկացողութեամբ՝ կը ջարդէին Հայերը։

* *

Այո, մեր կոմունիստները կը նախանձին վրացիներուն։ Մինչեւ [illegible] վրայ դրուած յոյսերը չարդարացան։ Ռեկի անձրեւը առաջուան պէս կ'ողողէ Պալլինի եւ Օրջոնիկիձէի երջանիկ հայրենիքը։

Հայ կոմունիստները վրացիներու նման, փորձեցին օգտագործել առպայութիւնը։

«Ցեսեք, ինչ կը գրեն արտասահմանի մէջ դաշնակցականները։ Պէտք է Հայաստանին շատ գրամ տալ, եթէ ոչ ժողովուրդին մէջ կը վերիշխեն դաշնակցականները»։ Մէկ խօսքով, առաջի կը խաղան նոյն պատիժը, ինչ որ վրացի կոմունիստները Մոսկուայի հարցը պատճառաբանութեան մէջ [illegible] բոլշեւիկներու «ապառնալիքները» ժողովրդային եւ Ռումինիային հետեւանքներ կ'ունենան, իսկ երեւանի «կոմունիստներու» ընդօրինակումը կը մնայ լոկ խօսք։ Անդրկովկասեան դաշնակային կառավարութեան Մոսկուայի ներկայացուցիչ հայազգի Ս. Տէր Գաբրիէլեան այս օրերս դուրս շպրտուեցաւ պաշտօնէն եւ անոր փոխարէն [illegible] վրացի [illegible] փոխարինին։

Վրաստանի վրայ կը շարունակեն թափել միլիոններ, իսկ Հայաստանը, ինչպէս միշտ, այդ բարիքներէն զուրկ կը մնայ։

Եւ իսկապէս, ժողովուրդը գառնօրէն շատ կը հեգնէ մեր հայ բոլշեւիկները

— Ինչ է, ձեր Միկոյեանը Ստալինի մանկլաւիկն է դարձած եւ որ եւ է ազդեցութիւն չունի։ Չիմնէ ոչ մէկ [illegible] կայ։

ՕՉ ՏԵՂԱՑԻՆԵՐԷՆ

ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

Լոնտոնի մէջ լոյս տեսաւ գիրք մը, որուն հեղինակը Հ. Վ. Ուիլսըն, յստակօրէն կը փաստէ թէ «Մինչեւ 1914էն առաջ, Գերմանիա, Ռուսիա եւ Իտալիա որեւէ յոյս չունէին, Գերմանիոյ [illegible] [illegible] գործիքները. ընդհակառակն Գերմանիա՝ բազմամարդ, բարգաւաճ, յոտից ցգլուխ զինուած, կը սպասէր յարմար առիթին, մեծ պատերազմի մը մէջ փնտռելու համար իր վաղ բաղձանքներուն յագուրդը»։

Գիրքը կը բացուի Պ. Փուանքարէի յառաջաբանով, որ Ֆրանսայի վարչապետ երկիր կը նկատէ «Ճշմարտութեան խղճմտի եւ անկողմնակալ վճիռներ»։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.— ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթային հարստութիւնների մասին յիշատակութիւններ գտնում ենք եւրոպացի ճամբորդների գրքերում։ Դրանցից հնագոյնը պատկանում է ֆրանսացի J. Chardinի գրչին, «Voyages en Perse et autres lieux de l'Orieut» (հրատարակուած Ամստերդամում 1711 թուին)։ Շարտէնն յիշատակում է մանաւորապէս Մազանդարանի նաւթահանքերի մասին, աւելցնելով, սակայն, որ Պարսկաստանի այլ մասերում եւս կան նաւթահանքեր։ Նաւթը այն ժամանակ պարսիկները գործ էին ածում գեղերի, ներկարարութեան եւ նկարչութեան մէջ ու նաեւ իբրեւ վառելիք։ Կրակապաշտները նաւթով էին վառ պահում «անշէջ կրակը»։

Ըստ գիտական արդի հետազօտութիւնների հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթագօտիները տարածւում են հետեւեալ շրջաններում.—

Ուրմիոյ լճից արեւելք՝ Մարանտ-Թաւրիզ ստորերկրեայ մի շերտ, որ հարիւր կիլոմետրի չափ երկայնութիւն ունի, հարուստ է աղով եւ բնածուխով, այդ շերտի վրայ նաւթի ներկայութեան նշաններ կան։

Ռուսական սահմանի մօտ [illegible] կոչուած շրջանում։

Զէնջանի մօտ, Փիւզէր կոչուող վայրում։ Հիւամ, որ գտնւում է Թէհրանի եւ Ղազւինի միջեւ [illegible] Ֆիրզէհի արանքում գտնուող Շահ[illegible] [illegible] — Շուգարիում, Թալէշ Դուլաբում եւ [illegible] Աստրաբադի շրջանում՝ Շախսուարի մօտ։ Բարֆրուշից [illegible] կոչուող շրջանում [illegible] 35 կիլոմետր հեռաւորութեամբ [illegible] գտնւում է մի նաւամատոյց, որ պարունակում է ճերմակ նաւթ 1 մեղր խորութեամբ։ Մալլա-Պալէից 20 կիլոմետր [illegible] արեւմուտք Քիւլա Մահալէում, 10 կիլոմետրի վրայ Մոլլադալէից։ Աստրաբադից հարաւ՝ Շահ-կուքալում։

Այս նաւթագօտիներից ամէնէն հարուստը Ռալտայի եւ Սէմնանի նաւթահանքերն են։ Դեռեւս համաշխարհային պատերազմից առաջ Ruskin-Napht կոչուող ընկերութիւնը գրաւելի եւ [illegible] վտակու նաւթահանքերի մասնագէտի միջոցով հետազօտելով Սալտայի նաւթահանքերը, եկել էր այն եզրակացութեան, որ Մազանդարանը իր կրծքում պարունակում է համարեա նոյնքան նաւթ որքան Բագուն։ Ցիշեալ շրջաններում նաւթն այնքան առատ է, որ լճանում է գետնի երեսը. մօտակայ բնակչութիւնը գործ է ածում այդ նաւթը նախնական ձեւերով՝ առանց դրսից նաւթ գնելու։

Այս նաւթագօտիներից եւ ոչ մէկը չէ շահագործւում՝ Անգլեւ-Ռուս մրցակցութեան պատճառով։ Այս պետութիւնների քաղաքականութիւնը Պարսկաստանում ունի տնտեսական եւ քաղաքական բնաւորութիւն։ Ցնտեսական՝ երկիրն իբրեւ շուկայ ծառայեցնելու իրենց ապրանքների համար, հում նիւթեր արտահանելու եւ բնական հարստութիւնները շահագործելու, քաղաքական այդ շահագործումը ապահովելու՝ երկիրն իրենց ազդեցութեան տակ պահելով եւ ահա, տասնեակ տարիներից ի վեր գոյութիւն ունեցող երկու հզօր պետութիւնների պայքարի եւ մրցակցութեան շնորհիւ հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթահանքերը մնացել են որպէս մեռած հարստութիւններ։

Հարաւային Պարսկաստանի նաւթահանքերի մենաշնորհները անգլիացի դրամատէրերի ձեռքն անցնելու փաստի առաջ ռուս դրամատիրութիւնն անտարբեր մնալ չէր կարող։ Ուստի իր ազդեցութեան շրջանակում, հիւսիսային Պարսկաստանում, նա սկսեց փնտռել նաւթային մենաշնորհներ։ Համաշխարհային պատերազմից առաջ խոշտարիա անունով ռուսահպատակ վրացի դրամատէրը պարսիկ կառավարութիւնից ստացաւ հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթահանքերի մենաշնորհը։ Ու կային այդ [illegible] [illegible] [illegible] համաշխարհային պատերազմի պատճառով խոշտարիան ձախեց իր մենաշնորհը։

Համաշխ. պատերազմից յետոյ, ռուս. յեղափոխութեան ստեղծած վերիվայրումների պատճառով ռուսական ազդեցութիւնն համարեա թէ վերացաւ Պարսկաստանում։ Ասպարէզը մնաց Անգլիային, որի ազդեցութիւնն այդ ժամանակները խիստ մեծացաւ Պարսկաստանում։ Անգլիոյ արեւելեան քաղաքականութեան մէկ բնորոշ յատկանիշն է նաեւ գրաւել բոլոր նաւթային կենտրոնները Արեւելքում։ Այդպիսին հանդիսանում էին Մուսուլը, հարաւային եւ հիւսիսային պարսկաստանը եւ Բագուն։ Եւ ահա, 1918 թուին, մենք Անգլիային տեսնում ենք Էնզէլիում եւ Բագւում։ Անգլիան աշխատում էր օգտուել Ռուսիոյ թուլութիւնից՝ թաթը դնել Բագուի նաւթի վրայ, միեւնոյն ժամանակ իր դիրքը ամրապնդելով Պարսկաստանում։

Պարսկաստանի կառավարական կազմն այդ օրերին անգլիասէր էր՝ վարչապետութեամբ Վըսուղը Դովլէի. սա Անգլիոյ հետ կնքեց 1919ի անգլօ պարսկական դաշնագիրը։ Այդ դաշնագրով Անգլիան պարտաւորւում էր դրամական զգալի փոխառութիւն տալ Պարսկաստանին, իսկ սա էլ իր հերթին, իբրեւ երաշխիք, Անգլիոյ հսկողութեան տակ էր դնում մաքսային եւ այլ տուրքերը։ Մի խօսքով Պարսկաստանը դառնում էր Անգլիոյ ստրուկը, դաշնագիրը ի միջի այլոց նախատեսում էր նաեւ երկաթուղագծերի կառուցումը։ Այս նախատեսութիւնը դաշնագրի մէջ մեկնուած է, որ Անգլիան ձգտում էր հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթի համար ճամբայ ստեղծել, առանց որի այդ նաւթահանքերը պիտի միային որպէս մեռած հարստութիւն։ Անգլիան յոյս չունէր Բագուն իր ձեռքը պահելու. իսկ այդ պարագային Ռուսաստանը պիտի արգիլէր իր ռուսին պարսկական նաւթի Բագու-Բաթում տրանզիտը փոխադրութիւնը։

1920ին բոլշեւիկները ո՛չ միայն արդէն գրաւել էին Բագուն, այլ եւ զօրք հանել Էնզէլի եւ [illegible] իշխանութիւն ստեղծել Գիլանում։ Նրանք բախման մէջ էին մտել պարսկական եւ անգլիական զօրամասերի հետ։ Անգլիան այդ օրերին յայտ բերեց թուլութիւն քաշուելով հարաւ. Պարսկաստանի քաղաքական կեանքում այդ շրջանը, 1919—21 թուականները, մի դարձակէտ է, մի դարագլուխ, որ իր երկունքով պիտի ծնէր «Իրանը Նոր» իբրեւ ազգային պետութիւն։ Այդ օրերին կառավարութիւնները թիթեռնիկի կեանք ունէին, այնքան արագ էին տապալւում։ Իրար յաջորդող անգլիասէր եւ ռուսասէր կառավարութիւնների արդիւնքն այն եղաւ, որ Պարսիկները կարողացան օգտագործել երկու պետութիւնների մրցակցութիւնը։ Այսպէս՝ ոչինչ համարւեց 1919ի անգլօպարսկական դաշնագիրը. միւս կողմից 1921 թուի Փետրուար 26ին Սպահդար Ազամի վարչապետութեան օրօք կնքուեց հռչակաւոր ռուս-պարսկական դաշնագիրը, որ իր ուժի մէջ է մնում մինչեւ այսօր։ Այդ դաշնագրի մէջ մեր նիւթին վերաբերող հետեւեալ հետաքրքրական կէտերը կան.

ՅՕԴ. 12.— «... Ցարական ռէժիմի կառավարութեան ճնշման տակ Պարսկաստանից վերցրած բոլոր մենաշնորհները, ցարական կառավարութեան պատկանելիս լինելն նրանք թէ իր հպատակներին, նկատւում են առ ոչինչ եւ անարժէք։

Սոյն դաշնագրի ստորագրութիւնից անմիջապէս յետոյ խորհրդային կառավարութիւնը պարսկական կառավարութեանն է յանձնում վերոյիշեալ մենաշնորհները»։

Պարսկաստանն իր հերթին պարտաւորւում էր

ՅՕԴ. 13.— «Պարսկական կառավարութիւնն իր կողմից խոստանում է չտալու մի երրորդ պետութեան ոչ իբրեւ սեփականութիւն եւ ոչ ի շահագործութիւն որ եւ է ստացուածք, լինի դա այս դաշնագրով նրան զիջւած թէ ոչ, այլ այն պահելու միմիայն պարսիկ ժողովրդի բարօրութեան համար»։

Վերջին բառերը դաշնագրի, շատ են շլացուցիչ միամիտ հասարակութեան համար։ Բանը նրանումն է, որ տնտեսապէս քայքայուած եւ ֆինանսապէս անանկ Խորհրդային Ռուսաստանն ի վիճակի չէր շահագործելու հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթագօտիները, եւ որպէսզի խանգարի նաեւ Անգլիային եւ դրամատէր պետութիւններին՝ կնքեց 1921 թուի դաշնագիրը, ըստ իր սովորութեան այդ ակտին տալով մարդասիրական գոյն։ Պարսիկ ժողովրդի բարօրութիւնից ճառող Ռուսիան քաջ գիտէր, որ Պարսկաստանն ի վիճակի չէ, ինչպէս կը տեսնենք քիչ յետոյ, միայն իր միջոցներով շահագործելու իր հանքերը։ Այդ քայլով Ռուսաստանը պարզապէս անշարժութեան էր դատապարտում Պարսկաստանի տնտեսական զարգացումը։ Մինչդեռ միամիտ հասարակութիւնը կարծում էր, շլացած արտաքին «ապատեական» ձեւերից, որ այդ ակտով Ռուսաստանը Պարսկաստանին տալիս էր զէպի անկախ պետութիւն եւ տնտեսական զարգացման ինքնուրոյն ուղիներ։

ԵԱԴԻՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՄԻՋԱԴԷՊՔԵՐԷՆ

ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՂԱՆԵՐ ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԵՒ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Զաւէն արքեպսի. կ'անարգէ. — Չի թողուր կարդալ կաթողիկոսին կոնդակը — Ժողովուրդը կը փակէ եկեղեցին, դպրոցը եւ առաջնորդարանը.— Ռամիկական միջամտութիւն. — Քաղաքական պատարագ.

ՊՈԼՍՈՅ, 14 Ապրիլ

Ինչպէս [illegible] [illegible] գրած էր թէ կաթողիկոսական կոնդակ եւ հրահանգներ եկած են Զաւէն Արք.ի. որպէսզի դաւադրութեան մէջ տիրող վէճերուն վերջ տալով, օր առաջ օրինաւոր իշխանութիւն մը հաստատէ։

Ժողովուրդը բաւական սպասեց կոնդակին ընթերցման եւ կաթող. պատուիրակին դրական քայլերուն։ Բայց ո՛չ մէկը, եւ ո՛չ ալ միւսը կատարուեցաւ։ Ժողովրդային յանձնախումբի դիւանը ներկայանալով նախկին պատրիարքին բացատրութիւն պահանջեց։ Զաւէն Արք. յայտնեց թէ անյարմար է կոնդակին ընթերցումը այս օրերուն եւ թէ ինք առժ. քաղաքական ժողովին հետ բանակցութեան մէջ է եւ կը յուսայ համերաշխութեամբ կարգադրել խնդիրը։

Ժողովուրդը դարձեալ սպասեց։

Վերջապէս, Հայրենակ[illegible] բաժակը լեցուելով Մար[illegible] Կիրակի առաւօտ հայրենակ[illegible] կան միութեանց ներկա[illegible] ցիչները Կիլանի կալ[illegible] դական խորհուրդին հետ[illegible] կայանան Զաւէն Արք.[illegible] հանջելով կոնդակին [illegible] ցումը եւ գեկոյց՝ մինչեւ [illegible] առանձինն կատարուած [illegible] ցութիւններուն մասին. [illegible] պատուիրակը կը յայտ[illegible] թէ արդէն վերջնապէս [illegible] են իր յարաբերութիւնները [illegible] ժամեայ քաղաքականը[illegible] նոյնիսկ բանակցած է [illegible] դաղթականներու շահերու [illegible] մաձայնութեան եզր մը [illegible] լու, բայց չէ յաջողած։ [illegible] թէ կը յայտնէ թէ շուրջ [illegible] ամիս առաջ Վահան քհն. [illegible] նիրեանը իր այս նշանա[illegible] առժամեայ քաղաքական [illegible] կառավարութեան կը նոր[illegible] ցնէ, որպէս օրինաւոր [illegible] խանութիւն եւ բստ այնմ [illegible] բացնել կուտայ։ Այսպիսի [illegible] եւս Զ'ամբողջ [illegible] ստեղծած ապօրէնի [illegible] գոյութիւնը, որով եթէ [illegible] կարգալոյծ ըլլալ, կամ [illegible] ուի, առժամեայ քաղաքական ժողովը իրաւունք կ[illegible] ազգ. գործերը ինքնագլուխ [illegible] բելու։ Իսկ առժամեայ [illegible] քականը, աւելի քան [illegible] տարուան, կը մերժէ նոյնիսկ [illegible] աթոռ տալ 7-8000ի [illegible] տարագրութեան, և պատճառ [illegible] մը պարզարարած է Զաւէն [illegible] որ եթէ կոնդակը կարդացուի [illegible] ինք ալ գործի լծուելով [illegible] գանազան աշխատանքներ [illegible] տարել, իսկոյն ազգային [illegible] պիտի նշանակէն-ու կո[illegible] ներու մատակարարութիւն [illegible] նոր պիտի յանձնէ։ Չէն [illegible] ճանչնալ, ո՛չ կոնդակ ո՛չ [illegible] պատուիրակի պաշտօնը [illegible] ալ կաթողիկոսը։

Այս պատճառով կաթող[illegible] սական պատուիրակը [illegible] ինքզինքը անկարող կը [illegible] աշխատելու եւ քաշուելով [illegible] պարակէն. նոյնիսկ կ'արգ[illegible] հայրապետական կոնդակին [illegible] թերցումը։

Այսչափ անհատականութեան վախկոտութիւն կարելի էր [illegible] սել արքեպիսկոպոսէ մը, [illegible] բազմաթիւ թեմեր վարած [illegible] նոյնիսկ պատրիարքական [illegible] թոռը բազմած է, Ծանօթ [illegible] անգլիացի եւ արաբ պաշտօն[illegible] տարներու եւ մինչեւ իսկ [illegible] գաւառին, եւ չկարենալ իր [illegible] քը արժեցնել քանի մը [illegible] քահանայ մը եւ անոր խմբակ[illegible] խելքի բերելու...

Եթէ այսօր Միջագետքի [illegible] գացիներուն եւ գաղթական[illegible] րունմէջ պայքարը աւելի սր[illegible] եւ կիրքերը ծայր առած[illegible] բորբոքած են, պատճառներ[illegible] մէկը եւ թերեւս գլխաւորը [illegible] ւէն արքեպսկ.ն է։ Ան էր որ [illegible] բունակ խառնեց իր թայլ[illegible] սրութեամբ եւ փախանակ [illegible] չինելու, աչքն ալ հանեց, [illegible] տասակելով ո՛չ միայն իր [illegible] ամբողջ հայ եկեղեցական[illegible] թեան և կաթողիկոսին պատ[illegible]

Այս գէպքերէն առաջ [illegible] գուած, 15 տարի հաճոյք[illegible] կաթոլիկ եղանակ թերեւս [illegible] ներ ալ հետեւին առանց, եթէ [illegible] առաջ կտրուկ եւ վճռական [illegible] Զոցներ ձեռք չառնուին [illegible] Մայր Աթոռին կողմէն։

Եկեղեցւոյ գաւիթը հաւա[illegible] ուած բազմութիւնը [illegible] խուժի փոխ նախօրդանէն [illegible] եզելութիւնը. իսկոյն վճռեց [illegible] ծի անցնիլ։ Եկեղեցւոյ առաջ[illegible] դութիւնը լրանալուն պէս [illegible] տուաւ եկեղեցին եւ առաջ[illegible] դարանը, ու բանալիները [illegible] նեց ժողովրդային յանձնախում[illegible] բին, պատուիրելով չբանալ [illegible] չեւ որ օրինաւոր, ժողովրդական [illegible] քուէներով ընտրուած մարմ[illegible] մը մէջտեղ գայ։

Վահան քահանայ նախընթ[illegible] գիշերը մեկնած էր Թանկ[illegible] րով կառավարութեան բողո[illegible] լու կարգը Թաչատուր քահան[illegible] Դարմանեանի կ'իյնար։ Նոյն [illegible] կէս գիշերին ոստիկանութ[illegible] կանչուեցան Պ. Պ. Կիրակոս[illegible] սայեան, Եղիշէ Արրահամեան

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇԱՐԺԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԵՐԸ

Ֆիլիպէի Ֆիլիպէն հասած ծամ-բորդ մը կը պատմէ (20 Ապրիլ).

Տուներէն մասին տեղե-կութիւններ տալու ի վիճակի չեմ, որովհետեւ ամէն մարդ գլուխը առնելով այս կամ այն ուղղու-թեամբ հեռացած է։

Փլատակի տակ ճզմլով սպան-նուած է Էտիրնէցի երիտասարդ ոսկերիչ մը Գէորգ Միքայէլեան։

Վախէն մեռած է տիկին Հայկանուշ Մանուկեան, որ որ-դին ալ հիւանդութիւն ունէր։

Կան ուրիշ սպաննուած Հա-յեր ալ։

Հայոց Թաղը անմիջաս ճա-ցած է, ինչպէս նաեւ եկեղեցին եւ դպրոցը։

Քանդուած է Լիւպէն Քարա-վէլով փողոցի վրայ Պ. Խաչիկ Մէլտոնեանի բնակարանը, ուրկէ ներսը գտնուողները կիսամերկ վիճակի մէջ դուրս փախած են։ Ընծի կորուստ չկայ։

Աղէտաւոր ցնցումին առեն Ֆիլիպէնկրատէն Ֆիլիպէ գացող գնացքը կը գտնուէր Փափազլը, որ ինչպէս յայտնի է, շարժին կեդ-րոնն է։

Շարժին հետեւանքով գնացքը ենթարկուած է ուժեղ ցնցում-ներու եւ հողին հետ սխոած են երկաթուղիի գծերն ալ եղլել ու իջնել։ Մեքենավարին գլուխը եր-կաթի մը զարնուելով, մարդը դգայապէս ինկած է իր կեցած տեղը։ Վայրաշարժը ճաքեր է իր բախտին ու շարունակեր իր ճամ-բան։ Մեծ յուզում սխոած է ճամ-բորդներուն մէջ։ Բաւական ատեն յետոյ միայն մեքենավարը գի-տակցութեան կրցած է գալ ու կեցնել շոգեկառքը։ Ճամփորդը խուճապահար դուրս նետուած է գնացքէն ու ցրուած շրջակայ ար-տերուն մէջ, որոնք ծովու նման կը ծփային խուճապահար ճամ-բորդներու ոտքերուն տակ։

ՁԵՌՆԱՐԿ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԳՈՉՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հայրենի եր-կիրէն հալածական ու տարա-գիր Մարմարնակ Սեբաստիոյ Գոչհիսար գիւղացիները, ար-տասահմանի մէջ ցրուած մեր հայրենակիցներուն միջեւ ընդ-հանուր կապ հաստատելու եւ չքաւոր հայրենակիցներուն օգ-նութեան հասնելու նպատակով, 1924 Ապրիլին հիմը դրինք Գոչհիսարցիներու Հայրենակցա-կան Միութեան։

Միութիւնս 1924էն 1928 Ապրիլ, չորս տարուան ընթաց-քին կազմակերպած է ընտանե-կան երեկոյթ, հանդէս, վիճա-կահանութիւն, դաշտապարա-հանդէս եւ թատերական ներ-կայացում, մէկ կողմէն հայրե-նակիցներու սրտին մէջ հայրե-նասիրական ոգին վառ պահելու եւ միւս կողմէ կարօտ ընտա-նիքներու նիւթական միջոցներ հայթայթելու համար։

Մասնաւոր գոհունակութեամբ կը յայտնենք, որ մեր բոլոր հաւաքոյթներն ու ձեռնարկները արդիւնաւէտ եղած են, թէ բա-րոյապէս եւ թէ նիւթապէս Մի-ութիւնս ցարդ ունեցած է հե-տեւեալ եկեւմուտքը

Մուտք.— 1924ի անդամա-վճարներէ 839, 1925ի ամսա-վճար, վիճակահանութիւն և Ամե-րիկայի կեդրոնէն 2365, 1926ի անդամավճար, խնջոյք 2573, 1927ի վիճակահանութիւն, ան-դամավճար եւլն. 1868, 1928ին ստացուած փոխատուութիւն 500, 1928ի Զատկուան ներ-կայացման զուտ հասոյթ 800, 1928ի անդամավճարներէ չորս ամսուան 300, գումար 9245.

Ելք. — Վիճակահանութեան ծախք 188.80, խնջոյքի ծախք եւ օգնութիւն 1,326.80, վիճա-կահանութեան ծախք, նպաստ եւ զանազան 499.40, գումար 1945.00։ 7,300 դանձը պատ-րաստ։

Սկզբնական շրջանին Միու-թեանս անդամներու թիւնէր 16, իսկ այժմ բարձրացած է 27ի։

Արտասահմանի սիրելի հայ-րենակիցներ, Միութեանս գոր-ծունէութեան ամփոփ համառօ-տութիւնը ընելով ձեզի, կ'ու-զենք թելադրել, որ դուք եւս համախմբուիք մեր վեհ նպա-տակին շուրջ։ Թշնամի թէ բա-րեկամ ազգեր, համաշխարհային ահեղ պատերազմէն յետոյ զար-մանելով իրենց վէրքերն ու կո-րուստները, կը կազմակերպուին ու կ'ուժեղանան։

Մեայլ ու կործանարար պիտի ըլլայ հայրենի սահմաններէն պոկուած ուտարօտնուած բեկոր-ներուս սպասան, եթէ մենք ալ չկազմակերպուինք։ Մենք լաւա-տես ենք մեր ապագայի մասին։ Հաւատք ունինք, որ պիտի հնչէ հայահաւաքման ազատարար փողը ու անպայման պիտի վե-րադառնանք մեր սիրական հայ-րենիքը, վերաշինելու համար անոր աւերակները եւ ծաղկե-ցնելու զայն։

Երբ հայրենիք դառնալու ժամը հնչէ, պէտք է որ, պատ-րաստ ըլլանք, հետեւաբար ան-հրաժեշտ է քով քովի գալ, ձեռք ձեռքի տալ եւ կազմակերպուիլ։

Մենք պէտք չունինք ուրիշ-ներէն օգնութիւն խնդրելու։ Մեր իսկ միջոցներով կարող ենք հայրենիք դառնալու ծախքերը հայթայթել։

Արդ, յարգած ըլլալու համար մեր բազմահազար նահատակ-ներու յիշատակը, վերապրեցնե-լու համար մեր խնկարոյր Գոչ-հիսարը, ինչպէս նաեւ անմահա-ցնելու համար հայ ազատութեան ու անկախութեան ոգին, հետեւ-եցէք մեզի։

(Կնիք վարչութեան)

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ.— Ապրիլ 11/24ի հա-մազգային սգատօնը մեծ շուքով տօնուեցաւ Պորտոյի մէջ, Ապրիլ 22ին, նախաձեռնութեամբ «Ա-րաքս» Երիտ. միութեան, մաս-նակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան եւ տեղական ուժերու։

Սրահին փոքրութեան պատ-ճառաւ շատեր պարտաւորուե-ցան ոտքի մնալ։

Բեմին ճակատը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռա-գոյնները, իսկ երկու կողմերը զարդարուած էին նահատակնե-րու մեծադիր նկարներով, որոնց վրայ զետեղուած էին ծաղիկներ եւ սեւ ժապաւէններ։

Սգահանդէսը բացուեցաւ Բաժ Փորտոսեան յոտնկայս Բացման խօսքը բրաւ Սարգիս Աֆարեան, պատմելով 1915ի սարսափները եւ վեր հանելով մէկ միլիոն զոհերու հայրենասի-րութիւնը։ Օր. Թագուհի Գուլ-տուքեան արտասանեց Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր»ը։ Ընկեր Վարդգէս մէջ ընդ մէջ երգեց։ Ընկեր Յ. Զոլաքեան արտասա-նեց Ա. Խանհակեանի մէկ գր-ուածքը։ Արտասանուեցաւ նաեւ Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը Ի. Կոստանդինեանի կող-մէ, եւ «Հայ լեզու»ն Մ. Թ-ի կողմէ.

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի շրջ. կոմի-տէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Ա. Վէնտիրեան, որ պարզեց մեր բիւրաւոր նահատակներուն ան-հատական եւ ընկերային զոհո-ղութիւնները։ «Այսօր մենք հոս հաւաքուած ենք ոչ թէ սգալու և ողբալու, այլ անոնց մեզի ձգած պատգամները անգամ մը եւս թարմացնելու մեր վերապրող նոր սերունդին մէջ, որպէսզի մեզի սպառնացող վտանգին դէմ մեր պայքարը ըլլայ վճռական և մեր հայրենիքի ճամբան ըլլայ լուսաւոր»։

Ընկեր Մ. Թէքթէքեան կար-դաց ինքնագիր ուղերձ մը, նուիրուած նահատակներուն։

Փակման խօսքը բրաւ Գ. Ս. Աֆարեան։ «Ձեր հոգուն մատաղ, երիտասարդ ընկերներ, մի խօ-սիք օտար լեզուն, մի խօսիք մանաւանդ թուրքերէն, եղէք Հայ, որպէսզի ունենանք Հայ ապրելու իրաւունքը» եւ վեր-ջացնելով շեշտեց. «Հակառակ անոր որ ես ծայրայեղ միջազ-գայնական մըն եմ եւ կատար-եալ համակիր մը Ներկայ Հա-յաստանի վարած քաղաքակա-նութեան, բայց ձեզ կը յանձ-նարարեմ չխօսիլ թուրքերէն, որովհետեւ եթէ երբեք վաղը ես միջազգային բուրաստանին մէջ փունջ մը ծաղիկ տնկեմ, պիտի տնկեմ հայ լեզուով։ Ուստի Հայ մնանք ոտքի Հայ ապրելու համար»։

Ներկաները յոտնկայս երգե-ցին, Ջութակի եւ մանտոլինի ընկերակցութեամբ, «Մեր Հայ-րենիք»ը։ Ժողովուրդը մեկնե-ցաւ ուշ ատեն, խիստ խանդա-վառութեամբ։

Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութ-պոլի Ա. խումբը, որ ծանօթ է իր փայլուն յաղթանակներով, կը-ցած է ուշադրութիւն գրաւել Ֆրանսայի բարձր խումբերու կարգին. գրեթէ բոլոր արժէքա-ւոր խումբերը կը գնահատեն հայ խումբը։

Վերջին եղանակին հայ խում-բին գաւառներու մէջ կատա-րած կարգ մը կարեւոր մրցում-ները որոնք վերջացան պատուա-ւոր արդիւնքներով, աւելցուցին խումբին արժանիքը՝ գեռ երկու շաբաթ առաջ ցէֆի մէջ մաս-նակցելով չորս ազգերու միջեւ կազմակերպուած բաժակի մրց-ումներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, հակառակ իր սղութեան, մասնաւոր գնահատութեան ա-ռարկայ դարձաւ ֆրանսական շրջանակներու մէջ. Ահա թէ ինչ կը գրէր տեղին մարզական Normandie Sports թերթը.

«Հայ խումբը հակառակ պարտուելուն իր փայլուն եւ նուրբ խաղարկութեամբ գնահա-տութեան արժանացաւ ժողո-վուրդին։ Իր կոկիկ փասերը եւ ձեւուն շարժումները բաւեն ծա-... ...։

Պէտք է ըսել նաեւ սակայ կողմերը։ խումբին կարգապա-հական ոգին խղճալի վիճակ մը կը ներկայացնէ։ փարիզ եկող-գացող վարչութիւնները միշտ աշխատած են կարգապահու-թիւն մտցնել եւ ջանք չեն խնա-յած խումբը իր բարձրութեան վրայ պահելու։ Անոնք միշտ բարեացակամ եւ ներողամիտ ոգիով կարգադրած են բոլոր վէճերն ու անհամաձայնութիւնները։ Հակառակ ասոր, ցաւալի է ըսել որ վերջերս կարգ մը պա-հանջկոտ ֆութպոլիստներու ըմ-բոստ ընթացքը անհասնելի դար-ձած է։ Անոնք անջատ-զատման ծայրայեղութիւններով կը սպառնան կազ-մալուծել խումբը։

փարիզի արդի վարիչները այս եւս անհանդուրժելի գտնելով ա-նոնց ընթացքը, որոշած են խստ-ւիւ գործադրել Հ. Մ. Ը. Մ.ի օրէնքները, ի հարկին վերջնա-պէս արտաքսելով անկարգա-պահները։

Ցաւելով պէտք է յիշեմ նաեւ որ Ա. խումբի մէկ-երկու ան-կարգապահ ֆութպոլիստները կը ծգնին մոլորեցնել միւս խաղա-ցողները եւ անհնազանդութեան մղել զանոնք։ Այս դասն իրա-կանութեան առջեւ փարիզի վա-րիչութիւնը կը մնայ շատ պատ-ժել անկարգապահները, իբրեւ օրինակ միւսներուն։

Գ. Գասպարեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԼՈԽՃԱՆՆ Է ԳՈՂԸ.— Ժան Ֆէլիքս 25 տարու, միջոցը գտած էր իր ուզած կերպով աշխատելու՝ առանց յոգնութեան եւ վաստկելու տատաօրէն ու դիւրութեամբ շատ կանոնաւոր կեանք մը կը վարէր. գիտէր վստահութիւն ներշնչելու կերպերը. կը հագուէր կոկիկ ու մաքուր ... ու լեզուանի, մինչեւ կէսօր կը զբաղէր իր գոր-ծով, կէսօրէն յետոյ, բախտը կը փորձէր ձիարշաւի մէջ, իսկ իրի-կունը սրճարանի մը անկիւնը հան-դարտօրէն նստած գաւաթ մը քա-րեջուրի առջեւ, կը սպասէր իր սի-րուհիին..։

Ժան Ֆէլիքս՝ ինքզինքը նշա-նակած էր առեւտրական տետրակ-ներու կառավարական քննիչ բայց ամէն վաճառատունէ հաշիւ չէր պահանջէր կը նախընտրէր կին առեւտրականներու տետրակները պրպտել եւ անպատճառ, օրինակա-թերութիւն մը կը գտնէր խեղճ կիները գատարանի եւ ծանր տու-գանքի սպառնալիքին առջեւ, կը ... համաձայնութիւն առաջարկէր։

Իբր տուգանք՝ կը փութայ ին ամիջապէս վճարել տուգանքը զոր պարոն քննիչը յարմար կը դատէր. Ժան Ֆէլիքս՝ յանուն Սէնի գատա-րանի դիւանապետին, կը ստորա-գրէր ստացագիր մը ու դրամը գրպանելով. գոհ ու ժպտուն կը մեկնէր։

Դժբախտաբար, օր մըն ալ ոճիրի ձեռք տուաւ ու ֆրանսա-կան թերթերու մէջ լուսանկարուե-լու փառքին արժանանալէ յետոյ, հիմա բանտին մէջ, զբաղած է իր հաշիւներուն քննութեամբը։

ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐ ... ,

հոտելէնի մեծ վաճառատան մը, պաշտօնեաները, այր եւ կին, կազ-մած էին գաղափարական ընկե-րակցութիւն մը, եւ աշխատաւորի ու գործատիրոջ միջեւ, արդարու-թիւնը հաւասարակշռելու ինքնա-տիպ եղանակ մը կը հետապնդէին, ի հաշիւ գործատիրոջ՝ գաղտնի կը ծախէին հոտի սրուակները եւ հան-դարտ խղճով կը գրպանէին անոնց փոխարժէքը. մէկ տարուան մէջ կրցան այս կերպով՝ իրենց գոր-ծատէրը թեթեւցնել 500 000 ֆր ի ... մը

Բայց գործատան տնօրէնը, երբ աչքերը բացաւ, ուրիշ միջոց չգտաւ, եթէ ոչ լուր տալ ոստի-կանութեան, որ մէկ անգամէն 37 հոգի այր ու կին ձերբակա-լեց ու զրկեց բանտ

Քննութիւնները դեռ առաջ կը տարուին։ Վաճառատունը հաւանաբար փակէ իր դուները, մինչեւ որ կարենայ ճարել պար-կեշտ... պաշտօնեաներ։

ՔՈՅՐԵՐ

Դրամա ...

ԳԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

... շատ մօտ է Սելիմթէն! յա-տուկ, զոր կը պարպէ հաճոյքով։

Սելիմթէն կ'ուզէ խօսիլ իր ընկերուհիին հետ, բայց բառերը կը պակսին, ու կը փորձէ խնդալ միշտ կրկնելով.— Այո՛... այդ-պէս է.. այո՛... այո՛... Ու դուն շատոնց է որ այստեղ ես, չէ՞...

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— (Մարմնեղ ու կարմրադէմ շագած է կարճ ու սպիտակ շրջազգեստ մը։ ընկ-ճուած։ Մազերը ցրիւ. դէմքին՝ զգչումի արտայայտութիւն).— Վեց ամիսէ ի վեր։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— (Գլխով կ'ընէ, իբրեւ թէ հասկցած ըլլար խա-ծիկը).— Այո՛... Ու լաւ ես այստեղ, հէ

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ. Վարժուեցայ։ Ամէն պարագայի, ծառայ կամ լուացարարուհի ըլլալէն աւելի լաւ է։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ. Դուն այստե-ղացի չե՞ս։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ գլխով՝ ո՛չ։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Հեռո՞ւ երկրէ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ գլխով՝ այո՛։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Ուրկէ՞ն, որ տեղացի։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (բոպէ մը կար-ծես մտաբերելով).— Փէրփին-եանէն։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ Այդպէ՞ս այդ-պէ՞ս... Լուռ իրարու եռեւէ կը կը լեցնէ ու կը պարպէ իր գա-ւաթը։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Իսկ դուն ի՞նչ ես, նաւաստի։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Այո՛։ Մենք նաւազներ ենք։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Հեռաւո՞ր տե-ղերէ կուգաք։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Այո՛, հեռուէ՛ն։ Բոլոր երկիրները այցելեցինք։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Ըսել է ամ-բողջ աշխարհի շրջանը ըրիք։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Մէկէ աւելի անգամներ ըրած ենք այդ շըր-ջանը։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (տեղն մը լռելէ վերջ, իբրեւ թէ բան մը մտաբե-րած ըլլար). Ա՛, սպասէ՛։ Շատ նաւերու հանդիպեցա՞ք ճամբան։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Հը՞. ի հարկէ հանդիպեցանք։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— «Հովերու Աստուածամայր»ը չդիմաւորեցի՞ք։ Այդ անունով շոգենաւ մը կայ։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ (Զարմացած ու հոլիկադ բոպէս կատակելով).— Ինչպէ՞ս Անցեալ Կիրակի դի-մաւորեցինք զայն։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (ցնցուելով.— օշմարի ...

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Այո՛։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ. Ձե՞ս ստեր։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Աստուածս վկայ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Լա՛ւ, անոր մէջ չտեսա՞ք Սելեսթէն Տիւքլօն։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ (ցնցուած).— Սե-լեսթէն Տիւքլօ՞ն։ Բայց կը ճանչ-նա՞ս զայն։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (շուարած).— Ո՛չ, ո՛չ ես. կին մը... Ուրի՛շ կին մը զայն կը ճանչնայ։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ. Ի՞նչպիսի կին։ Այստեղէ՞ն

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Ո՛չ, անդին... մօ՛տը։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ. Ո՞ր մօտը։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Հոս, մօտը։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Ի՞նչ տեսակ կին է։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Հասարա՛կ կին մը, այնպէս ինչպէս ե՛ս։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Ինչո՞ւ կը հե-տաքրքրուի այդ տղով։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ. Ո՞ւրկէ կը-նամ գիտնալ ես։ Թերեւս անոր համանուհին է։ (Հետաքրքրու-թեամբ կը նային իրարու։

(Լռու

ՍԵԼԻՄԹԷՆ (... ճանկել իր հետաքրքրութիւնը, բայց դգալապէս անհանգիստ) Կ'ուզեմ տեսնուիլ այդ կնոջ հետ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ. Ինչո՞ւ ի՞նչ ըսելիք ունիս

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Կ'ուզեմ ըսել...

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Թէ.

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Թէ... թէ՛ տե-սայ Սելեսթէն Տիւքլօն։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (... ...քով) Ա՛, դուն տեսա՞ր Սելեսթէն Տիւքլօն։ Ո՞ղջ է։ Առո՞ղջ է։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— (հանդարտու-թիւն կեղծելով Լա՛ւ է, ինչո՞ւ կը հարցնես։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— (Քիչ մը լռու-թենէ վերջ) Դէպի ո՞ւր կ'եր-թար «Հովերու Աստուածա-մայր»ը։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Ո՞ւր։ Դէպի Մար Սէյլ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Բացականչ-ելով, Միթէ՛..

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Այո։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Բայց իրա-պէս, դուն կը ճանչնա՞ս Սելեսթէն Տիւքլօն։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ. Ձէ՞ որ ըսի թէ կը ճանչնամ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— (Մտածկոտ) Այդպէս։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ. Բայց ինչո՞ւ կը հետաքրքրուիս անով։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Եթէ զայն տեսնես, ըսէ իրեն... Ո՛չ, պէտք չէ։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Ի՞նչ բան։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Ո՛չ... ոչի՛նչ։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ (աւելի զարմա-ցած).— Միթէ կը ճանչնա՞ս զայն։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Ո՛չ, չե՛մ ճանչնար։

ՍԵԼԻՄԹԷՆ.— Այն ատեն, ին-չո՞ւ կը հետաքրքրուիս

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (յանկարծ կը կանգնի եւ կը նետուի դուրս, շուտով կուգայ ետ՝ ձեռքին գա-ւաթ մը՝ լեցնելով լեցուն, զոր կուտայ Սելեսթէնին). — Ա՛ռ, խմէ սա՛ (կը նստի անոր ծունկերուն)։

(Մնացեալը յաջորդով)

Մարիցայի աջ ափին վրայ, Ֆիլիպէի եւ Փափազլըի միջեւ, Չէշնէկերով գիւղին մէջ հողի կքումին եւ ջուրերու ժայթքումին հետեւանքով կազմուած է լիճ մը, որ 120 մեթր երկայնք, 80 մեթր լայնք եւ 40 սանդիմեթր խորութիւն ունի։ Միւս կողմէ Մարիցայի երկայնքին, դէպի Ֆիլիպէ՝ հողը ուժգնօրէն ճեղքուած է։ Մէրիչլէրիի ջերմուկներու ջուրերը ամբողջովին ցամքած են, Մասնագէտներու կարծիքով,այդ ջուրերը ուրիշ տեղէ մը դուրս պիտի գան։

∴ Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ միայն Ֆիլիպէի մէջ երկրաշարժին պատճառած վնասը է մէկուկէս միլիոն լեվա։

Ման Զօրավար Վրանկէլի

Պրիւսէլէն կը հաղորդեն մահը զօրավար Վրանկէլի, որ 1920ին նշանաւոր հանդիսացած էր՝ պոլշեւիկներուն դէմ մղած իր կռիւներով։

Վրանկէլ ծնած էր Ռոստովի մէջ 1878ին, Փեթրոկրատի հանքային վարժարանը աւարտելէ վերջ, զինուորական ասպարէզի մէջ մտաւ։ Ռուսեւճափոնեան պատերազմին Մանչուրիոյ մէջ ծառայեց։ 1914ին Փեթրոկրատի մէջ զօրագունդի մը հրամանատարն էր։

Պատերազմի սկիզբը գերման թնդանօթաձիգներու ամբողջ մարտկոց մը գերի բռնած ըլլալով, Ս. Գէորգի խաչը ստացաւ։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ, Վրանկէլ եւ իր սպաները հարաւային Ռուսիա փախչելով միացան զօր. Դէնիկինի ուժերուն։ Երբ բոլշեւիկները պարտութեան մատնեցին Դէնիկինի ուժերը Ուկրանիոյ մէջ, Վրանկէլ յաջորդեց անոր 1920 Ապրիլ 4ին իբրեւ վերին հրամանատար հարաւային Ռուսիոյ բանակներուն։ Այն ատեն 60—70,000 զինուոր ունէր եւ Խրիմի մէջ կազմեց կառավարութիւն մը, որ 1920 յուլիսին իբրպէս ճանչցուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ։ Վրանկէլ արագ յաջողութիւններ ունեցաւ պահ մը, երբ բոլշեւիկները կատաղի կռիւ կը մղէին Լեհաստանի դէմ, ու իր գործողութեանց խարիսխէն բաւական հեռուները գնաց։ Սակայն Վրաստանի եւ բոլշեւիկներու հաշտութիւնը, ծովակալ Կոլչակի ձախողութիւնը, վերջապէս Լեհաստանի եւ բոլշեւիկներու հաշտութիւնը չուշացան վերջ տալ զօր. Վրանկէլի դժուարին կացութեան։ 1920 Հոկտեմբեր 15ին Վրանկէլ սկսաւ նահանջել. Նոյ. 11ին կարմիր զինուորներ Պէրէկոպի նեղուցը անցնելով Խրիմ արշաւեցին։ Քանի մը օր վերջ Վրանկէլ պարպեց Խրիմը։ 130,000 զինուորական եւ քաղաքային փախստականներ հետեւեցան զօր. Վրանկէլի դէպի Պոլիս։ Ամէնէն վերջ նաւ նստաւ զօրավարը ինքը՝ երբ վստահ էր թէ ո՛չ մէկ մարդ կը մնայ կարմիրներուն ձեռքը։ Իր բանակը պահ մը Պոլիս մնալէ վերջ, ցրուեցաւ Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա եւ ամբողջ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Զօր. Վրանկէլ գնաց Պելկրատ, չորս ուր տարի մնալէ վերջ անցաւ Պրիւսէլ։

Կը թողու այրի մը եւ 15 ու 16 տարեկան երկու մանչ զաւակներ։

Սուրիոյ ընտրութիւնները

Սահմանադիր ժողովի ընտրութիւններուն առթիւ Սուրիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ տենդայոյզ աշխատանքներ կը տարուին եւ բուռն պայքարներ կը մղուին։ Ամսոյս 10ին եւ 11ին Հալէպի երկրորդ կարգի ընտրողներու ընտրութիւնը կատարուած է։ Դամասկոսի մէջ նմանապէս աւարտած են երկրորդ կարգի ընտրողներու ընտրութիւնները։ Այս երկու քաղաքներու մէջ ալ հակառակ կողմեր ահագին նիւթական զոհողութիւններ տրամադրած են յաջողցնելու համար իրենց թեկնածուները։ Կռիւներ եւ ծեծկռտուքներ պատահած են ամէն տեղ։

Հալէպի Պապ էլ Նէյրապ թաղին մէջ բաւական ծանր միջադէպեր պատահած են և ոստիկանութիւնը միջամտած է։

Ինչպէս գրեցինք, երկու հայ լուսաւորչական թեկնածուներ ներկայացուած են Հալէպէն՝ Տօքթ. Լեւոն Փափազեան եւ Միքրան Բիւզանդեան, Հայ կաթոլիկ թեկնածուն է՝ Պ. Հաժուն Սուքիաս։

Սուրիոյ երեսփոխաններու ընդհ. թիւը պիտի ըլլայ 70 հոգի, որոնց 13ը Դամասկոսէն, 10ը Հալէպէն՝ 6ը Իսկէնտէրունէն, 4ը Հոմսէն, 3ը Համայէն, և մնացածները միւս շրջաններէն։

Երեսփոխաններէն 3ը հայ լուսաւորչական եւ 1ը հայ կաթոլիկ պիտի ըլլան։

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Բ. կարգի ընտրութիւնները տեղի ունեցած են Ապրիլ 24ին։ Բոլոր ընտրողները մասնակցած են քուէարկութեան։ Կարեւոր թիւով թեկնածուներ համեմատականի մնացած են Հալէպի, քանի մը հատ ալ Դամասկոսի մէջ։ Վարչապետ շէյխ Թաճէտտին ընտրուած է Դամասկոսէն։ Ներքին, Ելմտական եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարները գէշ դրութեան մէջ են, հաւանաբար ետ պիտի առնեն իրենց թեկնածութիւնը։ Ազգայնականներու յաղթանակը կը շեշտուի։ Վերջին ընտրութիւնները պիտի կատարուին այսօր Ուրբաթ։

Ոչ մէկ միջադէպ պատահած է, միայն Դամասկոսի մէջ թեթեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է, սակայն ոստիկանութիւնը շուտով ցրուած է կռուողները։

Նեղուցները եւ Դաշնակիցները

Փարիզէն կը հեռագրեն Ապրիլ 26 թուականով.—

Նեղուցներու յանձնաժողովը, որ Լոզանի դաշնագրէն ի վեր Պոլսոյ մէջ կը գործէ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարութեան ղրկեց 1927 տարուան իր տեղեկագիրը։

Թուրք կառավարութիւնը 1927 Փետրուարի վերջը Իզմիթի ծոցին մուտքը արգիլած ըլլալով օտար մարտանաւերուն, յանձնախումբը ծրագրած է օրէնքին գրաւել այս արգելքին առաջ բերելիք խնդիրներով։

Յանձնաժողովը իր տեղեկագրին մէջ կը յիշէ այն փոփոխութիւնները, զորս մտցուցած է վարչական կանոնագրութեան մէջ եւ որոնք կոչուած են դիւրացնելու նաւային ընկերութեանց առեւտրական գիծերու շահագործումը։ Տեղեկագիրը կը մաղթէ, որ ներկայիս պատրաստուող թրքական օրէնքը անխել գործածելու իրաւունք տայ նեղուցներէն անցնող այն նաւերուն, որոնք թրանզիթի ձեւով կը ճամբորդեն։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի ժամը 2ին, 333 Ave. du Prado, Garden Parcի մէջ նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Նախագահութեամբ ԳԻՐ. ԵՊ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ Ազգային Վարչութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հայ Լէգէոնական, Անդրանիկ,«Հայ Սիրտ»ի բարեկամներու, Հայ Տուն միութիւններուն, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ Սենեքերիմեան, Ամասիոյ, Մարաշի, Եոզկատի, Քէսիրիկի, Զարսանճագի, Եղեգիի, Բալուի, Սիվրի Հիսարի, Բդիի, եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւններու։

Կը խօսին՝ Գալաքեան Նպիսկ., Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, Ազգային վարչութեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան ներկայացուցիչները։ Արտասանութիւններ, նուագ՝ Զ. Ե. Ռ.Մ. նուագախումբը։ Հայ արիները կը հսկեն կարգապահութեան։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Երիտասարդաց միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Թաղական Խորհուրդի։ Կը խօսի՝ ընկ. Թադէոս Մեծատուրեան։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 126 Etienne Dolet, Վահան Թորոսեանի սրճարանը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի [illegible] եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակց. Հօկի, Երզնկայի, Խարբերդի, Աէօլէօզի, Շապին Գ. Հիսարի Հայրենակցական միութիւններու եւ Մալաթիոյ կրթասիրաց միութեան։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի սինէմային մէջ կը խօսի՝ Պ. ԵՂԻՇԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ։ Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Կիրակի առաւօտ Հայոց մատրան մէջ հոգեհանգստեան պատարագ։

ՎԱԼԱՊՐԸ. Նախաձեռնութեամբ Հայ Ուսանողներու եւ մասնակցութեամբ կարտանի հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն, 29 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ս.Դ.Հ.կուսակցութեան ակումբը։

ՏԷՍԻՆ.— Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Սեբաստիոյ Ղանթարօս, Տարօն-Տուրուբերան, Պոլիս-Թոզատ Հայրենակց. միութիւններու։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Լա Փօթըրիի սրահը։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւայլն։ Մուտքը ազատ է։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.եան, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչին, Արեւելք Հայրենակցական եւ ազգային միութիւններու։ Այս Կիրակի՝ կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Արեւելք Միութեան սրահին մէջ։ Արտասանութիւն, երգ։ Կը խօսին՝ ընկ. Մ. Գույումճեան եւ Օր. Վերժինի Սիւթճեան։ Կը մասնակցի երգի խումբը։

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

[illegible] կոմիտէի ժողովը՝ այս Կիր. ժամը 2.30ին, Փլաս տը Փուփըլ Թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գրադարան Ընթերցարանին մէջ։ Դասախօսէ՝ ընկ. Ա. Դասպարեան Նիւթ մեր ազատութեան պատմութիւնը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ընկերներն ու ընկերուհիները՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 26 Rue Carnot, Շավիլի Սէն Լազար կայարանին անկիւնի սրճարանը։ Օրակարգ. վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փոն տ'Օպնայի Կորիւն խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։

[illegible] կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Գրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ի. Մկրտիչեան։

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre, (Seine).

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիր. ժամը 2.30ին։ Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆՏԻԼԵԱՆԻ եւ իր շրջանի Հայրենակցական միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince, մէթրօ՝ Օտէօն։ Օրակարգ հաշուետուութիւն միամեայ գործունէութեան և ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny-sons-Boisի մասնաճիւղի կազմակերպած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 166, 51, 70, 504, 473, 443, 15, 294, 382, 397։ Ստանալու համար գրել՝ Պ. Սարգիս Ճէպպարի, 15 Rue de l'Echiquier Paris 10e.

ԿՈՉ

Ալֆօրվիլ բնակող Չէնկիլէրցիները առանց բացառութեան կը հրաւիրուին, վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Թորոսեանի սրճարանը՝ լսելու համար կարեւոր զեկոյց մը Պուլկարիոյ աղէտէն վնասուած Չէնկիլէրցիներու մասին։

ՆԵՄԲԱԿԱՏՈՒՓ

Լանսէլ, Ց. Կիրակոսեան.— Կրկնեցէք անմիջապէս, զաղափար մը կազմելու համար։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Րիւ Շար. Պոն Թէաթրի մէջ.

Կազմակերպուած ի պատիւ դերասան Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ կը ներկայացուի՝

ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած՝ Ս. Դ. Հնչակեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը ներկայացուի՝

ԹԱԼԷԱԹԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռընէ Մօպէլի թատրոնին մէջ, 10 Rue de l'Orient, Metro: Blanche.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուին Ակնցի Սոլիկեան Աստուրի զաւակները, Յովհաննէս, Աւետիս եւ Դաւիթ որոնք երկու տարիէ ի վեր Փարիզ կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց մօրաքրոջ որդւոյն Garabed Tchitdjian, 119 Ave. D[illegible], Chambre No 17, Marseille.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Օրթաքիւղէն Տօնիկ Ուտճիկեան որ Հալէպի եւ Տէր Զօրի կողմերը անյայտացած է։ Իմացնել Artinian Donig, Etablissemennt Hutchinson, Atelier Tennis 1e, étage, Chalette par Montargis, Loiret), France.

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Շար Քըշլա գիւղէն Կարակէօզի Խաչիկ Դաւիթեանի որդիները Յարութիւն 5 տարեկան, քոյրը Մարիամ 7 տարեկան եւ Էվա. շէր 12 տարեկան։ Աքսորի միջոցին տեսնուածեն Սուրիոյ (Համա Համալ) բռնուած գիւղը։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր՝ Սահակ Դաւիթեան, 64 Rue Cuvier, Lyon, France, Լուր տուողին նուէր մը տրուի։

Կը խնդրուի Յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 [illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ԱՊՐԻԼ 1928

28 AVRIL 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 633

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ԱՌՋԵՒ

Չափազանցութիւն չէ բառը, եթէ ուշադրութեամբ քննենք այս չարքուան ընթացքին հասած լուրերը։

Մեր Ապրիլ 24ի խմբագրականէն յետոյ, այնպիսի մանրամասնութիւններ հրատարակուեցան հարաւային Պուլկարիոյ շարժի հետեւանքներու մասին, որ մեկնութեան չեն կարօտիր։

Մինչեւ մէկ շաբաթ առաջ, դժուար էր որոշ գաղափար կազմել աղէտին ծանրութեան մասին։

Ֆիլիպէն կէս առ կէս քանդուած,— կ'ըսէր հեռագիրը։ Մէկ շաբթուան լրացուցիչ տեղեկութիւններէն, թղթակցութիւններէն եւ ականատեսի պատմութիւններէն յետոյ, այլ եւս պարզ է պատկերը։

Ոչ միայն կէս առ կէս քանդուած է Ֆիլիպէն, այլ եւ չէ մնացած վտանգը։

Զարհուրելի կը կրկնուին ցնցումները. ամբողջ շրջանին մէջ Ֆիլիպէ, Խասքովօ, Պուրկազ, Սթարա Զակորա, Սլիվէն։

Այսօր հեռագիրները կը հաղորդեն թէ ժամքի բռնուած է նաեւ Վառնան, եւ քանդուած են բազմաթիւ շէնքեր, մանաւանդ ծովափի։

Եւ, բնենք նորէն, շարժի նոր վախեր կան, գոնէ գիտուններու կարծիքով։

Բայց գուշակութիւններով չզբաղինք. եւ աչքի առջեւ բերենք միայն օրուան իրականութիւնը.— Ամբողջ քաղաքներ աւերակ. հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ՝ բաց օդին տակ, պարտէզներու եւ դաշտերու մէջ։

Ամբողջ պատկեր մըն է Ֆիլիպէի ճամբորդին պատմութիւնը.

«Ահռելի է, ամբողջ Ֆիլիպէն դատարկ է, կը վախնայ տիրող ամայութենէն. փողոցները մարդիկ չեն երեւար։ Միայն երբեմն կը հանդիպինք անհատներու որոնք եկած են հաց ճարելու համար։»

Եւ այս՝ այն շէն քաղաքին մէջ ուր մարդիկ իրար հրմշտելով կ'անցնէին փողոցներէն։

Ուր ամէն ինչ աշխատանք էր ու ծիծաղ։

Պուլկարական աղէտին յաջորդեց յունականը։ Ապրիլ 23ին հեռագիրը կը ծանուցանէր Կորնթոսի կործանումը։

Եւ հիմա, շարժը կ'ոստոստէ երկու երկրամասերուն վրայ, տանապատկելով սարսափը արկածահար շրջաններու մէջ, եւ հարուածելով նոր գիւղեր ու քաղաքներ. հետեւաբար եւ բիւրաւոր ժողովուրդ։

Ամբողջ Պալքանեան թերակղզիին վրայ, ոչ մէկ շրջան ապահով է վաղուան համար։

Արդ, ի՞նչ կ'ընենք մենք, այս ահաւոր աղէտին առջեւ, որ ոչ միայն թշուառութեան կը մատնէ բարեկամ ժողովուրդներ, այլ եւ անգունդին ափը կը գլորէ հազար-հազարներ մեր տարաբախտ բազմութիւններէն։

Երեկ շաբթի օր, յիշեցուցինք Բարեգործականի եւ Կարմիր Խաչի պարտքը, անմիջական օգնութիւն հասցնելու մասին։

Անշուշտ խորհած եւ կարգադրած են։ Մենք լուր չունինք։

Բայց չի բաւեր քանի մը հազար ֆրանք փոխադրել, եւ ապահով բախտին ձգել։

Աշխարհի բոլոր մասերէն, կառավարութիւններ եւ ընկերակցութիւններ ոտքի կանգնած են, ժամ առաջ օգնութեան հասնելու համար։

Անշուշտ մեր հայրենակիցներն ալ կ'օգտուին պետական եւ միջազգային նպաստներէն։

Բայց, ծովուն մէջ կաթիլ մը անգամ չէ այդ աջակցութիւնը։

Նիրակի աղէտի առթին ալ, պետական օգնութեան առեւտուններ տրուեցան։ Սակայն հարկ եղաւ ընդհանուր հանգանակութեան ձեռնարկել։ Ցանձնաժողովներ կազմուեցան բոլոր գաղութներուն մէջ, նոյն իսկ տեղ-տեղ քանի մը տեսակ։ Համայնքն ալ իր մասին գումարներ հաւաքեց։ Միայն «Յառաջ»ը աւելի քան 80,000 ֆրանք արձանագրեց եւ ղրկեց. Ամերիկեան նպաստամատոյցին միջոցաւ։

Նկատի ունեցէք որ մասնաւորապէս Պուլկարիան բոլորովին սնանկ է եւ անկար, իբրեւ պարտուած եւ պատժուած երկիր մըն իր զաւակներուն անգամ չի կրնար հասնիլ։ Յետոյ, արկածահար շրջանները Ֆիլիպէ, Խասքովօ, Սթարա Զակորա, մանաւանդ այն գաւառներն են ուր ամէնէն շատ Հայ կը գտնուի։ Արդէն ծուարած են գաղթական բազմութիւնները, իբրեւ յետոյ ունենալով միայն իրենց ձեռքի վաստակը։ Մեծ մասով՝ ապրուստ մը։

Ապահովաբար տասը հազարէն պակաս չէ եղբայրական օգնութեան կարօտ հայրենակիցներու թիւը, միայն Պուլկարիան յիշելով։

Զրկուած՝ տունէ, գործէ, սնունդէ. ենթակայ՝ բնութեան ամէնէն ծանր պայմաններուն, կծկուած՝ վրաններու տակ որոնք ոչ անձրեւէն կրնան պաշտպանել, ոչ ցուրտէն, ոչ ալ համաճարակներէն...

Եւ յետոյ, վաղը կրնայ նոր արտագաղթի մը խնդիր ծագիլ կամ յարուցուիլ—թէ Պուլկարիոյ եւ թէ Յունաստանի մէջ։

Աչքի առջեւ բերէք այս բոլորը, դատեցէք,— եւ դուք ալ ունեցէք ձեր պարտականութիւնը։

Մանաւանդ դո՛ւք, Բարեգործական, Կարմիր Խաչ եւ Հայրենակցական Միութիւններ։

Ժողովրդական հանգանակութեան համար, մեր սիւնակները բաց են արդէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱԼ Կ'ՈՒԶԵՆ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵԼ...

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (12 Ապրիլ).

— «Ամերիկահայ որոշ գաղութներու մէջ կը նկատուի յատկանշական երեւոյթ մը. — եկեղեցիներու հոգաբարձութիւնները, ուր որ ռամկավարներէ կազմուած են, կը շահագործեն իրենց դիրքը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ կուսակցական պայքար մղելու համար, միանգամայն մոռնալով, որ եկեղեցին «ազգաքաղաքականօրէն» չէզոք հաստատութիւն մըն է եւ որ ոչ միայն բացարձակ անբարեխղճութիւն է, այլ եւ եկեղեցիի շահերուն համար իսկ վնասակար բան է ձգտիլ՝ կուսակցական հաշիւներ մաքրելու եկեղեցիի շրջանակին մէջ։

Արեւմ, միայն Բարեգործականը չէ, զոր Ռամկավարները կը շահագործեն հակադաշնակցական նպատակներով, այլ եւ եկեղեցին ուր որ կրցած են, անոնք գործիք դարձուցած են իրենց ձեռքը՝ Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար։

Մեր թղթակիցներէն մէկը քանի մը օր առաջ մեզ գրած էր, թէ տեղւոյն հոգաբարձութիւնը, որ Ռամկավարներէ կը բաղկանայ, շատ բուռն կերպով հակառակած է «Հայրենիք» ամսագրի պէս օրկանի մը իսկ ներբեռմին եկեղեցիի գրադարանի սեղաններուն վրայ։

Ասիկա ցոյց կուտայ, որ «չէզոք ու անկուսակցական» եկեղեցիին ծառայելու կոչուած ռամկավար հոգաբարձուները կ'ընեն նոյնը, ինչ որ «չէզոք ու անկուսակցական» Բարեգործականի պատասխանատու ռամկավար պաշտօնեաները այն է՝ իրենց «չէզոք ու անկուսակցական» դիրքին միջոցաւ ռամկավար կուսակցութեան պրոպագանդը կը մղեն, ամէն ջանք թափելով, որ միայն ռամկավարական թերթեր մուտք գործեն Բարեգործականի եւ եկեղեցիի «չէզոք ու անկուսակցական» հաստատութեանց մէջ։

Եւ խորհիլ, որ «չէզոք ու անկուսակցական» Բարեգործականի եւ եկեղեցիներու գլխուն նստած ռամկավարները այսքա՛ն նեղմիտ ու տարամերժ ոգի կը յայտնաբերեն այն ատեն, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կուսակցական ակումբներն անգամ լայնախոհութեամբ թոյլ կուտան, որ իրենց գրադարաններու սեղաններուն վրայ գտնուին նաեւ ռամկավար թերթեր։»

ԻՏԱԼԱՑԻ օդանաւորդ հարիւրապետ Արթուրօ Ֆէրրարէ, որ 1920ին Հռոմէն Թօքիօ գնաց և հազարապետ Քարլօ տէլ Փրէթէ ծրագրած են կոտրել տեւողութեան մրցանիշը, որ այժմ կը պատկանի Ամերիկացներ Սթինսընի եւ Հէլլտմէնի։ Այս փորձը պիտի կատարեն Հռոմի վերեւ եւ յոյս ունին օդին մէջ մնալ 75 ժամ, 22 ժամ աւելի քան Ամերիկացիները։ Եթէ յաջողին, անոնք պիտի փորձեն Հռոմ Պուէնոս Այրէս թռիչքը։

«ԳՐԷՄԷՆ»Ի հերոսները ֆորտ օդանաւով մը Միացեալ Նահանգները գացին՝ Գէննէթի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար։ «Գրէմէն» դեռ չէ նորոգուած։

ԶՕՐ. ՎՐԱՆԿԷԼԻ մահուան առթիւ գրուեց կը շէջի թէ հանգուցեալը գա՞հ գացած է թունաւորուած մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՐՍԻՆ ԴԵՌ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌՋԵՒ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 26 թուականով.—

Սոպրանիէն երկու նիստ յատկացուց՝ երկրաշարժի զոհերուն օգնութեան օրէնքը քուէարկելու համար։ Այս նիստերը ազգային միութեան փառաւոր ցոյց մը եղան։ Ցանքօֆի ճառէն վերջ, վարչապետ Լիափչէֆ խօսք առաւ՝ խորհրդարանին ներկայացնելու համար շարժին հաշուեկշիռը։ Ցանուն կառավարութեան եւ պուլկար ազգին՝ շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքակիրթ աշխարհի կողմէ Պուլկարիոյ հանդէպ ցոյց տրուած համակրանքին համար։ Վարչապետը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է արագ շարժիլ.

Ընդդիմադիր բոլոր կուսակցութեանց վարիչները յաջորդաբար խօսք առնելով պաշտպանեցին կառավարութեան ծրագիրը։ Նախկին վարչապետ Մալինօֆ թելադրեց թէ կառավարութիւնը կրնայ դիւանագիտական ճամբով հատուցումներու յետաձգումը պահանջել եւ գաղթականներու փոխառութեան մէկ մասը երկրաշարժի զոհերուն յատկացնել։ Ասոր ի պատասխան Լիափչէֆ ըսաւ թէ այս դիմումները անհրաժեշտ չեն՝ առաջին պէտքերուն հասնելու համար եւ թէ աւելի պատշաճ է յառաջիկային անհրաժեշտ միջոցները գտնել՝ աւերուած շրջանները վերաշինելու համար։

Քուէարկուած օրինագիծը շրջաններու կը բաժնէ աղէտեալ վայրերը, իբրեւ պետական ստիպողական օգնութիւն կ'որոշէ 100 միլիոն լէվա, օգնութեան մասնաւոր մնտուկ մը կը ստեղծէ եւ կարգ մը ուղղակի տուրքերու վրայ 100ին 20 յաւելու՛ կը նախատեսէ։ Քուէարկութենէն վերջ, Սոպրանիէն արձակուրդ ստացաւ մինչեւ Մայիս 16։ Ժողովը փակուելէ առաջ, երեսփոխանները յանձնառու եղան իւրաքանչիւրը առնուազն երկու հազար լէվա վճարելու օգնութեան մնտուկին։

.·. Ըստ պաշտօնական տեղեկագիրներու, աղէտին զոհերն են՝ 103 մեռեալ եւ 700 վիրաւոր։ Փլած շէնքերու ընդհանուր թիւը 10.000էն աւելի է, անբնակելի տուներուն քանակը՝ 10.500. առանց ապաստանի մնացած ժողովուրդը կը հաշուուի 200.000։ Նիւթական կորուստները 2ուկէս միլիառ լէվայէն աւելի են։

ՎԱՌՆԱ ԵՒՍ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 25էն 26 լուսնալիք գիշերը Վառնայի մէջ զգացուեցաւ խիստ ուժգին ցնցում մը, աւելի սաստիկ քան Չըրփանի եւ Ֆիլիպէի շարժերը։ Սեւ ծովու ջուրերը շատ յուզուեցան եւ ալիքները խուժեցին ծովեզերքի բաղնիքներուն վրայ։ Ալիքները մինչեւ 1 մեդր 20 բարձրացան։ Բնակիչները մեծ խուճապի մատնուեցան։ Ծովափին վրայ գտնուած բազմաթիւ շէնքեր քանդուեցան։ Շարժին հետ միասին ողողումներ ալ պատահեցան՝ մեծ վնասներ պատճառելով։ Զոհերուն քանակին մասին տեղեկութիւն չկայ դեռ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 25ին երեք ցնցումներ պատահած են Պոլսոյ մէջ։ Առաջինը տեւած է 10 երկվայրկեան, երկրորդը՝ 15 երկվայրկեան եւ աւելի ուժգին, երրորդը եօթը երկվայրկեան։ Վնաս չկայ։

Փաթրասի եւ Կորնթոսի մէջ եւս նոր ցնցումներ զգացուեցան։

Առջի օր ժամը 11.30ին սաստիկ շարժ պատահեցաւ Պուրկազի (որ ցարդ զերծ մնացած էր ցնցումներէ), Հարմանլըի, Սլիվէնի, Խասքովոյի, Եամպոլի եւ Սթարա-Զակորայի մէջ։ Բացի Հարմանլըի մէջ երկու վիրաւորներէ, ուրիշ կողմ զոհեր չկան։

Ապրիլ 23ին ժամը 16ին կարճ ցնցում մը պատահեցաւ Իզմիրի մէջ. 24ի կէսօրին Իզմիրի եւ Էտիրնէի մէջ տեղի ունեցաւ ցնցում մը, որ տեւեց 10 երկվայրկեան։ Վնաս չկայ։

Իտալացի փրոֆ. Պէնրաճի, որ ասկէ առաջ մարգարէացած էր Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ երկրաշարժները, այժմ կը նախատեսէ նոր ցնցումներ հարաւային Իտալիոյ, հարաւային Ամերիկայի, Չինաստանի եւ Անատոլուի մէջ՝ Մայիսի ընթացքին։ Մայիս 23ին մասնաւորապէս ծանր վնասներու պիտի ենթարկուի Իտալիոյ մէկ մասը, իսկ Մայիս 28ին Անատոլուն, մասնաւորապէս Իզմիրի շրջանը նոր երկրաշարժներու թատր պիտի հանդիսանայ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊՈՐԻՍ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

«Թայմզ»ի Սօֆիայի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Պորիս թագաւորին հետ, որ անոր հաղորդած է իր տպաւորութիւնները աղէտեալ շրջաններուն մէջ կատարած պտոյտներէն։ Թագաւորը ինքնաշարժով կտրած է մօտ 400 մղոն ճամբայ եւ մէկիկ մէկիկ այցելած երկրաշարժէն վնասուած վայրերը։ Հարաւային Պուլկարիոյ ենթարկուած այս աննախընթաց աղէտէն մեծապէս ազդուած է։ Ֆիլիպէի վիճակը շատ աւելի ծանր է քան Չըրփանինն ու Պորիսովկրատինը. Փափազլըի մէջ շարժի պահուն կառախումբ մը կ'անցնէր Մարիցայի կամուրջին վրայէն. կառախումբը հազիւ անցած էր, երբ կամուրջը փլաւ. մէկ վայրկեանի յապաղումը գետին մէջ պիտի նետէր զայն։ Նիւթական կորուստը այժմ կը հաշուուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Երկրաշա՛րժ՝ ու ամէն օր սըրսռաշարժ նոր մանրամասնութիւններ ողբացեալ Ֆիլիպէէն ու Կորնթոսէն։

Գոմալէքա՛խտ քաղաքներ...

Շարժը կը շրջի երկիրէ երկիր, քաղքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ եւ հիւղէ հիւղ։

Դժոխք կը ցանէ՝ կը հնձէ բաղդը։

Ա՛խ, եթէ երկրաշարժը խելացի ու բարի ըլլար, օրհնութիւն մը կրնար ըլլալ մեզի։

Դժբախտաբար շարժը չար է, նման մարդոց շարժումին։ Ահա Ֆիլիպէն ու Կորնթոսը կործանած շարժով։ Ահա տիրացուներ ալ գլխ կը շարժեն։ Ի՛նչ պոռնկացածներ կան որ պոչ կը շարժեն, ռամկավար նախատակներ որ իրենց հոլակոյտերը կը շարժեն, իբր բողոքի նշան կէս-ողջ ռամկավարներուն, որոնք սակայն ոյժ ունին ազգին հիմերը շարժելու... բարեգործօրէն։

Ի՛նչ, ի՛նչ խամաճիկներ որ կը շարժին...

Ա՛խ, եթէ երկրաշարժը խելք ու բարութիւն ունենար... հրաշքներ կրնար գործել։

Ի՛նչ ժահիճներ կան որոնց շարժի կը կարօտին, ի՛նչ ծեռքեր գիտեմ որոնց լաւայի օծման ու բարեցման արժանի են, ի՛նչ քար սրտեր եւ փայտամարդեր կան շարժումի մը սասանկութեան արժանի։ Ի՛նչ պատուելիներ, տակաւին, որոնց առնուազն տասը տարի պէտք է բռնել ու անդադար շարժել։

Խելքի եկուր, երկրաշա՛րժ, ու ողջ-մեռելները շարժէ, այնքան ուժով որ անոնք սկսին նոր չարլաթաններ պարել ու քու հրաշալիքներուդ երանակով սկսին ճամբորդել դէպի... եղիսեան սրահները։

Ա՜հ, եթէ գիտնայիր թէ ի՛նչեր, ի՛նչեր կան շարժելիք ու գլխիվայր դարձնելիք...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՁՄՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բ. Ցանկ

	Ֆր.
Հայուհի մը (Ա. Ա.)	200
Ալիս-Անայիս Հ. Աստուէլ	30
Գումար	230
Ա. ցանկին գումարը	215
Ընդհ. գումար	445

* * *

Յառաջի Խմբագրութեան,

Պուլկարահայ նոր աղէտին առջեւ անտարբեր մնալ՝ պիտի նշանակէր չսիրել իր ազգը եւ իր նմանները։

Կարծեմ թէ օգնութիւնը որքան անմիջական ըլլայ, արդիւնքն ալ կ'ըլլայ այնքան նպաստաւոր. հետեւաբար ժամանակ չկայ կորսնցնելիք։

Խնդրելով որ այս պարագան մասնանիշ ընելու բարութիւնն ունենաք ձեր օգտաշատ թերթին մէջ, ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ երկու հարիւր ֆրանքի համեստ գումարը՝ մաղթելով ու հազարապատկուի փութով։

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ

ԽՄԲ.— Տես ցանկը։

.·. Աէֆորվիլ բնակող Չէնկիլէրցիները ժողովի հրաւիրուած են այս իրիկուն (Շաբաթ), եղբայրական օգնութեան մասին խորհրդակցելու համար։

ՕՏԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փրոֆ. Հէրրի Մուր, որուն անունը յաճախ յիշուեցաւ Յառաջի մէջ հայ արիներու ճամբորդութեան առթիւ, յատկապէս մեր թերթին համար գրած է ներկայ յօդուածը։ Ուրախութեամբ հրատարակելով զայն, յիշենք թէ փրոֆ. Մուր Ֆենդամի լեզուներու ուսուցիչ է Այգլուըրթի ճեմարանին մէջ, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի քննիչ Լոնտոնի համալսարանին մէջ, Բ. վարիչ Հրնսլօի սկաուտներու Ա. խումբին եւ վերահսկիչ՝ Բարեկամներու (Quakers) քրիստոնէական ընկերութեան [illegible]

Կեցցէ՛ Հայաստան

Ընցեալ ամրան, աշակերտներուս հետ, որոնց կը ծանօթացնէի Գրանսայի երիտասարդութիւնը, հանդիպեցայ Հայաստանի այս պաւակներուն Պիէռվիլի գիւղին մէջ էր, ուր բոլորս հիւրերն էինք Մառք Սանհիէի, անոր որ մեր ամէնուս յարգանքին արժանացած է իր կրակոտ խօսքերուն ազդեցութեան տակ. արդէն իրարու կապուած էինք ջերմ ընկերակցութեան մը զգացումով։ Այն գաղափարը թէ՝ մեր բարեկամութիւնը չէր կրնար կանգ առնել Պիէռվիլի խաղաղութեան կայանին մէջ, մղեց մեր հայ ընկերները, որոնք՝ փարիզի իրենց հայրենակիցներուն օժանդակութեամբ՝ մեծ խոչընդոտներ հարթելէ յետոյ, ճամբայ ինկան դէպի Լոնտոն, Ալպ Զորքշարթի օրը։

Ուրախութիւնը ունեցայ զանոնք մինակս ընդունելու, առտուան ժամը Օին, Լոնտոնի կայարանին մէջ, լսելու անոնց խանդավառ պատմածները ճամբորդի փորձառութիւններ, երկրին մասին անոնց առաջին տպաւորութիւնները, յետոյ, զանոնք առաջնորդելու բանակատեղին, քաղաքէն 13 քիլոմեթր հեռու։ Երիտասարդութեամբ [illegible], Հրնսլօի Արիներուն միջոցաւ հրաւիրեցի մեր հայ եղբայրները։ Հրնսլօի արիները՝ որոնց պետերէն մէկն եմ, պատրաստեցին բանակատեղին՝ իրենց ամբողջ կազմը տրամադրելով եւ բանակելով հրաւիրեալներուն հետ իմ քաղքէս [illegible] մը՝ [illegible] ունեցաւ իր ընդարձակ եւ զանկապատ մէկ գետինը տրամադրելու մեզի. յետոյ Մօտակայ Արիներու խումբերը. իմ աշակերտներս, քրիստոնէական երիտասարդութիւնը եւ Բարեկամներու ընկերակցութիւնը բոլորն ալ գործակցեցան։ Եւ այս 16 օրերու ընթացքին, ի՜նչ հաճելի ժամանակացոյց, գրաւոր պատմուածքը որքա՜ն պաղ պիտի թուի անոնց որոնք այս գեղեցիկ օրերը անցուցին հիանալի այցելութիւններով եւ զուարթ ընկերակցութեամբ։

Մեր այցելութիւնները Միջազգ. Սկաուտ. պետին, Թագաւորին արարողապետին, փարիզի հայ սկաուտներու քարտուղարին, Նաեւ Պարոն Ըաֆինեանի, առիթը տուին յիշատակելի ցոյցերու եւ այս մեծ մարդոց ու Արիներուն միջեւ՝ անձնական յարաբերութիւններու։

Անգլիացի եւ հայ խումբերու բազմաթիւ հանդիպումները՝ խոր եւ իսկական գոհունակութեան տպաւորութիւն մը թողուցին։ Լոնտոնի հայ գաղութին կողմէ տրուած եւ Պ. Ժ. Միսաքեանի ջանքերով կազմակերպուած հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Օթէլ Լէնկըմի մէջ, նախագահութեամբ Պրն. Օլիվըր Պոլտուինի (զաւակը Անգլիոյ Նախարարապետին), բոլորին զգացուց թէ հայ երիտասարդութեան հանդէպ ցոյց տրուած այս միջազգային բարեկամութիւնը՝ ի՜նչ կարեւորութեամբ կ'անդրադառնայ Հայաստանի վրայ։ Պրն. Պոլտուին՝ իր բացման խօսքով հայ արիները ներկայացուց իբր Հայաստանի յոյսին խորհրդանշանը, իբր խոստում մը այն Հայաստանին որ իր բրիտանական եղբայրներուն սիրովը շրջապատուած, կը դիմէ իր վերածնունդին եւ բարգաւաճման։

Բախտը ունեցանք այցելելու սկաուտական կեդրոնական գրասենեակը։ Ցքթ. Պէյքըր՝ բնագիտական թանգարանին բուսաբանը, մեզ առաջնորդեց եւ ցոյց տուաւ թանգարանին գանձերը։ Հաճելի երեկոյթներ ունեցանք Արիներու խումբերուն հետ, բանակատեղին կրակին շուրջ, կամ վրանին տակ հաւաքուած. սակայն, անհատական հիւրասիրութիւնը մեր նպատակներէն մէկը եղաւ, մանաւանդ մեկնումի նախորդ իրիկունը, բանակողները զոյգ զոյգ հրաւիրուեցան նախաճաշի եւ ճաշի. անգլիացի ընտանիքներու կողմէ, իսկ իրիկունը անցուցին իմ տունս, շնորհիւ կնոջս մայրական հոգածութեանը՝ հանդէպ այս սիրելի տղեկօ րուն, որոնք գիտցան մերը ըլլալ։

Զատկուան երկուշաբթին, միասին պտոյտ մը ըրինք Թէյմզի հովիտին մէջ. Ա. ցնեցինք Լոնտոնի բոլոր մեծ յիշատակարանները, երեսփոխանական ժողովարանը, Ուէսթմինսթըր աբբայարանը, մայր եկեղեցիները, աշտարակը, Թագաւորին գոհարները, Նկարներու թանգարանը։ Ամբողջ օր մը անցուցինք կենդանաբանական պարտէզին մէջ։ Լիոնս առեւտրական տունը, բարութիւնը ունեցաւ իր ինքնաշարժերով մեզ պտտցնելու իր ընդարձակ գործարաններուն մէջ։

Կրթական մասը բնաւ չմոռցուեցաւ։ Իրիկուն մը հայ խմբապետը մանրամասնօրէն մեզի բացատրեց Հայոց կրօնքը եւ պատասխանեց մեր բոլոր հարցումներուն։ Ուրիշ անգամ մը խօսեցանք մեզի ծանօթ կարգ մը ազգերու, անոնց յատկանշական գիծերուն վրայ։

Հայաստանի յատկացուած երեկոյթը սակայն ամէնէն շահեկանն էր։ Իմ անգլիացի աշակերտներէս մէկը կարդաց Հայաստանի մասին իր մէկ ուսումնասիրութիւնը, որմէ յետոյ, վիճաբանութիւնը եւ հարցումները ծառայեցին լուսաբանելու մեր երիտասարդները՝ իրենց հայ եղբայրներու ճակատագրին մասին։ Այս լուսաբանութիւնները գեռ առաջ պիտի տարուին, այս ամրան, Պիէռվիլի մէջ, ուր գործեալ պիտի հանդիպինք մեր ընկերներուն։

Հայ արիներու այցելութիւնը մեզ բոլորս հմայած է։ Իբր սկաուտներ, հիացած ենք մեր հայ ընկերներուն կարգապահութեան, անոնց բանակատեղին կոկիկութեան, մաքրութեան, ուրախութեան եւ հնարամտութեան վրայ։ Անոնք իրենց գերազանցութիւնը ցոյց տուին իբր արթուն անհատներ եւ անձնուէր, հաւատարիմ ընկերներ։

Երգի ու թարգմանուած խօսքի միջազգայնացման, վեհանձնութեան, խանդավառութեան ու հիւրընկալութեան այս ջերմագին կեանքին մէջ, զգացինք հոգեկան հայրենակցութիւնը որ կը լրացնէ երկրի եւ ազանդի բաժանումներու պակասը եւ մեզ կը փրկէ իրարու փնտռելու չարիքէն։

Կեցցէ՛ Հայաստան

Լոնտոն · HARRY MOORE

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

II.— ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նախորդ յօդուածով տեսանք, որ Պարսկաստանն աշխատեց օգտուել երկու ախոյեանների մրցակցութիւնից, չեղեալ համարելով 1919ի անգլօ-պարսկական դաշնագիրը եւ թօթափելով ցարական Ռուսիոյ վերաբերմամբ ունեցած մի շարք պարտաւորութիւններ։ Գտնուելով ֆինանսապէս նեղ դրութեան մէջ եւ ի վիճակի չլինելով սեփական միջոցներով շահագործելու իր հանքերը, Պարսկաստանն սկսեց փնտռել մի երրորդ, քաղաքականապէս անշահագրգիռ դրամատէր պետութիւն։ Այդպիսին հանդիսանում էր Ամերիկան եւ 1921 թուին ամերիկեան մեծ թրրստ Standard Oil of New Jerseyի հետ սկսւում են բանակցութիւններ հիւսիսային նաւթագաշտերի շահագործման համար։ Մենաշնորհը պիտի տրուէր 50 տարով։ Զուտ եկամուտի հարիւրին 18ը պիտի ստանար Պարսկաստանը։ Պաշտօնէութեան, գործարանների սարքուկարգի ամբողջ ծախսը պիտի հոգար Standardը։ Սա պարտաւորւում էր նաեւ նախ քան աշխատանքները սկսելը 200,000 ստերլինի նախնական փոխառութիւն տալ Պարսկաստանին։

Բայց Ստանդարտը չկարողացաւ շահագործել նաւթահանքերը, նոյնիսկ պայմանագիրը կնքուել։ Առաջնահերթ՝ հաղորդակցութեան միջոցներ չկային, երկրորդ՝ տրանզիտի երկու ճամբաներից մէկը, հիւսիսայինը՝ Բագու-Բաթում գիծը՝ ընկնում էր Ռուսիոյ սահմաններում, իսկ միւսը՝ հարաւայինը, Անգլօ-Պրրժրնի մենաշնորհի սահմանում։ Համաշխարհային ընկերային յեղափոխութեան երազանքների այդ օրերին խորհրդային Ռուսիան մտադիր չէր մի քայլ անգամ զիջելու եւրոպական կամ ամերիկեան դրամատիրութեան։ Իսկ Անգլօ-Պրրժրնի միջոցով բովանդակ պարսկական կառավարութեան մօտ, որ Ստանդարդին տուող այդ մենաշնորհը նախօրօք պատկանում էր ռուսահպատակ Խոշտարիայի, որ պարսկ. կառավարութեան այդ քայլը դէմ է ռուս-պարսկական դաշնագրին, որ բանւորական Ռուսիոյ թշնամի դրամատէր պետութիւնները Ռուսիոյ հետ ունենալիք պատերազմի պարագային, հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթագործարանները կարող են վերածել ռազմագործարանների եւ այլն, եւ պահանջում էր յետ կենալ այդ պայմանագիրը կնքելուց։ Պարսիկ կառավարութիւնը պատասխանեց, որ Խոշտարիայի մենաշնորհը վաւերացուած չէր Մէջլիսի կողմից։ Անգլօ-Պրրժրնն իր հերթին, գիտակ այն կախեալ վիճակին որ ունէր իրենից Ստանդարդը, յաջողեց համաձայնութեան գալ վերջինիս հետ՝ պարտադրելով նրան իր ընկերութիւնը իբրեւ հաւասար մասնատիրոջ։ Այս համաձայնութիւնը բուռն վրդովմունք առաջացրեց պարսիկ քաղաքական շրջանակներում. ուստի Մէջլիսը մերժեց ստորագրել պայմանագիրը։ Ստանդարդը փորձ արաւ առանձին համաձայնութիւն կնքելու, բայց մինչ այդ, 1922ին հանդէս եկաւ ամերիկեան Sinclair կոչուող խոշոր թրրստը։

Սինկլէրը խոստանում էր անկախօրէն, առանց որ եւ է ընկերակցութեան Անգլօ-Պրրժրնի հետ վարել հիւսիսային մենաշնորհը։ Պայմանագիրը բաղկացած էր 15 յօդուածներից կարեւոր կէտերը հետեւեալներն են — Մենաշնորհը պիտի տարածուէր հիւսիսային չորս նահանգների վրայ՝ Խորասան, Ատրպատական, Աստրաբատ եւ Մազանտարան։ Մենաշնորհը տրւում էր 50 տարով զուտ եկամտի հարիւրին 20ը պիտի ստանար Պարսկաստանը։ Սինկլէրը պարտաւորւում էր առաջին ութ տարիների ընթացքում ծախսել Չ[illegible] տոլար՝ գործարանների սարքուկարգի եւ պաշտօնէութեան վրայ։ Առաջին վեց ամիսների ընթացքում պիտի փորուէին առնուազն երկու նաւթահոր՝ 2000ական ոտնաչափ խորութեամբ։ Բոլոր նախագծերն ու եկամուտները պիտի ենթարկուէին պարսիկ կառավարութեան ներկայացուցիչների հսկողութեան եւ, որ ամենագլխաւորն էր ու կենսական Պարսկաստանի համար՝ Սինկլէրը պարտաւորւում էր տասը միլիոն տոլարի անմիջական փոխառութիւն տալ Պարսկաստանին։ Փոխառութիւնը ներկայանում էր իբրեւ պայման sine qua non:

Ինչ խօսք, որ Սինկլէրի առաջարկած պայմանները շատ աւելի ձեռնտու էին քան Ստանդարդինը։ Պարսիկ կառավարութիւնը գոհ էր եւ ձգտում էր պայմանագիրը ներկայացնել Մէջլիսի հաւանութեան։

Սակայն այս բոլոր անցուդարձերի հանդէպ անտարբեր մնալ չէր կարող Անգլօ-Պրրժրնը, որի յետին կանգնած էր անգլիական կառավարութիւնը։ Ցանեակ տարիներ անգլիական դրամատիրութիւնը առաձնաշնորհ էր սրել եւ ագահօրէն աչառրը հետեւել հիւսիսային նաւթագաշտերին, այժմ Սինկլէրը պիտի վայելէր պտուղը։ Եւ ահա Ալլիանի սկսեց իր գաղտնութիւնները 1924 թուի Յուլիսին Թէհրանում պարսիկ խուժանի յարձակման են արժանանում ամերիկեան դեսպան Մաժօր Իմբրին եւ սպանուեց տեղն ու տեղը։ Նոյն թուի Օգոստոս ամսին ամերիկեան «Չիկագօ Տրիբուն» թերթը պարսիկ կառավարութեան յամառութեամբ հրատարակեց մի յօդուած, որը ամերիկեան դեսպանի սպանութիւնը համարում էր անգլիական գաւաղրութիւն։ Ըստ յօդուածին անգլիական գործակալները այդ գաւաղրութեամբ փորձում էին խզել պարսկ.-ամերիկեան յարաբերութիւնները եւ, այդպիսով, խանգարել հիւսիսային նաւթագաշտերի մենաշնորհը Ամերիկացիներին յանձնելը։

Խնդիրը պարզ է. մեկնութիւններն՝ աւելորդ։ Ասենք միայն, որ Մէջլիսը հաւանութիւն էր տուել մենաշնորհի պայմանագրին եւ, այն փայլեկանին, երբ պայմանագիր կողմերը պիտի ստորագրէին՝ Սինկլէրը յետ կեցաւ։ Երեւակայեցէք այն [illegible] որ ունեցաւ Պարսիկ կառավարութիւնը Սինկլէրի այդ յանկարծական volte-faceից։ Որանով ոչ միայն ջուրն էր ընկնում տասը միլիոնի փոխառութիւնը, այլ եւ այն 100 հազարաւոր թումանները, զորս կառավարութիւնը ծախսել էր հետազօտների, զանազան նախագծերի եւ յարաբերութիւնների համար։

Անգլիան եւ Ռուսիան կարող էին հրճուել միայն՝ սուեձողը Պարսկաստանն էր։

Այս փորձերից ու դաւադրութիւններից յուսահատ՝ Պարսից կառավարութիւնն սկսեց խորհել սեփական ուժերով ձեռնարկել նաւթահանքերի շահագործման։ 1926 թուին ազխատանքի նախարարութիւնը, Ռըզա Շահի հրամանով, հրատարակեց մի կոչ՝ ուղղուած պարսիկ եւ երկրի օտարազգի դրամատէրերին, որով նրանց հրաւիրում էր ձեռնարկելու երկրի հանքերի շահագործման։ Իր հերթին խոստանալով ցոյց տալ ամէն աջակցութիւն մասնաւոր նախաձեռնութեան, յաւատարարելով, որ վերացած են այլեւս այն բարձր բիւրոկրատիկ ձեւականութիւններն ու դժուարութիւնները, որոնք մինչ այդ արգելք են հանդիսացել մենաշնորհներ ձեռք բերելու։

Մինչ, անձնապէս, յուսահատ ենք պարսիկ դրամատէրերի վերաբերմամբ։ Նրանց պակասումէ՝

ա) Նախաձեռնութեան, ձեռներէցութեան ոգին. պարսիկ դրամատէրը երկչոտ է եւ չուզեր վտանգի ենթարկուիլ։

բ) Մասնագէտներ չկան երկրում դրսից եկած մասնագէտները, ինչպէս փորձը ցոյց է տալիս, հեշտութեամբ կաշառւում են Անգլիոյ կամ Ռուսիոյ կողմից եւ ձեռնարկը վիժեցնում։

գ) Պարսիկ արդիւնաբերական կապիտալիստներ չկան, այլ՝ առեւտրական դրամագլխի ներկայացուցիչներ, որոնք հարկ եղած հմտութիւնն ու փորձառութիւնը չունեն արդիւնաբերական ասպարէզում։ Բացի այդ, խոշոր դրամատէրեր քիչ կան, կան խոշոր կալուածատէրեր, որոնք դրամ քիչ ունեն։

Իթէ այս բոլորի վրայ աւելացնենք նաեւ այն, որ պարսիկ դրամատիրոջ ձեռնարկը միշտ ենթակայ է եղել ու պիտի ենթակայ լինի անգլիական ու ռուսական մրցակցութեան, սադրանքներին ու դաւադրութիւններին, մեզ համար պարզ կը լինի այն անշարժութիւնը, որին մատնուած է պարսիկ դրամատիրութիւնը, ու դրա հետեւանքով, կառավարութեան կոչերի ապարդիւն անցնիլը։

Այնուհետեւ պարսից կառավարութիւնը սաստեց իր նախաձեռնութեամբ շահագործելու նաւթահանքերը. բայց դրա համար նրան, առաջին հերթին, պակասում էր դրամը։

Այս բոլոր փորձերից յետոյ կառավարութիւնն [illegible] ներ յոյս ունի, որ ապագայում կարելի է համաձայնութեան գալ Ստանդարդի եւ կամ Սինկլէրի հետ. մօտ ժամանակներում հաւանական է համարւում բանակցութիւնների վերսկսումը։

1927 Մայիսին Թէհրանի ճապոն դեսպանը պարսից կառավարութեան դիմեց տեղեկութիւններ խնդրելով Պարսկաստանի նաւթահանքերի մենաշնորհի պայմանների, եւ առհասարակ նաւթի հետ կապուած օրէնքների եւ ֆէրմանների մասին։

1927 թիւ Յուլիս ամսին Պոլսից հաղորդում էին, որ նաւթային Kewir Huriam ընկերութիւնը սկսելու վրայ է Սէմնանի նաւթագաշտերի վրայ իր աշխատանքները. կարծւում է, որ խորհրդային պատկառելի դրամագլուխներ կը գրեն այդ ձեռնարկի մէջ։

Ահա այս է, սեղմ գծերի մէջ, պատմութիւնը հիւս. Պարսկաստանի նաւթագաշտերի։ Հարաւում տիրականօրէն իշխում է Անգլօ-Պրրժրնը. Հիւսիսը մնացել է իբրեւ անմշակ հարստութիւն։ Այժմ Ռուսիան աշխատում է պարսկական շուկայում մրցել անգլիական նաւթի հետ։ Այս նպատակով Ատրպատականում կազմուել է «Պերս-Ազնէֆթ» կոչուող ընկերութիւնը՝ մէկ միլիոն ոսկի ռուբլի դրամագլուխով, որի 51 առհարիւրը հայթայթել է Բագուի Ազնէֆթը, 34 առ հարիւրը «Նարք» կոչուող ընկերութիւնը եւ 15 առ հարիւրը պարսիկ առեւտրականների շահակցութիւնը։ Իր հիմնման օրերին Պէրս-Ազնէֆթը յայտարարում էր, որ պարսկական շուկային ի վիճակի կը լինի հայթայթելու 1,600,000 փութ ճրագի նաւթ, 10,000 փութ բենզին եւ 7,000 փութ մեքենաների օծելու նաւթ։ Պէտք գիտել, որ ռուսական նաւթը եւ մանաւանդ բենզինը նախընտրւում է Պարսկաստանում եւ որակով յաջող կերպով մրցում անգլիականի հետ։

Վերջացնելով մեր խօսքը, պիտի նկատենք, որ ի զուր չէ արդի դիւանագիտութեան առանցքը համարւում նաւթը։ Պարսկաստանի վերջին երկու տասնամեակների պատմութիւնը դրան իբրեւ ապացոյց կարող է ծառայել։

ԱՆԴՐԷ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՆՈՐ ԵՒ ՄՏԱՑՈՅՑԸ

Ինչպէս գրեցինք, Ենի Ազգ. Ժողովի Ապրիլ 19ի նիստին Ելմտական գործավար Սա[illegible] օղլու Շիւքրի պէյ երկար մը խօսեցաւ, 1928ի ելմտացոյցի ներկայացման առթիւ [illegible] գլխաւոր մասերը.

ԾԱԽՍԵՐԸ

— Եթէ աչքէ անցընենք անցնող հինգ տարուան պիւտճէները, կը տեսնենք որ մեր տնտեսական քաղաքականութեան տարուէ տարի աւելի զօրացած արդիւնքներ կուտայ, [illegible] պէս, մեր հասոյթը որ 1924ին 194ուկէս միլիոն ոսկի էր, 1928ին 207 միլիոնի բարձրացաւ, 12ուկէս միլիոն աւելի։ Յաւելեալ գումարը արդիւնաբեր գործերու յատկացուցինք — միլիոն՝ հանրօգուտ գործերու, 3,600,900ը՝ հանրային Պաշտ[illegible] քերուն, մէկուկէս միլիոն պարտքերու վճարման, 700,000 տոկոսներու վճարման։

Մեծ տեղ տուած ենք հանրօգուտ գործերուն, մեր գիւղերը բարեկարգելու եւ մեր վարչութիւնը երջանկացնելու համար։ Այս նպատակին զուգընթաց [illegible] կատիր առած ենք երկրին [illegible] նապաշտպանութեան պարտականութիւնը։ 1926ի մեր մտացոյցին մէջ (190 միլիոն ոսկի) 24 միլիոն ոսկի յատկացուած էր հանրօգուտ գործերու, 1927ին 194 միլիոն) 25 միլիոն իսկ 1928ին՝ 32,700,000 [illegible]

Եթէ վերջին գումարին [illegible] աւելցնենք բացէն տրուած միլիոնի վարկը կ'ունենանք [illegible] միլիոն ոսկի։ Օսմ. կայսրութեան ամէնէն մեծ պիւտճէն (1912) տարուանն էր, եւ [illegible] միլիոն ոսկեգումար կը հասնէր։ Արդ, այդ միջոցին, ճանապարհաշինութեան բաժինը ընդհանուր ելմտացոյցին 100ին 3ուկէս [illegible] Մինչդեռ մենք անցեալ տարի հարիւրին 13 յատկացուցինք, իսկ այս տարի յատկացուցինք՝ 100ին 16։ Եթէ նկատի առնենք նաեւ բանող զինեալ հասոյթը եւլն., կ'ունենանք 100ին 17։

Այս համեմատութիւնն [illegible] դեռ ամբողջ պատկերը չի [illegible] բուն իրականութիւնը գիտնալու համար, պէտք է նկատի առնել նաեւ նահանգային ելմտացոյցներուն մէջ հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած 17 միլիոն ոսկին։ Այսպէսով ընդամէնը [illegible] միլիոն ոսկի ծախսած կ'ըլլանք այս ճիւղին մէջ։

Տնտեսութեան, երկրագործութեան եւ առեւտուրի [illegible] այս տարի մեր յատկացուցած գումարը՝ անցեալ տարուան հաւասար է, այսինքն ընդհանուր պիւտճէին հարիւրին 2ուկէս։ Օսմ. կայսրութեան [illegible] այս համեմատութիւնը [illegible] հարիւրին մէկին հասած [illegible] Պէտք հիմնենք ջուրերու [illegible] բնութիւն մը, երկրին ջուրերը օգտագործելու համար։ Նիւթական [illegible] գետակը պիտի մաքրուի, եւ [illegible] ջանները պիտի ռոռգուին։

Կրթական գործին այս տարի անցած տարուան հետ բաղդատելով, կէս միլիոն ոսկի [illegible] յատկացուցինք, այս, նշին [illegible] պիւտճէին հարիւրին 3.2ը [illegible] առոր վրայ աւելցնենք [illegible] գային կրթ. ծախքերը [illegible] մասնութիւնը կ'ըլլայ 12 [illegible] երբ հաշուենք նաեւ [illegible] սանին եւ զանազան գործ[illegible] րութեանց կից դպրոցները [illegible] միլիոն ոսկիի ծախքը, [illegible] նանք 29 միլիոն ոսկիէ [illegible] գումար մը, կրթական գործի համար։

Ինքնապաշտպանութեան [illegible] կացուած դրամը՝ պիւտճէին հարիւրին 33ը կը կազմէ, երբ նահանգներու [illegible] պիւտճէներն ալ գումարենք [illegible] բոլոր պիւտճէին վրայ կը [illegible] նենք որ համեմատութիւնը [illegible] կ'իջնէ։ Արդ, Եւրոպայի [illegible] կան շատ մը երկիրներ, [illegible] համեմատութիւնէն աւելի [illegible] կացուցած են իրենց պաշտպանական գործերուն։

ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ

Ձեր ուշադրութեան կը [illegible] նեմ այն պարագան, որ [illegible] զան տարիներու մէջ մեր [illegible]

...ատութիւնները իրականացած
...որիգս պէտք է վերադրել
...ասնաժամի — առաջին այն
...գնահատած ենք մեր նիւ-
...ներ միջոցները, եւ չենք շէ-
...ռնամած պիտանէ՝ Երկրոր-
...տարրերու մէջ մեր ու-
...ւաղորդութիւն է։ Այս նոր
...ղրուեցան հնամենի
...մէջ, եւ ամբողջովին
...ենդոք սպառուած ար-

... համար, հետեւեալ
...երը նախատեսուած էին
...ծխորեխ.—

...տարբ	4.561,522 ոսկի
... »	6.619.566
...	11,390.110 »
...	12,521,930 »

...ծխորեխէն կարգով գան-
... — 3,284.923 ոսկի,
...3 ոսկի, 10,609,381
... 22,275,455 ոսկի։
...ին նոյն ծխորեխն տուր-
...նախատեսումը եւ գանձումը

...ուեւմ	գանձում
...343	3,491,816
...016	4,964,351
...375	11,933,048
...428	12,765,893

...տուրքերէն մաս-
...ը ամէնէն աւելի զգա-
...պակասէ է։ Պատճառը
...անցեալ տարի Յու-
...ւծական գործառնութեանց
...գանձել նախաձեռնելէն։
...առաջ, վճառականները
...քանակութեամբ ապրանք
...երին, եւ յետագայ ամիս-
...գնականաբար պակաս
...եղան։ Բայց եւ այնպէս
...ամիսներու հասոյթը
...աստիճանաբար բարձ-
...եւ անցեալ տարուա-
...անցի։

...ի 12 ամսուան, իսկ
...ի 10 ամսուան ընթացքին
...ախ չափով հասոյթ ունե-
...պետական Մենաշնորհի
...իներէն, ծխախոտ, շա-
...քարիւղ, աղերէն բմպելի.

...926	1927 (10 ամիս)
...412	17,910,000
...383	10,991.191
...055	328,700
...412	7,523,092

...պաշտօնական մենք մէկ վարչու-
...մէջ ամփոփելու այս բո-
...նիւթերը, որպէսզի թէ գոր-
...գործառնական եւ թէ հակա-

...ԵՐԸ

...ժառանգ մնացած
...մի նախկին ակրունքը, որ
...կրնայ հերոս կոչուիլ.
...պարտականութիւն ունի
...— վերաշինութեան
...երկիրը ինքնաբաւ դար-
...պարտքերը վճարել.
...պարտք չընել։
...պետական կառավա-
...քանի մը տարուան
...միլիոն ոսկիի պարտք
...Այսօր մէջ է 10 միլիո-
...վճարուեցաւ ժողովուր-
...Մեծ Պատերազմի ընթաց-
...տարուած բռնագրաւում-
...աչխին։

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԻԼԻՊՈՊԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

Սոֆիայի Արաջօէն կը քաղենք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները 23 Ապրիլ.

Ապրիլ 21 գիշերն ու մինչեւ յաջորդ երեկոյ, Փիլիպպէյինեւրուն համար եղաւ նոյնպէս ծանր օր մը. տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով՝ հարիւր հազարաւոր բնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը գիշեր ու ցերեկ մնաց անձրեւի տակ։ Անձրեւին թափանցումէն զերծ չմնացին անոնք ալ որ վրաններ ձեռք բերած էին եւ կամ տաղաւարներ կանգնած։ Հիւանդներու թիւը յայտնապէս կ'աւելնայ։ Անձրեւներն ու գէշ եղանակը կը սպառնան շատ մը մանուկներու կեանքին։

Այս ծանր պայմաններուն մէջ ժողովուրդը կը շարունակէ ապրիլ քաղաքէն դուրս։

Որոշ դժգոհութիւն ծնած է վերջերս ղեկավար անձերու եւ կառավարական իշխանութեանց դէմ որոնք չեն կատարած իրենց խոստումը հայթայթելով անհրաժեշտ քանակութեամբ վրաններ ժողովուրդին համար։

«Թուլկար Փրաֆ. Պօնչէվ հետեւեալը յայտարարած է երկրաշարժի պատճառներու մասին.

— «Վերջին շարժը անսպասելի չէր։ 20 տարի առաջ երբ այստեղ գիտական հետազօտութիւններ կ'ընէինք, յայտարարեցի թէ ամբողջ Թրակիոյ հովիտը. Պալքանեան թերակղզիի հարաւային մասը մինչեւ Կարպաթները հողամաս մըն են ցածնալու ենթակայ։

Հօլայային շերտերը հոս դեռ տեղաւորուած չեն, նոյնը կ'երկարի մինչեւ Փոքր Ասիա, անոր հարաւ արեւմտեան կողմը։

3—5 քիլօմեդր խորութեան մէջ գոյութիւն ունի լաւա։

Երկրի կեղեւը կը պաղի եւ ներքեւը լաւայի եւ պաղած կեղեւի մէջ կը գոյանայ պարապ տարածութիւն մը։

Այդ պարապ տարածութիւնը յառաջ կը բերէ վերին շերտերու ճնշում եւ պարապ տարածութեան լեցուիլը։

Ահա այդ ճնշման արդիւնք են այս վերջին շարժերը։ Մենք կը գտնուինք հողամասի մը վրայ, որ աստիճանական կքումի ենթակայ է։ Թրակիոյ արգաւանդ հովիտը այդպիսի կքումի հետեւանքով կազմուած է, Պէտք չէ հեռանալ, այլ մնալ հոս, որովհետեւ բնրբի նոր ահծայէս կը վարձատրէ եղած վնասները։

Իսկ փրոֆ. Պօպաչէվ որ այցելած էր աղէտին վայրերը, կը բացատրէ.

— Պէտք է ըսել թէ ցնցումները դեռ կրնան օրերով՝ շաբաթներով ու ամիսներով շարունակուիլ միշտ աւելի տկար, ու թուով աւելի քիչ։ Անոնք անխուսափելի հետեւանքներն են առաջին մեծ ցնցումին՝ որ արդէն կատարեց իր աղէտաւոր դերը։ Այժմ կքած հողամասերու խաւերն է որ պիտի շարունակեն տեղաւորուիլ, տկար ցնցումներ յառաջացնելով։

Գիտութիւնը դեռ ո եւ է միջոց չունի երկրաշարժը գոնէ բոպէ մը առաջ գուշակելու, հետեւաբար ժողովուրդին մէջ շրջան ընող լուրերը թէ այս կամ այն օրը կամ այսինչ ժամուն երկրաշարժ պիտի ըլլայ, բոլորովին մտացածին են և անհիմն։

Մասնաւորաբար Սոֆիայի համար վտանգ չեմ տեսներ։ Պէտք է նկատի ունենալ, որ Սոֆիայի 1917ի երկրաշարժը, որ հետեւանքն էր որոշ հողաշերտերու կքումին, իր դերը կատարած է այս տարածութեան վրայ և տասը տարուան ժամանակամիջոց մը շատ քիչ է սպասելու համար հողային խաւերու նոր տեղափոխումներու։

Կրթական Նախարարութեան մէկ հրահանգին համաձայն դպրոցական տարեշրջանը փակուած կը համարուի աղէտեալ վայրերուն մէջ։ Աշակերտները իրենց դասարանները պիտի փոխեն համաձայն մինչեւ այժմ իրենց ցոյց տուած յաջողութեան չափին։

Ուսուցիչները սակայն պիտի մնան իրենց պաշտօններուն վրայ՝ օգտագործուելու համար աղէտեալներուն օժանդակութեան սահմանուած աշխատանքներու մէջ։

ԼԻՆՏՊԸՐԿԻ ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռոքֆէլլէր օդանաւին օգնութեան փութացած միջոցին օդանաւորդ Պէննէթ ծանր թոքատապէ բռնուած էր։ Զայն խնամող բժիշկը հեռագրով Ռօքֆէլլէրեան Հաստատութենէն խնդրած էր մասնաւոր շիճուկ մը, որով պիտի փորձէր փրկել Պէննէթի կեանքը։ Լինտպէրկ երբ լսեց իր բարեկամին ծանր վիճակը եւ բժիշկին խնդրանքը, չվարանեցաւ սպասուած օգնութիւնը ժամ առաջ հասցնելու համար, Նախընտրեց թեթեւ օդանաւ մը, ու մաքառելով բուքին ու փոթորիկին դէմ, իջաւ Քէպէք, ուր անմիջապէս փութաց իր մահամերձ բարեկամին քով։ Սակայն արդէն շատ ուշ էր, եւ Պէննէթ արդէն վերջին շունչը փչած էր։

Հազարապետ Պըրտ եւս չէր բաժնուած հիւանդին սնարէն, որովհետեւ երկուքն ալ, բարեկամութեամբ կապուած էին իրարու, եւ միշտ, միասին մասնակցած էին բոլոր մեծ թռիչներուն։ Պէննէթ կը պատրաստուէր Պըրտի հետ փորձել Ատլանտեանի անցքը, երբ թռիչքի մը ընթացքին, գոհ գնաց արկածի մը եւ ստիպուեցաւ անեն մը հանգչիլ եւ դարմանուիլ։

Պէննէթի մարմինը փոխադրուեցաւ Ուաշինկթըն, ուր փառաշուք յուղարկաւորութիւն կատարուեցաւ երէկ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Ջրաշէն (Համամլի). - Անցեալ տարուան երաշտի, կարկուտի և հեղեղներուն հետեւանքով՝ Համամլիի գիւղացիութիւնը զըրկուեցաւ իր բերքէն. Գաւառակը ամբողջ, այսօր կը ներածէ հացի, խոտի եւ սերմնացուի պակասէն։ Վարկային ընկերութիւնը հոն տարած է 4—5 վակոն խոտ, ինչ որ արդէն չի բաւարարեր ու կը ծախէ շատ քիչ քանակութեամբ։ Իսկ գիւղացիները որ արդէն դրամ ալ չունին գնելու համար, կը պահանջեն, որ խոտը ծախէ վարկով։

Անասուններու արժէքն ալ ինկած է, գնող չկայ։ Անասուններուն կեր հայթայթելու համար գիւղացին ստիպուած է յաճախ գիմել վաշխառուներուն, կոտրած գինով անոնց ծախել սերմնցու հացահատիկ եւ գետնախնձոր։

Սիսիանի.— Անասնաբուծութիւնը որ կը կազմէ այս գաւառակին ապրուստի գլխաւոր միջոցը, վտանգուած է զանազան հիւանդութիւններու պատճառով։ Գաւառակը որ 1800 քիլոմեդր տարածութիւն ունի, յատկացուցած է միայն մէկ անասնաբոյժ 65,000 խոշոր եւ մանր եղջիւրաւոր անասուններու համար։ Հասկնալի է ուրեմն, որ այս պայմաններուն մէջ, անասնաբոյժը տարին մէկ անգամ իսկ չի կրնար այցելել կարգ մը գիւղեր և անասուններու հիւանդութեանց դէմ պայքարը կազմակերպել։

Լենինական.— Այս տարի գործած են 15 շրջիկ-դպրոցներ։ Ունեցած են 520 աշակերտ, որոնց մէջ միայն 19ը աղջիկ։ Շրջիկ-դպրոցները չեն տուած սպասուած արդիւնքը, գլխաւորաբար այն պատճառով որ, ունկնդիրներուն մէջ խառնուած են գրագէտներ (106 հոգի) եւ անգրագէտներ։

Այս տարի, շրջիկ-դպրոցները աւարտած են 404 հոգի. գեկավարներու միջեւ տեղի ունեցած է խորհրդակցական ժողով մը, ուր նկատի առնուած են շրջիկ-դպրոցներու ծրագիրը բարելաւելու եւ պարապմունքներու համար բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու հարցերը. տրուած են կարգ մը որոշումներ, ինչպէս, շրջիկ-դպրոցներուն մէջ տեղ չտալ անգրագէտներուն եւ կիսագրագէտներուն։ Բանալ երկու նոր դպրոցներ, մէկը նոր ընդունուողներուն, միւսը անցեալ շրջանը աւարտողներուն համար, նաեւ դպրոցական շրջանը երկարել մէկ ու կէս ամիս եւս։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

Երրորդ անգամ ըլլալով Ֆրանսայի եւ Փորթուկալի ազգային ֆութպոլի խումբերը հանդիպում մը պիտի ունենան կիրակի, փառք տը Փրէնս վերանորոգուած մարզադաշտին մէջ։

Առաջին անգամ 1926ին, Թուլուզի մէջ մրցումը տեղի ունեցաւ, ուր Ֆրանսացիները 2ի դէմ 4 նշանակէտով յաղթական ելան։ Անցեալ տարի Լիզպոնի մէջ ֆրանսական ազգային խումբը պարտուեցաւ 0—4ով։

Երկու կողմն ալ մեծ պատրաստութիւններ տեսած են, մանաւանդ Ֆրանսացիները, որոնք կ'ուզեն անպայման յաղթական ըլլալ։ Այս նպատակով ալ իրենց խումբը զգալի փոփոխութիւններ կրած է։

Փորթուկալի խումբը պատկառելի ուժ մը կը ներկայացնէ, իրենց ունեցած վերջին արդիւնքներէն դատելով։ Այս խումբը հաւասար մնացած է սպանիական ազգային խումբին հետ, եւ երկու շաբաթ առաջ, ալ իտալական ազգային խումբին վրայ փառաւոր յաղթութիւն մը տարաւ 1—4ով։

Գալով ֆրանսայի ազգային խումբին, այս տարի քախտաւոր չէ։ Իրլանտական ազգային խումբին 0—4ով յաղթելէ յետոյ, երբ ամէն ոք այն կարծիքը ունէր թէ ֆրանսական ֆութպոլը վերջապէս նախկին յառաջդիմութիւնը գտած է, մէկ նշանակէտի տարբերութեամբ պարտուեցաւ թէ Զուիցերիոյ եւ թէ Պելճիոյ ազգային խումբերէն։

Մրցումը չափազանց հետաքրքրական պիտի ըլլայ, եւ եթէ Ֆրանսացիները առանց յուսահատելու եռանդով ու կորովով խաղան, հաւանական է որ հաւասար մնան եւ նոյնիսկ յաղթութիւն մը արձանագրեն։ Խաղի տեսակէտով փորթուկալցիները ալ աւելի պիտի տիրապետեն գնդակին, բայց կլիման եւ ճամբորդութիւնը անշուշտ որոշ ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ խաղացողներուն վրայ, մանաւանդ կիսադադարէն յետոյ։

Վ. Ն.

ԽԱԹՆԱԿԻՉԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

Մարսիլիայէն Թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Փրովանսի շրջանի (Ligue de Sud) մարզական դատաւորներու ընկերակցութիւնը իր Փետրուար 24ի նիստին մէջ, լսելէ յետոյ Ֆութպոլի դատաւոր Պ. Raugierի տեղեկագիրը, Փետր. 12ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ M. G. S.ի միջեւ կատարուած մրցումին մասին, տուաւ հետեւեալ որոշումը.

1.— Նկատելով որ ընկերակցութեան մէջ միջադէպեր ստեղծուած են Պ. Մալումեանի կողմէ, Հ. Մ. Ը. Մ.էն, պաշտօնական դատաւոր եւ անդամ Ա. Ա. Ա.ի.

2 — Որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ M.G.S.ի միջեւ տեղի ունեցած մրցումին ատենայս դատաւորին ընթացքը հանդէպ իր ընկերներէն մէկուն, պաշտօնական դատաւոր այդ մրցումին, ծանր անհամաձայնութիւններ ստեղծելու բնոյթ ունի Ա. Ա. Ա. Ք.ի ծոցին մէջ.

3.— Որ յիշեալ մրցումին ատեն այս դատաւորին ընթացքը խռովութեանց պատճառ դարձած է.

Դիւանը կ'որոշէ

Ա. Ա. Ա. Ա. Ք.ի ծրագրի 7րդ եւ կանոնագրի 17րդ յօդուածներուն համաձայն, Պ. Մալումեանը վերջնականապէս վտարել Դատաւորներու ընկերակցութենէն եւ իրմէ ետ առնել պաշտօնական քարտը։

Բ. Պահանջել որ յիշեալը այս պատիժին ենթարկուի նաեւ միւս մարզական դաշնակցութեանց կողմէ։

Այս խլուրդը, որ հայ իրականութեան մէջ կատարած իր պառակտիչ դերը չէր քաշուած ֆրանսական շրջանակներու մէջ ալ կրկնել, այս ձեւով կը ստանայ իր արժանի պատիժը, անգամ մը եւս անարգութեան սիւնին գամուելով հրապարակաւ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՑՓԷԼԸՆ Ի ՎԵՐ.— Գերմանները կ'երեւի, մեծ պատերազմի իրենց ձախողութիւնը կ'ուզեն մոռցնել՝ անպարարական նուաճումներով։ Երեկ երկու գերման մարզիկներ կը փորձէին մագլցիլ Էյֆէլն ի վեր, ձեռքերնին բռնած մէկ մէկ գրօշակ, երբ ոստիկան մը զիրենք ձերբակալեց։ Ոստիկանատան մէջ հարցաքննութեան ընթացքին, յայտարարեցին թէ կուզէին մագլցիլ մինչեւ աշտարակին գագաթը, հոն պարզել իրենց պատկանած մարզական միութեան դրօշը եւ իջնել վար։ Նպատակնին էր այդ կերպով աղմուկ հանել՝ սինէմայի ընկերութեան մը մէջ գործ գտնելու յոյսով։

Ոստիկանութիւնը չկրցաւ անոնց դէմ յանցանքի որ եւէ ապացոյց գտնել, կանոնաւոր անձագրեր ունէին, այսու հանդերձ, անոնց ներկայութիւնը երկրին մէջ վտանգաւոր գտնելով, յանձնարարեց անոնց անմիջապէս փորձել իրենց երկրին մէջ ու երեկ գիշեր իսկ, գանոնք առաջնորդեց կայարան։

ՄԱՅՐ ՈՒ ԶԱՒԱԿ.— Երեկ, կէս օրէն յետոյ, Թուռնէլի քարափին վրայ, անցորդները զարմանքով նշմարեցին կին մը, որ տղեկի մը ձեռքէն բռնած, կը քաշքշէր դէպի գետ, մինչ սարսափահար տղեկը կը փորձէր դիմադրել ու կը պոռչտար.

—Ես չեմ ուզեր...

Բարեբախտաբար անցորդները զգացին թէ տեսակ մը կը պատրաստուէր ու միջամտեցին։

Ոստիկանատան մէջ, կինը խոստովանեցաւ թէ մղուած ծայրայեղ թշուառութենէ եւ գուրկ ապրուստի որեւէ միջոցէ, ուզեր էր մեռնիլ իր զաւկին հետ միասին։

Ոստիկանապետը զայն ղրկեց հարցաքննիչ դատաւորին, իսկ տղեկը յանձնեց Հանրային Խնամատարութեան։

ՔՈՅՐԵՐ

(Նորավիպակէն)

ԳԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

եւ վերջին մաս

ՍԷԼԷՍԹԻՆ առնելով գաւա... ինչ քանի համար է այս։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Յետոյ պիտի ...ծիգի խմէ։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ (կը խմէ ու բերանը ...ղէ ձեռքովը).— Հիմա խօ...նէ՛ց մտիկ կ'ընեմ.

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Բայց իրեն ...ըսեմ թէ գիս տեսար ...պիտի իմացնես թէ՛ ուր... ...ես ասիկա։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ.— Է, լա՛ւ, չպի... ...ըսեմ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ — Երդո՛ւմ բրէ։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ.— Կ'երդնում թէ ...պիտի ըսեմ։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ — Լա՛ւ ուրեմն, ...ըսէ թէ՛ իր հայրը մեռաւ, ...նաեւ մայրն ու եղբայ..., ...թիֆուսի համաճարակ կար... ...ամսուան ընթացքին երեքն ...մեռան.

ՍԷԼԷՍԹԻՆ Ինչո՞ւ քանի մը ...կը մնայ յամրացած՝ բնազդարար, կը տանի ձեռքը սրտին, ու յետոյ կտրուածի պէս թեւը արագ կ'իյնայ վար)․ — Ու դուն... դուն իրապէս գիտե՞ս։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (առանց նկատելու Սէլէսթէնի շշմիլը).— Ի՛նչպէ՞ս...

ՍԷԼԷՍԹԻՆ.— Ո՞վ տուաւ լուրը քեզի։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ գնելով ձեռքը Սէլէսթէնի ուսերուն եւ ուղիղ աչքերուն նայելով).— Երդուէ՛ թէ ուրիշին չպիտի խօսիս այս մասին։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ. Բայց, Աստուա՛ծ իմ, երդուընցա՛։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Ես իր քոյրն եմ։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ (բացագանչելով).— Ֆրանսուա՛զ...

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (յեչտակի նայելով Սէլէսթէնին ու հագիւ շարժելով շրթները).— Սէլէսթէ՛ն... Դո՛ւ... Սէլէսթէ՛ն..

(Խոր լռութիւն: Լուռ են երկուքն ալ: Կը նային իրարու՝ անշարժ):

ՍԷԼԷՍԹԻՆ (բոլորովին յուռ. Այնքան որ՝ հագիւ կը լսէ ֆրանսուազ).— Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ ասիկա...

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (Աչքերուն՝ բըխուն արտասուք).— Այսպէ՛ս, մեռա՛ն։ Երեքը՝ մէկ ամսուան ընթացքին։ (Ակնարկը գետնին) Ի՞նչ կրնայի ընել։ Մնացի առանձին։ Բժիշկ, դեղ ու թաղման ծախք երեքին համար ալ...։ Ծախեցի ինչ որ կար, ծախսեցի բոլո՛րն ալ, ու մնացի կանակիս հագուստովը միայն։ Մտայ իբրեւ սպասուհի՝ տոքթ. Քոշոյին քով կը յիշե՞ս զայն, կաղիկ մըն էր հագիւ լրացուցեր էի տասնըհինգերորդ տարիս։ Ես դեռ 14 չկայի, երբ դուն մեկնեցար։ Փարձուեցայ Տոքթորին հետ...։ Բայց գիտես, չէ, անհաշտ գիծս։ Աւելի վերջ մտայ նօտարին տունը՝ իբրեւ սպասուհի։ Նոյն պատմութիւնը հոն ալ...։ Նախ գիս առաւ իբրեւ հոմանուհի։ Բնակեցայ իր տանը։ Բայց՝ ոչ երկար ատեն, վռնտեց զիս, ու երեք օր շարունակ մնացի անօթի...։ Ո՛չ ոք իր հոգածութեանը տակ չառաւ զիս, ու մտայ հոս...։ Նոյն վիճակն է անկէ ի վեր։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ (մեղմ).— Բայց ի՛նչ ըրինք մենք

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (նոյնքան մեղմ). — Ես կարծեցի թէ դուն ալ մեռած ես։ Միթէ ես կ'ուզէի՞ որ այսպէս ըլլար ։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ (շշնչալէն). Ինչպէ՞ս չճանչցայ քեզ...

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ.— Չեմ գիտեր... ես յանցաւոր չե՛մ (կուլայ)։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ.— Միթէ կրնայի քեզ ճանչնալ։ Միթէ դուն այսպէ՞ս էիր երբ ես մեկնեցայ։ Դուն գոնէ ինչպէ՞ս չճանչցար զիս։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ (դառնօրէն ձեռքը շարժելէն) Ա՛խ, այնքան շատ այր եմ տեսած, որ բոլո՛րն ալ միեւնոյն դիմագիծով կ'երեւին ինձ։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ (յուզուած կ'ելլէ ոտքի, մէկ կողմ կ'ընէ ֆրանսուազը, եւ ափերուն մէջ առնելով անոր գլուխը, ակնապիշ կը նայի դէմքին, ու կը սկսի համբուրել անոր մազերը՝ յամր հեկեկանքով մը).— Այ՛ս, դուն Ֆրանսուա՛զն ես... իմ քո՛յրս... (կուլայ՝ սրտաբեկ հեկեկումով մը, դանդաղ՝ կը ձգէ ֆրանսուազին գլուխը, եւ բռունցքը կ'իջեցնէ սեղանին այնքան ուժով, որ գաւաթները կը կոտրին, որմէ վերջ կը սկսի պոռալ վայրի ձայնով մը):

ՏԵՍԻԼ II

(Նոյնք եւ Նաւազ մը, Սէլէսթէնի ընկերը, որ կնոջ մը ձեռքէն բռնած կուգայ: Կինը հագած է մետաքսէ վարդագոյն շրջազգեստ մը, ուսամերկ: Գինով են երկուքն ալ։

ՆԱՒԱԶԸ (հագիւ ներս մտած). — Տե՛ս, ինչպէս ծայրը ձգեր, կը պոռայ է՛յ, Տիւքլօ, ի՞նչ կը պոռաս։ Ըսէ՛ տեսնեմ, վեր ելլէ՛ք ես նորէն... (իր մէկ ձեռքով կը բռնէ Սէլէսթէնը, իսկ միւսով կը գրկէ ընկերուհին)։

ՍԷԼԷՍԹԻՆ անմիջապէս կը լռէ եւ ձեռքը կը դադրեցնէ ...տոյ, կը մօտենայ աղջիկը գրկող նաւազին, եւ թեւովը հարուած մը տալով անոր միջեւ՝ որպէսզի իրարմէ բաժնէ, կը սկսի ջղաձգօրէն պոռալ)․ Կորսուէ՛, Միթէ չե՞ս տեսներ թէ քոյրս է անի

Անոնք բոլորն ալ եղբայրներ ունին ու քոյրեր են։ Ահաւասիկ իմ քոյրս՝ Ֆրանսուազը։ Հա՛հա՛-հա՛... (կը հեկեկայ՝ կոկորդալից խնդուքի մը նման: Կը բարձրացնէ իր թեւը եւ դէմքն ի վար կը նետուի գետին: Ջեռքերովը ու ոտքերովը կը հարուածէ տախտակամածը եւ կը խըռխռայ հոգեվարքի մը նման:

(ՎԱՐԱԳՈՅՐ)

Վերածեց
Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՀՐԷՇ ՄԸ

Պալթիմորի հիւանդանոցին մէջ ծնած է տղայ մը, որ քանի մը ժամ յետոյ մեռած է։ Նորածինը ալլանդակ կազմ մը ունէր։ Ոտքերը միացած էին եւ մէկ ոտքի պէս հինգ մատ ունէր։ Սեռական անդամէ եւ յետոյքէ բոլորովին զուրկ էր։

Ծնողքը բնախօսական որ եւ է թերութիւն չունին. սակայն, ասոնցմէ առաջ ունեցած են զաւակ մը եւս որ թէեւ կ'ապրի, բայց պակասաւոր է։

3.700.000 սթերլին։ Թագաւորը վախ ունի, որ զոհերուն թիւը պիտի աւելնայ, որովհետեւ՝

— Ցեսայ թէ ժողովուրդը կ'ապրի անհուն աւերակներու մէջ, առանց ապաստանի եւ պաշարի, ուստի եւ ենթակայ է ամենածանր վտանգներու. մանաւանդ տեղացող անձրեւներուն պատճառաւ։ Դժբաղդաբար շատ մը հիւանդներ կան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ. շատ իմաստուն որոշում տուած է իտալական կարմիր խաչը, որ մեզի օգնելու իր ջանքերը սկսաւ դրկելով վրաններ, որոնք անհրաժեշտ վիրապողներու առողջութիւնը փրկելու համար. եթէ շուտ կարգադրութիւն չըլլայ, անձրեւը պիտի լրացնէ շարժին աւերները, քանդելով դեռ կանգուն մնացած տուներն ալ, մանաւանդ գիւղերու մէջ, ուր անոնք սովորաբար շինուած են կաւէ աղիւսներով։ Անձրեւը պիտի փճացնէ նաեւ աղէտեալ շրջանի արմտիքի մթերքը։ Աղէտը այնքան մեծ է, որ Պուլկարիոյ միջոցները անբաւական են զայն դարմանելու։ Ուստի ամենախորին երախտագիտութեամբ պիտի ընդունինք արտասահմանէն մեզի դրկուած օգնութիւնը.

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եւկոսլաւ կարմիր խաչը կորնթոսի աղէտեալներուն ղրկեց 40.000 տինար, իբրեւ առաջին օգնութիւն։ Սքուփչինան որոշեց հինգ միլիոն տինար յատկացնել Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի աղէտեալներուն։ Պելկրատի թաղապետութիւնը 150.000, իսկ Զաղրէպինը 250.000 լէվա քուէարկեցին այս նպատակով։

Անգլիական «Իկըլ»օդանաւատարը Մալթայէն կորնթոս հասաւ, պաշարով բեռնաւոր։

Մանուկներու օգնութեան ֆրանսական կոմիտէն, որ կը գտնուի Միջազգային կարմիր խաչի հովանաւորութեան տակ, հանգանակութիւն մը բացաւ՝ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի աղէտներուն անմեղ զոհերուն ի նպաստ։

Անգլիոյ ծովային Նախարարութիւնը կը զեկուցանէ թէ «Սթուարթ» մարտանաւին նաւազները Ապրիլ 26ին կորնթոս ցամաք հանած և յարդարած են 100 վրան և հասարակաց խոհանոցներ։ Նոյն օրը աղէտեալներուն բաշխած են 5000 քիլօ հաց։ Երէկ ևս նոր վրաններու տաղաւարներ ցամաք պիտի հանուէին։

«Թայմզ» կը գրէ թէ անգլօ-ամերիկեան սեղանաւորական խմբակի մը կողմէ նոր հիմնուած The Mortgage Bank դրամատունը որոշած է մէկ միլիոն անգլիական ոսկիի վարկ բանալ Ֆիլիպէի վերաշինութեան համար։

Կորնթոսի վերաշինութեան ծախք կը հաշուեն 2 միլիոն սթերլին։ Կը մտածուի 300.000 անգլ. ոսկի դրամագլուխով ընկերութիւն մը կազմել, եւ մնացածին համար Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ շրջաբերութեան հանել պարտաթուղթեր, երաշխաւորուած կառավարական գրաւով մը։

Թուրքիա եւ Իտալիա

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Ապրիլ 25 թուականով.

Սպերցի հրեափոխան Մահմուտ պէյ Հաքիմիյէթ-Միլլիյէ պաշտօնաթերթին մէջ խօսելով իտալօ-թուրք յարաբերութեանց մասին, կը գրէ.

«Կ'ըսուի թէ Թուրքիա եւ Իտալիա բարեկամական եւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը պիտի կնքեն։ Այս հաւանականութիւնը Եւրոպայի մէջ առաջ բերած է ջղայնութիւն մը, որ աւելի եւս կը սաստկանայ ֆրանսական մամուլին գիրքին պատճառով։ Չպիտի հերքենք բսուածները, սակայն կացութիւնը պիտի լուսաբանենք։ Միլանի մէջ Պ. Մուսոլինի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ գտան թէ ո՛չ մէկ տարակարծութիւն կայ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, եւ թէ ո եւ է մրցակցութիւն չկայ Միջակրականեան այս երկու պետութեանց միջեւ։ Եւրոպայի մէջ բազմաթիւ են անոնք, որ հակառակ են թուրքիտալական բարեկամութեան, ու անոնք շարունակ կը խօսին Անատոլուի վրայ իտալական յարձակման մը մասին։ Մուսոլինիի կողմէ այսպիսի քայլ մը անկարելի է, ու իտալական մամուլին անկեղծ շեշտը ցոյց կուտայ թէ Իտալիոյ մտադրութիւնները հանդէպ Թուրքիոյ խիստ բարեկամական են։

«Հարկ չկայ հերքելու այն լուրերը թէ իտալօ-թուրք բանակցութիւնները ուղղուած են երրորդ պետութեան մը դէմ։ Թուրքիա հողային ծաւալում չերազեր, սակայն իր ներկայ հողամասէն մատնաչափ մը իսկ չպիտի զիջի։ Դժբախտաբար այս պահուս անկարելի է բոլոր երկիրներու համար ապահովութեան դաշինքներ կնքել, ու Ժընեւի վերջին Զինաթափութեան խորհրդաժողովը առոր ցայտուն մէկ ապացոյցը տուաւ։ Ներկայ պայմաններուն մէջ, օգտակար կրնան ըլլալ մէկ-երկու կամ աւելի պետութեանց միջեւ կնքուած դաշինքները»։

Մահմուտ պէյ հետզհետէ ճանչցուած է իբրեւ Հանրապետական Թուրքիոյ բերանը, անպէս որ այս յօդուածը որոշ կարեւորութիւն ունի։ Ան տպաւորութիւնը կը ստացուի թէ առավ ճամբայ կը հարթուի՝ տեսակ մը ոչ-յարձակողական դաշինք կնքելու համար Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ, ճիշտ այնպէս ինչպէս Թուրքիա կնքած է արդէն իր արեւելեան դրացիներուն հետ։

Վարչապետ Իպրահիմօֆի դատը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Ղրիմի հանրապետութեան կեդրոնական գործադիր կոմիտէի Նախկին Նախագահ Իպրահիմօֆ Սիմֆերոպոլի գերագոյն ատեանին առջեւ հանուեցաւ՝ 15 մեղսակիցներով։ Ասոնք կ'ամբաստանուէին թէ յարաբերութիւն ունէին աւազակներու եւ հակայեղափոխական տարրերու հետ, սպաննած են երկու մարդեր, որոնք իրենց այս գործունէութիւնը մատնանշած էին, եւ աւազակախումբին օգնելու համար պետական սնտուկէն դրամ յատկացուցած են։ Իպրահիմօֆ, որ նախապէս փորձած է այս գործը ցոյց տալ իբրեւ իրեն դէմ սարքուած դաւադրութիւն մը, ի վերջոյ խոստովանեցաւ թէ մասնակցած է սպանութեան, ուրացաւ միւս ամբաստանութիւնները, սակայն մեղսակիցները հերքեցին իր ըսածները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Ամանուլլահ թագաւորը Մոսկուա պիտի հասնի Մայիս 1ին, Աշխատաւորական տօնին օրը։

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ եւ յայտնի թատերագիր դըր-կուրէլ Ֆրանսուա տը Քիւրէլ առջի օր սրտի հիւանդութենէ յանկարծամահ եղաւ Փարիզի իր բնակարանին մէջ։ Ծնած էր 1854ին Մէցի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ առջի օր տարուան ամէնէն տաք օրը եղաւ. Կէսօրէն վերջ ջերմաչափը շուքին մէջ 22 աստիճան ցոյց կուտար։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 333 Ave. du Prado, Garden Parc*ի մէջ*

Նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Նախագահութեամբ ԳՐ. ԵՓ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ Ազգային Վարչութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հայ Լէզէոնական, Անդրանիկ, «Հայ Սիրտ»ի բարեկամներու, Հայ Տուն միութիւններուն, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ Սենեքերիմեան, Ամասիոյ, Մարաշի, Եոզկատի, Քէսիրիկի, Զարսանճագի, Եղեգիի, Բալուի, Սիվրի Հիսարի, Բզիի, եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւններու։

Կը խօսին՝ Պալաքեան եպիսկ., Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, Ազգային վարչութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան ներկայացուցիչները։ Արտասանութիւններ, նուագ՝ Զ. Ե. Ո.-Մ. Նուագախումբը։ Հայ արիները կը հսկեն կարգապահութեան։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Երիտասարդաց միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Թաղական Խորհուրդի։ Կը խօսի՝ ընկ. Թադէոս Մեծատուրեան, *վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,* 126rue Etienne Dolet, *Վահան Թորոսեանի սրահին։*

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Հայ Ուսանողներու եւ մասնակցութեամբ կարգ մը հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ս.Դ.Հ.կուսակցութեան ակումբը։

ՏԷՍԻՆ.— Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Սեբաստիոյ Ղանթարօս, Տարօն-Տուրուբերան, Պոլիս-Թօզատ Հայրենակց. միութիւններու Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Լա Փօթըրիի սրահը։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւայլն։ Մուտքը ազատ է։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.եան, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչին, Արեւելք Հայրենակցական եւ ազգային միութիւններու, վաղը Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Արեւելք Միութեան սրահին մէջ։ Արտասանութիւն, երգ։ Կը խօսին՝ ընկ. Մ. Գույումճեան եւ Օր. Վերժին Սիւթճեան։ *Կը մասնակցի երգի խումբը։*

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ մասնակցութեամբ Մարաշի եւ Լճէի Հայրենակց. միութիւններու։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Սէն Թ'ըլթիէնի *կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիր. ժամը 2.30ին, Փլաս տը Փուփըլ թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։*

Մարսէյլի Գառնեկեան *միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գրադարան Ընթերցարանին մէջ։ Պիտի դասախօսէ՝ ընկ.* Ա. Դասպարեան։ *Նիւթ մեր ազատութեան պատմութիւնը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։*

Շավիլի Արցութեան *ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 26 Rue Carnot, Շավիլի Սէն Լազար կայարանին անկիւնի սրճարանը։ Օրակարգ. վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Փոն տը Ռավնալի Կորիւն *խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։*

Լիոնի *կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Գրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ.* Խ. Մկրտիչեան։

Իթալիի *Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին,* 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre, (Seine).

անդամուհիները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, 1 Մայիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 10 Quai du Port *սրճարանին վերնայարկը։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Պ. Ս.— Ձենք յիշեր ձեր Յունուար-Փետր.ի նամակին բովանդակութիւնը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած՝ Ս. Դ. Հնչակեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը ներկայացուի՝

ԹԱԼԷԱԹԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռընէ Մօպէլի թատրոնին մէջ, 10 Rue de l'Orient, Métro. Blanche.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Շար Քշլա գիւղէն Կարակէօլցի Խաչիկ Դաւիթեանի որդիները Յարութիւն 5 տարեկան, քոյրը Մարիամ 7 տարեկան եւ Էվաշըդ 12 տարեկան։ Աքսորի միջոցին տեսնուածեն Սուրիոյ (Համա Համալ) բնուած գիւղը։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր՝ Սահակ Դաւիթեան, 64 Rue Cuvier, Lyon. France, *Լուր տուողին նուէր մը տրուի։*

Կը խնդրուի Յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, կուան Քաֆէ տը Սփօր, 116bis Route de Vaulx, Terminus, Croix Luisel Թռամուէյ 27։

Կազմակերպուած՝ պարի ուսուցիչ Պ. Թոփիկի կողմէ, կը մասնակցին Mlle Janelly, խմբ. թէզիսթ Փարիզի Olympia-ին, Mr. Nurbert, պարիթօն, Ժընեւի «Թրիանոն Լիրիք» օփերայէն, Mme Vuillard, Թաւջութակահար. Mr. Alfred Houssed կը կառավարէ օրքեսթրը։ Պարերը կը սկսին ժամը 4.30ին։ Երկու ճազ պանտ, Attractions եւայլն։

ՄՈՒՏՔ՝ 3 եւ 4 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիր. ժամը 2.30ին։ Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince, *մէթրօ՝ Օտէօն։ Օրակարգ հաշուետուութիւն միամեայ գործունէութեան և ընտրութիւն նոր վարչութեան։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի անդամ-

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ԱՊՐԻԼ 1928

29 AVRIL 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 634

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԾՕ„ԵՐԷՆ ՑԵՏՈՅ «ԼՕ„ԵՐԸ

Ձեռքի տակ ունինք ֆրանսերէն տեղեկագիր մը, «Քրտական ջարդերը Թուրքիոյ մէջ»։

Առաջինը՝ որ կը հրատարակուի քիւրտ քաղաքական կազմակերպութեան մը կողմէ։

Քառասունըմէկ էջ եւ պատկերազարդ, այդ գրքոյկը հրատարակութիւնն է «Հոյպուն Քիւրտ Ազգային Դաշնակցութեան», որ կազմուեցաւ 1927 Հոկտ. 5ի քրտական անդրանիկ համագումարին մէջ։

Տեղեկագիրը համառօտակի կը ներկայացնէ քրտական խնդիրը, պարզելով գինադադարէն առաջ եղած պատկերը։ Այս առթիւ, կը բացատրէ թէ ինչպէս, իրարու ետեւէ, հալածուեցան, կոտորուեցան, արտաքսուեցան կամ անջատուեցան Թուրքիոյ Արաբները, Հայերը, Ալպանացիները, Յոյները, Չէրքէզները,— եւ հիմա կարգը եկած է Քիւրտերուն։ Կը յիշէ պատերազմին առեն խմբագրուած եւ Սուլթան Րէշատի կողմէ ստորագրուած օրէնք մը, «որուն համաձայն Քիւրտերը պիտի արտաքսուէին իրենց բոյներէն եւ պիտի զրկուէին Թրքաբնակ նահանգները։ Այս Քիւրտերը պիտի տեղաւորուէին Թրքական գիւղերու մէջ, բնիկներուն հարիւրին 5 համեմատութեամբ»։

Յետոյ, կը պատմէ գինադադարէն վերջ եղած շարժումները, Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը 1925 Փետրուարին, դատավարութիւնները, կախաղաններն ու ջարդերը, եւ քաղաքակիրթ աշխարհին ուշադրութեանը կը յանձնէ քրտական դատը.

— «Քաղաքակիրթ աշխարհը պիտի շարունակէ՞ հանդուրժել միլիոնոց ազգի մը անողորմ եւ վայրագ բնաջնջումին մինչեւ վերջին մարդը, իբրեւ կրաւորական անտարբեր: Իր խիղճը չը՞պիտի ըմբոստանայ, մարդկութեան հանդէպ գործուած այս ոճիրին դէմ:»

Եւ հանդիսաւորապէս հռչակելով քրտական ազգային ուխտը— «Ազգային հողը ազատելու, ազատ, երջանիկ եւ անկախ ապրելու իրաւունքը», կը յայտարարէ.

— «Հոյպուն կոմիտէին հիմնական սկզբունքն է յարգել իր դրացիները եւ անոնց յարգանքը վայելել: Մենք ո՛չ մէկ ընչաքաղցութիւն, ոչ մէկ յաւակնութիւն ունինք մեր սահմաններէն անդին բնակող ազգերու դէմ… Մեր պայքարը միայն Թրքական վարչութեան դէմ է: Մենք չենք ուզեր ստրուկ մնալ, սպաննուիլ, ջարդուիլ:»

Կարճ, բայց վճռական է վերջաբանը.

— «Կը կրկնենք. պայքարը դաժան պիտի ըլլայ եւ արիւնոտ. ՄԱՅՑ ՉՊԻՏԻ ՎԵՐՋԱՆԱՅ. ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՓԱՄՓՈՒՇՏԸ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՔԻՒՐՏԸ»։

Ինչպէս ըսինք, առաջին անգամ է որ Քիւրտերը աշխարհի ատեանին վրայ կը դնեն իրենց դատը, իբրեւ կազմակերպուած հաւաքականութիւն։

Մենք պարբերաբար տեղեկութիւններ տուած ենք այդ կազմակերպութեան եւ քրտական անդրանիկ համագումարի մասին։ Օրը օրին պարզած ենք քրտական շարժման նոր ձեւաւորումը, Շէյխ Սայիտի տարերային պոռթկումէն մինչեւ Արարատի վերջին կռիւները, 1927ի աշնան։

Յետոյ, փաստերով ապացուցած ենք, որ. 1. Քրտական կոմիտէն կանգնած է անկախութեան տեսակէտին վրայ. 2. Կը կռուի միայն Թուրքիոյ դէմ, Թրքական Քիւրտիստանը ազատելու համար. 3. Նոր շարժումը կը կազմակերպուի զուտ ազատագրական- յեղափոխական գետնի վրայ։

Քրտական հրատարակութիւնը մեծ նորութիւններ չի պարունակեր մեզի համար։ Ան սահմանուած է օտարները լուսաբանելու։

Բայց, բացառիկ արժէք ունի քանի մը տեսակէտներով։

Նախ, այդ ֆրանսաբարբառ հրատարակութեամբ, Քրտական Ազգային Կոմիտէն հրապարակաւ կը հաստատէ թէ հաստատուած է Թուրքիոյ հիմնական քաղաքականութիւնը,— ձուլել կամ ոչնչացնել ոչ-թուրք ժողովուրդները։

Երկրորդ, կը խոստովանի որ Հայերը, «այս քաջարի այլ դժբախտ ազգը, գտնուեցան բնաջնջուելու սահմանուած ազգերու ցանկին գլուխը»։

Եւ երրորդ, իր համակրանքը յայտնելով «այս քաջ եւ քոյր ազգին», կը մաղթէ որ «սերտ գործակցութիւն մը գոնէ ապագային միացնէ զանոնք, միեւնոյն յափշտակիչին եւ մարդասպանին դէմ մղուած կռիւին մէջ»։

Այս առթիւ, քրտական Կոմիտէին հրատարակութիւնը կը ներկայացնէ թանկագին վկայութիւն մը։

Կը պատմէ թէ Մեծ Պատերազմին, երբ Թուրք բանակը Պարսկաստանի վրայ արշաւած էր, բռնաբարելով պարսկական չէզոքութիւնը, Թուրք սպաները միշտ կը կրկնէին իրենց զինաբրութեան պահուն.

— « Հոս եկանք ջարդելով «Ծօ»երը. վերադարձին մեր օձիքը պիտի ազատենք «Լօ»երէն: («Ծօ»ն Հայն է, «Լօ»ն՝ Քիւրտը)»

Ամբողջ քրտական շարժման մէջ, ամէնէն կազդուրիչ երեւոյթը այն է որ, գոնէ այսքանը հասկցեր են քիւրտ յեղափոխականները։ Թէ Հայերէն վերջը կարգը Քիւրտերուն եկած է։

Որքան անկեղծ եւ ամուր մնան այդ համոզման մէջ, այնքան կը դիւրանայ երկու արիական ժողովուրդներուն ազատութիւնը։

Շ.

ԱՀԱՒՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖԻԼԻՊԷԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

7000 ՀԱՅՈՒԹԵՆԷՆ ՀԱԶԱՐԸ ՄԻԱՅՆ ԿՐՆԱՅ ԻՐ ԳԼՈՒԽԸ ՊԱՀԵԼ

Վերջին պահուն Ֆիլիպէէն ստացանք երկու թղթակցութիւններ: Մեր երկու թղթակիցները այս առթիւ կը գրեն.

— Աղէտը պատահած ատեն, երեք անգամ փորձեցինք հեռագրել «Յառաջ»ին, բայց կարելի չեղաւ, պաշտօնեաները հեռացած ըլլալով: Յետոյ, ուզեցինք Սոֆիա ղրկել ինքնաշարժի մը միջոցաւ, բայց կառավարութիւնը վերջին պահուն արգիլեց ինքնաշարժով հեռանալ:

Այսօր կը հրատարակենք թղթակցութեանց մէկ մասը միայն:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՕՏ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի. ՖԻԼԻՊԷ 21 Ապրիլ)

Ֆիլիպէի 7000 հայութենէն հազարը միայն ի վիճակի է որոշ տուն մը ինքնապահ ըլլալու. իսկ մնացեալները կատարեալ ընչազուրկ են մեծ մասով: Մանաւանդ որ քաղաքը կիսակործան է, ու բոլոր գործատեղիները քանդուած ըլլալով, առնուազն մինչեւ մէկ ամիս անգործ կը մնան անոնք:

Այս հաշուով ուրեմն, դեռ կէս ժամ առաջ կը հաշուէինք որ մեր հասարակութիւնը պարզապէս ողջ պահելու համար, եթէ հինգական լէվա յատկացուի, առնուազն 3,000 հոգի նպաստընկալ համրելով, օրական 15,000 լէվայի կը կարօտինք: Գումարուած ժողովը այս բոլորը նկատի առնելով, անմիջապէս հեռագրով դիմում կատարեց՝ —Բարեգործ. Միութեան կեդրոնին, նիւ Եորք՝ Գ. Գարակէօզեանի, Անգլիա՝ Գ. Կիւլպէնկեանի, անոնցմէ խնդրելով բաւարար չափի եւ ստիպողական օժանդակութիւն: Ֆիլիպէի հայ հասարակութիւնը, որ, այնքան փութկոտ եղած է իր բոլոր քայլերուն ու օժանդակութիւններուն մէջ՝ ազգային որ եւ է ձեռնարկի կամ աղէտի հանդէպ, արդարօրէն կ'ակնկալէ որ իր դիմումները տան դրական ու անմիջական արդիւնք մը:

ՎԱՀՐԻՃ

*
* *

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի) ՖԻԼԻՊԷ, 21 Ապրիլ

Ժամը սարսափելի եղաւ Ֆիլիպէի մէջ։ Ապրիլ տասնեւութի Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը գրեթէ իննուկէսին, շատ զօրեղ եւ 18 երկվայրկեան տեւող ցնցում մը փողոց թափեց Ֆիլիպէի բովանդակ ժողովուրդը, մերկ կամ հագուած։ Ցնցումները փոքր ընդհատումներով, աւելի եւ նուազ ուժգնութեամբ կը շարունակուէին տակաւին մինչեւ այս վայրկեանը։ Ընդաքանչիւր շարժին գետինը կը դողայ ամպրոպի ուժգնութեամբ, միշտ աւելի խոր ու պակուցիչ։

Ժամի առաջին ցնցումներուն հրդեհի բոցեր բարձրացան քաղաքին զանազան կողմերէն, անշուշտ տապալած լամբարներուն բոցերուն կամ կրակարաններու կայծերուն հետեւանքով։ Շէնքերու դղրդիւնները, հրդեհի սարսափն ու խուճապահար ժողովուրդին վայնասունները դժոխքի վերածեցին քաղաքը։

Մինչեւ լոյս, ժողովուրդը խմբուած բացատներու եւ պարտէզներու մէջ, սրսփաց գիշերուան ցուրտին տակ, կատարեալ հուսահատութեան մէջ։ Յաջորդ օրը, լուսաբացին փոխուեցաւ հուսահատութեան նժարը։ Ունեւորները շուտով պարպուեցան վրաններու եւ տախտակէ տաղաւարներու մէջ, նախորդ գիշերուան վիճակին մէջ թողլով իրենց չքաւոր բախտակիցները։

Քաղաքին շէնքերէն հարիւրին եօթանասուն եւ հինգը անբնակելի են դարձած։ *Բոլորովին փլածներն ալ շատ են, բայց կանգուն տուներու տեսքը աւելի քստմնելի է։ Այսօր առաջին անգամ ըլլալով, ժողովուրդը կրցաւ կանոնաւորապէս հաց առնել փուռերէն։ Խանութները գոց են տակաւին։ Ոչ մէկ աշխատանք։ Քաղաքը շշմած է բոլորովին։ Շատ փողոցներ անանցանելի են՝ լեցուած փլատակներէն։*

Քիչ չեն նաեւ մարդկային զոհերը։ Տակաւին չկրցայ ճշտել անոնց թիւը, բայց վեց Հայեր հանեցին փլատակներու տակէն։ Կայարանէն մինչեւ Ցար Սիմէոնի պարտէզը, Պուղիկեաններու թաղը եւ Գարշի Եաքա մէկ հատ բնակելի տուն չկայ։ Ֆրանսական գոլէժը, Սէն Ժօզէֆի աղջկանց վարժարանը, գերմանական նորաշէն եւ ընդարձակ դպրոցները փլփլած եւ այլանդակուած են։

Հասարակաց պարտէզները վրանաքաղաքներու են վերածուած։

Ցար Պօրիս երկու օրէ ի վեր Ֆիլիպէ կը գտնուի եւ կը շրջի բոլոր վրաններն ու թաղերը, խրախուսելով ժողովուրդը։ Լսեցինք որ դրամական նուէր մըն ալ ըրած է՝ իր մանկութեան խնամատարներէն հայ պառաւի մը, Թագուհի Տուտուի, որուն տունը ձախիր եղած էր նոյն իրիկուան։

Աղէտը մեծ է եւ սարսափելի։ Հազարաւորներ կը գիշերեն տեղատարափ անձրեւին տակ։ Ազգային որեւէ շարժում կամ ձեռնարկ չէ եղած տակաւին։ Միայն Վաղինակ քահանան է որ գիշեր ցորեկ կը վազէ թաղէ թաղ, կը մխիթարէ եւ կը քաջալերէ Հայերը։ Առաջին օրը անընդհատ 8 ժամ թափառեցաւ բնտանիքէ ընտանիք ու տեղեկացաւ բոլորին վիճակին։

Պապիկ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ցաւակցական նամակներ ուղղեց Փարիզի պուլկարական եւ յունական դեսպաններուն, որուն աղէտին առթիւ։ Միեւնոյն ատեն 300ական ֆրանք յանձնած է, աղէտեալներուն յատկացուելու համար։ Նամակներուն մէջ, Պատուիրակութիւնը կը շեշտէ մասնաւորապէս.

— *«Այն եղբայրական եւ անձնուէր օժանդակութիւնը զոր հայ փախստականները միշտ վայելած են ձեր երկրի թէ կառավարութեան եւ թէ ժողովուրդին կողմէ, չի կրնար մոռցուիլ մեր ազգակիցներուն կողմէ, եւ արդէն հանգանակութիւններ բացած են, իրենց օգնութեան բաժինը բերելու համար աւերուած վայրերու տառապեալ հազարաւոր աղէտեալներուն»։*

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեգործականի դրասենեակէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ Ֆիլիպէէն հասած ստիպողական հեռագրի մը վրայ, «շուրջ 110,000 լէվայի անմիջական նպաստ մը ղրկուեցաւ աղէտեալ 3000 հայ գաղթականներու համար, մեծ մասով զգեստեղէն։ (20,000 ֆրանք)»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մայիս Մէկի ցոյցին մասնակցող օտարները պիտի արտաքսուին

Աոջի օր Ներքին Նախարար Ալպէր Սարօի մօտ տեղի ունեցաւ խորհրդակցական ժողով մը, որուն կը մասնակցէին ոստիկանական տեսուչ Քիափ, Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէն Ռընար, Փարիզի կեդրոնի հրամանատար զօր. Սիմոն, Փարիզի զինուորական կառավարիչի սպայակոյտի պետ զօր. Հիէրար, Հանրապետական պահակազօրքի եւ Ոստիկան զինուորներու հրամանատարները, Թաղապետական ոստիկանութեան ընդհանուր տնօրէն Կիշար եւ Ոստիկանական տեսչութեան վարիչներէն Լըպրըթօն։

Նախարարը անհրաժեշտ հրահանգները տուաւ՝ Մայիս 1ին կարգն ու հանրային ապահովութիւնը պահպանելու համար։ Հաստատելով իր նախորդներուն հրահանգները, Ալպէր Սարօ յայտնեց թէ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ ամէն թափօր պիտի արգիլուի։ Աշխատանքի ազատութիւնը պիտի ապահովուի։ Անոնք որ պիտի փորձեն արգելք ըլլալ ատոր, անմիջապէս պիտի ձերբակալուին։

Այն բոլոր օտարականները, որոնք կը մասնակցին փողոցի ցոյցերուն կամ կը հակառակին ոստիկանական հրամաններուն, անմիջապէս պիտի վտարուին։

Այսօրուան ընտրութիւնները

Այսօր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ տեղի կ'ունենան համեմատական ընտրութիւնները։ Ութ օրէ ի վեր քաղաքական բոլոր կուսակցութեանց միջեւ տենդոտ բանակցութիւններ կատարուեցան՝ վերջնական թեկնածուներու մասին համաձայնութեան գալու համար։ Այլեւս կասկածէ դուրս է թէ վարչապետ Փուանքարէի կուսակիցները յաղթանակը պիտի տանին։

Համայնավարներու դիրքը շատ խախուտ է եւ չի յուսացուիր որ նախորդ շրջանին չափ (26) երեսփոխան կարենան տալ։ Մոսկուայի այս նպատակներուն անհաշտ դիրքին բերումով կարգ մը վայրերու մէջ վտանգուած են նաեւ ընկերվարական թեկնածուները։ Մասնաւորաբար դժուարին կացութեան մէջ են ընկերվարական յայտնի գործիչներ Լէօն Պլում ու Փօլ Ֆօրը։ Համայնավարները վերջին օրերս ուզեցին սակարկութեան մտնել ընկերվարական քանի մը թեկնածուներու հետ, սակայն այս վերջինները մերժեցին ամէն նուաստացնող պայման։

Պէլա Քուն ձերբակալուած

Վիէննայի ոստիկանութիւնը աոջի օր ձերբակալեց Հունգարիոյ նախկին խորհրդային կառավարութեան ժողովրդային գործավարներու պետ Պէլա Քունը, որուն արգիլուած էր Աւստրիա բնակիլ։ Ամիս մը առաջ Պէլա Քուն Վիէննա եկած եւ կեղծ անունով գրասենեակ մը բացած էր 7րդ թաղամասին մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէր անոր շարժումները, Պէլա Քուն այդ գրասենեակը պրոպագանդի կեդրոն դարձուցած էր եւ հոն ժողով կ'ունենար ուրիշ համայնավարներու հետ։ Աոջի օր ոստիկանները յանկարծակի գրասենեակ մտնելով ձերբակալեցին Պէլա Քունը եւ գրաւեցին պոլշեւիկեան պրոպագանդի շատ մը թուղթեր։ Պէլա Քուն, որ կեղծ անցագիր մը ունէր, ո եւ է դիմադրութիւն չըրաւ։ Նոյն օրը ձերբակալուեցան նաեւ իր երկու մեղսակիցները, որոնք նոյնպէս կեղծ անցագիր ունէին։

Կ'ըսուի թէ այս նշանաւոր պոլշեւիկը կը ծրագրէր համայնավարական նոր յեղափոխութիւն մը պայթեցնել Հունգարիոյ մէջ։ Հեռագրի մը համաձայն, հունգար կառավարութիւնը Աւստրիայէն պիտի պահանջէ Պէլա Քունը, պատճառաբանելով՝ որ յիշեալը ամբաստանուած է հանրային իրաւունքի բազմաթիւ ոճիրներով։

Հայ նշանաւոր գող մը ձերբակալուած

Աոջի գիշեր պուլվար Սթրազպուրկ թիւ 76 պանդոկին մէջ գաղտնի ոստիկաններու կողմէ ձերբակալուեցաւ 36 տարեկան Հայ մը՝ Հայկ Հուլբաբօֆ (?)։ Այս մարդը երեք տարուան մէջ 300 գողութիւն կատարած էր եւ այդ շրջանին ձեռք անցուցած գողօնը — գոհարեղէն եւ թղթադրամ — կը ներկայացնէ առնուազն կէս միլիոն ֆրանքի արժէք, ինչպէս խոստովանեցաւ ինքը՝ ձերբակալութենէն վերջ։

Հուլբաբօֆ ամէնէն աւելի կը գործէր կայարաններու մօտակայ պանդոկներուն մէջ։ Ընդհանրապէս կէս գիշերին կամ առտուան ժամը մէկին առեններ կ'երթար պանդոկ մը եւ հանգստաւէտ սենեակ մը կ'ուզէր, պատուիրելով որ առտուն կանուխ արթնցնեն զինքը, որովհետեւ այսինչ տեղ երթալու համար շոգեկառք պիտի նստէր։ Իր սենեակին՝ մէջ տեղաւորուելէ յետոյ, Հայկ ականջը դրան տուած, նրբանցքներու աղմուկները մտիկ կ'ընէր եւ անմիջապէս որ հասկնար թէ դրացիներէն մէկը դուրս ելած է, կը մտնէր անոր սենեակը եւ կը գրպանէր ինչ որ գտնէր։ Օր մը դրացիին սենեակը մտած էր, երբ մարդը վրայ հասաւ։ Ճարպիկ գողը, որ դեռ կողոպտելու ժամանակ չէր ունեցած, պաղարիւնով ներողութիւն խնդրեց, ըսելով թէ սխալմամբ իր սենեակը կարծած էր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՃՄԱՆ ԵՒ ՆՈՒԱԶՄԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

(Թարգմանուած Թիֆլիսի «Պրոլետարի»էն)

Խորհրդային իշխանութիւնը մինչեւ այժմ երկու մարդահամար է կազմակերպած։ Առաջինը 1920ին, երկրորդը 1926ին։ Առաջին կամ 1920ի մարդահամարը կ՚ընդգրկէր ներկայ ԽՍՀՄ մէջ մտնող երկրի միայն 100ին 80 մասը։ Առկէ զատ, այդ մարդահամարը տեղի ունեցաւ շատ ծանր պայմաններու մէջ, որոնք չէին կրնար չանդրադառնալ անոր վրայ։ Այդ պատճառով 1920ի մարդահամարի տուեալները քիչ ծառայութիւն կրնան մատուցանել ազգաբնակչութեան աճման ուժը պարզելու համար։

Այդ նպատակով կը մնայ յենուլ 1897ի եւ 1926ի մարդահամարներուն վրայ, որոնք կ՚ընդգրկեն ամբողջ 30 տարուան ժամանակաշրջան մը։ Այդ հիման վրայ կազմած են իրենց յօդուածները Օ. Կվիտկին և Տ. Սեմինով («Իզվէստիա» թիւ 55) Խորհրդային Միութեան ազգաբնակչութեան աճման յարակից կարգ մը հարցերու մասին։

Նկատի ունենալով նիւթերու հետաքրքրականութիւնը, քաղուածաբար ու ամփոփումներով կը ներկայացնենք այդ յօդուածները մեր ընթերցողներուն.—

Համեմատելով 1897ի եւ 1926ի մարդահամարներու տուեալները, կը տեսնենք հետեւեալ պատկերը.—

1926ի մարդահամարը Խորհրդային Միութեան հողին վրայ, — 610,000 քաղաքներու, գիւղերու եւ աւաններու մէջ— կը հաշուէ 146.989.000 կամ կլոր թիւով 147 միլիոն բնակիչ։

1897ի մարդահամարը նոյն այդ տարածութեան վրայ, առանց Բուխարայի եւ Խիվայի, կը հաշուէր 103.900.000 բնակիչ։ Հաշուելով Բուխարայի եւ Խիվայի բնակչութեան այն ժամանակուան թիւը 2.100.000՝ կը տեսնենք որ 1897ին ներկայ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ կար 106 միլիոն բնակչութիւն։ Կը նշանակէ թէ 1897ի սկիզբէն մինչեւ 1926, 30 տարուան ընթացքին, ազգաբնակչութեան թիւը աւելցած է 41 միլիոն կամ հարիւրին 38.6։ Եթէ բարդ տոկոսներով հաշուենք ազգաբնակչութեան աճումը այդ երեսնամեակին, կը ներկայացնէ տարեկան միջին թիւով ընդամէնը հարիւրին մէկ։

Ազգաբնակչութեան տարեկան աճումը մինչեւ պատերազմը աւելի բարձր էր— աւելի քան հարիւրին մէկ ու կէս։

Միւս կողմէ ալ 1923—26ին — այն վայրերուն մէջ ուր ծննդեան եւ մահուան կանոնաւոր արձանագրութիւն է եղած,— ազգաբնակչութեան աճումը(ծնունդներու թիւի յաւելումը մահերու հետ բաղդատելով, կ՚անցնի հարիւրին 2ը։ Աճման տոկոսի անկումը կուտայ պատերազմի եւ սովի ժամանակաշրջանը։

Եթէ 1914ի համար ազգաբնակչութեան թիւը ներկայ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, ըստ Վ. Գ. Միխայիլովսկիի, ընդունինք 138 միլիոն 100,000 հոգի, եւ նկատի առնենք աճման տոկոսային հաշիւները, կը ստանանք հետեւեալ պատկերը.—

Ներկայիս Խորհրդային Միութեան մէջ մտնող երկիրներու ազգաբնակչութիւնը.

		Ամբողջ ազգաբնակչութեան թիւը միլիոններով	Աճումը կամ նուազումը միլիոններով	Տարեկան միջին աճումը	Տոկոսով (տարեկան)
9 փետրուար	1897	106.0			
1 յունուար	1914	138.1	+32.1	+35.6	+1.58
1 յունուար	1923	135.9	— 2.2	— 1.6	—0.18
17 դեկտեմբեր	1926	147.0	+11.1	+ 8.2	+2.00

Եթէ մինչպատերազմեան աճումը բնական համարենք (որ պայմանական է), ուրեմն բնակչութեան կորուստը համաշխարհային պատերազմի, քաղաքացիական կռիւներու եւ սաստիկ երաշտութեան տարիներուն (1914—1922), մահերու յաւելման եւ ծնունդներու նուազման հետեւանքով, կ՚ունենանք տարեկան միջին հաշուով հարիւրին 1.76 (1,58+0,18)։ Ընդունելով այդ ժամանակաշրջանին ազգաբնակչութեան միջին թիւը 137 միլիոն, կը տեսնենք, որ ազգաբնակչութիւնը պակսեր է տարեկան 2 եւ մէկ երրորդ միլիոն հոգի, իսկ այս ամբողջ ժամանակաշրջանին՝ 21 միլիոն, այսինքն կորուստի քանակը քիչ մը միայն պակաս է ժամանակին լեհաստանի ազգաբնակչութեան թիւէն։

Այժմ տեսնենք թէ ինչ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են Խորհրդային Միութեան առանձին մասերուն մէջ ապրող ազգաբնակչութեան թիւին մէջ։ Համաձայն 1897ի եւ 1926ի մարդահամարներուն՝ ազգաբնակչութեան ամենափոքր աճումը կուտան Անդրկովկասեան եւ Միջին ասիական հանրապետութիւնները։ Եւ այդ՝ հակառակ այն հանգամանքին, որ շատ քիչ չափով այդ հանրապետութիւններէն տեղափոխուած են Միութեան միւս մասերը, եւ ընդհակառակն, բաւական մեծ չափով վերաբնակիչներ տեղափոխուած են այդ հանրապետութիւններուն մէջ Խորհրդային Ռուսաստանէն, Բելոռուսիայէն և Ուկրայինայէն։

	1897	1926	Տարբերութիւնը	Տոկոսներով
Ռուսիա	71.831.000	100.858.000	39.027.000	40.4
Ուկրայինա	21.200.000	29.020.000	7.820.000	36.9
Բելոռուսիա	3,725.000	4.984.000	1,259.000	33.8
Անդրկովկ.	4.494.000	5,862.000	1.368.000	30.5
Ուզբէկ. եւ Թուրքմէն.	4.797.000	6.267.000	1.479.000	30.6
ԽՍՀՄ	106.947,000	146,989.000	40.942.000	38.6

Ազգաբնակչութեան աճման ամենամեծ տոկոսը կը գտնենք Խորհրդ. Ռուսաստանի մէջ։ Սակայն աճման թափի խոշոր տարբերութիւն կը նկատուի անոր ասիական մասի (ուր կան նաեւ Ուկրայինայէն, Բելոռուսիայէն եւ Եւրոպական Ռուսաստանէն տեղափոխուած բաւականաչափ վերաբնակիչներ) եւ եւրոպական մասին միջեւ։

	1897	1926	Հազարներով	Տոկոսներով
Եւրոպ. մաս	61,851	82.037	20,086	32.6
Ասիական մաս	9,980	18.821	8.841	88.6
Ամբողջ Խ. Ռուս.	71,831	100,858	29.027	40.4

Պէտք է ըսել, որ խոշոր աճում են տուած այն շրջանները, ուր գերբնակչութիւն ունեցող երկրագործական վայրերէն բաւական վերաբնակիչներ տեղափոխուած են։ Այսպէս Սպիրեայ բնակչութիւնը աւելցած է հարիւրին 138, իսկ Հեռաւոր Արեւելքը (Դալնի Վոստոկ)—հարիւրին 164։

Պատերազմը եւ անոր հետեւանքները (սով եւ համաճարակ հիւանդութիւններ) ոչ միայն թուլցուցին բնակչութեան աճման թափը, այլեւ խոշոր փոփոխութիւններ առաջ բերին կիներու եւ այրերու թիւի փոխյարաբերութեան մէջ։

1897ին ներկայ Խորհրդային Միութեան մէջ մէջ մտնող երկիրներու բնակչութեան կիներու թիւը քիչ մը միայն կ՚անցնէր այրերու թիւէն, այնպէս որ 1000 տղամարդուն կ՚իյնար 1,010 կին։ 1926ին 1000 տղամարդուն կ՚իյնայ 1.069 կին։ Այրերու թիւը, ինչպէս կը տեսնէք հետեւեալ տախտակէն, 1897—1926 տարիներուն աւելցած է հարիւրին 34.6 իսկ կիներու թիւը— 42.5։

1926ին աւելի է. քան	1897ին	1926	1897	հազարներով %
Այր հազարներով	52,752	71.027	18,082	34.6
կին հազարն.	52,294	75.982	22,668	42.5
1000 տղամարդուն կ՚իյնայ	1,010	1,069	59	5.8

Բացարձակ թիւերով 1897ին կիները այրերէն աւելի էին կէս միլիոն, իսկ 1926ին մօտ 5 միլիոն։

Այրերու նուազման վրայ ազդած են, ի հարկէ, ռուս-ճափոնական եւ համաշխարհային պատերազմներն ու քաղաքացիական կռիւները, նաեւ որոշ չափով գաղթականութիւնը, բայց ամէնէն շատ պատերազմի հետեւանքները։ Համաճարակ հիւանդութիւններու եւ սովին աւելի մեծ թիւով այրեր են զոհ գացած քան կիներ։

Կիներու աճման գերակշռութիւնը աւելի աչքի կ՚իյնայ քաղաքներու, մանաւանդ արդիւնաբերական խոշոր քաղաքներուն մէջ։ 1897ին քաղաքներուն մէջ 1000 տղամարդուն կ՚իյնար ընդամէնը 891 կին, իսկ 1926ին 1039։ Մինչդեռ գիւղերու մէջ կիներու աճումը շատ քիչ է. 1897ին գիւղերու մէջ 1000 տղամարդուն կ՚իյնար 1040 կին, 1926ին՝ 1081 կին։

Յաջորդով Խորհրդ. Միութեան ժողովուրդներու մարդահամարը։

ՔԻՏԱԿԱՆ ԼՕ, ԼՕՆԵՐԷՆ

ՈՍԿՈՐԷ ՊԱԼԱՏԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Կ՚ըսեն թէ՝ դարեր առաջ, Ջինմաչինի Թագաւորներէն մէկը, իր սիրած աղջկան փափաքին համաձայն, մարդկային ոսկորներէ եւ գանկերէ պալատ մը շինած է, եւ պալատին աջ կողմն ալ բարձր, խիստ բարձր աշտարակի մը գագաթին, իր սիրուհիին պատկերը քանդակել տալով, հրամայած է որ՝ ամէն առաւօտ, բարի լոյսին, զօրքն ու զօրականները, պալատականներն ու ազնուականները հազար հազար ժողովուրդներու հետ, երկրպագեն աղջկան պատկերին առջեւ, օրհնելով սիրոյ համար թափուած արիւնը, փառաբանելով անօրինակ գոհաբերութիւնն ու հզօրութիւնը արիւնաժանգ սուրերու։

***

Նազէ՛, ի՛նչ է քու սրտի փափաքը։ Եթէ կ՚ուզես սա գաշտերը կանաչափառ, անթիւ, անհամար ոչխարներու հօտերով զուգեմ։ Եթէ կ՚ուզես, սա յորդահոս գետը ցամքեցնեմ ու մշտադալար ծաղկանոցի վերածեմ։ Աստղերը եթէ համրանք ունենան, անոնց թիւով լալ ու գոհար, մարգարիտի շարոցներու խուրձեր զարձնեմ, զմրուխտ, ալմաստ, Սիփան սարէն ու Նեմրութէն մինչեւ Բոհտան ու Շէմտինան, ցանեմ, փռեմ ոտքերուդ առկ։

— Այօ՝, Կորիճին հարստութիւնը անոր փառքն է յաղթական, քաջերու խնդութիւնը՝ տիեզերքի ուժը։ Արեւին հետ, արեւին պէս, դու ծնած ես պիտի մեռնիս։ Գիտեմ խենդ ես, տենչերուս պէս. կրակիս բոց, բուք ու փոթորիկ։ Համբուրեցի՛ր... քուկդ եղայ, չէ՛, կատարէ կամքս։ Շինէ պալատ մը ոսկորէ, մարդոսկորէ։

***

Ելաւ Մըրատ. լուսածագին զէնքեր կապեց։ Քաշէ՛ց, գոռաց, հեծաւ իր ձին արաբական։ Մօրակեցին ձիերը ողջ, հազար հազար խենդերը քաջ, մահ ու արիւն համատարած բանեց երկիր։ Գետերն ելան արիւն աչլան, ողողեցին գիւղերը մեծ. դաշտեր լերկ, բուսարմատներ հողին երես զիզած, վախու։ Անապատներն անծայր, անվերջ ու կարաւան չեկաւ, չանցաւ։

Շինեց Մըրատ բերդն ոսկորէ, ու գանկերու աչքափոսեր, զըմրուխտ աչքեր տեղաւորեց. վառել տուաւ հսկայ խարոյկ յաղթանակի, խրախճանքի։

Ոսկէ բոցեր, կրակն անմար, հուր բերաններ հազար լեզուով, ճերմակ ծուխի զուլաներով համան գահը մեծ Ալլահի։

Նազէն ելաւ պատուհանէն, նայեց. զիտեց գործը քաջին, նայեց, նայեց ու հիացաւ. բայց նկատեց որ պալատի աջ կողմը բարձր. չկայ Ջինի, Ջինմաչինի աշտարակը հէքեաթներու։

Մըրա՛տ, իմ տէր, դու իմ գերի՛ն, շինէ՛լ տուր դուն մեծ աշտարակ ու գանկերու դէզին վրայ թող միշտ մնայ պատկերը մեր։ Դրել տուր հոն թէ աշխարհի մարդիկ բոլոր որ կը ծնին ու կը մեռնին, մեռնո՛ղն է շատ, թէ ապրողը. կի՛նն է հզօր թէ տղամարդ։

***

Շինեց Մըրատ մեծ աշտարակ հազար հազար նոր գանկերէն, ու ոսկորէ մեծ պալատէն, բարձր, շա՛տ բարձր աշտարակի, վե՛ր գագաթին, տնկեց արձանն իր սիրածի, չքնաղագեղ, Աստուածածին իր Նազէի։ Բայց չհասաւ իր խելքը խենդ, ջահիլ անփորձ, թէ՝ աշխարհիս մա՛հն է շատուոր, թէ կեանքը շատ։

***

Իմաստուն էր մեծ եղբայրը Մըրատին քաջ, տիեզերքի գաղտնիք գիտէր եւ աստղերու լեզուին տեղեակ. Աստուածներու գիրք կը կարդար։

— Ըսէ եղբա՛յր, աշխարհի վրայ,ապրողնե՞րն են բազմաթիւ թէ մեռնողները։

Եղբայրը նայեց. շա՛տ զարմացաւ, գլուխ շարժեց, աչքին արցունքն աղբիւր դարձաւ, հառաչելով հազիւ ըսաւ «Մեռնողները շատ»։

—Ապրողներ շատ,պնդեց Մըրատ։

— Ձէ՛, մեռնողներն անթիւ ու շատ։

—Պատճա՞ռ, պատճա՞ռ, հարցուց Մըրատ։

— Ես չեմ հաշուեր այն քաջերը, որոնք կիներու խելքով ու խորհուրդներով կը ղեկավարուին, վասնզի աշխարհիս վրայ, մեռելները եւ կիներուն գործիք. խաղալիք դարձած տղամարդիկը, միեւնոյնն են ու հաւասար. մեռնողները՝ ուրեմն շատ։

***

Մտածեց, երկար մտածեց Մըրատ։ Սխալ չէր կրնար ըլլալ իր իմաստուն եւ մեծ եղբօր պատասխանը։ «Կինը թէ՛ գմոխք եւ թէ դրախտ է։ Ես չեմ հաշուեր այն քաջերը, որոնք կիներու խելքով ու խորհուրդներով կը ղեկավարուին. վասնզի՝ աշխարհիս վրայ, մեռելները և կիներուն խաղալիք դարձած տղամարդիկ միեւնոյնն են եւ հաւասար։ Մեռելները շատ են ուրեմն»։

Ելաւ Մըրատ մեծ աշտարակ. նայեց առջեւ խո՛ր խորխորատ։ Ու հոն՝ ուր երկու հսկայ, սեւ ժայռերը գլուխ գլխի, հազար դարերէ ի վեր կը փսփսան ու իրենց խոռոչներէն արցունքի պէս աղի ու վճիտ ջուրերը անոնց կուրծքերէն ի վար կը վազեն։ Հոն՝ Խոշապայ մեծ ու պղտոր գետի յորձանքներու խորքերէն, երկու գլուխները վեր կը նային ակնապիշ ու կը կրկնեն. «Մեռելներն են շատ»։

Նազէն ու Մըրատն են անոնք։

Իսկ ոսկորէ պալատը։ Օ՛, ոչ ոք գիտէ անոր տեղը։ Տարին մէկ օր միայն, կէս գիշերին Գաշեւայ սարի սառցակոյտեր կայծակի թեւեր կ՚առնեն, ամպերու որոտումներով աշխարհ կը դղրդացնեն։ Անհաւասարաչափ կը տիրէ ամենուրեք, վախէն՝ մարդիկ կը զարրին չնչելէ. բոլոր աչքերը կը գոցուին, խուլ ու ոսկրային ճարճատիւնի մէջէն, մէկը կը հեծկլտայ.

— «Մեռնողներն են շատ»։

Թարգմ. ԱԶԳԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Յաճախ կ՚ըսենք — ժայռի պէս տոկուն եւ անշարժ։ Բայց միշտ ալ ժայռակոյտեր, լեռնակոյտեր, դաշտերէն մինչեւ քաղաքները խորհրդաւոր ուժի մը վրայ կը ծփան այնպէս ինչպէս փայտի բեկոր մը՝ գետի մը յորձանքին վրայ։

Ցեստկանօրէն աշխարհի ոչ մէկ կէտը զերծ է երկրաշարժի հաւանական ցնցումներէ. բայց իրօկանին մէջ կարեւոր եւ ամէնէն աւելի աւերիչ երկրացնցումները կը դուգադիպին երկրագունդի մեծ լեռնաշղթաներուն ստորոտը եւ մանաւանդ այն գիծերուն վրայ, որոնք սլացիկ եւ թեք լեռնազանգուածներ կը բաժնեն տափարակ եւ գոգ տափաստաններէ կամ ծովային անդունդներէ։ Կարծէք այդ կէտերը կը ներկայացնեն երկրակեղեւի ամէնէն աւելի խախուտ, անհաւասարակշիռ շերտերը։

Այսպէս Ճափոնական հեռաւոր կղզեխումբը թառած խաղաղական ամենախոր անդունդներուն ափին, կամ ամերիկեան Ընտէան լեռնաշղթայի ստորոտը փռուած երկիրները Սան-Ֆրանչիսկոյէն մինչեւ Վալփարէզօ՝ որոնց ոտքերը կը մխրճուին խորունկ ջուրերուն տակ, փիրջապէս հայկական-կովկասեան լեռնակոյտը կամ պալքանեան երկրաբանական խառնարանը, ասոնք երկրաշարժի դասական երկիրներն են, ուր հողը ջերմի սարսուռներ եւ երբեմն ալ երկար թմբիրէ մը վերջ ցաւագին ցնցումներ ունի։

Գիտութիւնը տակաւին վերջին խօսքը չէ ըսած երկրաշարժերու մասին, բայց անոնց ուսումնասիրութեան տուած է լայն ընդուն թռիչք մը. շնորհիւ կատարեալ գործիքներու, շարժագիրներու (sismographe) որոնք կ՚արձանագրեն ցնցումներու ընթացքը, տեւողութիւնը, ալիքները եւ հաւանական աղբիւրը։ Երկրաշարժային գիտութիւնը (sismologie) այսօր քաղաքացիական իրաւունք շահած է պաշտօնական գիտութեանց շարքին եւ ունի իր հեղինակաւոր գլուխները։

Երկրաշարժի պատճառներուն մասին կարծիքները բաժնուած են. թերեւս ամէն լուսաբանութիւն հիմնաւոր է, որովհետեւ բնական երեւոյթներուն ետին միակ պատճառներ փնտռելը չափազանց միակողմանի պիտի ըլլար։ Վայրէ վայր, պարագայէ պարագայ թերեւս թաքուն գործօնները տարբեր են։

Ահաւասիկ մէկ քանին այդ վարկածներէն, որոնք ամէնն ալ աւելի կամ պակաս տրամաբանօրէն կը բացատրեն երեւոյթները.

Ոմանք կ՚ըսեն երկրիս կեդրոնը համեմատաբար նուրբ խաւ մըն է որ հազիւ կը շրջապատէ հրեղէն հեղուկ միջուկ մը։ Այդ կեդրոնական կիզանիւթը, այդ վիթխարի հրացանը ովկիանոսի մը նման իր ծփանքները, իր մակընթացութիւնները ու տեղատուութիւնները ունի, եւ անոր ալիքները երբ կուգան բախելու երկրակեղեւին հոն յառաջ կը բերեն զրեթէ միշտ սարսուռներ, զորս մենք չենք զգար ամէն տեղ, բայց շարժագիրները կ՚արձանագրեն ամէն օր եւ օրական քանի մը անգամ։

Ուրիշներ կը պնդեն թէ երկրակեղեւը միահամուռ, միանուագ կազմուած չէ, այլ ինչպէս սառոյցի մը վրայ զանազան սառոյցի բեկորներ անջատաբար կազմուած եւ ապա իրարու մօտենալով միացած են, երկրակեղեւի կազմութիւնն ալ նոյն ընթացքին հետեւած է։ Պարզ է թէ այդ տարբեր բեկորներու միացման կէտերը միշտ սերտ եւ ամրապինդ չեն ըլլար, բաղադրութեամբ և յօրինուածքով տարբեր, այդ բեկորները իրարու չեն փակիր կոթողին։ Իրարու հետ չեն եփիր, ինչպէս սովորութիւն է ըսել. ահաւասիկ ձեղի խախուտ գիծեր, հողաշերտեր որոնք երբեմն հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելու, տեղաշարժելու պէտք կ՚ունենան. անոնց այդ թափառ աշխատանքն է սահման որ կը քանդէ երբեմն մեր մակերեւոյթին տունն ու տեղը։

Կայ նաեւ ուրիշ տեսութիւն մը, ոչ նուազ համոզկեր, որով կը նանք ընդհատել շարքը։

Երկրակեղեւը թէեւ կարծր, բայց հրեղէն միջուկը կը շարունակէ պաղիլ, կծկուիլ եւ այլափոխուիլ։ Չէ՞ որ այս պայմաններուն մէջ կեղեւին եւ միջուկին միջեւ պարապութիւն մը կը կազմուի. ու ինչպէս ցամքող խնձոր մը կեղեւին խորշոմիլը, երկրագունդն ալ կը փոթփոթի, կը ծալլուի, կը ծնին լեռնաշղթաներ ու դուքներու, դաշտերու քով։ Եւ անհարթութիւնները կը շեղուին աստիճանաբար, բայց կարծր ծալքերու բակեղեւի մէջ այդ կազմութիւնը անխուսափելի ծնունդ կուտայ բեկումներու, կծկումներու, պրկումներու, ներքանդումներու։ Խաւեր կը կը ծամռկին, կը փլին։ Այդ կունքը երբեմն լուռ. բայց յաճախ կը կատարուի յեղակարծ թուն պոռթկումներով. վերջապէս հողը պէտք է որ հաւասարակշռուի, նստի...

Այդ ներքին հաւասարակշռութեան աշխատանքը շարունակուած է դարերով, բայց վերջնական չէ անշուշտ, վերջնականը ալ չէ։ Ուժերու մշտական բախումը որքան կը շինեն, նոյնքան ալ կը քանդեն. հազիւ անոնց միջեւ հաւասարակշռութիւն կը հաստատուի անիկա տեղի կուտայ նոր վայրումներու...

Տիեզերքի կեանքը է այլ կոյր արուեստագէտ մը որ անընդհատ նպատակի կը քանդէ ու կը շինէ ու կը քանդէ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

82.— ՊԱՐԵՐԳ ՑԱՌՕՆԻ

Լուսնակ գիշեր լուսն անուշ,
Նարինջի ջան,
Իմ եարիս պաչիկն անուշ,
Եարոջս ծոցը մէրճան,
Լուսնակ կ՚երթայ Մշոյ սարով,
Նարինջի ջան,
Կշտէ աշուն ու գարուն,
Նարինջի ջան,
Բարեւ սանէ իմ եարուն,
Եարոջս ծոցը մէրճան,
Քամին ելաւ Էրման Էրան,
Նարինջի ջան,
Քշեց՛ բերուն Մշոյ բերան,
Նարինջի ջան,
Մշոյ հացեր Թեւաւորան,
Եարոջս ծոցը մէրճան,
Մեր քաղաքին կ՚ասեն Մուշ,
Նարինջի ջան,
Իմ եարիս անունը Նըրնուշ,
Նարինջի ջան,
Գաչիկ մ՚առի շատ անուշ
Եարոջս ծոցը մէրճան,
Պարն ի՞նչ է, պարզան ի՞նչ է,
Նարինջի ջան,
Նըրնու՛շ, քու սէվդան ի՞նչ է,
Նարինջի ջան,
Խոցիդ մէջ կար քանի պաւ
Եարոջս ծոցը մէրճան,
Ցեմ հասնիր, Ֆայտան ի՞նչ է,
Նարինջի ջան,
Մշոյ քաղաք շըջերով,
Նարինջի ջան,
Նըրնուշ տալան գիշերով,
Նարինջի՛, Նարինջի՛ ջան։

Հաւաքից՝ Գ. Միրոյեան

[illegible]ՍԻԼ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ

[illegible] հայկական հանդէս[illegible] ունկնդրեցինք առա[illegible] նորածիլ տաղանդ [illegible] Նիկոլեան։ Լսեցինք [illegible] քնքուշ, ներդաշ[illegible], թրթռուն հնչիւն[illegible] տեսնել զինք [illegible] եւ «Ծիծեռնակ»ին։ [illegible] յուզուեցանք, եւ [illegible] Նիկոլեան, հա[illegible] սարեան, — անուշ, [illegible] եւ համեստ տղայ մը, [illegible] խառնուածք մը, [illegible] տաղանդի մը ա[illegible]ութիւն ունի։

[illegible] Քառաչէն, որ [illegible] այս երիտասարդ ար[illegible] դժբախտ կենսա[illegible] ամփոփելու։

[illegible] ծնած է Կիլիկիա[illegible] հնանդայ հայրե[illegible] կը

[illegible] սկսած է 15 տարե[illegible] Կիլիկեցիներու ծանօթ [illegible] երաժշտագէտ Իւզէզ[illegible] ցնահասութեան արժա[illegible] ժամանակին։ [illegible] սարեկանին, Պէյրութի [illegible] ժամանակի նուագահան[illegible], որ կը գնահատուի [illegible] յանելեան տեսնելով այս [illegible] տարակարգ կարողու[illegible] օրպէս սան, կը ղր[illegible] Փարիզ 1924ին, զար[illegible] եւ կատարելագոր[illegible] համար։

[illegible] մեծ սառանին մէջ, [illegible] ամառակարար Պ. [illegible] Թէրգեան, արգելք կ'ըլ[illegible] տղուն, որ հետեւի [illegible] սրսեսախն «Տղա'ս, [illegible] երկրորդական ու[illegible] եւ գործնական ճիւղի [illegible] Արուեստը մարդու ա[illegible] կը քաղուէ»։

[illegible] Նիկոլեան, արուեստի [illegible] աւելի զօրաւոր զգալով, [illegible] յաղթել անօթութեան [illegible]։

[illegible] մը աշխատելէ վերջ [illegible] կ'անցնի Լիոն։ Եօթը [illegible] կը պարմանաւորուի ծա[illegible] Cirque Rancyի հետ։ [illegible] մէջ, հաղեւոր նուա[illegible] մը կը մասնակցի [illegible] գինավարէ 26 հոգինոց [illegible] երգչախումբը։ Առաջին [illegible] Մեծապէս կը գնա[illegible]։

[illegible] մէջ, Conservatoireի [illegible] Պ. Պալանէն կը [illegible] լաւ վկայական։

[illegible] համբաւ նուագի հայրե[illegible] Ներսէն, ա, ուր աւելի[illegible] կը սիրէ երաժշտութիւնը [illegible] Պէթհովէնը։

[illegible] նիւթական միջոցները [illegible] կատարելագործէ [illegible] արուեստը։

[illegible] ձաշակով Արեւելքի եւ [illegible] զորգացումով Եւրոպացի, [illegible] հայ ամենամեծ երաժիշտ[illegible] կը ճանչնամ, Եկմալեանն [illegible] Վարդապետը։ Մեր [illegible] անմահ ժողովուրդ [illegible] հայրենա երեւակայու[illegible] Մեր' դէպի բնութիւնը, [illegible] հորը, արեւը, զարունը։

կեանքը։ Ունի այնպիսի երգեր, որոնք պէտք է ձայնագրուին, երաժշտական երանգ եւ շրջանակ տալով մեր զարգացած երաժշտագէտներուն կողմէ։ Ես ջութակահարի յատկութենէն աւելի երգահանի (Compositeur) տաղանդ կը զգամ իր մէջ։ Կուզեմ աւելի եւ աւելի ուսումնասիրել մեր ժողովրդական ու հայրենի քաղցրիկ տաղերը։ Կ'ուզեմ հայկական շունչին եւրոպական ձեւ հաղցնել։ Ճաշակով դասական եմ, բայց կը սիրեմ ռոմանտիկները»։

Այս տաղանդաւոր տղան, հիմա, նիւթական միջոցներէ զուրկ, չկրնալով իր արհեստին կատարելագործութեան հետեւիլ, ստիպուած է ջութակի դասեր տալով ապրիլ Լիոնի մէջ։

Լիոնի գաղութը պիտի կրնա՞յ գնահատել ու պահել իր ծոցին մէջ ինկած այս հազուագիւտ գոհարը։ Մեծ պատերազմէն յետոյ, այդպիսի ի՜նչ նորածիլ տաղանդներ մեռան, շնորհիւ մեր քար անտարբերութեան։

ԱՐՍԷՆ ԱԾԷՄԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, երեսփոխանական ընտրութիւններուն առթիւ Ֆրանսայի համայնավարները ամէն տեղ համեմատականի ենթացած են, եւ իրենց թեկնածուներուն ընտրութիւնը յաջողցնելու համար, Մոսկուայի Գ. Միջազգայինին որոշումով՝ չեն կրնար համաձայնութեան գալ տարբեր կուսակցութիւններու հետ։

Բացայայտ ձախողութեան մը առաջքն առնելու յոյսով, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կողմէ՝ երեսփոխան Ուրնօ ժան Պերլին մեկնած էր վերջերս, ժընեւի Զինաթափութեան խորհրդաժողովին առթիւ, Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխգործավար Լիտվինովի հետ տեսակցելու եւ համոզելու համար զայն որ Գ. Միջազգայինը ետ առնէ իր նախորդ որոշումը։

Այս մասին զգայացունց յայտարարութիւններ ըրած էր ընկերվարական Լը Թորքէ քանի մը օր առաջ, երբ Փարիզի ընկերվարական դաշնակցութիւնը խորհրդաժողով կը գումարէր, համայնավարներու հանդէպ իր դիրքը ճշդելու համար կիրակիի համեմատական ընտրութեանց առթիւ։

Ուրնօ ժանի եւ Լիտվինովի տեսակցութեան մասին Լա Լիւմիէր Թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

«Ուրնօ ժան՝ իբր պատուիրակ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մէկ կարեւոր հատուածին, որուն կը պատկանին Քաշէն եւ Վայեան-Քութիւրիէ, իրօք գացած է Պերլին։ Տարիօ, ըստ իր սովորութեան՝ դեռ կը մնայ դիտողի դերին մէջ, յետոյ կանգնելու համար ամէնէն զօրաւորին կողքին։ Լիտվինովի հետ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Պերլինի ռուսական դեսպանատան երկրորդ յարկի սենեակին մէջ, ուր կը հանդիպին եւ ուրկէ կը մեկնին համայնավար Միջազգայինի գաղտնի թղթակցութիւնները։

Այս տեսակցութիւնը շատ բուռն եղաւ. Լիտվինով մերժեց նոյնիսկ լսել առարկութիւնները Ուրնօ ժանի, որ ի վերջոյ ձայնը բարձրացուց եւ յայտարարեց թէ՝ նոյն իրիկունն իսկ Մոսկուա պիտի մեկնի։

— Զպիտի մեկնիք Մոսկուա։ Դեսպանը պիտի մերժէ ձեզ տալ Ռուսիա մտնելու արտօնութիւնը։ Ձեզի կը մնայ Փարիզ դառնալ եւ կատարել տրուած հրամանները։

Ֆրանսացի երեսփոխանը այն ատեն փորձեց փաստել իր խօսակցին թէ՝ Ռուսիոյ շահը կը կայանայ նպաստաւորելուն մէջ այն կուսակցութիւնները որոնք դէմ են Սովետներուն հետ խզման։

— Մենք ձեզմէ աւելի լաւ կը ճանչնանք Ռուսիոյ շահը, պատասխանեց Լիտվինով։

— Իսկ մենք, աւելի լաւ կը ճանչնանք Ֆրանսայի բանուորական շարժումը եւ անոր կուսակցութիւնը, յարեց Ուրնօ ժան։

— Եթէ չէք հասկնար թէ այժմ, Ռուսիա պէտք ունի իր դէմ կազմուած տեսնելու կապիտալիստ ազգերու միացեալ ճակատը, ըսել է թէ, այլ եւս ընելիք չունիք Համայնավար Միջազգայինին մէջ։

Երբ Մարսէլ Քաշէնի տեղեկացուցին Ուրնօ ժանի եւ Լիտվինովի տեսակցութեան արդիւնքը, համայնավար պաշտօնաթերթ Իւմանիթէի տնօրէնը Սանթէի բանտը կանչեց կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Փիէր Սէմարը։

— Եթէ, ըսաւ Քաշէն անոր, ընտրութիւնս ձախողի, պիտի հեռանամ համայնավար կուսակցութենէն եւ բարեկամներս ու ես նոր կուսակցութիւն մը պիտի հիմնենք։

Վայեան-Քութիւրիէ, որ ներկայ էր տեսակցութեան, Քաշէնի համամիտ գտնուեցաւ եւ աւելցուց.

— Եւ այդ պարագային, պէտք պիտի ըլլայ նաեւ որ ուրիշ խմբագիր մը փնտռէ... ձեր թերթին համար։ Մարդ չունիք։

— Այդ որոշումը Մոսկուայի մէջ տրուած է 52 ազգերու ներկայացուցիչներու միաձայնութեամբը, պատասխանեց Սէմար։

— Ներն անիծեմ 52 ազգերուն, եթէ անոնք պիտի քայքայեն իմ կուսակցութիւնս, պատասխանեց Քաշէն։ Ես ինքս պիտի երթամ Մոսկուա՝ խօսքը արժարծելու։ Սկզբունքի խնդիր պիտի հանեմ, որմէ կախուած պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան՝ Գ. Միջազգայինին մէջ մնալը։

— Ձեզ երկուքդ ալ պիտի արտաքսեն, պատասխանեց Սէմար։

Եւ կատղած, մեկնեցաւ Սանթէի բանտէն։ Դուրս ելած պահուն, Սէմար ըսաւ իր բարեկամին Մարանի որ իրեն կ'ընկերանար.

— Խենդ են ասոնք։ Եւ սակայն, գիտեն որ Իւմանիթէն մեզի չի պատկանիր»։

* * Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը Ապրիլ 26 թուակիր հեռագիրով մը կը հերքէ Ուրնօ ժանի եւ Լիտվինովի տեսակցութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Մամուլի ցուցահանդէս.— Մայիս 1ին Քէօլնի մէջ (Գերմանիա) բացուելիք մամուլի միջազգային ցուցահանդէսին կը մասնակցի նաեւ Հայաստան։ Հայ պետ. հրատարակչականը ցուցահանդէսին կը ղրկէ նախայեղափոխական եւ յեղափոխական շրջանի տպագրութիւնները, ինչպէս նաեւ գիտական, հասարակական, քաղաքական եւ այլ պարբերական հրատարակութիւններ։

Թղթատար աղաւնիներ.— Երկրին թղթատարական սպասարկութեան թերին լրացնելու յոյսով, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուած է թղթատար աղաւնիները շատցնելու հարցին վրայ։ Եւ որպէսզի թէ քաղաքներու եւ թէ գիւղերու մէջ աւելի զարկ տրուի աղաւնիներու բուծման, հետեւեալ կարգադրութիւնները եղած են. ցանտէրերը չպիտի կրնան արգիլել անոնք որ կ'ուզեն քաղերու մէջ աղաւնեղներ հաստատել։ Թղթատար աղաւնիներու գողութիւնը կամ սպանումը, պիտի ենթարկուի վարչական պատիժի։

Ոռոգումներ.— Բոլոր ջրային շրջաններու վարիչներուն հրահանգուած է փութով կազմակերպել ոռոգման ցանցերու նորոգումը եւ մաքրագործումը, որպէսզի, անոնք պատրաստ ըլլան մինչեւ Մայիս 1։

Շիրակի, Էջմիածնի եւ Արագածյանի ջրանցքներուն նորոգման համար, ղրկուած են անհրաժեշտ նիւթերը։

Այս տարի ոռոգելի հողերուն տարածութիւնը կ'անէնայ 5500 հեկտար, որուն 3300ը կ'ոռոգուի Արփի լիճէն, իսկ 2200ը Շիրակի ջրանցքէն։

Հողը կը կքի.— Ջրաշէն գիւղին մէջ (Երեւանէն 6 քիլոմեթր հեռու) հողը կը կքի եւ այս պատճառով, մէկ քանի տուներ փլատուած են։

Երկրաբան մը՝ այս երեւոյթը բացատրած է հետեւեալ կերպով. Ջրաշէնի հողային կքումները երկրաբանական երեւոյթներէ առաջ կու գան։ Այս մասին մէջ, երկրին կեղեւը ճեղքուած է եւ մօտաւորապէս 10 քիլոմեթր տարածութեան վրայ հողը կքած է։ Հողին վերին խաւերը աստիճանաբար իջնելով, կը կրճեն ստորին խաւերուն, որով, տեղ մը յետոյ կքումները կը դադրին։ Այս կքումներուն կը նպաստեն տեղին կաւախառն հողերը, որոնք անձրեւի եւ հոսող ջուրերու պատճառով, շուտ կը փլին եւ հողին դիմադրական ուժը կը թուլացնեն։

Ներկայիս, Ջրաշէնի մէջ կազմուած է յատուկ մարմին, որ պիտի զբաղի հողային այս կքումներու ուսումնասիրութեամբ եւ միեւնոյն ատեն պիտի ջանայ տեղաւորել փլատուած տուներու բնակիչները։

Նոր Մալաթիա.— Կառավարական որոշումով, Նոր Մալաթիան որ կը գտնուի Երեւանի մօտերը, կցուած է Զանգի գաւառակին (Էջմիածին)։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԻՈՆ, 24 Ապրիլ.— Լիոնի Société Française de Tubize մետաքսի մեծ գործարանին մէջ կը գտնուին բաւական հայեր։ Հերթով աշխատողներու գրեթէ մեծ մասը մեր հայրենակիցներն են։ Բոլորն ալ նախանձախնդիր եւ չարքաշ երիտասարդներ են։ Քանի մը այլասերածներ ալ ալրդած են, երկու մեծ աթըլիէներ աւարտելու վրայ են։ Կը լսենք որ, Յրդ հերթը (գիշերը մինչեւ առաւօտ) վերցնելով, մաս մը գործաւորներ հոն պիտի տեղաւորուին։ Երանի թէ առողջ ըլլար այս լուրը, որով ֆիզիքական մեծ յոգնութենէ պիտի ազատէին։

ԳԷ-ՍԷ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ՓԱՎԻՅՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մարզական Միութեան (Union Sportive Arménienne) ֆութպոլի առաջին խումբը, այսօր, կիրակի Pavillon-sous-Boisի քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով պիտի մրցի, Սթատ տը Լ'էսթի ծանօթ առաջին խումբին դէմ։

Այս անգամ ալ, Սթատ տը Լ'էսթ, զօրացած պիտի ըլլայ Ժուով, Մերսիէով, եւ ուրիշ խաղացողներով։ Բայց այս անգամ Հ. Մ. իր բոլոր կազմով դաշտ պիտի ելլէ, եւ հաւանական է որ, այս փոխվրէժի մրցումէն նպաստաւոր արդիւնք ստանայ։

Մրցումէն յետոյ Հ. Մ.ի խումբին պիտի տրուի շքանշաններ, Ջատկի «Թուրնուա»յին ֆինալիստ հռչակուած ըլլալով։

Ժամադրութիւն՝ կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 1.30ին, Sortie Métro Gare de l'Est, կայարանին առջեւ։ Մարզադաշտին հասցէն։ 80, Avenue J. Jaurès, Pavillon-sous-Bois. Rue Lafayetteէն առնել 95 B Թրամուէյը ու իջնել մարզադաշտին առջեւ։

Վ. Հ.

ՊՈԼԱ-ՔՈԼՈՆՊ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլա - Քոլոնպի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը կիրակի օր մրցեցաւ A. S. Courbevoisի պահեստին դէմ։ Ա. կիսախաղին իսկ մեր յառաջապահները կարճ եւ արագ «փասեր»ով մօտեցան հակառակորդ բերդին եւ հինգվայրկեան վերջ շահեցան Ա. նշանակէտը, յետոյ Բ.ը։

Ֆրանսացիները սկսան բուռն յարձակողականի մը։ Գնդակը բաւական սարուբերելէ վերջ, մեր յառաջապահները շահեցան Գ. նշանակէտը։

Բ. կիսախաղին ֆրանսացիները թէեւ բաւական ժամանակ նեղեցին մեր բերդը, բայց չկրցան շահիլ. քիչ վերջ «քօրներ»ի մը հետեւանքով, մեր յառաջապահներէն մէկը շահեցաւ 4րդ նշանակէտը, եւ խաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 4-0։

Զ. Գարիպեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌ. ԱՅԳ ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՐԱՋ ՉԷՐ

—Պ. Մոնթօ հանդարտօրէն կը քնանար իր սենեակին մէջ, երբ անսովոր աղմուկ մը, մեղմ եւ զգուշաւոր, զինքը արթնցուց։ Դեռ բոլորովին չէր բացած իր աչքերը, երբ նշմարեց թէ՝ սենեակին դուռը կը բացուի, ու վախը որ տեսողութիւնը սրելու բարութիւնը ունի, թոյլ տուաւ Պ. Մոնթօին յստակօրէն տեսնելու մէկը՝ որ մութին մէջ ներս կը սպրդէր. ու հանդարտ եւ վճռական շեշտով մը կը հրամայէր.

—Լռէ', եթէ կեանքդ կը սիրես

Անշուշտ,՝ կեանքը կը սիրէր Պ. Մոնթօ։ Զայն չհանեց ուրեմն, եւ իր կարգին, հանդարտօրէն անկողինէնվրայ նստած՝ դիտեց անծանօթ ինքնաբերուեցութիւնը իր սենեակին մէջ։ Ջաշակի տէր մէկը ըլլալու էր ան, որովհետեւ ամէն գտածը չէր նետեր պայուսակին մէջ։ կը զրպանէր ինչ որ գիւրատար էր եւ արժէքաւոր։ Իւրացուց միայն 3 ժամացոյց, որոնցմէ երկուքը կը պատկանէին 18րդ դարու եւ կ'արժէին 10.000 Ֆրանք. իսկ երրորդը որ հազուագիւտ կտոր մըն էր եւ կը կարծուի թէ Չինաստանի կայսրերէն մէկուն կը պատկանէր, կ'արժէ 50,000 Ֆր.։

Ընծանօթը կ'երեւի բաւ համարեց իր գիշերային աշխատանքին արդիւնքը ու մեկնեցաւ հանդարտօրէն, հետը տանելով ինչ որ արժանի գտաւ կրելու։

ՊԵՐՃԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԽԱԼԻՖԱՆ ՈՒ ՄԵՂԱՊԱՐՏ ԿԻՆԸ

(ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

[illegible] փառս միակ եւ Ամենակա[illegible] Ալլահի ի փառս մարգարէին [illegible] խաղաղութիւն եւ օրհնութիւն [illegible] անոր վրայ։

[illegible] Պողտատի Սուլթանին եւ Էմի[illegible] բոլոր ուղղափառներու եւ հա[illegible] ցեղերու խալիֆա Հարուն[illegible] Ռաշիտի անունով, մենք, քա[illegible] բարձրագոյն միւֆթին, այս [illegible] «ֆէթվա»ն կը հրատարա[illegible] ի գիտութիւն բոլորին։

[illegible]հա' թէ ինչ կը ներշնչէ մեզ [illegible] հանճարը Ղուրանին։

[illegible] ընթերցականութիւնը կը տա[illegible] երկրիս վրայ ու կը կոր[illegible] պետութիւնն ու երկիրը, կը [illegible] ժողովուրդը ի սէր արգա[illegible] զուարճութեան, խրախճան[illegible] եւ փափկակեցութեան՝ ի մո[illegible]ութիւն Ալլահի։

Մենք կ'ուզենք որ բարոյականութեան բոյլը մեր Պաղտատ քաղաքէն երկինք բարձրանայ, ինչպէս կը վերանան անոր հրաշալի պարտէզներուն անուշահոտութիւնները, եւ միւէզզիններուն սուրբ կոչերը մինարէներէն։

Չարիքը կնոջ միջոցով աշխարհ կու գայ։

Անոնք մոռցեր են նախկին օրէնքները, համեստութիւն եւ բարի բարքեր։

Անոնք գլուխներէն մինչեւ ոտքերը թանկագին քարեր կը կախեն։

Նարկիլէի ծուխին պէս թափանցիկ շղարշով կը ծածկուին։

Եւ եթէ կը փաթթուին թանկագին կերպասներու մէջ՝ անոր համար է միայն, որպէսզի աւելի լաւ ցուցնեն իրենց մարմնի կորածանարար հրապոյրը։

Ալլահի ստեղծած մարմինը անոնք գայթակղութեան ու մեղքի գէնք կը դարձնեն։

Գայթակղելով անկէ, մարդիկ իրենց քաջութիւնը կը կորսնցնեն, վաճառականները՝ իրենց հարստութիւնը, արհեստաւորները՝ դէպի գործն ունեցած իրենց սէրը, հողագործները՝ աշխատելու ցանկութիւնը։

Այդ պատճառով ալ ի սրտէ որոշած ենք օձին թոյնը հանել

կը յայտարարենք բոլոր անոնց որ մեծ ու փառաւոր Պաղտատի մէջ կ'ապրին, թէ ամէն կարգի երգ, նուագ, զուարճութիւն կ'արգիլուի քաղաքին մէջ։

Կ'արգիլուի ծխախոտը, կ'արգիլուի կատակը։

Կիները տուներէն դուրս պիտի ելլեն ոտքէն մինչեւ գլուխ ճերմակ «մաշլախ»ի մէջ ծածկուած։

Անոնց կը թոյլատրուի միայն աչքերուն համար ո՛չ մեծ ծակեր բաց թողուլ, որպէսզի փողոցը գացած ատեննին դիտաւորեալ կերպով չզպչին այր մարդոց։

Ամէնքը — ծերերն ու երիտասարդները, գեղեցիկներն ու տգեղները — ամէնքը թող գիտնան, որ եթէ իրենցմէ ո՛ եւ է մէկուն վրայ ճկոյթի մը չափ մերկութիւն տեսնուի, անիկա պիտի մեղադրուի որպէս այր մարդոց կործանիչը, եւ Պաղտատ քաղաքի պաշտպանները պէտք է որ անմիջապէս քարկոծեն զայն։

Ա՛յս է օրէնքը։

Կատարել զայն այնպէս, որպէս թէ իրեն՝ խալիֆա Հարուն-էր-Ռաշիտի կողմէ գրուած ըլլար»։

Մեծ ողորմածութեամբ Պաղտատի համար նշանակուած մեծ միւֆթի ՆԷՅԻ ԿԱՋԻՖ»

Թմբուկներու եւ փողերու ձայներուն տակ մունետիկները զայն կարդացին Պաղտատի շուկային ու քառուղիներուն մէջ եւ աղբիւրներուն քովը. ու նոյն վայրկեանին իսկ ընդհատուեցան երգը, նուագը եւ զուարճութիւնները ուրախ ու հրաշալի քաղաքին մէջ։

Կարծես թէ ժանտախտ նստեցաւ Պաղտատի վրայ։

Քաղաքին մէջ գերեզմանային լռութիւն տիրեց։

Իսկ եւ իսկ ուրուականներու պէս կը շրջէին փողոցները ոտքէն գլուխ ճերմակ «մաշլախ»ներու մէջ փաթթուած կիները եւ վախկոտ կերպով այս ու այն կողմ կը նայէին։

Շուկաներն ամայացան, ծխախոտ ու աղմուկը չքացաւ եւ նոյն իսկ սրճարաններուն մէջ շատախօս պատմիչները լռեցին։

Մարդիկ այնպէս են միշտ. կը բողոքեն երբ կը բողոքեն, իսկ երբ կը սկսին ենթարկուիլ օրէնքին, այնպէս կ'ենթարկուին, որ նոյն իսկ իշխանաւորներուն զզուելի կ'ըլլան։

Ինքը Հարուն-էր-Ռաշիտն ալ չկրցաւ ճանչնալ իր ուրախ ու երջանիկ քաղաքը։

—Իմաստուններու իմաստուն Ճէյի,— ըսաւ ան մեծ միւֆթիին —ինծի կը թուի, թէ «Ֆէթվա»դ շատ խիստ է։

—Հրամա՛յ, օրէնքներն ու չուները չար պիտի ըլլան, որպէսզի մարդիկ վախնան անոնցմէ, պատասխանեց մեծ միւֆթին։

Եւ Հարուն-էր Ռաշիտը խոնարհութիւն ըրաւ անոր։

— Գուցէ իրաւացի ես դուն, իմաստուններու իմաստունը։

Այդ ատենները հեռաւոր Գահիրէէն մէջ ուրախութեան, խնդումի, կատակի, արդուզարդի, երաժշտութեան եւ թափանցիկ ծածկոցին մէջ, պարուհի մը կ'ապրէր Ֆաթմահանըմ անունով,—թող անոր ներէ Ալլահը իր այն ուրախութիւններուն համար, որ կը կատարէ մարդիկը զուարճացնելու համար։

(Շար.)

Դատական ոստիկանութիւնը շրջաբերական մը ղրկած էր գլխաւոր պանդոկներուն, մանրամասնութիւններ տալով գողին մասին։ Պուլվառ Ստրազպուրկի պանդոկապետը ճանչցաւ գողը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Գաղտնի ոստիկանները պանդոկ եկան եւ շատ չանցած ձերբակալեցին զայն, երբ գրացիի մը սենեակը մտած էր անիկա։

Վերջին անգամ Փարըօ փողոց թիւ 3, Գ. Քուլթայինի սենեակէն գողցած էր 16,000 ֆրանք, պուլվար Մոնփառնաս թիւ 135 պանդոկին մէջ Գավարիոյ Նախկին դեսպան ֆոն Ռիթթէրի սենեակէն գողցած էր դիւանագիտական վաւերաթուղթեր եւ 50.000 ֆրանքի գոհարեղէն, եւայլն եւայլն։

Հուլբարօֆ ասկէ առաջ Սէնի դատարանին կողմէ մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, իբրեւ գող։

Երէկուան ֆրանսերէն թերթերը կը հրատարակեն յիշեալին պատկերը և Գողերու Թագաւոր» կանուանեն զայն։

ՑՆՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Ապրիլ 27 Թուականով.—

Վերջին 24 ժամուան ընթացքին շուրջ 60 նոր ցնցումներ զգացուեցան Կորնթոսի եւ շրջանին մէջ։ Անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական մարտանաւեր փութացին աղէտին վայրը պատասխանելով Նախագահ Քոնտուրիօթիսի կոչին։ Անգլիացիները ցարդ ցամաք հանեցին 500 վրան եւ քանի մը հազար անկողին։ Ֆրանսական երկու մարտանաւերը, որ ճամբայ ելած էին բժշկական մարմինով մը եւ դեղօրայքով, այսօր Կորնթոս կը սպասուին։ Յունաստանի մէջ հանգանակութիւններէն գոյացաւ մօտ մէկ միլիոն տոլար։ Աթէնքի մէջ զինուորական կառքեր կը շրջագային եւ ժողովուրդէն կը հաւաքեն ամէն կարգի պիտոյքներ։

Աթէնքի ամերիկեան հնագիտական դպրոցը եւ Յունաստանի բոլոր ամերիկեան տուները առաջարկեցին կը մասնակցին հանգանակութեանց։ Արտաքին Նախարար Միխալաքոփուլոս կը յայտարարէ թէ Կորնթոս պիտի շինուի ամերիկեան օժանդակութեամբ եւ բոլորովին արդիական ձեւով։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Ապրիլ 27 Թուականով.—

Այսօր բոլոր թերթերը կը հրատարակեն Եուկոսլաւ ազգային կոմիտէին կոչը՝ Պուլկարիոյ աղէտեալներուն օգնելու համար։

«Պուլկար ժողովուրդին անցուցած այս եղերական վայրկեաններուն, կ'ըսէ կոչը, մեր պարտականութիւնն է ամէնէն առաջ օգնել մեր տառապող ցեղ. գրացիին: Մեր նուիրական պարտականութիւնն է այս տագնապալի ժամերուն ըլլալ եղբայրը, որուն սիրտն ու ձեռքերը ամէնէն լաւ կրնան օգնել ու մխիթարել: Փորձնապէս ցոյց տանք թէ, վայրկեանը հասնելուն, մեր ժողովուրդի բոլոր դասակարգերուն մէջ եղբայրական համերաշխութիւնը հանդէպ դրացի ժողովուրդին, կը ծնի ինքնաբուխ կերպով»:

Սուրիոյ ազգայնականներուն յաղթանակը

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոսի մէջ ընտրուած են ինը երեսփոխաններ, որոնց մէջ վարչապետ Շէյխ Թաճէտտինը եւ 6 ազգայնականներ, որոնց 4ը աքսորուած էին Ֆրանսացիներուն կողմէ։ Մնացեալ չորս աթոռներուն համար թեկնածու են Ներքին Նախարար Սայիտ պէյ Մէհասինը, ուրիշ Նախարար մը եւ ապստամբներու Նախկին պետ Ֆէվզի էլ Պաքրի։ Հոմսի եւ Համայի մէջ ընտրուեցան բոլոր ազգայնական թեկնածուները, առանց մրցորդի։ Ալէվիներու երկրին մէջ համեմատականի ընտրութիւն պիտի կատարուի։ Իսքէնտէրունի մէջ ընտրուեցան կառավարական թեկնածուները։

Հալէպի մէջ պայքարը վերջին ծայր սաստիկ եղաւ։ Ազգայնական և Նախկին ապստամբապետ Իպրահիմ պէյ Հանանօ ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ, մինչ Սուրիոյ պետութեան Նախկին Նախագահ Սուպհի պէյ Պարաքաթ 489 բ. կարգի ընտրողներու 82 քուէն միայն ստացաւ։ Ազգայնականները սպասուածէն աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցան։ Նշանակալից է որ, կ'եզրակացնէ թղթակիցը, ժողովուրդը նոյն ջերմ ընդունելութիւնը բրաւ յաղթական ազգայնական թեկնածուներուն և հոգատար իշխանութեանց։

Սերպիա, Յունաստան եւ Իտալիա

Թրիէսթէի «Փիքքոլօ» թերթը կը գրէ թէ մօտ օրէն բանակցութիւններ պիտի սկսին Աթէնքի եւ Պելկրատի միջեւ կարգադրելու համար առկախ խնդիրները՝ Միխալաքոփուլոս — Մարինքովիչ տեսակցութեան առեն գծուած հիմերու վրայ։ Սելանիկի Եուկոսլաւ գօտիի եւ Նէվկէլի—Սելանիկ գիծին խնդիրը կարգադրելէ յետոյ, հաւանական է որ իրաւարարական եւ ոչ-յարձակողական դաշինք մըն ալ կնքեն։

«Փիքքոլօ» կը հաւաստէ թէ միեւնոյն ժամանակ պիտի սկսին իտալեւեուկոսլաւ բանակցութիւնները եւ թէ ամէնէն առաջ վէճի առարկայ պիտի դառնայ իտալական ձեռնարկներու վիճակը Տալմացիոյ մէջ։

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ ընդդիմադիր վարիչները՝ Խատիչ-Փրիպիչէվիչ եւ Եովանովիչ հարցապնդում ուղղած են Արտաքին Նախարարին՝ Եուկոսլաւիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Անոնք մանաւորապէս բացատրութիւններ կը պահանջեն Իտալիոյ իսկական Նպատակներուն մասին Ալպանիոյ մէջ, 1921 Նոյ. 9ի դաշնագիրը կնքող մեծ պետութեանց դիրքին մասին հանդէպ Իտալիոյ այդ քաղաքականութեան և Ալպանիան իտալական ազդեցութենէ փրկելու հնարաւորութեանց մասին։

․․․ Թուրքեւհելլէն բարեկամական դաշնագիր մը կնքելու մասին սկսած բանակցութիւնները ձախողած են, հակառակ Իտալիոյ ջանքերուն, կ'ըսէ Տէյլի Թելէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը։

Հայ եւ Յոյն միջնորդներ

Թուրք Թերթերը կը գրեն.—

Հաստատուած ըլլալով որ Զանաք Քալէէն կարգ մը հայ եւ յոյն միջնորդներ Պոլիս եկող զբօսաշրջիկներու շոգենաւերը կը մտնեն եւ Թրքութեան դէմ պրոպագանդ կ'ընեն, Թուրքիոյ մասին գէշ գաղափար մը տալով օտարներուն, Ներքին գործավարութիւնը որոշած է վերջ տալ այս վնասակար պրոպագանդին։ Հասակալութիւնը եւ քաղաքապետութիւնը լեզուագէտ եւ Թուրքիոյ ընդհ. վիճակին եւ աշխարհագրութեան հմուտ Թուրք պաշտօնեաներ պիտի ընտրեն։ Ասոնք Զանաք Քալէէն սկսեալ զբօսաշրջիկներու շոգենաւերը պիտի մտնեն եւ հարկ եղած տեղեկութիւնները պիտի տան օտար այցելուներուն։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 126rue Etienne Dolet, Վահան Թօրոսեանի սրճարանը։

Կը խօսի՝ ընկ. Թադէոս Մեծատուրեան։

Հ. Յ. Դ.

Քեռի խումբի Դ. դասախօսական ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի։ Դասախօս՝ ընկ. Ճ. Ներթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերումը ներկայ Հայաստանի եւ իր վարչաձեւին հանդէպ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները՝ այսօր Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն: Օրակարգ հաշուետուութիւն միամեայ գործունէութեան և ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի անդամանդամուհիները սեփաղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, 1 Մայիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 10 Quai du Port սրճարանին վերնայարկը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը այսօր կը մեկնի Ռուան քաղաքը՝ մրցելու համար F. C. Rouenի Ա. խումբին դէմ, որ Normandieի ախոյեան խումբն է: Ժամադրավայր Gare St. Lazare առտուն ժամը 7.15ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլի Ա. խումբը կը մրցի I. A. St. Ouenի պահեստի խումբին դէմ: Ժամադրավայր Porte de St. Ouen ժամը 1ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Նոր Քէլլա գիւղէն Կարապետի Խաչիկ Դաւիթեանի որդիները Յարութիւն 5 տարեկան, քոյրը Մարիամ 7 տարեկան եւ Էվաղեզ 12 տարեկան։ Աքսորի միջոցին տեսնուածեն Սուրիոյ (Համա Համալ) բռնուած գիւղը։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր՝ Սահակ Դաւիթեան, 64 Rue Cuvier, Lyon, France, Լուր տուողին նուէր պիտի տրուի։

Կը խնդրուի Յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Անգարացի Փիէռ Տարաքճեան որ 1921ին աքսորուած է Մամուրէէթ էլ Ազիզէն։ Իմացնել՝ իր մօր Mariam Darakjian, Maison Valencin Ile Roy. Fontaines. s/Saôn, (Rhône). Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։

Կը փնտռուի Սեբաստացի Արշալոյս, հօր անուն՝ Սահփան, մօր անուն՝ Էլմաս, աքսորի միջոցին Համի կողմերը կորսուած է։ Այժմ Պոլիս ըլլալը կը կարծուի։ Իմացնել՝ Mihran Mardirossian, Bat. H. No. 39, Charvieu, Isère.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, կաւան Քաֆէ տէ Սփօր, 116bis Route de Vaulx, Terminus, Croix Luisel, Թուամուէյ 27:

Կազմակերպուած՝ պարի ուսուցիչ Գ. Մնիկի կողմէ: կը մասնակցին Mlle Janelly, ֆանթէզիսթ փարիզի Olympiaէն, Mr. Nurbert, պարիթոն, Ժընեւի «Թրիանոն Լիրիք» օփերայէն, Mme Vuillard, Թաւշութակահար, Mr. Alfred Houssed կը կառավարէ օրքեսթրը: Պարերը կը սկսին ժամը 4.30ին: Երկու ճազ պանտ, Attractions եւայլն:

ՄՈՒՏՔ՝ 3 եւ 4 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant. H. TEURNIER